

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Metehan YÜCETÜRK

FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR 55. CİLT
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2025

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Metehan YÜCETÜRK

FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR 55. CİLT
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Hulusi EREN
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi İhsan ŞEHİTOĞLU
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER

MUŞ-2025

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI.....	2
1.2. ESERLERİ	4
1.2.1. Da'vet-nâme	5
1.2.2. Firâset-nâme	5
1.2.3. Hakâyık-nâme (Hakikat-nâme, Tuhfetü'l-Hâdî, Hadikatü'l-Hakâyık).....	6
1.2.4. Hayât u Memât (Hayât-nâme).....	6
1.2.5 Kur'ân-ı Kerîm'den Tefe'üle Dair Bir Risâle (Fâl-ı Kur'ân).....	7
1.2.6. Kutb-nâme (Kıssa-i Cezire-i Midilli).....	7
1.2.7. Münâzara-i Seyf u Kalem (Seyf-nâme).....	7
1.2.8. Satranç-nâme-i Kebîr	8
1.2.9. Süleymân-nâme Muhtasarı.....	8
1.2.10. Süleymân-nâme-i Kebîr	9
1.2.10.1. Süleymân-nâme Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	11
1.2.11 Tâli-i Mevlûd-ı Kebîr	17
1.2.12. Tecnîsât-ı Süleymân u Belkıs-nâme.....	17
1.2.13. Tercüme-i Câme-şûy-nâme	17
1.2.14. Şerh-i Hadîs-i Erba'în	18
1.2.15. Silâh-şor-nâme (Müsellâh-nâme).....	18
1.2.16. Teşhîsü'l-İnsân	18
1.2.17. Barak Baba Risâlesi.....	18
1.2.18. Hadîs-i Ahsen	19
1.2.19. Gülistân Tercümesi.....	19

1.2.20 Kitâbü'l-Mevâiz	19
1.2.21. Muhtâr-nâme	20
1.2.22. Pend-nâme-i Eflâtûn.....	20
1.2.23. Kenzü'l-Hakâyık ve Keşfü'd-Dakâyık.....	20
1.2.24. Tûtî-i Şehristân-ı Tarikat	20
1.2.25. Hacı Bektâş-ı Velî Velâyet-nâmesi	20
1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	20

İKİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMÂN-NÂME'NİN İÇERİK İNCELEMESİ

2.1. ESERİN İMLÂ, ŞEKİL, DİL VE ÜSLUP İLE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	24
2.1.1. İmlâ Özellikleri.....	24
2.1.2. Şekil Özellikleri.....	26
2.1.3. Dil ve Üslup Özellikleri	29
2.1.4. Muhteva Özellikleri.....	35
2.2. DİNÎ UNSURLAR.....	45
2.2.1. Allah	45
2.2.2. Kutsal Kitaplar	46
2.2.2.1. Kur'ân-ı Kerîm	46
2.2.2.2. Zebûr ve Tevrât.....	47
2.2.2.3. Diğer Kutsal Metinler	47
2.2.3. Melek, Şeytan, Cin, İfrit.....	48
2.2.3.1. Melek	48
2.2.3.2. Şeytan/İblis	50
2.2.3.3. Cin, İfrit	52
2.2.4. Peygamberler ve Mukaddes Metinlerde Zikredilen Şahışlar	53
2.2.4.1. Âdem ve Havvâ	53
2.2.4.2. Hz. Cercîs/Circîs	54
2.2.4.3. Hz. Dâvud	55
2.2.4.4. Evyaser Peygamber	57
2.2.4.5. Evyaş bin Çerupa, Evyesa bin Çerupa, Evyaser bin Çerupa	57
2.2.4.6. Hz. Eyyûb	60
2.2.4.7. Hz. Hızır	60

2.2.4.8. Hz. Hûd.....	61
2.2.4.9. Hz. İbrâhîm	62
2.2.4.10. Hz. İdrîs	63
2.2.4.11. Hz. İsâ	64
2.2.4.12. Gâz Peygamber	65
2.2.4.13. Hz. Lokman	65
2.2.4.14. Hz. Muhammed	67
2.2.4.15. Hz. Mûsâ.....	69
2.2.4.16. Hz. Nûh.....	70
2.2.4.17. Sadık Peygamber	71
2.2.4.18. Hz. Süleymân.....	72
2.2.4.19. Hz. Şît	74
2.2.4.20. Hz. Yakub ve Hz. Yusuf.....	74
2.3. TARİHÎ-MİTOLOJİK UNSURLAR.....	75
2.3.1. Osmanlı Hanedan Üyeleri	75
2.3.1.1. II. Mehmed (Fatih).....	75
2.3.1.2. II Bayezid.....	76
2.3.1.3. Şehzade Cem, Şehzade Mustafa, Şehzade Abdullah.....	77
2.3.2. Fars ve Yunan Kökenli Tarihî, Mitolojik Şahsiyetler	78
2.3.2.1. Batlamiyûs	78
2.3.2.2. Behrâm-ı Çûpîn	78
2.3.2.3. Berzîn.....	79
2.3.2.4. Cem/Cemşîd	79
2.3.2.5. Eflâtûn-ı Yûnânî	80
2.3.2.6. Efrâsiyâb, Alp Er Tunga	80
2.3.2.7. Fisâgorîs-i Tevhîdî.....	81
2.3.2.8. Gîv ile Güderz.....	82
2.3.2.9. İskender.....	83
2.3.2.10. Rüstem	84
2.3.2.11. Sâ-m-süvâr	85
2.3.3. Diğer Şahsiyetler	85
2.3.3.1. Adînâ bin Dâvud.....	85

2.3.3.2. Âsaf bin Berhıyâ	86
2.4. TABİAT UNSURLARI.....	87
2.4.1. Burçlar	87
2.4.1.1. Akrep Burcu.....	87
2.4.1.2. Cedy (Oğlak) Burcu.....	88
2.4.1.3. Cevzâ (İkizler) Burcu	88
2.4.1.4. Delv (Kova) Burcu	88
2.4.1.5. Esed (Aslan) Burcu.....	89
2.4.1.6. Hamel (Koç) Burcu.....	89
2.4.1.7. Hût (Balık) Burcu	89
2.4.1.8. Kavs (Yay) Burcu	89
2.4.1.9. Mîzân (Terazi) Burcu	90
2.4.1.10. Seretân (Yengeç) Burcu.....	90
2.4.1.11. Sevr (Boğa) Burcu	90
2.4.1.12. Sünbül (Başak) Burcu.....	91
2.4.2. Yıldızlar ve Gezegenler.....	91
2.4.2.1. Kamer, Ay, Bedr, Hilal, Mâh	91
2.4.2.2. Merrîh, Mirrîh, Behram	92
2.4.2.3. Şems, Güneş, Hurşit	93
2.4.2.4. Utarid, Merkür	93
2.4.2.5. Zühre, Venüs.....	94
2.4.2.6. Zuhâl, Keyvan, Satürn	94
2.4.3. Kuşlar	95
2.4.3.1. Balıkçıl.....	95
2.4.3.2. Balkan Kazı	95
2.4.3.3. Baykuş	95
2.4.3.4. Bildircin	96
2.4.3.5. Doğan.....	97
2.4.3.6. Bülbul	97
2.4.3.7. Güvercin	98
2.4.3.8. Horoz	99
2.4.3.9. Hüdhd	100

2.4.3.10. Hümâ.....	101
2.4.3.11. Kuknûs.....	102
2.4.3.12. Sîmurg (Ankâ)	103
2.4.3.13. Ukkâb.....	103
2.4.3.14. Diğer Kuşlar.....	104
2.4.4. Hayvanlar	104
2.4.4.1. Âhû	104
2.4.4.2. Arslan.....	105
2.4.4.3. At	105
2.4.4.4. Deve.....	105
2.4.4.5. Fil.....	106
2.4.4.6. Kaplan.....	107
2.4.4.7. Diğer Hayvanlar.....	107
2.5. MEKÂN	107
2.5.1. Antakya	107
2.5.2. Cezire-i Hâlidât	108
2.5.3. Bedaḥşan	109
2.5.4. Elbürz, Elburz Dağı.....	110
2.5.5. Heremân (Mısır Piramitleri).....	110
2.5.5.1. Heremân ve Ebu'l-Hevl	110
2.5.6. Hindistan ve Sindistan.....	112
2.5.7. Kâf Dağı	112
2.5.8. Kudüs.....	112
2.5.9. Mekke ve Medine.....	113
2.5.10. Mısır	113
2.5.11. Diğer Mekânlar.....	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR'İN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. ESERİN TRANSKRİPSİYONUNDA KULLANILAN NÜSHA.....	114
3.2. TRANSKRİPSİYONLU METNİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YOL ...	114
3.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	116
METİN (55. CİLT).....	117

SONUÇ.....	344
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	346
KAYNAKÇA	352
TIPKI BASIM	358

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR 55. CİLT

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

Metehan YÜCETÜRK

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hulusi EREN

2025, 403 sayfa

Klasik Türk edebiyatında *Süleymân-nâme-i Kebîr* adlı eseri ile tanınan Firdevsî-i Rûmî'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 1533'te kayıtlı olan *Süleymân-nâme*'nin 55. cildi çalışmamızın ana konusudur. Söz konusu cilt transkribe edilmiş ve Latin alfabesine çevrilmiştir.

Çalışmamız üç bölüm üzerine kuruludur. Birinci bölümde Firdevsî'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde *Süleymân-nâme-i Kebîr*'in 55. cildinin imlâ, şekil, dil ile üslup ve muhteva özellikleri hakkında tespit edilen unsurlara değinilmiştir. Ardından Dinî Unsurlar, Tarihî Unsurlar, Tabiat Unsurları temalı başlıklarda ayrıntılı bir değerlendirmenin olduğu inceleme bölümüne yer verilmiştir. Son olarak üçüncü bölümde 55. cildin genel bir tavsifi yapılmış, metnin oluşturulmasında izlenen yola dair malumat verilmiş ve metnin çevirisi sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Süleymân-nâme, Firdevsî-i Rûmî, Süleymân Peygamber, Mitoloji, 55. Cilt

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR VOLUME 55
(REVIEW-TEXT-INDEX)

Metehan YÜCETÜRK

Advisor: Assistan Prof. Hulusi EREN

2025, Page: 403

The main subject of our study is the 55th volume of the *Süleymân-nâme* of Firdevsî-i Rûmî, who is know in classical Turkish literature with his work called *Süleymân-nâme-i Kebîr* and registered in the Topkapı Palace Museum Library Treasury 1533. The volume in question was transcribed and translated into the Latin alphabet.

Our study is based on three sections. In the first section, information is given about Firdevsî's life, works and literary personality. In the second section, the elements determined about the spelling, form, language, style and content features of the 55th volume of *Süleymân-nâme-i Kebîr* are mentioned. Then, a review section is given, which includes a detailed evaluation under the titles of Religious Elements, Historical Elements and Natural Elements. Finally, in the third section, a general description of the 55th volume is given, information is given about the method followed in the creation of the text and a translation of the text is included.

KeyWords: Süleymân-nâme, Firdevsî-i Rûmî, Prohpet Solomon, Mythology, Volume 55.

ÖN SÖZ

Eski Türk edebiyatı İslamiyet'in tesiriyle şekillenen ve 19. yüzyıla kadar etkisini devam ettiren bir edebî geleneği ifade eder. Çalışmamıza konu olan Firdevsî-i Rûmî'nin *Süleymân-nâme* adlı eseri de bu edebî geleneğin bir ürünüdür. Müellifin kendisini şöhrete kavuşturan bu eserin, bölümler hâlinde bir incelemesi yapılmıştır.

Birinci bölümde ilk olarak Firdevsî'nin hayatı hakkında daha önceki yapılan çalışmalar ekseninde verilen bilgilerin genel bir kontrolü sağlanmıştır. Bu bilgiler güncel verilerle desteklenerek genel bir değerlendirme ortaya konmuştur. Yine ilk bölümün devamı niteliğinde Firdevsî'nin *Süleymân-nâme* dışındaki eserleri hakkında incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu incelemeler sırasında eserleriyle alakalı olarak bilgilerin yenilenmiş olmasına rağmen literatürde eski bilgilerin kullanımına devam edildiği görülmüştür. Kendisinin olduğu sanılan bazı eserler hakkında da çıkarımlarda bulunulmuştur. Bununla beraber *Süleymân-nâme* üzerine yapılan çalışmalardan tespit edilenler tablolaştırılmıştır. Birinci bölümün sonunda müellifin edebî kişiliğine kısaca değinilmiştir. Bu bağlamda *Süleymân-nâme*'nin genel olarak hangi kaynaklar etrafında şekillendiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca yazma metinde geçen olayların kısa bir özeti yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde eserin imlâ, şekil, dil ve üslup ile muhteva incelemesi yapıldıktan sonra eser; *Dini Unsurlar*, *Tarihi/Mitolojik Unsurlar*, *Tabiat Unsurları* ve *Mekân* olmak üzere dörde ayrılarak incelenmiştir. Yazma nüshadaki metne dayalı olarak yapılan bu inceleme, nüshada yer alan unsurların her bölümün içinde kategorize edilerek değerlendirilmesidir. İlk olarak bu unsurların klasik Türk edebiyatındaki tanımlarına yer verilmiş ve çalışmamızda bu unsurların nasıl kullanıldığı ifade edilmiştir. *Süleymân-nâme*'nin daha önceki ciltlerinde yapılan çalışmalarda tespit edilen bazı unsurlara dikkat çekilmiştir. Bunun yanında daha önceki çalışmalarda yapılan yanlışlıkların bir kısmı belirlenip gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yine bu bölümde yapılan incelemeler esnasında literatürde malumat sahibi olunmayan konuların tanıtılmasına vesile olunmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yazma nüshanın transkripsiyonu vardır. Transkripsiyona geçilmeden evvel metnin hazırlanışında izlenecek yollar belirlenmiştir. "Elli Beşinci Cilt" başlığı altında metnin transkripsiyonu ve Latin harflerine çevrilmesine

yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise ortaya çıkan bilgi ve bulgular değerlendirilmiştir. Kaynakça ve Tıpkı basım bölümleriyle çalışmanın son safhası bitirilmiştir.

Tez çalışmamın her aşamasında beraber olduğum, yardımlarını benden esirgemeyen ve kimi zaman değerli vakitler geçirdiğim danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Sayın Hulusi EREN'e, yazma nüshayı benimle paylaşan ve kıymetli düşüncelerini benden esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Sayın İhsan ŞEHİTOĞLU'na, her an beni sözleriyle motive eden Doç. Dr. Sedat KARDAŞ'a ve en nihayetinde bu süre zarfında gösterdiği sabır ve sükûnet için hayat arkadaşım Sinem YÜCETÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Muş-2025

Metehan YÜCETÜRK

KISALTMALAR DİZİNİ

AKM	:	Atatürk Kùltür Merkezi
b.	:	bin
c	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
H.	:	Hazire
Hız.	:	Hazreti
Hızl.	:	Hazırlayan
L&M	:	Leyla ve Mecnun
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
St.	:	Saint
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	:	Türk Tarihi Kurumu
v	:	Varak

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu	11
Tablo 2.1. 55. Ciltte Yer Alan Meclisler ve Bölümler Tablosu	26
Tablo 3.1. Evyaser ile Evyaser bin Çerupa'nın Soy Silsilesi Tablosu.....	59
Tablo 4.1. Transkripsiyon Alfabesi Tablosu.....	116

GİRİŞ

Firdevsî'nin yaşadığı ve eserlerini kaleme aldığı dönem 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarına tekabül eder. Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerine tanıklık etmiştir. İstanbul'un fetholunduğu yıl doğmuştur. Fatih Sultan Mehmed'in vefat ettiği ve II. Bayezid'in tahta çıktığı yıllar genç yetişkinlik dönemlerine denk gelir. Osmanlı Devleti'nin cihanşümül devlet olma yolundaki ilk adımlarının atıldığı bu dönemde yetişen Firdevsî, bu dönemin kültürel zemininden de beslenmiştir. Zira ilim adamları, sanatçılar, edebiyatçılar saray çevresinden himaye görmüştür. Bu ilmî ve kültürel himaye sadece Fatih Sultan Mehmed'in şahsında değil Devlet-i Aliyye'nin bir politikasının sonucudur. Nitekim Fatih Sultan Mehmed'in vefatı üzerine II. Bayezid zamanında da ilmi çalışmalar devam etmiştir.

Dönemin edebî geleneği, Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinde ilerleyişine benzer bir paralellikte teşekkül etmektedir. Zira Türk edebiyatı da benzerlerini geçecek bir şekilde ilerlemesini sürdürmektedir. Bu dönem ve sonraki iki yüz yılda birçok manzum, mensur nitelikli eser yazılmıştır. Lakin manzum eserler ile nesir alanındaki ilerlemenin vasfı birbirine eşzamanlı değildir. Türk edebiyatında nesir alanında yazılan Selim-nâme, fetih-nâme, gazâvât-nâme, *Süleymân-nâme* gibi eserler muhteva ve şekil açısından önemli ölçüde İranlı Firdevsî'nin *Şeh-nâme* geleneğinden beslenmiştir. Bu tür metinler yalnızca edebî yönleriyle değil tarihî olaylara, toplumsal yapıya ve kültürel kodlara dair değerli bilgiler sunmaları bakımından büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızın esas konusunu teşkil eden *Süleymân-nâme*, Süleymân peygamberin hayatı etrafında şekillenen, içinde tarihî gerçekliği barındırdığı kadar olağanüstü özellikler de gösteren metinlerdir. Eserin içeriğinde ülkelerden, hayvanlardan, çeşitli felsefî sorunlardan, inançlardan, çeşitli mitolojik olay ve kahramanlardan, peygamberlerden, müzik aletlerinden, astronomiden bahsedilmesi eseri açıklamalı ansiklopedik bir metne dönüştürmektedir. Firdevsî'nin bu kadar bilgiyi harmanlayıp manzum mensur bir şekilde aktarması entelektüel birikimini ortaya koymaktadır. Tezin önemli amaçlarından biri de bu metnin Latin harfleriyle okuyucuya sunulması ve metnin içeriğinin bir değerlendirmesinin yapılmasıdır. 55. cildin ana konusu Süleymân peygamberin, kardeşi Adonya'yı ele geçirmeye çalışmasıdır. Bu olay çerçevesinde birçok peygamber, mitolojik kahraman, kuşlar arasında geçen ara olaylar da yer alır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİRDEVSÎ-İ RÛMÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI

15. asrın ikinci yarısı ile 16. asrın ilk yarısında yaşamış olan Firdevsî; Osmanlı şair, yazar ve müelliflerinden biridir. Kaynaklar, hayatı hakkında muhtelif bilgiler vermektedir. Fatih Sultan Mehmed'in taht yıllarında (1453)¹ doğduğu konusunda hemen hemen tüm araştırmacılar, ittifak hâlinindedir. Fatih Sultan Mehmed dışında II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerine de tanık olan Firdevsî'nin doğum yeri Beyânî'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*'sında (Kutluk, 1997: 203), Kınalızade Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*'sında (Kutluk, 1989: 745) *Künhü'l-Ahbar*'da (İsen, 1994: 160) ve Latifî'nin tezkiresinde (Canım, 2018: 403) Bursa olarak geçmektedir. Fakat Fuat Köprülü (1969: 450) Firdevsî'nin tahsilini Bursa'da yapmış olmasını sebep göstererek tezkirelere doğum yerinin Bursa olarak geçtiğini belirtir. Firdevsî'nin çocukluk yıllarının Aydıncık'ta geçtiğinin kaynaklarla sabit olması sebebiyle onu Aydıncık doğumlu olarak tanıtır.

Kaynaklar müellifi adından ziyade, mahlasıyla tanıtır. Latifî tezkiresinde (Canım, 2000: 403) ve *Tuhfe-i Nâilî*'de (Tuman, 2001: 822) *Firdevsî-i Rûmî*, *Uzun Firdevsî*; Kınalızade Hasan Çelebi tezkiresinde (Kutluk, 1989: 745) *Firdevsî*, *Uzun Firdevsî*; Beyânî (Kutluk, 1997: 203) ve Gelibolulu Mustafa Âli tezkirelerinde (İsen, 1994: 160) sadece *Firdevsî*; Kâtip Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünûn*'ında (Balcı, 2007: 822) ise *Firdevsî-i Tavîl* şeklinde anılan müellifin asıl adının ne olduğu mevzusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Bursalı Mehmed Tahir Bey (1972: 105) bir *Gülistan Tecümesi*'nin yazma nüshasından yola çıkarak Firdevsî'nin adının "İlyas bin Hızır" olması gerektiğini söyler. Mehmed Fuat Köprülü (1969: 450) ise bu görüşe karşı çıkmış ve elinde bulunan *Süleymân-nâme* suretine dayanarak adının "Şerâfeddin Musa" olduğunu belirtmiştir. Lakin Akay (1990: X) Firdevsî'nin başka bir eseri olan *Teşîhisü'l-İnsân* adlı Farsça tercüme eserinde belirtildiği üzere adının Orhan bin Kenek olduğuna işaret eder. Yusuf Babür'ün (2013: 326) *Süleymân-nâme* üzerine yaptığı çalışmasında Firdevsî'ye ait olan ifadelerden, isminin Orhan olması muhtemel gözükmektedir:

---

¹ Çalışmada tüm tarihler miladi takvime göre düzenlenmiştir.

“...Loḡmān Ḥakīm kavlince Eflātūn-ı Yunānī naklince bu üç yüz altmış altı mücellled kitāb-ı Süleymān-nāme’nüñ mü’ellifi bu biñ sekizyüz otuz altı matla ‘ dāsītānuñ muşannifi kim Firdevsî-i ḥaḡîr Orḡān faḡîrdür...”

Bununla beraber büyük atasının ismi Orhan Gazi döneminde hizmetlerde bulunmuş Gazi Kenek Bey’dir. Onun oğlu İlyas ve torunu Hızır Bey de I. Murat döneminde yaşamış ve devlete çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır. Hızır Bey’in torunu olan Hacı Kenek Bey’e, İstanbul’un fethi sürecindeki hizmetlerine binaen Aydıncık ve çevresi, dirlik arazisi olarak verilmiştir. Hacı Kenek Bey’in oğlu olan Firdevsî ise burada doğmuştur (Köprülü, 1969: 650). Tüm bu verilerden sonra Firdevsî’nin isminin Orhan, bağlı bulunduğu soyun Kenek, olduğu sonucuna varabiliriz.

Balıkesir, Bursa, İstanbul ve Manisa vilayetlerinde bulunan Firdevsî’nin nerede vefat ettiği konusu belirsizdir. Rivayete göre II. Bayezid, Firdevsî’nin kaleme aldığı *Süleymān-nāme* adlı eserinin esmâü’l-hüsnâ adedince yani 99 cildini alıp geri kalanını yaktırmıştır. Firdevsî bu durumdan çok müteessir olup padişahı hicvedip Acem diyarına kaçmıştır ve orada vefat etmiştir (Canım, 2018: 405). Latifi’ye ait bu bilgiler çağdaşı ve kendinden sonra gelen tezkirelerde de tekrarlanmıştır. Mehmed Fuat Köprülü Firdevsî’nin Horasan’a kaçıp orada vefat etmesini kabul etmemiştir. Firdevsî’nin hicrî 1503’te *Satranç-name-i Kebîr*’i, hicrî 1508’de *Tercüme-i Câme-şûy-nāme*’yi Osmanlı topraklarındayken kaleme almasını, onun Horasan’a kaçmayışına delil olarak gösterir (Köprülü, 1969: 651). Firdevsî’nin, II. Bayezid’in ölümünün ardından çok üzülmesi ve Yavuz Sultan Selim döneminde de İstanbul’da bulunması, II. Bayezid’in ardından eserlerinde onu anması, dualarda bulunması padişaha karşı herhangi bir kırgınlık yaşamadığını gösterir:

Bāyezīd Hān eyledi dārü’l-fenādan ol sefer

Rahmete irdi idüp dārü’l-bekāda ol maḡarr

Tutuban Yāsīn okudum rūhu için yasının

İttim āh āhirinde melek yerde beşer (Biçer, 2005: 44)

Firdevsî'nin ölüm tarihi ve yeri hakkında kesin verilerle elde edilmiş bilgiler mevcut değildir. Yazar padişaha kırgınlık yaşayıp Horasan'a gitmese dahi herhangi bir sebeple İran veya doğu ülkelerine gitmiş ve hayatını gittiği ülkede kaybetmiş olabilir.

1.2. ESERLERİ

Daha çok nesirciliği ile ön planda olan Firdevsî; manzum, mensur çok sayıda eser yazan bir müelliftir diyebiliriz. Tezkirelerde sadece *Süleymân-nâme* ile tanınan müellifin hangi eserleri kaleme aldığı ve eserlerinin varlığı tam olarak belirli değildir. Firdevsî; tarih, felsefe, edebiyat, coğrafya, astronomi, geometri, mitoloji, tasavvuf, satranç, ahlak, tıp, rivayet, din, savaş gibi birçok temayı eserlerine konu etmiştir. Bu yönüyle Firdevsî'yi çok okuyan, öğrenmeye çalışan ve öğrendiklerini aktarmaya gayret eden bir şahsiyet olarak kabul edebiliriz. *Münâzara-yı Seyf ü Kalem* adlı eserinde eserlerinin sayısını yetmiş iki olarak, yine kendi eseri olan *Satranç-nâme* adlı eserinde ise kırk olarak göstermiştir (Eren, 2018: 5). Olgun ve Parmaksızoğlu on altı (1980: 17-18), Bursalı Mehmed Tahir on dört (1972: 105-106), Franz Babinger dört (1982: 35) olarak belirtir. Firdevsî'ye ait olduğu genel olarak kabul gören eserleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. *Da'vet-nâme*
2. *Firâset-nâme*
3. *Hakâyık-nâme* (*Hakikat-nâme*, *Tuhfetü'l-Hâdî*, *Hadikatü'l-Hakâyık*)
4. *Hayât u Memât* (*Hayât-nâme*)
5. *Kur'ân-ı Kerîm'den Tefe'üle Dair Bir Risâle* (*Fâl-ı Kur'ân*)
6. *Kutb-nâme* (*Kıssa-i Cezire-i Midilli*)
7. *Münâzara-i Seyf ü Kalem* (*Seyf-nâme*)
8. *Satranç-nâme-i Kebîr*
9. *Süleymân-nâme Muhtasarı*
10. *Süleymân-nâme-i Kebîr*
11. *Tâli-i Mevlûd-i Kebîr*
12. *Tecnîsât-ı Süleymân u Belkıs-nâme*

13. *Tercüme-i Câme-şûy-nâme*
14. *Şerh-i Hadîs-i Erba'în*
15. *Silâh-şor-nâme (Müsellâh-nâme)*
16. *Teşhîsü'l-İnsân*

Bununla beraber aşağıda yer alan eserlerden bazılarının Firdevsî'ye ait olup olmadığı ihtilaflıdır. Bazılarının da varlığı şüphelidir:

1. *Barak Baba Risâlesi*
2. *Hadîs-i Ahsen*
3. *Gülistân Tercümesi*
4. *Kitâbü'l-Mevâiz*
5. *Muhtâr-nâme*
6. *Pend-nâme-i Eflâtûn*
7. *Kenzü'l-Hakâyık ve Keşfü'd-Dakâyık*
8. *Tûtî-i Şehristân-ı Tarikat*
9. *Hacı Bektâş-ı Velî Velâyet-nâmesi*

1.2.1. Da'vet-nâme

Yıldız ilimleri ve sıra dışı ilimler alanlarına dair mensur bir eser olan *Da'vet-nâme* müellifin mukaddimesinden anlaşıldığı kadarıyla, 1487-1488 yıllarında Balıkesir'de Arapça ve Farsça bazı kaynaklardan tercüme edilerek derlenmiştir. II. Bayezid'e sunulmak üzere kaleme alınan eserde, çoğunluğu burçlara dâhil olmak üzere 145 adet şekil ve tasvir bulunmaktadır. Melekler, ruhlar, felekler, burçlar, cinler gibi konuları ele alır. Altı bölümden oluşan bu eserin bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir (Köprülü, 1996: 128).

1.2.2. Firâset-nâme

Firdevsî'ye ait olduğu bilinen *Firâset-nâme* adlı eser, mevcut literatürde kayıp olarak değerlendirilmişse de, eserin tek nüshası 2015 yılında Kardaş tarafından tespit edilip Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda "06 Mil Yz A 5151" arşiv

numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kardaş, 2024: 225). 114 varaktan ve her sayfada 11 satırdan oluşan eser, mensur ve manzum kısımların iç içe geçtiği bir üslupla yazılmıştır. İçerik bakımından tasavvufî bir muhtevaya sahip olan bu eser, müellifin mahlasında geçen Firdevsî-i Tavîl el-Bursevî ifadesi dolayısıyla müellifin kimliği hakkında dikkat çekici bir veri sunmaktadır (Büke, 2015: 27).

1.2.3. Hakâyık-nâme (Hakikat-nâme, Tuhfetü'l-Hâdî, Hadîkatü'l-Hakâyık)

Hakâyık-nâme içerik itibariyle, Fatih Sultan Mehmed devrinde, İran'dan Osmanlı coğrafyasına gelip İstanbul'da ilmî ve tasavvufî çevrelerde geniş kabul ve itibara mazhar olan Mevlânâ İlahî'nin etkisiyle oluşan tasavvufî bir atmosferde kaleme alınmış bir eserdir. Eser, Ayasofya'da vaaz etmeye başlayan Mevlânâ İlahî'nin de içinde bulunduğu tarikat çevrelerinin gündeminde yer alan temel inanç ve irfan meselelerini ele almaktadır. Metin, kâinatın yaratılışı, insanın hakikati, varlık mertebeleri, ruhanî âlemler, esmâ-i hüsnânın tasavvufî yorumları gibi konular çerçevesinde şekillenmektedir. Bu kapsamda sorulan sorular ve verilen cevaplar eserin didaktik yönünü öne çıkarır. Aynı zamanda bu konular Firdevsî'nin zihin dünyasını şekillendiren konular olması bakımından da önemlidir (Aksoy, 2000: 46). Eserin on dört nüshasının olduğu tespit edilmiştir (Büke, 2015: 28).

1.2.4. Hayât u Memât (Hayât-nâme)

Hayât u Memât, Firdevsî tarafından Farsçadan Türkçeye tercüme edilmek suretiyle kaleme alınan mensur bir eserdir. Ölüm, hayat, nefis, Allah'ın yaratıcı sıfatları, kâinatın düzeni gibi dinî-tasavvufî temaları ele almaktadır. Müellif, bu konuları işlerken Şeyh Attar, İmâm-ı Gazâlî, Muhyiddin-i Arabî gibi kelimî otoritelerden yararlandığını açıkça ifade etmektedir. Metinde yer alması muhtemel telif tarihleri tam olarak okunamadığından eserin ne zaman yazıldığı tam olarak tespit edilememiştir. Lakin Firdevsî, *Süleymân-nâme* eserinin 82. cildini tamamladığını bu eserinde belirtmiştir. Ayrıca eserin Mustafa Paşa'ya sunulması *Hayât u Memât*'ın Firdevsî'nin son eserlerinden biri olduğunu gösterir (Aksoy, 2000: 46-47). Bu bağlamda eseri, Firdevsî'nin fikrî ve tasavvufî eğilimlerinin en olgun örneklerinden biri olarak değerlendirmemiz mümkündür.

Ayrıca eserin kayıtlı nüshalarında dikkat çeken önemli bir husus, eserin müellifinin Süleymaniye Kütüphanesi'nde Orhan bin Kenek olarak geçmesidir. Yine aynı eserin

Beşiktaş Yahya Efendi Kütüphanesi nüshasında müellif olarak Firdevsî-i Osmânî ibaresi mevcuttur (Büke, 2015: 23).

1.2.5 Kur'ân-ı Kerîm'den Tefe'üle Dair Bir Risâle (Fâl-ı Kur'ân)

1487-1488 yıllarında Farsçadan tercüme edilerek hazırlanıp İbrahim Paşa'ya sunulan bu eser *Kur'ân-ı Kerîm*'den tefeül ederek fal bakmayı konu edinir. Eserin tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde 816'da kayıt altındadır (Aksoy, 2000: 44).

1.2.6. Kutb-nâme (Kıssa-i Cezire-i Midilli)

Firdevsî'nin mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı *Kutb-nâme* 1503 yılında telif edilmiştir. Eserde 1501 yılında gerçekleşen; İspanyol, Fransız ve Venedik gemilerinden müteşekkil bir Haçlı donanmasının Midilli Adası'na yönelik saldırısı, tarihi gerçeklere bağlı kalınarak ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. II. Bayezid ile şehzade Korkut ve Osmanlı Devlet adamlarının söz konusu muharebedeki kahramanlıkları, epik ve abartılı bir dille anlatılmıştır. Muhammed b. Resul Sarâyî tarafından istinsah edilen eseri, 1980 yılında İsmet Parmaksızoğlu ve İbrahim Olgun yayımlamıştır. *Gazâvât-ı Midilli* adıyla da anılan bu eser, Firdevsî-i Rûmî'nin edebi mirası içerisinde hem tarihî hem de destanî yönüyle dikkate değer bir yere sahiptir (Köprülü, 1996: 129).

1.2.7. Münâzara-i Seyf u Kalem (Seyf-nâme)

Firdevsî edebî faaliyetlerinin büyük bir kısmını *Süleymân-nâme*'nin telifine hasretmiştir. Yine de *Süleymân-nâme*'yi kaleme alırken farklı eserlerin yazımına da devam etmiştir. Eserlerinin büyük bir kısmı *Süleymân-nâme* çerçevesinde bütünleşmiştir. Bu bağlamda *Münâzara-i Seyf u Kalem* adlı eseri de aynı tematik yapı içerisinde değerlendirilebilir. *Seyf-nâme* olarak da anılan eser, sâhib-i kalem ile sâhib-i seyf arasında geçen sembolik ve temsili bir tartışmayı konu edinir. Giriş gelişme sonuç bölümlerinden müteşekkildir.

Mukaddime kısmında Allah'ın varlığının, birliğinin, kudretinin anlatıldığı manzum-mensur karışık bir tevhid ve Hz. Peygamber, Hulefâ-i Râşidîn ve Ehl-i Beyt'e övgünün yer aldığı naat ile Sultan II. Bayezid'in övgüsü olan medhiyye vardır. Gelişme bölümünde esas mesele olarak kalem ile kılıç figürlerinin münazarası anlatılır. Birbirlerine karşılıklı delillerle üstün gelmeye çalışan bu iki sembolik karakterin

münzarasının hakemliğini Hz. Süleyman üstlenmiştir. Eserin sonuç bölümünde ise Sultan II. Bayezid'e övgü ve dua, seyf ile kalemin gerçeklikle örtüşen yönleri açıklanır (Tanyıldız, 2005: 40).

Firdevsî bu eserinde, *Hâdikatü'l-Hakâyık*, *Tecnisât-ı Süleymân u Belkıs-nâme*, *Firâset-nâme* gibi eserlerini zikretmiştir (Genç, 1995: 18). Bu bağlamda Firdevsî külliyyatına yaptığı göndermeler ile metinlerarası bağlantılar kurarak bir düşünce bütünlüğü oluşturmuştur.

1.2.8. Satranç-nâme-i Kebîr

Manzum ve mensur şekilde kaleme alınan eserde Firdevsî, söz konusu eserin telif süreci ve kaynağı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yazar satranç konulu risalesini çeşitli kaynaklardan derleyerek kaleme aldığını, Arapça ve Farsçadan Türkçeye tercüme ettiğini, ayrıca kendisinin 366 ciltlik *Süleymân-nâme*'nin müellifi olduğunu, 990 bin beyitlik şiir külliyyatının bulunduğunu vurgulayarak ilim ve edebî birikimini ortaya koyar. Eserini satranç oyunundaki 8 hane temsiline uygun olarak kurguladığını belirtir.

Eserin birinci bölümünde satrancın gerçek mucidinin kim olduğunun tartışması yapılır. İdris peygamber ile Cemşid arasında geçen bir kıssa anlatılır. İkinci ve üçüncü bölümlerde Nûşirevân döneminde yaşamış satranç ustası Leclâc-ı Kâmil ile Sise, Büzür-g-mihr arasındaki meseleler aktarılır. Dördüncü bölümde satrancın oynanış şartları, edebi kuralları ve uygun zamanları üzerinde durulur. Beşinci bölümde satranç tahtasının nasıl bölümlendiği ve bunun geometriye dayalı esasları açıklanır. Altıncı bölüm satranç oyununun düzeninin nasıl olduğunu konu edinir. Yedinci bölüm, geçmişte oynanmış ve meşhur olmuş 77 satranç oyununun görsellerle ve açıklamalarla sunulduğu en geniş bölümüdür. Son olarak sekizinci bölümde satrancın dinî hükmü tartışılır. Oyunun caiz olup olmadığı ayetler, hadisler ve fetvalar ışığında değerlendirilir (Biçer, 2005: 61).

1.2.9. Süleymân-nâme Muhtasarı

Arapça kökenli bir kelime olan muhtasar kısaltılmış, özetlenmiş, derli toplu, ayrıntılı olmayan gibi mânâlara gelmektedir. Eserin yazma nüshasındaki tarihi kaydın yıpranmış olması, eserin telif ve istinsah sürecine dair net bilgi edinilmesini zorlaştırmaktadır. Lakin Firdevsî, bu eserinde *Süleymân-nâme*'yi 99 cilt olarak tasarladığını söyler (Biçer, 2005: 53). Firdevsî'nin verdiği bu bilgi bağlamında *Süleymân-*

nâme Muhtasarı adlı eseri, *Süleymân-nâme*'nin temellendirilmesi sürecinde önemli bir taslak metin olarak değerlendirmek mümkündür. Olgun ve Parmaksızoğlu da (2011: 17) bu eseri ilk *Süleymân-nâme* denemesi olarak kabul etmiştir. Biçer (2005: 56) bu eseri müstakil bir eser olarak değerlendirir fakat *Süleymân-nâme*'nin bir nüshası da olabileceğini ifade eder.

1.2.10. Süleymân-nâme-i Kebîr

Firdevsî'nin en çok bilinen, kendisine şöhret kazandıran ve tezkirelerde anılan tek eseridir. Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde yaşayan Firdevsî'nin bu hacimli eseri için Latifî, II. Bayezid'in emriyle başladığını ifade eder (Canım: 2018: 403). Köprülü (1969: 649) de Latifî'yi tasdik eder. Firdevsî *Süleymân-nâme*'nin 81. cildinin 25b varlığında bu eserin 6 cildini Fatih Sultan Mehmed devrinde yazmaya başladığını ve kendisine sunduğunu belirtir (Akay: 1990: XIV).

Süleymân-nâme'nin cilt sayısı hakkında Latifî (Canım, 2018: 403) ve Gelibolulu Âli (İsen, 1994: 160) 360 sayısını verir. Kınalızade (Kutluk, 1981: 745) ve Beyânî (Kutluk, 1997: 203) ise eserin 380 ciltten müteşekkil olduğunu ifade eder. Kâtip Çelebî (Balcı, 2007: 822) 330 ciltten oluştuğunu söyler. Babinger (1982: 35) ve Bursalı Mehmed Tahir (1972: 105) 366 sayısını gösterir. Banarlı (1983: 503) her gün bir parçası okunsun maksadıyla 366 cilt olarak kaleme alındığını söyler. Firdevsî ise *Münâzara-i Seyfu Kalem* eserinde *Süleymân-nâme*'yi 366 cilt olarak yazamayacağını düşündüğünü 277 cildini tamamladığını ifade eder (Eren, 2018: 6). *Süleymân-nâme Muhtasarı* adlı eserinde ise Allah'ın 99 ismine gönderme yaparak 99 cilt olarak tasarladığını belirtir (Büke, 2015: 8).

Öte yandan Firdevsî üzerinde çalıştığımız 55. cildin girişinde ve son bölümünde *Süleymân-nâme*'nin telifi ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

“...*esrâr ve kaşâş-ı aḥbâr bu Süleymân-nâme-i Kebîrūñ elli beşinci cildinde ve biñ sekiz yüz otuz altı mecâlisūñ iki yüz yitmiş birinci meclisinūñ zikrinde...*” (c55/v2a)

“...*bu Süleymân-nâme-i Kebîrūñ elli beşinci cildin taṣnîf itmek müyesser itdi...*” (c55/v92b)

Firdevsî hem *Süleymân-nâme*'de hem telif ve tercüme eserlerinde 99 ve 360 sayılarını zikretmiştir. Eserin cilt sayısında anılan rakamların farklılığı Firdevsî'nin cild, mücellled, cüz, meclis gibi ifadeleri birbirinin yerine kullanmasından ileri gelebilir.

Süleymân-nâme'nin elimizde 81 cildinin bulunması diğer ciltlerin tespit edilemeyişi 99. cilt olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Latifî ve diğer tezkirelerde yer alan bilgilere göre Firdevsî, *Süleymân-nâme* adlı eserini gerçekten de 360 cilt olarak tasarlamış olabilir. Yine bu kaynaklardaki rivayetlerde, Sultan II. Bayezid'in yalan ve abartıdan uzak olan 99 cildi ayırarak geri kalan kısmının yakılmasını emrettiği ifade edilmektedir. Tezkirelerde aktarılan bu bilgiler, Firdevsî'nin eserini padişaha toplu bir biçimde sunduğu izlenimini vermektedir. Oysa Firdevsî'nin kendi ifadelerinden anlaşıldığı üzere eserini peyderpey hazırlayıp padişaha takdim etmektedir (Akay, 1990: XIV). Bu bağlamda II. Bayezid'in, elinde bulunan ciltleri görerek eserin hacmini fazla bulmuş olması ve bu minvalde Firdevsî'den daha kısa, muhtasar bir telif talep etmiş olması muhtemeldir. Nitekim bu düşünce, padişahın Adlî mahlasıyla kaleme aldığı şiirlerinde de açık bir şekilde gözlemlenmektedir:

Bülend eyle boyı vasfını 'Adlî

Dehânında sözüni muhtaşar kıl (Bayram, 2018: 110)

Kendine seslenen Adlî, sevgilinin boyunun vasfını yüceltirken sözlerin kısa ve öz tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Yine bir başka beytinde açık ve bilinen, başından belli olan işlerin tekrar tekrar ifade edilmesinin gereksizliğini vurgular:

Çün mâ-cerâ bilindi başuñdan itme takrîr

Ol nesne kim 'ayândur olmaz beyâne muhtac (Bayram, 2018: 52)

Bu çerçevede tezkirelerde geçen 360, 366, 380, 330 gibi farklı cilt sayıları ile rivayetlerde geçen II. Bayezid'in 99. cildi seçip geri kalanını yaktırması ifadeleri *Süleymân-nâme*'nin kapsamının bizatihi II. Bayezid'in yönlendirmesiyle daraltılmış olabileceğine işaret eden tarihî bir olasılık olarak değerlendirebiliriz. Zira Büke (2016: 484) Firdevsî'nin fikir değişikliğine gitmiş olabileceğini ifade eder. Firdevsî'nin fikrindeki bu muhtemel değişikliğin II. Bayezid tarafından yönlendirilmiş olması ve bu durumun tezkirelere farklı bir şekilde yansımış olabileceği düşünülebilir.

Süleymân-nâme, Hz. Süleymân'ın hayatı ve onun etrafında gelişen hadiseleri merkeze alan manzum mensur yapıda bir anlatıdır. Eserde yalnızca peygamberler tarihine değil; astronomi, falcılık, geometri, felsefe, din ve coğrafya gibi çeşitli sahalara dair

bilgiler de yer almaktadır. Bu yönüyle eser, yalnızca tarihî bir anlatı olmasının ötesine geçerek ansiklopedik bir hüviyet kazanmıştır (Eren, 2018: 7). Günümüzde yazma nüshalarının nerede muhafaza edildiği daha önce yapılan birçok çalışmayla kayıt altına alındığından çalışmamızda ayrıca belirtmeye ihtiyaç duyulmamıştır.

1.2.10.1. Süleymân-nâme Üzerine Yapılan Çalışmalar

Eser üzerine birçok yüksek lisans, doktora tezi ve bilimsel yayın yazılmış olup aşağıda yapılan çalışmalar tablo şeklinde listelenmiştir:

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu

Yıl	Araştırmacı	Çalışmanın Adı	Çalışmanın Türü
2024	Fatma Ölker	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr 28. cilt (Giriş-İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)	Yüksek Lisans Tezi
2024	Gülsüm Mazılıgüney	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr 28. cilt (İnceleme-Metin-Dizin- Tıpkıbasım)	Yüksek Lisans Tezi
2024	Kezban Arslan	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-Nâme-i Kebîr (20. cilt) giriş-inceleme-metin-dizin-sözlük	Yüksek Lisan Tezi
2024	Meryem Özkarakoç	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme-i Kebîr'i 31. cilt inceleme-metin-dizin	Yüksek Lisan Tezi
2024	Kadriye Yılmaz Ertuğrul Çalışkan	Süleymân-Nâme-i Kebîr'in 19. ve 20. Ciltlerinde Lokman Hekim Tarafından Verilen Ansiklopedik Bilgiler	Araştırma Makalesi
2023	Ali Balaban	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr (50. cilt) (İnceleme-metin-dizin)	Doktora Tezi
2023	Ömer Erel	Firdevsî-i Rûmî Süleyman-nâme (56. cilt) İnceleme-transkripsiyonlu metin	Yüksek Lisan Tezi

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

2023	Naime Yurt	Firdevsî-i Rûmî süleymânnâme-i Kebîr (27. cilt) inceleme-metin	Yüksek Lisan Tezi
2023	Mehmet Ünal	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleyman-nâmesi'nin Düzenleniş Biçimi (37 ve 76. Cilt Örnekleminde)	Araştırma Makalesi
2023	Nurten Çelik	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-Nâme-i Kebîr (78. Cilt) (İnceleme-Metin)	Kitap İncelemesi
2022	Abdulsamet Demirbağ	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr 78. cilt (İnceleme-metin-dizin)	Doktora Tezi
2022	Seyfettin Demir	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme-i Kebîr'inde (65. Cildinde) Geçen Âyet İktibâsları	Araştırma Makalesi
2022	Seyfettin Demir	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr'i (65-66. Ciltler) (inceleme-metin-dizin)	Doktora Tezi
2022	Filiz Demiröz	Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme-i Kebîr (2. cilt) giriş, metin, dizin	Yüksek Lisans Tezi
2022	Fikret Türkmen	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme İsimli Eserinin Yazılışı Ve Nüshaları	Araştırma Makalesi
2022	Yıldız Çelik	Firdevsî-i Rumi'nin Süleymân-nâme'sinin 48. cildi [İnceleme-tenkitli metin]	Yüksek Lisan Tezi
2022	O.Celal Güngör Beytullah Bekar	Firdevsî'ye ait Süleymân-nâme'nin 36. cildinin ses ve yazım özellikleri	Araştırma Makalesi
2022	Esranur Er Yılmaz Filiz Demiröz	Firdevsî'nin Süleymân-Nâme-i Kebîr'i 1. ve 2. Cilt Üzerine	Araştırma Makalesi
2022	Esranur Er Yılmaz	Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme-i Kebîr (1. Cilt) giriş, metin, dizin	Yüksek Lisan Tezi

Tablo 1.1 Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

2021	Gizem Evbaşı	Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme (72. Cilt), (inceleme-metin)	Yüksek Lisan Tezi
2021	Elif Aşkayanar	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme-i Kebîr (80.cilt, 452a-494a) adlı eseri (Dil özellikleri-metin-dizin-tıpkıbasım)	Yüksek Lisan Tezi
2021	Hayrettin Yiğit	Süleyman-Nâme-i Kebir (40. Cilt)'De Çokanlamlılığı Sağlayan Unsurlar: Deyim Aktarmaları (Metafor) Ve Ad Aktarmalar (Metonim)	Araştırma Makalesi
2021	Hayrettin Yiğit	Süleyman-nâme-i Kebir (40.Cilt) - semantik inceleme-metin-dizin-tıpkı basım	Doktora
2021	Abdulsamet Demirbağ Sevim Birici	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme-i Kebîr (78. Cilt)'inde Peygamber Kıssalarına Telmihler	Araştırma Makalesi
2021	Zeliha Gaddar	Süleymân-Nâme'nin Söz Varlığı	Araştırma Makalesi
2020	Ahmet Özhan Sucu	Firdevsî-i Rûmî Süleyman-nâme (67-68. cilt) inceleme-tenkitli metin- dizin	Doktora Tezi
2020	Filiz Kaynak	Süleymân-Nâme-i Kebîr'in 32. Cildi Üzerine	Araştırma Makalesi
2020	Filiz Kaynak	Firdevsî-i Rûmî, Süleyman-nâme-i Kebîr (32. cilt) giriş, tenkitli metin, dizin	Yüksek Lisans Tezi
2020	Ali Doğan	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr – 61-62. ciltler inceleme – metin	Doktora Tezi
2019	Serap Ekşioğlu	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymanname Adlı Eserinin Türk Dili Açısından Önemi	Bildiri Metni

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

2019	Hulusi Eren	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme-i Kebîr'inde (34-35. Cilt) Halk İnanışı ve Halk Hekimliğine Dair Bazı Tespitler	Araştırma Makalesi
2019	Aytan Şan	Firdevsi-i Rumi, Süleyman-name (39.cilt) inceleme-transkripsiyonlu metin	Yüksek Lisans Tezi
2019	Emine Şule Ayva	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymannâme-i Kebîr adlı eseri (62. Cilt) (Metin-Dil İncelemesi-Sözlük-Tıpkıbasım)	Yüksek Lisans Tezi
2019	Merve Karahan	Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-Nâme-i Kebîr (31. cilt) Giriş, tenkitli metin, dizin	Yüksek Lisan Tezi
2019	Metin Sami	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme'sinin 69. cildi (İnceleme-tenkitli metin)	Yüksek Lisans Tezi
2019	Emre Cihan	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme'sinin 71. cildi (inceleme-tenkitli metin)	Yüksek Lisans Tezi
2019	Savaş Kaplan	Firdevsî-i Rûmî Süleyman-nâme (29 ve 30. ciltler) (Giriş - inceleme – metin – dizin - tıpkıbasım	Doktora Tezi
2019	Nesibe Gürakar	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Nâme-i Kebîr'i (40. Cilt) inceleme metin	Yüksek Lisans Tezi
2019	Necmiye Özbek Arslan	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i kebîr 11.,12.,13. ciltler (İnceleme-metin)	Doktora Tezi
2019	Adem Gök	Firdevsi-i Rûmî, Süleyman-name-i Kebir (37. cilt), inceleme, tenkitli metin	Doktora Tezi
2019	Merve Toksöz	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme-i Kebîr'i: 41. cilt (inceleme-metin)	Yüksek Lisan Tezi
2018	Mehmet Burak Çakın	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme adlı eseri (14 - 15. ciltler) metin - inceleme	Doktora Tezi

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

2019	Zeynep Yeşim Köşüre	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleyman-nâme-i Kebîr (80. cilt, 390 b/451 b) adlı eseri (Tenkitli metin-dil özellikleri-dizin-tıpkıbasım)	Yüksek Lisans Tezi
2018	Serap Eksioğlu	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme cilt 11 (Dil incelemesi-metin-dizin)	Doktora Tezi
2018	Esra Kirik	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâmesi-75. cilt (Giriş-inceleme-tenkitli metin-dizin-sözlük)	Doktora Tezi
2018	Ömer Semiz	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleyman-nâme'sinin 70. cildi (İnceleme-tenkitli metin)	Yüksek Lisans Tezi
2018	Hulusi Eren	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr-34-35. ciltler (İnceleme-tenkitli metin-dizin)	Doktora Tezi
2018	Rabia Aksu	Süleymân-nâme-i Kebîr'de Çeviri Öğeleri	Araştırma Makalesi
2017	Süleyman Anıl Tombak	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme'sinin 67.Cildi (İnceleme-tenkitli metin)	Yüksek Lisans Tezi
2017	Halis Aydın	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-nâme'sinin 68.Cildi (İnceleme-tenkitli metin)	Yüksek Lisans Tezi
2016	Rabia Aksu	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr (10.cilt) inceleme-metin-dizin	Doktora Tezi
2015	Himmet Büke	Firdevsi-i Rumi, Süleymanname (38. cilt), dil özellikleri, metin, söz dizini	Doktora Tezi
2014	Asuman Akay	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymânnâme-i Kebîr'indeki Deyimler	Araştırma Makalesi
2013	Yaşar Şimşek	Firdevsi-i Rumi, Süleyman-name-i Kebir (76. Cilt) Giriş, Ses Bilgisi, Tenkitli Metin, Sözlük	Yüksek Lisans Tezi

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

2013	Yusuf Babür	Firdevsî-i Rûmî Süleymân-Nâme-i Kebîr (6-7. ciltler/inceleme-transkripsiyonlu metin)	Yüksek Lisans Tezi
2012	Murat Vanlı	Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme-i Kebîr (8.-9. ciltler), (inceleme-metin)	Yüksek Lisans Tezi
2010	İlhama Jafarova	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleyman-Nâme-i Kebîr'i (63. cilt) inceleme-metin-dizin	Doktora Tezi
2010	Zeynep Çelik	Firdevsi-i Rumi'nin Süleymanname yazmasının (81. cilt) (82b-123b yk.) bilimsel yayını ve üzerinde dil incelemeleri	Yüksek Lisans Tezi
2005	Mehmet Dursun Erdem	Kitâb-ı Kıssanâme-i Süleymân Aleyhisselam ve Söz Dizimi Özellikleri	Araştırma Makalesi
2005	Mehmet Dursun Erdem	Kitab-ı Kısname-i Süleyman Aleyhisselam üzerine söz dizimi çalışması (Süleymanname 74.cilt)	Doktora Tezi
2004	İbrahim Köz	Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymannâme yazmasının (81. cilt 7a-54b yk.) bilimsel yayını ve üzerinde dil incelemeleri	Yüksek Lisans Tezi
2004	Yasemin Abul	Süleymân-Nâme-i Kebîr (47.cilt) metin tenkidi ve inceleme	Yüksek Lisans Tezi
2003	Sezer Özyaşamış Şakar	Firdevsi-i Rumi'nin Süleymanname Yazması'nın (81. cilt, 28 yk.) bilimsel yayını ve üzerinde dil incelemeleri	Yüksek Lisans Tezi
2003	İlhama Jafarova	Firdevsi-i Rumi'nin Süleymanname yazmasının (81. cilt, 54b-82a, 28 yk.) yayını ve üzerinde dil incelemeleri	Yüksek Lisans Tezi
2000	Mustafa Aksoy	Uzun Firdevsi'nin Süleyman-name'sinde destan unsurları: Cilt I, giriş - inceleme	Doktora Tezi

Tablo 1.1. Süleymân-nâme-i Kebîr Üzerine Yapılan Araştırmalar Tablosu (Devam)

1995	Gülnaz Genç	Firdevsi-i Rumi Süleyman-name, 25 ve 26. Ciltler: Giriş - metin - sözlük	Doktora Tezi
1995	Halil İbrahim Usta	Firdevsi-i Rumi, Süleyman-name-i Kebir: İnceleme - metin - sözlük	Doktora Tezi
1994	Hamdi Güleç	Firdevsi-i Rumi'nin Süleymanname'si -42. cilt-Dasitan-ı Ceng-i Aheng-i Efrasiyab-ı Türk- üzerinde bir metin incelemesi	Doktora Tezi
1990	Asuman Akay	Firdevsî Süleymân-Nâme (44. cilt) metin ve fiiller üzerine bir deneme	Doktora Tezi

1.2.11 Tâli-i Mevlûd-ı Kebîr

Münâzara-i Seyfu Kalem'de ve *Süleymân-nâme*'nin Tavşanlı nüshasında adı geçen eserlerden biri olarak belirtilen bu eserin daha önce Firdevsî üzerine yapılan çalışmalarda nüshasının bulunamadığı ileri sürülmüştür. Ancak Büke (2015: 29) yaptığı incelemelerde eserin mevcut bir nüshasını tespit ettiğini bildirmektedir. Bu nüsha Milli Kütüphane bünyesinde Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda yer almaktadır.

1.2.12. Tecnîsât-ı Süleymân u Belkıs-nâme

Münâzara-i Seyfu Kalem'de müstakil bir eser olarak zikredilen ancak literatürde uzun bir süre herhangi bir nüshasına ulaşılamayan söz konusu eserin Uppsala nüshası Resul Altuntaş tarafından tespit edilmiştir (Çelik, 2022: 65). Eserin bir diğer nüshası olan Gotha nüshası ise Recep Çelik tarafından gün yüzüne çıkarılmıştır (Çelik, 2022: 70). Eserin mevcut dört cildi üzerine doktora çalışması yapılmıştır.

1.2.13. Tercüme-i Câme-şûy-nâme

Câme-şûy-nâme, esas itibariyle Nâsiruddîn Tûsî tarafından kaleme alınmıştır. Dokuz bölümden oluşan bu eser, Firdevsî-i Rûmî tarafından Türkçeye çevrilmiş ve çeviri sürecinde esere bir bölüm de eklemiştir. 1508 yılında tamamlandığı anlaşılan bu eser, özellikle kumaşlardaki lekelerin giderilmesine dair yöntemleri konu edinmektedir.

Teknik bir metin olarak karşımıza çıkan *Câme-şûy-nâme*'nin mevcut nüshası Manisa Sultan Murat Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Biçer, 2005: 72).

1.2.14. Şerh-i Hadîs-i Erba'în

Kırk hadis edebiyatımızda yaygın olarak telif edilen eserlerden sayılır. Burada dikkat çekici olan nokta bu eserin nüshasının Ali Emirî Kütüphanesi'nde Firdevsî-i Rûmî İlyas b. Hızır adına kayıtlı olmasıdır. Hadis metinleri Arapça, açıklamaları ise Farsça olarak yapılmıştır (Biçer, 2005: 74).

1.2.15. Silâh-şor-nâme (Müsellâh-nâme)

Dönemin askerî kültürüne dair ipuçları veren *Silâh-şor-nâme*, savaş sahnelerinden ziyade silah bilgisi üzerine yoğunlaşan bir eserdir. Silah türleri, silahların tarihçesi, savaşçı toplulukların karakteristik özellikleri gibi konularda tercüme edilmiş ve Türk edebiyatında savaş sanatı ile ilgili özgün bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır (Biçer, 2005: 56-57). Eser Batılı araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve Wssehrd, Wickerhauser, Bonelli tarafından incelenmiştir (Büke, 2015: 24). Bekir Biçer'in de eserle ilgili bir çalışması mevcuttur.

1.2.16. Teşhîsü'l-İnsân

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı'nda bulunduğu belirtilen nüsha, Asuman Akay tarafından hazırlanmış olan *Firdevsî Süleymân-nâme 44. Cilt Metin ve Fiiller Üzerine Bir İnceleme* adlı doktora çalışmasında tanıtılmıştır. 1481 tarihinde Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiş ve Ahmed Paşa'ya sunulmuştur (Akay, 1990: XVIII). Lakin eserin belirtilen kütüphanedeki nüshasına ulaşamamıştır.

1.2.17. Barak Baba Risâlesi

Firdevsî'ye ait olduğuna dair herhangi bir kayıt yoktur. Abdülbaki Gölpınarlı (1958: XXIII) bu eserde Firdevsî-i Rûmî'nin asıl adının İlyas b. Hızır olduğunu ve bu ismin hem kendi el yazması *Gülistân* nüshasında hem de Barak Baba'ya ait bir şerh risalesinde geçtiğini belirtmektedir. Bu iki kaynaktaki isim benzerliğini, dönemsel uyumunu ve üslup özelliklerini göz önüne alarak söz konusu risalenin müellifinin Firdevsî-i Rûmî olduğunu ileri sürmektedir.

1.2.18. Hadîs-i Ahsen

Eserin Firdevsî'ye aidiyeti konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Köprülü (1969: 650), Bursalı Mehmed Tahir (1972: 2) eserin Firdevsî'ye ait olduğu görüşündedir. Büyükkarcı (1993: 7) ise *Münâzara-i Seyf u Kalem*'de geçen Hadîs-i Ahsen ifadesinin “güzel bir deyişle kaleme almak” şeklinde mecazî bir anlamda kullanıldığını ileri sürerek bu başlıkta müstakil bir eserin bulunmadığını savunur.

Çalışmamızın 56. varlığında Firdevsî'nin ahsen hadis ve emlah kelam ifadeleri Büyükkarcı'nın ifade ettiği üzere sözün inceliklerine vakıf bir tarzda kaleme almak mânâsında kullanıldığı görülür:

Bir şalāvāt virmekîçün iy hümām

Söyledük ahsen hadîs emlah-kelām (c55/v56b)

Hemen ardından gelen tasnif ve telif ifadeleri ise *Süleymân-nâme*'nin yazılması ile ilgilidir:

Anuñiçün oldu taşnîf bu kitāb

Anuñiçün te'lîf oldu bâb bâb (c55/v56b)

1.2.19. Gülistân Tercümesi

Bursalı Mehmed Tahir (1972: 105), İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan *Gülistan* nüshasında yer alan İlyas bin Hızır ifadesinden yola çıkarak bu eserin Firdevsî'ye ait olduğunu ileri sürmektedir. Gölpınarlı da (1958: XXIII) aynı görüştedir. Bununla birlikte Mehmed Fuat Köprülü (1969: 649) bu görüşe katılmayarak eserin Firdevsî-i Rûmî'ye değil başka bir Firdevsî'ye ait olduğunu savunmuştur. Olgun (1978: 185) Köprülü'nün bu değerlendirmesini desteklemiş ve nüshada adı geçen şahsiyetin Molla Firdevsî olduğunu belirtmiştir.

1.2.20 Kitâbü'l-Mevâiz

Firdevsî'ye ait olduğu düşünülen ama herhangi bir nüshası tespit edilemeyen eserlerden biridir.

1.2.21. Muhtâr-nâme

Biçer, (2005: 74) Firdevsî-i Rûmî'nin kaleme aldığı *Hakikat-nâme* adlı eserindeki ifadelerle dayanarak Ferîdüd-dîn Attâr'a ait olan *Muhtâr-nâme* adlı eseri tercüme ettiğini ifade eder. Araç (2010: 16) da Biçer'in ifadelerini destekler. Büke (2015: 36) *Muhtâr-nâme* ve *Kenzü'l-Hakâyık* ve *Keşfü'd-Dakâyık* adlı eserlerin Firdevsî'ye ait olduğu iddiasına temkinli yaklaşır.

1.2.22. Pend-nâme-i Eflâtûn

Köprülü (1969: 651) Bursalı Mehmed Tahir'in bu eseri gördüğünü ifade eder. İnsan sağlığı ile ilgili konularda bilgi veren bu risalenin Firdevsî'ye ait telif bir eser olup olmadığı konusunda ihtilaf vardır.

1.2.23. Kenzü'l-Hakâyık ve Keşfü'd-Dakâyık

Biçer'e göre (2005: 71) Firdevsî, *Tuhfetü'l-Hâdî* adlı eserinde bu kitabından söz etmektedir. Büke (2015: 35) ise bu eserin Aşkî adlı bir müellife ait olduğunu dile getirir.

1.2.24. Tûtî-i Şehristân-ı Tarikat

Jafarova, (2010: 5) bu eserin *Hakâyık-nâme*'de geçtiğini ifade eder. Büke (2015: 36) *Tûtî-i Şehristân-ı Tarikat* ifadesini müstakil bir eser değil de metin bağlamında değerlendirir ve bunu bir övgü ifadesi olarak kabul eder.

1.2.25. Hacı Bektâş-ı Velî Velâyet-nâmesi

Firdevsî'ye atfedilen ancak aidiyeti şüpheli eserlerden biri de Noyan'ın (1986: Önsöz) dikkat çektiği nüshadır. Noyan'a göre bu eser, Nevşehir Hacı Bektaş İlçe Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. Balım Kulu Dede tarafından kaleme alınmıştır. Ancak bu nüshanın gerçekten Firdevsî-i Rûmî'ye ait olup olmadığı kesinlik kazanmadığından eserin müellifliği konusunda temkinli bir yaklaşım gerekmektedir (Eren, 2018: 21).

1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Firdevsî-i Rûmî, Osmanlı klasik edebiyatının nesir alanında önemli simalarından biridir. Firdevsî'nin doğup büyüdüğü ve çocukluğunun geçtiği yer olarak zikredilen Edincik, yalnızca coğrafi bir nokta olmanın ötesinde onun edebî tahayyül dünyasının beslendiği kültürel ve efsanevî bir zemin olarak değerlendirilebilir:

“...Daha sonra Süleyman Peygamber Bursa'mn batı tarafında bir merhale yakın Edincik adıyla büyük bir şehir kurup Belkıs'a taht merkezi eder. Hâlâ büyük köşkleri, yüksek kemerleri Edincik şehrinde açık ve seçik bellidir. Ayasofya sütunlarının çoğunluğu bu Edincik şehrinde gitmiştir...” (Dağlı ve Kahraman: 2006: 7).

Evliyâ Çelebi'nin anlatılarında Süleymân peygamberin eşi Belkıs'ın tahtının bulunduğu yer olarak anılan bu şehir, Firdevsî'nin zihin dünyasında mitolojik, dinî ve tarihî motiflerin iç içe geçtiği bir anlam haritası oluşturmıştır. Muhtemeldir ki Firdevsî Edincik'te Hz. Süleymân'ın kıssaları ile büyümüştür. Bu bağlamda onun klasik edebiyat ile halk hikayeciliğini birleştiren yönü buradan gelmektedir.

Tezkirelerde nesirciliği ile ön planda olan Firdevsî, tarih otoritelerinin en sahih görüşlerini ve sağlam rivayet edilmiş kıssaları bir araya getirmiştir. Tarih ilminde derin bir bilge sahibidir. Eserlerini nazım nesir karışımı derlemiştir. Ancak şiirlerinde incelik ve lezzet, nesrinde tatlılık ve zarafet eksiktir (Canım, 2018: 403). Diğer tezkirelerde de bu minvalde anılan Firdevsî için Gelibolulu Ali, nesirciliğinin ön planda olduğunu fakat taklitten öteye gidemediğini hatta meşhur Firdevsî'nin ruhunu incittiğini söyleyerek onu eleştirmiştir (İsen, 160-161).

Firdevsî ise kendisinin tabiatını nazım sanatının okyanusu olarak görür ve bu yüzden kendisinin döneminde parlak şiirler yazılmıştır:

Tab 'ıdur Firdevsinüñ kulzüm-i baħr-ı nazmı durur

Anuñçıün devletüñde şi 'r-i ğarrā düzedür (c55/v2a)

Kaleme aldığı eserini ve kendisi överken Hz. Süleymân gibi bir hükümdarın bu dünyaya gelmediğini söyler:

Ne Süleymân mişli sulţān geldi mülk-i 'āleme

Ne muşannif bu kitābı buña hem-tā düzedür (c55/v2a)

Söz söylemede fasih olduğunu belirten Firdevsî, verdiği haberlerin güzelliğine dikkat çeker. Sözlerinin hikmet dolu ve ibret verici olduğunu söyler. Zaten onun sözü hep nasihat ve irşattan ibarettir:

Gör ne zıbā söyledüm şîrîn haber

Kim sözümdür hikmet-āmiz pür- 'iber

Söz dimekte olmuşam ğayet faşîh

Hem sözümdür mev'ize pend u naşîh (c55/v2a)

Firdevsî, *Süleymân-nâme*'sini oluşturuken oldukça geniş bir kaynak yelpazesinden faydalanmıştır. Eserin yapısı incelendiğinde Firdevsî'nin yalnızca İslamî kaynaklarla yetinmediği Tevrat, İsrâiliyyat, *Acâyibü'l-Mahlûkât*, Yunan filozofların tarihî anlatıları, tasavvuf, sembolizm, büyük ulemanın menkıbeleri, peygamberlerin hayatları gibi çeşitli içerikleri harmanlayarak bir bütün hâline getirmeye çalışmıştır. Eserlerindeki kahraman tipolojisi ve epik üslup bakımından *Şeh-nâme*'den yararlandığı da açıkça görülmektedir. Firdevsî, kullandığı kaynakları eserlerinde bazen zikretmekte bazen de metnin içinde yararlandığı kaynağın içeriğini aynı şekilde koymaktadır. Örneğin çalışmamızda *Acâyibü'l-Mahlûkât* eserinden bahseder:

“...pes Rüstem buyurdi ol cân-verüñ hey'etin '*Acâyibü'l-Mahlûkât* kitâbına tahrîr idüp kendüyi hıfz ideler...”(c55/v9a)

“...evvel kuşlar hakkında *Melekût-nâmede* ve '*Acâyibü'l-Mahlûkât-ı Kebîrde* ve *Bahru'l-Hayvânâtda* ve sâwir havâş kitablarında bu *Süleymân-nâme-i Kebîrden* gayrında dahı nakl olunan budur...”(c55/v22b-23a)

Acâyibü'l-Mahlûkât'ı, isim olarak zikretmesinin dışında yine çalışmamızda tespit ettiğimiz üzere içerik olarak da *Süleymân-nâme*'de kullanmıştır:

“...çār 'unşurda ve cemî' mahlûkâtda kankısı kuvvetlüdür cevâb virdi ki hevânuñ kuvveti artukdur cemî' mahlûkâtuñ kuvvetinden zîrâ ki yâ Süleymân-ı nebî ol kadar vilâyet ki hevânuñ vardur hiç bir 'unşuruñ yokdur görmezsin ki yil tabutlu tahtuñ felek yüzine ziyâde yukar[u] kaldurup kürreyi nesim merkezine yitişdürincek 'ulvî [ü] süflîye taht üzerinden nazar idicek cemî'-i 'âlemi hevâ görürsin hevâdan gayrı nesne görünmez ve dahı geminüñ içindeki hevâya nazar itseñ bir mişkâl yokdur belki mişkâlün 'öşrinüñ 'öşri yokdur yüz batman yüki götürür eger tulumı hevâyıla toldursañ dahı anuñ bir tağ kosañ o tağı götürür illâ meger tulum mütehammil olmaya hevâ çıka gide ve andan yâ Süleymân andan 'aceb-ter bu kim eger bir tulumı hevâyıla toldursañ dahı tartsañ andan andan hevâsın çıkarup yine tartsañ hemân berkarârdur hiç eksilmez...”(c55/v87b)

Süleymân-nâme'de **Şıfat u Kuvvet-i Anâşır** başlığı altında sunulan bu bilgiler ile, telif edeni ve müstensihî bilinmeyen bir *Acâyibü'l-Mahlûkât* tercümesinde yer alan içerik ve dil benzerliği dikkat çekicidir:

“...hıçbir ‘unşuruñ yokdur ki eger bir kişi gök yüzine çıksa baksa, cemî‘-i ‘âlem hava görinür. Havâdan ğayri nesne görünmez. Dağı nazar etgil ki geminüñ içindeki havâyı bir mişkâl yokdur, belki ‘üşrü ‘üşr mişkâl yokdur, yüz biñ batman yüki götürür. Eger bir tulumı havâ-y-ıla taldurursañ, dağı anuñ üzerine bir tağ kosañ götürür. Meger ki tulumuñ delükleri tahammül etmeye ki havâyı şaklamaya, havâ çıka gide Ve eger bir tulum taldursañ havâ-y-ıla, dağı dartsañ, andan ol tulumuñ havâsın çıkarup dartsañ, hemân evvelki dartudur ki hiç eksilmez...”(Sarıkaya, 2019: 156-157)

Genel itibariyle Firdevsî eserlerinde nesir yetkinliğı ile ön plana çıkmaktadır. Nazım yönü görece zayıf kalan bir müelliftir. Onun eserleri tafsilatlıdır. Coğrafi yer adları, hayvan isimleri, peygamber kıssaları, satranç, silah teknolojileri, savaş taktikleri gibi çok yelpazeli konularda eserler vermesi entelektüel bir şahsiyet olduğunu gösterir.

İKİNCİ BÖLÜM

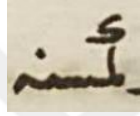
SÜLEYMÂN-NÂME’NİN İÇERİK İNCELEMESİ

2.1. ESERİN İMLÂ, ŞEKİL, DİL VE ÜSLUP İLE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

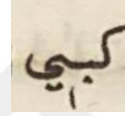
2.1.1. İmlâ Özellikleri

Süleymân-nâme’nin tespit edilen mevcut ciltlerinin ne zaman yazıldığı konusunda tam bir bilgi sahibi olmasak da eser, Eski Anadolu Türkçesi yazı dili özelliklerini gösterir. Nesih yazı tipiyle kaleme alınan 55. cildin bazı bölümleri harekeli bazı bölümleri harekesiz olarak yazılmıştır. Harekesiz olan kısımlar da oldukça anlaşılır bir şekilde yazılmıştır. Çalışmamızda tespit edilen imlâ hususları aşağıda sıralanmıştır:

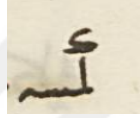
Bazı kelimelerin çift kullanımları eserde mevcuttur:

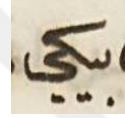
Kimesne

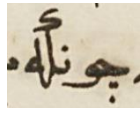
Gibi

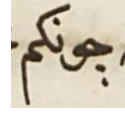
Kimse

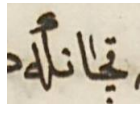
Bigi

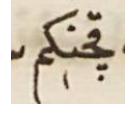
Çünkü

Çünkü

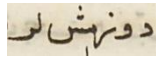

Kaçan ki

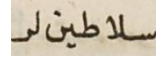

Kaçan kim

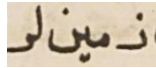
Bazı ekler kelime kök/gövdesinden ayrı yazılmıştır:

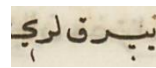
düzmişler

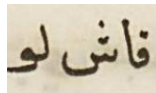
selâtinler

zemînler

yaprakları

kaşlu

Metnin genelinde ‘e’ sesinin karşılığı olarak elif (l) ya da he (o) harfi tercih edilmemiştir. Bununla birlikte vezin zorunluluğu dışındaki nesir bölümlerinde kelimenin

ek formunda elif harfî kullanıldığı görülmüştür. Bu durum imlâ birliğinin olmadığı bir göstergesidir:

dönmem

dilegüm

getüreler

vireyin

gitmege

Bazı kelimelerde hemze-y (ء) harfî kullanılmadığı tespit edilmiştir:

ḥaḳāyık

daḳāyık

acāyib

İzafet hemzesi bazı durumlarda ‘yı’ sesini çıkarmak için kullanılmıştır:

ḳal‘ayı

sekīneyi başlar üstünde

Bazı kelimelerde yazım hatası olmaksızın farklı sesler tercih edilmiştir:

ḳara

ğara

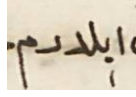
Fīṣāğoriṣ-Fīṣāğoriṣ

Kimi kelimelerin sonunda ye harfî kullanılmamış ı ve i sesleri esre ile verilmiştir:

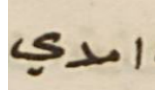
ḥazreti

taḥtī öpdürdiler

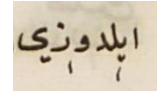
Kelime başlarında özellikle yıldırım, şimdi, yıldız kelimelerinde ye sesi düşmüştür:

İldırım

İmdi

İlduzı

2.1.2. Şekil Özellikleri

Çalışmamızın içeriğini oluşturan 55. ciltteki varak sayısı 92 tür bu da 184 sayfa yüzü yapar. İlk ve son sayfa yüzleri hariç varaklar 21 satırlık klasik düzeni yansıtmaktadır. Eser 5 meclisten müteşekkildir. Sırasıyla 262, 271, 273, 274, 265. meclisler zikredilmiştir. Bu durum ya müstensih hatasını ya da farklı bir numaralandırma sistemine ait olduğunu gösterir.

...*esrār ve k̄aşaş-ı aḥbār bu Süleymān-nāme-i Kebīrūñ elli beşinci cildinde ve biñ sekiz yüz otuz altı mecālisūñ iki yüz yitmiş birinci meclisinūñ zikrinde...*(c55/v2a)

Yukarıda yer alan ifade 262. cildin içinde zikredilmiştir. Ayrıca “*Süleymān-nāmenūñ İki Yüz Yitmiş Birinci Meclisinūñ Zikrindedür*” adlı bölüm de mevcuttur. Bunun yanında;

...*bu Süleymān-nāme-yi Kebīrūñ elli beşinci cildin taşnīf itmek müyesser itdi ḥamd-ı nā-maḥdūd ol ma ‘būda sezā-vārdur ki ḥāk-i gūyā kılup ‘aql u cān virüp buncılayın tārīḥ dil-peḫrūñ iki yüz yitmiş beşinci mecālisin söyleyüp te’līf itmesin muḳadder itdi...*(c55/v92b)

ifadesiyle 55. cildin 275. mecālisinin bittiğinin söylenmesi meclis başlıklarının sehven yazıldığına işaret eder. Meclislerin içeriğinde toplam 38 ayrı bölüm başlığı mevcuttur:

Tablo 2.1. 55. Ciltte Yer Alan Meclisler ve Bölümler Tablosu

1. MECLİS Süleymān-nāmenūñ İki Yüz Altmış İkinci Meclisinūñ Zikrindedür	Ḳıṣṣa-i Sām-süvār
	Ḳıṣṣa-ı Süleyman Bin Dāvūd Āgāḥ Şoden Ez-Süleymān-ı Mevcūd
	Ḳıṣṣa-yı Süleymān-ı Ḥafī
	Der-Beyān-ı Temşīlāt-ı Dāsītān-ı Māzī
	Der-Beyān-ı Meclis-i Āḥir

Tablo 2.1. 55. Ciltte Yer Alan Meclisler ve Bölümler Tablosu (Devam)

2. MECLİS Süleymān-nāmenūn İki Yüz Yitmiş Birinci Meclisinūn Zikrindedür	Qışsa-ı ‘Uḳḳāb Selvī vü Murğ-ı ‘Uḳḳāb Resīden-i Kūrre-i Nesīm-Rā ‘Azm-i Kerden-i Hümā
	Qışsa-ı ‘uḳḳāb vü Murğ-ı Selvī Ber-Resīden-i İṣān Be-Ḥazreti Hümā-yı Hümāyūn-Baht
	Der-Beyān-ı Meşveret Kerden-i Murğān-ı Kūrre-i Nesīm ü Sebeb-i Āmeden-i Hümā Be-Der-gāh-ı Süleymān ‘Aleyhi’s-selām
	Der-Beyān-ı Dīden-i Süleymān Şehr-i ‘Antākiyye ve Ahvāl-i Ḥakīm-i Fīṣāgoris-i Tevhīdī
	Dīden-i Fīṣāgoris-i Tevhīdī Taht-ı Süleymān vü Şerḥ-i ‘Azamet-i Salṭanat-ı Süleymān ‘Aleyhi’s-selām
	Der-Beyān-ı Temşīlāt-ı Dāsītān-ı Māzī
	Der-Beyān-ı Meclis-i Āḥir
3. MECLİS Süleymān-nāmenūn İki Yüz Yitmiş Üçüncü Meclisinūn Zikrindedür	Der-Beyān-ı Ez-‘İlm-i Sīmyā Baṭlamyūs-ı Ḥakīm Ki Salṭanat-ı Süleymānī ‘Avde Est ü Şerḥ-i İṣān
	Dāsītān-ı Rüstem-i Tehemten
	Qışsa-i Adīnā bin Dāvūd Āmeden-i ü Be-Qal’a-i Heftümīn
	Der- Beyān-ı Temşīlāt-ı Dāsītān-ı Māzī
	Der-Beyān-ı Meclis-i Āḥir

Tablo 2.1. 55. Ciltte Yer Alan Meclisler ve Bölümler Tablosu (Devam)

4. MECLİS Süleymān-nāmenūn İki Yüz Yitmiş Dördüncü Meclisinūn Zikrindedür	Qıṣṣa-i Süleymān ü Hükemān-ı Tuḥfe-i Ğurābiyān ü ‘Acāyibān Āverden Be-Der-gāh-ı Ḥazreti Süleymān ‘Aleyhi Ṣalāvātullāhi Vesselām
	Der-Beyān-ı Edvār-ı Eflāk-ı Tāsi‘ vü Seyyāre-i Sābi‘ Ez-Ğüftār-ı Ḥakīm-i Fīṣāğoriṣ-i Tevhīdī
	Dāsītān-ı Sām-süvār
	Der-Beyān-ı Āmeden-i Zāl-ı Dasītān Bedr-gāh-ı Süleymān ‘Aleyhi’s-selām
	Der-Beyān-ı Nāme-Firistāden Ḥazret-i Süleymān ‘a.m. Be-Sām-süvār
	Der-Beyān-ı Ḥased Kerden-i Ehrimeniyān ve Cinniyān-ı Der-Ḥakḳ-ı Sām-süvār
	Der-Beyān-ı Āmeden-i İblīs La‘īn vü Ḥīle [vü] mekr-i vü Tedbīr-i Īṣān
5. MECLİS Süleymān-nāmenūn İki Yüz Altmış Beşinci Meclisinūn Zikrindedür	Der-Beyānı Meclis-i Āḥir
	Dāsītān-ı Süleymān ü Qāziyye-i Hükemā ‘Aleyhi’s-Selām
	Der-Beyān-ı Tılsimāt u Feth-i Maṭlab ve Tariḥ-i ‘Anṭāk-ı Şāh-ı Şeddādī
	Der-beyān-ı ‘Azamet-i Dīvan-ı Süleymān vü Āmeden-i Hüma-yı Hümāyūn Murğān Be-Ḥazret-i Süleymān ‘Aleyhi’s-ṣalāvātu’llāhi Ve’s-selām
	Qıṣṣa-yı Süleymān Der-beyān-ı Kürr-e Nesīm
	Ender-şifāt-ı Hevā

Tablo 2.1. 55. Ciltte Yer Alan Meclisler ve Bölümler Tablosu (Devam)

5. MECLİS Süleymân-nâmenûn İki Yüz Altmış Beşinci Meclisinûn Zikrindedür	Şıfat u Kuvvet-i ‘Anâşır
	Der-Beyân-ı Maḥlûkât-ı Hevâ Der-Meyân-ı Tûde-i Ḥâk
	Kıṣṣa-yı Miflîz Der- ‘Acâıybḥây vü Kaṣıyye-yi Süleyman-ı Ḥâtem
	Der-Beyân-ı Temşîlât-ı Dâstân-ı Mâzi
	Ender-Du‘â-yı Firdevsî Der-Ḥâtim-i Kitâb
	Der-Du‘â-yı Pâdişâh-ı İslâm
	Fi‘l-Medḥ-i Nazm

Firdevsî nazımlarında gazel, kaside, mesnevi gibi nazım şekillerini tercih etmiştir. Manzumeler *[fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]* ve *[fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]* aruz kalıplarıyla yazmıştır. Kafiye düzeni genellikle “aa, ba” şeklindedir. Mücerred ve mürekkeb kafiye sıklıkla kullanmıştır. Nesre dayalı bir metin olan *Süleymân-nâme*’nin bu cildinde Firdevsî 117 bölümünü nazma ayırmıştır. Hikâyesini, olay kurgusunu kişilerin birbirleriyle olan macerasını nesir bölümünde anlatan müellif, nazım kısmında anlattığı temanın özetini verir. Bu yönüyle eseri tekdüzelikten kurtarmıştır.

2.1.3. Dil ve Üslup Özellikleri

Firdevsî’nin edebi kişiliği değerlendirildiğinde, nesir alanındaki başarısının nazma kıyasla daha belirgin hâle geldiği görülmektedir. Şiirlerinde zaman zaman vezin ve kafiye hatalarına rastlanırken nesirlerinde açık, sade ve anlaşılır bir dil benimsemiştir. Özellikle *Süleymân-nâme*, nesirciliğini ön plana çıkaran temel eserlerden biridir. Firdevsî, eserinde anlattığı kıssalarda ayrıntılı tasvirlerle geniş yer vermiştir. Bu uzun betimlemeler içerisinde yer yer seciler kullanarak metnin ritmik yapısını ve anlatımın akıcılığını desteklemiştir:

“...bir daḥı ‘acāyib bu kim ins ü cinn meliklerinde dīv ‘afārīt ser-henglerinde cemī’
‘ulemā ve ḥükemā ve vüzerā zürefā şu ‘arā nüdemā etkıyā aḡniyā ve ne kadar ekābir-i
eşyā ki varsa ol Süleymānuñ der-gāhında cinsinde ve nāsında tācında ve kemerinde ve
libāsında ser-cümlesiniñ taşvırinde ve taḥrīrinde taḥtında ve serīrinde ve kürsīsinde ve
her birisinde uşaḡında ve irisinde kaṭ ‘ā tefāvūt...” (c55/v9b)

...‘Anṭākiyye şehrine beñzer ḥişārında diyārında her yirinde ḡal‘asında şehrinde
burcunda erinde maḡallesinde deyrinde ḡalkında cevkinde şevkinde bāḡında rāḡında
topraḡınıñ kıızıllıḡında ve aḡında kaṭ ‘ā ḥiç fark yok...(c55/v25b)

Süleymān-nāme’de dikkat çeken temel özelliklerden biri, kıssalara veya meclislere
kalıplaşmış ifadelerle başlamasıdır. Bu başlangıçlar metne hem bir ritmik giriş
kazandırmakta hem de okuyucuyu anlatının sınırlarına davet eden bir işlev görmektedir.
Bu yinelenen tekrarlar bize halk hikâyelerinin ve mesnevîlerin yapısını andırmaktadır:

...ḡakīm ḡavlince Sām-süvār eyle deyceḡ cemī’ ümerā ve vüzerā...(v55/2b)

...ḡakīm ḡavlince çünkim taḡt-ı Süleymānı yil götürüp giderdi...(c55/v13b)

...ḡakīm ḡavlince çünki Süleymān ḡazreti taḡtıla yir yüzine indi...(c55/v41a)

Firdevsî metnin kurgusunda yeni bir olaya ya da kıssaya geçmek istediğinde mevcut
hikâyeyi kesintiye uğratmadan önce belirli geçiş kalıplarına yer verir. Bu geçişler hem
anlatının bölümler arası sürekliliğini sağlar hem de okuyucuda mevcut hikâyenin daha
sonra devam edeceği hissiyatını oluşturur:

...bizüm ḡışşamuz **ez-ān cānib** Sām-süvāra geldi...(c55/v2a)

...bizüm ḡışşamuz **ez-ān cānib** Süleymān ḡazretine geldi...(c55/9b)

...bizüm ḡışşamuz **ez-ān cānib** Rüstem-i Tehemtene geldi...(c55/v45b)

Meclislerin sonunda ya da kıssaların bitiminde olan nazım kısımlarında, Firdevsî
genellikle Allah’tan bağışlanma diler ve kendisine dua ister. Bu yönüyle müellif kendini
metnin içine dâhil etmiş olur:

Kim ider Firdevsiçün ḡayr du ‘ā

Ḥaḡ maḡāmın ḡıla anuñ dāru’s-selām(c55/v17a)

Ḥayrıla Firdevsîyi ol yād ide

Fātiḥayla rūḥın anuñ şād ide(c55/v34a)

Muştafānuñ nūr-ı ḥaḳḳı yā İlāh

Raḥmet it Firdevsî kim kıldı günāh(c55/v53a)

Firdevsî, kıssanın, bölümün ve meclisin kapanışındaki nazım bölümlerinin sonunda Hz. Muhammed’e salât ve selâm getirilmesini talep eden kalıplaşmış ifadelerle düzenli olarak yer vermektedir. Bu uygulama klasik İslamî metin geleneğinde anlatının bir dua ile sonlandırılması teamülünün bir yansıması olduğu kadar, metnin didaktik ve manevî yönünü pekiştirmesi işlevi de görür:

Diñle imdi neyleyiserdür hüimā

Vir şalāvāt Muştafāya sözi kes(c55/v22b)

Firdevsî’nin salavat ifadeleri sadece biçimsel bir kapanış unsuru olarak değil aynı zamanda insanı dinî tefekküre sevk eden bir çağrı niteliği taşır. Salavatı hem dünyevî dertlerden (gussâ) kurtuluşun hem de uhrevî (dâru’s-selâm) kurtuluşun anahtarı olarak sunar:

Ger dilerseñ kim bilesin kışşayı

Vir şalāvāt def’ idüp guşşayı(c55/13b)

Ger dilerseñ cennet-i dâru’s-selām

Vir şalāvāt Muştafāya şād-kām(c55/17b)

Firdevsî’nin dil tercihleri incelendiğinde Türkçe kökenli kelimelere daha sık yer verdiği görülmektedir. Bu tercih onun halk diline yakın durma gayretini ve metnin sade, anlaşılır olmasına verdiği önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

...yüñlerin tezyîñ idüp düzedüp ḳavs-ı ḳuzah bigi kemer boynın uzadup çeşm-i şehlâsı birle şeh Süleymānı gözedüp tururdu sağ tarafında ḳuḳnūs ḳuşı göge yelkenleri bigi kanatların yukaru ḳaldırmışdı her birisi ḳara tağların yirlü yirinde turmuşlardı...(v55/13a)

Bununla birlikte, meclis başlarında ve cilt sonlarındaki nesir kısımlarında ise daha sanatlı ve süslü bir dilin tercih edildiği gözlemlenir:

*...tā kim ol zıll-ı İzid şeh Bāyezīdūñ ‘azze naşrahu nam-ı nīgūsı mergūbu’l-ḥaşayil vü maḥbūbu’ş-şemāyil bu Süleymān-nāme birle ‘ālemde yādigār ve tāriḥ-i rūzigār olup ḥazret-i ekremü’l-ekremīnden maḥşūd oldur ki süḥan [u] elfāz durur bārī [manzūm] ve menşūr kelām-ı emlaḥ ḥadişümüz pādişāḥ ḥazretinde ḥayyiz-i kabūlde vāḳi ‘ola meyāmin-i nazarıla müzeyyen ve muvaşşah kıla inşā’ā’llāhu te’ālā **innehu ‘alā mā yeşā’u ḳadīr** ü cedīr...(c55/v92b-93a)*

Firdevsî *Süleymān-nāme*’de çok sayıda ayet ve hadis iktibasları kullanmıştır. Bu onun Arapça üzerindeki yetkinliğini ortaya koymaktadır. Bu iktibasları sadece estetik ve süsleme unsuru olarak değil aynı zamanda metinsel kurgusunu şekillendirme ve delillendirme aracı olarak kullanmıştır. Aşağıda yer alan pasajda dünyanın yaratılışını anlatan Firdevsî, Enbiyâ suresinin 30. ayetini referans olarak göstermiştir:

*“...tā baḥrdan şebnem olup buludla göge ağınca ve felekden yir yüzine ḳatre ḳatre yağmur olup yağınca ol ḳatre yir yüzine inüp Ḥaḳḳuñ irādeti oldığı yire ḳonup eger cemādāta ve ḥacerāta ve ger nebātāta ve şecerāta ol ḳatre siñüp eczā-yı ḥāḳdan remīm-i zemīnde ḥayāt bulup “ve [ce’alnā] **mine’l-mā’i kulli şey’in ḥayy**” mücibince ḥayāt bulup...”(c55/v46a)*

İfritin birinin sihir ile Hz. Süleymān’ın kılığına girerek onun bütün yetkilerini taklit ettiği bölümde, peygamberin içine düştüğü iç muhasebe dikkat çekicidir. Bu noktada Hz. Süleymān’ın yaşadığı şaşkınlığı ve üzüntüyü “acaba kibre mi kapıldım da Allah benim yerime başkasını mı tayin etti” şeklinde dillendirir. Ardından Firdevsî Sad Suresi 35. ayete doğrudan atıfta bulunarak ayeti, metin bütünlüğü içine dâhil eder:

...fikre varup ‘aḳl ḡavvāşın fīkr deryāsına şaldı gördi ki kendü gönlinde bir enāniyyet yok ki Allāh te’ālā celle celālehu ḳahr idüp ḳahhārlığın bildüre ḡayb ‘āleminden bir Süleymān-ı mevcūd gönderüp ḥātemi elinden aldura ve bir daḥı Allāh te’ālā ḳablinden mülk taleb idicek dimişidi kim baña bir mülk rūzī ḳıl kim benden şoñra kimseye naşīb olmaya nitekim Kelām-ı Ḳadīm ve Kitāb-ı Kerīm içre gelür kim ḳāle’llāhu te’ālā rabbi’ heb lī mülken lā yenbeḡi li eḥadīn min ba’dī inneke ente’l-vehhāb pes eyle olsa benden şoñra Bārī te’ālā bu mülke bir Süleymān göndericek degül...(c55/v10b)

Firdevsî'nin hadis ve ayetleri metnin içinde olay örgüsü dâhilinde kullanması okuyucunun zihninde kıssaların inandırıcılığı artmıştır. Anlatının ayetlerle bütünleşmesi kurgu ile İlahî kelam arasında kopmaz bir bağ oluşturmuştur. Bu anlatım tarzına tefsirî anlatım diyebiliriz. Nesir anlatımı yalnız bilgi aktarımına dayanmaz. Sahne kurulumunda canlı tasvirler vardır. Özellikle savaş, bir şehrin tasviri, sefer gibi hareketli sahnelerin oluşturulmasında kelimelerin ses değerlerini de kullanır. Aşağıda yer verilen örnekte kelimelerin özenle seçimi, ses uyumu ritmik bir şekilde manzarayı okuyucunun gözünde canlandırır:

“...*katına cem‘ olup turulmuş leşker ğuluvsından erenler na‘rasından fîl ü gergedan kıjğırmasından atlar süheyinden develer bağışmasından katırlar ağışmasından sipāh kıllar çığışmasından kūs u harbîler şadāsından zinc u borular şavtından...*”(c55/v25b)

Süleymân-nâme'de yer alan savaş tasvirleri Firdevsî'nin epik üslubunu en açık bir biçimde ortaya koyan bölümler arasında yer alır. Müellif savaş sahnelerini canlı kılmak adına kelimeleri özenle seçer:

...*līmūn-gāha varup girdiler serverler gemiden yir yir çıkup burclayın metrisler diküp ardından top tarağa kurup düşmene karşı yürüdiler Hāmān-ı āteş-perest anı görüp Nākūr Bîkūr adlu iki kılı cihān-dest pehlivānlarla cenge yürüyüp na‘ra urup on biñ erile yigirmi biñ Süleymānī leşker buluşup karışup katışdılar otuz biñ er olup ceng itdiler...*(c55/v5a)

Gemi savaşlarının tasvirini de yapan Firdevsî aynı üslubu burada da kullanır:

Kırkıdan artık var ola göge kayık

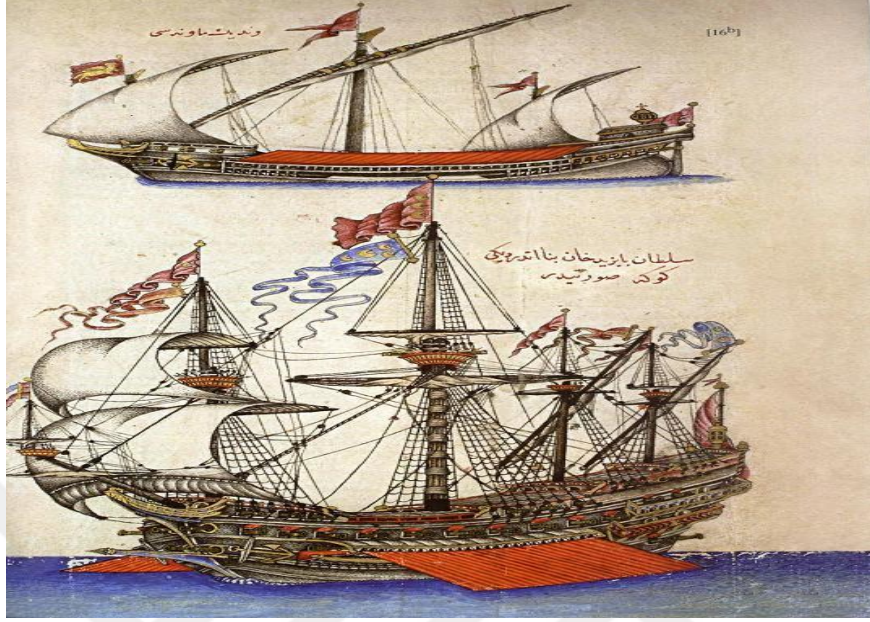
İçi tolu pür-yarağ ādem kıyık

Her taraftan atılır top [u] tüfek

İtdi dehşet gördi mirrîh-i felek

Kim gemide var ola biş yüz dilr

Şaf-şiken kal 'a-güşā vü nerre-şīr(c55/v5a)

Resim 1 II. Bayezid zamanında yaptırılan bir göge resmi (Bostan, 2018: 515)¹

Göge, kayık, kıyık, top, tüfek, gemi sözcükleriyle anlatımını kuvvetlendirmiştir.

Süleymân-nâme'de dikkat çeken üslup özelliklerinden biri de Firdevsî'nin anlatımda sığıltan kaçınmak adına eşanlamlı kelimeleri kullanmasıdır. Müellif, aynı anlama gelen Türkçe, Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri ardışık ya da tamamlayıcı şekilde kullanarak hem anlamı pekiştirmiş hem de anlatının tekdüze olmasını önlemiştir:

“...altındağı tabakada yırtıcı cān-verler tırmuşlar arslanlar ve kaplanlar...”(c55/v24b)

“...bebr ü peleng şīr ü nehengden ol kadar çeri gördüm...”(c55/v88b)

Bu çeşitliliği kelimelerin ek hâllerinde de kullanmıştır. –vâr (Farsça), -layın (Türkçe) eklerin yanına misâl (Arapça) kelimesine de yer vererek anlatımdaki akıcılığını artırmıştır:

¹ Venedik mavenesidir (üstteki gemi). Sultan Bâyezîd Hân binâ itdürdügi göge sûretidir (alttaki gemi)

“...şāhīn-vār ne şāhīn ki Behrām-ı Çūpīn-vār geçüp oturdı sağ tarafında rahne kuşu ve sol tarafında kükñüs kuşu kara **tağlayın** yirlü yirinde karār itdiler kadirğa yelkeni **mişāl** kanadların...”(c55/v43b)

2.1.4. Muhteva Özellikleri

Nesrinin nazmına göre daha iyi olduğu bilinen Firdevsî, *Süleymân-nâme*’nin 15. cildinde övünç kaynağının şiirleri değil nesir olduğunu belirtir:

Benüm eş ‘ār-ıla yok iftiḥārum

Velī faḥrum benüm işbu risāle (Çakın, 2018: 35-36)

Lakin çalışmamız olan bu cildin giriş kasidesinde yukarıda yer alan beytin aksine kendi nazmını över:

Ṭab ‘idur Firdevsinüñ kulzüm-i baḥr-ı nazmı durur

Anuñçün devletünde şî ‘r-i ğarrā düzedür(c55/v2a)

Süleymân-nâme’nin söz konusu bu cildi, Neml Sûresi’nin 30 ve 31. ayetleri ile başlamaktadır. Ayetlerin hemen ardından Allah’ın yaratma kudretini konu edinen “düzedür” redifli bir kaside yer almaktadır. Düzetmek fiili tertip etmek, düzenlemek, meydana getirmek anlamlarına gelir (Kanar: 2018: 239). Kaside boyunca Firdevsî Allah’ın en küçük eşyadan, on sekiz bin âleme kadar her şeyi hikmet ve sanatla nasıl tertip ettiğini, zıtlıklar arasındaki yaratma gücünü, ilahî nizamın inceliklerini betimler. Ardından Sultan II. Bayezid’i zıll-ı İzid terkihiyle yüceltir. Onu Allah’ın bu âlemdeki adaletinin sağlayıcısı olarak gösterir. Firdevsî 55. cildi 5 meclis hâlinde tertip etmiştir. Her mecliste yer alan *Der-Beyân-ı Temşîlât-ı Dāsītān-ı Māzī* bölümlerinde nasihatlerine kulak verilmesini isteyen nazımlarla oluşturmuştur. Yine her meclisin sonunda bulunan *Der-Beyân-ı Meclis-i Āḥir*, *Meclis-i Āḥir* bölümlerinde ise meclisin tamamlandığını bildirir, burada mecliste yer alan kıssaların nazım şeklinde özeti vardır. Şükür, dua ve salavat ile meclis kapatılır. 55. ciltte yer alan meclislerin kısa bir özeti aşağıda verilmiştir:

Kışsa-yı Sām-süvār

Hız. Süleymân’ın kardeşi Adînâ bin Davud’u ele geçirmek istemekte ve bu görev için Sām-süvâr adlı efsanevî komutanı görevlendirmektedir. Sām-süvâr, meclisini topladıktan sonra torunu Rüstem bu görev için gönüllü olur. Rüstem’in yanına bazı Acem

kahramanları ve çeşitli kuş türleri katılır. Kafilâ Hindistan, Kabilistan, Zavilistan gibi egzotik coğrafyaları aşarak Adînâ'nın izini sürer. Yolcuları, Hâmân adlı düşmanın hâkimiyetinde bulunan bir adaya varmalarıyla devam eder. Rüstem bu adada Hâmân'ı mağlup eder. Hâmân esir olarak alınır lakin Adînâ'nın yerini söylemeyi reddeder. Adanın içinde bulunan şehir doğrudan ele geçirilmemiştir. Rüstem ruh kuşunun yardımıyla şehri fetheder. Bu zaferin ardından Hâmân teslim olur ve İslâmiyet'i kabul eder. Adînâ'nın yerini bulabilmek için Rüstem'in kfilesine katılır. Ardından gemilerle yola çıkan kafilâ, Halidat adasına (Kanarya adaları) ulaşır. Burası çeşitli canavarların ve tuhaf mahlûkatın yaşadığı bir diyardır. Rüstem bu mahlûkatın tespiti ve tasviri için *Acâyibü'l-Mahlûkât* kitabına kayda geçirilmesini ister.

Kışsa-yı Süleyman Bin Dâvûd Âgâh Şoden Ez-Süleymân-ı Mevcûd

Bir gün Hz. Süleymân tahtında otururken Melik Maytataruş adındaki bir cinnî tarafından kendisine ulaştırılan iki nâme, dikkatini çeker. Mektup üzerinde hem kendi mührü hem de sadık veziri Âsaf'ın mührü bulunmaktadır. Âsaf'tan gelen haberde yeryüzünde başka Süleymânların peyda olduğu ve bu durumun bir fitneye dönüşme tehlikesi taşıdığı bildirilmektedir. Âsaf bu karışıklığın derhal giderilmesini tavsiye eder. Haberi alan Hz. Süleymân söz konusu kişinin doğrudan savaş niyetinde olmadığını fakat çatışmaya da hazır olduklarını öğrenir. Bunun üzerine vakit kaybetmeden meclisini toplar ve Antakya'ya doğru yola çıkar. Yolculuk sırasında cinnîlerden Melik Sepîd, bu duruma benzer bir hadiseye daha önce şahit olduğunu anlatır.

Kışsa-yı Süleymân-ı Hâfî

Bu bölümde Melik Sepîd'in aktardığı hadise anlatılmaktadır. Kıssaya göre Hz. Süleymân'dan evvel yaşamış bir peygamber olan Süleymân-ı Hâfî döneminde, Dâhî adlı kudretli bir ifritin yardımıyla Kahtân-ı İfrît isimli bir varlık dönemin Süleymânı'nı taklit ederek halk arasında büyük bir fitne çıkarmıştır. Söz konusu ifrit, suret ve hitabette dönemin Süleymânı'nı andıracak derecede maharetli olup, sahte bir nübüvvet makamı oluşturma noktasına gelmiştir. Sahte Süleymân'ın ordusu ile Süleymân-ı Hâfî arasında bir savaş meydana gelmiştir. Savaşta ifrit yani sahte Süleyman galip gelmek üzereyken dönemin Süleymânı Allah'a niyaz edip Allah'tan yardım diler. İlahî yardım sayesinde ifritin düzeni bozulmuş ve fitne bastırılmıştır.

Ḳışṣa-yı ‘Uḳḳāb Selvī vü Murġ-ı ‘Uḳḳāb Resīden-i Kürre-i Nesīm-Rā ‘Azm-i Kerden-i Hümā

Hız. Süleymân'ın 16 yaşında olduğu döneme uzanan temsilî bir anlatı yer alır. Hikâyede farklı kuş türleri Hız. Süleymân'ın hizmetine girmek üzere rekabete tutuşurlar. Ancak bu rekabet kısa sürede bir nizâyâ dönüşür. Hız. Süleymân taraflar arasında adaletli bir hüküm verir. Ancak hüma kuşu bu hükmü beğenmeyerek kararı sorgular ve anlaşmazlıklar büyür. Şeytan hüma kuşunun suretine bürünerek ukkab kuşunu kandırmaya çalışır. Selvi kuşu ukkabı uyarak fitnenin fark edilmesini sağlar.

Ḳışṣa-yı ‘Uḳḳāb vü Murġ-ı Selvī Ber-Resīden-i Īṣān Be-Ḥazreti Hümā-yı Hümāyün-Baht

Bir önceki hikâyenin devamıdır. Kuşlar arasındaki anlaşmazlıklar çözüme kavuşmak üzereyken şeytan sürece yeniden müdâhil olur ve yeni bir fitne çıkarır. Bu defa şeytan hümayun kuşunun kılığına girerek gerçek hüma kuşunu aldatır. Ardından İblis ukkab kuşunun, Hannas selvi kuşunun, Vesvas ise hümayun suretine bürünerek sahte bir meclis oluşturur. Vesvas asıl hümayun benim diyerek hümanın kafasını daha da karıştırır. Hakikî hümayun gelir ve İblis'in üzerine “*lâ-hevlâ velâ kuvvete illâ billâh*” diyerek ilahî kelim okur ve İblis kaçmak zorunda kalır. Hüma kuşu kandırıldığını anlayarak pişmanlık duyar. Bölümün devamında kuşlar âlemine dair ansiklopedik bir yaklaşımla bazı kuş türlerinin nerelerde yaşadığı, nasıl beslendiği, morfolojik özellikleri ve üreme biçimleri gibi ayrıntılar aktarılır.

Der-Beyân-ı Meşveret Kerden-i Murġān-ı Kürre-i Nesīm ü Sebeb-i Āmeden-i Hümā Be-Der-gāh-ı Süleymān ‘Aleyhi’s-selām

Kürre-i nesim kuşlarının meşveret etmesi ve hüma kuşunun Hız. Süleymân'ın yanına giderken yaşadığı maceralar tasvir edilmiştir.

Der-Beyân-ı Dīden-i Süleymān Şehr-i ‘Antāḳiyye vü Ahvāl-i Ḥakīm-i Fīṣāgoris-i Tevhīdī

Yeniden Hız. Süleymân'ın suretinin taklit edildiği fitne hikâyesine geri döner. Antakya'ya ulaşan Hız. Süleymân, kendisini taklit eden sahte Süleymân'ın şehir üzerindeki etkisini gözlemlemeye başlar. Şaşırtıcı bir şekilde sadece Hız. Süleymân değil Hız. Süleymân'ın etrafındakiler, hatta Antakya şehri dahi aslına birebir taklit edilmiştir.

Hız. Süleymân, bu manzarayı temaşa ederken hakikatin üzerini örten bu karışıklıktan ötürü büyük bir endişeye kapılır. Ne yapacağını bilemez hâle gelir ve çareyi Allah’a sığınmakta dua etmekte bulur. Kıssa burada aniden kesilir ve sahne değişerek Fisagoris’e yönelir.

Dîden-i Fîşâgoris-i Tevhîdî Taht-ı Süleymân vü Şerh-i ‘Azamet-i Saltanat-ı Süleymân ‘Aleyhi's-selâm

Hız. Süleymân’ın tahtına dair son derece ayrıntılı bir tasvir sunulmakta; tahtın maddî ihtîşâmı ile simgesel anlamı iç içe geçirilerek kıssanın merkezine yerleştirilmiştir. Hız. Süleymân’ın fiziksel görünüşü detaylı bir şekilde betimlenir. Yine Hız. Süleymân’ın etrafında yer alan melekler, cinler, ifritler ve diğer gaybî varlıkların hem nitelikleri hem görünümleriyle ayrı ayrı tasvir edilmesi metni gaybî âlemin bir kataloğu niteliğine dönüştürür. Süleymân peygamberin çevresinde bulunan insanlar, bilginler, yardımcılar, melikler hem adlarıyla hem de bedenî özellikleriyle anlatılır. Bütün bu varlıkların tasviri Fisagoris’in gözlemiyle yapılır. Kıssada vurgulanan bir diğer husus da; farklı türden varlıkların Hız.Süleymân’ın adaleti altında barış içinde kavgasız bir biçimde yaşamasıdır.

Der-Beyân-ı Ez-‘İlm-i Sîmyâ Batlamyüs-ı Hakîm Ki Saltanat-ı Süleymânî ‘Avde Est vü Şerh-i İşân

Fisagoris, Hız. Süleymân’ın vezirlerinden Lokmân Hakîm’in kendisine itibar etmeyişinden incinmiş; ilmî kudretini göstermek ve hakkettiği değeri kazanmak arzusuyla Hız. Süleymân’ın huzuruna çıkmak istemiştir. Bu iç sıkıntısını Batlamyus’a açar. Ancak Batlamyus, Hız. Süleymân’ın büyük bir üzüntü içinde olduğunu dünyada onun benzeri olan başka bir Süleymân’ın ortaya çıkmasıyla şaşkınlık yaşadığını bildirir. Bunun üzerine Fisagoris Hız. Süleymân’a bir nâme gönderir. Öte yandan Hız. Süleymân bu suret krizini çözmek amacıyla dünyanın dört bir yanından melikleri toplarken sahte Süleymân da aynı isimleri kendi meclisine çağırır. Bu taklit ediliş yalnızca Süleymân peygamberin şahsına değil, onun kararlarına çevresine otoritesine de yönelmiştir. Hız. Süleymân bu tuhaf paralelliği vezirlerine sorsa da onlar da büyük bir şaşkınlık içindedir. Bu esnada Semendun-ı Hezâr Yek-Dest adlı bir cinnî pehlivanı, meseleyi çözmek için gönüllü olur. Ancak Semendun’un karşısına sahte Semendun çıkınca hangisinin gerçek Semendun olduğu konusunda bir çatışma ortaya çıkar. Gerilim doruğa ulaşmışken Hız. Süleymân’a övgü dolu bir nâme ulaşır. Ancak bu mektup “ben de bir Süleymân’ım” diyen

birinden gelmiştir. Başlangıçta bu durumun yeni bir fitne olduğu düşünülse de Lokmân Hakîm bu muammayı çözer. Anlaşılan odur ki ilm-i simya vasıtasıyla kendini Süleymân gibi gösteren kişi aslında Fisagoris'tir. Bu oyunu, tanınmak ve yeteneğini göstermek amacıyla yapmıştır. Böylece karışıklık çözülür ancak Hz. Süleymân, Lokmân'a bu işin hikmetini sorar. Lokmân hikmetin hakiki mahiyetini izah eder. Daha sonra kıssa, sofralarda her canlının nimetlendiği, dua ettiği ve birliğin yeniden tesis edildiği sahneyle tamamlanır.

Dāsītān-ı Rüstem-i Tehemten

Kıssa yeniden Rüstem'in hikâyesine döner. Halidat (Kanarya adaları) adasında kışlayan Rüstem, Hz. Süleymân'ın kardeşi Adînâ'nın akıbetini düşünmekte yanında bulunanlarla istişare ederek kendisinin nereye gittiğini çözmeye çalışmaktadır. Bu esnada Tarrar adlı bir pehlivan, keşif amacıyla girdiği bir mağarada ibadet hâlinde bulunan bir pîre rastladığını bildirir. Pîr, ibadetini tamamladıktan sonra Rüstem'i yanına çağırır ve ona dünyanın yaratılışı hakkında derin hikmetler aktarmıştır. Konuşmasında özellikle yeryüzünde hiçbir yerin gerçekten ıssız olmadığını, her mekânda bir İlâhî hikmetin, bir varlığın ya da murâkebenin bulunduğunu vurgular. Kendisine peygamberlik verildiğini çokça ibadet ettiği için bu lutfu eriştiğini ve Hızır ile İlyas'ın kırk günde bir kendisini ziyaret ettiklerini bildirir. Hızır'ın son ziyaretinde, kendisine Rüstem'in mağaraya geleceğini, birlikte gemiye binerek Sekîne-i Musâ'ya izzet göstermesi gerektiğini, haber verdiğini söyler. Bu olay üzerine Rüstem ve pîr beraberce yola çıkarlar ve Kübrâ adasına doğru seyrederler. Yolculuk sırasında garip mahlûkatları temaşa ederler.

Kışşa-i Adînâ bin Dāvūd Āmeden-i vü Be-Ķal'a-i Heftümîn

Bu bölümde Heftümîn kalesinde yaşayan ve neseben Kahraman soyundan geldiği belirtilen Cebbar-ı Azam adlı kudretli bir pehlivanın hikâyesi işlenir. Cebbar uzun zamandır karşı karşıya gelmeyi arzuladığı Sâ-m-süvâr'dan haber alınca memnuniyet duyar. Bu haber Adînâ bin Davud'un emrindeki bir yardımcı tarafından getirilmiştir. Adînâ'nın Bedahşan ve Horasan yöresinden kaçmak zorunda kaldığını, Sâ-m-süvâr'ın peşlerine düştüğünü bildirir. Cebbar bu fırsatı bir hesaplaşma vesilesi olarak görür ve Adînâ'yı kaleye kabul eder. Adînâ, kalede Süleymân peygamberin doğumuna, annesinin kimliğine ve kendi hilafet iddiasına dair ayrıntıları anlatır. Ona göre hilafet hakkı aslında kendindedir. Hz. Davud, Süleymân'ın annesi tarafından sihirle etkilenmiş ve bu nedenle

taht adaletsiz bir şekilde Süleymân'ın hakkı olmuştur. Adînâ, Sâm-süvâr'a karşı müttefik arayışıyla Cebbârdan destek talep eder.

Bu esnada Rüstem deniz yolculuğunu sürdürmekte ve Adînâ'nın izini takip etmektedir. Nihayet dört beş gün sonra cezire-i Kübrâ'ya gelir ve limanı işgal eder. Şehir kapısında savaş patlak verir. Savaşın ilk aşamasında Rüstem'in maiyetinden seçkin savaşçılar ile Cebbâr'ın en yiğit adamları karşı karşıya gelir.

Kıssa-i Süleymân vü Hükemân-ı Tuhfe-i Ğurâbiyân ü 'Acâyibân Âverden Be-Der-gâh-ı Hâzreti Süleymân 'Aleyhi Şalâvâtullâhi Ve's-selâm

Hiz. Süleymân'ın hikâyesine geri dönüş vardır. Hiz. Süleymân'ın Antakya şehrine girişi ve şehrin anahtarının kendisine takdim edilmesiyle başlayan olaylar zinciri anlatılır. Şehrin tesliminden sonra çeşitli bölgelerden gelen elçiler tarafından Hiz. Süleymân'a sunulan hediyeler detaylı bir biçimde tasvir edilir. Bu hediyeler arasında sadece mücevherat ve kıymetli eşyalar değil aynı zamanda tabiatüstü özellikler taşıyan nadide nesneler de yer alır. Her biri uzun betimlemeler eşliğinde tanıtılan bu armağanların hangi işlevlere sahip olduğu, nasıl üretildiği ve hangi kültürel bağlamdan geldiği, kıssanın önemli bir bölümünü oluşturur. Dikkat çekici diğer bir noktada Hiz. Süleymân'ın bu görkemli hediyelere karşı sergilediği tavidir. Peygamber getirilen armağanların hiçbirini kendisine almaz. Bilakis hediyeleri getirenlere iade eder ya da diğer topluluklara dağıtarak infak eder.

Der-Beyân-ı Edvâr-ı Eflâk-ı Tâsi' vü Seyyâre-i Sâbi' Ez-Ğüftâr-ı Hâkîm-i Fîşâğoriş-i Tevhîdî

Hiz. Süleymân, Fisagoris'in ilmini ve hikmet derecesini sınamak arzusuyla onu imtihan etmeye karar verir ve bu görev için Lokmân'ı görevlendirir. Lokmân Fisagoris'e bir dizi soru yönelterek onu sınamaya başlar. Sorular arasında özellikle akıllı insan ile cahil insan arasındaki fark, bilginin değeri, anlamın kaynağı ve hakikate ulaşma yolları gibi derin kavramsal meseleler yer almaktadır. Fisagoris bu sorulara yüzeysel olarak değil, cevabını derinleştirerek bilginin kaynağına ve hatta akıl ile vahyin kesiştiği noktalara kadar iner.

Verdiği cevaplar felsefi farazîyelerle değil *Kur'ân* ayetleri ile temellendirilmiş hakikat arayışına dayanır. Fisagoris, bazı ayetleri yorumlayarak akıl yürütmenin sınırlarını çizer. Cevaplarını küçük kıssalarla ve misallerle destekler.

Dāsītān-ı Sām-süvār

Zal-ı Destan, Antakya'da yaşanan gelişmeleri işitince Hz. Süleymân'ın huzuruna çıkmak üzere yola koyulur. Henüz bu gelişme kimse tarafından bilinmemişken Hz. Süleymân kendisine bahşedilen ilim sayesinde Zal'ın yolculuğa başladığının haberini alır ve ulemaya Zal'ı karşılamaları için emir buyurur. Fakat ulema henüz bu yolculuktan haberdar olmadığı için şaşırır ve Hz. Süleymân'ın bu bilgiye nasıl eriştiğini sorar. Hz. Süleymân bu vesileyle kendisine verilen mucizeleri sıralayarak İlahî tasarrufun kaynaklarını açıklar.

Rüzgârın kendi emrine verildiğini, mührünün kendisine özel bir kudret sembolü olduğunu ve kuş dilini bildiğini belirtir. Ayrıca her türlü cin, ifrit ve şeytan soyunun kendisine boyun eğdiğini, farklı ümmetlerin kendi hükmüne tabi olduğunu bildirir. En son mucizesi ise Beytü'l-mukaddesin kendisidir. Tüm bu nimetlerin Hz. Muhammed'in yüzü suyu hürmetine kendisine verildiğini beyan eder.

Der-Beyān-ı Āmeden-i Zāl-ı Dasītān Bedr-gāh-ı Süleymān 'Aleyhi's-selām

Bir önceki kıssanın devamı niteliğindedir. Zal-ı Destan ile Hz. Süleymân'ın gönderdiği kafilе karşılaşır ve birlikte Hz. Süleymân'ın huzuruna gelirler. Zal-ı Destan, yanında taşıdığı Sām-süvâra ait mektubu, Hz. Süleymân'a takdim eder. Mektupta Sām-süvâr, Adînâ bin Davud'u henüz ele geçiremediğini ancak takipte olduğunu bildirir. Rüstem'in denizden kendisinin de karadan Adînâ'nın izini sürdüğünü söyler. Bu takip esnasında uğradıkları pek çok memleketleri fethettiklerini, zapt edilen bölgelerde Allah'ın birliği adına adalet tesis ettiklerini ifade eder. Mektubun devamında ele geçirdiği ganimetler, gönderdiği hediyeler ve esirlerin durumu hakkında ayrıntılı bilgi verir. Bu esnada Hz. Süleymân'ın meclisinde zikrî bir ibadet ortamı ve hikmetli sohbetlerle bezeli, neşeli bir topluluk tasviri vardır. Meclisteki kuşlar, cinler, insanlar ve meleklerin huzur içindeki birlikteliği Süleyman peygamberin adaletinin ve düzeninin göstergesidir.

Der-Beyân-ı Nâme-Firistâden Hâzret-i Süleymân 'a.m. Be-Sâm-süvâr

Hız. Süleymân, Sâm-süvâr tarafından gönderilen hediyeleri kabul ettikten sonra onları meclisinde bulunanlara adaletle pay eder. Bu davranış onun mal ve ganimete karşı zühdi tutumunu ve toplumsal dengeyi gözetken bir hükümdar olduğunu ortaya koyar. Ardından Sâm-süvâr'a bir mektup kaleme alır. Bu mektupta Hint ve Sind memleketlerinin fethi emredilir. Hız. Süleymân bu stratejik emrin ardından kendi seyahat planını açıklar. Önce Kudüs'e, oradan Mısır'a, Mekke'ye Nil Nehri vadisine ardından Billur Dağı'na ve Hindistan'a gideceğini bildirir. Bu yolculuğun nihai hedefi ise Hız. Âdem'in mezarını ziyaret etmektir. Süleymân peygamber Adînâ'nın yakalanması meselesinde dikkat çekici bir karar verir: Bu iş için hiçbir cin ve şeytan görevlendirilmeyecektir.

Der-Beyân-ı Hased Kerd-i Ehrimeniyân ü Cinniyân-ı Der-Hakk-ı Sâm-süvâr

Hız. Süleymân'ın, Adînâ bin Davud'un takibini yürütme görevinde cin ve şeytan neslini devre dışı bırakması, cin ve şeytan topluluklarının hoşnutsuzluğuna yol açmıştır. Sâm-süvâr ve Rüstem gibi kahramanların öne çıkarılması şeytan nesli açısından bir tür aşağılanma ve değersizleşme olarak algılanmıştır. Semendun ve Elhenc cinniler bu durumu öfkeyle karşılar ve insan neslinin, cin nesline tercih edildiğini söylerler. Bu sebeple Sâm-süvâr ve Rüstem'e gizli bir düşmanlık beslemeye başlarlar ve onların aleyhinde planlar kurmak üzere harekete geçerler.

Der-Beyân-ı Âmeden-i İblis La'în vü Hile [vü] mekr-i vü Tedbîr-i İşân

Semendun ile Elhenc cinnilerin Sâm-süvâr ve Rüstem'e duydukları öfke giderek örgütlü bir isyana dönüşmeye başlar. Bu süreçte onlara Caca-i Div ve Kahtan-ı İfrit adlı iki kudretli varlık daha katılır. Böylece yalnızca cinlerden değil, dev ve ifrit soylarından da destek bulan bir hizip oluşur. Bu topluluk daha büyük bir akıl ve kudretin rehberliğine başvurmak üzere İblis'i çağırma kararı verirler. Bir ritüel ile İblis'i çağırırlar ve durumu kendisine uzun uzadıya anlatırlar. İblis yaşanan bu olayları memnuniyet ile karşılar çünkü onun gayesi insanoğlunun yeryüzündeki ilahî temsiline karşı sistematik kıyam hâlinde durmaktır. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen İblis, detaylı bir plan hazırlamaktadır. Lakin onun bu heyecanı bazı cin ve ifritlerde uyanmaz. Bazı cinler temkinli düşünerek

isyan girişiminin boşa çıkacağını, Süleymân peygamberin İlahî destekten aldığı güç karşısında böyle bir teşebbüsün beyhude olduğunu dile getirirler.

Dāsītān-ı Süleymān vü Kaẓiyye-i Hükemā ‘Aleyhi’s-selām

Hiz. Süleymân, Fisagoris’in verdiği derinlikli ve vahiy temelli cevaplardan hayli memnun kalır. Onun ilmine ve hikmetine büyük değer atfeder, kendisini takdir eder ve bu teveccühün nişanesi olarak kendisini vezirlik makamına tayin eder. Ardından Reca-yı Zahid adlı başka bir bilgeyi imtihan etmek için veziri Asaf’ı görevlendirir. Asaf, Reca-yı Zahid’e tasavvuf ehlinin, bazı vahdet-i vücud sözlerinin zaman zaman şeriatın hükümleriyle çeliştiğini; bu sözlerin daha önce peygamberler, ulemalar ve evliyalardan duyulmadığını buna rağmen neden bu kadar rağbet gördüğünü sorar. Asaf, peygamberlerin gerçek terbiyesi nedir? Yokluktan nasıl varlık meydana gelir? Muhammed isminin hakikati ve aslı nedir? Âlem bir midir yoksa çok mudur? Melekût ve Ceberût âlemleri nasıl kavranmalıdır? Velilerin pîr-i pîrânı kimdir? Kırklar, yediler, üçler gibi manevî zümrelerin mahiyeti nedir? gibi başka sorular da yöneltmiştir. Reca-yı Zahid bu soruları büyük bir sabır ve ilimle cevaplar.

Der-Beyān-ı Tılsımāt ü Feth-i Maṭlab ü Tariḥ-i ‘Anṭāk-ı Şāh-ı Şeddādī

Bu bölümde Antakya şehri civarındaki bir mağarada bulunan ve hiçbir varlığa aman vermeyen kudretli bir ejderhanın varlığına dair rivayetler ele alınır. Bu haberin Hiz. Süleymân’a ulaşması üzerine, iki seçkin komutan olan Kahtan-ı Arabî ve Kartus-ı Âdi söz konusu mağarayı araştırmasıyla görevlendirilir. Ancak mağaranın derinliklerinde konuşlanmış ejderha ağzından çıkardığı ateşle bu elçileri geri püskürtür. Bunun üzerine Fisagoris, Antakya şehri halkınca bilinen ve adı Şah Marut olan cinniye Hiz. Süleymân’ın huzuruna getirir. Marut, mağara ve içersinde yaşayan ejderha hakkında bilgi verir. Elde edilen bu istihbarattan sonra Hiz. Süleymân, Lokmân ile Gazanfer-i Cihânsuzı görevlendirir. İkisi mağaraya girdikten sonra karşılaştıkları durumun tılsımlı bir mahiyet taşıdığını fark ederek geri dönerler. Bu noktada Hiz. Süleymân, olayın sıradan bir yaratıkla değil kadim bir sır ile ilgili olduğunu anlayarak atından iner ve bizzat mağaraya girmeye karar verir. Mağaranın derinliklerine indiğinde bir pîr ile karşılaşır. Burada cinnî varlıklar, define muhafızı olarak mağaranın çeşitli yerlerinde konumlanmıştır. Hiz. Süleymân ve beraberindeki vezirler mağaranın durumunu ve ejderhanın maiyetini araştırmaya devam ederken, mağarada eski bir yazıt keşfedilir. Bu yazıt Antakya şehrinin kurucusu Antak’a

aittir. Yazıttan anlaşıldığına göre mağara içindeki ejderha, aslında Antak tarafından mağaraya yerleştirilen bir tılsımlı koruyucudur.

Der-Beyân-ı ‘Azamet-i Dīvan-ı Süleymân ü Āmeden-i Hüma-yı Hümâyün Murğân Be-Ĥazret-i Süleymân ‘Aleyhi’ş-şalāvātu’llāhi Ve’s-selām

Hiz. Süleymân, Antakya’nın kurucusu olduğu bildirilen Şah Antak’a ait hazinenin yıllar boyunca yenilmeyip içilmeyip biriktirilen ve üzerine güçlü bir tılsım vurularak korunan bir servet olduğunu öğrenir. Ancak bu hazinenin amaçsızca muhafaza edilmesini uygun bulmaz ve hayır yollarında harcanmasına hükmeder. Bu olaydan sonra Hiz. Süleymân, babası Davud peygamberin mezarını ziyaret etmek üzere hazırlıklara başlar. Hazırlıklar sürerken kıssa, tekrar kuşlar âlemine döner. Ukkab kuşu hüma kuşuna haber götürmek üzere görevlendirilir. Dönüş yolunda bir güvercin ile karşılaşır ve Hiz. Süleymân’ın yerini ona sorar. Güvercin ile ukkab bu diyaloglarda birbirleriyle tartışır.

Kışşa-yı Süleymân Der-beyân-ı Kürre-i Nesīm

Hiz. Süleymân huzurunda bulunan ulema, hükema ve ariflere yönelerek şöyle bir sual tevcih eder: İlminin, Rabbi’nin bir mucizesi ve lütfu olduğunu, kendisine doğrudan verildiğini söyler. Ardından onlara yönelerek siz bilgiye nasıl ulaşırsınız? İlminizin menşei ve keyfiyeti nedir? Lokman usulünce ve edebiyle bu soruları cevaplar.

Ender-şifat-ı Hevâ, Şıfat ü Kuvvet-i ‘Anâşır

Hiz. Süleymân, Lokmân’a yönelerek hava unsurunun mahiyetini, sıfatlarını ve gücünü sorar. Lokmân aklının yettiğince bu soruları cevaplamaya çalışır.

Der-Beyân-ı Maḥlūkāt-ı Hevâ Der-Meyân-ı Tûde-i Ḥāk

Fisagoris’e kürre-i nesim hakkında söz verilir. Açıklamaların ardından kürre-i nesim sakinleri olan ukkab ve hümanın, Hiz. Süleymân’ın huzuruna çıkmak istemeleri ile kıssa son bulur.

Kışşa-yı Miflîz Der-‘Acāyibhāy ü Qaḏiyye-yi Süleyman-ı Ḥātım

Miflîz adlı kadim bir cinnî, Hiz. Süleymân’ın huzuruna çıkar. Eski bir kıssayı anlatmak istediğini söyler. Bu kıssa Süleymân-ı Hatem adlı geçmiş bir peygamber ile Aklîmun-ı Div adlı kudretli bir dev arasında geçen mücadeleye dairdir.

Ender-Du‘ā-yı Firdevsî Der-Hâtîm-i Kitâb

Firdevsî, bu cildin nihayete erdirdiğini bildirir. Yazım sürecinin kendi irade ve kudretiyle değil Allah’ın inayeti ve tevfiğiyle mümkün olduğunu söyler. Firdevsî bölümün sonunda Allah’tan af diler. Yazmaya devam edebilmek için Allah’tan yardım ister.

Der-Du‘ā-yı Pâdişâh-ı İslâm

II. Bayezid’e övgü olan dua bölümüdür.

Fi’l-Medh-i Nazm

II. Bayezid’e övgü şiiridir.

2.2. DİNÎ UNSURLAR

2.2.1. Allah

Süleymân-nâme’de Allah Teâlâ’nın adı ve sıfatları, yalnızca klasik Allah lafzıyla değil, çok sayıda esmâ-i hüsnâ, Farsça ve Türkçe karşılıklar ve tasavvufî anlam yükleriyle çeşitlendirilmiş şekilde yer almaktadır. Metinde *Ferd*, *Samed*, *Kayyûm*, *Hayy*, *Hâlık*, *Azîm*, *Hak*, *Razık*, *Rezzâk*, *Ganî*, *Celîl*, *Kadîr*, *Hallâk* gibi Arapça kökenli ilahî sıfatların yanı sıra *Çalap*, *Yezdân*, *Hüdâ*, *Tañrı* gibi Farsça ve Türkçeye özgü ifadeler de kullanılmıştır. Bu çeşitlilik hem eserin dilsel ve kültürel katmanlarını hem de müellifin teolojik ve edebî yetkinliğini gösterir:

İy niçe düşmişlere ol dest-gîr

Oldı ol olsun aña ol Müste‘ân(c55/v16b)

Firdevsî metnini oluştururken anlamsal bağlamlara göre Allah’ın lafızlarını seçerek kullanmıştır. Örneğin yaratılış ile ilgili kısımlarda Hâlık, Hallâk gibi sıfatları, rızık temalarını sunarken Râzık, Rezzâk gibi isimleri tercih etmiştir:

Hâlık ol ki hilkat itdi ‘âlemi

Çâr ‘unşurdan yaratdı âdemi (c55/v11a)

“...ol Rezzâk-ı a ‘zam ki kürre-i nesîmi bulara gıdâ virmişdür...”(c55/v18a)

Bunula beraber Eski Anadolu Türkçesinde kullanımı yaygınlaşan Çalap (Uysal: 2022: 208) ile Tanrı sözcüklerinin kullanımı da görülür:

Her ne şey ki anda yokdur zikridüp

Rāzī olmaz aña Allāh ol Çalap (c55/v2a)

“...Hızr ‘aleyhi ‘s-selām gelüp eyitdi ki yā Tañrınıñ peygamberi...”(c55/v46b)

Zerdüşterin hayır ilahı olan ve İslamiyet’ten sonra İranlılar tarafından Allah kelimesine eş değer olarak kullanılan İzid (Devellioğlu, 2006: 473) kelimesine de rastlanır:

Müstedām ol devletile sür ‘ömr

Zıll-ı İzid Āl-i Oğmān Bāyezīd (c55/v92a)

2.2.2. Kutsal Kitaplar

2.2.2.1. Kur’ân-ı Kerîm

Kur’ân-ı Kerîm, dört semavî kitabın sonuncusu olup, Hz. Muhammed’e inzâl olunmuştur. Son din olması sebebiyle *Kur’ân-ı Kerîm*, bütün insanlığa hitap eden evrensel bir vahiy niteliğindedir. *Rahmet, Furkan, Kelam, Nur, Kadîm* gibi birçok farklı isimlerle anılan bu ilahî kitap, hem lafzî hem manevî olarak mucize kabul edilmesi nedeniyle özel olarak “*Kerîm*” sıfatıyla da nitelenir. Klasik edebiyatta *Kur’ân*, hem doğrudan ayet iktibaslarıyla hem de dolaylı kıssa anlatımlarıyla öncelikli ve belirleyici bir şekilde kaynak olarak kullanılmıştır (Eren, 2018: 38). Klasik şair ve müellifler, eserlerini Kur’ânî anlamla desteklemek; metinlere kutsallık, derinlik ve bağlayıcılık kazandırmak amacıyla ayetleri, sanatkârane şekilde kullanmışlardır. *Süleymân-nâme*’de iktibas yoluna sıklıkla başvuran Firdevsî, *Kur’ân-ı Kerîm için Kelâm-ı Kadîm, Kitâb-ı Kerîm, Furkân, Kur’ân-ı Temcîd* şeklinde anmıştır:

“...nitekim Kelâm-ı Kadîm içinde ve Furkân-ı Azîm içinde gelür kavlehu te’âlâ “şehidallāhu ennehu lâ ilāhe illā huve ve ‘l-melā’iketu ve ūlül ‘ilmi kâ’imen bi ‘l-kıstı lâ ilāhe illā huve ‘l-‘azîzu ‘l-hakîm inne ‘d-dîne ‘indallāhi ‘l-islām” ve dahı Hâk te’âlâ eyitdi ki...”(c55/c72b)

2.2.2.2. Zebûr ve Tevrât

Hadis rivayetlerinde *Tevrat*'ın Hz. Musâ'ya verildiği açıkça zikredilmekle birlikte, *Kur'ân-ı Kerîm*'de Tivrât lafzı doğrudan on sekiz yerde geçmekte ve İsrailoğullarına indirilen ilahî kitap olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu ayetlerde hangi peygamber aracılığıyla vahyedildiği hususu açıkça belirtilmemektedir. Buna karşılık *Kur'ân*'da *İncil*'in Hz. İsa'ya, *Zebûr*'un Hz. Davud'a verildiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu durum, *Kur'ân*'da, *Tivrât*'ın daha çok kavmî bağlamda, *İncil* ve *Zebûr*'un ise nübüvvet silsilesi içinde bireysel olarak peygamberlere izafe edilmesi gibi anlamlar ortaya çıkarmaktadır (Adam, 1997: 41).

Süleymân-nâme'de *Tivrât* ve *Zebûr* sıklıkla zikredilmiştir. İbadet sonrası tilâvet edilen bir hikmet ve zikir kitabı gibi anılır:

“...bir pîr-i zâhid gördüm ki ‘abâ-pûş gedâ-şûret pîr-i köhne cihân-dîde hey’et kıbleye karşı seccâde şalup ‘ibâdet ider Tivrât ve Zebûr okur...”(c55/v45b)

Bazen de Hz. Süleymân hükmünü vermeden evvel yanına bazı kutsal nesneleri alarak karar verir. *Tivrât* ve *Zebûr*, Hz. Süleymân'ın peygamberlik nişanelerinden sayılır:

“...Süleymân hazreti başına ‘imâme-i Halîl şarınup Şîr ‘abâsın giyinüp Âdem-i şafî saçından örölmüş kuşak kuşanup Nûh nebi cübbesin egnine şalup sağ ve şol Tivrât Zebûr hamâyil takup Mûsâ ‘aşâsın eline alup taht üzerine çıkup karar eyledi...”(c55/v12a)

2.2.2.3. Diğer Kutsal Metinler

İlahî vahiylerin erken dönem formları arasında yer alan suhuf (sâhifeler), İslamî literatürde genellikle dar kapsamlı, hacmi küçük, yazılı vahiy belgeleri anlamında kullanılmıştır. Suhufun içeriği genişletildiğinde ise kitap terimiyle ifade edilmiştir. Bu sebeple suhuf terimi kutsal yazılar veya kayıt altına alınmış vahiy metinleri anlamında değerlendirilir. *Kur'ân-ı Kerîm*, geçmiş peygamberlere indirilen bu tür metinlerden suhuf olarak bahseder. Özellikle Hz. İbrahim ve Hz. Musâ'ya indirilen metinleri bu kategoriye dâhil eder. Hadis kaynaklarında ise Hz. Âdem'den itibaren birçok peygambere sâhife indiği belirtilmiştir. Hz. Âdeme 10, Hz. Şit'e 50, Hz. İdris'e 30, Hz. İbrahim'e 10 sâhife indirilmiştir (Kahraman, 2020: 6).

Süleymân-nâme'de yer alan ve tevhîd-i zât ile ilgili bir soruyu cevaplayan Reca-yı Zâhid, cevabına kanıt olarak Hz. İbrahim, Hz. Şit, Hz. Âdem'in suhuplarını gösterir:

“...anların delilleri tevḥīd-i zāta Ḥaḳ te ‘ālā celle celālehu şundan durur ki geḳmiş mürsel peygāmbere menzil olan şuhuf-ı Ādemde ve şuhuf-ı Şīşde ve şuhuf-ı İbrāhīimde ve Tevrāt-ı Mūsāda ve Zebūr-ı Dāvūdda mevcūddur...”(c55/v72b)

Süleyman peygamberin Fisagoris’i imtihan ettiği bölümde Fisagoris doğa olaylarını açıklarken İdris peygamberin kitabından örnekler verir:

“...İdrīs peygāmbere ‘aleyhi’s-selām kendü kitābında böyle buyurur ki kaçan denizler ve şular üzerine eğer eylese güneş eczāsından laṭīf olur hevāya döner aña buḳārī dirler...”(c55/87a)

2.2.3. Melek, Şeytan, Cin, İfrit

2.2.3.1. Melek

Kur’ân-ı Kerīm ve hadislerde belirtildiği üzere melekler nuranî ve latif bir mahiyettedir. Allah’a sürekli itaat ve ibadet ederler. O’nun buyruklarının dışına çıkmayan manevî varlıklardır. Kanatlı olarak tasvir edilen meleklerin herhangi bir cinsiyetleri yoktur. Maddî ihtiyaçlardan münezzehtirler. Bedenî arzuları ve nefsanî eğilimleri yoktur. Kendilerine özgü yasalara tâbi, fizikötesi bir boyutta varlıklarını sürdürürler (Çolak, 2012: 37).

Kur’ân’da Cebrail ve Mikail’in, dört büyük melek arasında hem adlarının sıklıkla anılması hem de üstlendikleri rollerin detaylı bir biçimde tasvir edilmesi açısından diğerlerinden daha öne çıktıkları görülmektedir. Ölüm meleği ise Yahudîlik, Hristiyanlık ve İslâm’ın kutsal metinlerinde açık ismiyle anılmamaktadır. Bazı Yahudi kaynaklarında Azrail ismiyle yer alır. İsrail ise Yahudi ve İslamî kaynaklarda önemli bir melek figürü olarak değerlendirilirken Hristiyanlık teolojisinde açıkça zikredilmez (Serdar, 2008: 239-240).

Vahiy meleği olan Cebrail *Süleymân-nâme*’de Cibril, Cebrail ve Ruh-ı Kuds şeklinde anılmaktadır. Süleymân tapınağının yapılması için Hz. Süleymân, Allah’a dua etmiştir. Cebrail, Hz. Süleyman’ın yanına gelir ve duasının kabul edildiğini söyler. Bir bakıma Cebrail Allah’ın emrini Hz. Süleymân’a ulaştırmıştır:

“...Cebrā’ıl’a.m. haber getürdi ki yā Süleymân Ḥaḳ te ‘ālā ol du ‘āñi müstecāb eyledi atañ Dāvūd peygāmbere yapmağa naşīb olmayan Beytül-muḳaddesüñ bināsı itmāmını saña müyesser itdi...”(c55/v64b)

Klasik İslam düşüncesinde birtakım olayların açıklanırken nakil ehli ile akıl ehli arasında belirgin bir yaklaşım farkı görülmektedir. Bu bağlamda Fisagoris ile Lokman arasında geçen temsili bir anlatımda, bu ayrım Mikail örneği üzerinden ifade edilir. Nakil ehline göre Allah bir bölgeye yağmur yağdırmak istediğinde Mikail'e emir verir. Mikail'de bulutlardan sorumlu yardımcı meleklerle hükmederek bu süreci gerçekleştirir. Buna karşın akıl ehli bu görüşü reddeder ve yağmurun oluşumunu buharlaşma, yoğunlaşma gibi doğal sebepler zinciriyle açıklar:

“...iki kısmdur biri naklile ikinci ‘aklıla mezheb-i ehl-i sünnet budur ki bulut bir şey’-i laṭīf mücevvef maḥlūtdur Mīkā’lūñ ‘a.m. ā ‘vānı imsāk ider anı hevāda kaçan yire yakın olsa ol vakt aña ḡaym dirler ve kaçan ki hevāya ref’ olinsa aña maḥmū[l] dirler ve daḡı yā nebiyyullāh kaçan ki Allāh te ‘ālā celle celālehu bir memlekete yağdurmağa bulut göndermek istese ḡazret-i Mīkā’l emr olur müvekkel-i seḡāba ḡükm ider bulutları sürüp ol yire irgürüp yağmur yağdurur ve ammā ki ḡakīmān bu nakl kabūl itmeyüp ‘uḡalādan baḡḡ idüp dirler ki ḡekk götürmezüz ki ḡallāḡ-ı ‘ālem vāḡiddür ki birliğine ḡallāḡ-ı ‘ālem ḡāḡiddür melekler zıkrinde meḡḡül ḡamid felekler tā ‘atına kāyim [ü] sāciddür cemī’ nesneyi ol yaratmış ki ḡallāḡ-ı ‘ālemdür ki **elḡamdüli’llāhillezī ḡaleḡa’s-semāvāḡi ve’l- ‘arḡa ve ce ‘ale’z-zulümāḡi ve’n-nūr** ammā ki ol ḡakīm Allāhuñ emrile nitekim cemī’ ḡu yağmurdan ḡāḡıl olur ve enzelnā mine’s-semā’i mā’en ḡahūrān zīrā ki yā nebiyyullāh ḡulardan ki yirde vardur buḡār ve duḡān ḡāḡıl olur...”(c55/v86b-87a)

İsrafil eserde birkaç yerde anılmıştır ve benzetme amacıyla kullanılmıştır:

Ġara ḡaḡlar gibi ḡurup anda pīl

ḡūr-ı İsrāḡīl urur ḡortum-ı pil (c55/v31b)

İsrafil, Aclūnî'nin *Keḡḡü'l-Hafā*'sında geçtiği üzere bir hadis-i şerif'in öznesi olmuştur. Bu hadis-i şerifi Firdevsî *Süleymān-nāme*'sinde kullanmıştır:

“...İnsanlar arasında üç yüz kiḡi vardır ki yürekleri Adem 'in yüreği gibidir. Yine insanlar arasında Allah'ın kırk kulu vardır ki, yürekleri Musa aleyhisselam 'ın yüreği gibidir. Keza insanlar arasında Allah'ın yedi kulu vardır ki, kalpleri İbrahim aleyhisselam 'ın kalbi gibidir. Aynı şekilde insanlar arasında Allah'ın beḡ kulu vardır ki, kalpleri Cebrail'in kalbi gibidir. Yine insanlar içinde Allah 'ın üç kulu vardır ki, yürekleri Mikail'in yüreği gibidir. Keza insanlar içinde Allah'ın öyle bir kulu vardır ki, yüreği İsrāḡīl'in yüreği gibidir...”(Genç, 2019: 57).

“...lafz-ı hadîs şöyledür ki *ṭabaḳa*-yı *se-ṣad-tenān* bir dil-i *Ādem*dür ve *ṭabaḳa*-yı *ḳihil-tenān* bir dil-i *Mūsā*dur ve *ṭabaḳa*-yı *heft-tenān* bir dil-i *İsā*dur ve *ṭabaḳa*-yı *se-tenān* bir dil-i *Mikā*’ıldür ve *ṭabaḳa*-i ‘*ālem* bir dil-i *İsrāfildür*...”(c55/v76a)

Dört büyük melek dışında Süleymân peygamberin tahtı yanında semâda bulunan meleklerin tasvirinde melek isimleri zikretmiştir:

“...***Ṭa ‘āhākā ‘il*** a. m. ve anuñ altında müvekkeli ***Key ‘heṣā ‘il*** a. m. ve anuñ altında müvekkeli ***bād Nağmāgā ‘yil*** a. m. ve anuñ altında müvekkeli ***āteṣ Saḥ[y]eṭāhelā ‘il*** a. m. ve andan soñra yine Süleymân tahtınuñ *ḳafāsınuñ* *şol cānibinde* nübüvvet *hātemine* müvekkeli olan melek-i a *‘zam* ***Şahbāṭā ‘ā ‘il*** a. m. ve *dahı* anuñ altında nübüvvet tahtına müvekkeli olan melek-i a *‘zam* ***Herḳiyā ‘il*** a. m. *ṭurur* anuñ altında müvekkeli *ervāh* melik-i a *‘zam* ***Ṭa ‘mhākhamā ‘ā ‘il*** a. m. *ṭurur* ve anuñ altında müvekkeli *insān* ***Şahrāṭā ‘ā ‘il*** a. m. *ṭurur* ve anuñ altında müvekkeli *tuyūr* ***Ṭamāhābenā ‘il*** a. m. *ṭurur* ve anuñ altında müvekkeli *vuḥūṣ* melek-i ⁽¹⁶⁾ a *‘zam* ***‘Alaṭhamā ‘ā ‘il*** *ṭurur* *aleyhimü’s-selām*...”(c55/v27a)

Firdevsî, *Süleymân-nâme*’de bazı melekleri özel adlarıyla zikretmektedir. Aynı melek isimlerine yine kendisine ait olan *Dâvet-nâme* adlı tercüme eserinde de rastlanması, müellifin yalnızca çeviri yapmakla kalmayıp kendi kıssa dünyasıyla tematik ve sembolik bir süreklilik kurduğunu gösterir. Bu durum, Firdevsî’nin eserleri arasında bilinçli bir bağlantı ağı oluşturduğunu ve böylece kendi metinlerarası poetikasını inşa ettiğini ortaya koyar:

“...ve ol firişte kim *Şemse* müvekkeldür. Anuñ adına *كاييل طعاه* [***Ṭa ‘āhākā ‘yil***] dirler. *Şūreti ādeme beñzer*...”(Büyükkarcı, 1995: 156)

“...ve ol firişte kim *cümlesinüñ* *ulusıdır*, anuñ adına *غاييل نغما* [***Nağmāgā ‘il***] dir[ler], ve anuñ *hātemi budur*...”(Büyükkarcı, 1995: 153)

“...ve ol firištenüñ kim adına *سخيطةاعلاييل* [***Saḥ[y]eṭāhelā ‘yil***] dirler. Ve *dahı* anuñ *hātemi vardır*...”(Büyükkarcı, 1995: 155)

2.2.3.2. Şeytan/İblis

Kur’ân-ı Kerîm’de insanoğlunun düşmanı olarak sunulan İblis’in kökeni, İslamî literatürde tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkar. Filolojik açıdan İblis isminin menşei hakkında başlıca üç yaklaşım öne çıkar. Bunlardan ilki Rumca “Belese” kökünden geldiğidir. İkinci görüş kelimenin Arapça “İblâs” kökünden türediğidir. Bununla beraber meleklerin arasında Azâzîl ve Hâris ismiyle yer alan varlık olduğunu ifade eden rivayetler

de vardır. Bu görüşlerin ortak noktası İblis kelimesinin kökeninin Arapça olmamasıdır. *Kur'ân* İblis'in bir melek değil cin olduğunu ortaya koyar (Kaya, 2003: 7).

Süleymân-nâme'de İblis; iblis-i la'in, iblis-i pür-telbis, şeytan, iblis aleyhi'l-la'ne, şeytan, şeytân-ı racim, şeytan-ı la'in, şeytan-ı mel'un gibi şekillerde zikrolunmuştur. Sürekli olarak fitne peşinde olan İblis, çeşitli biçimlerde kılık değiştirerek insanların, kuşların, diğer cinlerin zayıf anını kollar ve onlara vesvese vererek kandırmaya çalışır:

“...İblīs-i pür-telbīs kürre-i nesīmde nazar kılup gördi kim Süleymān kâşıdı selvī ve ‘uḳḳāb hümānuñ vezīri hümāyūna buluşmuş hümāya yakın varup iriştirurlar ol mel‘ün ḥased iltüp diledi kim bir fitne turgura pes hümāyūn şekline girüp kanad açup uçup bunlardan mukaddem hümā nazarına yitüp eyitdi yā hümā gāfil mebāş ki İblīs-i la‘īn ‘uḳḳāb şekline girmiş...”(c55/v21a)

Hız. Âdem'in yaratılışı ve Allah'ın meleklerle secde emri vermesi, İblis'in gurura kapılarak Allah'ın emrini dinlemeyişi aynı şekilde metin kurgusunda yer almıştır:

“...“ve ‘alleme Âdeme’l-esmāe kullehā” didügi melā'ike üzerine efdal kıldı melā'ikeye emr eyledi aña secde kılun didi İblīs ‘aleyhi’l-la'ne vaḳtī kim ol ḥāke nazar eyledi ol şerīf rūḥdan bī-ḥaber oldu göremedi “enā ḥayrun minhu” didi didi nār türābdan ḥayrludur nār nūrludur cism-i müteharrikdür toprak sākin ve nūrı yokdur didi...”(c55/v57a-57b)

Hız. Süleymân, kardeşi Adînâ'nın yakalanması için kuşları, insanları, pehlivanları görevlendirmiştir. Cin, ifrit ve şeytan taifesini bu görevden azletmiştir. Hız. Süleymân'ın bu yönde karar almasına iten sebep bu taifenin İblis'in aldatmacalarına karşı zayıf olmasıdır. Bir başka sebep de şeytan neslinin galip gelerek güçlenmesinin önünü kesmektir. Bu karardan sonra Hız. Süleymân'ın görevli cinleri ve ifritleri, ona belli etmeseler de kızgınlık içinde planlar yapmaya başladılar. Bunun için fesatlığın kaynağı İblis'i çağırırlar. Onu çağırırken çeşitli ritüeller gerçekleştirmeleri dikkat çekicidir:

“...zīrā ki mekr ü ḥīle ve fesāduñ mebbe ‘i şeytân-ı racīmdür ol gelmeyince bu iş ḥāşıl olmaz bunlar bu tedbīri idüp Âdem kafāsında ḥıncır tosın tütüzüp âteş urup od yakdılar el-‘acel yā şeytân-ı racīm diyü da ‘vet itdiler...”(c55/v69b)

Antakya yakınlarında bulunan mağarada geçen kıssada ejderha suretinde güçlü bir tılsım gizlenmiştir. Süleymân peygamberin görevlileri bu tılsımı çözmede başarısız olur. Elhenc-i Cinnî adında bir görevli mağara içerisinde bulunan pîr-i muhteşem lakaplı

cinnî'nin söylemlerinden şüphelenir onu sorguya alır ve onun İblis olduğunu ortaya çıkarır. Bu bölümde İblis'in ibadetle melek mertebesinde olduğu zamana gönderme vardır:

“...yā pīr-i muhteşem ne ‘acāyib söz söylersin ġāyet ulu da ‘vā eylersin egerçi ki ben cinnīyüm velī ‘ibādet itmekle melek mertebesin buldum dirsın imdi cin neslinden şeytān-ı la ‘inden ġayrı ‘ibādetile kimse melek mertebesin bulmadı ‘ākibet-i t̄ā‘atine İblīs dahı maġrūr olduġı cihetde la ‘net kazandı rahmet bulmadı...”(c55/v80b)

2.2.3.3. Cin, İfrit

Arapçadaki “cim” ve “nun” harflerinin birleştiği cin kelimesinin etimolojik olarak kökeni; örtmek, gizlemek ve görünmez kılmak gibi anlamlara sahiptir. Bu kökten türeyen cin kelimesi mahiyeti gereği gözle görülemeyen, duyularla algılanamayan fakat varlığına inanılan bir varlık türünü ifade eder. Zıtlık ilişkisi değerlendirildiğinde “insan” (görünen) karşısında “cin” (gizlenen) yer alır. Bu bağlamda cin, yalnızca bir varlık sınıfı değil aynı zamanda örtülü olan her şeyin ortak adıdır (Polat, 2015: 339-340).

Kur’ân-ı Kerîm’e göre cinler, insanlar gibi yeryüzünde yaşayan, maddî varlığa sahip, güçlü ve son derece hızlı hareket edebilen varlıklardır. Duyusal yetilerle ve kalple donatıldıkları ifade edilir. Bu yetenekleri nedeniyle Hz. Süleymân’a hizmet eden ordular arasında cinler de yer almıştır (Polat, 2015: 344).

Süleymân-nâme’de cinler toplu olarak cin kavmi, cân nesli bireysel varlıklar olarak da özel isimleriyle zikredilir:

“...ġāyet vehm itdi ve cinnī kavmi ve cân kavmi ve ‘afārīt cinnisi ve nerre dīv aşlı cemī’si...”(c55/v16a)

“...serīr-i Süleymānī üzre cinnīler sulṭānı Elhenc-i Cinnī ve Melik Aḥmer ve Melik Dehneş Melik Mayṭatarūş Melik Meymūn-ı a ‘zam Melik Sepīd Melik Şehmūriş Melik Aḥnef ve Kaṭṭu’l-lāblaḡ Dāsir-i Tekvīn ve Taḡṭaḡūş-i Tekvīn mişāli cinnīler melikleri...”(c55/v29b)

Bazı cinler kâfir bazıları Müslüman’dır. Tüm bu varlıklar Hz. Süleymân’ın emrine girmiş, Hakk’ın müsaadesiyle ona boyun eğmiştir:

İns [ü] cinn vahş u tıyūr u dīv u gūl u mūr u mār

İzn-i Haqla aña fermān oldı cümle hep ‘azır (c55/v21a)

2.2.4. Peygamberler ve Mukaddes Metinlerde Zikredilen Şahıslar

2.2.4.1. Âdem ve Havvâ

Hız. Âdem semavî gelenekte yalnız ilk insan değil, aynı zamanda ilk nübüvvet halkasının mümessili olarak konumlanır. İslamî literatürde Ebü'l-Beşer sıfatıyla insan soyunun kökenini, Safiyullah unvanıyla ilahî seçilmişliğini temsil eder. İsmının menşei üzerine ileri sürülen etimolojik yorumlar; Sümerce ve Akadca adamu, Süryanice adam gibi farklı görüşlere kadar uzanır. Hız. Âdem'in yaratılışı âdemoğlunun yaratılışından farklı olmuştur. Âdem peygamberin yaratılışı ile Hız. İsa'nın yaratılışı baba olmadan, emri ilahîyle meydana gelmiştir. Hız. Âdem'in yaratıldığı cevher ise toprak, akışkan çamur, yapışkan balçık, şekillenmiş kuru balçık gibi şekillerde tasvir edilir (Bolay, 1988: 358).

Hız. Âdem ve Havvâ, yaratılış sonrası cennete yerleştirilmiş, ancak şeytanın aldatmacasıyla ilahî yasağı çiğneyerek cennetten çıkarılmışlardır. Hız. Âdem ile Hız. Havvâ'nın cennetten sonraki hayatlarına dair detaylar genellikle İsrailiyyat kaynaklarına ve apokrif metinlere dayanmaktadır. Bu rivayetlerde Hız. Âdem'in Erden nehrinde, Hız. Havvâ'nın ise Dicle'de tövbe ettiği; bazılarında ise bir mağarada inzivaya çekildikleri anlatılır. İslamî gelenekte yaygın kanaate göre Hız. Âdem Seylan'a Hız. Havvâ ise Cidde'ye indirilmiş ve Arafat'ta yeniden buluşmuşlardır (Tural, 2020: 40).

Çalışmasını yaptığımız 55. ciltte, Hız. Havvâ bir defa Hız. Âdem ile beraber zikredilmiştir. Ukkab ile tavus kuşu Süleymân peygamberin yanında yer kapma kavgası yapmaktadır. Tavus kendini anlatırken Hız. Âdem ve Havvâ'nın yoldaşları olduğunu, Rıdvân'ın arkadaşı olduğunu söyler. Ukkab ise tavus kuşuna cennetten kovulup reddedildiğini ve Süleymân peygamberin yanına layık olmadığını ifade etmiştir:

“...tāvus eyitdi ki men Âdem-i şafî münisiyem hūr u Rıdvān enīsiyem şağ kol baña lāyıkdur ki hüsniim mergüb-ı zībā vü münisim cedd-i Süleymān Âdem ü Havvā deyicek ‘uqqāb dahı eyitdi ki sen ol cennetden sürölüp merdūd olan degil misin ki şadāñ kıç ayaklarıñ zişt olup der-gāhdan sürüldüğüñ cemi’ halk bilüp tururken henüz kendüñi görürsin göęsüñ gerüp racim-şıfat lāf urursın...” (c55/v18b)

Süleymân peygamber saltanatının nişanesi olarak kendinden önce yaşamış diğer peygamberlerin nişanelerini yanında taşır. Hz. Âdem'den kalan miras ise saçından örülmüş kuşaktır:

“...Âdem-i şafî saçından örülmüş kuşak kuşanup...”(c55/v12a)

“...Âdem-i şafî saçın kuşanmış belinde...”(c55/v18a)

“...Âdem-i şafî saçın kuşanmış...”(c55/v27a)

Fisagoris'in Lokmân Hakîm tarafından imtihan edildiği kıssada Fisagoris, Hz. Âdem'in yaratılış mucizesini aktarır. Allah'ın ona en güzel sureti verdiğini ve ardından ruhundan üflediğini ve Hz. Âdem'in eşref-i mahlukat sıfatını elde ettiğini ifade eder:

...kim yâ Loḳmān bilgil ki Ḥaḳ sübhānehu ve te'ālā vaḳtî kim Âdemi toprakdan yaratdı ve aḥsen-i şüretde muşavver kıldı daḥı rūḥı neṣṫ eyledi rūḥ sebeble cism-i türāb şerîf olup...(c55/v57a)

Kaynaklarda Hz. Âdem'in cennetten kovulduktan sonra dünyada Hindistan civarlarına gönderildiği yazılıdır. Hz. Süleymân, Sâ-m-süvâr'a Hint ve Sind memleketlerinin fethedilmesini emreder ardından kendisinin Kudüs-Mısır-Mekke-Nil-Billur Dağı güzergahını kullanıp Hindistan'a geleceğini ve Hz. Âdem'in kabrini ziyaret edeceğini söyler. Bu yönüyle Firdevsî Âdem'in kabrini Hindistan olarak kabul etmesi dikkat çekicidir:

“...ben daḥı inşâ'allāḥ Ḳudüs-i mübāreke varurum Mıṣrdan gemiye ve Mekke Allāhdan rās-ı Nîle Kūh-ı Billūra varmağa andan Ḥudā buyurursa Hindustān mülkine varup Âdem-i şafî kabrini ziyāret kılmak isterüm...”(c55/v68a)

2.2.4.2. Hz. Cercîs/Circîs

İslamî literatürde genellikle salih bir kişi ya da peygamber olarak kabul edilen Cercîs, Hristiyan dünyasında St. George olarak bilinen azizle özdeşleştirilir. Hakkında *Kur'ân* ve sahih hadislerde doğrudan bilgi bulunmayan bu şahsiyetin menkıbeleri daha çok tarih ve kıssas-ı enbiyâ türündeki kaynaklara dayanmaktadır. Rivayetlere göre Cercîs, Filistin kökenli, Hz. İsâ'ya samimiyetle bağlı bir Hristiyan tüccardır. Roma hükümrânlığı döneminde putperestliğe karşı çıkmış, Musul civarında halkı zorla puta tapmaya mecbur bırakan kralın karşısına çıkarak tevhid inancını savunmuştur. Bu duruşu nedeniyle çeşitli

işkencelere maruz kalmış mucizevî biçimde üç kez öldürölüp dirilmiştir. Bu mucizeler neticesinde pek çok kişi onun inancını benimsemiş ancak hem Cercîs hem de ona inananlar öldürölümüştür. Cercîs'in ölöleri diriltmesi, kurumuş ağaçları yeşertmesi gibi olağanüstü olaylarla anlatılması nebilik vasfına sahip olduğunu düşündürmüştür (Tümer, 1993: 26).

Hz. Süleymân'ın Antakya şehrine gelmesi ve Haddad'ın hazinelerini ele geçirmesi sırasında ulemalar sırayla hazinedeki eşyaları anlatırken, Cercîs, zamanı gösteren bir aynayı Hz. Süleymân'a takdim etmiştir. Cercîs, çalışma yaptığımız metinde peygamber olarak zikredilmemiştir. Hakîm, feylesuf, salih gibi sıfatlarla anılmıştır:

“...Cercîs-i Hakîm bir altun âyîne geldi ki bir yüzi elmâsdan bu elmâs yüzinde kaçan ki mâh-ı ġurre olsa ol dâyirede bir ġurre belürürdi kaçan ki ay bedr olsa ol dâyire dağı bedr olurdu kaçan ki ikisile ol dağı naķş olurdu mâ-ķaşal-ı kelâm yıl on iki ay ne vechle ġurre olursa ve ne vaktın bedr olursa ve hilâl olursa ol dâyirede ma'lûm olurdu...”(c55/v54b)

2.2.4.3. Hz. Dâvud

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Davud ismi zikredilen ve kendisine kitap verilen peygamberlerden biridir. İslamî literatürde bu ismin kökeninin Arapça değil İbranice olduğu yönünde genel bir kanaat bulunmaktadır. *Kur'ân*'da Hz. Davud'a ilişkin anlatımlarda onun soy kütüğü, fiziksel özellikleri, ailesi yahut kardeşleriyle ilgili herhangi bir detay yer almaz. Buna karşın kendisine ilahî hikmetin verildiği, hitabetinin güçlü olduğu ve hükümranlıkla görevlendirildiği vurgulanmaktadır. Yine *Kur'ân*'da Hz. Davud'un evlatları arasında yalnızca Hz. Süleymân'dan söz edilmiştir (Çınar, 2014: 8).

Kur'ân ve hadislerde Hz. Davud, Müslümanlara örnek olarak sunulan peygamberlerden biridir. Kendisine hem yönetme yetkisi hem de vahyi görevi verilmiş, buna rağmen ibadetlerinde titiz olmayı ihmal etmemiştir. Güçlü iradesi, adalete bağlılığı, toplumsal sorumlulukları ihmal etmeyişi dünyevî görevlerini de önemsediniğini gösterir (Karabacak, 2018: 202).

Süleymân-nâme'de Hz. Davud'un ailesine dair ayrıntılar kayda değerdir. Firdevsî'nin, onun kardeşlerinden, hanımından ve çocuklarından bahsetmesi eserini tarihi bir zemine oturtur:

“...Süleymān nebīnün ‘ammisi İlyā bin İṣā Dāvūd peygāmbereün ‘aleyhi’s-selām karındaşıdır on iki sıbtuñ meliklerinün başıdır...”(c55/v3a)

“...Süleymān korhusından kendüyi duta diyüp eyitdi ki yā pehlivān-ı cihān babamız haq peygāmbere kim adına Dāvūd dirlerdi ‘aleyhi’s-şalavātullāhi ve’s-selām on Süleymān gibi karındaşım vardı cümlesi Dāvūdün oğlanlarıydı ‘ākibet atamız Dāvūd bir sāhire ‘avrat aldı anı alduğı cihetden Haq te ‘ālā Dāvūda ‘itāb kıldı kırk yıl tamām ol dertden ağladı göz yaşın dökdi ol hātūndan Süleymān vücūda geldi atamuzuñ sihrile ol hātūn ‘aqlın aldı hilāfeti baña virmişken atamız vafāt itdikden soñra ol hātūn oğlu Süleymāna sihr öğretti anuñ bigi sāhir koydı ki şeyātın nesli gelüp aña tābi oldılar...”(c55/49b)

Hiz. Süleymān yeni bir din üzerine gelmemiştir. Babasının şeriatına bağı kalmıştır. Hiz. Süleymān ele geçirdiğı düşmanı Hāmān’ı Müslüman olmaya davet ederken babasının şeriatına girmesini istemektedir:

“...Hāmān-ı bī-emāna eyitdi ne dirsın eger Süleymān peygāmbere emrine fermān-ber olup Dāvūd peygāmbere şerī’atına girüp müslümān olursāñ tāt tahtuñ kal’añ saña virüp cānuñi āzād ideyin...”(c55/v8a)

Hāmān’ın Hiz. Davud’un ismini anarak şehadet getirmesi ve Müslüman olması Davud peygamberin hakikat temsiliyetini güçlendirir:

“...Hāmān-ı bī-emān nā-çār olup baş ölümden kırtarup eyitdi ki lā ilāhe illallāh Dāvūd halīfetullāh Süleymān eminullāh diyüp imāna gelicek emre fermān ve müslümān olıcaq...”(c55/c8a)

Hiz. Davud’un güçlü ve tesirli sesi, sadece fiziksel bir özellik değıl manevî derinlik ve tebliğ etkisi olarak da yorumlanabilir. Bu bağlamda Davudî ses, kalpleri ve doğayı harekete geçiren bir kudret nişanesi olarak ortaya çıkar. Aşağıda yer alan ifadelerde Hiz. Davud’un sesiyle, dağların ve kuşların zikre katılması, coşması inancına telmih yapılmıştır:

“...Hallāk-ı ā zāmı dillü dilince tesbīh itdi bülbül ü dürrāc kumrī ü hezār destānlar okuyup Dāvūdī elhānıla ötdi...”(c55/v12a)

Hiz. Davud’un demir işçiliğı, zırh yapımı ve demirciliğı bir geçim kaynağı olarak kullanması, demiri eritmesi ve güzel bir şekilde şekil vermesi yönüyle klasik edebiyatta

sıklıkla anılır. Aşkî Mustafa Efendi'nin *Zebûr*'un inmesini ve demirin mum gibi eriyişini aşka bağlar. Firdevsî de Hz. Davud'un demirciliğine gönderme yapmıştır.

Aşkdır Dāvūd'a inzāl-i Zebūr

Aşkdır bu āheni mum etdi gör (Bilgin, 1990: 217)

Āheni mūm eyleyen Dāvūd için

Ṭā-ha Yā-sīn Aḥmed u Maḥmūd için (c55/v26a)

2.2.4.4. Evyaser Peygamber

Evyaser, *Süleymân-nâme*'de peygamber olarak zikredilirken Yahudi kaynaklarında gerçek adı Aviyatar olarak geçer. Hz. Davud zamanında Yahudilerin kralı olan Saul'a karşı Hz. Davud'un tarafını tutmuştur. Bu olay neticesinde Evyaser'in akraba çevresi kral tarafından idam edilir. Evyaser, Hz. Davud kral olduktan sonra seçkin bir rahip olarak onun yanında yer alır. Evyaser, Hz. Süleymân devrinde ise Hz. Süleymân'ın kardeşi Adonya'yı destekler. Hz. Süleymân kendisini idam ettirmez lakin rahiplik görevinden azleder (Çakın, 2018: 87). Evyaser ile daha sonra değineceğimiz Evyaser bin Çerupa farklı iki karakterdir.

Evyaser, Yahudi kaynaklarında rahip olarak yer alırken *Süleymân-nâme*'de peygamber olarak anılır.

“...Evyāşer peyg[ā]mber on iki biñ mu ‘cizātı zāhir olmuş enbiyâyıla...”(c55/v12b)

“...Gāz peygāmber ve Nāsin peygāmber ve Şādık bin Evyāşer peygāmber...”(c55/v42b)

“...Evyāşer bin Çārūpāyı Cebbār-ı A‘zam görüp gönünden hezār taḥsīnler itdi andan pīş-keşlerin çeküp şunup elin öpüp Adīnā bin Dāvūduñ ḥālin i‘lām itdi...”(c55/v49a)

2.2.4.5. Evyaş bin Çerupa, Eveyasa bin Çerupa, Evyaser bin Çerupa

Çalışmamızda Evyaser bin Çarupa olarak geçen ve Hz. Süleyman'ın kardeşi Adonya'nın yardımcısı olarak gösterilen başka bir Evyaser ismi daha vardır. Evyaser ismi *Süleymân-nâme*'nin diğer ciltlerinde de hem peygamberler arasında zikredilir hem de

Adonya'nın baş yardımcısı olarak gösterilir. Bu durumda farklı iki Evyaser karakteri ortaya çıkacaktır. *Süleymân-nâme*'nin çeşitli ciltlerini incelediğimizde peygamber olan Evyaser'in kullanımı genellikle aynıdır. Evyaser, Uyaser, Evyasür, Evyasur gibi benzer okumalarla kayda geçirilmiştir. Bunun yanında Adonya'nın yardımcısı olan Evyaser ise bazı ciltlerde Evisa bin Çerupa, Evyesa bin Çerupa, Evyaş bin Çerupa şeklinde kullanılmıştır. Bu durum akla aynı kişinin değil iki farklı kişinin olduğunu getirir. Evyaser, Çakın'ın (2018: 87) da belirttiği gibi Tevrat'taki Ahimelek oğlu Aviyatar'dır. Önemli bir rahiptir. Kral Saul'a karşı Hz. Davud'a hizmet etmiş, Hz. Süleymân döneminde ise kardeşi Adonya'yı desteklemiş ve Adonya ölünce idam edilmesi beklenirken Hz. Süleymân tarafından canı bağışlanmıştır. Evyaser'in hem peygamberler arasında söylenmesi hem de Adonya'nın yardımcısı olması Tevrat'taki bu kıssayı ve Firdevsî'nin kullanımını doğrular niteliktedir. Fakat Adonya'nın yardımcısı olan Evyaser, Çerupa ismi ile birlikte kullanılmıştır. İncelediğimiz metinde Çerupa ile ilgili herhangi bir soy silsilesi belirtilmemiştir. Murat Vanlı'nın Yüksek Lisans tezinde ise Çerupa'nın kim olduğu noktasında bir nesep ilişkisi vardır:

...Andan ğayrı Dāvūd'uñ iki kız karındaşı varıdı. Birinüñ adı 'İmrān dilince Çerūpā, birinüñ dağı Uyğāyil'dür... (Vanlı, 2012: 174).

Çerupa Eski Ahit'te Seruya, Zeruya olarak geçen Hz. Davud'un kız kardeşidir. Yine Hz. Davud'un diğer kız kardeşinin adı Eski Ahit'te Avigayil olarak zikredilir (Tarihler 1/2:13). Hz. Davud'un kız kardeşi Seruya'nın üç evladı vardır. Yaov, Avişay ve Asahel'dir (Samuel 2/2:18). Yine Murat Vanlı'nın çalışmasında tespit ettiğimiz üzere Çerupa'nın üç evladı vardır:

...Çerūpā'nuñ üç oğlu varıdı. Birinüñ adı Evyesā, ikincinüñ Yu'āv ki bahādurdı, üçüncisinüñ Ğasāyil'dür... (Vanlı, 2012: 174).

Yine Savaş Kaplan'ın Doktora tezinde Adonya'nın yardımcısı Evyaser olarak bilinen şahsın Evyaş olarak yazıldığı görülür. Evyaser, Evyesa, Evisa, Evyaş gibi farklı kullanımların ortak noktası Çerupa ismi ile birlikte zikredilmesidir. Bu da Hz. Davud'un kız kardeşi Seruya ismine işaret eder.

...Edünyā dönüp Evyāş'uñ kulağına eydür: "Yā Evyāş ben çerūpa var gör kim gelen Aşaf mıdır?... (Kaplan, 2019: 51).

Burada yer alan “ben” kelimesini “bin” şeklinde okursak Çerupa’nın oğlu Evyaş ifadesi çıkar ve Eski Ahitte zikredilen Aviyaş ismi daha da anlam kazanır. Eksik parça ise Aviyaş’ın Adonya’nın yardımcısı olup olmadığıdır. Eski Ahit’te böyle bir bilgi yoktur. Lakin Seruya’nın diğer oğlu Yaov ile kâhin Aviyatar Adonya’yı desteklemiştir (Krallar 1/1:7).

Sonuç olarak Evyaser peygamber ile Evyaser bin Çerupa farklı iki karakterdir. Firdevsî’nin, Eski Ahit’ten veya başka bir kaynaktan öğrendiği bu isimleri birbirine karıştırmış olması muhtemeldir. Veya bu isimleri öğrendiği kaynakların kendisi hatalı olabilir. Firdevsî’nin *Süleymân-nâme*’de bu isimleri farklı şekillerde yazması, bazen birbirinin yerine olacak şekilde kullanması buna delil sayılabilir. Daha iyi anlaşılması bakımından Tevrat’ta ve Firdevsî’de geçen bu isimler tablolaştırılmıştır:

Tablo 3.1. Evyaser ile Evyaser bin Çerupa’nın Soy Silsilesi Tablosu

Eski Ahit’te Zikredilen	Süleymân-nâme’de Zikredilen	Eski Ahit’teki Karşılığı	Süleymân-nâme’deki Karşılığı
Seruya	Çerupa	Hz. Davud’un kız kardeşi	Hz. Davud’un kız kardeşi
Adonya	Adina	Hz. Süleymân’ın erkek kardeşi	Hz. Süleymân’ın erkek kardeşi
Aviyatar	Evyaser	Rahip (Adonya’nın tarafını tutmuş ama affedilmiştir.)	Peygamber
Yaov	Yuav	Seruya’nın oğlu (Adaonya’nın tarafını tutan oğludur.)	Çerupa’nın oğlu
Aviyaş	Evyas, Evisa, Evyaser	Seruya’nın oğlu	Çerupa’nın oğlu (Adonya’nın tarafını tutan oğludur.)
Asahel	Gasayil	Seruya’nın oğlu	Çerupa’nın oğlu

2.2.4.6. Hz. Eyyûb

İslamî gelenekte sabrın timsali olarak kabul edilen Hz. Eyyûb, İsrailoğulları soyuna mensuptur. Rivayetlere göre çok zengin bir hayat sürmekteydi. Geniş arazileri ve önemli bir servete sahipti. Rahme adında bir hanımı ve çok sayıda çocukları vardı. Bu dünyevî refah, ilahî bir imtihana vesile kılınmış; önce serveti, ardından çocukları elinden alınmış; ağır bir hastalıkla sınanmıştır. Derin yaralarla dolu bedeni, sabrının sınandığı ikinci aşamayı teşkil etmiştir. Sadece eşi Rahme'nin desteğiyle ibadetlerini sürdüren Hz. Eyyûb, sonunda ilahî bir buyrukla ayağını yere vurmuş ve çıkan sudan içip yıkanması sonucu şifa bulmuştur. Hz. Eyyûb'un sabrı deyimleşerek hem edebî, hem ahlakî gelenekte önemli ve örnek bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır (Pala, 2002: 153).

Şâbir olan mübtelâ Eyyûbiçün

Yûsufa hasret çeken Ya 'kûbiçün(c55/v26a)

2.2.4.7. Hz. Hızır

Tasavvuf geleneğinde Hz. Hızır, *Kur'an*'da ismi geçmemekle birlikte Hz. Musâ ile ilgili anlatıdaki “bilge kul” kimliğiyle tanınır. Özellikle batınî bilgiye erişmiş biri olarak kabul edilir. Onun en ayırt edici yönü Allah tarafından doğrudan öğretilmiş sır bilgisine sahip olmasıdır. *Kur'an-ı Kerim*'de doğrudan peygamber olarak zikredilmese de peygamber veya velî bir şahsiyet olduğu üzerine İslam büyüklerince çeşitli fikirler üretilmiştir. Hz. Hızır'ın ölümsüz olduğuna dair inanç âb-ı hayât efsanesine dayanır. Yeşil elbise giyinmesi, bastığı yerin yeşermesi gibi rivayetler el-Hadr şeklinde anılmasını sağlamıştır. Hz. Hızır ile Hz. Musâ kıssasında Hızır'ın ilm-i ledün ile hareket etmesi, Hz. Musâ'nın olaylara şer'i hükümlerle bakması neticesinde zahir ile batın ilimleri arasında *Kur'an* bir dayanak noktası oluşturmuştur (Döğüş, 2015: 79-80).

Yeşil elbise, *Süleymân-nâme*'de Hz. Hızır'ın simgesel kimliğini pekiştiren görsel bir unsurdur. Yeşil hem diriliği hem de ilahî rahmeti temsil ederken Hz. Hızır'ın bu renkle anılması onun doğayla ve hayatla bağını simgeler:

“...hakîm kavlince ol sebz-püş bu naşîhatı virüp gâyet olıcak yakîn bildiler ki gelüp naşîhat iden Hızır peygâmberdür...”(c55/v81a)

“...anı gördiler ki bir yüzi nûrlu muhteşem civân-ı sebz-püş 'Arab-şekl mağāranuñ öte cânibinden berü geçdi Süleymāna selām virüp eyitdi...”(c55/v81a)

Hızır Hızır'ın sıfatlarından biri de ledün ilmine sahip olmasıdır. Metindeki ilmî benzetmeler bazen Hızır anılarak yapılmıştır:

“...uçduğunca Hızır ilmi gibi pervāz urur...”(c55/v20b)

“...bu gece Hızır nebī ‘aleyhi’s-selām gelüp eyitdi ki yarın bunda Rüstem-i Dāsītān gelüp gemile iricekdür sen dahı Rüstemile bulışup bilesince gemiye gir sekīne-i Mūsāya ‘izzet it tā Süleymān ‘aleyhi’s-selām nazarına varıncaya dek tā‘at it Rüstemile çok gazālar kılacağsın ve çok şevāb da bulacağsın diyüp haber viridi...”(c55/v46b-47a)

Hızır Hızır ölümsüzlük sırrına erişmiş bir figür olarak âb-ı hayât ile özdeşleştirilir. İlahî hikmetin taşıyıcısı ve zamanlar ötesi bir rehber olarak karşımıza çıkar. Klasik edebiyatta sıkça kullanılan bu mazmun *Süleymān-nâme*’de de zikredilir:

Hızır-veş içsek eger āb-ı hayāt

Cān virirsın rüz-ı mahşer bī-gümān (c55/v16b)

Hayy odur kim halkına virür hayāt

Hızır-ı sākī çıkarur yirden hayāt (c55/v40a)

2.2.4.8. Hz. Hûd

Âd kavmi, *Kur’ân*’da birçok sûrede çeşitli yönleriyle ele alınan ve inkârları sebebiyle ilahî gazaba uğrayan topluluklardan biridir. Bu kavme Allah tarafından peygamber olarak gönderilen Hz. Hûd, inançsız toplumuna karşı sabır ve kararlılıkla mücadele etmiş, tüm baskı ve tehditlere rağmen hakikat tebliğinden geri durmamıştır. Kavminin büyük çoğunluğu tarafından reddedilen Hz. Hûd’un çağrısı, ilahî idarenin nihai hükmüyle sonuçlanmıştır. Âd halkı, dehşetli bir rüzgâr ve depremle yok olup gitmiştir (Cora, 2013: 110).

Firdevsi rüzgâr ifadesini Âd kavminin helak edilişine bir gönderme olarak verir. Lakin buradaki rüzgâr daha çok İlahî yardımın bir lütfu olarak kullanılmıştır:

Her geminiñ gidişi çün bād-ı Hûd

Toplar atup baħr içün tutar Dāvūd (c55/v4b)

Her geminiñ gidişi çün bād-ı Hūd

Toplar atup dehr için tutardı od (c55/v9b)

2.2.4.9. Hz. İbrâhîm

Hz. İbrahim *Kur'ân-ı Kerîm*'de hayatı, mücadelesi ayrıntılı şekilde aktarılan, tevhid inancının öncüsü bir peygamberdir. Rivayetlere göre putperest bir ortamda dünyaya gelmiş, babası Azer'in put yapıp satmasına karşı çıkmıştır. Yaratıcıyı arayışı sırasında yıldız, ay ile güneşi gözlemlemiş ve hepsinin kaybolmasıyla bunların ilah olamayacağını anlamıştır. Şehrindeki putları şehir boşken kırmış ve baltayı en büyük putun boynuna asarak kavmine, putların kendilerine bile faydasının olamayacağını anlatmaya çalışmıştır. Muhalefeti nedeniyle Nemrud tarafından ateşe atılmış fakat ateş kendisine serinlik bir yer olmuştur. Hacer'den olma oğlu İsmail ile beraber Kabe'yi yeniden inşa etmiştir. Oğlu İsmail'i doğmasından önce Allah'a kurban adağı olarak vermesi ve sözünü tutmak için İsmail'i kurban etmek istemesi ile sadakatini ispatlamıştır. Allah da kendilerine gökten koç indirmesi neticesinde kurban ibadeti sembolleşmiştir. Peygamberlerin atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim'in misafirperverliği sıkça anılmış ve sofrası bereketle zikredilmiştir (Pala, 2022: 238).

Metinde Hz. İbrahim, Halil (Allah'ın dostu) unvanıyla anılarak peygamberler zinciri içinde merkezi bir konuma yerleştirilir. Hz. Süleymân'ın soyu tasvir edilirken, onun İbrahim-i Halil neslinden geldiği belirtilir ve bu soy bağı imame-i Halil başında gibi sembollerle vurgulanır:

“...hümā eyitdi ki ol Kādir-i Hallāk-i ‘Ālem ki kün lafzından ‘ālemi hilkāt itmişdür ve ol Rezzāk-ı ā‘zam ki kürre-i nesîmi bulara gıdā virmişdür yakın zamānda Ādem-i şafî aşlından ve İbrāhîm-i Halîl neslinden Ya‘kûb ve Yûsuf peygamber kabîlden ve Dāvûd peygamber belinden bir oğlan vücûda getürmişdür tâze nev-civân henüz on altı yaşında ‘imāme-i Halîl başında Şî‘i nebî ‘abāsı çigininde ve Nûh-ı nebî cübbesi egininde Ādem-i şafî saçın kuşanmış belinde Tevrât Zebûr ezber okur dilinde ve nübüvvet hâtem barmağında ve Mûsâ ‘aşası elinde Hâk te‘âlâ aña Süleymānlık rûzî kıldı nübüvvet hâtemile risâlet tahtını erzânî biñ bir ümmet emrinüñ fermânı kıldı...”(c55/v18a)

Hz. Süleymân'ın adaleti, sadece insanlar üzerinde değil tüm canlılar âleminde de kapsamlı bir tesir oluşturur. Onun adaleti öyle kapsayıcıdır ki, normalde bir araya gelmesi

mümkün olmayan yırtıcı ve ürkek hayvanlar bile barış içinde birlikte yaşar. Firdevsî bu betimlemeleri kurarken Hz. İbrahim ve Hz. İsmail kıssasına telmihte bulunur:

“...gūsfend dahı ferişte-şifat halīmü’n-nefs edeble yirinde tırmuş İbrāhīm ve İsmā’ıl peygamber koçı bigi şakku’l-kamer tācını yed-i kudretten başına alup serīr-i Süleymānīde qarārķılurdı...”(c55/v31a)

2.2.4.10. Hz. İdrîs

İdrîs peygamber, Şît peygamberden sonra gönderilmiştir. Kendisine otuz sahife ilahî buyruklar indirildiği kabul edilmektedir. Rivayetler, rakamların ve yazının ilk kez onun tarafından kullanıldığını ayrıca dikişli elbiseyi de ilk defa onun diktiğini ifade eder. Bu sebeple hem katiplerin hem de terzilerin pîri olarak kabul edilmektedir. Onun öncesinde insanların hayvan postu giydiği aktarılmaktadır. Hayattayken Allah tarafından semâya yükseltildiğine ve meleklerin eğitimiyle görevlendirildiğine inanılmaktadır. Dünya hayatında 360 yıl yaşadığı yönünde rivayetler mevcuttur. *Kur’ân-ı Kerîm*’de Meryem ve Enbiyâ surelerinde iki defa geçmektedir. Ayrıca astronomi ve tıp ilimlerinin yeryüzünde ilk kez onun vasıtasıyla insanlara tanıtıldığı yönünde yaygın bir inanç vardır (Pala, 2002: 239).

İdris peygamber kendisine suhuf verilen peygamberlerden biridir. *Süleymân-nâme*’de bu yönüyle anılır. Ayrıca nakl-i İdrîs, kavî-i İdrîs terkipleriyle İdrîs peygamberin kitaplarından örnekler verilir:

“...Baṭlamyūs-ı Hākīm altun kablu mücelled bir kitāb getürüp Süleymānī nazarda koyup eyitdi ki yā nebiyyullāh bu bir kitābdur ki İdrîs-i nebīden yādigārdur ‘ilm-i hendese içinde meşūr zerre kadar habı yok bî-ķuşūrdur...”(c55/v54b)

“yā Süleymān kavî-i İdrîs ‘a.m. budur kim Ādemüñ ‘uhdesi dört nesne üzredür ki aña ḥişāl-ı erba‘a dirler biri mevcūdātuñ ḥaķīķatına ‘ālim olmaķdur ve ikinci rāy-i şaḥīḥ üzre i ‘timād eylemekdür ve üçünci aḥlāk-ı cemīle birle müteḥallıķ olmaķlıķdur ve dördünci a ‘māl zekīyye ve ef‘āl-i ḥüsne birle şıfatlanmaķdur...”(c55/v61a)

Batlamyus’un İdrîs peygamberden dört unsurun tabii yerlerini ve niteliklerini hakkında detaylı bir şekilde nakil yoluyla bilgi vermesi İdris peygamberin, evrenin yapısına dair derin bir anlayışa sahip olduğunu gösterir:

“...naql-i İdrīs budur ki her birisi bu ‘unsurlaruñ iki keyfiyyeti var keyfiyyeti ki ⁽⁷⁾ ol sebeble birbiriniñ altındadır kim hevā od altındadır ikisiniñ harāretinden şu hevā altındadır ruṭūbetde ⁽⁸⁾ toprak şu altındadır hikmetullāh böyle iktizā itdi ki her biriniñ altında bir sebab-i fezā vardır birbirine karışmaz ol cihetden ki birisi ıssıdır ki oddur ikinci şu şovukdur ki yıldır üçüncü yaşıdır ki şudur dördüncü kurudur ki toprakdur ammā ki bunlar emr-i Yezdān birle ya ‘nī ki ol Müsebbibü ‘l-esbābuñ sebeble birbirine muttaşıl ve munfaşıl olmuştur...”(c55/v86a)

2.2.4.11. Hz. İsa

İslam’da Hz. İsa, ilahî vahye muhatap olmuş bir peygamber ve beşerî özelliklere sahip bir insandır. Onu diğer insanlardan ayıran temel husus, Allah tarafından kendisine vahyin verilmiş olmasıdır. İnsanlık yönüyle; doğmuş, çocukluk ve gençlik dönemlerinden geçerek belirli bir süre yeryüzünde yaşamış, yaygın kabul edilen görüşe göre ise hayattayken göğe yükseltilmiştir. Kıyamet öncesi yeniden yeryüzüne ineceği ve bu süreçte ölümle yüzleşeceği inancı da İslamî kaynaklarda yer almaktadır. Allah, Hz. İsa’yı insanlar için bir peygamber olarak görevlendirmiştir. Bu yönüyle İsa peygamber doğru yolu göstermekle sorumlu kılınmış ve ilahî mesajı tebliğ etmiştir. Hz. Musa’nın ve ondan önceki peygamberlerin şeriatını hatırlatarak insanların inanç ve davranışlarındaki sapmaları düzeltmeye çalışmıştır (Kaya, 2004: 48). Hz. İsa’nın beşerî olması Allah tarafından kendisine mucizeler verilmediği anlamına gelmemektedir. Ölülere diriltmesi, kör ve alacalıları iyileştirmesi, çamurdan yaptığı kuşu canlandırması gibi birçok mucizenin tecelligâhı olmuş ve klasik edebiyatta genellikle bu yönüyle anılmıştır.

Metinde Hz. İsa benzetmeler yoluyla zikredilmiştir. Bunun haricinde Hz. Âdem’den Hz. Muhammed’e kadar olan peygamberler tevhid inancını tebliğ etmişlerdir. Hz. İsa’nın yeri de böyledir:

“...hem nebī adında olanlar cemī‘ zamānda bu şerī‘at üzereyidi ve bir dīne da ‘vet kılurlardı ve çünānkidür dīn-i Âdem ‘a.m. niçe peygāamberler varıdı ol zamānda her birisi Âdem-i şafī ‘a.m. dīnine da ‘vet iderlerdi cemī‘ ḫalāyık ve devr-i Nūḫda ve devr-i İbrāhīmde ve Mūsāda ve ‘İsāda ‘ādet bu didigümüzzeyin idi çünki Muḫammed Muştafāya ‘aleyhi efdalu’ş-şalāvāt ve ekmelü’t-taḫiyyāt irişdi ve buyurdi ki ben ḫātem-i enbiyāyum benden soñra peygāamber gelmek cāyiz degüldür...”(c55/v76b)

2.2.4.12. Gâz Peygamber

Tevrat kaynaklı anlatılarda Peygamber Gad, Hz. Davud dönemi peygamberi ve onun tebliğ edicisi olarak önemli bir rol üstlenir. Davud'un Saul'dan kaçtığı dönemde ona Yahuda'ya gitmesini tavsiye eden kişi olarak gösterilir. *Süleymân-nâme*'de bu figür "Gâz, Kâz" peygamber adıyla anılır ve Hz. Süleymân'ın yanında sürekli hazır bulunan hürmete mazhar bir bilge ve ilahi rehber olarak resmedilir (Çakın, 2018: 89-90).

"...şoñra Gāz peygāmbere Nāsin peygāmbere Evyāşere peyg[ā]mber on iki biñ mu'cizātı zāhir olmış enbiyâyıla şağ tarafda seccādelere üzerinde diz çöküp mihrāblu mihrābında oturdılar..."(c55/v12b)

2.2.4.13. Hz. Lokman

Lokman Hakim, *Kur'an*'da öğüt veren bilge bir şahsiyet olarak anılmakta ve İslamî gelenekte peygamber değil hikmet sahibi bir veli, filozof olarak değerlendirilmiştir. İsmi kökeninin Arapça olmadığı, İbranice veya Süryanice olabileceği tahmin edilmektedir. *Kur'an*'da ve hadislerde Lokman isminin geçtiği hâlde tıp alanında böyle bir şahsiyete rastlanmaması hakim-hekim kelimesinin dönüşümü ve benimsenmesi ile alakalıdır. Fakat bazı araştırmacılar Lokman isminin bir hekim ve filozof ile örtüşmesi gerektiği kanaatindedir (İntepe ve Er, 2014: 27-28).

Süleymân-nâme'de Lokman Hakim, Hz. Süleymân'ın maiyetinde bulunan istişarî bir figür olarak yer alır. Vezir Asaf gibi Lokman da hikmet sahibi bir kişi olması bakımından hükümdarın yanında sürekli hazır bulunan ve görüşlerine önem verilen bir kişilik olarak sunulur:

"...Loqmān-ı Hakīme eyitdi yā Loqmān benüm mānendüm Süleymān bu cihān serāyında bir dahı olmasa gerekdi bu ne sırdur ola Loqmān eyitdi varsa bu cinnīlerdür ve perīlerdür insān şekline girmişlerdür..."(c55/v36a)

"...Süleymān ibn Dāvūd bu haber kim aldı da'vetine varmağa vehm kıldı dahı dönüp Loqmān-ı Hakīmle server-i selātinlerle meşveret kıldı..."(c55/v40b)

"...hakīm kavlince Süleymān Loqmān-ı Hakīmden bu sözi kim işitdi hakīmüñ ilmine tahsīn kılpup ahsent itdi..."(c55/v42b)

Kıssanın simya ve temessül motiflerinin işlendiği bölümünde filozof Fisagoris ilm-i simya ile Hz. Süleymân'ın suretine bürünür. Anlatıda Hz. Süleymân ve cümle vezirler bu işi çözemezken Lokman bu işi Fisagoris'in yaptığını anlar. Lokman'ın bu durumu sezmesi onun zahir ile batını ayırt edebilecek bir hikmet derinliğine sahip olduğunu ve bilgelikteki üstün konumunu ortaya koyar:

“...andan dönüp Loḳmān-ı Ḥakīm eyitdi yā ḥakīm ḳanı bizi da ‘vet iden Süleymān ḳanı ‘asker ḳanı ḥayl u ḥadem ḳanı ṭabl ve ḳanı ‘alem didi ḥakīm eyitdi yā nebiyyullāh bu ayağın ṭuran pīre Fīṣāğoris-i Tevhīdī dirler ‘ilm-i sīmāyā ḳuvvetile esmāu’llāh ḥāṣiyyetile kendüsin Süleymān şeklinde gösterdi kemāl ü hüner ‘arz itmek itmek için inṣā’ allāh aṣlını ve fer‘ini daḥı beyān idevüz...”(c55/v42a-42b)

Lokman Hakim gerektiği zaman diğer filozofları, vezirleri sınayacak durumdadır. Fisagoris'i Hz. Süleymân'ın emriyle imtihan eder:

“...Süleymān ḥazreti ba‘de’t-ṭa‘ām diledi ki Fīṣāğoris-i Tevhīdīyi ḥikmete çeküp imtiḥān kıla andan dönüp Süleymān ḥazreti Loḳmān-ı Ḥakīm mahfī iṣāret itdi eyitdi yā ḥakīm Fīṣāğoris-i Tevhīdīyi bir müşkil yirden imtiḥān eyle görelüm ki ismine müsemmāsı muṭābık mı degül mi...”(c55/v56b)

Bazı bölümlerde Lokman'ın kökeni hakkında göndermeler yer alır. Lokman'ın Âd kavmine mensup olduğunu belirten terkiplerin yanında onu Hint coğrafyasına ait bir bilge olarak tanıtan ifadeler de mevcuttur:

“...Loḳmān ibni ‘Ād ol ḥakīm ḥāziz üstād ḳavlince...”(c55/v17b)

“...Loḳmān ibni Ekber ol ḥakīm-i pür-hüner ḳavlince...”(c55/34b)

“...ādem içinde Loḳmān-ı Hindīden ‘azīz ve mükerrerrem vezīrūñ ḥakīm-i dil-peṣīrūñ yokdur”(c55/v44b)

Bununla beraber hakim-hekim kelimesinin dönüşümünün izleri aşağıdaki beyitte yer alır:

‘İlm-i ḥikmet birle Loḳmān olmuṣum

Kim ecelden ḡayra dermān bulmuṣum (c55/v78b)

2.2.4.14. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed, miladî 571 yılında dünyaya gelmiş ve bu doğumun, geleneksel anlatıya göre âlemi nura gark ettiği kabul edilmiştir. Nübüvvet nuru ilk insan ve peygamber Hz. Âdem'den itibaren nesilden nesile aktarılarak onda tamamlanmıştır. Yetim ve öksüz olarak büyüyen peygamber, çocukluk ve gençlik yıllarında dürüstlüğü ile tanınmış “el-Emin” sıfatını kazanmıştır. Kırk yaşında nübüvvetle görevlendirilmiş, yirmi üç yıllık peygamberlik süresince tebliğ faaliyetlerini sabır, şefkat ve adaletle yürütmüştür. Sosyal adaletin sağlanmasında, hukuk, siyaset, eğitim ve ibadet alanlarında örnek bir liderlik sergileyen Hz. Peygamber, hayatı boyunca tevazu ve merhametiyle öne çıkmış, insanlar arasında ayrım yapmaksızın herkese eşit muamelede bulunmuştur. Kur’ân ahlakını şahsında en güzel şekilde temsil etmiş, hem beşerî hem de kulluk bilincinde en yüce ölçüleri ortaya koymuştur. Vefatından sonra İslamî edebiyat ve kültürde Ahmed, Mustafa, Fahr-i Kâinat gibi birçok övgüyle anılan Hz. Muhammed, şiirlerde menkıbelerde ve tasavvufî metinlerde hem tarihsel hem de metafizik bir merkez olarak yüceltilmiştir (Pala, 2002: 343-344).

Tasavvufî anlayışta kâinatın varlık bulma sebebi Hz. Muhammed’in nurudur ve “*Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.*” meşhur kudsî hadisine dayandırılır. *Süleymân-nâme* tarzı metinlerde bu düşünce sıkça vurgulanır ve Hz. Muhammed’in varlığı yaratılışın hem başlangıcı hem de nihaî gayesi olarak sunulur. Bu bağlamda onun aşkı, bütün mahlukatın varlık zemini ve sebep-i vücududur:

Ahmed [u] Maḥmūd Kāsım Hâḳ Muhammed ‘aşkına

On sekiz biñ ‘âlemi eyledi peydâ düzedür (c55/v1b)

Ol Muhammed nûrî ḥaḳḳı geliser

Na ‘t-ı Kur’ân içre levlāk olısar (c55/v26a)

Hz. Süleymân sahip olduğu kudret, hükümdarlık ve mucizelerin Hz. Muhammed’in yüzü suyu hürmetine kendisine ihsan edildiğini dile getirir. Bu ifade nübüvvet zincirinde son halkayı teşkil eden Hz. Muhammed’in kendisinden önceki peygamberlerin bile sığındığı yüce bir manevî merci olarak görülmesinin yansımasıdır. Dolayısıyla Hz.

Muhammed, sadece kendi ümmetinin değil tüm enbiyanın da dua ve niyazla yöneldiği bir zattır:

“...çünkü Muḥammed Muṣṭafānuḥ ṣallallāhu ‘aleyhi vesellem yüzi şuyına Allāh te‘ālā mülkimi arturup nübüvvet hâtemin virüp Süleymānlık salṭanatın ki müyesser itdi ben Süleymāna daḥı sekiz dürlü mu ‘cizāt naşīb kıldı...”(c55/v63b)

Metinde Hz. Muhammed hâtemü’l-enbiyâ olarak adlandırılmasının yanında peygamberlerin önderi olarak da anılır. Bu yönüyle Hz. Peygamber’in risaleti geçmiş tüm risaletlerin özü ve tamamlayıcısıdır:

Ol Muḥammed Muṣṭafā ki geliser

Enbiyānuḥ serveri ol olisar (c55/v73a)

Hz. Süleymân, ileride zuhur edecek olan son peygamberin geleceğini ve mucizelerinden haber verir. Bu bağlamda Hz. Süleymân’ın bu müjdeyi vermesi, onu kıssa içinde bilge bir peygamber olarak gösterir. Ayrıca Hz. Peygamber’i tarih-üstü konuma yükseltir:

“...çünkü ravza-i Muḥammedīde ya ‘nī ki ahir zamān peygāmberi ki devr-i kâmerde gelse gerek hâtemü’n-nebiyyīn ve şefī‘ü’l-müzhibīn olsa gerek ḥaḳḳına levlāke lemā ḥalakutü’l-eflāk dinse gerek Şahīf-i Furḳān ḥazretine inse gerek anuḥ merḳadı yiri Medīne-i mübāreke olsa gerek barmağıyla gökdeki ay iki şaḳ kılsa gerek...”(c55/v63b)

Metnin alegorik bölümlerinden birinde, Hz. Süleymân’ın veziri Asaf’ın, henüz dünyaya gelmemiş olan Hz. Muhammed’i merak etmesi, onu tanımak istemesi anlatılır. Bu taleple marifet ehli Rec’â-yı Zahid’e sorular yönetir. Rec’â-yı Zahid, Hz. Muhammed’in hakikatini, nübüvvetini, manevî sıfatlarını yaratılıştaki merkezi rolünü tafsilatla açıklar:

“...Āşaf bin Berḥiyā su ‘āl kılup eyitdi ki yā Rec ‘ā-yı Zāhid terbiyet-i enbiyā nicedür baña ḥaber vir daḥı Muḥammed didigün kimdür ḥaḳīḳatde Muḥammed neden ‘ibāretdür şahīḥ ḥaber vir añlayavuz müşerref olup diñleyevüz...”(c55/v73b-74a)

Firdevsî, sürekli olarak Hz. Peygamber’e salavat verilmesini isteyip Hz. Muhammed’in yüzü suyu hürmetine Allah’tan af diler. Yine eserini tamama erdirmek için Hz. Muhammed’i anar:

Nuşhını Firdevsinüñ diñle tamām

Vir şalāvāt Muştafāya şād-kām (c55/v2a)

Eyle tã`at vir şalāvāt Ahmede

Tã alasın faẓl-ı Hâkdan hişşeyi (c55/v13b)

“...İlāhî `ināyetüñ olmasa bu Firdevsî-yi haķîr bu `azîm kitābı kaçan te`lîf ideydi ger lutfuñ olmasa bu faķîrüñ ne ĥaddi vardı ki bu Süleymân-nāmeyi taşnîf ide İlāhî ol server-i enbiyānuñ şefî`ü`l-müznibîn Muhammed Muştafānuñ nûrı haķķı kitābuñ ihtitāmın müyesser it cürmümi `afv idüben cennet-i Firdevsi muķadder it...”(c55/v92b)

2.2.4.15. Hz. Mûsâ

Hz. Musa, *Kur`ân-ı Kerîm* ve hadislerde en çok zikredilen peygamberlerden biridir. Yahudî, Hristiyan ve İslamî geleneklerce büyük bir peygamber olarak kabul edilmektedir. İsrailoğullarını Firavun zulmünden kurtarıp özgürlüğe kavuşturan bir lider kimliğiyle öne çıkmaktadır. İslamî rivayetlerde doğumundan ölümüne kadar geçen sürede ilahî koruma altında olduğu belirtilir. Firavun’un sarayında büyüyen Musa peygamber bir Mısırlıyı kazara öldürdükten sonra Meyden’e kaçır. Tûr dağında Allah’tan aldığı vahiy ile peygamber olarak görevlendirilmiştir. Hz. Musa Firavun’a elçi olarak gönderildiğinde kendisine “asa” ve “yed-i beyza” mucize olarak verilmiştir. Allah ile doğrudan konuşmasından ötürü “Kelîmullah” sıfatıyla bilinir. Levhalar hâlinde kendisine verilen emirleri halkına tebliğ etmiştir. Daha sonra bu emirler Tevrat hâlini almıştır. Birçok mucizesi zikredilen Hz. Musa’ya isnat edilen kutsal emanetlerden biri de “sekine”dir (Harman, 2006: 207-212).

Süleymân-nāme’de Hz. Musa birçok kez sekine-i Musa ile beraber anılır. Sekine, içinde ilahî kelimadan levhaların bulunduğu inanılan bir sandukadır. Bu bağlamda sekine yol gösterici sandık olarak tanımlanır:

“...Rüstem-i Cihân-gîr dāhı eyitdi ki yā pehlivân-ı evvel dilegüm budur ki sekîne-i Mûsâyı on iki `ālemile baña viresin didi...”(c55/v3a)

“...gemi ğark ola sekīne-i Mūsā iġraķa varup zāyī‘ ola aña sözüm geçmez...”(c55/v3a)

“...sen daġı Rüstemile bulışup bilesince gemiye gir sekīne-i Mūsāya ‘izzet it...”(c55/v47a)

“...sekīne-i Mūsāyı ol tābūt-ı reh-nümāyı gemiden çıkarup ‘ulemā başları üzerine getürdiler...”(c55/v51b)

Hız. Süleymân’ın bir olay karşısında hüküm vermeden evvel bazı kutsal emanetleri yanında taşır. Hız. Musa’nın asası bunlardan biridir:

“...Mūsā ‘aşāsın eline alup taġt üzerine çıkup karar eyledi...”(c55/v12a)

Hız. Musa’nın Allah ile doğrudan konuşması ona Kelīmullah sıfatı kazandırmıştır. Cin kavminden bir varlığın şehadet getirmesinde Musa peygamber de zikredilir:

...Ķaġāġāhūr-ı Cinnī Süleymân ħorġusından ġmāna gelüp eyitdi ki lā ilāhe illa ‘llāh Mūsā-yı Kelīmu‘llāh Dāvūd-ı Ħalīfetu‘llāh ve Süleymân-ı Emīnu‘llāh diyüp ħışm-ı Süleymāniden emīn oldı...”(c55/v81b)

2.2.4.16. Hız. Nûh

Hız. Nuh, İslam geleneğinde “ulu’l-azm” peygamberlerden biri olarak kabul edilir ve *Kur’ân*’da ismen en çok zikredilen peygamberlerden biridir. Kavmi, tevhid inancından saparak putperestliğe yöneldiği için uzun bir davet sürecinin ardından ilahî azapla cezalandırılmıştır. Kendisine inanan az sayıdaki müminle yaptığı gemi sayesinde tufandan kurtulmuş, eşi ve bir oğlu ise inkarları sebebiyle helak olmuştur. Hız. Nuh’un tebliği, sabrı ve ahlakî duruşu *Kur’ân*’da örnek olarak sunulur. İslamî kaynaklarda onun ilk marangoz ve bazı aletleri insanlığa öğreten peygamber olduğu aktarılır (Harman, 2007: 224-227).

Klasik metinlerde Hız. Nuh, tufandan kurtuluşun sembolü olarak kurtulmuş selamete erdirilmiş anlamında “Neciyye” lakabı ile anılır. Nuh’a izafe edilen, onunla beraber anılan cübbe kelimesi de peygamberlerin hırka motifi ile anılmasına benzer. Hız. Süleymân’ın saltanat alametlerinden birisi de bu cübbedir:

“...Ādem-i şafiyye ikinci Nûġ-ı neciyye üçünci baña ki Süleymân bin Dāvūdum biñ bir ümmetüñ dilini bilürem...”(c55/v4a)

“...imāme-i Halīl ve egnine Şīt ‘abāsın giymiş Ādem-i şafī saçın kuşanmış Nūh cübbesin egnine Mūsā ‘aşāsın eline almış Zebūr Tevrāt sağ şol takınmış Yūsuf-ı şıddık bālinine tayanmış oturur...”(c55/v27a)

Epik ve mistik olarak değerlendirilebilecek *Süleymân-nâme*’de bazı mitolojik/tarihi kahramanlar peygamberlerle ilişkilendirilerek yüceltilir. Rüstem Adına’yı gemi ile takibini sürdürürken onun gemisi sanki Hz. Nuh’un gemisi gibidir:

Yā Sikender seddidür kaçan tırur

Yāhū[d] Nūhuñ keştisidür çün yürür (c55/v8b)

Kur’ân’da Hz. Nuh’un kıssası bağlamında geçen tennûr ifadesi tufanın başlangıcını simgeleyen kozmik bir işaret olarak kabul edilir. Tüm bu mucizelerin kaynağı ise Allah’tır. Firdevsî, Hz. Musa’nın asasının yedi başlı ejder olduğunu, Nuh’un tennûrundan ise tufan meydan geldiğini söyleyerek mucizeleri dile getirir ve Allah’tan af diler:

İy ‘aşāyı heft-ser su ‘bān iden

Nūh tenûrundan cihān tūfān iden (c55/34a)

Çār aşhāb hakkıçün [hem] yā İlāh

‘Avf kıl her ne ki itdüm ben günāh (c55/34a)

2.2.4.17. Sadık Peygamber

Metinde Sadık Peygamber olarak bahsedilen şahsın Hz. Davud’un baş rahiplerinden Sadok olması muhtemeldir. Sadok, Eski Ahit’te Hz. Davud’un rahiplerinden biridir ve Ahituv’un oğlu olarak geçer (Samuel 2/8:17). Aviyatar’ın (Evyaser) babası olan Ahimelek’in babasının adı da Ahituv isimli farklı biridir (Samuel 1/22:9). Bu durum *Süleymân-nâme*’deki bazı isimlerin yazılışına da etki etmiş olması ihtimal dâhilindedir. Zira bu isim metinde Sadık peygamber olarak da geçmekte Sadık bin Evyaser olarak da zikredilmekte:

“...enbiyālar ervāhına şalavat getürürler cümlesinden birisi Gāz peygāamber Evyāser peygāamber **Nāsin** peygāamber Şadık peygāamber...”(c55/27b-28a)

“... ‘Yemenî kâhılar ve seccâdeler döşediler Gâz peygâmbere ve Nâsin peygâmbere ve Şâdık bin Evyâşer peygâmbere...”(c55/42b)

2.2.4.18. Hz. Süleymân

Süleymân-nâme’nin de baş karakteri olan Hz. Süleymân, Hz. Davud’un oğludur. Genç yaşta yâken babasının yerine tahta geçmiştir. Adaletiyle nam salan Hz. Süleymân geçimini kendi el emeğiyle karşılamış devlet malına elini sürmemiştir. Hz. Davud’un ölümünden sonra Mescid-i Mukaddes’in inşasını bitirmiştir. Rivayetlere göre mabedin yapılışında bizzat cinlerin başındadır. Hayvanlarla konuştuğu, kuşların dilinden anladığı, cin, ifrit ve şeytan kavimlerine hükmettiği, rüzgâra emredebildiği kaynaklar arasında yer alır. Bilgeliliği ve mucizeleriyle bilinen Hz. Süleymân saltanat sembolü olan ve üzerinde ism-i Azam yazılı bulunan bir mührü yanında taşırdı. Her daim kendisini takip eden, memleketler fethetmede kendine gözcülük yapan hüdhüd kuşu vasıtasıyla Sebe Melikesi Belkıs’tan haber alır ve gelişen olaylar neticesinde onunla evlenir (Pala, 2002: 425).

Süleymân peygamberin meclisinde cinler, ifritler, peygamberler, evliyalar, bilgeler, çeşitli mahlukat her daim hazır bulunurdu. Bu durum Hz. Süleymân’ın saltanatının kudretini göstermektedir:

“...şoñra müvekkel-i bād müvekkel-i āb müvekkel-i āteş müvekkel-i hāk müvekkel-i taht müvekkel-i ins müvekkel-i cinn müvekkel-i vuḥūş müvekkel-i tıyūr her birisi selāma gelüp Süleymān ‘aleyk alup taht kâfāsında kudret kılıçların çeküp ins ü cinnden Süleymānı hıfz idüp hükm-i sübhānî emr-i Rabbānî fermān-ı Süleymānî birle hızmeye tırdılar...”(c55/v12b)

“...andan şoñra Gâz peygâmbere Nâsin peygâmbere Evyâşer peyg[ā]mber on iki biñ mu‘cizātı zāhir olmuş enbiyâyıla sağ tarafda seccâdeler üzerinde diz çöküp miḥrāblu miḥrābında oturdılar...”(c55/v12b)

“...tahtıñ şol tarafında Loḳmān-ı Ḥakīmle Cāmasb-ı ekberle feylesūf-ı ‘ālemile dört biñ dört yüz kırk dört ehl-i hikmet velāyete kadem başmış evliyā ‘ilm-i ābdān içre māhir hükemā ve ‘ilm-i ābdān içinde ḥakīmler ve ‘ilm-i edyān içinde fetvāyla ad çıkarmış ‘ulemā ve şî‘r-i evzān içinde şāyî‘ olmuş şu ‘arā ve cemî‘ fūnunda kāmīl ekāmīl zūrefā ve leṭāfet zarāfet birle ma‘rūf olmuş nüdemā ābanūs kürsiler üzerinde mertebelü merātibince oturdılar Allāha tekbîr getürdiler...”(c55/v12b)

“...andan soñra ikinci şafda zerrīn ve sīmīn kürsīler üzerinde on dört biñ dünyā pādīşāhları server-i selāṭīnler ḥāḳān-ı rūy-ı zemīnler geçüp oturdılar ki eñ kemīnūñ kemteri Kayşer-i Dārāb Sencer ve Fağfūr-ı Çīn idi ve şol tarafda ikinci tabakada yidi biñ yidi yüz yitmiş yidi pehlivān-ı rūy-ı zemīnler pūlād şandalīler üzerinde diz çöküp turdılar ellerin gürz-i girāna urdılar ancılayın pehlivānlar ki eñ kemi Rüstem-i Tehemten Behrām-ı Çūpīn Kārūn-ı Pīl-ten Gīv Güderz Güstehem ve Berzīn idi ve andan soñra üçünci tabakada sağ kolda Semendūn-ı cinnī tucdan şandal üzerinde oturmuşıdı biñ bir elin yukarı götürmüşıdı heybetinden murğ-ı felek beñzin aldirmışıdı sağ tarafda cinnīler sulṭānı Elhenc-i cinnī ve şol tarafda Kiflīz Miflīz ve Melik-i Mayṭatarūş ve Dāsīr-i Tekvīn birle toḳsan toḳuz biñ cin ser-hengleri kaḳālarında ayağın tırmuşlardı uşağı irisi yaraḳlu yarağına el urmuşıdı...”(c55/v12b-13a)

Hız. Süleymān adaleti sayesinde aslan, kaplan gibi yırtıcı hayvanlar ile ceylan gibi munis hayvanlar kardeş, tazi ile tavşan, kurt ile koyun dost, kedi ile fare hāldaş olmuştur. Kurt koyun etini, samur da güvercin etini yemekten vazgeçmiştir:

“...dördünci şafda şeyāṭīn neslinden aşığa ḥayvānāt ser-neferi sebu‘ esed şu‘bān-mişāl baş yukarı kaldırmış ve kuyruğın felekleyin çenber itmiş pençesiyle yir yüzün yırtmış ammā ki Süleymān-i ‘adl yasağından sığına sığınuben āhūya yā hū diyüp kardeş okuşurdu ve koyun kurdıla tavşan tazıyla bilişüp boylaşup düşmenliği ortadan götürüp Süleymān yasağı korḥusından yırtıcılar semti terk idüp kendüleri yitürmüşler ḥurūs şegālıla kardeş çetük mūşıla hāldaş olmuşlar...”(c55/v30b)

“...kurd daḥı Ya‘kūb nebi ḳasem yād itdügi gibi koyun etine tevbe kılup Süleymān-i ‘adl yasağından ḥayf idüp korḳardı...”(c55/v31a)

“...semmū[r] daḥı tüycügezni frengī ḳadīfe bigi düzedüben arḳasına şalmış idi dūnbalın Zāl-i Dasūtān tuğı bigi til til kılmuşdı gözlerine Ḥıṭā ḥūbları bigi sürme çekmişdi kebk kebūter etin yimekten vāz gelmişdi Süleymān-i ‘adl yasağından dest-i tevbe kılmuşdı...”(c55/31b)

Allah’ın bir mucizesi olarak rüzgār Hız. Süleymām’ın emrindedir. Hız. Süleymām’da bu nimeti sadece şahsı adına kullanmamış pehlivanlarının, vezirlerinin, yardımcılarının ve ordularının hizmetine vermiştir:

“...kubbe-yi felege dikildügi dem hevā yüzinde yil taht-ı Süleymānı götürüp giderken...”(c55/v15b)

“...arasında yil taht-ı Süleymānı götürüp ki gitdi gün kubbey[e] diklince gelüp ‘Anṭākiyye şehrine yitdi...”(c55/v24b)

“...Süleymān ḥazreti müvekkel-i bāda buyurdi yil taht-ı Süleymānı yir yüzine indirdi...”(c55/40b)

“...çünkü Rüstem-i Dāsītān sekīne-i Mūsāyla yigirmi biñ āhen-pūş erile ‘Acem dil-āverlerile Zāvilistān Kābilistān serverleriyle kırk pāre gemiye girüp yelken açup ki gitdiler ol gün yilile yürüyüp bir cezāreye yitdiler...”(c55/4b)

Rüstemüñ ḥod gögesiydi bir muşır

Kim mişālın görmemişdi çeşm-i ‘aşr (c55/v8b)

Şan Süleymān tahtıdur yil götürür

Qanda kim isterse iltür yitürür (c55/v8b)

2.2.4.19. Hz. Şit

İslamî kaynaklarda Hz. Şit, Hz. Âdem’e Allah tarafından lütfedilen bir evlat olarak kabul edilir. Kaynaklarda Şit’in peygamber olduğu babası Hz. Âdem’e verilen suhurları derleyip topladığı ve kendisine de ilahî metinler indirildiği belirtilir. Hz. Şit, kardeşleri arasında fiziken ve ahlaken babasına en çok benzeyendir. Habil’in öldürüldüğü için soyunun olmaması, Kabil’in de tufan neticesinde nesebinin ortadan kalkması ile insanlığın soyu Şit peygambere bağlanır (Gündüz, 2010: 215).

Süleymān-nāme’de Şit peygamber abası ile anılmıştır:

...egnine Şit ‘abāsın giymiş Âdem-i şafī saçın kuşanmış...(c55/v27a)

... ‘imāme-i Ḥalīl şarınup Şit ‘abāsın giyinüp...(c55/v12a)

2.2.4.20. Hz. Yakub ve Hz. Yusuf

Hz. Yusuf, Hz. Yakub’un oğludur. Kur’ân-ı Kerîm’de hayatı detaylı olarak anlatılır (Yusuf 12/1-104). Küçük yaşta gördüğü rüya sebebiyle babasının kendisine muhabbeti daha da artmış ve kardeşleri tarafından kıskanılmış, kuyuya atılmış ve ardından Mısır’da

köle olarak satılmıştır. İleride eşi olacak Züleyha ile yaşadığı imtihandan dolayı zindana atılmış rüya tabir etmedeki bilgeliği sayesinde serbest bırakılarak Mısır ülkesinde saygın bir konuma getirilmiştir. Kıtık yıllarında kardeşleriyle tekrardan karşılaşmış ve ailesi ile buluşmuştur. Klasik edebiyatta en çok anılan peygamberlerden birisidir (Pala, 2002: 497).

Metinde Hz. Yusuf ve Hz. Yakub beraber anılmıştır:

İy hüsrîn Mısrında olan Yūsuf-naẓar dildār-ı hūb

Göñlümüñ Ya kûbın itme hicrle âvāre henüz (c55/v71b)

Ayrıca Yusuf peygamber, *Kur'ân*'da ifade edildiği üzere (Yusuf 12/46) zindandayken rüyasını yorumladığı kişinin seslenişi olan “Sıddık” ifadesi ile anılır:

“...şaq şol takınmış Yūsuf-ı şıddık bālinine tayanmış oturur...” (c55/v27a)

Rüstem, Süleymân peygamberin kardeşi Adînâ'nın peşindeyken bir mekanda yaşlı bir pîr'e rastlar. O pîrin Hz. Yakub'un oğlu olan Bünyamin'in neslinden olduğunu anlar ve ona izzette bulunur:

...Ya kûb peygāber oğlu ibn Yāmin neslindenüm Hāq te'alā baña peygāberlik rūzī kıldı ol kadar tāt at itdüm... (c55/v46b)

2.3. TARİHÎ-MİTOLOJİK UNSURLAR

2.3.1. Osmanlı Hanedan Üyeleri

2.3.1.1. II. Mehmed (Fatih)

Fatih Sultan Mehmed, 30 Mart 1432'de Edirne'de doğmuş, II. Murat'ın oğludur. annesi büyük ihtimalle Hüma Hatun'dur. İlk kez 13 yaşında iktidara gelmiş 1451 yılında II. Murad'ın ölümü üzerine tahta çıkmıştır. 1453'te İstanbul'u fethederek Osmanlı Devleti'ni cihanşumul bir devlet hâline getirmiştir. Karadeniz'i denetim altına almış, Anadolu siyasi birliğini büyük ölçüde sağlamıştır. Ordusunun başında birçok sefere katılmış. Akkoyunlu tehdidini Otlukbeli zaferiyle bertaraf etmiştir. Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih, Doğu ve Batı klasiklerine ilgi duymuş, medreseleri iyileştirerek ilmi teşvik etmiş, örfi hukuk alanında devletin devamı için önlemler almıştır. Bu bağlamda Fatih Sultan Mehmed siyasî dehası, askerî kabiliyeti ve kültürel birikimiyle Osmanlı Devleti'ni çağdaşı olan devletlerin önüne geçirmiştir (İnalçık, 2003: 395-407).

Metinde Mehmed'in denizde ve karada hüküm sahibi bir sultan olduğunu lakin ölümün onu yakaladığını günahsız bir şekilde toprakla buluştuğunu ama dünyaya nam ve şan bıraktığı ifade edilir:

Ḳanı Sulṭān Ḥān Muḥammed bin Murād

Baḥr u berde ḥükmi olmuşdı revān

Cümlesi der-i ḥāk oldı bî-kuşūr

Ḳalmadılar ḳaldı ancaḳ nām [u] şān (c55/v16b)

2.3.1.2. II Bayezid

Fatih Sultan Mehmed'in oğlu olan II. Bayezid Dimetoka'da dünyaya gelmiştir. Annesi Gülbahar Hatun'dur. Devlet idaresinde tecrübe kazanması maksadıyla sancak illerine gönderilmiştir. Babasının vefatının ardından kardeşi Cem Sultan ile taht kavgasına girişmiş bu mücadeleden galip ayrılmıştır. Saltanatı süresince bazı kale fetihleri dışında barışçıl bir politika izlemiştir. Doğal olarak bunda en büyük etken Cem Sultan'ın kendisine karşı bir koz olarak kullanılması gelir. Yine kendisinin döneminde İspanya'da zulme uğrayan Müslüman ve Yahudiler Osmanlı topraklarına getirilmiştir. Adlî mahlasıyla şiirler yazan II. Bayezid, ayrıca tarih yazıcılığını da teşvik etmiştir (Turan, 1992: 234-238).

Eserde Sultan II. Bayezid'i övgüyle anan Firdevsî, onun âlemin canı olduğunu dünyaya hayat verdiğini can içinde bir âlem olduğunu söyler:

Cān-ı 'ālem ḥāzreti Ḥān Bāyezīd

K'ol cihāna cāndur cāna cihān (c55/v16b)

Dünyanın tüm hükümdarlarının şahı olan Sultan Bayezid, İranlı Hüsrev'den, Dara'dan ve Cem'den izler taşır:

Şāh-ı şāhān-ı cihān Şeh Bāyezīd

Husrev [ü] Dārā-yı Rāy u Cem-nişān (c55/v17b)

Eserin sonunda zamanın Süleymân'ı olan sultanlar sultanı II. Bayezid devrinde ve onun yardımıyla 55. cildi bitirdiğini ifade eder:

“...zıll-ı Hâk Bāyezīd Hān bin Muḥammed Hānuñ devrinde ebed-i devlete ve ḥulled-i memlekete devām-ı devletinde ve eyyām-ı rif‘atinde ol Süleymān-ı Zamānuñ ekşer-i himmetile aṭāle’l-lāhu ‘ömrehu raḳama gelüp tamām oldu...”(c55/v92b)

2.3.1.3. Şehzade Cem, Şehzade Mustafa, Şehzade Abdullah

Cem Sultan olarak da bilinen ve Fatih Sultan Mehmed’in 3. oğlu olarak dünyaya gelen Şehzade Cem, cesaret yönüyle ağabeyi II. Bayezid’e göre ön plana çıkıyordu. Nitekim ağabeyinin saltanatını kabul etmemiş isyan bayrağını açmıştı. II. Bayezid’in anlaşma tekliflerini her defasında reddederek babası Fatih’in saltanatı kendisine bıraktığını iddia ediyordu. Yenişehir savaşında yenilerek Konya’ya oradan da Mısır’a kaçan talihsiz şehzade, Rodos şövalyelerine sığınmış, Rodos şövalyeleri de bir müddet şehzadeyi kendi çıkarları için kullandıktan sonra Papa’ya satmışlardır. Şehzadenin Roma’da zehirlendiği konusunda araştırmacıların büyük kısmı ittifak hâlinedir (Engin, 2006: 8-11).

Cem Sultan eserde bir defa anılmaktadır. Firdevsî; 1474’te vefat eden ve Fatih Sultan Mehmed’in 2. oğlu olan şehzade Mustafa’yı, 1483’te vefat eden Sultan II. Bayezid’in oğlu şehzade Abdullah’ı, bir arada anarak hepsinin günahsız bir şekilde toprakla buluştuğunu ama şöretlerinin dünyada kaldığını söyler:

Ḳanı sulṭān Muṣṭafā kān-ı kerem

Ḳanı Cem yā ḳanı ‘Abdullāh Hān

Cümlesi der-i ḥāk oldu bî-ḳuşūr

Ḳalmadılar ḳaldı ancaḳ nām [u] ṣān (c55/v16b)

Cem Sultan’ın ölümünden bahseden bu beyti başlangıç noktası kabul edersek Firdevsî’nin incelediğimiz bu cildinin en azından 1495 yılından sonra telif edildiği yorumunu getirebiliriz.

2.3.2. Fars ve Yunan Kökenli Tarihî, Mitolojik Şahsiyetler

2.3.2.1. Batlamyûs

Milattan sonra II. yüzyılda İskenderiye’de yaşamış matematik, astronomi, coğrafya alanlarında kaleme aldığı eserlerle derin bir iz bırakan ünlü bilim adamıdır. Dünyanın evrenin merkezinde yer aldığını ve etrafının dokuz kat gök ile kuşatıldığını söyler. Edebî metinlerde bu alanlardaki yetkinliği ile anılır (Pala, 2002: 69).

Eserde Hz. Süleymân, Fisagoris ile beraber ilmi tartışmalarda bulunur. Bazen dinleyici bazen anlatıcı konumundadır. İlmi konularda Hz. Süleymân’ın takdirini kazanmıştır. Verdiği bilgileri İdris peygamberden nakil yoluya aktarır:

“...ḥakīm kavlince kaçan ki Batlamyûs-ı Ḥakīm bu vechle hevānuñ aşlını ki ḥikmet mûcibince ki beyân eyledi andan Süleymân ‘aleyhi’s-selām ḥakīmüñ ‘ilmini taḥsîn kılup...”(c55/v86b)

“...yâ nebiyyullâh mizâcî eczâ-yı ḥāk şovukdur ve kûrudur andan ötürü ki mekân-ı tabî‘isi merkez-i ‘âlemdür şu kürresinüñ altındadır naql-i İdrîs budur ki her birisi bu ‘unsurlaruñ iki keyfiyyeti var keyfiyyeti ki ol sebeble birbirinüñ altındadır kim hevâ od altındadır ikisinüñ ḥarâretinden şu hevâ altındadır ruṭûbetde toprak şu altındadır ḥikmetullâh böyle iktizâ itdi...”(c55/v86a)

2.3.2.2. Behrâm-ı Çûpîn

Sasani kökenli olmayan Behram-ı Çupin, IV. Hürmüz döneminde Sasani ordusunda komutanlık yapmıştır. Daha sonra tahtı ele geçirerek kendini Sasani kralı olarak ilan etmiştir (Yücel, 2022: 426). Lakin Hürmüz’ün oğlu II. Hüsrev’e yenilmiş ve tahtı bırakıp Göktürklerle sığınmıştır (Bakır ve Altıngök, 2015: 76). Seâlibi’de Hürmüz’ün, Behram-ı Çupin’i huzuruna kabul ettiğinde cesaretinden dolayı onu Sasani orduları komutanı yaptığı söylenir (Toğay, 2023: 292-293).

Firdevsî kişi kadrosunu oluştururken kahramanlarını, yararlandığı kayankalara uygun olarak kurgulamıştır. Nitekim Behram-ı Çupin, Hz. Süleymân’ın yiğit pehlivanlarından biridir. Firdevsî’nin tasviriyle, tarihi kayıtlarda geçen ifadeler nerdeyse birbiriyle örtüşür. Simurg kuşunun, Süleymân peygamber huzuruna geldiğinde ona izzette bulunup şahin-vâr misali yerine geçip oturmasını Behram-ı Çupin’in cesaretine benzeterek vermiştir:

“...uçup kara bulut bigi makāmına geçüp evvel yüz yire sürüp Süleymāna tevāzu ‘ idüp andan nişāme üzre şāhīn-vār ne şāhīn ki Behrām-ı Çüpīn-vār geçüp oturdu...”(c55/v43b)

2.3.2.3. Berzīn

Firdevsī-i Tûsī’nin *Şeh-nāme*’sinde (1994: 281) kudretli bir hükümdar olan Cemşid’in neslinden Gürşasb’ın oğludur. Onun nesebinden olan ve savaş esnasında arslana dönüşen yetmiş pehlivanı vardır (1995: 353) ve isyankâr mizacıyla bilinir. Kılıç kullanmaktaki maharetiyle şöhret kazanmıştır (Firdevsī, 1994: 255).

Süleymân-nāme’de Hz. Süleymân’ın kardeşi Adînâ’nın takip edilmesi için toplanan mecliste Rüstem’e görev verilir. Rüstem’e katılan on iki acem pehlivanı arasında Berzīn’in de adı zikredilir:

“...andan Güderz Gīv Berzīn Zūpīn muhaşşal-ı kelām on iki ‘acem pehlivānı şāhib-serīr Rüstem-i Dāsītānıla bile gitmege rızā virdiler...”(c55/c3a)

Süleymân-nāme’de cihanı ateşe veren sıfatıyla anılır.

“...Rüstem rahşından inüp Gīv ü Güderzile ve Kārūn-ı Pīl-ten-i Cihān-sūzla ve Berzīn-i Cihān-sūzla içerü girüp...”(c55/45b)

2.3.2.4. Cem/Cemşid

Tahmuras’ın oğlu ve Pişdâdiyân hanedanının dördüncü padişahıdır. Babasının vefatının ardından tahta çıkan Cemşid, dönemin teknik ve kültürel gelişiminde öncü bir rol üstlenmiştir. Demiri işleyerek çeşitli silahlar üretmiş, dokumacılık sanatını geliştirerek değerli kumaşlar imal ettirmiştir. Aynı zamanda devlerin yardımıyla mimari yapılar inşa ettirmiştir. Süs taşları işlemiş, güzel kokular üretmiş, sağlık, hastalık ve ölüm arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Onun zamanında insanlar uzun yıllar ömür sürmüş ve adeta ölümün ne olduğu unutulmaya yüz tutmuştur. Saltanatının ihtişamına yaraşır bir taht inşa ettirerek onu değerli taşlarla bezemiş ve tebaası da Cemşid’in bu kudretli saltanatına ziynet ve armağanlar sunmaya başlamıştır. Ancak gurura kapılarak başarılarını Tanrı’ya değil kendine atfetmiş ve ilahlık iddiasında bulunmuştur. Bu tutumu üzerine Tanrısal inayetten mahrum kalan Cemşid her şeyini kaybetmiş sürgün hayatı yaşamıştır. Zalim Dahhak onu yakalayarak öldürmüştür (Tökel, 1998: 129-128).

Cemşîd çalışmamızda iki yerde zikredilmektedir. Hz. Süleymân'ın saltanatının kudretini ve etrafındaki hizmetkârların ehemmiyetini göstermek için Fağfur, Kayser ve Cem benzetme unsuru olarak kullanılmıştır:

Kayşer ü Fağfur-ı Çîn Cemşîd [ü] Cem

Kim kılınuñ bendesidür p[î]ş u kem (c55/v18b)

Hz. Süleymân'ın cinlerinden olan Kiflîz ve Miflîz bir mağarada hazine keşfederler. Hazinenin büyüklüğü o kadar çoktur ki Cemşîd bile bu kadar genci bir arada görmemiştir:

“...Kiflîz ve Miflîz varup görüp gelüp haber virdiler ki eyitdiler ki yâ nebiyyullâh bir genc-hânedür ki Cemşîd zamân-ı ‘ömrinde görmedi...” (c55/v81a-81b)

2.3.2.5. Eflâtûn-ı Yûnânî

Asıl adı Platon olan Eflatun, Antik Yunan düşünce tarihinin en büyük filozofları arasında yer alır. Hayatının son dönemlerinde dahi düşünce, felsefe ve münazara gibi etkinliklerden geri kalmamıştır. Öğrencilerini toplar onlara bir münazara başlığı sunar, onları dikkatle dinler ve tartışmanın nihai kararını bilgece belirlerdi. Yalnızca çağdaşları arasında değil aydın çevrelerce büyük bir sevgi ve saygıyla anılan nadir filozoflardan biri olmuştur (Sena, 1975: 13-15).

Süleymân-nâme'de olay kurgusu içindeki bir karakter değildir. Firdevsî onu kıssaları nakleden kişi olarak kurgulamıştır:

“...Eflâtûn-i Yûnânî yitmiş iki dilüñ tercümânı naklınce...” (c55/v17b)

“...Eflâtûn-ı tabîb hâzık ü hakîm [ü] şadık naklınce...” (c55/v34b)

2.3.2.6. Efrâsiyâb, Alp Er Tunga

Efrasiyab, Türkçe adıyla Alp Er Tunga İran mitolojik tarihinin en önemli figürlerinden biri olarak, *Şeh-nâme*'de Turan hakanı kimliğiyle ön plana çıkar. Turan coğrafyasının meşru hükümdarıdır ve *Şeh-nâme*'nin önemli bir bölümü, kendisi ile İran kralları arasında geçen destansı mücadelelere ayrılmıştır. İranlı Firdevsî her ne kadar Efrasiyab'ı İran'ın ezeli düşmanı olarak konumlandırırsa da onu sadece olumsuz bir figür olarak sunmaz. Aksine Efrasiyab'ın bahadırılık, cengaverlik ve gözüpeklik gibi niteliklerini yansıtan pek çok etkileyici anlatıma da yer verir (Tökel, 1998: 159-160).

Türkmen Meliki, Turan Sultanı, Türkistan Meliki olarak anılan Efrasiyab heybet, kudret, haşmet cesaret ve padişahlar padişahı gibi sıfatlarla anılır:

“...dördüncü taht üzerinde Türkmen meliki Efrāsiyāb ki heybetinden perr döker gökde ‘ukḳāb...”(c55/v28b)

“...ve Tūrān sultānı Efrāsiyāb şehensāhla gelüp ‘Anṭākiyye şahrāsına konduḳ...”(c55/37a)

“...ve Türkistān meliki Efrāsiyāb...”(c55/42b)

Tökel (1998: 160) Efrasiyab’ın *Şeh-nâme*’de cesaretinin övülmesini Rüstem’in onun karşısında galip gelmesine bağlar. Nitekim Efrasiyab gibi güçlü birinin alt edilmesi Rüstem gibi bir kahramana yaraşır. Firdevsî-i Rûmî de benzer bir yolu izlemiştir. Efrasiyab’ı metinde şehensh olarak anmış olmasına rağmen Rüstem’in ona karşı galip geldiğini söyleyerek Rüstem’i yüceltmıştır:

...ḡāfıl olma ki bu gelen daḥı Rüstem-i Tehemtendür yidi başlu evrenüñ derisin yüzübdür Efrāsiyāb gibi şāhuñ iy niçe yüz biñ çerisin kırup düzenin bozupdur...(c55/v52a)

2.3.2.7. Fisâgorîs-i Tevhîdî

Pisagor’un hakkında bilinenler büyük ölçüde efsanevî unsurlar içermekte olup yaşamı ve düşünsel mirasıyla ilgili tarihsel veriler kesinlikten uzaktır. Onun şahsiyeti ve inanç dünyasına ait farklı anlatılar mevcuttur. Bazıları onu mistik bir önder ve peygamber olarak görmüştür. Öğretisine göre kâinat sayılardan ibarettir ve her şey zıtlığıyla beraberdir (Gökdoğan, 2007: 292).

Pisagor’un hayatına dair aktarılan rivayetler, onun yalnızca bir filozof olarak değil aynı zamanda farklı coğrafyalarda çeşitli ezoterik bilgi gelenekleriyle temas hâlinde olmuş bir figür olarak anıldığı gösterir. Matematik ve ruh ile ilgili kavramları Mısır’dan, sihir gibi uygulamaları İran’dan öğrendiği belirtilir. Mısır’da uzun biri süre kaldıktan sonra İranlıların elinde esir düşüp Babil’e götürülmüştür (Sena, 1975: 135).

Çalışmasını yaptığımız 55. ciltte Fisagor’un ismi çokça zikredilmektedir. Tevhidî sıfatıyla anılması onun Allah’ın varlığına inanan ve birliğini kabul eden bir şahsiyet

olarak tasvir edilmesini sağlamıştır. Bilge bir kişilik olmasının yanında ilm-i simyada yetkin biri olması sayesinde Hz. Süleymân'a ilminin maharetini ispatlamıştır.

“...bizüm kışşamuz Fîşāgoris-î Tevhîdîye geldi ‘ilm-i sîmyâ kuvvetile esmâ’ullâh hâşşiyyetiyle kendüyi hikmetde mâhir idüğün ‘ilm-i sîmyâda bî-naẓîr ve ‘ilmine kâdir idüğün Süleymân hâzretine kendüyi bildürmek için...”(c55/v25b)

Maharetini ispatlamış olmasına rağmen tevazu içinde esas hünerin Süleymanlık göstermek olmadığını esas maharetin onun yanında bulunmak olduğunu söyler:

“...Fîşāgoris-i Tevhîd eyitdi yâ hakîm her sîmyâula Süleymânluğ göstermek degüldür hüner budur ki Süleymân der-gâhında hâş olam Loḡmân-ı ekber mişâli merâtib bulam...”(C55/v35b)

Hz. Süleymân Fisagor’un ilmine hayran kalır ve hikmetini öğrenmek ister. Fisagor’u imtihan etmek için Lokman’ı görevlendirir. Lokman’ın imtihanı sonrası Hz. Süleymân Fisagor’un ilmi karşısında şaşkına döner:

“...Süleymân hâzreti Loḡmân-ı Hakîmüñ sözini ki işitdi Fîşāgoris-i Tevhîdînüñ remz ü rumûzı ğavrına ‘aḡlı yitdi...”(c55/v44b)

2.3.2.8. Gîv ile Güderz

Güderz ile Giv, baba oğuldur. *Şeh-nâme*’de öne çıkan cesaretleriyle ünlü iki acem pehlivanıdır. Giv, ayrıca Rüstem’in damadı olarak zikredilir ve özellikle Efrasiyab ile Keyhüsrev’in çatışmalarında büyük kahramanlıklar göstermiştir. Keyhüsrev’i Efrasiyab’ın elinden kurtararak onun esir hayatına son vermiştir. Ayrıca olağanüstü ve sihirli özellikleri olan zırhını giymeden savaş alanına çıkmaz ve bu sayede kendini tehlikelerden korumayı başarır (Tökel, 1998: 178).

Giv ile Güderz metinde çoğu zaman beraber anılmış ve Süleymân peygamberin hizmetinde bulunmuş iki Acem pehlivanı olarak zikredilmiştir. Bununla beraber *Şeh-nâme*’deki bilgilerde onun büyüğü bir zırh ile savaştığı geçer. Firdevsî bu kurguyu değiştirerek Giv’in eline, elmastan bir kılıç ile cilalı bir madenden yapılan ve ayna özelliği olan kalkan vermiştir:

“...Gîv kaḡıyup tiğ-i elmâsı çıkarup Pîl-pây-ı Hindîyi ḡafâsında eyle çaldı ki tâ eyer-ḡânesine dek iki böl-di...”(c55/v52b)

“...Gĩv siper karşı tutdı velĩ gürz darbı ol āyĩne-i Çĩni kalkanın
yoğurup...”(c55/v52b)

2.3.2.9. İskender

İslamî ve klasik edebiyatta iki farklı İskender tipi mevcuttur. Bunlardan ilki *Kur’ân-ı Kerim*’in Kehf Suresi’nde adı geçen ve “salih bir kul” olarak tasvir edilen Zülkarneyn’dir. Diğer de Batılılarca Büyük lakabıyla anlatılan Makedonyalı İskender’dir. Bu iki şahsiyetin yaşam öyküleri birbirini andırsa da şahsiyet nitelikleri bakımından iki ayrı kişi olduğu ortaya çıkar. Zülkarneyn İslamî gelenekte peygamber veya ilahî rehber olarak değerlendirilmiştir. Makedonyalı İskender ise kişisel ahlakı ve siyasî uygulamaları, İslamî erdemlerle bağdaşmayan bir hükümdardır. Zülkarneyn edebiyatımızdaki kullanımıyla İskender, edebiyatımızda çokça kullanılan bir figürdür. Ölümsüzlük, Zülumat diyarına yolculuk, Hz. Hızır ile olan münasebetleri ve mazlumlara korumak maksatlı çektiği sed inşası, ordularının çokluğu gibi temalarla karşımıza çıkar (Pala, 2002: 249-250).

İnsanların, cinlerin ve diğer mahlûkâtın Hz. Süleymân’ın tahtının yanında sıra sıra durmaları İskender’in seddine benzetilmiştir:

“...her biri sedd-i İskender bigi yirlü yirinde oturmuşlardı...”(c55/v13a)

“...ğül ve ifrīt ehremenler dil-āverleri sedd-i İskender bigi yirlü yirinde
otırmuşlar...”(c55/v30a)

İskender’in seddi bazen de bir kalenin sağlamlığını vurgulamak için teşbih unsuru olarak kullanılır:

“...üc yüz altmış altı ‘azīm burcları var ki rif’atda Keyvānī muhkemlikde sedd-i
İskenderānīden nişān virür kapuları var her kapısı bāb-ı Haybere beñzer...”(c55/v77a)

Eyle muhkem kal’adur kim çün Sikender seddi berk

Eyle tüfek atılır ki yağdırur derdile merk (c55/v50b-51a)

2.3.2.10. Rüstem

Rüstem, İran destan geleneğinde simgesel bir güç ve kahramanlık figürü olarak karşımıza çıkar. Özellikle İranlı Firdevsî'nin *Şeh-nâme*'sinde merkezi bir yer işgal eder. Rüstem'e atfedilen unvanlar arasında Rüstem-i Dastan, Pur-ı Zal, Tehemten gibi nitelermeler onun kökenine ve olağanüstü gücüne işaret eder. Cemşid soyundan gelen Neriman'ın torunu ve Sam'ın oğlu olan Zal'ın evladıdır. Genç yaşlardan itibaren sergilediği üstün cesaret, fiziksel kudret sayesinde çeşitli canavar ve devlerle giriştiği mücadelelerde çeşitli başarılar elde etmiştir. Efrasiyab ile mücadelesi, Siyavuş'u öldürmesi ile nam salmıştır. Zerdüş inancını benimsemediği söylenir (Pala, 2002: 395).

Rüstem'e gebe olan annesinin hamileliği sıkıntılı geçmektedir. Zal kendisini daha önce koruyan ve kollayan Simurg kuşundan yardım ister. Zira Simurg, Zal'ın kendisine darda kaldığında verdiği tüyü yakmasını istemiştir (Tökel, 1998: 252). Firdevsî-i Rûmî Zal ile Simurg arasındaki tüy ilişkisini Sâ-m-süvâr-Rüstem-Hz. Süleymân arasında kurmuştur:

“...Sâm-süvâr dahî rûh kuşunuñ yanına varup şeh-perinden bir yilek koparup ciger-küşesi Rüstemiñ başına şokdı dahî dönüp rûh kuşına Rüstemi işâretile gösterdi ve andan gemiyi ve leşkeri ve deryâyı gösterdi işâretile aňlatdı ki Rüstem gemiyle deryâ yüzine sefer ider nazaruñ böyle olsun dir gibi işâretile aňlatdı andan yine Sâm-süvâr kuşnûs kuşunuñ şeh-perinden bir yilek kopardı ve bir yilek dahî rahne kuşu şeh-perinden kopardı ol iki yüñi dahî kendü başına şokdı anlara Hindüstân cânibin gösterüp işâret itdi ki ben bu cânib-i Hindüstâna ve taraf-ı Sindüstâna giderüm benden irteleşmeyesüz...”(c55/v3b)

Sâm-süvâr kıssanın bu bölümünde kuşlarla işaret diliyle konuşmaktadır. Kuşlardan birer tüy koparıp torununun ve kendi başına koymuştur. Aslında kuşlara yardım etmelerini emreden ise Süleymân peygamberdir:

“...Süleymân anlara eyle buyurmuşdı yâ rahne-i mağribî ve yâ murğ-ı rûh-ı maşriķî ve ey kuşnûs-ı Hindî Sâm-süvâra ki sizleri gönderürüm anuñ hizmetünde olasuz neye ki emr iderse lâ dimeyüp edâ kılasuz velâkin Sâm-süvâr mantıķu ’t-ţayrı bilmez...”(c55/v3b-4a)

Firdevsî bu tutumuyla eserini özgünleştirmiştir. Tarihsel, mitolojik veya halk söylentilerinden aldığı anlatıları edebî süzgeçinden geçirmiş ve yeni anlam katmanları oluşturmuştur.

2.3.2.11. Sâ-m-süvâr

Sam, *Şeh-nâme*'de yer alan en önemli mitolojik figürlerden biri olup yine başka bir mitolojik kahraman olan Neriman'ın oğlu, Zal'ın babası ve Rüstem'in dedesidir. Sam adı efsanelerle iç içe geçmiş bazı tarihî rivayetlerde de zikredilir. Nuh peygamberin oğlu ile Hz. İsa'nın mucizeyle dirilttiği şahıs Sam ile özdeşleşmiştir (Tökel, 1998: 264).

Süleymân-nâme'deki ana karakterlerden biri olan Sâ-m, Sâ-m-süvâr ismiyle anılır. Süleymân peygamberin kardeşi Adonya'yı yakalama emri ona verilmiştir. Amansız bir şekilde sürekli Adonya'yı takip eder. Adonya, Sâ-m-süvâr'ın bu takibi neticesinde rahat bulamamıştır:

“...*Süleymân bin Dâvûd*la çeküşdüğünü *Horāsân mülkine geçdüğünü Sâ-m-süvâr* ‘akabince gelüp *Horāsân leşkerini sıyup tağıtdüğünü bunlar kaçup Bedahşāna geldüğünü Sâ-m-süvâr* ‘akabince irişdüğünü *Bedahşān şāhı leşker cem* ‘ idüp *Sâ-m-süvâr*la tırışdüğünü *Sâ-m-süvâr*la anuñ çerîsin tağıtdüğünü bunlar kaçup *Bedahşān şāhın tutduğünü andan Adînâ* kaçup *Kîş-i Bahreyne* gelüp ‘akabince *Sâ-m-süvâr* anda irişdüğünü cenge girişdüğünü *Kîş-i Bahreyn şāhların Sâ-m-süvâr tutduğünü bunlar yine deñize girüp...*”(c55/v49a)

“...*ve illâ ki Sâ-m-süvâr baña rāhatluk virmedi kankı şāhı varup mesned dutındımsa* ‘akabince gelüp *ol pādişāhı şıdı tutdı...*”(c55/v49b)

2.3.3. Diğer Şahsiyetler

2.3.3.1. Adînâ bin Dâvud

Tevrat'a göre Davud peygamberin 4. oğludur. Ardından Hz. Süleymân gelir. Adonya tahta çıkmaya çok isteklidir. Fakat töre gereğince tahtın varisi en büyük oğlandır. Bu durumda tahta çıkamayacağını bilir. Kendisinin bir büyük ağabeyi Avşalom da aynı şekilde tahta çıkmak istemektedir. Bu amaçla diğer iki ağabeyini öldürür ve Hz. Davud'a darbe yapmak isterken başarısızlığa uğradıktan sonra öldürülür. Üç ağabeyinin de ölümü üzerine tahtın doğal varisi Adonya olmuştur ve ağabeyi Avşalom gibi darbe yapıp tahta

geçmeye çalışır. Fakat Hz. Süleymân ve annesinin çabaları sonucunda bertaraf olur (Çakın, 2018: 82-83).

Süleymân-nâme'nin ana konularından biri Adonya'nın Hz. Süleymân'a baş kaldırmasıdır. Hz. Süleymân ve Adonya sürekli karşı karşıya gelmekte, Adonya başarısızlığa uğramakta, taht hakkının kendisinde olduğunu iddia etmektedir. Hz. Süleymân ise onu ele geçirip fitneyi sona erdirmeye çalışmaktadır. İncelediğimiz metinde Adonya, sürekli hareket hâlinindedir. Zira Hz. Süleymân ve adamları onu bir türlü rahat bırakmamıştır. Adonya nereye gitse Süleymân peygamberin adamları da orayı talan etmektedir. Kıssanın sonuna doğru cezire-yi Kübra denilen yere gelindiğinde oranın meliki Cebbar-ı Azam adlı pehlivana dert yanacaktır. Firdevsî, hikâyenin öte tarafını da anlatmaktan geri durmaz. Adonya'nın neden böyle bir şeye kalkıştığını onun ağzından okuyucuya aktarır:

“...eyitdi ki yâ pehlivân-ı cihân babamız hak peygâmberti kim adına Dâvûd dirlerdi ‘aleyhi’ş-şalavâtullâhi ve’s-selâm on Süleymân gibi karındaşım vardı cümlesi Dâvûdüñ oğlanlarıydı ‘âkıbet atamız Dâvûd bir sâhire ‘avrat aldı anı aldığı cihetden Hak te‘âlâ Dâvûda ‘itâb kıldı kırk yıl tamâm ol dertden ağladı göz yaşın dökdi ol hâtûndan Süleymân vücûda geldi atamuzuñ sihrile ol hâtûn ‘aqlın aldı hilâfeti baña virmişken atamız vafât itdikden soñra ol hâtûn oğlu Süleymâna sihr sihr öğretti anuñ bigi sâhir koydı ki şeyâtîñ nesli gelüp aña tâbi‘ oldılar...”(c55/v49b)

2.3.3.2. Âsaf bin Berhıyâ

Tevrat'a göre Âsaf, Levi kabilesinden Berhıyâ'nın oğludur. Kutsal metinlerde zaman zaman peygamber olarak gösterilir. İslamî kaynaklarda ise Hz. Süleymân'ın teyzesi tarafından akrabası sayılır. Onun en yakın danışmanı ve veziri olarak zikredilir. Kendisine doğruluğu, dürüstlüğü, sadakati ve üstün meziyetleriyle güven duyulan bir kimlik atfedilir. Onun duasının kabul olacağı inancı ism-i Azam bilgisine sahip olmasından ileri gelir. Olağanüstü hâllere mahzar bir şahsiyettir. Hem dinî hem de kültürel hafızada hikmet ve keramet timsali olarak yer edinmiştir (Harman, 1991: 455).

Hz. Süleymân'ın veziri Âsaf her zaman akıl danışılan bir kişi olarak karşımıza çıkar. Ayrıca Süleymân peygamberin işlerinin yürütücüsüdür. Hz. Süleymân ne emrederse o işin takibini Âsaf yerine getirir:

“...andan Āşaf bin Berhīyāya hüküm itdi bir nāme yazdı ki Hind ve Sindi feth ide ser-keşin kırup muṭī'ine āmān vire Adīnā bin Dāvūd daḥı eline girirse getüre...”(c55/v68a)

Hız. Süleymān kendisini anarken peygamberlerin başı, hikmet ehlinin üstün olanı şeklinde yücelterek anar. Eserde Āşaf peygamberin nesebine de gönderme yapılmıştır. Kendisi İsmüyl peygamberin soyundan gelmektedir:

“...Loḡmān-ı Hākīm eline virdi Hākīm daḥı müṭāla 'a kırup okuyup beyān itdi nāme benden ki Āşaf bin Berhīyā bin İnkiyā bin İsmüyl...”(c55/v9b)

“...andan Süleymān Āşafa eyitdi yā İsmü'yıl peygāamber nesli on iki biñ peygāamberüñ ser-defteri v'ey 'ālemler serveri v'ey hükemā mihteri Āşaf bin Berhīyā...”(c55/37a)

Hız. Süleymān'ın emriyle hikmet ehlini imtihana tutar. Bu durum Hız. Süleymān'ın kendisine ne kadar değer verdiğinin göstergesidir. İsm-i Azam konusunda Reca-yı Zahid'i imtihana tabi tutmuştur:

“...yā Āşaf bin Berhīyā bilmek gerekdür ki ism-i a 'zam şol isimdür ki cemī' esmā-yı ilāhiyye aña tābi' ola zīrā ki ism-i a 'zam cāmi'dür cemī' esmānuñ şıfātını ve cemī' şıfātuñ esmāsını pes muḥakkıḡ oldur ki ism-i cāmi'üñ maḡharı a 'zam-ı ḡaḡīḡat-i insāniyyedür...”(c55/c73a)

2.4. TABİAT UNSURLARI

2.4.1. Burçlar

Eserde Hız. Süleymān'a ilginç sayılabilecek nitelikte bazı hediyeler gelir. Bunlardan biri de mermer ve gümüşten yapılmış, mücevherlerle süslenmiş saat işlevi gören bir horozdur. Bu horoz saat başlarında ses çıkarır. Ayrıca bu horozun başka bir özelliği de Ay'ın 28 günde dolaştığı burçlara göre ses çıkarmasıdır.

2.4.1.1. Akrep Burcu

Akrep burcu geleneksel astrolojik literatürde kimi zaman burc-ı menhūs yani uğursuz burç olarak adlandırılır. Bu niteleme büyük ölçüde burcun simgesi olan akrebin doğasıyla ilişkilendirildiği içindir. Bu nedenle klasik metinlerde akrep burcu ihtiyatla yaklaşılması gereken bir zaman dilimini temsil eder. Nitekim bazı geleneksel inanışlarda

ayın akrep burcuna girdiği dönemlerde yolculuk ya da askerî sefer başlatmanın sakıncalı olacağı düşünülmüştür (Özer, 2015: 96). Eğer Ay akrep burcuna ulaşırsa horozdan, yılan gibi bir tıslama ve şakımaya benzer bir ses duyulurdu:

“...eger kamer ‘akreb burcında ise ef‘î-veş tingirmek ve şakımağ āvāzı gelürdi ılan şadāsı şanurdı gören...”(c55/v55b)

2.4.1.2. Cedy (Oğlak) Burcu

Cedy (Oğlak) burcu, sembolik bir şekilde, kurban edilme özelliği ve tabiatı serbestçe otlayan bir canlı olması hasebiyle Koç ve Boğa burçlarıyla birlikte anılır. Bu burcun en fazla ilişkilendirildiği gezegen Satürn’dür. Oğlak burcu yedinci felek ve gezegenler kuşağının zirvesiyle özdeşleştirildiği için bazı klasik şiirlerde gözcü şeklinde betimlenmiştir (Özer, 2015: 107). Eğer Ay oğlak burcuna gelirse horoz, keçi sesi gibi bağırırdı:

“...eger kamer cedy burcına gelse keçi āvāzı bigi bağırurdı āvāze virürdi...”(c55/v56a)

2.4.1.3. Cevzâ (İkizler) Burcu

Rengi siyah fakat sırtı beyaz olan koyunlara verilen ad olan Cevzâ, minyatür sanatında üstünde sadak, elinde yay bulunan bir figürün koyun üzerine binmiş şekliyle betimlenir. Bu tasvir burcun ikili doğasına dair görsel bir karşılık sunar. Cevzâ burcu, yan yana seyreden ve birbirinden ayrılmayan iki takımyıldız kümesinin bir araya gelmesiyle teşekkül etmiştir (Özer, 2015: 73). Eğer Ay ikizler burcunda ise horoz, sanki taşla ceviz kırılıyormuş gibi ses çıkarır:

“...eger ki kamer cevzâ burcında ise bir şūret virürdi ki şanasın taşıla ceviz uşatduñ...”(c55/v55b)

2.4.1.4. Delv (Kova) Burcu

Sabit nitelikli burçlar arasında yer alır. Güneş’in bu burçta olduğu dönem mevsim kışa tekabül eder. Sembolik olarak, ayakta duran ve yüzü batıya dönük bir adam suretinde tasvir edilir. Bu figür başını kuzeye, ayaklarını güneye çevirmiştir. Hava grubuna dâhil olan Delv burcu, doğası gereği hararetili ve nemlidir (Deniz, 1992: 149). Eğer Ay kova burcuna gelirse horoz, kovadan kuyuya su dökülür gibi ses çıkarır:

“...eger kamer delvi burcina gelse koğadan kıyu içine şu dökülür çaldırur bigi
āvāze virürdi...”(c55/v56a)

2.4.1.5. Esed (Aslan) Burcu

Aslan burcu, burçlar kuşağının sabit nitelikli burçlarından biridir. Güneş bu burçta iken yaz mevsimi yaşanır. Ateş grubu burçlarından olan Aslan burcunun, doğası hararetli ve kurudur. Astrolojik cinsiyet tasnifine göre erkek burcudur. Aslan burcunda dünyaya gelenler yöneticilik vasfı taşır, siyaset ve liderlik alanlarında kabiliyetli olurlar (Deniz, 1992: 147). Eğer Ay aslan burcunda ise horoz, gazanfer gibi kükreme sesi çıkarır:

“...ve ger kamer esed burcında ise gazañfer bigi na ‘ra urur...”(c55/v55b)

2.4.1.6. Hamel (Koç) Burcu

Hamel (Koç) burcu, burçlar kuşağının ilk burcudur. Gökyüzünün kuzey yarımküresinde yer alan bu burç, Boğa burcu ile Ülker yıldızının yakınlarında konumlanmıştır. Astronomi tasvirlerinde kafasını geriye çevirmiş bir koç formunu andıran yıldız topluluğu olarak betimlenir (Özer, 2015: 61). Eğer Ay koç burcundayken saat girerse horoz, kuzu gibi melerdi:

“...kamer hamel burcunda iken sā‘at irse ħurūs kızu bigi melerdi
çığırurdi...”(c55/v55b)

2.4.1.7. Hût (Balık) Burcu

Balık burcu astrolojide ikili burçlar arasında yer alır. Güneş bu burçtayken mevsim geçişi yaşanır. Kış mevsiminin sonu ile ilkbaharın başlangıcı arasındadır. Su grubunda yer alan balık burcunun doğası nemli ve serindir. Astrolojik cinsiyeti dişil özelliği gösterir. Kadim kaynaklarda balık burcu, birbirine kuyruklarından bağlanmış iki balık figürü ile temsil edilir (Deniz, 1992: 148). Ay balık burcuna geçtiğinde deniz gürler gibi bir ses gelirdi ve bunu işitenler hayran kalırdı:

“...ve eger ħūt burcina taħvīl eyleye deryā gümler bigi deñiz-veş āvāzı gelürdi
işidenler vālih olurdi...”(c55/v56a)

2.4.1.8. Kavs (Yay) Burcu

Yay burcu çift nitelikli burçlar arasında yer alır. Güneş bu burçtayken sonbaharın sonu ile kışın başlangıcı arasında geçiş dönemi yaşanır. Ateş gurubuna dâhildir ve doğası

gereği hararetli ve kurudur. Kafasında sarığı, elinde oku, atışa hazır bir figürle temsil edilir (Deniz, 1992: 150). Eğer Ay, yay burcuna gelirse horoz, yaydan ok atılıyormuş gibi bir ses çıkarırdı:

“...eger kamer kavş kavş burcına gelse yadan ok atılacak zih âvâzılayın âvâz virürdi...”(c55/v55b-56a)

2.4.1.9. Mîzân (Terazi) Burcu

Terazi burcu değişken burçlar arasında yer alır. Güneş bu burçtayken yaz mevsiminden güz mevsimine geçiş gerçekleşir. Doğası gereği sıcak ve nemli olan Terazi burcu, hava grubu burçlarındandır (Deniz, 1992: 150). Eğer Ay terazi burcunda ise horoz, sanki tas çalınıyormuş gibi bir ses çıkarırdı:

“...eger ki kamer mîzân burcında ise bir şadâ virür ki gūyâ ki bir tās çekilür...”(c55/v55b)

2.4.1.10. Seretân (Yengeç) Burcu

Yengeç burcu, astrolojik tasnifte geçiş niteliği taşıyan burçlardan biridir. Güneş’in bu burçta seyrettiği dönem ilkbaharın sona erip yaz mevsiminin başladığı zaman dilimine tekabül eder. Su grubuna dâhil olduğu için soğuk ve nemlidir. Cinsiyet bakımından dişil kabul edilir. Bu burçta doğanlar sarraf, cellat, bekçi gibi mesleklere yatkın olurlar. Ayrıca bu burçta doğanların eşkıya olma ihtimalleri vardır (Deniz, 1992: 150-151). Eğer Ay seretân burcunda ise horoz, yengeç gibi bir şekle bürünür:

“...ve eger kamer seretân burcında ise engeç mişli şüret virür...”(c55/v55b)

2.4.1.11. Sevr (Boğa) Burcu

Boğa burcu, burçlar kuşağında sabit nitelikli burçlardan biridir. Güneş’in bu burçta olduğu dönem ilkbahar mevsiminin ortasıdır. Toprak grubuna ait olan boğa burcu bu bakımdan doğadaki verimliliği temsil eder. Bu burç üzerine doğan kişilerin el becerisi ve üretkenliğe dayalı mesleklerde muvaffak olacakları kabul edilir (Deniz, 1992: 148). Eğer Ay boğa burcunda ise horoz, öküz gibi böğürürdü:

“...eger ki kamer sevr burcında ise öküz mişli bağırurdu...”(c55/v55b)

Bununla beraber Rüstem'in Adonya'yı kovalamak için gemilerle harekete geçmiştir. Firdevsî bu bölümde Gemilerin süslenişi, hareket şekli ve denizdeki kalabalığı betimlerken boğa ve balık burcuna da göndermede bulunur:

İrdi öküze balığa dümen ucu

Çıkdı güneş burcuna yelken ucu (c55/v4b)

Balık ve Öküz inanişına telmih yapılmıştır. Ayrıca dümen ucu dünyaya benzetilmiş, Öküz ve Balık burcuna girildiğine işaret edilmiştir. Zira Balık burcu kışın sonu ile ilkbaharın başlangıcını temsil eder. Boğa burcu da ilkbahar mevsiminin alametidir. İlkbahar mevsimine geçilmesi metnin olay örgüsü dâhilinde de olabilir. Firdevsî'nin bu şiiri yazdığı zaman diliminde de ilkbahar mevsiminin gelmiş olması ihtimal dâhilindedir.

2.4.1.12. Sünbül (Başak) Burcu

Başak burcu, ikili ve geçiş özelliği taşıyan burçlardandır. Güneş'in bulunduğu konum itibarıyla yaz mevsimi ile sonbahar arasındaki geçiş evresine tekabül eder. Toprak grubundan dışıl özellikler gösteren bu burç serin ve kurudur. Eteğini serbest bırakmış iki kanatlı bir kadın suretinde temsil edilir (Deniz, 1992: 148). Eğer Ay, başak burcunda ise horoz, sanki orakla kendini biçiyormuş gibi bir ses çıkarır:

"...eger ki kamer sünbüle burcında ise bir âvâz virür ki gūyâ ki dâsıla kendüm biçer..." (c55/v55b)

2.4.2. Yıldızlar ve Gezegenler

2.4.2.1. Kamer, Ay, Bedr, Hilal, Mâh

Ay kendi başına bir ışık kaynağı olmaktan ziyade ışıltısını güneşten alan bir gök cisimidir. Ne var ki bu ışık Güneş'in alevli ışığından farklı olarak nur mahiyetindedir. Gecelerin estetiği, Ay'ın bu sakin yumuşak parıltısıyla vücut bulur. Ay parlaklığını dışsal bir kaynakla kazanmış olsa da karanlığı alevli ateşle değil zarafetle delip geçen bir nitelik kazanır. Bu yönüyle Ay, sevgili metaforunun ideal bir temsili hâline gelir. Kimsenin erişemediği, yaklaşamadığı dokunamadığı ay, kimi zaman görünmez olur. Yalnızca uzaktan hayranlıkla seyredilebilen güzellik timsalidir (Pala, 2002: 52).

Eserde kamer genellikle teşbih dâhilinde kullanılmıştır. Bunun dışında Ay'ın durumları yine Hz. Süleymân'a gelen hediyelerden birinde detaylıca anlatılır. Gelen

hediye bir aynaydı. Bu aynanın etrafı elmasla kaplıydı. Ne zaman gökte hilal görünse aynada hilal belirirdi. Yıl boyunca ayın hareketlerinin hepsi bu ayna üzerinde görünüyordu:

“...Cercīs-i Hakīm bir altun āyīne geldi ki bir yūzi elmāsdan bu elmās yüzinde kaçan ki māh-ı ğurre olsa ol dāyirede bir ğurre belürürdi kaçan ki ay bedr olsa ol dāyire daḥı bedr olurdu kaçan ki ikisile ol daḥı naḳş olurdu mā-ḥaşal-ı kelām yıl on iki ay ne vechle ğurre olursa ve ne vaktın bedr olursa ve hilāl olursa ol dāyirede ma'lūm olurdu...”(c55/v54b)

2.4.2.2. Merrîh, Mirrîh, Behram

Mirrih, Behram ve Mars adıyla da bilinen bu gezegenin klasik astrolojide önemli bir yeri vardır. Sıcaklık ve kuruluk vasıflarının en yoğun olduğu gök cisimlerinden biridir. Mirrih’in doğrudan tesir ettiği kişilerin üzerinde cesaret, öfke, hiddet, savaşçılık, ihtiras gibi nitelikler görülebilir. Beşinci feleğin üzerinde tesir edici bir kuvveti olan Mirrih, kozmik düzenin harp ustası olarak kabul edilir. Elinde kılıç taşıyan bir savaşçı figürüyle betimlenmiştir (Pala, 2002: 336).

Rüstem’in gemisi savaşçılık yönüyle mirrihe benzetilmiştir. Rüstem Adonya’yı amansız bir şekilde takip etmektedir. Denizde de bu takibini sürdürür. Onun gemisi o kadar kararlıdır ki kimse onun misalini görmemiştir. Her taraftan toplar tüfekler ateşlenir. Ona denk olan Mirrih feleğidir:

Rüstemüñ ḥod gögesiydi bir muşır

Kim mişālin görmemişdi çeşm-i ‘aşr (c55/v8b)

Her taraḥdan atılır ṭop [u] tüfenk

Çarḥ-ı mirrîḥ olmışıdı aña denk (c55/8b)

Adonya’yı kalesinde himaye eden Cabbar-ı Azam’ın heybeti yine Mirrih’e benzetilmiştir. Öyle ki O Mirrih’i gören Keyvan ve Zuhal korkudan sonbahar yaprağı gibi titremeye başlar:

“...Cebbār-ı A ‘zam icāzet virdi begler begi içerü girdi ‘āc ābanūs taḥt üzerinde yüz elli arış kadd u kāmēt Qahramān şalābet Nerrīmān hey’et Kerrīmān saṭvet bir

pehlivāndur ki Mirrīḥ heybetinden gökde ʔan ʔaşanur keyvān zuḥal anuñ ʔorḥusından berg-i ḥazānlayın ditreyüp üşenür...”(c55/v49a)

2.4.2.3. Şems, Güneş, Hurşit

Güneş dördüncü semada konumlandırılmış olup doğası itibariyle gerektiği kadar bir sıcaklık ve kuruluk vasfı taşır. Cinsiyet özelliği eril olan güneş, orta derecede talihli olarak nitelendirilir. Kudret, celal, hissiyat, incelik gibi vasıflarla betimlenir. Fiziksel büyüklüğü ve parlaklığı diğer gezegenlerden daha fazla olması sebebiyle yıldızların padişahı olarak adlandırılır (Deniz, 1992: 156).

Antakya şehrinde bulunan Hz. Süleymân’a gelen hediyelerden biri de kızıl altından yapılmış bir kâse içinde cevherden terkip edilmiş billur renginde bir küredir. Güneş 12 burç üzerinde seyrine başladığında hangi burca varıp konaklarsa bu ak küre, o burcun rengini alırdı. Satürn’e vardığında siyah, Venüs’e vardığında beyaz, Mars’a vardığında kırmızı, Güneş kendi saatinde ise sarı olurdu:

“...Aṭsīs-i Kāhin daḥı kızıl altundan tās içinde cevherden terkīb olmış billūr renginde bir ʔop pīş-keş çekdi ʔaçan ki āfitāb ki neyyīr-i a ʔamdur on iki burūca ki seyr ider ʔanḳı burca ki gelüp meḳārīn olsa ol burcuñ yıldızı ne ma ʔdene ne rengen daḥilse ol billūr rengindeki ak ʔop ol rengen māyil olurdu tā āfitāb on iki burūcı seyr itdūgi taḳdīrce nite şöyle kim zuḥal sā ʔatında siyāḥ zūhre sā ʔatında beyāz mirrīḥ sā ʔatında aḥmer şems sā ʔatında şaru ve ʔutārid sā ʔatında sürḥ...””(c55/v55b)

Firdevsî sözlerinin yakut gibi değerli olduğunu hatta güneşe dahi parlaklık kazandıracak bir kuvvet taşıdığını ileri sürmektedir:

Sözlerüm yāḳūtı virür şemse tāb

Mülk-i ʔalbe şu ʔle virüp itdi tāb (c55/v53a)

2.4.2.4. Utarid, Merkür

Astrolojik düzende ikinci felekte yer alan Merkür; sözlü, yazılı ifade ve aklî faaliyetlerle ilişkilendirilen gök cisimlerinden biridir. Feleğin kâtibi unvanıyla anılan Merkür zamanında doğanlar algısı yüksek, üretken, kıvrak zekâ gibi özelliklerle anılır. Bununla beraber bu dönemde doğan kişilerde aldatma ve hilekârlık gibi olumsuz özellikler de görülür. Ay ile dost, Güneş ve Venüs’le düşmandır (Pala, 2022: 479).

Klasik edebiyatta merkür feleğin kâtibi olarak yer alır. Feleğin kâtibi, Hz. Muhammed'in övgüsünü yazarken altın saçan güneşi (bir süsleme gibi) yapıp altınla bezeli bir kenar yazısı düzenlemektedir:

Kâtib-i çarh eyleyüp inşâ-yı na 't-ı Ahmedi

Şems-i zer-efşân kılup altun muhaşşâ düzedür (c55/v1b)

2.4.2.5. Zühre, Venüs

Zühre diğer adıyla Venüs astrolojik tasnifte üçüncü semada konumlandırılmıştır. Doğası gereği serin ve nemli olup dişil özellikler gösterir. Bu gezegen kişiye iç huzur, sevinç ve gönül ferahlığı verdiği inandırılmıştır. Latiflik, yarenlik, zarafet, şefkat gibi niteliklerle betimlenir. Gök cisimleri arasında Güneş'ten sonraki en parlak ve en güzeli Venüs'tür. Bu yüzden kadını temsil eder. Kadını temsil etmesi dolayısıyla eğlence ve iştret meclisine sıkça konu olur:

Bezm idersem muṭribüm zühre durur

Rezm idersem mirrîḥ ister emn ü emân (c55/v7b)

2.4.2.6. Zuhal, Keyvan, Satürn

Zuhal astronomi de Keyvan, Satürn olarak da bilinen bir gezegendir. Yedinci kat gökte yer aldığı için tüm gök cisimlerinden yukarıda ve erişilemez konumdadır. Klasik metinlerde ulviyet ve yükseklik kavramlarını temsil etmek için sıkça başvurulmuş bir unsurdur. Methiye türü şiirlerde övülen şahsiyetin izzet ve itibarını vurgulamak için kullanılır. Bu bağlamda bekçi, gözcü bende gibi kelimelerle kıyas unsuru yaratılır. Eril olarak tasnif edilen Zuhal, aşırı derecede soğuk ve kurudur (Deniz, 1992: 152).

Eserin sonunda yer alan ve II. Bayezid'in övüldüğü nazım bölümünde Zuhal, Sultan Bayezid'in kapıcısı konumundadır:

Otağın der-bānıdır keyvān zuḥal

Ḥinküñe kayşer gerek ḥar bende ola (c55/v93a)

2.4.3. Kuşlar

2.4.3.1. Balıkçıl

Derin olmayan sularda yaşayan, uzun gagaları ve bacakları sayesinde avlanan bir kuş türüdür. Sesleri gayet kuvvetli ve çarpıcıdır. Genellikle toplu şekilde yaşarlar. Yuvalarını deniz ve nehir kenarlarındaki otlak ve küçük korularda yaparlar. Deniz ve su kenarlarında yaşamalarına rağmen suyun azalıp biteceği korkusuyla çok fazla su içmezler ve bu yüzden öldükleri inancı mevcuttur (Ceylan, 2007: 49-50).

Hız. Süleymân'ın tahtında yer kapma kavgasına düşen kuşlardan biri balıkçıldır. Kendini bahrî kuşlar reisi olarak görür ve Süleymân peygamberin yanında hak iddia eder:

“...balıkçıl dahı ilerü gelüp boynın uzadup bāl u per düzedüp sîmurğ ve ‘anķā cemālin gözedüp eyitdi ki şağ kol baña lāyıkdur ki bahrî kuşlar re’îsiyim...”(c55/17b)

2.4.3.2. Balkan Kazı

Kalabalık sürüler hâlinde yaşayan süratle ve düzenle uçabilen, yorulmadan gökyüzünde uzun süre kalabilen kuşlardır. Uçmanın yanı sıra iyi birer yüzücüdürler. Yumurtalarından çıkan kaz yavruları hemen yüzmeye başlayabilir. Sindirmesi zor olsa da bu kuşun etinin besleyiciliği yüksektir (Ceylan, 2007: 456).

Metinde diğer adı gerden-dırâz şeklinde zikredilen Balkan kazı bahrî kuşların bilgisi olarak geçer:

“...bahrî kuşlar hâkimi gerden-dırâz ya ‘nî ki Balkan kazı...”(c55/v18a)

Çetük, Hız. Süleymân'ın adaleti karşısında fare ile kavgasını sona erdirip kaz eti yemeye tövbe etmiştir:

“...çetük dahı cübbe-i ‘Anter-i ‘Adnānî giyüben ‘adl-i Süleymân Süleymân havfindan mûşla der-âğüş olup kaz etin yutmaga tevbeye gelüp...”(c55/30b-31a)

2.4.3.3. Baykuş

Bûm, bûf gibi çeşitli isimlerle anılan, ormanlık ve bataklık yerleri tercih eden, geceleri avlanan yırtıcı kuşlardandır. Sıklıkla ormanlık alanları ve bataklı çevrelerini tercih ederler. Baykuş, yaratılışı gereği geceleri başka kuşların yuvasına istilacı gibi girer.

Fakat gün ağarınca gözleri zayıf olduğu için avcı konumundan av konumuna düşer (Ceylan, 2007: 51-52).

Eserde hüdhüd kuşuyla ukkab arasında geçen ve baykuşun kulaklarının belirgin olduğu diğer kuşların kulağının olmadığı konusunda bir tartışma yaşanmaktadır:

“...ğayrı anlaruñ kulağı olur ve biri dahı olur illā ki būmıla şep-perenüñ ya’nī bayğuş cinsile yaraşanuñ bunlardan ğayrınıñ ki anlaruñ kulaqları olduğına ibtidā-yı hilkatde sebeb vardur...”(c55/v22b)

2.4.3.4. Bıldırcın

Bıldırcın kuşu; selvâ, selvî, kerkerek gibi adlarla anılan ve tavukgiller ailesinin en küçük üyelerinden biridir. Göçmen olması sebebiyle tabiatta görülmesi zor bir kuş türüdür. Küçük olması sebebiyle gökyüzündeki yaşanan mücadelede zayıflığın ve yalnızlığın simgesi olarak ele alınır (Ceylan, 2007: 57).

Hz. Süleymân’ın emriyle ukkab kuşu, kürre-i nesime çıkıp hümaya haber götürecektir. Bu yolculukta Selvî kuşu ukkaba yoldaşlık eder. Selvî kuşunun, “kuşcağız” sıfatıyla zikredilmesi onun güçsüz, zayıf bir kuş olduğunun göstergesi sayılır:

“...bir siyāh kuş kanad açup kazā ve kader gibi uçup gelür velākin iki kanadcuğı ucından bir selvî kuşcağuzın minķārına alup gelür...”(c55/v19b)

“...hümāyūn ‘uķķābıla kanad kanad uçup varup görüşdi dahı emr itdi selvî kuşcağuzını tayr-ı kebîrūñ birisi getirüp uçup gitdiler...”(c55/v21a)

Bununla beraber Kur’ân-ı Kerîm’in Bakara/57, A’raf/160 ve Tâ-hâ/80. ayetlerinde Selvâ olarak zikredilen bıldırcın eti mukaddes bir rızkın sembolü hâline gelir. Zira Firdevsî’nin selvî kuşunu ism-i A’zam’ı bilen kuşlar arasında zikretmesi, metin içi dil örgüsünü oluştururken Kur’ân’ın bu anlatısından yola çıkışının göstergesi sayılabilir. Bıldırcın eserde bir kelime hariç selvî şeklinde yazılmıştır:

“...ism-i a’zamu selvî kuşından öğrendi mantıku’t-tayrca okuyup İblîs üzerine üfürdi ki budur lā-havle ve lā-kuvvete illā bi’llāhi’l- ‘aliyyi’l- ‘azîm diyince İblîs hūr u hacîl olup nā-bedîd oldu...”(c55/v22a)

“...öñine düşüp uçup gider olıcaķ hümā dönüp selvāya şordı ki bu ne çābük zîrek kuşdur...”(c55/v88b)

2.4.3.5. Doğan

Türkçede çakır adıyla da bilinen Doğan'ın Farsçası bâz şeklinde adlandırılır. Akdoğan, sungur, aksungur, şeh-bâz, balaban, çakırdoğan gibi türleri iri yapıları sayesinde ayrı bir değer taşır. Doğanların erkek ve dişileri farklı görünümündedir. Kısa ama güçlü kanatlarıyla ani manevralar yapabilir ve avlanırken yüksek hızlara çıkabilir (Ceylan, 2007: 84-85).

Eserde sunkur, bâz, şeh-bâz balaban, çakırdoğan şeklinde çeşitli şekilde adlandırılmış ve avcılığı ile yırtıcılığı ile yer edinmiştir:

“...ve anuñ altında sunkur ve ‘âcizî ve balabân ve çakır toğa[n] tırmışdı kanad kanada urmuşlardı...”(c55/v32b)

Ceylan (2007: 85) şeh-bâz, sungur türlerinin Arap ve Rum diyarlarından ziyade Türkistan coğrafyasında yaşadığını belirtir. Metinde şeh-bâz Sind memleketiyle, sungur ise batı coğrafyasıyla anılmıştır:

“...kuknūs-ı Hindî ve şeh-bâz-ı Sindî ve sunkur-ı mağribîyi karşı gönderdi uş hevâ-yı fenâda geliyorurlar...”(c55/v88b-89a)

2.4.3.6. Bülbül

Bülbül küçük yapılı olmasına rağmen son derece çevik ve hareketli bir kuş türüdür. Melodik ötüşleriyle tanınan ancak fark edilmesi zor bir kuştur. Yaprak döken ağaçların civarlarında, çalılık alanlarda ve su kenarlarındaki nemli bölgelerde yaşarlar. Temel besin kaynağı böcekler olmasına rağmen meyve ve yumuşak taneli yemişlerle de beslenirler. Karaya indiğinde zıplayarak ilerleyebilir ve seri, hızlı hareket eder (Ceylan, 2007: 61-62).

Klasik Türk şiirinde en sık başvurulmuş kuş imgelerinden biri olan bülbül, divan edebiyatının her köşesinde kendine yer edinmiştir. Onu anmayan şair neredeyse yok gibidir. Bütün çiçekleri seven ama özelden de güle hayran olan bülbül, klasik edebiyatta karşılıksız ve sadakat üzerine inşa edilen aşkın sembolü sayılır (Ceylan, 2007: 64). Allah'ın yaratma kudreti ve inceliği, gül-bülbül ve zambak çiçeği özelinde dile getirilmiştir. Allah, suseni sessiz sakin ve özgür bir şekilde bırakmışken bülbülü, gül bahçesinin içinde aşka kapılmış, aşkını dillendiren bir şekilde yaratmıştır:

Sûsen[i] âzâde-yi hāmûş idüp sâkin tutar

Bûlbûli gül-zâr ‘aşkı içre gûyâ düzedür (c55/v1b)

Gülü düşünmediği bir an bile bulunmayan bülbül, sanki gül karşısındaymış gibi güzel elbiseler giyinip boynunu eğer ve onun hayalini kurar:

“...bülbül kuşu tırdı ki ‘ârifân miskî elmâs giyüben gül hayâlin dile getürüp ‘âşıkân boynın egüben...”(c55/v17b)

Rivayete göre Hz. İbrahim ateşe atılırken bülbül de onunla beraber yanmaya razı bir şekilde ateşe atlamıştır. Onun fedakâr ve sadakat yüklü bu davranışı Tanrı katında makbul görülmüş ve ne istediği sorulmuştur. Bülbül Allah’ın sadece yüz ismini bildiğini ve geri kalan tüm isimleri öğrenmek istediğini belirtmiştir. Böylece insanların dahi bilmediği gizli kalan esma-yı hüsnâları öğrenmiş ve kalpleri titreden nağmeleriyle sürekli Allah’ı zikretmektedir (Ceylan, 2007: 62).

Eserde bülbül hem ötüşüyle hem de Allah’ı sürekli zikretmesiyle sıkça anılır:

“...bülbül ve kumrı dillerince ki Hâlîkı zıkr itdi...”(c55/v10a)

“...Hallâk-ı â‘zamı dillü dilince tesbîh itdi bülbül ü dürrâc kumrî [ü] hezâr destânlar okuyup Dâvûdî elhânıla ötdi...”(c55/v12a)

Antakya’nın etrafının bağlar ve bahçelerle dolu olması, her taraftan suların akmasıyla tasvir edilmiştir. Bülbül ve kumru ise bu güzellikler karşısında düşüncelidir. Onlar tabiatın bu coşkusuna rağmen ağlamaktadırlar zira güzellikler geçicidir ve zaman sadık değildir:

“...şehrûn eţrâfı bağlar ve bâğçeler her taraftan şular çağlar bülbül ve kumrî rûzigâruñ bî-vefâlığın fıkır idüp ağlar...”(c55/v25a)

2.4.3.7. Güvercin

Klasik Türk edebiyatında daha çok kebûter, hamâme biçimleriyle kendine yer bulan güvercin iri gövdesi olmasına rağmen zarif yapıda olup çeviktirler. Nazik, içli ve sakin tabiatlarıyla sevgi, teslimiyet ve barışın sembolü olmuşlardır. İlk ehlileştirilen hayvan olduğu inancı Nuh tufanına kadar dayanır. Güvercin ve yırtıcı kuşlar arasında sürekli bir mücadele vardır. Güvercin, İslam kültür ve medeniyetinde huzur ve iffetle özdeşleşen bir sembol niteliğindedir (Ceylan, 2007: 99-107).

Kartal gibi yırtıcı kuşlar güvercinin doğal düşmanlarıdır. Güvercin av olmamak için sürekli tetikte olmak zorundadır. Eserde özellikle güvercin, yırtıcı kuşlara karşı mesafeli bir duruş sergiler. Ukkab kuşu güvercine korkmaması gerektiğini ve Süleymân peygamberi aradığını söyler. Hz. Süleymân'ın nerede olduğunu öğrenmek için güvercine danışmak ister. Güvercin ise aslan ile ahunun, kurt ile koyunun arkadaş olmadığını hatırlatır ve kendisinin doğal olarak korktuğunu ifade eder:

“... ‘ukḳāb ḳanad büküp diledi kim gögercinüñ ardından yetişüp haber ala lākin yitmedi ‘ākibet maṭıḳu’t-tayrca be-āvāz-ı bülend çağırdı ki benden ḥavf itme ki ḳāşid-ı Süleymānum kürre-i nesīm-i murḡān re’is-i hümayā ḳāşıdlığa vardum ā’vānlarla alup Süleymāna giderüm velī Süleymān tahtın ḳanda gördüñ ḳorḳma bulursañ gelüp haber vir diyince gögercin cevāb viridi ki yā aḥmak-ı ṭavīl ben senden nice ḥavf itmeyem ki yırtıcı ‘ukḳābıla dāne ṭartıcı gögercin maḥrem olduḡın arşlanıla āhū ve ḳurdıla ḳoyın muşāḥib olduḡın gördin mi ki ben senden ḥazer ḳılmayam...”(c55/v24a)

Güvercin ile kartal arasındaki bu münasebet eserin nerdeyse sonuna kadar ele alınmaz. Eserin sonlarına doğru kıssa yeniden güvercin ile kartala gelir. Ukkab sorusunu tekrarlar ama güvercinden bir cevap gelmez. Ukkab bu duruma çok sinirlenir ve güvercini şehvet-perest diyerek suçlayıp uzaktan cevap vermesini ister. İffetin ve barışın sembolü olarak anılan güvercinin ukkab tarafından şehvetine uymakla suçlanması aslında ukkabın yırtıcılık, saldırganlık yönüne bir vurgudur:

“... ‘ukḳābıla selvī baḳup yabānda bir gögercin gördiler ki felek yüzinden uçup giderdi ‘Anṭāḳiyye şehrinden ḳalkup pervāz urup vaṭanına ‘azm iderdi ma’a’l-ḳışsa nite ki taḫşīl yukaruda geçdiydi ‘ukḳāb gögercinden Süleyman ḥazreti ḳanda diyüp su’āl idicek gögercin ḳorḳusından cevāb virmeyüp sen bir yırtıcı cān-versin diyüp ṭa’n idicek ‘ukḳāb gögercinüñ öñin alup eyitdi ki iy şehvet-perest eger senüñ ‘aḳluñ olırsa baña cevāb-ı şaḥīḥ virürdüñ nefsüñ ārzūsından ṭama’ getürürdüñ sen şol vā’iz-i ḥod-bīne beñzersin ki ḥalka naşīḥat ider kendü nefs-i emmāreden geçmeyüp ‘aksin işler eger benüm yakınım gelmekden ḥazer ḳılursañ bārī ırāḳdan cevāb vir...”(c55/v84a)

2.4.3.8. Horoz

Horoz, kısa gagası, bodur yapısı ve güçlü kanat çırpışlarıyla bilinen bir kuş türüdür. Başındaki canlı ibik, klasik kaynaklarda horozun tacı olarak anılır ve ayırt edici

özelliklerinden biridir. Gecenin, sabah vaktiyle buluşması esnasında horoz, tüm canlıların biyolojik ritminin habercisidir. Hz. Peygamber'in bir hadisinde bildirdiğine göre Allah Teâlâ'nın hoşnut olduğu üç sestten biri horoz sesidir (Ceylan, 2007: 110-111). İnsan fıtratı gereği geceleri uyuyup dinlenmeye sabahları ise rızkının peşine düşmeye uygun yaratılmıştır. Bu yönden baktığımızda horoz sesini manevî bir çağrının sesi olarak değerlendirebiliriz.

Eserde horoz klasik kullanımda olduğu üzere tacıyla beraber zikredilir. Ukkab kuşu, kürre-i nesim kuşlarının ahvalini öğrenmek için oraya doğru yola çıkar ve bir garip, acayip kuşlara rastlar:

“...*hareketleri ne eṭyāra ve ne vuḥūṣa beñzer ve bir ‘acāyib daḥı bu ki cemī’ kuşlaruñ başlarında birer tācı var envā’ rengde ba ‘zı ḥurūs süglün tācı gibi...*”(c55/20a-20b)

2.4.3.9. Hüdhüd

İbibik, bûbû olarak da bilinen hüdhüd, klasik kaynaklarda peyk-i Süleymân unvanıyla anılan ve davranışlarıyla dikkat çeken özgün bir kuştur. Başının üstünde yer alan taç benzeri ibik, hüdhüdü görsel olarak ayırt edilebilir kılar. Minkarı uzun ince ve aşağı doğru kavislidir. Ses tonu oldukça ilgili çekici ve mesafelerce öteden ayırt edilebilecek tınıya sahiptir. Bağ, bahçe, bostan ağaç kovukları yaşam alanlarıdır.

Metinde peyk-i Süleymân olarak anılır. Hz. Süleymân'ın elçisi olarak yazılan mektupları ulaştırmakla görevlidir:

“...*andan şoñra hüdhüd daḥı peyk-i Süleymāndur...*”(c55/v12a)

“...*hüdhüd minkārında bir nāme getirüp açup gelür...*”(c55/v40a)

İncelediğimiz metinde Belkıs, olayların içerisinde olmasa dahi zikredilen isimlerden biridir. Meclis başında yeni hikâyeye geçmeden evvel Belkıs özelinde okuyucuya seslenen Firdevsî, güzel sözlü tatlı dilli hüdhüdün gönülden dinlenmesini tavsiye eder:

Didüm iy Belkıs ḥüsnüñ mülküne sulṭān olan

Hüdhüdi dilden işit aḥsen-süḥan şîrîn-zebān (c55/34b)

Burada hüdhüd kendisidir. Zira hemen ardından gelen beyitte kendisini açıktan zikreder:

Husrev ü Şîrîn sözüm nazma virüpdür hoş nizām

Lîk Ferhād t̄ālî 'im çarḥ ider cevri cihān (c55/34b)

Süleymân peygamber kendisine verilen mucizleri zikrederken bir mucizesinin de itaat edenlere ikramda bulunması, isyankâr olanları cezalandırmasıdır. Hatta hüdhüdün hizmetten geri kaldığını, bu yüzden şiddetli bir şekilde cezalandırarak kaçtığını dile getirir. Firdevsî tam bu noktada Neml sûresi 20. ayeti iktibas olarak kullanır. Hz. Süleymân ayette hüdhüd kuşunun kayıplarda olduğunu ve kendisine geçerli bir mazeret sunmaz ise onu cezalandıracağını söyler:

“...yidinci mu 'cizem budur ki biñ bir ümmet ki altı yüz yidi deñizde mevcüddur ve dört yüzi kurudadır cemî'ine hükmüm geçer muṭî'ine 'izzet ve ser-keştine 'azāb u şiddet kılurum t̄ā hattā ki murḡān içinde hüdhüde daḥî hizmetümden eksük oldığıçün 'azāb-ı şedîd kılmaḡ isterüm illā ki bir hüccetile elümden ḡalāş buldı "feḡāle mā liye lā erā'l- hüdhüde em kāne mine'l-ḡā'ibīn” (c55/v64a-64b)

2.4.3.10. Hümâ

Hüma kuşunun tahayyül sınırlarını zorlayan ve gözle kavranamayacak kadar bir yükseklikte yaşadığı düşünülür. Mitolojilerde Kaf dağı gibi ulaşılması imkânsız mekanlarda yer aldığı kabul edilir (Ceylan, 2007: 116).

Ukkab hümaya haber ulaştırmak için onu aramaktadır. Bu vesileyle gökyüzüne doğru yolculuğu başlamıştır. Havanın kokusundan yaklaştığını anlar ama ne kadar yolu kaldığını bilemez. Selvi kuşu ise hümanın mekanına yaklaşıp yaklaşılmadığı konusunda kendisine rehberlik etmektedir:

“...murḡ-ı selvî eyitdi ki nazar eyle yā 'uḡḡāb yir yüzine eger şöyle ki yukaruda gök aşāḡada ṭumandan ḡayrı nesne görünmezse bil ki hümā yaḡındur eger şöyle ki yir yüzü ṭuman görünmezse bil ki menzil-i hümā ırāḡdur deyiceḡ 'uḡḡāb yir yüzine nazar itdi gördi ki yir yüzü görünmez illā ki ṭuman görünür ne deryā-yı 'Ummān ne Ḳāf taḡı görünür hīç birisinden eḡer yok...” (c55/v17b-18a)

Mitolojide kuzgun iriliğinde, yeşil tüylerle bezeli ve yeryüzüne hiç konmaksızın yaşayan bir kuş türü olduğu anlatılır. Ayakları olmayan Hüma'nın yavrulaması da havada olur. Keza yumurtadan çıkan kuş hemen uçmaya başlar (Ceylan, 2007: 117).

“...büyük havşalaları vâsi ‘ğidâları kürre-i nesîm olduğu cihetden ve üremesi dahı anlaruñ şöyledür ki ve vaqtâ ki yavrulamağ isteseler kürre-i nesîmüñ miqdârı yüz yıllık yoldur insân menziline vaqtı ki yumurdlamağ dileseler kanad açup uçup kürre-i nesîmüñ evvel tabâkasına çıkarlar anda yumurdlarlar yumurda itmekle müddet yitmegile tabâka-i ahire irince yavru çıkar kanadlanur...”(c55/v23a)

Hüma kuşunun gölgesi bir kimsenin üzerine gelirse bu kişi ya Sultan olur ya da büyük bir servet elde eder (Ceylan, 2007: 117). Cennetten çıkarılan tavus, ukkab ve hüma Hz. Süleymân'ın tahtının yanında kimlerin duracağı noktasında birbirleriyle tartışmaktadır. Hüma kuşu sağ kola kendisinin layık olduğunu söyler. Zira onun gölgesi semavî bir işarettir:

“...sağ kol ben hümāya lāyıkdur ki gedāya sāye şalsam sulṭān olur emr-i Hakkıla ve ben şol hümāyım ki mekānum kürre-i nesîmdür ki hevā-yı fenāda maḳām-ı ‘ulvîdür ‘ale’l-ḥuşuş ki ne kaynağum var yırtıcıyum ‘uḳḳāb gibi ne cennetden sürülüp merdūd oldum fāvus gibi...”(c55/v18b-19a)

2.4.3.11. Kuknûs

Kaknus, Kaknus gibi çeşitli fonetik varyantlarıyla zikredilen bu kuşun adı Yunanca'da kuğu anlamına gelen “kiknos” sözcüğünden gelmektedir. Hemen tüm kültürlerde zarafet ve estetik kavramlarının sembolü olarak yer edinmiştir. Doğu mitolojisinde kuknus kuşu, Hindistan'da yaşadığına inanılan çok renkli tüylerle donatılmış olarak tasvir edilir. Gagasında birçok delik bulunduğu göklere çıktığında rüzgârın etkisiyle de bu deliklerden türlü tonlarda ses çıkardığı söylenir. Bu sese gelen kuşları avlayıp uzun yıllar yaşadığı rivayet edilir (Ceylan, 2007: 134).

Metinde kuknus kuşunun Hint kökenli olduğuna dair birçok yerde atıf vardır. Ayrıca kuşların önderi olarak anılmıştır:

“...kuknûs-ı Hindî hevā yüzinde uçup kanad açup pervāz ururken...”(c55/v3b)

“...eymān ḥazretine ‘arz itdürdi ve kendüsi dahı murḡān seyyidi kuknûs-ı Hindi gönderdi...”(c55/v19a)

2.4.3.12. Sîmurg (Ankâ)

Ankâ veya zümrüdüankâ olarak da bilinen ve Türk mitolojisindeki tuğrul, kartal gibi kuşlarla ilişkilendirilen Sîmurg’a, Acemler Sîreng derler. Zümrüdüanka kelimesi Sîmurg ile Anka sözcüğünün birleşmesi olduğu iddia edilir. Sîmurg, Kaf dağının zirvesinde yaşar bedeni her canlı türünden birer nişan taşır. Ömrü çok uzundur, yüksek irtifalarda uçar, uçuşu esnasında hava kararır. Süleymân peygamberin divanındaki kuşlardan biridir. Bilge bir kuş olduğu için insanlara, hükümdarlara rehberlik yaptığı söylenir. Ayrıca diğer kuşlardan daha iri olduğu ve bilgelik gösterdiği için kuşların hakiki sultanıdır (Ceylan, 2007: 31-33).

Simurg metinde kuşların padişahı, sultanı ve serhengi olarak zikredilir:

“...bunlar dahı sîmurğ-ı ‘anķāya varup cemī’ kuşlar ser-hengine haber virdiler...”(c55/v12a)

“...hem bundan akdem Süleymân nazarında kuşlar sulţanı sîmurğ katında kavlı u karâr eyle olmuşdı...”(c55/v3b)

“...sîmurğ-ı ‘anķā ol murğāna hüküm iden pâdişā cennetden çıkmış tāvus bigi kanad açup...”(c55/v43a)

Vücudunun azametiyle ufku kapladığında gökler karanlığa bürünür. Sîmurg bu bağlamda Hz. Süleymân’a sayeban olan bir kuş olarak anılmıştır:

“...ve sîmurğıla kuşlar Süleymân otağı üzerinde sāye-bān tutmakta...”(c55/v41a)

“...ve sîmurğıla kuşlar hevā yüzinde kanad kanada virüp tururlardı Süleymân üzre hevā-yı fenāda sāye-bān kurup pervāz ururlardı...”(c55/v62b)

“...sîmurğ-ı Kāf dahı yırtıcı tartıcı kuşlarıyla Süleymân tahtı üzre sāye-bān kurup kanad kanada çatup tururlar...”(c55/v84a)

2.4.3.13. Ukkâb

Arapçada ukkâb, bazı Türk dillerinde bürküt olarak anılan kartal, yırtıcı kuşlar arasında en kudretli türlerden biri olarak kabul edilir. Bu kuş gerek görünüşü gerekse davranışlarıyla birçok kültürde güç, asalet ve hakimiyetin sembolü hâline gelmiştir. Kanca biçiminde güçlü gagası, avını yakaladığı zaman bir kıskaç gibi kullandığı pençesi,

enine uzanan kanatları ile öne çıkar. Görme duyusu kuşlar arasında en keskin olanıdır (Ceylan, 2007: 150).

Metinde kartal yani ukkâb olay kurgusunun içinde sıkça anılır. Hüdühüd gibi Süleymân peygamberin postacısı, habercisi olarak görev yapmıştır:

“...hümāyūn ‘ukkābı kâşıd-ı Süleymānduğın bilüp murgā[n] ulularıla ilerü varup kanad açup açup eline geçdi...”(c55/v20b)

Şeh Süleymân kâşıdı ‘ukkāb bes

Böyle diyüp eyledi āhir nefes (c55/v22b)

2.4.3.14. Diğer Kuşlar

Metinde “kumru, hümanın veziri hümayun, kebk, rahne kuşu, ruh kuşu, soyga, süglün, tarrac, cenneten çıkan tavus, tuti, kırlangıç, semender” gibi birçok kuş ismi zikredilmiştir. Bu kuşların bir kısmının sadece ismi geçer ve olayların akışında değildir. Bir kısmına da çalışmamızda daha önce değinilmiştir.

2.4.4. Hayvanlar

2.4.4.1. Âhû

Güzel gözlü, hoş kokulu, çekingen tavırlı oluşu nedeniyle sevgiliyle özdeşleştirilen ceylan, edebiyatta önemli bir mecaz unsuru olarak kullanılmıştır. Ceylanın iri ve derin siyahlıktaki gözleri, özellikle sevgilinin bakışlarının çekiciliğini göstermek amacıyla kullanılır. Nazlı ele avuca sığmaz ve kaçmaya meyilli tavırları yine ceylanın sevgilinin ulaşılmazlığına benzetilir. Klasik şiirde Hıta, Hoten, zülf gibi kelimelerle beraber kullanılır (Pala, 2002: 24).

Eserde ahu bakışlı, ahu-sıfat, Hıtay, Hoten ve misk kelimeleri ile teşbih unsuru oluşturulmuştur:

“...şîrāne ve āhū-şıfat bakarlardı...”(c55/v31a)

“...āhū bakışlu elegüm şağmal boyunlu...”(c55/v31a)

“...Hıṭāy [ü] Hoten āhūsı bigi müşk-efşānluk kılurdu...”(c55/33a)

2.4.4.2. Arslan

Arslan klasik edebiyatta en sık başvurulmuş teşbih unsurlarından biridir. Cesaret ve kuvvet timsali oluşu özellikle kahramanlık yiğitlik ve irade gücünü ifade etmek amacıyla kullanılır. Eserde sıkça anılan Arslan'ın Arapça ve Farsça anlamlarına da yer verilmiştir:

“...*Hāmān haylī hücūm itdi zencīre çekilmiş arslanlayın añırdı ve gümredi...*”(c55/v6a)

Rüstem'in askerleri safları yaran, kaleleri açan erkek aslanlara benzetilmiştir:

Kim gemide var ola biş yüz dilīr

Şaf-şiken kal'a-güşā ü nerre-şīr (c55/v5a)

Hız. Süleymân'ın meclisinde peygamberler, evliyalar, cinler, ifritler, kuşlar ve yırtıcı hayvanlar da yer alır:

“...*arslanlar ve kaplanlar ve sırtlanlar ve bunların emsâli yırtıcı cân-verler tırmuşlar ağız açup göz belerdüp kulak kabardup göğis germişler kuyrukların çenber idüp kafasına çevürmüşler ejdehâ mişâl pençelerin serîre urmuşlar...*”(c55/v24b-25a)

2.4.4.3. At

Eserde savaş sahnelerinde ve kovalamacalarda at ve rahş kelimesi beraber kullanılmıştır. Özellikle Rüstem ve pehlivanları atları ile anılır:

“...*Giv at üstünden kapup ol güm-râhı hevâya kaldırdı...*”(c55/v5b)

“...*Rüstem-i cihân-gir anı görüp revân rahşından inüp...*”(c55/v5b)

Bunun yanında hink-i İshak, metinde Hız. Süleymân'ın atı olarak zikredilmektedir:

“...*Süleymân hazretinün binegi hink-i İshāk birinci toyla atlarla tururlardı...*”(c55/v13a)

“...*hink-i İshāka ve cemi beglerin bindigi hayvânata taze yoncalar alefler döktiler...*”(c55/v45a)

2.4.4.4. Deve

Eserde yük taşıma dışında develer, deve kirpikli, deve dudaklı gibi şekillerle benzetme unsuru olarak kullanılmıştır:

“...berķ-veş kāmıř kulaķlu deve kirpiklũ kaplan gũgũslũ...”(c55/v31a)

“...katırlar daķı Dũldũl-şıfat peykān kulaķlu deve tutaķlu ebr-reng kulan arķalu arslan alınlu...”(c55/v31a)

Simurg gibi yırtıcı kuşların, hayvanların beslenmesi iķin koyun, sığır ve deve gibi hayvanların leşleri ōnlerine konur:

“...sĩmurķıla yırtıcı kuşlar ōņine deve şıgır leşlerin nĩme nĩme kılup ķeyrek ķeyrek idũp her kuřuņ mıkđārına cũřsesine gũre baķř idũp ķismet itdiler...”(c55/v45a)

“...ve andan řoņra maķbaķ-ı Sũleymānĩden on biņ şıgır on biņ deve yũz biņ koyun getũrũp yırtıcı tartıcı kuşlara sibā’a ve ĥayvānāta baķř itdiler řũyle ki ins ũ cinn vaķř [u] şayr mũr [u] mār çerende ũ perende cemĩ’sine mũnāsebetine gũre rızķ baķř itdiler...”(c55/v67a)

2.4.4.5. Fil

Eserde filler, tıpkı atlar gibi savaş meydanında kahramanların vazgeķilmez bineği olmuştur. Hatta bazı kahramanla fil-sũvar, pĩl-ten, pĩl-mest gibi sıfatlarla anılmıştır:

“...fĩlũn ardından yetũp yā Allāh diyũp bir eliyle fĩlũn şağ ayağın ve şol eliyle şol ayağın tũtup ķaldırup omuzuna urup...”(c55/v5b)

“...pĩlden kendũyi yire atup ķaķmak dileyince Ķārũn-ı Pĩl-ten iriřũp ķafāsına bir gũrř urup ‘aķlın şaşurdu...”(c55/v5b)...

Fil, diğer hayvanlarda olduğu gibi fil karınlı, fil yũrũyũřlũ gibi benzetmelerle teşbih unsuru olarak kullanılır:

“...fĩl karınlı elma gũzlũ elegũm şağmal boyunlu...”(c55/v54a)

“...emir toynaķlu pĩl yũrũyũřlũ katırlar tũrmiřdı...” (c55/v31a)...

Bunun dışında ķalıřmamızda ōzel adıyla zikredilen Mengelus adlı fil vardır. Mengelus, beyaz filleriyle ũnlũ bir yerin adıdır (Steingass, 1963: 1334).

“...Ķaķhār-ı Hindĩ altmış arış ķadd ve ķāmetile Ķaķramānĩ řalābetile fĩl-i Mengelũsi meydāna şalup ũc yũz altmış altı baķman gũrřin eline alup...”(c55/v52b)

2.4.4.6. Kaplan

Kaplan hem bebr hem de peleng şeklinde farklı kelimelerle metin içinde kullanılmıştır. Firdevsî'nin bu yaklaşımı akıcılığı sağlamak ve metni tekdüzelikten kurtarmak içindir. Kaplan pençesi, tüyleri, vücudu, kükremesi ve kürküyle mecazî bir figür olarak kullanılmıştır.

“...*koyunlayın müdevver karnı balıklayın pullu ayaklarınıñ ikisi kaplan-mişâl...*”(c55/v9a)

“...*Cebbār-ı A'zam Adīnā sözün ki işitdi bebr ve pelengleyin gümreyüp şîr ve neheng gibi añrayup eyitdi...*”(c55/v50a)

2.4.4.7. Diğer Hayvanlar

Süleymân-nâme yalnızca insanî figürlerle sınırlı kalmamıştır, özel adla anılan çok sayıda cin, melek ve kuş karakterlerinin varlığıyla da dikkat çeker. Bununla beraber geniş bir yelpazeye yayılan hayvan varlığıyla da ansiklopedik bir mahiyet kazanır. *Ak yılan, çetük, gergedan, geyik, sinek, katır, koç, koyun, kurt, balık, karınca (mûr), fare (mûş), sığır, sırtlan, çakal (şegâl), yarasa* gibi birçok hayvan eserin olay kurgusunu pekiştirecek şekilde kullanılmıştır.

2.5. MEKÂN

Osmanlı düşünce ve sanat dünyasında mekân ile metin arasında derin bir ilişki vardır. Bir metnin tamamlayıcı unsurlarından birisi de mekandır. Zira mekân sadece bir fizikî varlık değil ait olduğun kültürün anlam dünyasını yansıtan bir kavramdır. Bu kavram sanatçının hayal gücüyle birleşerek bir anlam kazanır. Bu bağlamda mekân sadece bir dekor olarak karşımıza çıkmaz. Müellifin estetik ve düşünsel unsuruyla dönemin ruhunu ve yapısını anlamamıza yardımcı olur (Karadeniz, 2021: 793). *Süleymân-nâme*'deki mekân tasavvuruna baktığımızda hem gerçek hem de hayalî mekanların çok geniş bir yelpazede sergilendiği açıkça ortadadır.

2.5.1. Antakya

Eserin önemli bir bölümü Antakya ve çevresinde geçmektedir. Şehrin detaylı bir şekilde tasviri yapılmıştır. İki dağ üzerinde olan bir kaledir. Kalede 366 burç ve 366 kapısı vardır. Sağlamlığı Yecüc ve Mecüc seddine benzer. Yüksek bir yere yapılan kale, nüfusu

itibariyle çok kalabalıktır. Her yere toplar tüfekler yerleştirilmiştir. Şehrin çevresi her yönüyle bahçeler ve bağlarla çevrilmiştir. Her yerden çağlayan sular akmaktadır (c55/v25a).

Eserde yine ikinci bir Antakya şehri vardır. Bu şehir Fisagoris'in ilm-i simya hikmetiyle ortaya çıkardığı bir şehirdir. Bu şehir Antakya şehri ile birebir aynıdır. Görkemli bir yerleşim yeri olarak burçları ve mazgalları son derece sağlamdır. Öylesine ihtişamlıdır ki hiçbir kusuru yok gibidir.

Şehrin kapıları Hayber'in kapılarına benzetilir. Yine bu muazzam şehir Câbelkâ adlı efsanevi şehre benzetilmiştir:

“...her kapısı bāb-ı Haybere beñzer...”(c55/v77a)

Eyle a 'zam şehri-i 'ālī ber-ķarār

Şehr-i Câbelkâ bigi dār u diyār (c55/v77a)

Şehrin kurucusu Antak Şah adlı birisidir:

“...‘Anṭākiyye şehrin yapan şehriyār rencle cem’ itdügi mālī bunda yığmış kapısına bu tılsım düzmiş kimse girüp almasun diyü...”(c55/v79b)

“...iy ḥakīmler ‘Anṭāk şāh ki bunca mālī cem’ idüp yimeyüp yidürmeyüp ḥayra ḥarc itmeyüp koyup gitmiş imdi bize vācibdür ki...”(c55/82b)

2.5.2. Cezire-i Hâlidât

Hâlidât adaları, Afrika'nın batı sahillerinin karşısında bulunan Kanarya adalarına verilen isimdir. (Sami, 1891: 2015). *Künhü'l-Ahbâr*'ın Cezâ'ir-i Hâlidât maddesinde ikili ada olarak geçer. Her birinde yaklaşık 70 metre uzunluğunda iki heykel bulunmaktadır. Bu heykeller tunçtan dökülerek yapılmıştır (Donuk, 2020: 239). İbn Haldun *Mukaddime* eserinde burayı Hâlidât adası olarak isimlendirmiştir. Kara parçalarından uzakta olan bu adalarda yerleşim yeri olduğunu belirtir. Frenkler bu adalara ulaşarak ada halkından esirler alıp götürmüşlerdir. Hayvancılık ve tarımla uğraşan yerel halk, savaşlarda taş gibi ilkel aletler kullanmaktadır. Herhangi bir Tanrı tasavvuru olmayan halkın yaptıkları tek ibadet, güneş doğunca ona karşı eğilmektir. Bu adaları isteyerek bulmak çok zordur.

Adaların Karalara yakın olmaması ve rüzgârın gemileri nereye savuracağını belli olmayışı adalara gidişi zorlaştırır (İbn Haldun, 2004: 90).

Eserde bir defa zikredilmesine rağmen Kanarya adalarının eserin içinde bulunması Firdevsî'nin entelektüel kimliği açısından önemlidir. Hâlidât adası 30 fersah uzunluğunda 20 fersah genişliğindedir. Kurak ve çölleşmiş bir yerdir. Bu adada çeşitli ve garip yaratıklar çoktur:

“...*Hakīm kavlince Rüstem-i Tehemten elli biñ erile elli pāre gemiyle Hāmān-ı bî-emānıla deryā yüzine ki aşup gitdi ‘ākibet bir cezîre göründi kenāra çıkup çayır çemen sünbül-i za’ferān arasında āb-ı revān kenārında otaķ kurup sāye-bānlar kaldırup ‘ayş u nūş itdiler Rüstem Kaytafūn-ı Mellāha bu ne cezîredür cevāb viridi ki buña cezîre-i Hâlidāt dirler otuz fersah yir toli ve yigirmi fersah yir ‘arzi vardur ıszlukdur beyābāndur envā ‘garāyib cān-verler bunda çokdur...*”(c55/v8b-9a)

2.5.3. Bedahşan

Klasik İslam coğrafyacıları, Afgan Türkistan’ı olarak anılan bu bölgenin strateji ve kültürel öneminden bahsederek buraya Cabgûye’nin ülkesi adını vermişlerdir. Bu adlandırma burada hüküm süren Türk yöneticilerin varlığına işaret etmektedir. Tarihî ipek yolu üzerinde olması burayı ekonomik bakımdan da değerli kılmıştır. Zengin yer altı kaynaklarıyla bilinen bu bölgede özellikle yakut taşı tarih boyunca rağbet görmüştür (Saray, 1992: 291).

Rüstem’in yanında bulunan ve ismi sıklıkla zikredilen Bihruz’un ülkesi olarak gösterilir. Bunun yanında ülkede çıkan yakutun, Bedahşî şeklinde renk anlamında kullanıldığı da görülür:

“...*Bahreyn meliki Kaytās ve Bedahşān şāhi Bihrūzıla...*”(c55/v2b)

“...*Bedahşān meliki Bihrūz şāhi ve Kīş-i Bahreyn melikleri Kaytas...*”(c55/v62b)

“...*şāh-ı Bedahşān Bihrūz şāhi ve Kīş-i Bahreyn melikleri Kaytāsı ve Akvāşı alup...*”(c55/v66a)

“...*ve öñinde Bedahşī atlās altı yüz altmış altı altun direkler üzerine bir saye-bān kurulmuş...*”(c55/v37b)

“...la‘l-i Bedaḥṣānīden ki her bir ḳadehūñ ḳıymeti yidi iḳlīm ḥarācı degerdi...”(c55/v66a)

2.5.4. Elbürz, Elburz Dağı

Kafkaslarda yer alan ve efsanelere konu olacak kadar önemli bir dağdır. Kaf dağı ile beraber anılması bu dağın insanlar üzerindeki hissiyatının göstergesidir. Çünkü Kaf dağı gibi yüce, yüksek ve ulaşılamazdır.

Şan muḥīṭ üstünde ṭurur kūh-ı Ḳāf

Birisi Elbürz anuñ ṭutmuş maşāf (c55/v5a)

2.5.5. Heremân (Mısır Piramitleri)

Heremân Mısır’da bulunan kadim piramitlerdir. İdrîs peygamberin veya İbnü’l-Meşalşel’in inşa ettiği söylenir. Ya da geçmişte yaşamış Mısır sultanları bu piramitleri bina eylemiştir (Altınbilek, 2018: 997).

Metinde iki defa ve Heremân kubbesi şeklinde geçen ifade Hz. Süleymân’ın hizmetkârı olan devlerin teşbihinde kullanılmıştır:

...urmuşlar ancılayın nerre dīvlerdür ki her birinüñ ḳadd [ü] ḳameti meyl ü menār mişāl başları ḳubbe-i Heremāna beñzer...(c55/v30a)

Diğer Heremân ifadesi de bir fili tasvir etmek amacıyla yine benzetme şeklinde kullanılmıştır:

...ve pīl daḥı İsrāfīl-veş ḥortum şūrın aḡzına almış dört ‘amūd üzerine binā olmuş ḳubbe-i heremān-veş sedd-i Sikenderleyin ḳarār ḳılmış...(c55/v30b)

2.5.5.1. Heremân ve Ebu’l-Hevl

Çalışmamız sırasında Hüseyin Remzi Altınbilek’in *Lugât-i Remzî* eserinin Heremân maddesinde, Heremân kelimesinin piramitleri işaret ettiği fark edilmiştir. Detaylı bir şekilde piramitleri anlatan Hüseyin Remzi hemen ardından Ebu’l-Hevl ile ilgili bir kıssâya yer verir. Ebu’l-Hevl, piramitlerin bulunduğu bölge olan Gize’de meşhur sfenks heykelin Arapçadaki karşılığıdır. Literatürde bu kıssâ ile ilgili herhangi bir malumata rastlamadığımız için *Lugât-ı Remzî* 2. cilt sayfa 997’de yer alan Heremân

maddesinin tamamını transkribe edip günümüz Türkçesine çevirmenin yararlı olabileceği kanaatindeyiz:

“Herem lafzından teşniyedir. Mısır’da kadīm iki bināya ıtlāk olunur. Ki anları hāzret-i İdrīs ‘alā nebiyyina ve ‘aleyhi’s-şalavatu ve’s-selām tūfāndan ‘ulūmı hıfz u viķāye için binā eylediler. Ya’nī kitāblarını anda vaż’ u hıfz eylediler. Veyāhūd Sinān İbnü’l-Meşalşel binā eyledi. Veyāhūd eslāfden ba’z kimseler binā eyledi ki murād selāṭīn-i Mısırdır. Fen nücūm delāletiyle tūfān-ı Nūh aleyhi’s-selām zuhūrını idrāk eylemekle tıbb u sihr nirencāt u tılsım maķūlesi fūnūmı anda viķāye ya’nī cidārlarına resm eyledi. Ve Mısır’da bunlardan mā-‘adā nice ehrām-ı şigār vardır. Şāriḥ-i kāmūsa göre meşhūr hāzret-i İdrīs binā-gerdesidir. Ve Şābi’ah tā’ifesinūñ zu’muna göre birinde Şīt aleyhi’s-selām kabri ve birinde oğlu Şābī kabri vardır. Ve kurbalarında Ebu’l-Hevl nām şahsuñ kabri vardır. El-hāşıl a’ceb ‘acāyib bir maddedir. Hāķikati ilm-i İlāhe muḥavveldür. Mütercim-i kāmūsuñ beyānına göre İbn Kemāl merḥūmuñ taḥķīķ-i tılsım yanında te’līf eylediği risālede Fāṭimiyyūndan El-Hāķim Bi-Emrullāh feth ü teshīr itdikde ba’z künūz feth olup içinde bir ādem şūreti bulunduğı ādeme Ebu’l-Hevl dirler idi. Felāsife-i Mısır’dan biri vaż idüp tılsımla müvekkel-i ervāḥı var itmiş. Sırķatdan ve ğayıbdan şorsalar ḥaber virür imiş. Ve nuṭķ ider imiş. Hāķim Bi-Emrullāh emr eyledi ki gice eyle kimse ḥāne ve dūķķanını ḳapamasun açık bıraksun her kimūñ eşyāsı zāyi’ olur ise zāminum didi ḥalk daḥı imtişāl eyledi. O gice dört yüz dūkkāndan metā’ ve nukūd sırķat olundı yarınki gün şāḥibleri Hāķim’e geldiler ol daḥı Ebu’l-hevl getürdüp birer birer sorduķda kim aldığını ve ḥālā ḳande olduğunu bi’cümle ḥaber virmiş. Şu ḥāle göre ādemler gönderüp cümlesini bulmuşlar. Getürdüp eşyā[y]ı birer birer şāḥiblerine virmişler ve ol eşnāda dört yüz sārīķi ḳatlı eylemişler bundan soñra bir ferd oğrılığa cürm itmeyüp dūkkānlar ve ḥāneler ve ḥānlar gice ve gündüz açuķ ḳalır idi Hāķim Bi-Emrullāh fevtinden soñra ba’de’z-zamān bir oğrı bir taķrīble fırşat bulup Ebu’l-Hevl’i oğrılayup pāŗçaladı bu ḥikāyeye göre mü’ellif-i kāmūsuñ zikr eylediği başķa olur.”

2.5.6. Hindistan ve Sindistan

Hind ve Sind coğrafyası eserde pek çok defa zikredilmiştir. Rüstem ve Sâ-m-süvâr, Adonya'yı amansız bir şekilde takip eder. Sâ-m-süvâr bir müddet sonra karadan Adonya'nın peşine düşmüştür. Rüstem ise denizden takibini sürdürmektedir. Hz. Süleymân Adonya'yı çabuk yakalaması için Sâ-m-süvâr'a mektup yazar ve onu ele geçiremezse Hindistan ve Sindistan'ı fethetmesini emir buyurur:

"...Sâm kûrudan kendüsi Hindüstâna gitmişdür ve deñizden benüm ardımca Rüstemi göndermişdür..."(c55/v51a)

"...andan Âşaf bin Berhıyāya hüküm itdi bir nāme yazdı ki Hind ve Sindi feth ide ser-keşin kırup muṭî'ine āmān vire Adīnā bin Dāvūd dahı eline girürse getüre ve bir dahı ağız haberi Zāl-ı Dasitāna ısmarladı ki Sâ-m-süvâra benden selām kılup diyesin ki Hinde Sinde leşker çeküp varsun ben dahı inşâ'allāh..."(c55/68a)

2.5.7. Kâf Dağı

İslam geleneğinde ve doğu mitolojisinde yeryüzünü çevreleyen, geçilmesi mümkün olmayan hayalî bir dağ silsilesi olarak kabul edilmiştir. İnanişâ göre bu dağ, sadece coğrafi bir engel değil Yecüc, Mecüc, Simurg, cinler, periler ve şeytanlar gibi metafizik varlıkların dünyadan ayrıldığı sınır çizgisidir. Anlatılara göre Kaf dağının yüksekliği 500 fersahtır. Kaf dağı edebî metinlerde ulaşılamazlık, ihtişam, uzaklık ve sonsuzluk temalarının bir simgesi olarak yer alır (Pala, 2002: 261). İslamî kozmoloji içerisinde önemli bir yer tutan Kaf dağı imgesi, köken bakımından büyük ölçüde eski İran mitolojisine dayanır. Özellikle Zerdüştlük'te evren yedi bölgeye ayrılmış ve Elbürz dağı dünyayı ayakta tutmaktadır. Elbürz dağı ile Kaf dağının birçok noktada benzerliği mevcuttur (Demirci, 2001: 145). Eserde Kaf dağının yedi kat olduğu belirtilmiştir:

"...yidi kât Kāf tağlarını ve her Kāfuñ tûl u 'arzını ve 'ālemlerini ve rûy-ı zemîni ve yidi deryâyı heft-kışveri rub'-ı meskûn içinde biñ üç yüz kırk dört cezîreyi nakş itmişler..."(c55/v54b-55a)

2.5.8. Kudüs

Semavî dinlerin buluşma noktası olan Kudüs, metinde mübarek kelimesi ile anılmaktadır. Keza Kudüs kelimesinin kökeni de k-d-s, kuds, kudüs şeklinde mübarek, mukaddes anlamlarına gelir.

“...bu mālî üç bahş idüñ bir bahşın Mekke ve Medīne ve Kudüs-i mübārek mücāvirlere taķsīm idüñ...”(v55/v82b)

“...Kudüs-i mübārek cānibinden Ba ‘albek üzerinden fevķe’l- ‘alāda beyne’s-semāda bir taķt gelüp görindi ki...”(c55/v26b)

2.5.9. Mekke ve Medine

Metinde Mekke ve Medine genellikle beraber zikredilir. Hz. İbrahim’in Nemrud ile olan kıssasına telmih yapıp Hz. İbrahim’in ismi Mekke ile beraber anılmıştır:

Nār-ı gül-zār eyleyen ķün yā Celīl

Mekkenüñ mi ‘mārıdur ismi Hālīl (c55/v26a)

2.5.10. Mısır

Klasik edebiyatımızda Mısır; Yusuf kıssası, güzellik Mısır’ı, Sultan gibi kelimelerle Yusuf peygamber kıssasına telmih yapılarak anılır (Yakar, 2002: 116). Ey güzellik Mısır’ında olan Yusuf bakışlı, güzel sevgili gönlümün Yakub’ını ayırlıklıla perişan bırakma, dur:

İy hüsün Mısırında olan Yūsuf-naķar dildār-ı hūb

Gönlümüñ Ya ķūbın itme hicrle āvāre henüz (c55/v71b)

2.5.11. Diğer Mekânlar

Metin Ba’albek, baķ-ı İrem, bahr-ı Umman, bahr-ı zulūmat, cennet-i Adn, cennet-i Firdevs, cezire-i Alemyus, Nil, Gürcüstan, Horasan, İran, Kābilistan, Kiş-i Bahreyn, Şam, Turan, Ürdün, Zāvilistan gibi birçok mekân, ülke ve şehir ismi zikredilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜLEYMÂN-NÂME-İ KEBÎR'İN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. ESERİN TRANSKRİPSİYONUNDA KULLANILAN NÜSHA

İncelenen metnin bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi H. 1533 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır. 92 varaktan oluşan eserin [6a] sayfası hariç 21 satırlık düzen ile oluşturulmuştur. [6a] sayfası 20 satırdır. Metinde bölüm başlıklarının yanı sıra bazı ayetler ve özel isimler, kırmızı mürekkeple yazılarak görsel farklılıkla öne çıkarılmıştır. Bazı kısımları harekeli bazı kısımları harekesiz nesihle yazılmıştır.

Baş : *İnnehū min Süleymāne ve innehū bi'smi'llāhi'rrahmāni'rrahīm ellā ta'lū 'aleyye ve'tūnī muslimīn* (Neml Suresi 30-31. Ayetler).

Son : Hārc-ı vāfire sīm yok bī-zer geçer

Ni'met-zer ni'met diler elinde ola

Āmīn yā Rabbe'l-Ālemīn

İstinsah Tarihi : -

İstinsah Eden : -

İstinsah Kaydı : -

3.2. TRANSKRİPSİYONLU METNİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YOL

1. Metnin büyük bölümü harekesiz olduğu için standart bir düzenin sağlanması açısından Eski Anadolu Türkçesinin kurallarına riayet edilmiştir. Harekeli kısımlarda harekelemeye bağlı kalınmıştır.

2. Varakların numaralandırma işleminde ilk varığın ilk sayfasına [1b] ve sol taraftan olacak şekilde köşeli parantez içerisinde metnin puntosu dışına çıkmadan kalın numaralar konularak diğer sayfalara da aynı işlem uygulanmıştır. Satırların ayırımında ise üst simge ile numaralar verilmiştir. ⁽¹⁾ ⁽¹²⁾ ⁽¹⁸⁾ ⁽²¹⁾ şeklinde soldan verilen numaraların okuyucunun gözünü yormaması için kalın olarak verilmemesi uygun görülmüştür.

3. Metinde yer alan ayet, hadis ve Arapça, Farsça cümlelerin anlamları dipnotta verilmiştir. Sayfalar yenilendikçe yeni dipnot sıralamasına geçilmiştir.

4. Metinde yanlış yazıldığını tespit ettiğimiz kelimelerin doğru şekli transkripsiyonlu metne dâhil edilmiştir. Bu durum dipnotla açıklanmıştır.

5. Arapça ve Farsça tek heceli kelimeler aslına uygun olarak yazıya geçirilmiştir. Manzum kısımların bazı yerlerinde vezni tutturabilmek için kelime arasına ünlü uyumuna göre ünlü sesi ilave edilmiştir: akl-ak[ı]l, nakl-nak[i]l, devr-dev[i]r gibi.

6. Olay kurgusu içinde eksik kelime olduğunu düşündüğümüz yerlerde metnin ahengini, anlamını ve özgünlüğünü bozmadan metin tamiri yapılmıştır. Metin tamirleri köşeli parantez ile gösterildiği için dipnot koymaya gerek görülmemiştir: “*Mürseliken ben kemîne [yā] Celîl*”, örneği manzum kısımdan alınmıştır. Vezni sağlaması için yâ ifadesi eklenmiştir. Bu durum karşımıza özellikle ayetlerde sık sık çıkmaktadır.

7. Bir sayfanın bitişi ile ilk sayfanın başlangıcında bazen aynı kelime ve kelime gruplarının kullanıldığı görülmüştür. Bu kelimeler olduğu gibi transkribe edilmiştir.

8. Farsça orijinal hâlleri *pādšāh*, *āsmān*, *āşkār*, *rūzgār* olan kelimeler pādīshāh, āsumān, āşikār, rūzigār şeklinde kayda geçirilmiştir.

9. Özel adlar büyük harfle yazılmış ve gelen ekler kesme işareti ile ayrılmamıştır.

10. Kırmızı mürekkeple yazılan yerler kalın puntoyla gösterilmiştir.

11. Manzum bölümlerinin başında vezin kalıpları köşeli parantezin içinde belirtilmiştir.

3.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Tablo 4.1. Transkripsiyon Alfabeti Tablosu

Arap Harfı	Latin Karşılığı	Arap Harfı	Latin Karşılığı
ا	a, ā	ص	ş
ا (hemze)	’, a, e, i, ı, u, ü	ض	ž, đ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	g, k, ñ
خ	ḫ	گ	g
د	d	ن	n
ذ	ẓ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ô, ū
ژ	ž	ه	h, e, a, i
س	s	لا	lā
ش	ş	ي	y, i, ī, ī

METİN (55. CİLT)

[1b] ⁽¹⁾ *Innehū min Süleymāne ve innehū bi'smi'llāhi'rrahmāni'rrahīm ellā ta'lū 'aleyye ve'tūnī muslimīn*¹

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

⁽²⁾ Ol ki seng-i hāreden yāķūt-ı hamrā düzedür

Hāk-i Ādem āb [u] gevher bād-ı 'İsā düzedür

Keyf-i kemdendür münezzeh vaşf-ı şāfī pāk-i zāt

⁽³⁾ Ol Hākķuñ ki *kün*² demekden kevn-i ā'lā düzedür

Kaṭre-i şun'ı şadefde gevher ider āb-dār

Nuṭfe-i rahm içre insān şekl-i zībā düzedür

⁽⁴⁾ Geh naḥilden ḥuşk ider tertibile ḥurmā-yı ter

Gāh gilden engübīn şehd-i muşaffā düzedür

Naḥl-bend ḥikmetidür naḥ[i]l iden kāfūr-ı mūm

⁽⁵⁾ Hārdan gül gösterüp balçığı ḥurmā düzedür

Sūsen[i] āzāde-yi ḥāmūş idüp sākin tutar

Bülbüli gül-zār 'aşķı içre gūyā düzedür

¹ (Kur'ân-ı Kerim 27: 30-31) "Mektup Süleyman'dandır, rahmân ve rahîm olan Allâh'ın adıyla (başlamaktadır) dır. Bana baş kaldırmayın, teslimiyet gösterip bana gelin diye (yazmaktadır)."

² (Kur'ân-ı Kerim 2: 117; 3: 47, 59; 6: 73; 16: 40; 19: 35; 36: 82; 40: 68) "Ol der ve olur."

(6) Kādir ol kim kudretidür bī-şumār [u] bī-‘aded

Şāni‘ ol kim şun‘ı zāhir cümle eşyā [düzedür]

İzid [ü] Ferd ü Şamed Kayyūm [u] Hayy Hālīk ‘Azīm

(7) Lafz-ı künden kevn-i ‘ālem çarḥ-ı mīnā düzedür

Odun iltüp āfitābı şark [u] ğarba getüren

Çarḥ-ı tāsī‘ necm-i sābi‘ heft deryā düzedür

(8) Aḥmed [u] Maḥmūd Kāsım Hāk Muḥammed ‘aşkına

On sekiz biñ ‘ālemi eyledi peydā düzedür

Meh mübārek ravzasına yakmağıçun micmere

(9) Kāse-i ‘ūdında her şeb ‘anberī-sā düzedür

Cennetiñ ğilmānıla firdevs-i a‘lā içre hūr

Mesken-i Maḥmūd anuñçün hūb-ı me’vā düzedür

(10) Bu yidi evrāk-ı çarḥuñ kāğıdı şeffāfiken

Mihr urup her şubḥ mihr-i hoş-mücellā düzedür

Kātib-i çarḥ eyleyüp inşā-yı na‘t-ı Aḥmedi

(11) Şems-i zer-efşān kılup altun muḥaşşā düzedür

Āline evlādına Ḥaḳdan ola biñ biñ selām
Niçeme nevrüz ebr-i emvāt iḥyā düzedür

(12) Zıll-ı İzid İldırım Şāh ol Sikender ma‘delet
‘Adlıla ābād itdi ‘ālem-i mülk-i dünyā

Beyt-i ma‘mūruñ mişāli olmaya dāru’n-na‘īm
(13) Hūr u Rıdvān niçeme ki zeyn idüp hā düzedür

Dest-i cūduñ ḳabzasına girmekçün şuda dürr
Geçdi yıllar kim özin lülü’-i lālā düzedür

(14) La‘l u yāḳūt işigüñde ḳadr [u] kıymet bulmağa
Reng alup necm-i duḥādan şekl-i ra‘nā [düzedür]

Maṭbaḥuñ dūd-ı hevā-dārı olaldan çarḥ-ı pīr
(15) Her gice tolar dimāğı gör ne sevdā düzedür

Şems-i şeh-bāz açdıgınca her şehir zerrīn-bāl
Māh-ı şeb-per niçeme kim şebde beyzā düzedür

[2a] (1) Devlet ü iḳbāl [ü] baḥtuñ āfitābı enver ola
Mağribuñ mülkin ḳamer anca muṭarrā düzedür

Tab‘ıdur Firdevsinüñ kılzüm-i baħr-ı nazmı durur

(2) Anuñıçün devletüñde ŧi‘r-i ğarrā düzedür

Ne Süleymān miğli sulṭān geldi mülk-i ‘āleme

Ne muşannıf bu kitābı buña hem-tā düzedür

(3) Müstemi‘señ sözlerüme vir şalavat Aħmede

Güşuñı şeyyāda tut gör söz niçeme düzedür

Süleymān-nāmenüñ İki Yüz Altmış İkinci Meclisinüñ Zikriñdedür

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

(4) Ey muħaḳḳıḳ güş iderseñ dāsītān

Diñle taḳḳıḳ añla sözi yār-i cān

(5) Gör ne zībā söyledüm ŧirīn ḥaber

Kim sözümdür ḥikmet-āmīz pür-‘iber

Söz dimekte olmuşum ğayet faṣīḥ

(6) Hem sözümdür mev‘ize pend u naṣīḥ

Saña senden virürüm dāyim ḥaber

Oḳuyup bil kendü nefsüñ pür-hüner

(7) Zikr-i Ḥaḳdan ḥālī olma çün melek

Kim ola cevlan-gehuñ ‘arş u felek

Her ne şey ki anda yokdur zikridüp

⁽⁸⁾ Rāzī olmaz aña Allāh ol Çalap

Ġarğa varup göz yaşınıñ ābına

Mescid içre sür yüzüñ mihrābına

⁽⁹⁾ Zikre girüp her kim itse cāme çāk

Olısar hırş u tama ‘dan göñli pāk

Nefse uyma gözedüp şehvet-i nefis

⁽¹⁰⁾ Zākir ol kim bulasın maḳṣūd pes

Zākir ol kim bulasın Hāḳdan dilek

Mūnisüñ ola tamām ḳudsī melek

⁽¹¹⁾ Şākir ol kim irte ‘izz ü devletüñ

Zākir ol ki irte baḥt u nuşretüñ

Şākir u zākir olunca bir faşīḥ

⁽¹²⁾ Aña Allāh raḥmet ider bes şaḥīḥ

Nuşhını Firdevsinüñ diñle tamām

Vir şalāvāt Muştafāya şād-kām

(13) Kışsa-i Sām-süvār

Loḳmān-ı Hākīm ḳavlince süḥan-mendān-ı ḥükemā ve hūner-mendān-ı ḥaḳāyık ve nāḳilān-ı ğarrā ve çehre- (14) güşāyān-ı şūver-i daḳāyık ancılayın şaḥīḥ rivāyet ḳılup eydürler ki ve Eflātūn-i Yūnānī naḳlince nāḳilān-ı (15) kümelā ve rāviyān-ı zurefā ve şarrāfān-ı cevāhir-i zarāfet ve tavvāfān-ı a‘rāf-ı feşāḥat ‘uḳde-güşāyān-ı (16) esrār ve ḳaşaş-ı aḥbār bu *Süleymān-nāme-i Kebīrūn* elli beşinci cildinde ve biñ sekiz yüz otuz altı (17) mecālīsūn iki yüz yitmiş birinci meclisinūn zikrinde ol vechle şaḥīḥ rivāyet ḳılup eydürler ki ḳaçan ki (18) Şeh Süleymān ‘a.m.¹ esed bir cine ta‘alluḳ cinnīlerle ‘ahdleşüp ḥükmüne fermān olmayanın helāk idecek cemī‘ şeyātīn (19) nesli ḥavf yacandlar ḥazānleyin ditreşdiler ādemī-zāda anuñ devrinde ve soñunda zarar ḳılmağa and (20) içişdüler bunlar bunda ammā ki bizüm kışsamuz **ez-ān cānib** Sām-süvāra geldi ḳaçan ki Sām-süvār (21) ol pehlivān-ı rüzigār oğlu Zāl-ı Dasītānı Güstehemile üç biñ melek-zāda sipāhıla Kīş-i [2b]

(1) Bahreyn meliki Ḳayṯās ve Bedaḥşān şāhı Bihruzıla ‘aẓīm peşkeşlerle Süleymān ḥazretine nāme yazup (2) ki gönderdi kendü bāḳī ‘askeri ḥāzır ḳılup Hindüstāna gitmege niyyet ḳıldı andan on iki sıbtuñ (3) beglerini bir yire cem‘ idüp dīvān ḳurup meşveret ḳılup eyitdi ki yā server-i selātīnler ve yā pehlivān-ı (4) rüy-i zemīnler ḥükemā ve ‘ulemā ve ey vūzerā ve ūmerā ne dirsüz bu ḥuşuşda ki Adīnā bin Dāvūdı (5) ele getürimedük kim ṭabl u ‘alem ḥayl u ḥaşem birle gemiye girüp deryā yüzine sefer itdi biz bu ḳal‘ayı (6) feth idinceye dek ol deryā yüzinde ḥaylī menzil alur pes dilerem ki ardınca gemiler şalam eger deryā (7) yüzinde ele girürse tutup getüreler eger ki ele girmeyüp Hindüstān deryāsına düşüp Sindüstāna (8) yā Hindüstāna çıkarsa ben dahı ḳorıdan leşkerle depüp Hindüstāna deġin varayın ḳarşu gelen şāhlara (9) tıġ urayın emrime fermān olanlara ḥil‘at geyürüp māl u genc vireyin mā-ḥaşal-ı kelām Adīnā bin Dāvūdı (10) ele getürmeyince şerrini ‘ālemden götürmeyince ḳosam olmaz ki emr-i Süleymānī yirine gelmek lāzımdur

NAẒM

[fā ‘ilātūn fā ‘ilātūn fā ‘ilūn]

(11) Her ne ḥükm itdi Süleymān ḥazreti

Ḥükmüne cāndan ḳılalum ṭā‘ati

¹ Metinde aleyhi’s-selām yerine م ع (‘a. m.) şeklinde kısaltma yapılmıştır.

Böyle diyüp ol zamān Sām-ı Sūvār

(12) Sākin oldı diñle gör bu hāleti

NEŞR Hakīm kavlince Sām-sūvār eyle ⁽¹³⁾ deyicek cemī‘ ümerā ve vūzerā yirlerinden ayağ üzre kılup andan Süleymāna du‘ā kılup dağı Sām- ⁽¹⁴⁾ sūvār ‘izzetine şenā eylediler eyitdiler kim yā Sām-ı Nerīmān her ne ki emr ideriseñ fermān-berüz her ne kanda diriseñ ⁽¹⁵⁾ bileñce giderüz Süleymān nebī yolına baş [u] cān terk iderüz diyüp itā‘ at idicek Sām-sūvār eyitdi ⁽¹⁶⁾ dek imdi erüñüzden kim ola kim yigirmi biñ miqdārı er alup gemiye girüp deryā yüzinden ⁽¹⁷⁾ Adīnā bin Dāvūd ‘ağabince gide emvāc-ı ‘ummāna bahrī tūfāna şabr ide deyicek ⁽¹⁸⁾ hīç kimesne cevāb virmedi illā ki Rüstem-i Tehemten ol pehlivān-ı şaf-şiken ⁽¹⁹⁾ yirinden turup peymānçe yirine varup el kavuşurup dedesi Sām-sūvāra du‘ā ⁽²⁰⁾ kılup eyitdi ki yā pehlivān-ı cihān eger ki emr ideriseñ ben gemiye girüp Adīnā bin Dāvūd ⁽²¹⁾ ardınca gideyin diyüp rızā viricek Qārūn-ı Pīl-ten dağı yirinden turup ol dağı **[3a]** ⁽¹⁾ Rüstemile bile giderüm didi andan Güderz Gīv Berzīn Zūpīn muhaşşal-ı kelām on ⁽²⁾ iki ‘acem pehlivānı şāhib-serīr Rüstem-i Dāsītānıla bile gitmege rızā virdiler. Sām- ⁽³⁾ sūvār egerçi ki Rüstemün deryāya girdüğün istemezdi velākin Süleymān uğuruna Allāha tevekkül ⁽⁴⁾ kılup nesne dimedi andan eyitdi yā ciger-küşem Rüstem egerçi ki deryāya girmek muhātaradur ⁽⁵⁾ ammā ki Süleymān-ı nebī uğuruna var kim seni Allāha ışmarladum didi Rüstem eyitdi yā pehlivān-ı cihān ⁽⁶⁾ ‘ālī hāzretününden bir dilegüm vardır eger kabül olursa bu yoldan dönmem yokdur didi ⁽⁷⁾ Sām bin Nerīmān dağı maqbūldur didi Rüstem-i Cihān-gīr dağı eyitdi ki yā pehlivān-ı evvel dilegüm ⁽⁸⁾ budur ki sekīne-i Mūsāyı on iki ‘ālemile baña viresin didi ve ikinci dilegüm budur ki ‘ayyārlardan ⁽⁹⁾ Tağtağa-i tarrārı ve Zemzeme-i mekkārı bilemce қоşasın ve üçüncü dilegüm budur ki raḥne kuşı ⁽¹⁰⁾ benüm hevā-dārum ola vaqt-i muşibetde baña gerek ola ben dağı günde aña on şıgır yā on deve қaydın ⁽¹¹⁾ görem diyüp temennā kılıcaқ bu yañadan Sām-sūvār dağı cevāb virdi ki yā Rüstem-i zamān raḥne kuşıla ⁽¹²⁾ ‘ayyārları saña қоşayın söziñi kabül itdüm ammā ki sekīne-i Mūsā baña emānetdür emāneti deryā yüzine ⁽¹³⁾ şalmaқ müşkildür vaqt ola ki gemi ğarқ ola sekīne-i Mūsā iğraқа varup zāyī‘ ola aña sözüm geçmez ⁽¹⁴⁾ meger ki Süleymān nebīnün ‘ammisi İlyā bin İşā Dāvūd peygāamberün ‘aleyhi’s-selām қарındaşıdır on iki ⁽¹⁵⁾ sıbtuñ meliklerinün başıdır diyüp cevāb viricek Rüstem-i cihān-gīr yüz İlyāve Şāha tutdı ⁽¹⁶⁾ hemān-dem İlyāve Şāh ol mülk-i pādīşāh-ı selātinler

arasından ayağ üzre kalkup ⁽¹⁷⁾ Sām-süvārdan dilek kılup eyitdi ki yā Sām-süvār ey pehlivān-ı rūzigār, Süleymān ḥazretine ⁽¹⁸⁾ ben cevāb vireyin diyüp kefīl oldı pes Sām-süvār sekīne-i Mūsāyı dahı Tağtağ[a]-ı ⁽¹⁹⁾ tarrarı ve Zemzeme-i mekkārı bu iki ‘ayyārı yigirmi biñ āhen-pūş sipāhıla on ⁽²⁰⁾ iki gemi ṭonadup bir yıllık azıq kaydın görüp cemī‘ şuyun ve ni‘metin müheyyā kılup Kaydafūn-ı mellāhı baş ⁽²¹⁾ buğ diküp bir sā‘at-i sa‘d içinde on iki ‘ulemā sekīneyi başlar üstinde bi’smi’lāh diyüp **[3b]** ⁽¹⁾ getürdiler Allāha tekbīr kılup gelmiş gelecek yüz yigirmi dört biñ peygamber ervāhına şalavāt ⁽²⁾ getürdiler dahı Rüstem-i Tehemtenūñ ḥāş gemisine sekīneyi iledüp re’isliginde koyup çevresin alup ⁽³⁾ oturdılar andan yigirmi biñ āhen-pūş ‘Arab-ı ‘Arbā serverleriyle Mekke Medīne dilāverleriyle Īrān Tūrān pehlivān ⁽⁴⁾ larıla gemilü gemisine girüp ceng aletlerin koyup azıkların ḥāzır itdiler bu yañadan Sām-süvār ⁽⁵⁾ dahı emr itdi otuz şıgır boğazlayup derisin çıkardılar rahne kuşu ve rūḥ kuşu ve kuḫnūs-ı ⁽⁶⁾ Hindī hevā yüzinde uçup kanad açup pervāz ururken emr-i Süleymānī birle Sām-süvār çerisin ⁽⁷⁾ gözüp тұrurken meydānda leş ki gördiler kendülere ziyāfet idigün bilüp kanad büküp felekden ⁽⁸⁾ yir yüzine indiler ve leş kenārına kondılar dahı şol yidi başlu evren ne vechle ḥayvānātı ⁽⁹⁾ deme çeküp loḫma loḫma idüp yudarsa kaynaḫ toynaḫ urup yırtıldılar dahı yutdılar qurşaqların ⁽¹⁰⁾ ḥammām kubbesi gibi kabardup dillerince ni‘met viren Rāzıka şükr itdiler andan Sām-süvārdan ⁽¹¹⁾ yaña nazar urdılar Sām-süvār dahı rūḥ kuşınıñ yanına varup şeh-perinden bir yilek qoparup ⁽¹²⁾ ciger-küşesi Rüstemūñ başına şokdı dahı dönüp rūḥ kuşına Rüstemi işāretile gösterdi ⁽¹³⁾ ve andan gemiyi ve leşkeri ve deryāyı gösterdi işāretile añlatdı ki Rüstem gemiyle ⁽¹⁴⁾ deryā yüzine sefer ider nazaruñ böyle olsun dir gibi işāretile añlatdı andan ⁽¹⁵⁾ yine Sām-süvār kuḫnūs kuşınıñ şeh-perinden bir yilek qopardı ve bir yilek dahı rahne kuşu şeh-perinden ⁽¹⁶⁾ qopardı ol iki yūñi dahı kendü başına şokdı anlara Hindüstān cānibin gösterüp ⁽¹⁷⁾ işāret itdi ki ben bu cānib-i Hindüstāna ve ṭaraf-ı Sindüstāna giderüm benden irtleşmeyesüz ⁽¹⁸⁾ diyüp üçüne dahı ḥālī bildürdi hem bundan aḫdem Süleymān nazarında kuşlar sulṭānı ⁽¹⁹⁾ sīmurḡ ḫatında ḳavl u ḳarār eyle olmışdı ḥazret-i Süleymān anlara eyle buyurmuşdı ⁽²⁰⁾ yā rahne-i maḡribī ve yā murḡ-ı rūḥ-ı maşrıķī ve ey kuḫnūs-ı Hindī Sām-süvāra ki sizleri ⁽²¹⁾ gönderürüm anuñ ḥizmetünde olasuz neye ki emr iderse lā dimeyüp edā kılasuz velākin Sām-süvār **[4a]** ⁽¹⁾ mantıḳu’t-ṭayrı bilmez bencileyin söyleyüp fehmi kılmaz ki Ādem-i şafīyye ikinci Nūḥ-ı neciyye üçünci ⁽²⁾ baña ki Süleymān bin Dāvūdum biñ bir ümmetūñ dilini bilürem tā ḥattā ma‘ādīnūñ cemādātuñ ḥacerātuñ şecerātuñ ⁽³⁾ semerātuñ tesbīḥlerin dahı bilürem kim *yusebbihu lillāhi mā fī’s-semāvāti ve’l-arḍ ve*

*huve'l-‘azîzi'l-hakîm*¹ (4) mûcîbince fark kıluram ammâ ki âhîr zamânda devr-i kâmerde bir habîb zuhûra gele ki Hâk te‘âlâ (5) hâkķına *levlâke lemâ hâlaqtü'l-eflâk*² diye ol daķı cemî‘ ma‘âdînüñ cemâdâtuñ ve etyâr-ı hayvânâtuñ (6) ve dîv [ü] cinn [ü] ‘afârît [ü] hayyâtuñ fî'l-cümle cemî‘ maḥlûḳâtuñ mevcûdâtuñ dillerin bilse (7) gerek server-i dü-cihân olsa gerek pes bu muḳaddimededen yâ etyâr uluları (8) maḳşûd odur ki Sâm-süvâr ḥazretine oñat ḥizmet idesüz gerçi ki sizüñ (9) dilüñüzi bilmez illâ ki anuñ işâretini añlayasuz vaḳtâ ki ḳatuñuza gelse ḳaçmayasuz şeh-periñüzden (10) bir yüñ ḳoparsa ol yüñi her kimüñ başına şoḳarsa anı gözedesüz ve arḳañuza binmek dilese muḥâlefet (11) itmeyüp götürüp gök yüzine ḳıḳarup ḳanad açup uçasuz eliyle nereye ki işâret iderse (12) andan yaña teveccüh kılasuz

NAẒM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Her ne işâret eylese Sâm-süvâr

Bekleyesüz emrini leyl ü nehâr

(13) Böyle diyüp Şeh Süleymân anlara

Ḳuş dilince söylemişdi âşikâr

NEŞR (14) Hâkîm ḳavlince Sâm-süvâruñ işâretini añlayup bildiler ki rûḥ ḳuşı Rüstem (15) ardınca deryâ yüzine uçup gitmek gerek ḳuḳnûsıla raḥne ḳuşı Sâm-süvârile bile (16) olmak gerek diyüp yüñler işâretinden fehmi idüp bildiler andan ol (17) üç ḳuş bir yire gelüp ḥâl diliyle ötüşüp söyleşdiler remz-i rumûz idişdiler (18) bu yañadan Sâm-süvâr daķı server-i selâṭînlerle Rüstemi alup deryâ kenârına varup iskele (19) aḡzına indiler Rüstem pehlivânlarla Sâm-süvâruñ elin öpüp icâzetile gemiye girdiler (20) ve Taḡtaḡa-i tarrâr ve Zemzeme-i mekkâr deryâyâ girmemek isteyüp eyitdiler ki yâ pehlivân-ı rûzigâr (21) ey Sâm-süvâr gemi didikleri ecel beşigidür bir maḳâmuñ altı şü ve bünyâdı yil üzerinde **[4b]** (1) ol ḥuşûşâ ki ḡarḳ olmakdan ḥaṭar gözüke biz aña girmezüz ammâ ki ḳurı yirde ne

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 61: 1) “Göklerde bulunanlar da yerde bulunanlar da Allah’ı tesbih etmektedir. O azîzdür, hakîmdir.” Ayet’in doğrusu “sebbeḥa lillahi mâ fî’s-semâvâti ve mâ fî’l-arḍ ve huve’l-‘azîzi’l-hakîm” şeklindedir.

² “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.”

hizmet varsa ⁽²⁾ başımız üzre idelüm diyüp deñiz seferine rızā virmeyecek Sām-süvār
anlara ziyāde temelluķ eyledi ve hil‘at-ı ⁽³⁾ hāş giydürdi tā kim sözinden çıkmayup deryā
seferine rızā virdiler varup gemiye girdiler andan ⁽⁴⁾ Rüstem cemī‘ pehlivānlarla
Kaytafūn re‘īsile ol gün gemi yarağını görüp seher-gāh sa‘d ⁽⁵⁾ sā‘atde yigirmi biñ āhen-
pūş erile yelken açup deñize gitdiler

[NAẒM]

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Çün gemiler hāzır oldu ol zamān

⁽⁶⁾ Hüküm ider işe gemi Rüstem hemān

Kim tevaḳḳuf eylemeye bir gemi

Yüriyeler lenger alup ol demi

⁽⁷⁾ İrmişidi ol zamān sā‘āt-ı sa‘d

Yürümege itdi ḳāpudan da cehd

Ādem üşüp çekdiler her lengeri

⁽⁸⁾ Şan melekler göge çeker ejderi

Her gemide dutalar ḳıçda dümen

Yelken açup çekdiler göge seren

⁽⁹⁾ Şu yüzinde göge çıkup bād-bān

Baḫra şaldı bād-bānlar sāye-bān

Pāk şudan aldı ābdest ol dümen

(10) Secdeye vardı hevāda her seren

Rīsmānlar addini eyledi lām

Şıdkıla gösterdi Hāka hoş kıyām

(11) Baş açup yelken götürdi el kürek

Göge dutdı yüzini külek direk

Bahr-ı ‘Ummān cūşa gelüp urdı mevc

(12) Murğ [u] mākī dile gelüp fevc fevc

Dillerince didiler kim yā İlāh

Rüstem-i Destāna ol püşt ü penāh

(13) Tutdı yelken şu yüzün dübdüz tamām

apladı şan gök yüzün ılduz tamām

Bürüdi deryā yüzün tutdı gemi

(14) Kim belürmedi gemiden şu nemi

apladı deryā yüzün şandal kürek

Örtü güneş yüzini külek direk

(15) Her geminüñ gidişi çün bād-ı Hūd

Toplar atup baħr için tutard[1] od

İrdi öküze balığa dümen ucı

(16) Çıkdı güneş burcuna yelken ucı

Barçalarda çalınırdı kūs-ı ħarb

Şavtıla tolarıdı şark u ħarb

(17) Baħrı keştī bağladı gögi ‘alem

Zeyn olupdı her gemi bāğ-ı İrem

[NESR] Ĥakīm kavlince çünki Rüstem-i Dāsītān ⁽¹⁸⁾ sekīne-i Mūsāyla yigirmi biñ āhen-pūş erile ‘Acem dil-āverleriyle Zāvilistān Kābilistān serverleriyle ⁽¹⁹⁾ kırk pāre gemiye girüp yelken açup ki gitdiler ol gün yilile yürüyüp bir cezīreye yitdiler içinde ⁽²⁰⁾ bir yüce ħişār kullesi felege varmış berāber olmuş Rüstem Kaytafün-ı Mellāħa şordı ki bu cezīreye ⁽²¹⁾ şordı ki bu cezīreye ne cezīre dirler ve bu ħal‘a ne ħal‘adur cevāb virdi ki bu cezīreye cezīre-i [5a] ⁽¹⁾ A‘lem-yūs dirler ve ħal‘a şāħib-i Hāmānuñ diyārıdur illā ki ġāyet ħahhār cebbār ⁽²⁾ āteş-perest mel‘ündür bundan ġāfil olmağ olmaz ki ġāyet cihān-dest pehlivāndur ⁽³⁾ deyicek Rüstem bin Zāl tebessüm itdi eyitdi varalum görelüm ki pehlivānlığı ne ħaddedür ve sitāre ne ⁽⁴⁾ yüz gösterür diyüp kırk pāre gemileri ālāy bağladup rāst ħal‘anuñ līmūn-gāhına sürdiler ⁽⁵⁾ ol yañadan ħal‘asında Hāmān daħı felek nikbetinden rūzigār şiddetinden emīn olup ⁽⁶⁾ ‘ayş u nūş iderken ‘alā-rağm-ı rūzigār vaqtini hoş iderken anı gördiler ki deryā yüzinden ⁽⁷⁾ kırk pāre gemi görüñdi eyle gemiler ki her birisinde biş yüz demir tonlu sipāhī ‘alemler şukħasın ⁽⁸⁾ açmışlar yelken rāst kılp dümen şehir-i līmūn-gāhına dutup gelürler nite

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

(9) Kırkıdan artıķ var ola göge kayık

İçi tolu pür-yaraķ âdem kıyık

Her taraıdan atılır top [u] tüfek

(10) İtdi dehşet gördi mirrîh-i felek

Kim gemide var ola biş yüz dilîr

Şaf-şiken ıal ‘a-güşâ ü nerre-şîr

(11) Tîğ-zenler cümlesi kîne-sâz

Tîr-endâz ıaşm-efgen ser-fîrâz

İki ulu burca daıı key bülend

(12) Kûlekine ıarlı atamazdı kemend

Şan muııı üstünde tırur kûh-ı Kâf

Birisi Elbürz anuı tutmış maşâf

(13) Yelken açup şehre toğrı geldi zûd

Top tüfek atar şaçup nâr-ı Semûd

NESİR (14) Hâkîm kıavlince Hâmân-ı âteş-perest bu gemileri göricek bildi ki düşmen leşkeridür lîmûna (15) gelür ğırîv kılup on biñ erile lîmûna cem ‘ olup varınca bu taraıdan Rüstem-i Zâl (16) daıı lîmûn-gâha varup girdiler serverler gemiden yir yir ııkup burclayın metrisler diküp (17) ardından top taraķa kıurup düşmene kıarşı yürüdiler Hâmân-ı âteş-perest anı görüp (18) Nâķûr Bîķûr adlu iki kıulı cihân-dest pehlivânlarla cenge yürüyüp na ‘ra urup (19) on biñ erile yigirmi biñ Süleymânî leşker buluşıp kıarışıp kıatışdılar otuz

(20) biñ er olup ceng itdiler anı vaqt içinde Nākūrı Bīķūrı tutup bağlayup (21) Hāmān çerisin gerüsine sürdiler ceng iderken Hāmān-ı fīl-süvār daḥı Gīvile Güderze [5b] (1) ol iki pehlivāna tuş geldi revān ikisini iki eliyle kemer-gāhlarundan tutup bir eliyle Gīv at üstünden (2) kapup ol güm-rāhı hevāya kaldırdı ve bir eliyle daḥı Güderzi tutup kaldırup fīline haykurup ḳal‘a (3) ḳapusına kaçup giderken Rüstem-i cihān-gīr anı görüp revān rahşından inüp segirdüp fīlūñ (4) ardından yetüp yā Allāh diyüp bir eliyle fīlūñ sağ ayağın ve sol eliyle sol ayağın tutup (5) kaldırup omuzuna urup Hāmān daḥı ol iki pehlivānı ve fīl daḥı Süleymān-ı nebī müzdine şalavāt (6) virüp Allāha tekbīr getürdi ol tağ gibi fīliyle üç ‘azīm pehlivānı getürdi dönüp alup (7) liman ağzına yitürdi Hāmān-ı bī-emān Rüstemūñ kuvvetin görüp kendüden varup ‘aqlın yitürdi (8) cān acısından ol iki pehlivānı ellerinden şalıvirdi pīlden kendüyi yire atup kaçmak dileyince (9) Ḳārūn-ı Pīl-ten irişüp ḳafāsına bir gürz urup ‘aqlın şaşurdu düşürüp elin ḳafāsında (10) bağladı Hāmān-ı bī-emānuñ leşkeri şındı ol ḳadar kırdılar ki ḳan seyl olup ‘ummāna aḳdı ḥalāş (11) ol niceleri kaçup ḳal‘aya girüp ḳapuyı yapup burc başına çıḳdı ceng şoldı şehri (12) aldılar ‘Acem mübārizleri ‘Arab dil-āverleri şehri yağmalayup toyum oldılar Rüstem (13) daḥı ḳal‘anuñ tāc-ḥānesine ḳarşu ḳaplan postından sāye-bān ḳurdılar altına girüp oturdu (14) emr itdi Hāmān-ı bī-emānı getürdiler Nākūrı Bīķūrı sağına ve şoluna tırdılar (15) Rüstem nazar ḳılup gördi ki yüz yigirmi arış ḳadd u ḳāmet Kerīmān-şüret Ḳahramān- (16) şalābet bir pehlivān-ı cihāndur ki vaşfa ḳābil degül sağında şolında tıran Nākūrı Bīķūr daḥı (17) birer pehlivān-ı cihāndur ki biri yidi başlı evrene biri arslana beñzer

NAẒM

[fā ‘ilātūn fā ‘ilātūn fā ‘ilūn]

(18) Her birisi pehlivān gürbüz ḳatı

Gökde Behrām görse ḳıla dehşeti

Ḳıyḳımından ḳan ḳaşanur Ḳahramān

(19) Şan zebānī her birinūñ şüreti

NEŞR Hākīm ḳavlince Rüstem-i Zāl (20) bunlaruñ ḳadd u ḳāmetin şalābetin görüp gönünden eyitdi eger bunlar baña muṭī‘ olursa (21) ḥayfdur ki bunları öldürem diyüp cellād başı Tağtağa-i tarrāra ve Zemzeme-i mekkāra eyitdi [6a] (1) şor gör ki bunlar kimlerdür

deyicek ‘ayyārlar daḥı nacaḵ yalıncaḵ kılup hūm hūcūmile ⁽²⁾ eyitdiler kimlersüz Süleymān pehlivānı Rüsteme ḥaber virūñ velī rāstın idūñ ki başıñuz ⁽³⁾ gitmeye deyicek Nāḵūr eyitdi bu server Hāmān-ı bī-emāndur Şeddād bin ‘Ād ḵullarındandur bu ḵal‘a ⁽⁴⁾ bu vilāyet bunuñdur dōrt yüz yıldur ki buña kimse ḡarīm olmadı pehlivānlıḵ iderdi ⁽⁵⁾ daḥı şimdi bulındur ve baña Nāḵūr dirler bu yoldaşımıñ ad[ı] [d]aḥı Bīḵūrdur bunuñ ⁽⁶⁾ ḥızmetinde oluruz diyüp cevāb viricek Rüstem-i Dāsītān Hāmān-ı bī-emān yüzine baḵup ⁽⁷⁾ eyitdi ki yā pehlivān-ı cihān ben Süleymān nebīnūñ pehlivānı Rüstem Adīnā bin Dāvūd Kīş-i Baḥreyn ⁽⁸⁾ taḥt-gāhından gemiye girüp ḵaçup belürsiz oldı dedem Sām-süvār ol şīr-i rūzigār ⁽⁹⁾ kırḵ gemiyle ve yigirmi biñ āhen-püş serverile ‘aḵabince gönderdi ki her bir cezīreye ki ⁽¹⁰⁾ varam teftīş idüp şoram ḵanda bularsam ele getürem çünki şehrūñe toḡru geldūñ bize niçün ⁽¹¹⁾ ḵarşu ḵıḵup istiḵbāl itmedūñ ceng-i āheng eyledūñ bizüm ḥod senūñle evvelde ‘adāvetimüz ⁽¹²⁾ yoḡıdı yoḡsa Adīnā bin Dāvūd ḵal‘anda mıdur ḥaber vir deyicek Hāmān-ı bī-emān ḡāyet ⁽¹³⁾ cebbār ḵişıydi eyitdi ey Zāl oḡlı benüm saña ve Süleymān bin Dāvūda ‘adāvetüm vardur ⁽¹⁴⁾ saña ve zenbīl örici Süleymāna iṭā‘atim yoḵdur ne dilerseñ eyle didi ben ḥod dōrt ⁽¹⁵⁾ yüz yıldur ki cihān serāyında pehlivānum iki yüz yıl mıḵdārı cennet-i firdevs yapan Şeddād bin ⁽¹⁶⁾ ‘Ād öñinde şāḥib-ḵırānlıḵ itdüm yidi iḵlīme ḵılıç urup pehlivānlıḵ itdüm ve iki yüz ⁽¹⁷⁾ yıl daḥı vardur ki bu cezīrede ṭurmuşumdur ḵal‘ama ḵaşd idenūñ boynın urmşumdur ⁽¹⁸⁾ ey Sīstānī üzerüme añsuz geldūñ küstāḥlıḵ yitmez mi ki baña istiḵbāl itmedūñ diyirsin ⁽¹⁹⁾ diyüp Hāmān ḥaylī hūcūm itdi zencīre çekilmiş arslanlayın añırdı ve gümredi ⁽²⁰⁾ şöyle kim şadāsından gerdün çıñradı.

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Böyle diyüp anda Hāmān-ı dilīr

[6b] ⁽¹⁾ Pūr-i Zāla verhem itdi ey emīr

Diñle imdi ḵışşa nedür yār-i cān

Vir şalavat Muştafāya dil-peẓīr

⁽²⁾ NEŞR Ḥakīm ḵavlince Rüstem-i Dāsītān Hāmān-ı bī-emān sözün işitdi ⁽³⁾ ḡāyet ḥışma gelüp eyitdi al bu mel‘ūnı ḵayd-bendile bilesince ṭutulan beglerle pehlivānlarla ⁽⁴⁾

ḳal‘aya ḳarşı iletüp dileñ eger virürlerse alup bunları gelün eger ḳal‘ayı virmezlerse ⁽⁵⁾
dār diküp üçin daḥı ber-dār ḳıluñ deyceḳ alup gitdiler ḳal‘a ḳapusına ḳarşı bir ⁽⁶⁾ dār
ağacın diküp boyunlarına pālheng daḳup be-āvāz-ı bülend çağırup eyitdiler ki ey ⁽⁷⁾
ḳal‘ayı ḥıfz idenler āgāḥ oluñ ki pādišāhiñuz Hāmān-ı bī-emān serveriñüz Nāḳūrıla ⁽⁸⁾
Bīḳūrı uş dār dibine getürdük yā budur ki ḳal‘ayı teslīm idün bunları āzād idelüm ⁽⁹⁾ yāḥūd
ber-dār iderüz diyüp çağırınca Hāmānuñ ḳarındaşı oğlu ‘Āşaf bu siyāseti görüp ⁽¹⁰⁾ diledi
kim ḳal‘ayı vire ammā ki anası ‘acūze ḳomayup men‘ itdi eyitdi ey ciger-küşem bu gelen
Rüstem-i ⁽¹¹⁾ Zāl pehlivān-ı Süleymāndur Yezdān-perestdür ḳal‘ayı viriceḳ lāzım gelür ki
anuñ ⁽¹²⁾ dīnine girevüz yigregi budur ki ḳal‘ayı viremeyüz āteş-perest kilīsāsından bir taş
ayırmayavuz ⁽¹³⁾ diyüp ḳal‘ayı virmeyüp cellādları oḳa tıtdılar alup Hāmānı yoldaşlarıyla
Rüstem ⁽¹⁴⁾ nazarına getürdiler Rüstem anları ḥabse şalup leşkerine emr itdi ḳal‘ayı
yarağın ⁽¹⁵⁾ görüp yir yir metris ḳuralar tüfekler toḫlar atup cenge tırdılar anca kim vaḳt-
i aḥşam ⁽¹⁶⁾ oldı hemān-dem Rüstem-i Zāl ruḥ ḳuşın yokladı emr itdi on şıḡır bulup ⁽¹⁷⁾
getürdiler derisin yüzüp leşlerin bir yüce yire çıkardılar ruḥ ḳuşın gözedüp ⁽¹⁸⁾ oturdılar
bu yañadan ruḥ ḳuşı daḥı hevā yüzinde ḳara bulut gibi ḳanadların açup bunlaruñ ⁽¹⁹⁾
cengin seyrān iderken anı gördi kim leşler yığılup yeşil ‘alem diküp kendünün ⁽²⁰⁾ şeh-per
yüñünü şonca ḳomışlar bildi ki ol yüñ ‘alemile diklendüğinden ve ol ⁽²¹⁾ leşler ḥāzır
olduğundan Rüstem-i Dāsītān kendüyi da‘vet ḳılur hemān-dem ol [7a] ⁽¹⁾ leşleri gözedüp
üzerlerine ḳara bulut izleyin indi şanasın bir ḳara tağdur ki ⁽²⁾ ḳarār itdi andan ağız açup
ol leşleri tırtup yırtup yimege başladı

⁽³⁾ NAẒM

[fā ‘ilātünfā ‘ilātünfā ‘ilün]

Kūh-ı Ḳāfa beñzeridi ḳāmeti

Mirrīḥi ḥayrān iderdi heybeti

⁽⁴⁾ Şan yidi başlu ejderidi dem çeküp¹

Ḳıynağ urup yudarıdı ol eti

---

¹ Bu mısra vezne uymuyor.

NEŞR ⁽⁵⁾ Hakīm kavline çünki murğ-ı ruh leşleri yiyüp kursağı kabardı andan dilince ⁽⁶⁾ şakiyup Hakkā çok şükr idüp ötdi dahı şükr-i Hakkı edā itdi ve Rüsteme müteveccih olup ⁽⁷⁾ tırdı Rüstem dahı katına gelüp kanadların şıgayup izzet itdi ruh kuşının kaçmaduğına ⁽⁸⁾ halk bakup ta'accüb iderlerdi andan Rüstem-i Cihān-gīr Qārūn-ı Pīl-teni ve 'Acem mübārizlerini ⁽⁹⁾ 'Arab u 'Arbā serverlerini cem' idüp eyitdi yā pehlivānlar ben bu gice bu ruh kuşına ⁽¹⁰⁾ süvār olup kal'a içine girürem siz dahı nışfu'l-leyl olıcak kal'a kapusına cenge ⁽¹¹⁾ yürün bākī leşker her taraftan cenge girsün ben dahı kal'anuñ içinden savaş kılayum ⁽¹²⁾ ümīd-vārdur ki kal'ayı feth idevüz ammā ümīdimüz aña olsun ki kapuyı açavuz savaşımız ⁽¹³⁾ kapu üstünde olsun didi bu ittifāk üzerine Rüstem kavlı idüp dahı hemān-dem ⁽¹⁴⁾ otuz altı pāre ceng āletin üzerinde müheyyā kılup siper döşine şalup ⁽¹⁵⁾ tīg hamāyil kuşanup kīş u kurbān dakınup hançer bile şokınup başdan ⁽¹⁶⁾ ayağa gömgök demir olup Kahramān gürzin eline alup kara tağ mānendi yirinden ⁽¹⁷⁾ turup ahşamıla yatsu arasında halk yimeklü yimegin yirken ol karañu gice içinde ⁽¹⁸⁾ ruh kuşının nazarına gelüp eliyle kal'anuñ tāk-hānesine işāret idüp ⁽¹⁹⁾ beni anda ilet diyüp anlatdı ruh¹ kuşu hod Yūnān vilāyetinde Şeh Süleymān ⁽²⁰⁾ emriyle niçe kerre Sām-süvārı arkasına alup uçup ol kal'anuñ ⁽²¹⁾ tāk-hānesine iletmişidi anuñ sebeble feth olmuşıdı niçe niçe kal'alar cengin görmişidi [7b] ⁽¹⁾ pes Rüstem-i Dāsītān ruh kuşının arkasına bindi boynı üzerinde oturup iki ayakların iki taraftan ⁽²⁾ kanadları altına şokup sağ eliyle 'amūdın ve sol eliyle ruh kuşının tāk perrin tutdı ⁽³⁾ dahı ruh kuşu kara bulut mānendi kanadların açdı baş kaldırıp ayak düşürüp kuyruk uzadup ⁽⁴⁾ kanad büküp uçdı tārketü'l-'ayn içinde kal'anuñ tāk-hānesine geçdi Rüstemile kapu üzerine inüp ⁽⁵⁾ kondı Rüstem arkasından indi iki pās-bān gördi hāy nedür deyince başların kesüp leşlerin ⁽⁶⁾ ruh kuşu önüne atdı ruh kuşu dahı leşleri kapup hevāya ağdı kanad açup pervāz urdı ⁽⁷⁾ Rüstem nedür diyüp çevre yaña göz urdı gözedür ki kal'a içinde Rüstem neyler Rüstem ⁽⁸⁾ dahı tāk-hāneden aşāğa kapuya indi gördi ki beş yüz miqdārı kişi āhen-pūş olup ⁽⁹⁾ kal'a kapusın bekleyüp otururlar

NAZM

[fā 'ilātünfā 'ilātünfā 'ilün]

¹ خ harfi yerine ح kullanılmıştır.

Rüstem ele aluben gürz-i girān

⁽¹⁰⁾ Urdı na‘ra ki ötdi güm güm āsumān

Didi benūn pehlivān-ı nerre-şīr

Zāl-ı Dāstān oğlıyum şāhib-ķırān

⁽¹¹⁾ Ceddīmüzdür şaf-şiken-ı Sām-süvār

Nerīmān [u] Kerīmān [u] Kāhramān

Bezm idersem muṭribūm zühre durur

⁽¹²⁾ Rezm idersem mirrīḥ ister emn ü emān

Cengime olmaz muḳābil ejdehā

Yidi başlu evrenem işbu zamān

⁽¹³⁾ Hāzır ol kim ḳal‘aya girdüm bu dem

Hūn-ı düşmān döküp alam ḥaşm-ı cān

Böyle diyüp na‘ra urdı pehlivān

⁽¹⁴⁾ Hūb diñle vir şalavāt şādumān

NEŞR Hākīm ḳavlince Rüstem böyle ⁽¹⁵⁾ diyüp na‘ra urup cenge girince ḳal‘a içinde cemī‘ leşker ḥalkı işidüp altı biñ āhen- ⁽¹⁶⁾ pūş er ‘Āşım-ı Bedaḥşī-nām bir pehlivān kırk arış ḳadd u ḳāmetile sürüp Rüsteme seyf ḥavāle ⁽¹⁷⁾ kıldı Rüstem ‘amūd ḳarşu tutdı kılıç ‘amūda doḳunup buz pāresileyin iki şaḳḳ oldı ⁽¹⁸⁾ şındı Rüstem gürzle ‘Āşımuñ farkında eyle urdı ki başı ḥurd u ḥamīde döndi ⁽¹⁹⁾ cān bir cehenneme ışmarladı andan tiğ-i Daḥḥākı eline alup anuñ gibi ceng itdi ki anı ⁽²⁰⁾ vaḳt içinde ḳal‘a ḳapusındaḡı ceng eri kırıldı

taşradan pehlivānlar dahı Rüstem⁽²¹⁾ na ‘rasını işidüp kal‘a kapusına yürüyüş idüp Rüstem içerüden anlar taşradan [8a]⁽¹⁾ bir ‘acāyib ceng itdiler ki ele girenini kılıçla iki biçdiler kal‘a kapusın açdılar düşmān⁽²⁾ kanın hāke senge saçdılar kal‘ayı feth idüp serkeşin kırıp muṭī‘ine emān virüp Hāmān-ı⁽³⁾ bī-emān serāyına varup tahtına geçüp Rüstem oturdu pehlivānlar dahı cengden el çeküp⁽⁴⁾ oturdılar meclis āletin ortaya getürdiler şabāha dek ‘ayş u nūş ‘alā-rağm-ı rūzigār vaḳtların⁽⁵⁾ hoş itdiler şubḥ-dem olıcaḳ Rüstem hüküm itdi Hāmān-ı bī-emānı meydān-ı siyāsete getürdiler ve Nāḳūrıla⁽⁶⁾ Bīḳūrı ele giren serverleriyle dest-beste ciger-ḥaste dil-şikeste zincīrile Rüsteme⁽⁷⁾ ‘arz itdiler andan Rüstem Hāmān-ı bī-emāna eyitdi ne dirsın eger Süleymān peygāmbere emrine⁽⁸⁾ fermān-ber olup Dāvūd peygāmbere şerī‘atına girüp müslümān olursañ tāt tahtuñ kal‘a saña⁽⁹⁾ virüp cānuñı āzād ideyin ve eger ki serkeşlik iderseñ başuñı gövdeñden alup⁽¹⁰⁾ kal‘a aña vīrān kılup gideyin ihtiyār elüñde gör ne dirsın aña göre ben dahı iş ideyin⁽¹¹⁾ deyiceḳ Hāmān-ı bī-emān nā-ḳār olup baş ölümdeñden kurtarup eyitdi ki *lā ilāhe*⁽¹²⁾ *illallāh Dāvūd ḫalīfetullāh Süleymān eminullāh*¹ diyüp imāna geliceḳ emre fermān⁽¹³⁾ ve müslümān olıcaḳ Rüstem hüküm itdi Hāmān benden olup hil‘at-ı hāş giyürdiler⁽¹⁴⁾ Nāḳūrıla Bīḳūrı ve cemī‘ tutulan dil-āverleri hil‘atlayup hoş⁽¹⁵⁾ gördiler andan Hāmānıla ser-cümlesi Rüstemuñ elin öpüp ḫizmetinde yüz sürüp ḳademinde⁽¹⁶⁾ baş ḳodılar andan Hāmān pehlivān olduḡı cihetden pehlivānlar şaffında zer yirden aşıḡa yir⁽¹⁷⁾ gösterdiler geçüp oturdu ḥū‘ān geldi yinildi du‘ā dinildi ba‘d ez-ān şükr şerbetleri içildi⁽¹⁸⁾ andan Rüstem-i Dāsītān baş ḳaldırup eyitdi ki yā Hāmān bizüm şāḫımız Süleymān peygāmbereñ ḳarındaşı⁽¹⁹⁾ Adīnā bin Dāvūdın ḫaber bilür misin cevāb virdi ki ne‘am şol ḳadar bilürem ki gelüp bizümle buluşdı⁽²⁰⁾ üç gün ziyāfet eyledüm felekden çok şikāyet ḳıldı ṭālī‘inden şikāyet sergüzeştinden ḫikāyet⁽²¹⁾ itdi ne ḳadar ki cehd itdüm benümle ṭur diyü ṭurmadı ‘azm-i Hindüstān ḳılup gitdi ben dahı çok [8b]⁽¹⁾ azık virüp ‘izzetile gönderdi ḫaber anı bilürem diyüp ‘izzetile cevāb virdi Rüstem bu sözi⁽²⁾ işidüp şabr u ḳararı ḳalmayup eyitdi ki yā Hāmān bizümle bile gider misin yoldaşlık ḳılur mısın⁽³⁾ ve yāḥūd kal‘a anda ḳalur mısın ihtiyār elüñde deyiceḳ Hāmān-ı bī-emān ayaḡ üzre ḳalkup ḳademinde⁽⁴⁾ baş ḳoyup yir öpüp devletine du‘ā ḳılup eyitdi ki yā Rüstem-i Dāsītān ey pehlivān-ı cihān ben bu iyiligü ki⁽⁵⁾ ḫazretüñden gördüm ḫuşūşā ki müslümān olup dīnünüze girdüm tā Süleymān nazarına varıncaya dek⁽⁶⁾ mübārek yüzün görinceye dek ḫizmetüñde oluram ḫayf ol ‘ömre ki bu ḳal‘ada ‘abes

¹ “Allah’tan başka ilah yoktur. Dāvud Allah’ın halifesidir. Süleymān Allāh’ın emin kuludur.”

geçürdüm ⁽⁷⁾ diyüp hizmete rızā viricek Rüstem hoş görüp tekrār hil‘at-ı hāş geyürdi ⁽⁸⁾
Hāmān daḥı yaraḳ gördi on pāre gemiyi tonatdı dört biñ āhen-pūş erile Nākūr Bīķūr ⁽⁹⁾
bilesince alup yirine oḡlı Bihzādı ḥalīfe diküp ol gün ṭurup ‘ale’ş-şabāḥ yine Rüstem ⁽¹⁰⁾
gemilere girüp yelken açup gitdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Elli pāre oluban anda gemi

⁽¹¹⁾ Her birinüñ içi ṭolu ādemī

Rüstemüñ ḥod gögesiydi bir muşır

Kim mişālin görmemişdi çeşm-i ‘aşr

⁽¹²⁾ Şan Süleymān taḥtıdur yıl götürür

Ḳanda kim isterse iltür yitürür

Yā Sikender seddidür kaçan ṭurur

⁽¹³⁾ Yāḥū[d] Nūḥuñ keştisidür çün yürür

Her ṭarafdan atılır ṭop [u] tüfenk

Çarḥ-ı mirriḥ olmışıdı aña denk

⁽¹⁴⁾ Yüzden artıḳ varıdı şandal ḳayık

Kim yaraḳ ṭolu içi ādem ḳıyık

Eñ kemīnde varıdı üç yüz pehlivān

⁽¹⁵⁾ Üç yüz ola hem görgeçi nev-civān

Tîġ-zendi cümlesi ve kîne-sâz

Tîr-endâz haşm-efgen ser-fîrâz

(16) S‘ad-ı sâ‘at irdi çekdiler seren

Lenger olup tutdılar kıçda dümen

Çıkdı deryâdan göge her bād-bān

(17) Şaldı bahre bād-bānlar sāye-bān

Şu yüzinde köpürdi ağacdan kürek

Nerdübāndı göge deryâdan direk

(18) Her gemide şukka açup zerrîn-‘alem

Kūs-ı ħarbî dögülürdi pîş [ü] kem

Çekildi leşker gitdi Rüstem ol zamān

(19) Diñle imdi kışşa nedür yār-i cān

Lîk virgil hoş şalavat bî-şumār

Qışşa nedür söyleyeyüm āşikār

(20) **NEŞR** Hākīm kavlince Rüstem-i Tehemten elli biñ ⁽²¹⁾ erile elli pāre gemiyle Hāmān-ı bî-emānıla deryā yüzine ki aşup gitdi ‘ākibet bir cezîre göründi **[9a]** ⁽¹⁾ kenāra çıkup çayır çemen sünbül-i za‘ferān arasında āb-ı revān kenārında otağ kurup sāye-bānlar ⁽²⁾ kaldırıp ‘ayş u nüş itdiler Rüstem Qaytafün-ı Mellāha bu ne cezîredür cevāb virdi ki ⁽³⁾ buña cezîre-i Hālidāt dirler otuz fersah yir tolı ve yigirmi fersah yir ‘arzı vardır ısuyluğdur

(4) beyābāndur envā‘ ġarāyib cān-verler bunda çokdur deyicek Rüstem şayyādlara hüküm itdi (5) varup çok cān-ver şikār idüp getürdiler ammā ki şayyādların birisi bir ‘aceb cān-ver şayd (6) kılp Rüsteme ‘arz kıldı gördiler koyun çoç nice ola velī başı at başına beñzer kāmış kulaqlı (7) alnı perçemli yanında dağı yelesi var siyāh sūnbül gibi derisi geyikleyin arkası karda beñzer kuyruğı (8) koyunlayın müdevver karnı balıqlayın pullu ayaklarının ikisi kaplan-mişāl pençesi minķārlı kış ayakları (9) atlayın toynaqlı bir ‘acāyib dağı bu kim bir gözi var şıgır gözine beñzer Rüstem ol ‘aceb (10) şekl-i cān-veri görüp ‘acebleşüp Hāk te‘ālānıñ kudretine hayrān olup şun‘ın (11) āferīnlediler pes Rüstem buyurdi ol cān-verün hey‘etin ‘Acāyibü’l-Maḥlūḳāt kitābına taḥrīr (12) idüp kendüyi hıfz ideler ḥvācesi men‘ idüp eyitdi ki ḥācet degül ki bu cān-verün (13) muḫlimesine girüp ḥabs idesin kim deñiz hevāsına doymayup helāk olur ammā ki eşkālın (14) raḳama getürüp beyān itdük Süleymān ḥazretine ‘aleyhi’s-selām varıncaḳ i‘lām idevüz müvekkel-i eṭyāra (15) hüküm idüp berr ü baḥrda buldurup getürde

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Şeh Süleymān ḥazretidür şehriyār

(16) Hüküm-i Hākla çākeridür mūr u mār

Her ne dirse izn-i Hākķıla olur

Hükümüne maḥkūmdur leyl ü nehār

(17) NESR Hākīm ḳavlince Rüstem ḥvācesi Ferīd-i ‘aşr sözün (18) işidüp ol cān-veri āzād idüp ol gün anda yiyüp (19) içüp şubḥ-dem olıcaḳ gelüp gemilere girüp tāze şular alup yelken açup seren (20) ḳaldırup gitdiler

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Bürüdi deryā yüzün tutdı gemi

Kim belürmedi gemiden şu nemi

(21) Cüş idüp deryā-yı Mağrib gümledi

Ol gümöldüden felekler gümledi

Ƙapladı deryā yüzün şandal kürek

[9b] ⁽¹⁾ Örtđi güneş yüzini şandal kürek

Her geminüñ gidişi çün bād-ı Hūd

Ʀoplar atup dehr için tutardı od

(2) İrdi öküz balığa dümen ucu

Çıķdı güneş burcına yelken ucu

Diñle imdi nolisardur kışşa sen

(3) Vir şalavat Muştafāya yā ḥasen

Ƙışşa-ı Süleyman Bin Dāvūd Āgāh Şoden Ez-Süleymān-ı Mevcūd

(4) Ḥakīm ƙavlince Sām-süvār bunda Rüstem-i Tehemten kırķ pāre gemilerile deryā yüzinden yelken ⁽⁵⁾ açup gitmekde ‘azm-ı Adīnā bin Dāvūd itmekdedür ammā ki bizüm kışşamuz ez-ān cānib Süleymān ḥazretine ⁽⁶⁾ geldi nite ol zamān ki nübüvvet-taht üzere ƙarār ƙılup oturmışdı melā’ike müvekkelün taht ⁽⁷⁾ ƙafāsında yirlü yirinde ayağ üzere ƣurmuşlardı ve beni İsrāi’lün on iki biñ enbiyāsı ve evliyāsı ⁽⁸⁾ ve etķiyāsı ve ḥükemāsı sağ ƣarafda oturmuşlardı insān melikleri ve cinnīler ser-hengleri vuḥuş-ı ƣuyūr ⁽⁹⁾ re’isleri mūr u mār çerende ve perende yirlü yirinde ƙarār itmişlerdi pes Süleymān bu ‘azametle saltanat ⁽¹⁰⁾ tahtında otururken nā-gehān Melik Mayṭatarūş geldi Süleymāna selām virüp taht-pā öpüp nazarında ⁽¹¹⁾ iki mühürlü nāme ƙodı Süleymān ḥazreti nāmenün mühürlerine nazar ƙılup gördi ki birinün ⁽¹²⁾ üzerinde mühr-i Āşaf ve birinün daḡı mührine baƣup gördi ki Ḥātem mührünün naķşında resmi ⁽¹³⁾ bu ki hāzā kitāb-ı Süleymān-ı mevcūd Süleymān ta‘accüb idüp eyitdi Süleymān bin Dāvūd varken ⁽¹⁴⁾ bir Süleymān daḡı mı durdı Süleymān-ı mevcūd ḥod Süleymān bin Dāvūddur ki ben bende-i ⁽¹⁵⁾ ma‘būddur hele

nāme-i Āşafı okuyam diyüp nāmenūñ mührin götürüp Loḵmān-ı Hākīm eline ⁽¹⁶⁾ virdi Hākīm daḥı mütāla‘a kılup okuyup beyān itdi nāme benden ki Āşaf bin Berḥıyā bin ⁽¹⁷⁾ İnkiyā bin İşmūyıl peygāamberüm ḥazret-i Süleymāna dā‘ī ve du‘acı ve muṭī‘-i fermān-berüm çākerüm ⁽¹⁸⁾ yā Süleymān bin Dāvūd ey mülk-i Maḥmūd v‘ey resūl-ı ma‘būd-ı be-ḥaḵ Ḥālīḳu‘l-Ḥayyu‘l-‘Azīm ⁽¹⁹⁾ u‘l-vedūd ki *kün* demekden ‘ālem ḥılḳat itdi mevcūd ḳaṭ‘ā sözümün kızb yokdur ki sözden ⁽²⁰⁾ sözden¹ şıḥḥatdur maḳşūd şöyle bilesin kim çünkim ‘Antāḳıyye şehrine geldük ⁽²¹⁾ Hadḥādıla ceng idüp şāḥı soyup ḥabs itdük ammā ḳal‘aya zafer bulmaduk çünkim **[10a]** ⁽¹⁾ ol gün ol gice kim geçdi şubḥ-dem ki yitdi tūṭī ve tarrāc bülbul ve ḳumrı dillerince ki ⁽²⁾ Ḥālīḳı zıkr itdi pāk şudan arı āb-dest ki aldık şubḥ namāzın ki cemā‘atla kıldık andan evrād ⁽³⁾ okuyup namāzdan ve niyāzdan fāriğ olunca bi’smi’llāḥ diyüp seccāde üzerinden ki ṭurduk ⁽⁴⁾ güneş şu‘lesin ki ‘āleme māl-ā-māl olduğın ki gördük otaḳlu otaḳımız ḳapusından ki ṭaşra ⁽⁵⁾ çıḳduk maḡārib ve meşārīḳa şimāl ve cenūba ‘Antāḳıyye şahrāsına yir ve gök arasına ṭağ ⁽⁶⁾ ve rāḡına her cevānibine ki göz urduk gördük ki bir Süleymān-taḥt hevāda ṭurur üzerine ⁽⁷⁾ ḳuşlar ḳanad yayup pervāz urup dīv cinnī çerisi çevresin çigzinür ḡül ve ‘afārīt ⁽⁸⁾ leşkeri taḥt altında her birisi server-i salāṭınler serīr üstünde yir yir oturmuşlar ⁽⁹⁾ pehlivān-ı rüy-ı zemīnleri ḳarşusına ayaḡın ṭurmuşlar her birisi ellerin gürz-i girāna urmuşlar ⁽¹⁰⁾ eyle pehlivānlar ki dest urup felekdeki mirrīḥ ḳulaḡın burmuşlar bir Süleymāndur ki ⁽¹¹⁾ kendünün şaffında tāc u taḥtında ve baḥtında ve raḥtında ṭal‘atında ve fiṭnatında şavletinde ve ⁽¹²⁾ şüretinde ḳaṭ‘ā senūñle farkı yok ve bir daḥı ‘acāyib bu kim ins ü cinn meliklerinde ⁽¹³⁾ dīv ‘afārīt ser-henglerinde cemī‘ ‘ulemā ve ḥükemā ve vüzerā zürefā şu‘arā nüdemā ⁽¹⁴⁾ etḳıyā aḡniyā ve ne ḳadar ekābir-i eşyā ki varsa ol Süleymānuñ der-gāḥında ⁽¹⁵⁾ cinsinde ve nāsında tācında ve kemerinde ve libāsında ser-cümlesinün taşvīrinde ve taḥrīrinde ⁽¹⁶⁾ taḥtında ve serīrinde ve kürsīsinde ve her birisinde uşaḡında ve irisinde ḳaṭ‘ā tefāvūt ⁽¹⁷⁾ yok ‘ale‘l-ḥuşuş ki bir kimesne Āşaf ve Keyḳubād şāḥ ve Sührāb şāḥ Efrāsiyāb şāḥ ⁽¹⁸⁾ mişli melikler şayvān ser-ā-perdeler ḳurup ḥaşem u ḥademile ṭabl u ‘alemile ḳarşımuza ⁽¹⁹⁾ muḳābil ve mu‘arız ḳonup oturdılar ol Süleymān bu cinnīyle bu mühürlü nāmeyi göndermiş ⁽²⁰⁾ getürdi ol cinn ammā ki cevāb virmedi ol nāmeyi Melik-i Mayṭaṭarūşıla ⁽²¹⁾ ḥazretüne gönderdük tā kim bu Süleymān-ı mevcūduñ sen Süleymān bin Dāvūd nāmesin okuyup **[10b]** ⁽¹⁾ gelüp muḳābil olup ṭurasın Ḥaḳ te‘ālānuñ taḳdīrinde ne vardıḡın göresin

¹ 19. Mısranın sonunda ve 20. mısranın başında iki defa tekrar etmektedir.

(2) bu Süleymāndan ġāfil olmayasın gelmege ta‘allül ve bahāne kılmayasın Süleymāna cevāb virmege (3) Süleymān gerekdür bu bir işdür ki cihān serāyında olmış degül ve niçe biñ yıl ‘ömr (4) süren cinnīlerden ħaber alduķ ki bir Süleymān devrinde bir Süleymān daħı gelmiş degül iki (5) Süleymān birbirine muķābil olmış degül imdi nāmeyi okuyup aña göre ‘āmil olasın

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

(6) Yā Süleymān-ı emīr-i şehriyār

Key ‘acebdür işbu iş şöyle ki var

Luţf idüp eyle kerem gelgil bu dem

(7) Ol Süleymān yoġsa ider bizi ‘adem

Tāķatımız yoķ virevüz biz cevāb

Kim idemüz bāzıla cengi zübāb

(8) Bir kişinüñ yil getüre taĥtını

Cinn tutısar yirde anuñ raĥtını

Üzerinde sāye-bān tuta tıyūr

(9) İns ü cinnī ħizmet ide bī-ķuşūr

Begleri çokluķ ola ġāyet ziyād

Ba ‘zı Sührāb ola ba ‘zı Keyķubād

(10) Ba‘zı mîrî dahı ola Efrāsiyāb

‘Askerine olmaya kaç‘ā hisāb

Ġāfil olma işbu hāşmı görme hōr

(11) Bir degüldür mārıla kuvvetde mūr

Bendeye bende gerekdür şāha şāh

Hem Süleymāna Süleymān bî-şibāh

(12) Böyle dimiş nāmede Āşaf naşaf

Vir şalavat eyleme ‘ömrüñ telef

NEŞR (13) Hākīm kavlince Şeh Süleymān hāzreti ‘aleyhi’s-selām Āşaf nāmesin ki (14) okuyup diñledi ġāyet havfa varup belüñledi ta‘accüb idüp bir zamān fikre varup (15) ‘aql ġavvāşın fikr deryāsına şaldı gördi ki kendü gönlinde bir enāniyyet (16) yok ki Allāh te‘ālā celle celālehu kahr idüp kahrhārlığın bildüre ġayb (17) ‘āleminden bir Süleymān-ı mevcūd gönderüp hātemi elinden aldura ve bir dahı Allāh te‘ālā kablinden (18) mülk taleb idicek dimişidi kim baña bir mülk rüzī kııl kim benden (19) sonra kimseye naşīb olmaya nitekim Kelām-ı Qādīm ve Kitāb-ı Kerīm içre gelür kim (20) *ķāle’llāhu te‘ālā¹ rabbi’[ġfir lī ve] heb lī mülken lā yenbegī li eħadin min ba’dī inneke ente’l-vehhāb²* pes eyle (21) olsa benden sonra Bārī te‘ālā bu mülke bir Süleymān göndericek degül nübüvvet tahtında bencileyin muķīm [11a] (1) olup oturacak degül seririne bād merkeb olup getürecek degül meġāribe yetürecek degül

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

¹ “Allah Teālā buyurdu.”

² (Kur’ân-ı Kerīm 38: 35) “Rabbim beni bağışla, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlanlık ver bana. Lütfü sınırsız olan yalnız sensin.”

(2) Böyle diyüp fikre vardı şeh cihān

Şāh-ı ā‘zam Şeh Süleymān-ı zamān

Gerçi kıldı çok tefekkür ‘aqlıla

(3) Rāzı oldu emr-i Hākka bī-gümān

NEŞR Hākīm kavlince Āşafuñ nāmesini Loḳmān okuyup (4) cemī‘ server-i selāṭinler işidüp ḡāyet ta‘accüb itdiler eyitdiler mānend ü şebīhi yok bir bī-zevāl (5) Allāh vāḥid ü lā-şerīk ü lā- vezīr şameddür kim şifātı *ḳul huva’llāhu eḥaddur¹* yoksa bu cihāndur (6) bunda anca Süleymānlar geldi ve gitdi ‘aceb degül bir ‘ālem-i āḥirden bir Süleymān-ı mevcūd gelse (7) Süleymān bin Dāvūdla muḳābil ve mu‘arız olsa ba‘īd degüldür didiler ammā ki ol Süleymānuñ (8) nāmesi daḥı oḳunsın işidelüm aña göre bir iş idelüm didiler andan Süleymān ol nāmenüñ (9) mührin alup Loḳmān-ı Hākīme virdi Hākīm nāmeyi müṭāla‘a kılop gördi ki Süryān dilince (10) yazılmış

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şöyle yazmış nāmesinde ol Hākīm

Zıkr-i bi’smi’llāḥi’rraḥmāni’rraḥīm

(11) Hālīḳ ol ki ḥilḳat itdi ‘ālemi

Çār ‘unşurdan yaratdı ādemi

Kün didise oldu mihr ü meh felek

(12) Dön didise döndi ‘arş [u] nüh felek

---

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 112: 1) “De ki: O Allah tektir.”

Hikmetidür gökde ılduz yürüdür
Kudretidür kaçreden dürr dürüdür

(13) Kānda gevher dürüdür şudan şuver
İnse idrāk virdi çeşme nūr-ı fer

Hākim ol ki hikmetidür bī-‘aded

(14) Vāhid ol ki hāzret-i *Allāhu* ‘ş-şamed¹

Ol Hudādur lā-şerīk [ü] bī-bedel

Lā-vezīr ü lā-naẓīr ü bī-ḥalel

(15) Ben Süleymān ol Hudānuñ kuliyam

Hem muvaḥḥid sünnī vü maḳbūliyam

Nāme benden hāzretüñe şehriyār

(16) Hāzretüñdür Şeh Süleymān kām-kār

Çün işitdüm hāzretüñ vaşfin tamām

Görmege müştāk oldum ey hümām

(17) Ger kadem-rence kıluban gelesüz

Bu kemīne gönlin ele alasuz

---

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 112: 2) “Allah Samed’dır.”

Gelmeyüben ideriseñ ger ‘inād

(18) İş fesāda varısardur key ziyād

Sen Süleymān birle iderem ceng men

Mülk ü mālīcün kıluram heng men

(19) Yā budur ki ikimüz birlik kıla

Dost olup luṭṭla dirlik kıla

Birlige bat birlige bat birlige

(20) İrişesin tā ki bākī dirlige

Birlik içre batmayan bulmaya baht

Ġırre olandan gidiser tāc u taht

(21) Yā Süleymān Ġırre olma devlete

Ġırreye¹ mağrūr olanlar miḥnete

Luṭṭ idüp eyle kerem yüzüñ görem

[11b] ⁽¹⁾ Ĥizmet idüp ḥāk-i pāke yüz sürem

---

¹ “Gāv-ı Ġırreye şeklinde yazmaktadır. Gāv kelimesini metinden çıkarınca vezin bozulmamaktadır.”

Şeh Süleymān olmışiken ben tamām
İns ü cinne hüküm iderken ben hümām

(2) Hükümüne mahkûm olup me'mûr olam
Sen Süleymān der-gehinde mûr olam

Hâtemi almak dilerseñ elüne

(3) Mülkümi katmak dilerseñ ilüne

Yâ Süleymān şöyle bil taḥkîk pes
Olmayıcak iş idersin sen heves

(4) Leşkerüne leşkerüm var bî-aded
Gül u 'ifrît Ehremene olmaya ḥad

Key yücedür şöyle bil baḥtum benüm

(5) Yıl götürür gökde uş taḥtum benüm

Üstüme murgān tutupdur sāye-bān

Emrûme mahkûm olupdur ins ü cān

(6) Mûr u mârdan leşkerümdür key ziyād

Beglerüm Efrāsiyāb u Keykubād

Leşkerüm de vardur evren ejdehā

⁽⁷⁾ Pehlivānlar bulmaya andan rehā

Sen seni şanma Süleymān bu zamān

Ben Süleymānum Süleymānda hemān

⁽⁸⁾ Gel muḳābil ol göresin özüñi

Yok tefāvūt ortada aç gözüñi

İl ḥasārat olmasun barış bu dem

⁽⁹⁾ Yoḥsa olur ḥalk-ı cihān cümle ‘adem

Böyle diyüp ol Süleymān nāmesin

Āhir itmiş koyup elden ḥāmesin

⁽¹⁰⁾ **NEŞR** Ḥakīm kavline Süleymān ḥazreti Süleymān-ı mevcūd nāmesinden ⁽¹¹⁾ bu haberleri kim aldı ḡāyet ta‘accüb itdi göñlinden eyitdi ben ḥod Allāh te‘ālādan bu saltanatı ki ⁽¹²⁾ diledüm benden soñra benden öñürdi kimseye virme didim niyāz eyledüm Ḥaḳ sübhānehu ve te‘ālā ḥācetimi ⁽¹³⁾ ḳabūl eyledi ammā ki bunda bir sır vardur efḍal budur ki varup muḳābil [ü] muḳāran olavuz ⁽¹⁴⁾ tā ol Süleymānum diyen şahşı görevüz Süleymānluḳ da‘vāsın kılan ḥod nebiyyi mürsel ⁽¹⁵⁾ ‘āḳıl-ı a‘ḳal olsa gerek pes eger nebiyy-i muṭlaḳ resūl-i Ḥaḳ olıcaḳ olursa nūrun⁽¹⁶⁾ ‘alā nūr cihān serāyı vāsi‘dür emr-i şāni‘ ḥükm-i sāmi‘ mūcibince ikimüz daḥı ⁽¹⁷⁾ birlik kıla eger ki ‘inād idüp ceng ü cidāl itmek isterse ⁽¹⁸⁾ taḳdīr-i Rabbānī niye eyle ola diyüp tenbīh itdi kim cemī‘ leşker ḥalkı ⁽¹⁹⁾ ins ü cinn ser-hengleri vaḳtlarına ḥāzır olup yarın güçdür ⁽²⁰⁾ diyüp insān çavuşları ‘Azeryāhu Çerupā cemī‘ server-i selāṭīnlere ⁽²¹⁾ ve pehlivān-ı rüy-i zemīnlere haber itdiler Dāsir-i Tekvīn Kiflīz Miflīz cin ser-henglerine **[12a]** ⁽¹⁾ Elhenc-i cinnīye haber itdiler tā kim cin ‘askeri daḥı vaḳtlarına ḥāzır olup müheyā ṭur- ⁽²⁾ dılar andan soñra hüdhüd daḥı peyk-i Süleymāndur ve ḡurāb ki çavuş-ı murḡāndur bunlar daḥı ⁽³⁾ sīmurḡ-ı ‘anḳāya varup

cemî' kuşlar ser-hengine haber virdiler yarın güçdür diyü āgāh itdiler pes ⁽⁴⁾ cemî' ins ü cin leşkeri ve etyār 'askeri vaqtlarına hāzır olup tozdılar çeng ⁽⁵⁾ yarağın gördiler müheyyā oldılar Süleymān hāzreti dahı ol gün vaqt-ı şām oluncaya dek ⁽⁶⁾ biñ bir ümmet arasında hüküm ü hükümet eyledi ve vaqt-ı şām oluncaya dek dīvānı tağıtdı halvet-i ⁽⁷⁾ hāşına varup şubha dek 'ibādet itdi

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Şubh olunca Hakkā tā'at eyledi

⁽⁸⁾ Okeyup Tevrāta 'ibādet eyledi

Hakkā tā'at eyleyen buldı necāt

Çün Süleymān cāy-ı cennet eyledi

[NEŞR] ⁽⁹⁾ Hakīm kavlince ol gice şabāha dek hāzret-i Süleymān Yezdān-ı pāke tā'at ⁽¹⁰⁾ itdi çünkim dün sürülüp şubh-dem ki yitdi Süleymān üzerinde sāye-bān tutan kuşcağızlar ⁽¹¹⁾ Hallāk-ı ā'zamı dillü dilince tesbīh itdi bülbül ü dürrāc kumrī [ü] hezār destānlar ⁽¹²⁾ okuyup Dāvūdī elhānıla ötdi kūs-ı Süleymānī çalındı seher-gāh olundı ⁽¹³⁾ uyanup bilindi

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Dün sürülüp oldu çün vaqt-ı seher

Kāf kafāsından toğar hurşid-i fer

⁽¹⁴⁾ Gün meşāriqdan tülü' eyledise

Garba yüz tutup nihān olur kamer

NEŞR Hakīm kavlince ⁽¹⁵⁾ çünkim şabāh oldı Süleymān yirinden tırdı on iki biñ enbiyā vü evliyā 'ulemā vü hükemā ⁽¹⁶⁾ vü vüzerā halvet-i hāş kapusına gelüp der-gāh-ı Süleymānīye yüz urdılar pāk ⁽¹⁷⁾ şudan arı āb-dest alup şubh namāzın kıldılar namāzdan niyāzdan ⁽¹⁸⁾ fāriğ olup evrād okuyup tiğ-i tevhidle şeytān-ı racīm boynın tokiyup ⁽¹⁹⁾

andan Süleymān ḥazreti başına ‘imāme-i Ḥalīl şarınup Şīt ‘abāsın giyinüp ⁽²⁰⁾ Ādem-i şafī saçından örülmüş kuşak kuşanup Nūḥ nebi cübbesin egnine şalup sağ ve şol ⁽²¹⁾ Tevrāt Zebūr ḥamāyil taḳup Mūsā ‘aşāsın eline alup taht üzerine çıkup karar eyledi **[12b]** ⁽¹⁾ andan sonra müvekkel-i bād müvekkel-i āb müvekkel-i āteş müvekkel-i ḥāk müvekkel-i taht müvekkel-i ins müvekkel-i cinn ⁽²⁾ müvekkel-i vuḥūş müvekkel-i tuyūr her birisi selāma gelüp Süleymān ‘aleyk alup taht kafāsında ⁽³⁾ kudret kılıçların çeküp ins ü cinnden Süleymānı ḥıfz idüp ḥükm-i sübhānī emr-i Rabbānī ⁽⁴⁾ fermān-ı Süleymānī birle ḥizmete tırdılar andan sonra Gāz peygāmber Nāşin peygāmber Evyāşer peyg[ā]mber ⁽⁵⁾ on iki biñ mu‘cizātı zāḥir olmuş enbiyāyla sağ tarafda seccādel üzerinde diz çöküp ⁽⁶⁾ mihrāblu mihrābında oturdılar geçmiş peygāmberler ervāḥına şalavat getürdiler ve yine ⁽⁷⁾ tahtuñ şol tarafında Loḳmān-ı Ḥakīmle Cāmasb-ı ekberle feylesūf-ı ‘ālemile dört ⁽⁸⁾ biñ dört yüz kırk dört ehl-i ḥikmet velāyete ḳadem başmış evliyā ‘ilm-i ābdān içre māḥir ⁽⁹⁾ ḥükemā ve ‘ilm-i ābdān içinde ḥakīmler ve ‘ilm-i edyān içinde fetvāyla ad çıkarmış ‘ulemā ve şī‘r-i ⁽¹⁰⁾ evzān içinde şāyī‘ olmuş şu‘arā ve cemī‘ fūnūnda kāmīl ekāmīl zūrefā ve leṭāfet zarāfet ⁽¹¹⁾ birle ma‘rūf olmuş nüdemā ābanūs kürsiler üzerinde mertebelü merātibince oturdılar Allāha tekbīr ⁽¹²⁾ getürdiler ve andan sonra ikinci şafda zerrīn ve sīmīn kürsiler üzerinde on dört biñ ⁽¹³⁾ dünyā pādīşāḥları server-i selāṭīnler ḥākān-ı rüy-ı zemīnler geçüp oturdılar ki ⁽¹⁴⁾ eñ kemīnūñ kemteri Ḳayşer-i Dārāb Sencer ve Faḡfūr-ı Çīn idi ve şol tarafda ⁽¹⁵⁾ ikinci tabakada yidi biñ yidi yüz yitmiş yidi pehlivān-ı rüy-ı zemīnler pūlād şandalīler ⁽¹⁶⁾ üzerinde diz çöküp tırdılar ellerin gürz-i girāna urdılar ancılayın pehlivānlar ki ⁽¹⁷⁾ eñ kemi Rüstēm-i Tehemten Behrām-ı Çüpīn Ḳārūn-ı Pīl-ten Gīv Güderz Güstehem ve ⁽¹⁸⁾ Berzīn idi ve andan sonra üçüncü tabakada sağ kolda Semendūn-ı cinnī tucdan şandal ⁽¹⁹⁾ üzerinde oturmuşıdı biñ bir elin yukarı götürmüşıdı heybetinden murḡ-ı felek beñzin ⁽²⁰⁾ aldirmışıdı sağ tarafda cinnīler sultānı Elhenc-i cinnī ve şol tarafda Kiflīz Miflīz ve ⁽²¹⁾ Melik-i Mayṭatarūş ve Dāsir-i Tekvīn birle toḳsan toḳuz biñ cin ser-hengleri **[13a]** ⁽¹⁾ kafālarında ayaḡın tırmışlardı uşaḡı irisi yaraḡlu yaraḡına el urmışıdı ⁽³⁾ üçüncü tabakada dīvler sultānı Ḳandehār-ı dīv ve Ḳastāt-ı dīv demür kürsiler üzerinde ⁽⁴⁾ ejderhā-veş aḡızların açup cehennem şütürü bigi demlerle odlar saçışup her biri sedd-i İskender bigi yirlü yirinde oturmuşlardı seng-i āsiyābī gürzlerine ellerin ⁽⁵⁾ urmuşlardı ve yine dördüncü tabakada kuşlar sultānı sīmurḡ-ı Ḳāf altun nişāme üzerinde ⁽⁶⁾ ṭāvus-veş muraşşa‘ yūñlerin tezyīn idüp düzedüp ḳavs-ı ḳuzaḡ bigi kemer boynın ⁽⁷⁾ uzadup çeşm-i şehlāsı birle şeh Süleymānı gözedüp tırudı sağ tarafında ḳuḡnūs ⁽⁸⁾ kuşı göge yelkenleri bigi kanatların

yuḡaru ḡaldırımıḡdı her birisi ḡara ṡaḡların yirlü yirinde ⁽⁹⁾ ṡurmuşlardı ve andan ṡoñra dördünci ṡabaḡanuñ ṡol ṡarafında yırtıcı cān-verler ⁽¹⁰⁾ ser-hengi sebu‘ esed ṡanasın ki dördünci felekde burc-ı esed yāḡūd yidi ḡat yir üzerindeki ⁽¹¹⁾ İskenderānī seddür ki ṡurmuşıdı evren miṡālī ḡuyruḡın ḡafāsına ḡenber idüp ⁽¹²⁾ nicelerin yire urmuşıdı ḡaplan ve sırtlan daḡı her biri ejder bigi aḡızların ⁽¹³⁾ açmışlarıdı ve yine beṡinci ṡabaḡada Süleymān ḡazretinüñ bineḡi ḡink-i İṡḡāḡ birinci ṡoyla atlarıla ⁽¹⁴⁾ ṡururlardı Süleymān devletine dillerince du‘ā ḡılup ṡahīl ururlardı altıncı ṡabaḡada zaḡīre ve anbār ⁽¹⁵⁾ ve ḡazāne ve cemī‘ esbāb ḡoyulmuşıdı ve maṡbaḡ-ı Süleymānīde biñ bir aşcı fūtalı fūtasın ṡutup ⁽¹⁶⁾ üç yüz altmış altı altun ḡazḡanları ocaḡlı ocaḡına urup yirlü yirinde ⁽¹⁷⁾ ṡurup elvān-ı ni‘met biṡürmeḡe ḡalışurlardı ve yedinci ṡabaḡada server-i selāṡınlerüñ pehlivān-ı rūy-ı zemīnlerüñ ḡadem [u] ḡaṡem ṡururıdı ordu bāzār ḡurulup ḡāceler ve tācirler ⁽¹⁹⁾ dükkānların açmışlarıdı envā‘ ḡuşları ḡevirmişleridi ve altun ḡümüş ālātın müheyyā ḡılup dizmişleridi ⁽²⁰⁾ ve dellāl orta yirde bāzārda müṡterī ḡözedüp yürürleridi bāyī‘ler ḡumāṡuñ la‘l ḡıymeti ⁽²¹⁾ ṡaṡuñ maḡbūb-ı ḡulām ve maḡbūbe ḡaravaṡuñ eyüsin yavızın ḡözedürleridi ve ‘ārifler daḡı yir yir **[13b]** ⁽¹⁾ bezm ḡurup serv-ḡamet dil-berlerle perī-ḡehre ve melek-manṡarlarıla devr-i Süleymāndur mevsim-i ⁽²⁾ ergüvāndur devri zāyī‘ ḡeḡürmeyelüm diyüp fırṡat-ı ḡanīmet bilüp def‘-i melāl itmek iḡün ⁽³⁾ sāḡī-yi ṡanemlerden rāḡatu’l-ervāḡ ele alup ‘aşḡına ṡolu iḡüp cāmına cān virüp nūṡ iderleridi ⁽⁴⁾ bu fānī ‘ālemde bir dem vaḡtların ḡoṡ iderleridi

NAẒM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Buncılayın zeyn olupdı taḡt-ı ṡāḡ

⁽⁵⁾ ḡör ne devlet virmişıdı ol İläḡ

Bu ne mülk ü bu ne ‘izz ü bu ne cāḡ

Kār-ḡāḡ-ı fıṡrata eyle nigāḡ

⁽⁶⁾ **[NEṡR]**¹ ḡakīm ḡavlince ḡünki ‘asker-i Süleymān serir-i Süleymānuñ üzerine ḡıḡup yirlü yirinde ki ⁽⁷⁾ oturdı Süleymān müvekkel-i bāda ḡükm eyledi rub‘-ı mesḡunuñ dört

¹ “Nesir kelimesi yerine Nazm kelimesi yazmaktadır.”

küşesinden dört dürlü yıl ⁽⁸⁾ kopup gelüp taht-ı Süleymānuñ dört cānibinden merkezinüñ altına girüp göturdiler ⁽⁹⁾ āheste āheste taht-ı Süleymānı dört mīl miqdārı yirle gök arasına çıkarup evc-i ⁽¹⁰⁾ felege yetürdiler andan müvekkel-i bād ilerü gelüp eyitdi ki yā nebiyya'llāh devletile kancaru ⁽¹¹⁾ 'azm idersin yile hüküm eyleyeyin ki tahtuñ ol cānibe götürsün Süleymān eyitdi ⁽¹²⁾ yā Nağmāgā'yıl 'Antākiyye şehrine 'azm iderüm niyyetüm anda gitmekdür deyicek müvekkel-i bād emr-i Süleymānī ⁽¹³⁾ birle Kabtāgüreş tekvīn-i bāda hüküm itdi taht-ı Süleymānı götüren yiller önince dem çeküp ⁽¹⁴⁾ 'Antākiyye cānibine āheste āheste uçup 'azm itdi yıl dahı taht-ı Süleymānı tekvīn ardınca ⁽¹⁵⁾ götürüp gitdi 'azm-ı 'Antākiyye itdi şalavāt vir Muhammede ki Süleymān 'a. m. yolda nitdi

⁽¹⁶⁾ NAẒM

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Ger dilerseñ kim bilesin kışşayı

Vir şalāvāt def' idüp guşşayı

⁽¹⁷⁾ Eyle tã'at vir şalāvāt Ahmede

Tã alasin fazl-ı Hâkdan hişşeyi

NEŞR ⁽¹⁸⁾ Hakīm kavlince çünkim taht-ı Süleymānı yıl götürüp giderdi sağ tarafında perri ve ⁽¹⁹⁾ cinnī leşkeri kanad kanada virüp uçarlarıdı ve şol tarafda 'afārīt ⁽²⁰⁾ ser-'askerleri dem çeküp ağız açuşurlarıdı ve etyār uluları ⁽²¹⁾ murğānuñ yüzi şuluları perrendenüñ hoş-hüluları kanad açışup [14a] ⁽¹⁾ Süleymān üzerine sāye-bān olup hevā-yı fenāda uçuşurlarıdı baş başa çatup gāh kanad ⁽²⁾ kanada çitüp güneş ferri Süleymāna toķunmasun diyü gölge olurlarıdı ve gāh güneş yüzün ⁽³⁾ bulut kablayup şavuk olıcaķ kuşların bir birinden ayrulup uçuşup feraħ olup dil ⁽⁴⁾ açışup yarışup birbirin geçişirleridi pes bu tarīķile Süleymān hāzreti 'Antākiyye ⁽⁵⁾ şehrine giderken Süleymān peygamber eyitdi yā ins ü cinn melikleri ve yā dīv 'ifrīt ser-hengleri ⁽⁶⁾ her birüñüz ki bunca zamān 'ömr sürdüñüz ve benden akdem gelen Süleymānlar yüzünü gördiñüz ⁽⁷⁾ aña dahı vāķıf oldiñüz mı ki bir devirde iki Süleymān gele muķātele muķābele kılalar ins [ü] cinnden ⁽⁸⁾ kimse cevāb virmedi illā ki Melik Sepīd ol Melik Hurşīd cemī' cinlerden ve dīvlerden ⁽⁹⁾ rūzigār-dīde idi niçe Süleymānlar nazarına irmişidi delim rūzigār geçürmişidi ⁽¹⁰⁾ ayağ üzre kalkup Süleymān devletine du'ā kılup eyitdi ki yā zıll-ı ma'būd yā Süleymān ibni ⁽¹¹⁾

Dāvūd bunuñ gibi vākı‘a Süleymān bin Ḥafī zamānında vākı‘ oldı ki bir Süleymān şevketlü ⁽¹²⁾ kimse peydā oldı muķābil [u] mu‘ārız ceng itdiler deyicek Süleymān bin Dāvūd ol ⁽¹³⁾ mülk-i Maḥmūd eyitdi yā Melik Sepīd bi-ḥaķķı sübhān-ı İzid lutf idüp ol ḥikāyeti ⁽¹⁴⁾ bize bir bir beyān it işidelüm aña göre biz daḥı iş idelüm deyicek

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Böyle didi çün Süleymān ḥazreti

⁽¹⁵⁾ Diñle imdi nice durur şöḥbeti

Güş-ı hüşı baña tutup bu zamān

Vir şalāvat Muştafāya key katı

⁽¹⁶⁾ **Qışsa-yı Süleymān-ı Ḥafī**

Ḥakīm kavlince Melik Sepīd eydür yā nebiyya’llāh Dāhī dirler bir ‘ifrīt dīv varıdı ⁽¹⁷⁾ Baḥr-ı Zulumātda olurıdı Süleymān-ı Ḥafī aña mülḥid seḥḥār olduğı cihetden ḥışm-ı ‘itāb idüp ⁽¹⁸⁾ öldürmege kaşd itdüğü cihetden kaçup şark cānibine geçüp qanda sāḥir varsa cinden ve cān ⁽¹⁹⁾ kavminden ser-cümle sāḥirlerden siḥr-i kāmīl öğrendi anuñ gibi sāḥir kopdı ki cemī‘ maḥlūķāt ⁽²⁰⁾ andan ḥavf iderleridi meger ki Süleymān-ı Çığı zamānında Kūh-ı Elbürz eteginde Qaḥṭān-ı ‘ifrīt ⁽²¹⁾ dirler bir ‘afārīt ser-hengi varıdı niçe yüz biñ ‘afārīt anuñ ḥükmine fermān idi Süleymān **[14b]** ⁽¹⁾ bin Çığı emrine gelmemişidi qalan ‘afārīt gibi itā‘at qılmamışıdı bu Süleymān bin Çığı işitdi ki ⁽²⁾ anuñ üstüne vara ya budur ki anı muṭī‘ çāker kıla ve ya budur ki tutup cānın alup ⁽³⁾ ḥāke ebter kıla pes bu niyyetile Süleymān bin Çığı kavminüñ melikleriyle cinnīler ser-henglerle ⁽⁴⁾ perrīler mübārizlerle yüz yigirmi dört dürlü şıfat maḥlūķātlarla biñ bir ümmet ⁽⁵⁾ bihterleriyle serīr üzre oturup dört dürlü yil rub‘-ı meskūndan qopup Allāh emrile ⁽⁶⁾ serīr-i Süleymānı götürüp gitdi bu yañadan ḥaber daḥı Qaḥṭān-ı ‘ifrīte yitdi ḥaber bildi ki ⁽⁷⁾ Süleymān bin Ḥafī ḥayl u ḥaşemile ṭabl u ‘alemile yil taḥtını götürüp üzerine geliyorur ⁽⁸⁾ pes cān başına şıçrayup emr itdi rüzigār-dāde ‘irfītlar cem‘ oldı anlar gele ⁽⁹⁾ meşveret kıldı ki biz Süleymān bin Ḥafīyle ne vechle ceng idelüm tā muzaffer düşevüz cevāb ⁽¹⁰⁾ virdiler ki yā Qaḥṭān-ı ‘ifrīt dilerseñ ki Süleymāna gālib olasın tēc u taḥtın elinden ⁽¹¹⁾ alasın Dāhī ki ‘ilm-i siḥrde

kāmildür anı getürüp meşveret kıl ve mülk ü ⁽¹²⁾ māl virüp ri‘āyet kıl eger kim ol saña yardım kıla hāzretüñ Süleymāna gālib gele ⁽¹³⁾ zīrā kim Süleymān bin Hāfīnūñ dağı saltanatı sihr kuvvetiyledür pes sāhiri ⁽¹⁴⁾ sāhir bozar diyüp Qahtāna iğvā virürleridi Qahtān dağı ol ‘ifrīti ⁽¹⁵⁾ da‘ vet itdi qarşı çıqup ikrāmlayup taht kenārına aldı ziyāfet idüp envā‘ tīb-i ⁽¹⁶⁾ buhūr kıldı andan Süleymān-ı Hāfīden şikāyet itdi kışşayı rivāyet kıldı ⁽¹⁷⁾ Dāhī eyitdi yā Qahtān benüm bunca zamāndan berü ‘ilm-i sihrde meşgūl-ı taḥşīlden ⁽¹⁸⁾ murād buydı ki Süleymān birle ben kendüm ceng ideydüm zīrā ki anuñ saltanatı ⁽¹⁹⁾ sihr kuvvetiyledür sihr-i kāhinile Süleymān olmağ elümden gelür imdi ben ⁽²⁰⁾ seni bir Süleymān-veş güneş bağlandurup Süleymān hey‘et kılayın ki kimesne seni Süleymāndan ⁽²¹⁾ farğ kılmasun velākin senden bir dilegüm var ‘ahd idesin ki hātemi baña viresin Qahtān [15a] ⁽¹⁾ eyitdi ki nedür Dāhī cevāb virdi ki Süleymānuñ hātemini baña vir bākī ḥayl u ḥaşem ṭabl u ‘alem ⁽²⁾ senüñ olsun Qahtān-ı ifrīt eyitdi anuñ ḥod saltanatı kuvveti hātemindedür şanma ki ḥayl u ⁽³⁾ ḥaşem ṭabl u ‘alemindedür imdi andan ğayrısın saña anı baña zīrā kim Süleymānlıq ki iderse ⁽⁴⁾ hātem aña lāyıkdur diyüp cevāb virdi Dāhī cevāb virdi ki çün eyle dīrsün ben saña ⁽⁵⁾ muvāfağat itmezem diyüp gitmek istedi Qahtān gördi ki Dāhī gidicek ḥaşma zebūn ⁽⁶⁾ düşer belā u miḥnet arusı başına üşer gönlinde eyitdi hātemi buña ⁽⁷⁾ ikrār ideyin ol vaqtın ki hātem elüme gire Dāhī öldürüp şerrinden ḥālāş olayın ⁽⁸⁾ pes Dāhī kığırdup ‘ahd itdi ki hātemi vire Dāhī dağı Qahtānuñ müdārāsın ⁽⁹⁾ bulup āşikārā temelluğ kılup gönlinde kīn tutdı kendü kendüye eyitdi Süleymān hātemi ⁽¹⁰⁾ elüme girdüğü sâ‘at Qahtānı helāk zaḥmıyla bağrını çāk menzilini ⁽¹¹⁾ ḥāk ideyin diyüp ikisi dağı bu ittifağ üzre ḥesāb-ı feraḥıla ‘amel kıldılar

⁽¹²⁾ **NAZM**

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Böyle diyüp itdiler tedbīr pes

İstimā‘ it nolısar taqdīr pes

⁽¹³⁾ Ger müdebbir nola tedbīr eylese

İderse taqdīr-i Hāk tağyīr pes

NEŞR ⁽¹⁴⁾ Hākīm kavlince Dāhī eyitdi ben varayın Süleymānuñ çerisin göreyin dağı gelüp senüñ leşkerüñle dem ⁽¹⁵⁾ dem çekişüp uçuşup birinci qat felege yakın geçişüp Süleymān

çerisin hevā yüzinden ⁽¹⁶⁾ bulutlar arasından bağışup ki gördiler bir zamān heybet alup
turdılar fıkı barmağın hayret ⁽¹⁷⁾ ağzına urdılar andan dönüp ta‘cıl gıtdiler gelüp Kaḥṭāna
yitdiler didiler ki yā Kaḥṭān ⁽¹⁸⁾ Süleymān leşkeri yidişer bölük alay gördüm her alayı sağ
sol on dört bölük ⁽¹⁹⁾ her bölüğü yitmişer biñ nefer kişidür imdi tır yakaru sen daḥı on dört
⁽²⁰⁾ kerre yitmiş biñ gül dīv ve ‘afārīt cinn ve perri neslin getürgil tā ki ben seni ⁽²¹⁾
Süleymān şeklinde koyam ve tertīb ayīnūñi müretteb kılam Kaḥṭān daḥı ol sözle hükm
itdi Kūh-ı Elbürz [15b] ⁽¹⁾ eteginde ne kadar kāfirī cinnler varısa ve gül u ‘afārīt nerre dīv
nesli varısa ol kadar leşker varısa ⁽²⁾ cem‘ itdi ki on dört bölük Dāhī tecessüs itdi andan ol
mel‘ūn sihr okuyup cemī‘ leşkerin ⁽³⁾ on dört bölük kılar bir bölüğün kuşlar şekline koyar
taht üzerinde felek yüzinde uçarlar ⁽⁴⁾ ve bir bölüğün perri şekline ve bir bölüğün cinn
şekline ve bir bölüğün nerre dīv şekline ve bir bölüğün kanadlu evranlar şekline ⁽⁵⁾ ve bir
bölüğün dem çekici cinnler şekline koyup her bölüğün yitmiş nefer idüp andan filden
arşlandan ⁽⁶⁾ ve gergedan derilerin birbirine degdirüp bir serir idüp ortalarında bir zerrin
taht koyup Kaḥṭān-ı ⁽⁷⁾ ‘ifrīte sihr okuyup urup Süleymān bin Ḥafī şekline koyup mā-
ḥaşal-ı kelām Kaḥṭān-ı ‘ifrītūñ ḥayl u ḥaşem ⁽⁸⁾ tabl u ‘alemini kavm-i cinnīsini cemī‘
ḥalkını ve leşkerini yırtıcı tırtıcı kuşlarını ve ḥayvānlarını ve ⁽⁹⁾ ümerāsın ve vüzerāsın ve
ḥükemāsın cemī‘ sin bī-kuşūr saltanatın şevketin cemī‘ sin fevt ⁽¹⁰⁾ itmeyüp Süleymān
saltanatına koyup sihrile her birini hevāya ağdarup bir daḥı Süleymān bin Ḥafīye göre
gün ⁽¹¹⁾ kubbe-yi felege dikildüğü dem hevā yüzinde yıl taht-ı Süleymānı götürüp giderken
rüy-ı zemīni serir üzerinden ⁽¹²⁾ seyr iderken anı gördi ki bir Süleymān seriri Kūh-ı Elbürz
cānibinden bedīd olup geldi ⁽¹³⁾ her kim nazar kıldı ḥayrān qaldı ki tāc u tahtın raht u
bahtın şevketin ‘azametin cemī‘ ⁽¹⁴⁾ hey‘etin dürlü maḥlūkāt keşretde hīç kuşūr yok
Süleymān-ı Ḥafī görüp ḡāyet vehme varup ⁽¹⁵⁾ eyitdi bu ne ‘alāmetdür ki akrānum
Süleymān zuhūr kıldı müvekkel-i bāda hükm kıldı yıl taht-ı Süleymānı ⁽¹⁶⁾ hevāda
mu‘allak tutdı turgurdu ol yañadan Kaḥṭān daḥı Dāhīye işāret itdi sihrile ⁽¹⁷⁾ hevāda
Süleymāna karşı Kaḥṭānı mu‘allak turgurdu pes Süleymān elçiyi gönderdi ki kimsin
cevāb ⁽¹⁸⁾ geldi ki baña Süleymān-ı Kaḥṭān dirler sen beni ‘ifrīt şanma çünkü bildüm senüñ
saltanatuñ ⁽¹⁹⁾ sihr-i kāhinledür Dāhīyi getürdüm sihr kuvvetile Süleymān saltanatın bulup
yıl üzere serir ⁽²⁰⁾ şalup oturdum senüñle ceng itmege muḳābil [u] mu‘arız turup āheng
itmege geldüm yā nübüvvet ḥātemin ⁽²¹⁾ virüp benden emān iste saña mühlet virem
‘ömrden zamān iste ve yāḥūd vaqtūñe ḥāzır ol ki ceng [16a] ⁽¹⁾ itmege kādir ol diyüp ḥaber
geldi yā Süleymān bin Dāvūd çünkü Süleymān bin Ḥafī bu sözi ki işitdi ⁽²⁾ ḡāyet vehm itdi

ve cinnî kavmi ve cān kavmi ve ‘afārīt cinnisi ve nerre dīv aşlı cemî‘si ibn-i Hafî Süleymāna ‘āşî⁽³⁾ olup alay alay dem çeküp uçup gitdiler Süleymānı ‘āciz kılup inciddiler andan Süleymānuñ⁽⁴⁾ bir alayına Qaḥṭān-ı ‘ifrīt iki alay olup varup yidi gün yidi gice tamām ceng kılup ‘ākibet leşkeri⁽⁵⁾ Süleymāna ‘āşî olduğu ecilden mağlûb düşüp şıdılar şöyle Süleymān ḥazreti mağlûb düşdi⁽⁶⁾ anı görüp leşkerden fayda bulmayup ḥaşm gâlib olıcaḳ iki rek‘at ḥācet namāzın kılup yüzini göge tutup⁽⁷⁾ el getürüp du‘ā dileyüp eyitdi ki İlāhî seyyidî ve Mevlâyî ben senüñ şādıḳ kuluñam beni bir sāḥir dīve zebün⁽⁸⁾ itme tā ki dimesünler Süleymān daḥı sāḥirmiş ol sebebden ol sāḥir Qaḥṭāna zafer bulamadı⁽⁹⁾ İlāhî Vāḥid-i Qaḥḥār-ı Lem-yezelsin ma‘būd-ı bî-zevāl bî-ḥalelsin eger anuñ leşkeri çoḡısa benüm⁽¹⁰⁾ yardım cum ḥazretüñdür eger ol mel‘ün siḥr-i kâhinile kuvvet tutdısa ben izn-i Ḥaḳḳıla⁽¹¹⁾ emrünüle nuşret bulam deyiceḳ şıdkıla du‘ā kılıcaḳ Ḥaḳ te‘ālā Süleymān-ı Ḥafîñüñ du‘āsın müstecāb idüp⁽¹²⁾ birinci kat gökde melā‘ike gönderüp Şihābile Qaḥṭān ve Dāḥiyi ve cemî‘ leşkerini anı vaḳt içinde yakup⁽¹³⁾ kül itdiler diri kalancaları tār fetu‘l-‘ayn içinde taḡıtdılar Süleymān bin Ḥafî düşmāna zafer buldığını⁽¹⁴⁾ görüp nuşreti Ḥaḳdan bilüp tekrār secde-i şükr itdi andan yile ḥükm itdi yıl taḥt-ı Süleymānı⁽¹⁵⁾ götürüp Qaḥṭān-ı ‘ifrīt memleketine vardı bir kara taḡ gördi kulesi birinci kat felege çıkmış ve üzerinde⁽¹⁶⁾ kıızıl altundan bir köşk var karşıusunda ol taḡuñ taşların delüp dīvler tırmaḳ⁽¹⁷⁾ içün maḡāralar itmişler ne ḳadar dīv cins varısa olanlarından tutup ele getürdi kimin ḥabs⁽¹⁸⁾ idüp ve kimin helāk idüp yetürdi mālın ḥazīnesin alup server-i selāṭīnlere baḥşış kılup⁽¹⁹⁾ andan dönüp mekânına geldi her taraḫa cinn ü cān ser-henglerin şaldı ḳanda ki sāḥir varısa bulup getürdiler⁽²⁰⁾ helāk ‘ālemden getürdiler yā Süleymān ibni Dāvūd ben daḥı ‘ömrüm içinde bunı gördüm diyüp Süleymāna ḫaber virdi

[NAẒM]

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽²¹⁾ Gerçi gördüm çok ‘acāyib bî-gümān

Lîk bunca görmemişem şeh-i cihān

Çok Süleymān ḥazretine ırmışem

[16b] ⁽¹⁾ Lîk anca olmadı ceng-i girān

Şeh Süleymān gūş idicek bu sözi

Pes ta‘accüb itdi gāyet bir zamān

(2) Bildi çokdan devr ider gerdün-ı dūn

Bildi çok gördi Süleymān āsumān

Bildi niçe Şeh Sikender teşne-leb

(3) Cāna geldi bulmadı ğamdan emān

Niçe Kayşer dār idüpdür dār-ı çarḥ

Anca Behmen yutdı bu nüh-ser ılan

(4) Hızr-veş içsek eger āb-ı hayāt

Cān virirsin rüz-ı maḥşer bī-gümān

Çarḥ-ı ā‘zam her vücūdı ḥāk ider

(5) Her ne cism düzdi aldı şoñra cān

Ḳanı Sultān Hān Muḥammed bin Murād

Baḥr u berde ḥükmi olmışdı revān

(6) Ḳanı sultān Muştafā kān-ı kerem

Ḳanı Cem yā ḳanı ‘Abdullāh Hān

Cümlesi der-i hāk oldı bī-kušūr

(7) Kalmadılar kaldı ancağ nām [u] şān

Çün gider ādem kalur ādemliğı

Ādem ol ki iylik ide her zamān

(8) Cān-ı ‘ālem hāzreti Hān Bāyezīd

K’ol cihāna cāndur cāna cihān

Gün gibi evc-i sa‘ādetden tulū‘

(9) Kılalı ma‘mūrdur her hānümān

İy niçe düşmişlere ol dest-gīr

Oldı ol olsun aña ol Müste‘ān

(10) Devletinde her gedā hoş-hāldür

Midhatındadır anuñçün her zebān

Siyyemā kim dā‘īmā ben kemterin

(11) Dā‘īm ol şeh-i nişāne bī-nişān

Var mı bir dem kim du‘āsın kılmayam

Var mı sâ‘at k’itmeyem medhin ‘ayān

(12) İy dirīgā baht-ı bī-kārum benüm

Dā'imā der-ḥvābdur olmaz be-şān

Geleli dünyāya ben nā-şād [u] şād

(13) Olmadum bir laḥza bir sā'at inan

Gülmedüm bir dem velī çok ağladum

Gözlerümden yaş yirine ağıdı kan

(14) Bilmezem nitdüm bu bed-girdāra ben

K'eyledi kārum benüm āh u fiḡān

Muḳtezā-yı çarḥ-ı kej-rev böyledür

(15) Ki virür dānāya ḥūn nā-dāna ḥvān

Cāna geldüm ben hele iy dil senüñ

'Aynuña gelmez revān kılsam revān

(16) Gel baña yār ol ki ḥink-i ihtiyār

Şeh-süvār-ı rūḥa virmişken 'inān

Ṭay kılup kevn ü mekān şahrāsını

(17) Ṭotalum mesken bi-şahn-ı lā-mekān

Lā-mekān ol bulmaḡ isterseñ mekān

Bī-nişān ol bulmaḡ isterseñ nişān

(18) Ḳaṭ‘-ı aḳṭā‘-ı şeyāṭīn eyle ger

İsteriseñ mülk-i raḥmetde mekān

Olma şākī gerdiş-i gerdūndan

(19) Dime çarḥa geh çünīn ü geh çünān

Emr-i Ḥaḳḳuñdur ḳamu me’ mūrdur

Yir ü gök ü cümle ‘ālem ins ü cān

(20) Cümle fānīdūr odur ḥayy u beḳā

Mülk anuñdur ḥükm anuñdur cāvidān

Küllī şey’in hālikun¹ bī-irtiyāb²

(21) Kimse ḳalmaz ol ḳalur ancak hemān

Vir rızā Ḥaḳḳuñ ḳazāsına k’ola

Murḡ-ı rūḥa cennet-i ‘Adn āşiyān

---

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 28: 88) “Her şey helāk olacaktır.”

² “Bī-irtiyāb kelimesi lā-reybe fih yerine kullanılmıştır. Bī-irtiyāb kelimesinden sonra lā-reybe fih (Kur’ân-ı Kerīm 2: 2) ayeti yazılıdır. İki lafz da aynı anlama gelir.”

[17a] ⁽¹⁾ Gülmek isterse ebed ger ala çok

Ol amn olmak dilerse adumn

F'iltn f'iltn f'ilt

⁽²⁾ Bir sözüm var saa ey ib-beyn

Di du'-y devleti cvd kl

Hzret-i 'l-cenbin ehn

⁽³⁾ - n- cihn eh Byezd

Hüsrev [] Dr-y Ry u Cem-nin

'Avn- Hla 'izzet evcinde krn

⁽⁴⁾ fitb- saltnatdur k'eyledi

Behmen  Keyusrev  Nn-revn

sitnnda kemne bendesi

⁽⁵⁾ Devlet  ibline irmez 'ul

er olunmaz abl itmez beyn

Y lh ber-devm it batn

⁽⁶⁾ Vir bey 'izzet  devlet ryign

Haşmını hîç eylesün tîr-i kazâ

Dest-i kudret çarha aşdıka kemân

(7) Zîr-i rân olsun semend-i baht aña

Nuşret u fetḥ u zafer hem hem-‘inân

Mekremet cāvîd-i miknet bir mezîd

(8) Salṭanat bâķî sa‘âdet cāvîdân

Der-Beyân-ı Temşilât-ı Dâsitân-ı Mâzî

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Güş iderseñ iy emîri pür-hüner

(9) Saña senden şerḥ ideyin bir ḥaber

Ten cihândur cân Süleymân-ı Hafî

Nefs-i emmâre oldı dîv ceng-i şafî

(10) Vir riyâzet birle nefse şâh bend

Ḳıl kanâ‘at rîsmânı birle bend

Nefsüne virme şaḳın cānum murād

(11) Nefsi öldür budur ekber-i cihād

Nefsini öldürmeyen server degül

Bu erenler meclisinde er degül

(12) Nefsün öldürmek budur ola zebün

‘Aqluña çäker kılasın reh-nümün

Mā u menden geç ki Hakkı bulasın

(13) Māsivāyı terk it hāş olasın

Nefs dīvi itmeyince sen zebün

‘Avn-ı Hakkı bulamazsın zū-fünün

(14) Bu ‘alāyıkdan kesil Hakkı dile

Bu ḥalāyıkdan kesil Hakkı bile

Māsivādan geçmeyince işbu nefis

(15) Kurb-ı Hakkı bulamazsın dest-res

Nuşhını Firdevsinün sen tutagör

Dü-cihānuñ varlığını utagör

(16) **Der-Beyān-ı Meclis-i Āḥir**

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Hakkı minnet iy emīr-i nīk-nām

Ki üç [ü] yüz yitmiş ü bir bāb tamām

(17) Virdi vüs‘at ol kerīm ü lem-yezel

K’oldu āḥir işbu meclis şaḥ kelām

Destümüz yetdigince söyledük

(18) K'oldı şîrîn bu laţîf emlaḥ-peyām

Lîk bu dem söz[i] āḥir idelüm

Kim geçüpdür vaḳt-ı rûz irişdi şām

(19) Müstemi‘ den bu durur ammā murād

Fātiḥayla yād ideler ḥāş u ‘ām

Kim ider Firdevsiçün ḥayr du‘ā

(20) Ḥaḳ maḳāmın ķıla anuñ dāru’s-selām

İy Ḥudā Aḥmed Muḥammed nūriçün

K’enbiyā-yı mürselîne ol¹ imām

(21) Ka‘be üzre mehdin öñürdi ḳamer

Sāye-bāndı üstine dāyim ḡamām

Ol Muḥammed ‘izzî ḥaḳķı yā İlāh

[17b] ⁽¹⁾ Cürmümi ‘avf eyle vir cennet maḳām

Ger dilerseñ cennet-i dāru’s-selām

Vir şalāvat Muştafāya şād-kām

---

¹ “Metinde oldur şeklinde yazılıdır ve vezni bozmaktadır.”

(2) Süleymān-nāmenüñ İki Yüz Yitmiş Birinci Meclisinüñ Zikrindedür

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Ḳanḳı bāḡuñ sen yüzi gül lāle-ḥad nesrīn var

(3) Ḳanḳı otaḡuñ şadruña beñzer yāḥūd tezyīn var

Hüsnüñ eyyāmında gören çehre-i zerdüm didi

Mevsim-i gülde ḥazān olmaz zamān-ı ta'yīn var

(4) Teşbīh-i kāfire aḡyār olur maḥzā küfr

Kim mu'ayyen kāfirüñ za'mınca resm ü dīn var

Tīr-i ḡamze birle dil-ber götürür iki kemān

(5) Beñzer ol āşüb ider 'uşşāḳa yavuz kīn var

Nesteren [ü] nesrīn [ü] gül düşünür aḡyār u yār

Bülbüli 'uşşāḳı gör kim ḥārdan bālīn var

(6) Fırḳatüñ baḡrumı deldi ney bigi didüm didi

Göñlini ḥüba virenüñ kim didi teskīn var

Devr elinden niçe bir Firdevsī çeksün ḡuşşayı

(7) Sāḳī şun def'-i melālī göñlümün ḡam-ḡīn var

Diñle imdi bu Süleymān-nāmeden emlaḥ-kelām

Zī-ḥaber kim ḡuş idenüñ şaḥ ḥaber taḥsīn var

(8) Bu nebīnūñ kışşasından gūş iderseñ müstemi‘

Vir şalāvat mesken idüp cānuña huldın var

Kışşa-ı ‘Uḳḳāb Selvī vü Murğ-ı ‘Uḳḳāb (9) Resīden-i Kürre-i Nesīm-Rā ‘Azm-i Kerden-i Hümā

Lokmān ibni ‘Ād ol ḥakīm ḥāzık üstād kavlince rāviyān-ı aḥbār (10) ve nāḳilān-ı muḥtār ve Eflātūn-i Yūnānī yitmiş iki dilūñ tercümānı naḳlince sūḥan-mendān-ı ḥükemā ve hüner-mendān-ı (11) nāḳilān-ı dil-güşā ol vechle ḥikāyet kılup eydürler ki kaçan kim Süleymān ibni Dāvūd Melik Sepīd Süleymān (12) bin Ḥafīnūñ Ḳaḥṭān-ı ‘ifritle muḳābil olup ceng itdüğün ol sāḥirūñ leşkerin tağıdup vāsi‘ cihānı (13) gözlerine teng itdüğün söylemekde ammā ki bizüm kışşamız ez-ān cānib selvī ḳuşınla ‘uḳḳāba geldi ki hümānuñ (14) vezīri hümāyūn ḳanad açup uçup kürre-i nesīme geçüp giderken şeyṭān-ı la‘īn hümā şekline girüp iğvā virüp (15) fırsat bulmayup bu yañadan ‘uḳḳāb daḥı şeyṭānı bilüp iğvāsına uymayup ḳanad büküp uçup kürre-i nesīme (16) yitdi nite anı gördi ki burnına nesīm yili irişdi andan selvī ḳuşına eyitdi ki yā murğ-ı selvī (17) kürreye geldigimiz ma‘lūm zāhir oldu ammā ki ne miḳdār menzil ḳaldığımız ma‘lūm olsa deyicek (18) murğ-ı selvī eyitdi ki nazar eyle yā ‘uḳḳāb yir yüzine eger şöyle ki yukaruda gök aşağıda ṭuman- (19) dan ğayrı nesne görünmezse bil ki hümā yaḳındur eger şöyle ki yir yüzü ṭuman görünmezse (20) bil ki menzil-i hümā ırāḳdur deyicek ‘uḳḳāb yir yüzine nazar itdi gördi ki yir yüzü (21) görünmez illā ki ṭuman görünür ne deryā-yı ‘Ummān ne Ḳāf tağı görünür hīç birisinden [18a] (1) eşer yok

NAZM

[mefūlū fâilātü mefâilü fâilün]

Rüy-ı zemīne eyledi ‘uḳḳāb çün nazar

Gördi ki yok berr ü baḥr u Ḳāfdan eşer

(2) Rüy-ı zemīn ṭuman u gökyüzi lāciverd

Deḥşet idüp ‘uḳāb [u] şalmadı bāl u per

[NESİR]¹ (3) Hākīm kavlince ‘uḳḳāb yir yüzinden eṣer görmeyicek bildi ki menzil-i hümā yakındur pes hücum idüp kanad büküp (4) uçup ‘azm-ı hümā itdiler bunlar kürre-i nesīme gitmekde ve ‘azm-ı hümā itmekde ammā ki bizüm kıṣṣamuz ez-ān (5) **cānib** hümāya geldi nite ol zamān ki ol sīmurḡıla tāvus ve baḥrī (6) kuşlar ḥākimi gerden-dirāz ya ‘nī ki balḳan ḳazı ve hümā ki kürre-i nesīm kuşlarınıñ ser-firāzıdır (7) Süleymān ḥazretine gider olıcak sīmurḡ-ı Ḳāf ḥuzūrında saḡ kol ve sol kol (8) çekişmişleridi nitekim bundan evvel tafşiliyle zıkr itmişdük ammā ki maḥall düşmegin (9) icmāli birle yād idelüm çünkim hümā cennetī tāvusla sīmurḡ nazarında münāza‘a ḳılışup per açışup (10) pervāz urup kürre-i nesīme geçüp nesimde olan kuşları cem‘ idüp eyitdi hīç ḥaberüñüz (11) var mı ki cihān serāyında yine ne iḥdāş oldı mantıḳu’t-tayrca cevāb virdiler ki lā-vallāh işitmedük (12) ammā buyuruñ işidelüm hümā eyitdi ki ol Ḳādir-i Ḥallāḳ-i ‘Ālem ki *kün* lafzından ‘ālemi ḥilḳat itmişdür (13) ve ol Rezzāḳ-ı ā‘zam ki kürre-i nesīmi bulara ḡidā virmişdür yakın zamānda Ādem-i ṣafī aṣlından (14) ve İbrāhīm-i Ḥalīl neslinden Ya‘ḳūb ve Yūsuf peygamber ḳabīlden ve Dāvūd peygamber belinden bir oḡlan (15) vücūda getürmişdür tāze nev-civān henüz on altı yaşında ‘imāme-i Ḥalīl başında Şīt-i (16) nebī ‘abāsı çigininde ve Nūḥ-ı nebī cübbesi egininde Ādem-i ṣafī saçın kuşanmış belinde Tevrāt Zebūr (17) ezber oḡur dilinde ve nübüvvet ḥātem barmaḡında ve Mūsā ‘aṣāsı elinde Ḥaḳ te‘ālā aña Süleymānlık (18) rüzī ḳıldı nübüvvet ḥātemile risālet taḥtını erzānī biñ bir ümmet emrinüñ fermānı (19) ḳıldı

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Yıl hevāda götürür taḥtın anuñ

Cinnī yirde tartaṛ raḥtın anuñ

(20) Dilegince devr ider çarḥ-ı felek

Yirde insān ḥizmet ider hem melek

---

¹ “Nesir yerine Nazm kelimesi yazmaktadır.”

On iki biñ enbiyā vü evliyā
Hizmetinde hāzır anuñ bī-riyā

Żabṭ ider yitmiş iki milleti
Kābz idüpdür baḥr u berde ümmeti

[18b] ⁽¹⁾ Kayşer ü Fağfür-ı Çīn Cemşīd [ü] Cem

Kim kulinuñ bendesidür p[ī]ş u kem

İns ü cinle dāyim ider ceng ü ḥarb

⁽²⁾ Hükminüñ maḥkūmidur teşrīk-i ġarb

Taḥtına sayvān durur murġān anuñ

Şaf tutar karşıısına murġān anuñ

⁽³⁾ Çāker oldı varuban sīmurġ āña

Cümle murġān bendesi öñden şoña

NEŞR ⁽⁴⁾ Pes buncılayın ‘azametile salṭanat ve sa‘ādet ve baḥtıla ol Süleymān ibn Dāvūd ol mülk-i ⁽⁵⁾ Maḥmūd ol ṭālī‘-i mes‘ūd ve ol resūl-i ma‘būd ‘āleme sulṭān olup ins ü cinn emrine fermān ⁽⁶⁾ olup yıl felekde taḥtın götürececek izz-i Rabbānī hükmi-i sulṭānī birle melek-i müvekkel-i eṭyār gelüp ⁽⁷⁾ sīmurġı daḥı hizmet-i Süleymāna da‘vet idicek berr ü baḥruñ kuşlarını sīmurġ daḥı ⁽⁸⁾ cem‘ idüp Süleymān ḥazretine gitmek dileyicek pes cennetden çıkan ṭāvusıla ki ḥubūbāt yiyen kuşlaruñ ⁽⁹⁾ ser-hengidür ve baḥrī murġān seyyidi balkān kazıla tartıcı kuşlar serveri ‘uḳḳābıla benüm ar[d]umdaki ⁽¹⁰⁾ hümāyum sağ ve sol kol için nizā‘ oldı pes ṭāvus eyitdi ki men Ādem-i şafī mūnisiyem ḥūr u Rıdvān ⁽¹¹⁾ enīsiyem sağ kol baña lāyıkdur ki ḥüsnüm merġūb-ı zībā ve mūnisim cedd-i Süleymān Ādem ü Ḥavvā deyicek ⁽¹²⁾ ‘uḳḳāb daḥı eyitdi ki sen ol cennetden sürölüp merdūd olan

degil misin ki şadāñ kıç ayakların⁽¹³⁾ zişt olup der-gāhdan sürüldüğün cemī‘ halk bilüp
 tururken henüz kendüni görürsin⁽¹⁴⁾ göğsün gerüp racīm-şifat lāf urursın sağ kol baña
 lāyıkdur ki yırtıcılar re’īsiyim⁽¹⁵⁾ şāhīn ve şeh-bāz mūnisiyim isterisem yirde vuḥuş ve
 ḥarguş şayd iderem ve dilersem gök yüzine çıkup⁽¹⁶⁾ envā‘ kuş şikār kılup kayd iderem
 deyicek balıkcıl daḥı ilerü gelüp boynın uzadup⁽¹⁷⁾ bāl u per düzedüp sīmurğ u ‘anķā
 cemālin gözedüp eyitdi ki sağ kol baña lāyıkdur ki baḥrī⁽¹⁸⁾ kuşlar re’īsiyim çār ‘unşur
 arasında ne şu gibi pāk ve muṭahhar vardur ki cemī‘ nebāta meded viricidür⁽¹⁹⁾ gonca-i
 bāğ içinde gül gibi güldürüp nergisün şeh-lā gözlerin uyḥudan uyarıcıdur ve baḥrī⁽²⁰⁾
 kuşların pāki ve çüst ü çālākıdur deyicek men daḥı ilerü vardum eyitdüm ki yā ‘anķā-yı
⁽²¹⁾ sīmurğ-ı Kāf ne bular ‘abeş yire urur lāf sen beni ḥor görüp sözlerimi şanma güzāf sağ
 kol [19a]⁽¹⁾ ben hümāya lāyıkdur ki gedāya sāye şalsam sultān olur emr-i Ḥaḳkıla ve ben
 şol hümāyım ki mekānum kürre-i nesīmdür ki⁽²⁾ hevā-yı fenāda maḳām-ı ‘ulvīdür ‘ale’l-
 ḥuşuş ki ne kaynağum var yırtıcıyum ‘uḳḳāb gibi ne cennetden sürülüp⁽³⁾ merdūd oldum
 tāvus gibi ki mālīk-i rīḳābdur ve ne benüm cinsüm kürre-i nesīm murğānı yir māhī-gīr-
 şifat⁽⁴⁾ ve ne cīfe gözler gurāb gibi

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Men nesīm eṭyārınıñ sultānıyum

⁽⁵⁾ Ten[i]dür murğān buların cānıyum

Şağ kol ber-ḥaḳ lāyıkdur baña¹

Ḥazreti sīmurğa ben fermānıyum

⁽⁶⁾ NESR İy kürre-i nesīm murğānı çünki bu resme ceng ü cidāl itdüñ⁽⁷⁾ sīmurğ-ı Kāf
 ḥālīmüzi her birimüzün ḳāşıdıla Süleymān ḥazretine ‘arz itdürdi ve kendüsi daḥı⁽⁸⁾
 murğān seyyidi ḳuḳnūs-ı Hindi gönderdi cevāb-ı Süleymān bu olmuş ki sağ kol cennetī
 tāvusuñ⁽⁹⁾ ola dāne yiyici mazlūm murğān seyyididür ve şol kol ‘uḳḳābuñ ola ki yırtıcılar
 re’isidür⁽¹⁰⁾ kürre-i nesīm murğānı seyyidi hümā tāvus altında uça ve baḥrī kuşlar ser-
 hengi gerden-dırāz⁽¹¹⁾ şol ḳolda ‘uḳḳābuñ şeh-peri kenārında ola çünkim Süleymān emri

¹ “Bu mısranın vezni bozuktur.”

böyle olıcağ ol ⁽¹²⁾ cennetden sürülmüş merdūd tāvusuñ altında oturmağā ‘ār itdüm Süleymān der-gāhına varmasını ⁽¹³⁾ terk idüp gelüp bunda size yitdüm baħrī kuşlar ser-firāzı gerden-dırāz daħı ‘uqqāb ⁽¹⁴⁾ altı yanında tırmağā ‘ār idüp Süleymān der-gāhına varmayup baħrī kuşları alup ⁽¹⁵⁾ gitdi ‘azm-ı kenār-ı deryā itdi bu sebebden ben hümā daħı varmayup sizlere geldüm bilmezüm każiyye-i ⁽¹⁶⁾ ser-encām āħir n’olıcağdur Süleymān nazarındadır şimdi sīmurğ-ı Kāf bilmezüm ki baħrī ⁽¹⁷⁾ kuşlar seyyidi ser-firāz kındadır Süleymān nazarına vardı mı varmadı mı diyüp ħaber ⁽¹⁸⁾ viricek kürre-i nesīm etyārınuñ uluları re’īsleri hümā-yı hümāyūn mūnisleri hümādan ⁽¹⁹⁾ köhne cihāna bir tāze Süleymān geldüğün ki işitdiler ve hümānuñ ser-gūzeştin daħı ki gūş itdiler ⁽²⁰⁾ daħı bunlaruñ içinde bir çüst [u] çābük¹ süħan-āferīn dil-gūşā zihni pāk idrāki fehmi ziyāde bir ⁽²¹⁾ murğ seyyidi vardı ki adına hümāyūn dirleridi hümāya eyitdi kim çünkim izn-i Ĥaqqıla müvekkeli etyār [19b] ⁽¹⁾ ve tekvīn-i murğān gelüp sizleri sīmurğıla da’vet idicek hīç sağ ve şol sözün aradan ⁽²⁾ giderüp kibr ü kīn [ü] buħlı gönilden sürüp Süleymān peygāmbir der-gāhına ‘anķāyıla varmak gerekdi ⁽³⁾ ħizmet-i Ĥaqqı yirine getürüp emr-i Süleymānı edā itmek lāzımıdı nite

NAZM

[fā ‘ilātūn fā ‘ilātūn fā ‘ilūn]

⁽⁴⁾ Devlete lāyık degüldür iy hümā

Ger bilürseñ tıtmamak emr-i Ĥudā

Kibr ü kīn ü ħiķdi gönülden gider

⁽⁵⁾ Şeh Süleymānıla var ol aşinā

NESR Ĥakīm kavlince hümāyūn hümāya böyle ⁽⁶⁾ diyüp naşīħat idicek cümle murğān daħı bir yire cem’ olup şeh-per şeh-pere çatup ser sere ⁽⁷⁾ urup pervāz idüp her biri Şeh Süleymān saltanatın añup fikre varup ‘acabā ⁽⁸⁾ anuñ evşāf-ı ħamīdesinden hümā gibi bir murğ daħı elümüze girse istifsār² eylesek diyüp ⁽⁹⁾ intizārıla tırurken nā-gehān murğān ulularından biri kürre-i nesīm tahtından gelüp ⁽¹⁰⁾ ħaber virdi ki yā hümā bir siyāħ kuş

¹ “Çābak şeklinde yazılıdır.”

² “İstifsār kelimesinde س yerine ث harfi kullanılmıştır.”

ḥākī etyār cinsinden yir yüzinden toğrı ⁽¹¹⁾ kanad büküp bir selvī murğını daḥı bile alup
gelür velākin ol kara bulut mişālī ⁽¹²⁾ elegüm sağmal ignelü kemer kanadların tiz tiz açup
yirden göge döküp çıkar dönüp gelüp ⁽¹³⁾ şeh-perlerin birbirine kaçup gelür uş yakın geldi
diyince hümā kuşı hümāyūna eyitdi ⁽¹⁴⁾ degüldür illā kâşid-ı Süleymāndur ki ‘uḳḳābı
mālikü’r-riḳḳābdur ‘abeş yire gelmedi ⁽¹⁵⁾ pes hümā vezīri hümāyūna ol sâ‘atde ḥükm itdi
kırk elli miḳdār nesīm-i ⁽¹⁶⁾ murğānıla kanadlu kanadların açup pervāz urdıkları
merkezlerinden ⁽¹⁷⁾ yir yüzinden yaña sözleşip indiler birbirin kolaşup konuşdılar kürre-i
nesīmüñ nişfin inüp ⁽¹⁸⁾ geçince ‘uḳḳāba yetişdiler nazar kılup gördiler ki bir siyāh kuş
kanad açup każā ve kader gibi ⁽¹⁹⁾ uçup gelür velākin iki kanadcuğı ucından bir selvī
kuşcağuzın minḳārına alup ⁽²⁰⁾ gelür kürre-i nesīmüñ tahtından fevḳına hücum kılup
menzil alur

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽²¹⁾ Şan kara bulutdur açmış kanad

Kim gıjıldusı cihān tutmuş ziyād

Pençesi lenger demür yelken peri

[20a] ⁽¹⁾ Heybetinden esmez olmuş gökde bād

NEŞR Ḥakīm kavlince murğ-ı hümāyūnıla ⁽²⁾ kürre-i nesīm etyārı ‘uḳḳābı görüp vehm
alup katına varmağa hāzer idüp sağ şol ⁽³⁾ çıkacak yolunuñ iki tarafına tırdılar daḥı nazar-
ı ‘uḳḳāba şaldılar ki kendüleri ⁽⁴⁾ göricek ne cünbüş kılur ve ne söyler bu cānibden ‘uḳḳāb
daḥı kürre-i nesīmüñ nişfina ⁽⁵⁾ çıkup nesīm yilinden dimāğı mu‘aṭṭar olup giderken
dimāğına ziyāde ḥüb misk [u] ‘anber ⁽⁶⁾ mişāl koḥular irişmege başladı dönüp selvī kuşına
eyitdi ‘acebdür cennete yakın ⁽⁷⁾ gelmedükse kim Süleymān peygāmbere ‘aleyhi’s-selām
cennetüñ cehennemüñ mantıḳu’t-ṭayrca evşāfin ⁽⁸⁾ zıkr iderken ‘anḳāyıla söyleşürken şol
araya muṭṭali‘ oldum ki cennetde ḥūriler ⁽⁹⁾ vardur ki misk ü ‘anberīn saçın çözücek yitmiş
yıllık yola degelü tıyb-ı nefāyisi ⁽¹⁰⁾ dimāğı mu‘aṭṭar ider imdi ‘acebdür ki yā murğ-ı selvī
cennete yakın gelmedik ise ⁽¹¹⁾ diyince murğ-ı selvī cevāb virdi ki yā ‘uḳḳāb ol tıyb-ı
nefāyis benüm dimāğum ⁽¹²⁾ daḥı mu‘aṭṭar itdi şöyle ki vardıkça ziyāde oldu ‘aceb
degüldür hümā kuşlarından bizi ⁽¹³⁾ görüp varup hümāya haber virüp Süleymān

Süleymān peygāmbere kâşıdı-⁽¹⁵⁾ ğından haber virüp dilleşüm ki bunlar senün yakınıña gelmedüğünden yırtıcı idigün bilüp ihtirāz itdiler ⁽¹⁶⁾ deyicek ‘uḳḳāb selvī minḳārından ḥalāş idüp pervāza tırdı selvī uçup hümāyūn ⁽¹⁷⁾ yanına vardı mantıḳu’t-ṭayrca selām virdi ‘aleyk alup ‘izzet kıldı andan bu yırtıcıla yir yüzünden ⁽¹⁸⁾ kürre-i nesīme çıḳduğunuzdan sebeb nedür diyüp su’āl itdi selvī daḥı cevāb virdi ki ⁽¹⁹⁾ kâşıd-ı Süleymāndur hümāya gider baña hem-rāh kuşdı diyüp vaşf-ı ḥālī taḳrīr itdi hümāyūn ‘uḳḳābı ⁽²⁰⁾ kâşıd-ı Süleymānduğın bilüp murğā[n] ulularıla ilerü varup ḳanad açup açup eline geçdi ⁽²¹⁾ eyitdiler ki yā kâşıd-ı ‘ālī-cenāb iy re’is-i murğān-ı ‘uḳḳāb merḥabā ehlen vesehlen ḳadem getürdük [21a] ⁽¹⁾ diyüp hümāyūn ‘uḳḳābıla ḳanad ḳanad uçup varup görüşdi daḥı emr itdi selvī kuşcağuzını ṭayr-ı kebīrūn ⁽²⁾ birisi getürüp uçup gıtdiler ‘uḳḳābuñ öñine düşüp şeh-per açup ol ṭāḳ-ı mu‘allāda hevā-yı ⁽³⁾ fenāda kürre-i nesīm içinde ‘azm-ı hümā kılup hümāyūn ‘uḳḳāb yanınca pervāz urup gideridi Süleymān peygāmberden ⁽⁴⁾ mantıḳu’t-ṭayrca haber açup ‘uḳḳābdan evşāf-ı ḥamīdesin teftīş iderdi ‘uḳḳāb daḥı ⁽⁵⁾ cevāb virdi eyitdi ki

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

İy nesīm eṭyār ulusı şeh hümāyūn-ı emīr

Şöyle bil ki Şeh Süleymān mişl-i sultān lā-naẓīr

⁽⁶⁾ Gelmedi Ādem şafī neslinde hergiz ‘āleme

Tāc-baḥş [u] tāc-dād [u] tāc-dār [u] tāc-gīr

Yüz yigirmi dört şıfat maḥlūk aña fermān hep

⁽⁷⁾ Yitmiş iki millet aña çāker ü bernā ü pīr

Baḥr u berde ne ki varsa biñ bir ümmet dāğ hep

Hükmüne maḥkūm olupdur ḥizmet ider iy dilīr

(8) Enbiyā vü evliyā vü etķiyā vü eşfiyā

Devletine ider du‘āyı ger kibār ü ger şaġır

Gökde tahtın götürür bād-ı felek kafdān kafa

(9) Altı mildür tül u ‘arz tahtıla kaşr-ı serir

Cümle murġān per açuban üstüne seyvān tutar

Tā ki gökden harr-ı şemsün itmeye aña eşir

(10) İns [ü] cinn vahş u tayr u dīv u ġül u mūr u mār

İzn-i Haķla aña fermān oldu cümle hep ‘azir

Devletinde inse şeytān bāz kebke itmez ziyān

(11) ‘Adl içinde zālīmān mazlūma itmez hiķ zarir

Cümle murġān vardı ķunki der-gehine ol şehün

Pes hümāyı ister gele kāşıd benim añla habir

(12) Böyle virdi aña ‘uķķāb ol zamān añla cevāb

Vir şalavat Aħmede k’oldur beşir hem-nezir

ķışsa-ı ‘uķķāb vü Murġ-ı Selvī Ber-Residen-i İşān Be-Ĥazreti Hümā-yı Hümāyün-Baht

(13) Ĥakīm kavlince kaçān ki kürre-i nesim içinde kanad açup (14) uçup birbirin geçüp hümāya giderlerdi meger kim ol (15) İblīs-i pür-telbīs kürre-i nesimde nażar kılup gördi kim Süleymān kāşıdı selvī ve ‘uķķāb (16) hümānuñ veziri hümāyuna buluşmış hümāya yakın varup irişiyorurlar ol mel‘ün (17) Ĥased iltüp diledi kim bir fitne turgura pes hümāyün

şekline girüp kanad açup uçup ⁽¹⁸⁾ bunlardan muḳaddem hümā nazarına yitüp eyitdi yā hümā ḡāfil mebaş ki İblīs-i la‘īn ‘uḳḳāb ⁽¹⁹⁾ şekline girmiş ve Ḥannās selvī kuşu şekline ve Vesvās ben vezīrūn hümāyūn şekline girmişler ⁽²⁰⁾ uş üçi daḥı geliyorurlar seni ḳāşid-ı Süleymān uz diyüp azdırup cānın maḳām-ı ‘ulvīden ⁽²¹⁾ süflīye iletüp muḥibb-i Süleymān olduḡuñ içün helāk itmek isterler imdi fırsatdur hemān anlar **[21b]** ⁽¹⁾ araya alup perr ü bālile dönüp helākine ḳaşd ya anları tutmaḡa ceḥd itmek gerek diyüp ⁽²⁾ ol ḳadar iḡvā virdi ki hümā kuşu İblīs-i telbīsine aldanup racīmi kendü vezīri hümāyūn şanup ⁽³⁾ kuşlara ḥükm itdi kim gelicek çevre alalar kanad kıyruk minḳār ḍarbın urup giriftār itmege ⁽⁴⁾ ḳaşd ideler kürre-i nesīm kuşları daḥı hümā sözile her birisi perr ü bāl düzedüp kürre-i nesīmūñ ⁽⁵⁾ ā‘lāsında tırup alḳaḡın gözedüp vaḳtlarına ḥāzır oldılar andan soñra hümāyūnla ‘uḳḳāb ⁽⁶⁾ selvī kanad açup kürre-i nesīmūñ ā‘lāsına çıḳmaḡa hümā nazarına ırmege Süleymān-ı nebī haberin ⁽⁷⁾ virmege ol ḳadar yüksege uçdılar ki tāḳatları tāḳ olduḡı vaḳt evc-i semāya ⁽⁸⁾ menzil-i hümāya fevc-i ‘alāya yetişdiler hümā nazarına irdiler kürre-i nesīm kuşların gördiler ammā ki ⁽⁹⁾ ne görmek hemān gözlerin açup baḳınca anı gördiler ki envā‘ murḡān üşe gelüp yolların ⁽¹⁰⁾ arḳurı alup egerçi kim bunlaruñ ayaḡı tırnaḡı yok ve illā ki kanadlarınıñ şeh-peri ḡāyet ⁽¹¹⁾ çok bunlara şol ḳadar kanad letlerin urdılar ki ‘uḳḳābuñ ‘uḳḳābdan yūñi yitdi ⁽¹²⁾ selvī kuşınıñ ‘aḳlı ve öḡi gitdi ammā ki hümā ve vezīri hümāyūn bunlaruñ cünbişin görüp ⁽¹³⁾ ḡāyet ḡazaba gelüp ḥışm itdi mantıḳu’t-ṭayrca hümāya hümāyūn ḳaḡırup söylediler ki

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽¹⁴⁾ ‘Aḳl [u] fikrūn ḳanda gitdi yā hümā

Nefsüne uyup idersin ḥaṭā

İşbu ‘uḳḳāb işbu selvī bī-gümān

⁽¹⁵⁾ Şeh Süleymān ḳāşıdıdur bil inan

‘İzzet idüp ḳarşu vardum ben baña

Kim getürdüm rehber olup uş saña

(16) Ben umardum bunlara ‘izzet ola

Şeh Süleymān adına hürmet ola

Sen niçün kuşlar virüp tanıduñ yolu

(17) İtdüğüñ itmez cihānda bir deli

Kāşıda ‘izzet geregin key ziyād

Kuşlaruñ niçün urur darb-ı kanad

(18) Ortalıkda ne durur yā suçumuz

Darb urursın öldük işde üçümüz

Bu şavaşuñ aşlı nedür söylegil

(19) Suçumuz bildür de zahmet eylegil

NESR Hakīm kavlince hümāya hümāyūn ⁽²⁰⁾ vezīr böyle deyicek hümā cevāb virüp eyitdi ki yā şeyātīn sizler kāşıd-ı Süleymān ⁽²¹⁾ degilsiz belki racīm ü āl-i racīmsiz baña iğvāya geldüñüz uş vezīrüm hümā sizleri gelürken görmiş **[22a]** ⁽¹⁾ baña haber virdi sizleri helāk itdürmeyince koymazum sözüñüzi kulağıma koymazum diyüp ⁽²⁾ ‘itāb idicek hümāyūn nazar kılup kılup gördi ki hümā nazarında bir murğ var hemān kendü ⁽³⁾ şeklinde ta‘accübe varup fikr idince ‘uqqāb selvī eyitdiler yā hümāyūn hümā nazarında turan ⁽⁴⁾ senüñ şeklüñe giren İblīs-i pür-telbīsdür ki zıkr-i Hakkā meşgūl olup üzerine sürelüm ki ⁽⁵⁾ Süleymān hāzretinden ben bir tesbīh öğrendüm anı okıyacak şeytān niçe yıllık yol kaçır ben niçe kerre ⁽⁶⁾ bu mel‘ūna irişdüm ol esmā’-yı Allāh berekātında zafer bulmadı deyicek hümāyūn bildi ki ⁽⁷⁾ vākı‘ā oturan şeytāndur ism-i a‘zamı selvī kuşından öğrendi mantıku’t-tayrca okuyup ⁽⁸⁾ İblīs üzerine üfürdi ki budur *lā-havle ve lā-kuvvete illā*

bi'llāhi'l- 'aliyyi'l- 'azīm^{1 (9)} diyince İblīs hūr u hacīl olup nā-bedīd oldu hümā ta 'accüb idüp bildi ki iğvā viren racīmdür⁽¹⁰⁾ hacīl olup bunları qarşuladı vezīri hümāyūndan 'özü diledi kâşıdılarla merhabā kıldı⁽¹¹⁾ andan Şeh Süleymān hāzretinden söz açdı ki kim muṭī' kim 'āşī ve kim dānī ve kim kâşīdür⁽¹²⁾ 'uḳḳāb selvī dahı bir eksüksüz taḳrīr kıldılar muṭī' in şefī' in bir bir taḳrīr kıldılar⁽¹³⁾ ve dahı murğān-ı kürre-i nesīm Şeh Süleymānuñ saltānatına 'acaba kıldıklarından soñra kudūmlarından su'āl⁽¹⁴⁾ kıldılar 'uḳḳāb ve selvī cevāb virdiler ki Şeh Süleymān hāzreti sizlere selām idüp eydür ki⁽¹⁵⁾ Haḳ sübhānehu ve te'ālā baḥr u berde biñ bir dürlü ümem yitmiş iki millet yüz yigirmi dört⁽¹⁶⁾ dürlü şıfat maḥlūḳatı emrūme muṭī' [ü] musahḥar kılmışdur 'anḳā-yı kâf ḥubūbāt yiyen murğān⁽¹⁷⁾ biri cennetden çıkan ṭāvus re'īsile ve yırtıcı kuşlar re'īsī kuḳnūs ve 'uḳḳābıla ve baḥrī⁽¹⁸⁾ kuşlar seyyidi māhī-gīrle emrime fermān olmuşlardur üzerime sāye-bānlardur ve illā ki hāzretūñ ki⁽¹⁹⁾ seyyid-i murğān-ı kürre-i nesīmdür emrūme rām olmaduḡuñā ḡam-gīnüm imdi kâşıdıla emrūme rām olup gelesin⁽²⁰⁾ benden baḥt bulasın diyüp bizleri kâşıdlıḡa gönderdi bāḳī emr hümānuñdur diyüp murğ-ı selvī⁽²¹⁾ sükūt itdi 'uḳḳābı kendüye hem-rāh ve ḥāfız koşduḡını hikāyet itdi

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

[22b] ⁽¹⁾ Şeh Süleymān kâşıdı 'uḳḳāb bes

Böyle diyüp eyledi āḥir nefes

Diñle imdi neyleyiserdür hümā

⁽²⁾ Vir şalāvat Muştafāya sözi kes

NESR Hākīm kavlince hümā 'uḳḳāb selvī aḡzından Süleymān sözün⁽³⁾ işidüp emr-i Süleymānıla itā'at kılup dahı kürre-i nesīm murğānı re'islerle hümā hāzretine cem' oldılar⁽⁴⁾ kanad kanada çatup baş başa çitüp ve şavirhum² mücibince ḥāl diliyle meşveret itdiler nite evvel⁽⁵⁾ hümā vezīri hümāyūnıla murğān re'islerine Şeh Süleymāndan kâşıd geldüḡün taḳrīr eyledi ve kendüye tābi' olsunlar⁽⁶⁾ ve der-gāhuma gelsünler didiḡün

¹ “Güç ve kuvvet ancak Allah’a mahsustur.”

² (Âl-i İmrân 3: 159) “Onlara danış.”

mantıku't-tayrca zıkr idüp ta'bir eyledi bu cânibden Süleymân kâşıdı ⁽⁷⁾ 'ukḳāb selvīyi gösterdi daḥı murḡān-ı kürre-i nesīm nazar kılup kürre-i nesīm murḡānınuñ eşḳāline ve envā'-ı ⁽⁸⁾ perr ü bāline nazar kılup göz urdılar gördiler ki yir yüzinde ḥabāb tırtıcı ve gök yüzinde ⁽⁹⁾ şikār idüp yırtıcı kuşlar hey'etine şıfatları beñzemez nite ağızları ḡāyet büyük ve kırsakları ⁽¹⁰⁾ ḡāyet kaba ve bir 'aceb daḥı bu ki hīç ayakları yok ammā ki perr ü bāl ü şeh-perleri ve dünbāl ü perleri ⁽¹¹⁾ ḡāyet kaba şöyleki kebüter rakḳāşı perlerileyin ḡāyet çehān ve bir 'aceb daḥı bu ki cemī'sinüñ kulaḳları ⁽¹²⁾ var şol iki baykuş kulaḳlarılayın ammā ki ḥükemā-yı müteḳaddimīn kavli üzere su'āl iderlerse ki ⁽¹³⁾ şol ḥayvānāt ki yumurdalar beyzadan çıkar anuñ kulaḳı yiri olur ammā ki kulaḳı olmaz ⁽¹⁴⁾ sāyir ḥayvānāt gibi nite ki yırtıcı tırtıcı kuşların ve ḥaşerātuñ ve ef'īnūñ kulaḳı yiri olup ⁽¹⁵⁾ kulaḳları kulaḳları olmadıḡılayın ve ammā ki şol ḥayvānāt ki toḡurur yavrular çār-pā ve ḡayrı ⁽¹⁶⁾ anların kulaḳı olur ve biri daḥı olur illā ki bümıla şep-perenüñ ya'nī bayḡuş cinsile yaraşanuñ bunlardan ⁽¹⁷⁾ ḡayrınıñ ki anların kulaḳları olduḡına ibtidā-yı ḥilḳatde sebeb vardur inşā'allāh yirlü yirinde zıkr ⁽¹⁸⁾ idevüz ve ammā ki kürre-i nesīmde olan eṭyāruñ ayakları olmadıḡına sebeb bu ki anlar ḳaṭ'ā yir yüzine ⁽¹⁹⁾ inmekden ve ḳonmaḳdan ihtiyācları olmadıkları ecilden ayakları yokdur ve daḥı ağızları ⁽²⁰⁾ büyük ve kırsakları giniş olduḡınuñ ḥikmeti bu ki ḡidāları kürre-i nesīmdür rīḥ [ü] nesīm ḡavṣ itmek ⁽²¹⁾ āsāndur nitekim evvel kuşlar ḥaḳḳında *Melekūt-nāmede* ve *'Acāyibü'l-Maḥlūḳāt-ı kebīrde* ve *Baḥru'l-ḥayvānātda* [23a] ⁽¹⁾ ve sāyir ḥavāş kitablarında bu *Süleymān-nāme-i Kebīrden* ḡayrında daḥı naḳl olunan budur ki yirle gök ⁽²⁾ arasında ya'nī yirden yuḳaru hevā-yı laṭīf vardur ḥalāyık andan nuḳūd iderler anı teneffüs edinmekle ⁽³⁾ diri olurlar nitekim deñiz de sākin olanlar hevāyı keşfile diri olduḡları gibi ki ol ⁽⁴⁾ deñiz şuyıdır ve kürre-i nesīmüñ aşlı bu ki yirden yuḳaru on iki fersah menzilden ā'lāda kürre-i nesīm vardur ki ⁽⁵⁾ ol hevānuñ üstinde tuman vardur ol tumanuñ üstinde bulut vardur bulut üstinde ⁽⁶⁾ kuşlar vardur uçarlar ne anların gökde şıḡındusı vardur ve ne ḥod yir yüzinde meskeni vardur ⁽⁷⁾ şüretleri aḳ yılan şüretine beñzer ve 'avretleri saçları gibi bölük bölük ḳanadları kuş ⁽⁸⁾ ḳanadına beñzer kulaḳlarından yumurdalarlar ve arkalarında yavrularlar hevāya 'urüc iderler tā ⁽⁹⁾ kıyāmet günine dek bundan yuḳarudaḳ hevā vardur ḡāyet ince ve laṭīf hevādur bizüm hevāmuzdan ⁽¹⁰⁾ daḥı ol kuşlar bu hevālarda geçerler şol arada ḳarār iderler ki ol kendülere ⁽¹¹⁾ yaḳındur nitekim şu kuşları şu üstinde ḳarār eyledükleri gibi bu naḳl-ı 'ulemādur ve ammā ki naḳl-ı ⁽¹²⁾ Eflātūn ve ḥükemā-yı müteḳaddimīn budur ki Ḥaḳ sübhāna ve te'ālā bu kürre-i nesīm içinde ol ⁽¹³⁾ kuşları ki ḥilḳat itmişdür ayakları

bu kadar konmağa ihtiyâc olmadıkları ecilden perr ü bâlleri ⁽¹⁴⁾ çokdur uçmağdan ‘acz getürmesünler içün karar-gâhları olmadığı sebebden ve ağızları ⁽¹⁵⁾ büyük havşalaları vâsi‘ gıdaları kürre-i nesīm olduğu cihetden ve üremesi dahı anların şöyleür ki ve vaktâ ki ⁽¹⁶⁾ yavrulamağ isteseler kürre-i nesīmün mıkdarı yüz yıllık yoldur insân menziline vakti ki yumurdlamağ dileseler ⁽¹⁷⁾ kanad açup uçup kürre-i nesīmün evvel tabağasına çıkarlar anda yumurdlarlar yumurda itmekle müddet ⁽¹⁸⁾ yitmegile tabağ-a-i ahire irince yavru çıkar kanadlanur perr ü bâli yitilür vağan-ı ezelīye teveccüh idüp tabağ-a-i ⁽¹⁹⁾ evvele ‘urüc idüp uçmağa başlar ammâ ki hümâyıla hümâyün ağzından su’âl-ı Süleymân itdük yirde ⁽²⁰⁾ bir mağall dahı zıkr idevüz haqîkat hâllerin Süleymân hâzreti ‘aleyhi’s-selâm kürre-i nesīm murgânın seyr itdüğü yirde beyân vâki‘în nakl idevüz

NAZM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Her sözi yirinde takrîr idelüm

[23b] ⁽¹⁾ ‘Aqlımız irdükce ta‘bîr idelüm

Şâh-ı sultân Ildırım Hân Bâyezîd

Hâzretiçün nüsha tahrîr idelüm

⁽²⁾ NESR Hâkîm kavlince çünki selvî kuşıla ‘uqqâb kürre-i nesīm murgânın teferrüc kim itdiler gördiler ki ⁽³⁾ ba‘zı ba‘zına beñzemez ba‘zısın Allâh te‘âlâ evran şeklinde yaratmış kanadları balıq yelpizesileyin ⁽⁴⁾ ejdehâ-ser bî-pâ ve ba‘zı deve kuşı şeklinde ammâ ki ağzı büyük ve havşalası gâyet kabîh ve dñnbâl ⁽⁵⁾ şeh-perleri gâyet çehân ve ba‘zı dahı keklik ve gögercin vaz‘ında hilkat olmuş egerçi ki ⁽⁶⁾ her birinün vaz‘-ı endâmı murgân şeklinde velâkin ser-cümlesinün kanadları ziyâde ve bir ‘aceb dahı ⁽⁷⁾ bu ki kanadları şeh-perleri ve kuyrukları ve yñnleri gâyet uzun ve maħbûbların saçı gibi ⁽⁸⁾ uzun bölük bölük ince harîr tüylülü yñnleri var hümâ kuşı yñnleri gibi ve balıqçıl tilleri gibi ve ⁽⁹⁾ bir ‘aceb dahı bu ki gövdeleri keçi şeh-perleri ziyâde velî eyle harîr tilleri var ki kâkül-i dil-rübâ ⁽¹⁰⁾ ve zülf-i şanem anuñ katında keçi kılına beñzer

NAZM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Zülf-i hūbān mişli nāzūk şeh-peri

(11) Aña hem-tā olmaya eş‘ar-peri

Diñle imdi kışşa nedür cānıla

Vir şalavat yād idüp peygamberi

(12) **Der-Beyān-ı Meşveret Kerden-i Murğān-ı Kürre-i Nesīm ü Sebeb-i Āmeden-i Hümā Be-Der-gāh-ı Süleymān ‘Aleyhi’s-selām**

(13) Hākīm kavlince andan hümāyıla hümāyūn ol re’is-i murğān kürre-i nesīm kuşlarının re’islerinden Süleymān (14) der-gāhına varmağa da‘vet idicek mantıku’t-tayrca zihn ü idrākı temīz kürre-i nesīm murğānı arasında (15) dānā ve ‘azīz olan re’isler hümāya eyitdiler ki iy hümā ve iy re’is-i murğān-ı nesīm-i semā Süleymān ibn Dāvūd (16) ol zıll-ı ma‘būd ma‘lūmdur ki ‘ākıl ü dānādur emīr-i tüvānādur cemī‘ maḥlūkātuñ aḥvāline muṭṭālī (17) küllī ve cüz’ī ḥayvānātuñ mizācına vākıfdur eyle olsa Haq te‘ālā bizleri ḥilqat idelden (18) kürre-i nesīm içinde ki oluruz eger bu hevā-yı keşīfdən çıkup yir yüzine ki inevüz taḥkīk helāk (19) oluruz zīrā ki bizüm ğidāmuz kürre-i nesīmdür nitekim balıklarūñ deñizde hevā-yı keşīfdür vaqtī ki deñizden (20) çıksalar helāk olurlar eyle olsa biz Süleymān ḥazretine ne vechle varavuz meger kim içümüzde ba‘zımız (21) vardır ki ḥazretūñ hümā gibi kürre-i nesīmden çıkup yir yüzine yakın irse helāk olmaz hevā-yı ḥākıla daḥı [24a] (1) ḥayāt bulur gāv-ı baḥrī ve sırtlan-ı nehrī ve feres-i Nīlī deñizde şuda ve hem quruda zindegānī (2) itdügi gibi anlarūñ emsāli murğānıla ḥazreti Süleymāna varsañuz mübārek cemālin müşāhede itseñüz (3) olur diyüp cevāb viricek hümā ma‘kūl görüp sözlerine taḥsīn itdi daḥı ol cins (4) kuşlardan yigirmi sekiz dürlü etyār-ı nesīmi bulup bilesince alup vezīri hümāyūnıla ‘azm-ı Süleymān (5) idüp ‘uḳḳāb ve selvīyle kürre-i nesīmden çıkup süflīye inmege cehd-i Süleymān der-gāhına varmağa kaşd (6) idüp ‘uḳḳābıla selvī kuşın kuḷaguz itdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şeh Süleymān der-gehine ‘azm idüp

(7) Görmege sīmurğı niyyet itdiler

Bunda söz çok ‘aşkıla diñleriseñ

Vir şalavat Ahmede gör nitdiler

⁽⁸⁾ NESR HAKİM kavlince çünkim hümā kürre-i nesīmūñ ba‘zı murğānıla kanad büküp yir yüzine ki gelüp indiler ⁽⁹⁾ ‘azm-ı Süleymān kılup hevā-yı fenādan yir yüzine nazar kıldılar her cānibe göz urdılar Süleymān hāzreti ⁽¹⁰⁾ kanda ola haber alavuz diyüp qarār kılup pervāza tırdılar nā-gāh gördiler ki bir kebūter pervāz ⁽¹¹⁾ urup uçup cānib-i mağribden teşrīke gider ‘uqqāb kanad büküp diledi kim gögercinūñ ardından ⁽¹²⁾ yetişüp haber ala lākin yitmedi ‘ākibet matıku’t-tayrca be-āvāz-ı bülend çağırdı ki benden havf itme ki kâşid-ı ⁽¹³⁾ Süleymānum kürre-i nesīm-i murğān re’is-i hümāya kâşıdlığa vardum ā‘vānlarıyla alup Süleymāna giderüm velī Süleymān ⁽¹⁴⁾ tahtın kanda gördüñ korkma bulursañ gelüp haber vir diyince gögercin cevāb virdi ki yā ahmak-ı ⁽¹⁵⁾ tavīl ben senden nice havf itmeyem ki yırtıcı ‘uqqābıla dāne tartıcı gögercin mahrem olduğın ⁽¹⁶⁾ arşlanıla āhū ve kurdıla koyın muşāhib olduğın gördin mi ki ben senden hāzer kılmayam

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽¹⁷⁾ ‘Ākil ol ki ide ‘adūdan ihtiyāt

Zālimile yāhu mazlūm ihtilāt

Ceddimüzden kaldı bize yādigār

⁽¹⁸⁾ Bu naşīhat k’it ‘adūdan

انشاد

Der-Beyān-ı Diden-i Süleymān Şehr-i ‘Antākiyye ve ⁽¹⁹⁾ Ahvāl-i Hakīm-i Fīşāgoris-i Tevhīdī

Hakīm kavlince selvī kuşı ‘uqqābıla hümānuñ vezīri ⁽²⁰⁾ hümāyūna bulışup kürre-i nesīm içinde kanadlu kanadın açışup uçuşup ‘azm-ı hümā itmekde ⁽²¹⁾ bizüm kışsamuz ez-ān cānib Şeh Süleymāna geldi ki yıl tahtını götürüp giderdi nite kaçan kim Süleymān hāzreti [24b] ⁽¹⁾ ol gün nīm-çāşt olunca ki yirle gök arasında yıl taht-ı Süleymānı götürüp ki gitdi gün kubbey[e] ⁽²⁾ diklince gelüp ‘Antākiyye şehrine yitdi andan Süleymān hāzreti felek

yüzinden yirle gök arasından ⁽³⁾ nübüvvet tahtı üzerinden enbiyā ve evliyā ve hükemā ve ‘ulemā ve ümerā [ve] zürefā ve şu‘arā ve nüdemā ve ekābir-i ⁽⁴⁾ eşyā ve pīr ü bernā birle cānib-i ‘Antākiyye şehrine baş kaldırıp boyun uzadup Süleymān-ı ⁽⁵⁾ mevcūd tahtın gözedüp nazar kılup gördiler ki hevā-yı fenāda şimāl cānibinden yaña yirle gök ⁽⁶⁾ arasında ‘Antākiyye yöresinde yirden dört mīl miqdārı yuķaru hevāda maķām-ı ‘alāda hevā-yı fenāda ⁽⁷⁾ beyne’s-semā-ı fevķe’l-‘alāda bir serīr şalınmış mu‘allak turur ve üzerinde bir kürsī konmış üstinde Süleymān- ⁽⁸⁾ hey’et bir melik oturmuş sağında ve solında ‘ulemā hükemā zerrīn sīmīn kürsīlerde oturmuşlar ikinci şafda ⁽⁹⁾ dünyā pādīşāhları rüy-i zemīn şehenşehirleri başlarında şehriyārlik tacı ve eginlerinde muraşşa ‘hīl’at ⁽¹⁰⁾ ve billerinde zerrīn kemer tahtlı tahtında oturmuşlar kafālarında perī-peyker melek- ⁽¹¹⁾ manzar beşer-hey’et Yūsuf-şüret ‘utārid-fıtnat zühre-cebīnet hāş kullar ⁽¹²⁾ turmuşlar ellerin tīr ü kemāna seyf-i burrāna urmuşlar ve anlarıñ altında ‘ādī-şüret ⁽¹³⁾ pehlivānlar Qahrāmān-şalābet merdānlar nerīmānlar kerīmānlar ne ādem ki her birisi yidi başlu ⁽¹⁴⁾ evrānlar pūlād kürsīler üzerinde diz çöküp turmuşlar ellerin darba tahtılayın tīg-i burrāna urmuşlar ⁽¹⁵⁾ her birisi eyle pehlivānlardur ki Behrām-ı çarh heybetlerinden kana dönmişidi ve anlarıñ altındaki ⁽¹⁶⁾ şafda cinnīler ser-hengleri dīv ü ‘ifrīt mübārizleri tūcdan ve barhacdan şandalīler ⁽¹⁷⁾ üzerinde korkunc şüretlerle qarār itmīşler ve ellerini çınar tallarına ve mermer direk ⁽¹⁸⁾ ‘amūdlarına urup mināre mişāl ellü ellerinde tutmuşlar ve anlarıñ altında sīmurğ şeklinde ⁽¹⁹⁾ iki başlu yūñleri müzeyyen ve mūnaķķaş sağ tarafında rūh kuşu ve kuķnūs kuşu ve raħne kuşu ⁽²⁰⁾ ve yırtıcı kuşlar uluları tururlar ve sol tarafında ħubūbāt yiyen tırtıcı etyār ⁽²¹⁾ cinsi yürürler ve anuñ altındaki tabāķada yırtıcı cān-verler turmuşlar arslanlar ve kaplanlar [25a] ⁽¹⁾ ve sırtlanlar ve bunlarıñ emşālī yırtıcı cān-verler turmuşlar ağız açup göz belerdüp kulaķ ⁽²⁾ kabardup gögis germişler kuyrukların çenber idüp kafāsına çevürmüşler ejdehā mişāl pençelerin ⁽³⁾ serīre urmuşlar ve andan soñra bir nice yüz biñ kuşcağızlar ol tahtıñ üzerinde ⁽⁴⁾ terkeşe koyulmuş ok gibi kanad kanada ve yilek yilege virmişler ol Süleymān-şıfat şahşuñ ⁽⁵⁾ üzerine sāye-bān olup turmuşlar ve andan soñra yine tahtuñ yidinci tabāķasında ħayl u ħaşem ⁽⁶⁾ tabl u ‘alem ħad u ħesābı yok leşker-i insān maķāmlu maķāmında her birisi bir cünbişde ve ħareketde ⁽⁷⁾ kimi almada ve kimi şatmada ve kimisi ders alup ‘ilm ü ħikmet söylemede ve kimisi bey’ ve kimi şirā ve ⁽⁸⁾ itmekde fī’l-cümle kışşayı dırāz kılmayalum bir Süleymān zamāndur ki tāt u tahtında ‘izz u bahtında genc u māl u ⁽⁹⁾ rahtında leşkerinde ‘askerinde ħademinde ħaşeminde cinsinde insinde vuħūşında tıyūrında ⁽¹⁰⁾ ve her cinsinde beglerinde yiglerinde

mihterlerinde kihterlerinde ‘uḳālāsında cūhelāsında ⁽¹¹⁾ ḳaṭ‘ā hīḳ ḳuṣūr yok dīv ü perri
 yirinde hīḳ tefāvūt yok her birinde pes Süleymān ⁽¹²⁾ ḥazreti nazar ḳılup key ta‘accüb idüp
 baş şalup fikre varup ‘ibret alup ⁽¹³⁾ ‘aḳl ḡavvāşın fikr deryāsına şaldı ‘acabā bu Süleymān
 kim ola diyüp endīşeye taldı ⁽¹⁴⁾ andan yir yüzine baḳdı ‘Anṭāḳiyye şehrini gördi iki taḡ
 üzerinde bir yüce ḳal‘adur ki ⁽¹⁵⁾ burc-ı keyvāndan nişān virür tūl u ‘arzı iki fersah ola üç
 yüz altmış altı burcı var ⁽¹⁶⁾ her gün açılır üç yüz altmış altı ḳapısı var sedd-i Ye‘cūce
 beñzer muḥkem ⁽¹⁷⁾ yapısı var ḳal‘ası ‘ālī şehri mu‘azzam şehir içi mā-ḥalaḳallāh tolu
 ādem yir yirin ⁽¹⁸⁾ ṭop tūfengi ḳurulmuş mancınıklar mīzāna gelüp terāzūsına taşları
 urulmuş eyle ⁽¹⁹⁾ çokluk cenk eri var burc u bārūsında ki şanasın rüz-ı maḥşerdür ve şehriñ
 eṭrāfı bağlar ⁽²⁰⁾ ve bāḡçeler her taraftan şular çaḡlar bülbul ve ḳumrī rūzigāruñ bī-
 vefālının fikr idüp aḡlar andan Süleymān ‘a.m. ⁽²¹⁾ şahrāya nazar ḳılup kendünün ‘askeri
 Āşaf ibn Berḥiyā Keyḳubād şāh Efrāsiyāb şāh Sührāb şāh Ürdün **[25b]** ⁽¹⁾ Ürdün ırmaḡı
 kenārında ḥayme ve ḥar-gāh ḳurmuşlar bār u būngāh urmuşlar ‘askerlū ‘askerin ḳatlarına
⁽²⁾ cem‘ idüp ṭurmuşlar otaklu otaḡı ḳapısına ḳıḳup taḥt-ı Süleymānı gözedüp ṭururlar şükr
⁽³⁾ idüp el du‘āya götürürler zemzemeyile tekbīr getirürler ammā ki bunların
 muḳābelesinde ⁽⁴⁾ ol Süleymān-ı mevcūduñ taḥtı altında rāst yir yüzinde Āşaf otaḡı bigi
 Keyḳubād dīvān- ⁽⁵⁾ ḥānesi bigi ve Efrāsiyāb bār-gāhı bigi ve Sührāb der-gāhı bigi bār u
 būngāhlar ḳurulmuş seyvān ⁽⁶⁾ serāperdeler urulmuş ictimā‘-ı insānī ol melekler ḳatına
 cem‘ olup ṭurulmuş leşker ḡuluvsından ⁽⁷⁾ erenler na‘rasından fīl ü gergedan
 ḳıjırmasından atlar süheyinden develer baḡrışmasından ⁽⁸⁾ ḳatırlar aḡrışmasından sipāh
 ḳullar ḳıḡrışmasından kūş u ḥarbīler şadāsından zinc u borular ⁽⁹⁾ şavtıdan felekde zühre-
 i zehrā zühresi ḳāk olmuş merriḥ-i felek bu leşkeriñ heybetinden ⁽¹⁰⁾ ḡam-nāk olmuş
 keyvān-ı pīr dehşet alup burcunda ṭuracak yir bulmaz ölüm ire ölüm ⁽¹¹⁾ diyü gözleri nem-
 nāk olmuş andan şoñra yine Süleymān ḥazreti ‘Anṭāḳiyyeniñ muḳābelesinde ⁽¹²⁾
 ‘Anṭāḳiyye mişlinde bir şehir-i mu‘azzam burc u bārūsı muḥkem şehir içi tolu benī ādem
 calınur zinc ⁽¹³⁾ ṭabl u kūş erliklerine dikilmiş yir yir ‘alem bāḡ u rāḡlarında cem‘ olmuş
 ‘uşşāḳ-ı maḥbūbe-i şanem ḥvānendeler ⁽¹⁴⁾ ‘ilm-i mūsīḳīle ebyāt okur güyendeler ser-āḡāz
 idüp ḳılur naḡam bāḡında muṭribān çengler çalar ⁽¹⁵⁾ ḳal‘a üzerinde ceng eri cengile āheng
 ider bir vechle şehir-i mu‘azzamdur ki ḳaṭ‘ā ḳuṣūrı ⁽¹⁶⁾ yok ammā ser-cümlesinden bu
 ‘acāyib ki ol şehir daḡı hem-çünān ‘Anṭāḳiyye şehrine beñzer ḥişārında ⁽¹⁷⁾ diyārında her
 yirinde ḳal‘asında şehirde burcunda erinde maḥallesinde deyrinde ḥalkında cevḳinde
 şevḳinde ⁽¹⁸⁾ bāḡında rāḡında topraḡının kızılıḡında ve aḡında ḳaṭ‘ā hīḳ fark yok şanasın

ki bu iki ‘Anṭāḳiyye şehrini ⁽¹⁹⁾ bir mi‘mār yaptı yāḥūd bir elmaydı ki ortasından ikiye kesdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Hîç birinde yok tefāvüt bî-gümān

⁽²⁰⁾ Qaldı ḥayrān görüben şāh-ı cihān

Her ne deñlü itdise aña nazar

Zerre nokşān bulmadı ol nām-ver

⁽²¹⁾ Kendüye beñzer Süleymān gördi çün

Fikre varup vālih olup tırdı çün

Qaldı ḥayrān vālih olup şehriyār

[26a] ⁽¹⁾ Nidecegin bilmez oldu şerm-sār

Şeh Süleymān kendüyi şanırken ol

Bir Süleymān dāhı gördi oldu melül

⁽²⁾ Secdeye varup didiki yā İlāh

İşbu sırra ‘aqlum irmez pādişāh

Mülk senüñdür mālîk-i a‘zam ḥazretüñ

⁽³⁾ Bu Süleymān bende ider ḥizmetüñ

Şāh özüñ ki lā-şerīk [ü] bī-bedel

Mülküñe irmedi irmez hīç hālel

⁽⁴⁾ Biñ Süleymān der-gehüñde mūrçe

Āh ki ‘izzet bulmamışam mūrce

Ben za‘īfem ben kemīnem çāresüz

⁽⁵⁾ Der-gehüñde urmışamdur uşda yüz

Ben kuluña rūzī kılduñ memleket

Hātemiyle itdūñ müyesser tāc u taht

⁽⁶⁾ Cümle halkı baña fermān eyledūñ

İns ü cinne hazretūñ hān eyledūñ

Çünkü yüce kılduñ Allāh bahtımı

⁽⁷⁾ Kim felekde yıl götürür tahtımı

‘Ālemūñ sultānı kılmışken beni

Niçün itdūñ pes hacālet yā Ġanī

⁽⁸⁾ Bir Süleymān dāhı gönderdūñ baña

Gözle görüp kılmışım derāviş saña

Kıl meded eyle du‘āmı müstecāb

⁽⁹⁾ Kim virem ben bu Süleymāna cevāb

Ger ‘ināyet itmeziseñ yā İlāh

Bu Süleymān mülkimi ider tebāh

⁽¹⁰⁾ Yā İlāhī ‘arş-ı a‘zam hakkıçün

Rūh-ı kuds u nūr-ı Ādem hakkıçün

Şītīle hem Nūh u İdrīsüñ hākı

⁽¹¹⁾ Her dü şālih dāhı Cercīsüñ hākı

Nār-ı gül-zār eyleyen çün yā Celīl

Mekkenüñ mi‘mārıdur ismi Hālīl

⁽¹²⁾ Ol zebīhüñ hakkı cān kurbān ider

Ol ‘Üzeyrūñ hakkı çok seyrān ider

Şābir olan mübtelā Eyyūbiçün

⁽¹³⁾ Yūsufa hasret çeken Ya‘kūbiçün

Ol Kelīmüñ şıdkı hakkı ey Hudā

Kim ‘aşāsın ejder itdüñ reh-nümā

(14) Āheni mūm eyleyen Dāvūd için
Ṭā-ha Yā-sīn Aḥmed u Maḥmūd için

Ol Muḥammed nūrı ḥaḳḳı geliser
(15) Na‘t-ı Kūr‘ān içre *levlāk* olısar

Çār-yāri ḥaremininçün yā İlāh
Dest-gīr ol ben ḳuluña hem penāh

(16) Ben ḳuluña itdūñ müyesser salṭanat
Ġayra dāḥı virme bunca memleket

Her dev[i]rde bir Süleymān gelse eger
(17) Ol zamānuñ ḥaḳḳı aña baş eger

Bir dev[i]rde iki Süleymān gelmedi
İns ü cinden kimse şerḥin ḳılmadı

(18) Bu ‘aceb ki bir dev[i]rde bu zamān
Geldi iki Şeh Süleymān bī-gümān

Ne günāhum vardı benüm yā Kerīm
(19) Üstüme gele Süleymān key ‘azīm

Mürseliken ben kemîne [yā] Celîl

Dest-gîr ol luţfıla kılma hacîl

(20) Bu Süleymānı eylegil çāker baña

Nālišüm yā Rabb budur pes saña

Böyle diyüp Şeh Süleymān ol zamān

(21) İtdi nāliš secde kılup key çehān

Diñleyüp iki Süleymān kışşasın

Vir şalavat def idüp dil guşşasın

[26b] ⁽¹⁾ NESR Hākīm kavlince Süleymān hāzreti secdede ve server-i selātinler mukābeledede tūran Süleymānuñ ⁽²⁾ tāt u tahtını saltanatını gözetmekde ‘āķiller bir devrde iki Süleymān gelmedi tevāriħde görmedük ⁽³⁾ ve ins ü cinden tevātürle işitmedük diyüp ‘aql ğavvāşın fikr deryāsına şalup tūrmaħda fikre varup ⁽⁴⁾ engüşt ber-dehān urmaħda ammā ki cūhhāl cinsi eger ins aşlı ve ger cinn nesli ikin ikin ⁽⁵⁾ olup söyleşmekde Süleymān ben benüm dirken bir Süleymān daħı bulındı diyüp ta‘n idişüp diyüp ⁽⁶⁾ işitmekde ammā ki bizüm kışşamuz Fīşāgoris-i Tevhīdīye geldi ‘ilm-i sīmyā kuvvetele esmā‘ullāh hāşşıyyetiyle ⁽⁷⁾ kendüyi hikmetde māhir idügin ‘ilm-i sīmyāda bī-naẓīr ve ‘ilmine kādīr idügin Süleymān hāzretine ⁽⁸⁾ kendüyi bildürmek için cemī‘ hūkemā arasında ‘izzet [ü]¹ kadrin evc-i felege kaldırmaħ için bu tertīb ve ⁽⁹⁾ āyīn ve raħt u baħtı ve Süleymānī kurup Süleymāna nāme gönderüp Kudūs-i mübārek cānibine yüz ⁽¹⁰⁾ dönderüp tūrmışken Baţlamyūs-ı hākīmle ve Ātīnūs ve Rec‘ā-yı Zāhidle ve Ārmūyil ve Cercīs-i feylesūf ⁽¹¹⁾ ve Yalīnūs ve Etyār-i kāhinile pes bu zıkr olunan hūkemāyıla oturmışken nazar kılup gördiler ki ⁽¹²⁾ Kudūs-i mübārekden biri yirle gök arasında Mekke ve Medīne yöresinden berü Kudūs-i mübārek ⁽¹³⁾ cānibinden Ba‘albek üzerinden fevķe'l-

¹ “Metinde izzet-i kadrin şeklinde tertip edilmiştir.”

‘alāda beyne's-semāda bir taht gelüp görindi ki taht-ı Süleymān ⁽¹⁴⁾ ibn-i Dāvūd imiş şöyle kim

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Diñle imdi ol ḥakīm-i nām-ver

Şeh Süleymān tahtına kılup nazar

⁽¹⁵⁾ Niçe gördi ideyin saña beyān

Ger şalavat viririseñ mā-ḥazar

Dīden-i Fīṣāgoris-i Tevḥīdī Taht-ı Süleymān vü Şerḥ-i ‘Azamet-i Salṭanat-ı Süleymān ‘Aleyhi's-selām

⁽¹⁶⁾ Ḥakīm kavlınce rāviyān-ı ahyār ve nākilān-ı muhtār ol ⁽¹⁷⁾ vechile ḥikāyet kılurlar ki zıkr olunan ḥükemāyıla ⁽¹⁸⁾ ve nāzır olan ümerāile nazar kılup taht-ı Süleymānı gördiler nite bir taht gördiler ki fevke'l- ⁽¹⁹⁾ ‘alāda beyne'l-arz-ı ve's-semāda dört dürlü götürüp esüb gelür ki ol serirün tül [u] ⁽²⁰⁾ arzı elli mīl ola ve serirün üzerinde kızıl altundan nübüvvet tahtı kurulmuş çār-küşe her küşesinün ⁽²¹⁾ ayağı kızıl yakutdan ve kızıl altundan düzilmiş dört arslan farkında ayağı turur ol tahtuñ dört [27a] ⁽¹⁾ merkezinde dört dürlü ağaç düzmişler birisi zeytün ağacı birisi bādām birisi incir özdekleri ⁽²⁾ kızıl altundan yaprakları yeşil zümürüdden ve yine dört şecerātuñ üzerlerinde dört dürlü ⁽³⁾ tāvuslar kızıl altundan düzilmiş boynları elmāsıla ve kanadları kızıl yāķūtıla ve kıyruqları ⁽⁴⁾ yeşil zebercedile pīrüz[e]yile muraşsa‘ olmuş ve andan sonra bu tahtuñ üzerinde gök ala gözlü kumral ⁽⁵⁾ sakallu ak tenlü yüzi nūrlu ince kaşlu yufka tutaqlu buğday eñlü turna burunlu Süleymān ⁽⁶⁾ ḥazreti ‘aleyhi's-selām taht üzerine yeşil seccāde şalmış oturur başına ‘imāme-i Ḥalīl ve egnine Şīt ⁽⁷⁾ ‘abāsın giymiş Ādem-i şafī saçın kuşanmış Nūḥ cübbesin egnine Mūsā ‘aşāsın eline almış Zebūr Tevrāt ⁽⁸⁾ sağ sol takınmış Yūsuf-ı şıddık bālinine tayanmış oturur sağ elinde biñ bir dāne dürr-i dürriden ⁽⁹⁾ tesbīḥ geçirüp Allāha tekbir getirüp taht kafasında sağ tarafında müvekkel-i ḥāk melek-i a‘zam ⁽¹⁰⁾ Ta‘āhākā’īl a. m. ve anuñ altında müvekkel-i āb Key‘heşā’īl a. m. ve anuñ altında müvekkel-i bād ⁽¹¹⁾ Nağmāgā’ yīl a. m. ve anuñ altında müvekkel-i āteş Saḥ[y]eṭāhelā’īl a. m. ve andan sonra

yine Süleymān tahtının⁽¹²⁾ kafāsının şol cānibinde nübüvvet hātemine müvekkel olan melek-i a‘zam Şahbātā‘ā’īl a. m. ve dağı anuñ⁽¹³⁾ altında nübüvvet tahtına müvekkel olan melek-i a‘zam Herkıyā’īl a. m. тұrur anuñ altında müvekkel-i ervāh⁽¹⁴⁾ melik-i a‘zam Ta‘mhākhamā‘ā’īl a. m. тұrur ve anuñ altında müvekkel-i insān Şahrātā‘ā’īl ‘a.m. тұrur⁽¹⁵⁾ ve anuñ altında müvekkel-i tuyūr Tamāhābenā’īl a. m. тұrur ve anuñ altında müvekkel-i vuḥūş melek-i⁽¹⁶⁾ a‘zam ‘Alaḥamā‘ā’īl тұrur aleyhimü’s-selām

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Hep müvekkel-i nigh varsa bī-gümān

⁽¹⁷⁾ İns ü cinn ü mūr u mārā ol zamān

Hep kafāsında nübüvvet tahtının

Hizmete ḥāzırlardı şādumān

⁽¹⁸⁾ **NESR** Hākīm qavlince Fīşāgoris-i Tevhīdī zıkr olunan melekūt⁽¹⁹⁾ müvekkellerini göricek gāyet ta‘accüb idüp Süleymān ḥazreti kim oluğın bildi dönüp⁽²⁰⁾ ḥākımlere eyitdi ki yā ḥükemā-ı müteḥaddimīn hiç nazār kılup gördüñüz mi ki Ḥaḥ sübhānehu⁽²¹⁾ ve te‘ālā bu Süleymān ibni Dāvūda bu melik-i maḥmūda ne vechile salṭanat rūzī kılmışdur ki yitmiş **[27b]**⁽¹⁾ iki dürlü milletüñ yüz yigirmi dört dürlü şıfat maḥlūkātuñ baḥr u berr içindeki biñ bir dürlü⁽²⁾ ümmetüñ ser-cümle mevcūdātuñ melek-i müvekkelleri ve tekvīnleri bu Süleymān ḥazretinüñ taḥtı kafāsında⁽³⁾ mertebelü mertebesince ayağ üzere nice tırmışlardur ve her melek-i müvekkelüñ kafālarında tekvīnleri dağı hizmet-i⁽⁴⁾ Süleymāniye emr-i ḥākāniye nice bil bağlayup nazār dīvāna urmışlardur ‘ale’l-ḥuşuş ki her melek-i a‘zamuñ⁽⁵⁾ ancılayın rūḥ-ı mu‘azzam ve ḳuds-i mükerrrem hey’eti var ki her birisi Cibrīl-şıfat nūrānī tācların⁽⁶⁾ başlarına giymişler şāh-perlerin cennet ṭāvusı bigi zeyn idüp ḳanadların ḳavs-ı ḳuzaḥ mişāl kemer⁽⁷⁾ kılup sağ şol çiginleri üzerine yaymışlar emr-i sübhānī ḥükm-i Yezdānī birle Süleymāna fermān-⁽⁸⁾ ber olmuşlar her ne hizmet ki ‘arz iderse ‘ayn-ı farz bilüp ḥükmüne maḥkūm çāker olmuşlar

NAẒM

[mefā ‘ilün mefā ‘ilün fe ‘ülün]

(9) Kāfāsında ne hoş tırmış melekler

Süleymānuñ ki bulmışdur dilekler

Süleymān mişli şeh dünyāya hergiz

(10) Getürmez niçema dönse felekler

NEŞR Hakīm kavlince Fīṣāğoris-i ⁽¹¹⁾ tevḥidī böyle deyicek ʔatında ḥāzır olan ḥükemā ‘ulemā ümerā eyitdiler ki yā ḥakīmü’z-zamān biḥamdillāh ki ⁽¹²⁾ bunca ‘ömr-i tavīl içinde ve ‘ilm-i taḥṣīl içinde ḥazreti Süleymāna yetişdük bunuñ salṭanatı ‘azametini ⁽¹³⁾ diller şerḥ itse olmaz bir nebīye ki melik-i müvekkeller musaḥḥar ola tekvīnler çāker ⁽¹⁴⁾ olup ḥizmeti şerāyiṭin yirine getüre ‘ale’l-ḥuṣūṣ ki bād-ı serīrine merkeb olup taḥtını meḡāribe ⁽¹⁵⁾ meṣārıka yitüre yirle gök arasında getüre ḥayl u ḥaṣem üzerinde otura bu bir salṭanatdur ki ⁽¹⁶⁾ tā kıyāmet diller şerḥ idemez ammā ki cehd idelüm ki Süleymān ḥazreti ḡazaba gelmeden ḥāk-ı pāyına ⁽¹⁷⁾ yüz sürüyüp ‘özr dileyeüz

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Cehd idelüm Şeh Süleymān ḥazreti

Tā ḡazab itmeye yıkup ḥürmeti

(18) ‘İlm-i sīmyā içre māhir olduḡıñ

‘Avf ide cürmin bilincek ḥizmeti

NEŞR Hakīm kavlince ⁽¹⁹⁾ andan yine naẓar kılup Süleymān taḥtına göz urdılar gördiler ki nübüvvet taḥtınıñ saḡ ⁽²⁰⁾ tarafında deve yüñinden toḡunmuş yaşıll seccādel üzerinde on iki biñ enbiyā oturlar geçmiş ⁽²¹⁾ enbiyālar ervāhına şalavat getürürler cümlesinden birisi Gāz peygāamber Evyāşer peygāamber Nāşin peygāamber [28a] ⁽¹⁾ Şādık peygāamber Yesa‘ bin Hūsyā‘ peygāamber Tārīḥ peygāamber ve İş‘ayā peygāamberile ki ‘aleyhi’s-selām ⁽²⁾ her birisi Ḥāk der-ḡāhına ḡurbiyyet bulmuş hezār kerre mu‘cizātı zāhir olmuş muḥabbetullāh birle göñli ⁽³⁾ gözi tolmış ba‘zısı şuhuf-ı Ādem ba‘zısı şuhuf-ı İbrāhīm ba‘zısı Tevrāt-ı Mūsā ba‘zısı Zebūr-ı ⁽⁴⁾ Dāvūd ezberleyüp oḡurlar tīḡ-i tevḥid birle

şeytānı racīm boynın tōkurlar ve yine Süleymān ⁽⁵⁾ ḥazretinūñ nübüvvet kürsīsiniñ şol tarafında evvelki t̄abaqada on iki biñ vilāyete q̄adem başmıñ ⁽⁶⁾ riyāzet t̄a‘at birle nefs ejderin başmıñ evliyālar birle Şadık bin Yehūyada‘ ⁽⁷⁾ ve Vera‘ī ve Sem‘ī Muḥcīb-i Medenī ve Miḥrāc-ı Yemenī ve Rec‘ā-yı Kil‘adī ve İliya-yı Cebelī mişli ehlullāh ⁽⁸⁾ ‘ūd ve kāfūr abanos şandali kürsiler üzerinde ḥuẓu‘ ve ḥuṣū‘ birle oturlar evrād ⁽⁹⁾ okuyup tesbīḥ çekürürler eyle ehlullāh ki nesl-i şeyātine nazar itseler yidi q̄at yirden ⁽¹⁰⁾ aşğa geçüreler

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Şağ tarafda on iki biñ enbiyā

Şol tarafda on iki biñ evliyā

⁽¹¹⁾ Var kıyās it Şeh Süleymān kimidi

Kim nebīyy-i mürselidi pādişā

NEŞR ⁽¹²⁾ Ḥakīm q̄avlince Fīşāgoris-i tevḥidī Süleymān taḥtınıñ şağında şolında on iki biñ ⁽¹³⁾ mu‘cize-q̄adir enbiyā on iki biñ vilāyetile māhir evliyā göricek Süleymān müzdine şalāvat ⁽¹⁴⁾ getürüp cān u dilden muḥibb oldılar andan yine Süleymān taḥtına nazar kılup gördiler ki ⁽¹⁵⁾ serir-i Süleymānuñ ve dīvān-ı ḥāqānuñ ikinci t̄abaqasında şağ tarafda pīl dişinden kürsiler üzerinde ⁽¹⁶⁾ biñ dört yüz kırk dört ehl-i ḥikmet pür-ma‘rifet ‘uqālā ḥükemā ‘ulemā oturmıñlar eyle ḥükemā ki ⁽¹⁷⁾ her birisi ‘ilm-i ḥikmet içinde bī-bedel ‘ilm-i hendesede bī-mişāl cemī‘ fūnūnda kāmīl edvār-ı felege ⁽¹⁸⁾ nāzır ba‘zınıñ elinde usturlāb ba‘zınıñ *Qānūn u Şifā* mişli taqvim be-muciz bigi kitāb ⁽¹⁹⁾ tutarlar yigirmi dört dürlü ‘ulūmuñ maḥrecinden ḥaber açup me‘ḥazından su‘āl ⁽²⁰⁾ iderler eyle ḥükemā ki üç biñ üç yüz otuz üç dürlü emrāza edviye birle şifā kıılurlar **[28b]** ⁽¹⁾ ecelden gayrı derde mu‘ālece devā kıılurlar cümlesinden biri Loqmān bin ‘Ād ol kāmīl üstād ⁽²⁾ andan şoñra feylesūf-i ḥakīm Ağyīnānūs-ı ḥakīm İ‘tīşām-ı ḥakīm ve ‘Acriyā bin Remmāl ve Cābūd bin Nāşire-i ⁽³⁾ müneccim Yemlūn-ı ḥakīm idi ve daḥı andan şoñra ikinci t̄abaqanuñ şol tarafında on dört biñ ⁽⁴⁾ dünyā pādişāhları eḳālīm şehenşehleri heft kişver sultānları rub‘-ı meskūn ḥāqānları ⁽⁵⁾ kıızıl altundan taḥtlar ve cevherī şandallar üzerinde saltanatıla q̄arār kıılmıñlar her birinūñ ⁽⁶⁾ q̄afasında lāle-ḥad serv-q̄ad gül-‘izār ḡam-kūsār nāzenīn ḥūr u ‘ayn perī-

peyker melek-manzar maḥbūblar ⁽⁷⁾ mergūblar maṭlūblar ḥūblar ḥāş kullar zībā püserler zerrīn kemerler ellerine almışlar ⁽⁸⁾ tīg u teberler şaf-ber-şaf beglü beginūn taḥtī kafāsında ṭurmuşlar ellerin ḥarb ālātına urmuşlar ⁽⁹⁾ ve bu oturan pādişāhlar ancılayın pādişāhlardur ki ba‘zısı ‘Acem sulṭānı Īrān şāhı Keyḡubād ⁽¹⁰⁾ evvelki taḥtında oturur ikinci taḥtda ‘Amālīka sulṭānı Sührāb Şāh üçüncü taḥtda Mışır sulṭānı Celāl ⁽¹¹⁾ eddīndür dördüncü taḥt üzerinde Türkmen meliki Efrāsiyāb ki heybetinden perr döker gökde ‘uḡḡāb ⁽¹²⁾ beşinci taḥt üzerinde Ḳayşer-i Rūm oturmuş biñ yidi yüz zerrīn kemerlü kullar ayağın ṭurmuş ⁽¹³⁾ ve altıncı taḥt üzerinde Benī Aşfer melikine bilād-ı Aşferī ṭurmuş Benī Aşfer melikine ⁽¹⁴⁾ sulṭānuñın emr-i Süleymāniye boyun virmiş ve yidinci taḥt üzerinde mağrib zemīn serveri ⁽¹⁵⁾ Endülūs meliki Ḥusrev Şāh oturmuş bāḡter zemīn sulṭānuñın Süleymān ḥazreti nübüvvet ⁽¹⁶⁾ kuvvetiyle anı fermāna getürmüş ve sekizinci taḥt üzerinde Yūnān meliki Ḥaṭṭāb-ı Yūnānī oturur ḥizmet-i ⁽¹⁷⁾ Süleymānī tāḡati yitdikce yirine yitirür

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Zerr ü zerrīn kürsilerde pür-güher

⁽¹⁸⁾ Otururlar şehir-bānān tāt-ver

Eyle şeh kim ḥükmine maḥkūm anuñ

Niçe biñ iḡlīm ü niçe yüz biñ er

⁽¹⁹⁾ **NEŞR** Ḥakīm ḡavlince Fīşāğoris-i tevḥīdī böyle diyüp yine naḡar ḡılıp gördi ki ⁽²⁰⁾ üçüncü ṭabaḡada pūlād kürsiler üzerinde pehlivānlar ṭurmuşlar ellerin gürz-i girāna urmuşlar ⁽²¹⁾ anlaruñ ulusı Sām bin Nerrīmān bin Kerrīmān bin Ḳahramān idi ve Rüstemi Zāl-ı Dāsītānıdı ve Ḳārūn-ı Pīl-ten **[29a]** ⁽¹⁾ ve Ġazanfer-i cihān-süz ve Zūpīn-i dil-āver ve Ḳarṭūs-ı ‘Adī serveri ⁽²⁾ Kührem-i Şeddādī ve Behrām-ı Şeddādī ve Ra‘d bin Berḡ ol ⁽³⁾ pehlivān-ı ġarb u şarḡ eyle pehlivānlar ki gözlerinde tinnīn-i ⁽⁴⁾ felek bir gülük ve yidi ḡat yiri getüren öküz ⁽⁵⁾ balıḡ özü siñek deñlü gelmezdi.

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

(6) Key bahādur pehlivāndı kīne-sāz

Cümlesi anuñ bilürseñ ser-firāz

Şeh Süleymān hizmetinde yüz sürür

(7) Pehlivān k'ide Mirrīh ihtirāz

NEŞR Hakīm kavlince ⁽⁸⁾ andan soñra Fīşāğoris-i hakīm nazar kılup gördi ki ⁽⁹⁾ insān meliklerinin nazarına karşı vāki‘ olan tabakada ⁽¹⁰⁾ ak billūrīn kürsiler üzerinde kızıl yāķūt şandeliler ⁽¹¹⁾ üzerinde perriler meliki Hümāyūn-ı perrī Tālīshān-ı perrī ⁽¹²⁾ ve Mālīshān-ı perrīle Gül-‘izār perrīle Süleymān ⁽¹³⁾ nazarına karşı tırmışlar melekūt-ı semāvāt mişāl ⁽¹⁴⁾ nūrānī tāt giyüben cennet tāvuslayın şeh-perlerin ⁽¹⁵⁾ zeyn idüben terkeşe koyulmuş ok mişālī yilek yilege virmişler ⁽¹⁶⁾ eyle mergüb maħbūb perrilerdür ki ⁽¹⁷⁾ māhitāb bināgūşlarından reng alup ⁽⁸⁾ āfītāb ruħları öninde secde ider

(19) **NAZM**

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şekli ādem bunların hüsni melek

‘Aşkıyile bunların döner felek

(20) Perr ü bālī düzedüp tāvus-vār

Şaf tutarlar düşürüp bāl u yilek

NEŞR ⁽²¹⁾ Hakīm kavlince yine Fīşāğoris-i hakīm nazar kılup [29b] ⁽¹⁾ gördi ki üçüncü şafda yine serīr-i Süleymānī üzre cinniler ⁽²⁾ sultānı Elhenc-i Cinnī ve Melik Aħmer ve Melik Dehneş Melik ⁽³⁾ Maytaatarūş Melik Meymūn-ı a‘zam Melik Sepīd Melik ⁽⁴⁾ Şehmūriş Melik Aħnef ve Kaṭṭu‘l-lāblaķ Dāsir-i Tekvīn ve Taṭṭaķūş-i ⁽⁵⁾ Tekvīn mişālī cinniler melikleri envā‘ eşkallerle zıkr olunan ⁽⁶⁾ kürsilerde karar itmişler Süleymān sözine müstemi‘ olup tırmışlar ⁽⁷⁾ ve Semendūn-ı Hezār Yek-Dest biñ bir ellerin dizine urmuş ⁽⁸⁾ evrān mişāl ağız açup tırmış anuñ heybetinden ⁽⁹⁾ Behrām-ı felek burcına siñüp ağızına barmaķ urmuş ⁽¹⁰⁾ Bāķī-i Cinnī leşkeri neyistān kamış bigi ādemī-zād leşkerinden ⁽¹¹⁾ bir fersaḥ ırak yirden koşudup ayağın turup ⁽¹²⁾ ihāṭā itmiş ve Sūsündūs-ı Cinnī ol ‘adū-

yu sünnî dahı ⁽¹³⁾ yidi başlu evrân mişâli serîr-i Süleymânî üzerinde otırmış ⁽¹⁴⁾ pülâd ve âhenîn kürsî üzerinde ھاẓreti Süleymāna karşı ⁽¹⁵⁾ sedd-i İskender mişâl tırmış gürz ü girānlar қаzā ⁽¹⁶⁾ ve қaderleyin felege қaldırmış heybetinden Behrām-ı felek ⁽¹⁷⁾ gök yüzinde beñzin aldırmış ve anuñ yanında ‘afārît ⁽¹⁸⁾ nerre dīv ser-hengleri ğül u Ehremen nehengleri nār-ı dil zebānîleri ⁽¹⁹⁾ mişâli kabîh eşkâliyle қorқunc şüretiyle қad u қametile şalābetle dīvān-ı ⁽²⁰⁾ Süleymāniyye boyun urmışlar ağızlarından cehennem odılayın ⁽²¹⁾ ‘alev çıkardı duḥānı asumān yüzün zulümāt bigi felek [30a] ⁽¹⁾ bürüyüp āteş şereri odı çarḥ-ı ‘ayyūqları ⁽²⁾ yaқardı ancılayın nerre dīvlerdür ki muşt ursalar тоқuz ⁽³⁾ çarḥuñ yüzün büzeler püşt-i pā şalsalar öküz bağrın üzelerdi

(4) NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Her birinüñ hışm-nāk şüreti

Ejdehāya beñzeridi hey’eti

(5) Gözleri külḥān ocağıdur yanar

Ağzı ğara tağa beñzer қameti

NEŞR Ḥakīm ⁽⁶⁾ қavlince yine Fīṣāğoris-i ḥakīm gördi ki ğül ve ‘ifrīt ehremenler ⁽⁷⁾ dil-āverleri sedd-i İskender bigi yirlü yirinde otırmışlar ⁽⁸⁾ bezir-ḥāne sütünılayın çam ve çınar ağaçları ḥammām ḳubbesi bigi taşları ⁽⁹⁾ geçürüp ‘amūd idinüp omuzlarına urmışlar ancılayın nerre dīvlerdür ki ⁽¹⁰⁾ her birinüñ қadd [ü] қameti meyl ü menār mişâl başları ⁽¹¹⁾ ḳubbe-i Heremāna beñzer gövdesi kūh-ı Elbürze ve ağızları ğara-i hārūn-⁽¹²⁾ veş gözleri külḥān ocağı mişâli yanar kolları ⁽¹³⁾ çınar bigi hey’etleri yidi başlu evrāna baқışları arslana ⁽¹⁴⁾ cünbişleri қaplana beñzer eger bunlaruñ birisi felege omuz ursalar yidi ⁽¹⁵⁾ қat çarḥı büzedüp тұrguridi eger kim қāf kafāsına gürz ursalar ḥurd [u] ⁽¹⁶⁾ ḥaşḥāş idüp yidi yiri yirinden argurıdı ve dahı anlaruñ altında āteşī maḥlūḳāt ⁽¹⁷⁾ melekleri қarār itmişler nefeslerin içерü aldıkça şekilleri *eẓheru mine’ş-şems¹* zāhir olup ⁽¹⁸⁾ görünirdi қақан ki nefeslerin taşra virseler külḥān ağızından çıkar od yalıñı mişâli ⁽¹⁹⁾ āteş ‘alevi vücūdların ser-tā-қadem bürürdi ve her cān-ver ki anlar yaқın olsalar қabқara kömüre ⁽²⁰⁾ dönderüp

¹ “Güneşten daha açık.”

yağardı fi'l-cümle kıışsayı dırāz kılmayalum yitmiş iki dürlü millet ⁽²¹⁾ yüz yigirmi dört dürlü sıfat maḥlūkāt melekleri dīvān-ı Süleymānide serir-i ḥākānide [30b] ⁽¹⁾ cinsi cinsiyle ṭurmuşlar yünlü yünün tahtdan yaña tutup Süleymān emrine kulaḳ urmuşlar ⁽²⁾ kelīm-güşlar ve nīm-tenler fıl-pālar şütür-serler seg-serler gerden-dırāzlar ⁽³⁾ neheng-serler fi'l-cümle bunların emşāli ṭayife ser-hengleri sīmīn ve zerrīn ve āhenīn kürsiler ⁽⁴⁾ ve şandaliler üzerinde Süleymāna karşı diz çöküp ṭururlar dīvān-ı Süleymānide envā maḥlūkāt ⁽⁵⁾ görüp Ḥālīkuñ ḥılḳatın Şanı'ūñ şanı'atun ve Süleymānıñ saltanatın memleket-i 'āzametin ⁽⁶⁾ görüp 'ibret alup ḥayrete varurlar

NAẒM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Ger 'afārīt ehremenler nerre dīv

⁽⁷⁾ Ḥavf ider ejder ura nağra garīv

Ḥaḳḳuñ izniyle Süleymān ḥükmine

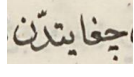
Küllī me'mūr olmışıdı iy ḥidīv

⁽⁸⁾ NESR Ḥakīm kavlince Fīṣāğoris-i Tevhīdī dördüncü şafda şeyātīn ⁽⁹⁾ neslinden aşāḡa ḥayvānāt ser-neferi sebu' esed su'bān-mişāl baş yukaru ḳaldırılmış ve ḳuyruḡın ⁽¹⁰⁾ felekleyin çenber itmiş pençesiyle yir yüzün yırtmış ammā ki Süleymān-i 'adl yasaḡından sığına ⁽¹¹⁾ sığınuben āhūya yā hū diyüp ḳardaş oḳuşurdu ve ḳoyun ḳurdıla ṭavşan ṭazıyla ⁽¹²⁾ bilişüp boylaşup düşmenliği ortadan götürüp Süleymān yasaḡı ḳorḡusından yırtıcılar semti ⁽¹³⁾ terk idüp kendüleri yitürmüşler ḥurūs şegālıla ḳardaş çetük mūşıla ḥāldaş olmuşlar ⁽¹⁴⁾ ve pīl daḡı İsrāfīl-veş ḥortum şūrın aḡzına almış dört 'amūd üzerine binā olmuş ḳubbe-i heremān-veş ⁽¹⁵⁾ sedd-i Sikenderleyin ḳarār ḳılmış ḳaplan daḡı Rüstemāne çuḳalın egnine almış tinnīn-i felekleyin aḡız açup ḳuyruḡın ⁽¹⁶⁾ ejder-vār çenber ḳılmış ḡāḡ ḡāḡ ra'd-vār añırurdu ki şadāsından ṭas-ı felek çıñrardı ammā ki ḡāḡ ḡāḡ ⁽¹⁷⁾ Süleymān yasaḡından ḳan içmedüḡüçün baḡrı ḳanın yuṭardı sığın baḡasınun ḳoltıḡına sığınup ⁽¹⁸⁾ āhūyla yā hū diyüp ḳardaş oḳuşup yirinde sākin olup yüz yire sürmüş idi ⁽¹⁹⁾ ḳaplan yanında siyāḡ-güş daḡı sebu' esed ve ḥayvānlar arasında kulaḳ diküp ṭurmuş ⁽²⁰⁾ Süleymān nī metleri ve ḥayvān-ı vaḡşī baş ü leş gözedüp esed ḳatında 'ayyār-ı 'ömr bigi göz ⁽²¹⁾ diküp ṭurmuş ve çetük daḡı cübbe-i 'Anter-i 'Adnānī giyüben 'adl-i Süleymān [31a] ⁽¹⁾

Süleymān havfindan mūşla der-āgūş olup kız etin yutmaga tevbeye gelüp ‘ābidāne teyemmüm birle el yüz göz ⁽²⁾ yuyup temizlikle şıganup sermenüp dest dibini perādaht itmiş hırkasın egnine alup bir kadem tahār- ⁽³⁾ etsüz āb-destsüz ayak başmayup ehl-i sülūk bigi hāl dilince Allāh te‘ālāyı tesbīh idüben serīr-i Süleymān ⁽⁴⁾ üzreden tırmış üşek dağı sepīd siyāh rengīn hatt-ı şuluş reyhān mişālī mülebbes ve münakkaş postın ⁽⁵⁾ deşt-i hākīmler bigi berūbenin Mirrīh-şıfat el bıyığına evire burup kulağına iletüp Rüstem-i Dāsītān-veş ⁽⁶⁾ kibr [ü] kīnle yirinde tırmış ve gūsfend dağı ferīşte-şıfat hālīmū’n-nefs edeble yirinde tırmış ⁽⁷⁾ İbrāhīm ve İsmā‘īl peygamber koçı bigi şakku’l-kamer tācını yed-i kudretten başına alup serīr-i Süleymānīde karar ⁽⁸⁾ kılurdı ve gāh baş kaldırup kurd yüzine nazar ider kurd dağı Ya ‘kūb nebi kasem yād itdüğü gibi ⁽⁹⁾ koyun etine tevbe kılup Süleymān-i ‘adl yasağından havf idüp korkardı kūh āhū büzgālleri ⁽¹⁰⁾ dağı simīn zerrīn libāscıklarını egnine alup bir mersīn-şıfat kulacıklarını dikmiş gözlerinden sürme-i ⁽¹¹⁾ İsfahānī çekmiş Hıttā-yı Hoten maḥbūbları bigi boyunlarına ‘anberine takınurlardı mestāne maḥmūrāne ⁽¹²⁾ gözlerle göz kaçup ‘anka ve şeh-bāzın¹ geçmiş mācerā ve şayd-gāhı yād idüben göz kaçarlardı ⁽¹³⁾ şīrāne ve āhū-şıfat bakarlardı ve bir tarafa dağı aşıkār-şıfat düldül-hey’et bād-pāy āhen-sūhan ⁽¹⁴⁾ berķ-veş kāmış kulaklı deve kirpiklü kaplan göğüslü suḥak burunlu elma gözlü dürrīn dişlü āhū ⁽¹⁵⁾ bakışlu elegüm sağmal boyunlu gergedan karınlı kulan arkalı sığın āhūsı oñurgalı ibrişim tillü hızzr ⁽¹⁶⁾ atı kanadlı kāmçı kuyruklu tavış ucalı semender tillü peri şıfatlı Burāk hey’etlü Süleymānī atlar kat-ender- ⁽¹⁷⁾ kat toyla birle muraşsa‘ çullarla zer-bāft kulunlarla efser-şıfat zeyn olınmış efsārlerle zeyn olınmış ⁽¹⁸⁾ zincīrlerle bağılı tırmışdı eyle atlar ki ve’l ‘ādiyāt² süresi anlaruñ hakkında denilmişdür ve atlar ⁽¹⁹⁾ yanında katırlar dağı Düldül-şıfat peykān kulaklı deve tutaqlı ebr-reng kulan arkalı arslan alınlı ince ⁽²⁰⁾ burunlu demir toynaqlı pīl yürüişlü katırlar tırmışdı ve atlaruñ altında Süleymānī hecinler dağı Şālīh peygamber ⁽²¹⁾ devesi gibi kaykī kirpiklü ayu kulaklı ejderhā serlü evren boyunlu pīl karınlı gergedan ayaklı harman tabanlı mestāne **[31b]** ⁽¹⁾ āşıkāne develer ‘Arabī saçlarını silküp til til idüp Mısır u Şām maḥbūbları gibi gözlerine sürme-i Şīrāzī ⁽²⁾ çeküp Süleymānuñ mübārek cemālīne āheste āheste nazar kılurlardı dillerince Hālīkī zıkr ü tesbīh idüben ⁽³⁾ şun‘-ı Yezdānīye saltanat-ı Süleymān ictimā‘-ı insāniyye eşkāl-i hayvāniyye hayrān u mest olup ⁽⁴⁾ fikre

¹ Şeh-bāz kelimesinde ج yerine ح harfi kullanılmıştır.

² “Ādiyāt’ın kelime anlamı hızlı koşan atlar demetktir.”

varurlardı fıl-cümle cemî'î hayvānuñ arasında yir yir dīvān yöresinde hūk hectüñi ⁽⁵⁾
mel'ün-şıfat yüz karasından baş aşağı aşup tırmışdı kalmış qarı ⁽⁶⁾ bigi dişlerin
söveldüp haķāretle yire yıķup hacāletle süksün aşağı bırağup kabīh şekille tırmışdı ⁽⁷⁾
yüz yire sürmişdi ve seg dahı Kıtmır-mişāl aşhāb-ı kehf mağārasın tavāf ider bigi serīr-i
⁽⁸⁾ Süleymānīye yüz urmışdı hıdmet-i şerāyitın yirine getürüp nān u nemek haķķın
gözedüp kırdlayın ⁽⁹⁾ kıyruķ kırmışdı hıżmet-i Süleymānī[yi] edā kılmağa çābükligle
tırmışdı kaplubāğa dahı ⁽¹⁰⁾ sepīd siyāh ve zeytūn-reng elif nemedīn-pūş pūşlar gibi
arķasına almışdı serīr-i Süleymān üzerinde ⁽¹¹⁾ baş hırķaya çeküp hużū' huşū' hużūrla
ķarār kılmışdı ve semmū[r] dahı tüycügezni ⁽¹²⁾ frengī kadīfe bigi düzedüben arķasına
şalmış idi dūnbalın Zāl-i Dasītān tuğı bigi ⁽¹³⁾ til til kılmışdı gözlerine Hıttā hūbları bigi
sürme çekmişdi kebk kebüter etin yimekten vāz ⁽¹⁴⁾ gelmişdi Süleymān-i 'adl yasağından
dest-i tevbe kılmışdı diz çöküp serīr-i Süleymānī ⁽¹⁵⁾ üzerinde muķīm olmuşdı fıl-cümle
kışşayı dırāz kılmayalum cümle hayvānāt eger baħrī ⁽¹⁶⁾ ve eger berrī kamu mevcūdāt
envā' envā' hey' etle elvān elvān eşķāl-şıfatla ⁽¹⁷⁾ serīr-i Süleymānī üzerinde ķarār kılup
tırdı dillerince Hālīķı tesbīh kılup Süleymān ⁽¹⁸⁾ hāżretine medh iderlerdi

NAZM

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

Tag başından inüben bebr ü peleng

⁽¹⁹⁾ Ka' r-ı deryādan çıkup geldi neheng

Mişe içinden gelmiş anda şır ü ner

Na' rasından ditredidi baħr u ber

⁽²⁰⁾ Gara taglar gibi tırup anda pıl

Şūr-ı İsrāfıl urur hortum-ı pil

Ağız açup bebr u sırtlan añraşur

(21) Na‘rasından taş-ı gerdün çıñraşur

Baħr u berde tā ki varsa cān-ver nūr

Ba‘zısından geldi anuñ her cān-ver

[32a] ⁽¹⁾ NESR ve daħı šāh-ı merān-ı la‘īn içinde ejdehā kafāsında üzerinde qarār kılup oturur ve yedi- ⁽²⁾ şer başlu evrenler ejderi felek bigi baş havāya kaldırup timsāh-ı Nīl bigi pencelerin yire şancup ⁽³⁾ elegüm sağmal-mişāl kāmetin çenber kılup turlardı ancılayın ejdehālardur ki eger bunların birisi ⁽⁴⁾ bir kal‘aya düşse zehr odından ol vilāyet yalına degin kātıl olup aқardı nefeslerinden ⁽⁵⁾ ‘ālem zūlmāt baħrına dönüp tuş olan perrendeleri nefesi ‘alevile yaқarlardı ve қarıncalar meliki Neml-i ⁽⁶⁾ Kebīr daħı kızıl yāķūt üzerinde qarār itmişdi hāl dilince nebiyye dūnyā ğaddārdur ⁽⁷⁾ ‘ömr nā-bedīd ider diyü maқşūd olan ‘ibādetle dīzār ğaffār diriyüp naşīhat tekrār itmişdi ⁽⁸⁾ ve daħı Süleymānuñ ‘aleyhi’s-selām dīvān üzerinde kuşlar daħı yirle gök arasında қanad қanada ⁽⁹⁾ virüp yilek yilege urmışlardı Süleymān üstüne güneş tоkunmasun diyü pervāze tırmışlardı ⁽¹⁰⁾ nite sīmurġuñ sağ tarafında қuқnūs kuşı yirle gök arasında göge yelkeni bigi ‘azīm қanad- ⁽¹¹⁾ ların açup tırmışdı demür lenger mişāl pūlād қaynaқların қanadı altına alup gemi dümeni yirinde ⁽¹²⁾ hevā yüzinden deñize sarқıdup ġarb ocağı gibi gözleri yanardı yille tоlmış gemi bigi bir yirde ⁽¹³⁾ tırmayup dönerdi anuñ қatında ‘uққāb kuşı Rüstem mānendi bebr ü peyān post ⁽¹⁴⁾ şeklinde cevşenin egnine şalmış idi ve anuñ қatında daħı šāhīn ve şeh-bāz tırmışdı ⁽¹⁵⁾ Tehemtenī cevşenin egnine giymiş idi şaққu’l-қamer minқārın açup hatt-ı reyhān yüzlü perī- ⁽¹⁶⁾ şıfat қanadların sepīd siyāh peleng-reng müzeyyen yūñlerin iki yaña yaymışdı zerrīn ⁽¹⁷⁾ zerrīn pençesin açmağa cāzūlar қanın içmege ve döküp saçmağa muntazır tırmışdı çeşm [ü] ⁽¹⁸⁾ ġūşı sīmurġdan yaña urmışdı anuñ yanında kerkes hoş Ĥorāsān pīrleri ⁽¹⁹⁾ gibi aқ libāslar giyüp rūzigār-dīdeler naşīhatin söyleyüp etyār uluları sem‘ine ⁽²⁰⁾ diyüben çarħ-ı ğaddāruñ vefāsızlığına kim baқardı Süleymān salţanatın görüp niçe niçe Süleymān diyü kuşlara remz idüp göz қақardı anuñ yanında çaylaқ daħı қақır bigi tüyin düzedüp [32b] ⁽¹⁾ kendüzin šāhīn ve sunқur şanuban bī-hüner bigi қurı da‘vā kılurdı ҳesāb-ı ⁽²⁾ feraħla ġöñlin iñleyüp ol daħı kuşlar şaffında olurdı fi’l-cümle çaylaқ қatında raħne ⁽³⁾ kuşı ve’t-tayş murġı [ve’n]-niş murġı ve atmaca ve devlengeç ve bāşaқ

ve unak ve zehdem ve kutrub ve sayiri ⁽⁴⁾ hem-nām bunuñ emsāli kuşlar tırmişdı ve andan soñra sîmurğun şol tarafında ruḥ kuşı ⁽⁵⁾ sāye-bān-ı İskender gibi iki yaña kanadlar şalmışdı ol munakkaş muşanna‘ rengin tezyin āsmānī gül- ⁽⁶⁾ günī laciverdī yünlerin a‘zāsında tezyin kılup düzetmişdi şanasın kavş-ı kuzah ⁽⁷⁾ tut ki hevā yüzinde zuhūra gelüp kendüyi izhār itmişdi başı hammām kubbesine beñzer ⁽⁸⁾ iki ayakları hem-çün mināre bigi gözleri ‘Arab ocağı mişinde par par yanardı dilince ol Allāha ⁽⁹⁾ tesbīh idüp oturdı āvāzı heybeti etrāf-ı ‘ālemi tutardı ve ruḥ kuşı yanınca kartal ve tav- ⁽¹⁰⁾ şancıl ve soyğa kara bulut bigi kanadların sağ ve şol tolmışlardı demir pulād bigi hançerlerin ⁽¹¹⁾ ellerine almışdı ebr-reng Tehemten hırkaların çiginlerine şalmışdı neheng-veş ağızların açup tırmişdı ⁽¹²⁾ çeşm [ü] güş olup kulak sîmurğ üzerine urmuşdı ve anuñ altında sunkur ve ‘ācizī ve balabān ⁽¹³⁾ ve çağır toğa[n] tırmişdı kanad kanada urmuşlardı kuzgun hevā yüzinde ol dün kuşları ⁽¹⁴⁾ şafında şol tarafda kim tırmişdı ammā ki kezzāb olup hayr şerre dönderüp ehl-i şirret ⁽¹⁵⁾ olup kilāb bigi mühmel leş yidü cihetden bed-çehreyken yüzi daḥı ağken yüzi kara olup ⁽¹⁶⁾ zāğ oldığı ecilden kuşlar arasında şeytān-ı mel‘ün bigi yüzi karalığından utanur etyār ⁽¹⁷⁾ ulularına uğrın uğrın bakup gözederdi ammā ki yir yüzinde ya bir baş görürse kara ağzın açup ⁽¹⁸⁾ kara haber virmege kara yüzlü zengi bigi kızıl dilin söylemege uzadırdı hayrı koyup şer ⁽¹⁹⁾ haberler düzedürdi ve tāvus daḥı pervāza tırdı bedr-i kamer bigi nūrānī tāt başına urup ⁽²⁰⁾ laciverdī muraşsa‘ muşanna‘ murebba‘ münakkaş zer-baft cübbe egnine alup Cibril-i Emīn-şifat perī-hey’ et ⁽²¹⁾ sîmurğ-şüret elmasī süsenī çinī rengin u tezyin kanadlar gāh kavş-ı kuzah bigi egüp ve gāh [33a] ⁽¹⁾ ‘ilmi Süleymān bigi kanadın yayup gāh felek-şifat hevā-yı fenāda pervāz urub devrān iderdi ⁽²⁾ gāh melek-hey’ et maḳām-ı ‘alāda cevlan-gāh-ı bād-ı şabā bigi rakşa girüp Hıttay [ü] Hoten āhūsı bigi ⁽³⁾ müşk-efşānluk kılurdu ve gāh yine ayaklarına bakup gam-gin olup oturup ün urup ⁽⁴⁾ na‘rasın felege gözi semege irişdürüp dil-perişānluk kılurdu sağ tarafda tāvus ⁽⁵⁾ kuşınıñ tūtī kuşı oturmuş Hızr u hāzır-şifat sebz-reng libāslar giyüp şehlā u mestāne ⁽⁶⁾ gözleri süzüben hūr-ı cennet bigi sebze-püş oluban kendüzin düziben kızıl la‘lin leblerinden ⁽⁷⁾ şekker-efşānluk idüp hınnālu pāylarına bakup hurrem olup handānluk idüp dilince Süleymān ⁽⁸⁾ devletine du‘ā kılur hūb-elhān maḳām-ı nevāda hevā-yı fenāda gāzel-hvānluk iderdi ve gāh Hindūstān ⁽⁹⁾ diyārı öñine düşdikce *hubbu’l-vaṭan mine’l-īmān*¹ hasret cigerine irişdüğü tūtī-i yārān hasretinden ⁽¹⁰⁾ çarḥ-ı rüzigār şiddetinden cigeri

¹ “Vatan sevgisi imandandır.” (Hadis-i Şerif)

h n olup efg n kılurdu ve t t  kuşu yanında ⁽¹¹⁾ bülbül kuşu t rd  ki ‘ rif n misk  elm s giyüben g l hay lin dile getürüp ‘ şık n boynun eg ben ⁽¹²⁾ günü tek g liz r içinde gelüp g nc itd g n n y d iderdi h b-elh n  v ze birle  t p g ş ⁽¹³⁾ idüp g m-gün dilleri dil-ş d iderdi g h h r elinden cigeri h n olup fery d iderdi bülbül kuşu ⁽¹⁴⁾ yanında t rr c kuşu t rurdu ki h ciy ne-i metn-i  l h-i Ş m  h rk s n gerdene ş lm ş idi gözlerine ⁽¹⁵⁾  şfah n  sürme çeküp z kr-i H kk  diline almış y  H k S leym n devletine du‘  k lurdu ol ⁽¹⁶⁾ gice hev -y  fen da perv z idüp ş kıyup  t p yanup yak lurdu t rr c yanında t vusun  ⁽¹⁷⁾ t rr c yanında t vusun  ş ğ tarafında k rl g c kuşu perv za t rm şdı misk n ⁽¹⁸⁾ h rk s n egnine almış ‘ s -y  mücerrede muhib bigi siy h rid s n gerdenine ⁽¹⁹⁾ ş lm şdı ş hl  gözlerine Meden  sürmesin çeküp elh n-   v zla gelüp ş - ⁽²⁰⁾ k rd  seb‘a h n  st d-  h f z bigi k r ‘at üzerine g h h seyn ve g h ⁽²¹⁾ nevr z yüzinde ma b b-   v zla hev  yüzinde ve ‘l-fecr¹  yetin dile gelüp okurdu  yet-i ker me [33b] ⁽¹⁾ k lıc la şeyt n boynun tükürdü k rl g c yanında hez r-d st n da ı ‘ rif n hind  bigi zar f ⁽²⁾ ş r f [u] seyyid bigi siyeh h rk s n gerdenine ş lm ş idi bülbül ve t rr c ve k mr  bigi faş h ⁽³⁾ dile gelmişdi ol gice ol da ı r y-i felekde hez r-d st n yanında k mr  kuşu da ı ‘  ⁽⁴⁾ ş k ne nemed-i siy h n boynına ş lm ş idi dost fir k ndan g h nidem  h dost diyüben ⁽⁵⁾ fery d iderdi g h ‘ ş -  mec z  h k kiye tebd l idüp y  Ker m y  Ra  m diyü H kk  y d ⁽⁶⁾ iderdi ve k mr  yanında gögercin kuşu perv za t rm şdı g h H t y [ ] H ten ⁽⁷⁾  şfah n  h bları bigi m n k ş dı müzeyyen reng n lib s h l‘at-i h ş n  igni üstüne aluban ⁽⁸⁾ la  f ra‘n  h b u z b  çift yanına gelüben ki ‘ ş k [u] ma‘ş k gibi leb lebe a  z ⁽⁹⁾ a  za virüp la‘lin t ta  n ² ş ftalusi k ndına k nd  ve g h di ile Monl  H nk r ⁽¹⁰⁾ müridi rengince perv ne-veş sem ‘a girüp rakş urup cev l n kılup döner ⁽¹¹⁾ g h rakşla hev dan S leym n ota ı üzerine  ld r m bigi iner ve g h yine perr n olup ok ⁽¹²⁾ bigi felege çöküp d ne yiyici kuşlar p diş h  t vusdan ya na inerdi

NA M

[f  ‘il t n f  ‘il t n f  ‘ilün]

⁽¹³⁾ Bülbül [ ] t rr c oturdu k mr da

Dir ş f  s r hoş geçir gün ‘ mrde

¹ “Fecr’in kelime anlamı tan yerinin a arması vakti demektir.”

² t ta  şeklinde yazılmıştır.

Tūṭī-i hindī olup şekker-feṣān

(14) Şāh Süleymān medḥin oḡurdı revān

Ne ḳadar varsa perrende kām-yāb

Cins cinsile ṭurup virür cevāb

(15) Bāl açup murḡān ṭutardı sāye-bān

Şeh Süleymān ḥazreti üstüne hemān

Yırtıcı vü ṭartıcı cümle ṭuyūr

(16) Ol nebīye iderdi ḥizmet bī-ḳuşūr

Biñ bir ümmet cins cinsini bula pes

Cümle dīvān ṭutmışıdı ḥoş nefes

(17) Var ḳıyās it şeh Süleymān ḥazreti

Nicesine zabṭ iderdi milleti

Ḥalk-ı ‘ālem emrine çāker idi

(18) ‘Askeri ‘ifrīt dīv ejder idi

Ḥazretin idüp ziyāret her melek

Dilegince devr iderdi nüh felek

(19) **Der-Beyān-ı Temşilāt-ı Dāsītān-ı Māzī**

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

İy sözüme müstemi' şāhib-kemāl

Kendü nefsünden işit bir hoş-mişāl

(20) Şeh Süleymān rūh olur cismüñ cihān

'Aql u küll mühr-i nübüvvet bī-gümān

Gönlüñüñ mişli Süleymān tahtıdur

(21) Kim qarārı yokdur anuñ nuṭṭıdur

Nefs-i emmāre durur 'ifrīt [u] dīv

Gönlüñün tahtın yıkam dir iy hıdīv

[34a] ⁽¹⁾ Beyt-i Hāḫdur bu gönül çünki iy kerīm

Def' idegör görmeye dīv-i racīm

Nefs-i kāfirdür pelīd ehli fesād

(2) Nefsi öldür ki ol durur ekber cihād

Kıl ḫanā'at birle anı ser-nigün

Kim riyāzet birle nefis olur zebün

(3) Bundan özge budur añla hem meşel

Diñle anı şerḫ ideyin mā-ḫaşal

Ol ‘Arab mülki durur sende cesed

(4) Rūḥuñ mişli Süleymān bī-ḥased

‘Aql-ı külldür şeh Süleymān ḥātemi

Kim anuñla zabṭ idüpdür ‘ālemi

(5) Añla Fīṣāgoris-i a‘zam ol ḥakīm

Nefs-i emmāre mişālidür nedīm

Tābi ‘ī nefsüñ kuvāsı bī-gümān

(6) ‘Āqıl iseñ çāker it virme emān

Nefsi çāker it ki cennet bulasın

‘Avnu’llāh ide raḥmet bulasın

(7) Nefsi mü’mīn it tuta ḥūy-ı melek

‘Arş-ı menzıl idesin gecüb felek

Āh bu nefsüñ āh elinden hezār şad

(8) Kim zebūnı olmuşuz leyl ü nehār

Muḳtezāsın gözleyüp nefsüñ hemān

Cürm-i bī-ḥad eyledüñ geçdi zamān

(9) Hakkā lāyık itmedüñ tã‘at niyāz

Bilmezüz ki nideserdür kār-sāz

Oğuyup *lā taḳnaṭū*¹ tutup ümīd

(10) Umarız ki raḥmet ide Hāḳ mezīd

Raḥmeti Hāḳdan dilerseñ ser-firāz

Hacca varup vir zekātı kıl namāz

(11) **Meclis-i Ahir**

Hakkā minnet bī-ḥaleldür bī-zevāl

Yaradandur ay ü güneş māh u sāl

(12) Hake altun taşā yaḳutı virür

Taş içinde ḳurda ol ḳūtı virür

Balcıḡı ḥurmā kıllur neyden şekker

(13) Çıkarır baḥrı şadefden oldurur

Luṭf idüp Firdevsīye virdi ‘aḳl

Kim *Süleymān-nāmesin* itdi naḳl

(14) Çün ‘ināyet eyledi ol Rabbü’l-enām

Oldı iki yüz yitmiş iki bāb tamām

---

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 39: 53) “Umut kesmeyin.”

Dilden elden geldigince oldu şerh

(15) Dindi rāstı oluben kızbāde tarh

Çün Süleymān kışşasıdur bu peyām

Şah hadīs olur dahı emlah-kelām

(16) Şol ümīde söylenüp oldu kitāb

Müstemi‘ olan kişi iy kām-yāb

Hayrıla Firdevsīyi ol yād ide

(17) Fātiḥayla rūḥın anuñ şād ide

İy cihānı lafz-ı *künden* var iden

Cisme cān virüp ‘aķ[1]lı hem-yār iden

(18) İy Süleymān vā‘izin bir mūr iden

Vey Süleymānı dīve me’ mūr iden

İy ‘aşāyı heft-ser su‘bān iden

(19) Nūḥ tenūrundan cihān tūfān iden

Fā‘il u mutlak özündür Lem-yezel

Pādişehsen mülküñe yokdur ḥalel

(20) Ol Muḥammed nūr ḥaḳḳı yā İlāh

Gökden inüp mehdini ögerdi mäh

Dü cihānuñ ḥocasıdur ol hümām

(21) Enbiyā-yı mürseline oldı imām

Çār aşḥāb ḥaḳḳıçün [hem] yā İlāh

‘Avf kıl her ne ki itdüm ben günāh

[34b] (1) Rū siyāhım hem-çünān miskile ‘ūd

Dūzaḥa qoyma yana nāra vücūd

Luṭf idüp Firdevsiye firdevsi vir

(2) Koma ayakda ‘avn idüp ol dest-gır

Çün didüñ *lā-taḳnaṭū* kılduñ kerem

Oda yanmağı niçün cāyız görem

(3) Nār-ı dūzaḥdan dilerseñ sen necāt

Vir şalāvat Muştafāya pāk-zāt

Süleymān-nāmenüñ İki Yüz Yitmiş (4) Üçünci Meclisinüñ Zikrindedür

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Lāle-ḥaddüñ ḥasretinden çekdi dāğ bağırı kan

Gonça la‘lün ḡayretinden açmadı zerre dehān

(5) Dil cemālũñ Ka‘besin itmek diler her dem tavāf

Kaşlaruñ mihrābın itdi secde-geh insān-ı cān

Hāne-i ğamda baña hadsiz cezā itdi felek

(6) İy melek-rũ şādılan feth eyle [beni] şādumān

Kāmetũñ gelse kıyāma fırkatũñ düşer dile

K’ol kıyāmet kāmē[tü]ñden kopısar āhir zamān

(7) Cāna ğamzeñ kaşd idüp mestāne hançer çekse eger

Kaşlaruñ aracı olup zülfũñ öper pāyuñ revān

Hüsnuñũñ devriñde la‘lũñ yād idüp meyi nüş iden

(8) Ehl-i dildür faşl-ı gülde zevkle sürer zebān

Hasretũñden iki gözüm üzre kavısın kaşlaruñ

İki gözlü köpridür altında akar Ceyhũn cihān

(9) Āhıma āheng iderken gökde zühre vāh dirīg

Zerrece itmez nazar o şems-ţal‘at mihribān

(10) İy tabīb emsem lebũñ yiter didüm baña didi¹

Fāluña açılmadı dāru’s-şifā zāhir nihān

---

¹ Mısra iki defa yazılmıştır.

Kūyuña Firdevs-i cennet didiki Firdevsinüñ

(11) Bu ki dil-dār işigidür ‘āşıkā cennet hemān

Didüm iy dil-ber *Süleymān-nāmesinden* diñle söz

Didi müştāk olmuşumdur luṭf idüp eyle beyān

(12) Didüm iy Belķīs ḥüsnüñ mülküne sultān olan

Hüdhüdi dilden işit aḥsen-süḥan şīrīn-zebān

Husrev ü Şīrīn sözüm nazma virüpdür hoş nizām

(13) Līk Ferhād ṭālī ‘im çarḥ ider cevri cihān

Kim felek ḥālī budur geh kāmili ki kem tutup

Cāhile ‘izzet kılup cāh virüp ider şādumān

(14) Muḳteżā-yı çarḥ-ı kej-rev bu durur pes nidelüm

Ḳışşa diñle vir şalavat Muştāfāya yār-ı cān

Der-Beyān-ı Ez-‘İlm-i Sīmyā Baṭlamyūs-ı Ḥakīm Ki Salṭanat-ı Süleymānī ‘Avde Est ü Şerḥ-i İşān

(15) Loḳmān ibni Ekber ol ḥakīm-i pür-hüner ḳavlince ḥükemā-i şābitü’l- (16) evtād ve büleḡā-i ‘āliyetü’l-‘imād ve şarrāfān-i cevāhirān zarāfet ü ṭavvāfān-ı a‘rāf-ı feşāḥat ol vechle (17) şaḥīḥ ḥikāyet ḳılurlar ki ve Eflātūn-ı ṭabīb ḥāzık ü ḥakīm [ü] şādık naḳlince süḥan-mendān-ı (18) rücemā nāḳilān-ı ā‘azze ol vechle şarīḥ rivāyet ḳılurlar ki ḳaçan ki Fīşāḡoris-i Tevhīd Süleymān bin (19) Dāvūduñ ol melik-i maḥmūduñ zıll-ı ma‘būduñ pādīşāh-ı mevcūduñ bu vechle salṭanatın tāc u taḥtın (20) raḥt [u] baḥtın şöhretin saṭvetin

memleketin şecā'atin göricek 'ilme'l-yakīn taḥkīk bildi ki Süleymān ⁽²¹⁾ mişli cihān serāyına pādīşāh ne geldi ve ne gelicekdür egerçi ki her devrde bir Süleymān dahı geldi [35a] ⁽¹⁾ dirlerse bunun emşālī Süleymān-ı ekber gelmedi ki eşref-i maḥlūkāt ekmel-i mevcūdāt ḥuṣūşan ki nebī-i mürsel ⁽²⁾ 'ākil ü a'kal kāmīl ü ekmel fāzıl u efḍal peygamber sultān-ı server durur ki ḥükmine ins ü cinn vaḥş u ⁽³⁾ ṭayr u mūr [u] mār çerende vü perrende mār olmuşlardır pes eyle olsa dönüp eṭibbāya ḥāzır olan ⁽⁴⁾ ḥükemāya eyitdi kim egerçi Loḳmān ibni 'Ād ol ḥakīm üstād ol ṭabīb şeddād ucından aña ⁽⁵⁾ ḥased iltüp bunca zamāndan berü Süleymān ḥazretine ebnā-yı cinsimüz Dāvūd nebī zamānında hem-ḥücre- ⁽⁶⁾ müz münisimiz iken bizleri yād itmedi ḥazreti Süleymāna ögüp ḥikmetde māhir 'ilm-i hendeseye ⁽⁷⁾ kādir 'ilm-i ebdānda bī-naẓīr ve 'ilm-i nücūmda bī-mānend ve 'ilm-i hey'etde bī-şebīh ve felsefe 'ilminde bugün devr ⁽⁸⁾ içinde yoḡken 'ilm-i mantık ben te'līf itmişken baña Loḳmān i'tibār itmedigine incindüm ḳocundum pes bu kemalle ⁽⁹⁾ Süleymān der-gāhına varmağa hünerüm 'arż itmek için 'ilm-i sīmyā kuvvetiyle esmā'ullāh ḥāşiyetiyle Ḥaḳḳuñ 'ināyetile ⁽¹⁰⁾ melek-i müvekellerüñ da'vetiyle tekvīnlerüñ himmetiyle ḡayb-ı ricālüñ icāzetiyle eyle olsa ne ṭarīḳle Süleymān bu- ⁽¹¹⁾ luşavuz ki Süleymān ḥazretin ayaḡımıza getürdügümize incinmeye mübārek ḥatırın tesellī kılavuz ve 'ömrüm oldukça ḥidmetine ⁽¹²⁾ yüz sürevüz tā kim ol nebīnüñ ḡayr du'āsın alup her dü 'ālem içinde maḳşūda irevüz diyecek Baṭlamyūs-ı ⁽¹³⁾ ḥakīm eyitdi yā Fīşāḡorīs-i Tevhīd ḥazretüñ Süleymān ibn Dāvūda bir iş itdi ki 'ālem-i kā'inātda tārīḡ ⁽¹⁴⁾ tārīḡ olup söylense gerek zīrā ki Süleymān bilür ki cihān serāyında ben Süleymānum dirken kendü mā- ⁽¹⁵⁾ nendi bir Süleymān dahı bulundu ki tāc u tahtında mülk ü rahtında ḳaṭ'ā tefāvūt yok eyle olsa ⁽¹⁶⁾ gönlünden hezār dürlü ḡam endīşe geçmişdür ve ḡuşşa baḡrına ṭalmış ḡayrete varup 'ibret alup ⁽¹⁷⁾ kendüzin yavı ḳılmışdur egerçi kim dilinde ***ḳālellāhu te'ālā*** ⁽¹⁸⁾ *rabbenā'ḡfir-lī veheb lī mulken lā yenbeḡī li eḡadin min ba'dī inneke enete'l-vehhāb* āyetin ⁽¹⁹⁾ dilinde tekrār ḳılup zıkr iderken şimdi mānendi bir Süleymān olduğına şübheye ⁽²⁰⁾ varup 'aḳl ḡavvāşın fıkr deryāsına şalup fıkr ider oldu pes elinden gelse ⁽²¹⁾ vücūdını tīḡile ḳāk menzilüñi ḡāk iderdi pes ne ṭarīḳile Süleymān göñline giresen ki [35b] ⁽¹⁾ ne ḳadar ḡikmetde māhir ḡakīmü'z-zamānsuñ ve 'ilm-i sīmyāda kāmīl ehl-i 'irfānsuñ dahı saña ⁽²⁾ lāyık mıdur ki zıll-ı ma'būd ve resūl-ı vedūd mülk-i Maḡmūd sultān-ı mevcūd ya'nī kim Süleymān ⁽³⁾ ibn Dāvūd ol cümle-i maḳşūd ayaḡuña getürsen Süleymānluk da'vasın ḳılup nāme gönderesin

(4) NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şeh Süleymān hāzretine bu zamān sen ey hākīm

Bir ‘acāyib işler itdün şerh idemez bu dilim

(5) Ol nebīnün almayıgör bed-du‘āsın bu zamān

Tā ki yāren rahmet ide saña rahmānu’r-rahīm

NEŞR hākīm kavlince Baṭlamyūs-ı ⁽⁶⁾ Hākīm böyle deyicek Fīṣāğoris-i Tevhīd eyitdi yā hākīm her sīmyāla Süleymānluḡ ⁽⁷⁾ göstermek degüldür hüner budur ki Süleymān der-gāhında hāş olam Loḡmān-ı ekber mişālī merātīb ⁽⁸⁾ bulam diñleñ imdi görüñ kim şeh Süleymān hāzretin ayaḡuña getürmişken Süleymānluḡ da‘vāsın ⁽⁹⁾ itmişken yine bir tarīķile Süleymāna nāme yazup gönderelüm ki Süleymān saltanatın koyup der-gāhuma ⁽¹⁰⁾ gelsün karşı çıkup alup gelüp ziyāfet kılup andan kendümi izhār idüp ‘özü ⁽¹¹⁾ dileyeyin diyüp emr itdi Baṭlamyūs-ı hākīm eline hāme alup Hindī kırtas üzerine ⁽¹²⁾ yazdı nāmeyi tamām kılup bir cinni tekvīnin da‘vet kılup eyitdi kim bu nāmeyi Süleymān ⁽¹³⁾ dīvānına var daḡı nübüvvet taḡtının merkezün nazarında ḡoḡıl andan uçup gelüp gitgil ⁽¹⁴⁾ bir nazar karşusunda ṭurmaḡıl kim seni tekvīn ideñün şāyed müvekkel-i melekūtlar nazar kılup ⁽¹⁵⁾ seni bileler fark kılalar pes tekvīn daḡı ‘ilm-i da‘vet kuvvetiyle esmā’ullāh hāşīyyetiyle havāş ⁽¹⁶⁾ berekātında Fīṣāğoris-i Tevhīdiye fermān-ber olup hüdhüd şekline girüp nāmeyi hākīm elinden ⁽¹⁷⁾ alup minḡarla tutup per açup uçdı ‘azm-ı Süleymān idüp gitdi

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

(18) Gör ne kāmīl ekmel idi ‘ilm içinde ol hākīm

‘İlm-i sīmyāla Süleymān olmuşıdı key ‘azīm

Ancılayın Şeh Süleymān oldu ‘ālem içre kim

(19) Hüdhüdi-veş tekvīnile gönderür nāme ol ‘alīm

NEŞR hakīm kavlince Fīṣāğoris-i Tevhīd nāmeyi gönderüp ⁽²⁰⁾ yüz Süleymāndan yaña dönderüp pāk nazar kılup gözedürler ki Süleymāna tekvīn varacak ne hareket kıla ⁽²¹⁾ bizüm kışşamuz ez-īn cānib Süleymān ḥazretine geldi nite şöyle kim çünkü Süleymān ḥazreti ‘Anṭākiyye [36a] ⁽¹⁾ yöresinde fevk yirle gök arasında fevka’l-āl’āde beyne’s-semāda kendüye mānend bir Süleymān daḥı ⁽²⁾ göricek dönüp Loḳmān-ı Ḥakīme eyitdi yā Loḳmān benüm mānendüm Süleymān bu cihān serāyında bir daḥı ⁽³⁾ olmasa gerekdi bu ne sırdur ola Loḳmān eyitdi varsa bu cinnīlerdür ve perīlerdür insān ⁽⁴⁾ şekline girmişlerdür ve ba’zısı sibā’¹ şekline girmişdür ve ba’zısı etyār şekline girmişdür ⁽⁵⁾ fī’l-cümle her ne şekle girerse cinn-i kādirdür yoksa Ādem-i şafī neslinden sen Süleymāndan ḡayrı ⁽⁶⁾ kimseye nübüvvet ḥātemi ḥaḳ ḳablinden şunulmadı ‘afārīt nesli enbiyālar dilinden ve melekūtlar aḡzından ⁽⁷⁾ bu söz çıḳup dinilmedi pes şaḥīḥ bilmek gerek ki dīv ‘afārīt nesli ve cinn cān perī aşı ⁽⁸⁾ ittifāḳ idüp bu şūreti ḳurdılar

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Nesl-i şeyṭān fī’lidür görünüŕ uş kām-kār

⁽⁹⁾ Yā Süleymān şöyle bil taḥḳīḳ imdi āşikār

Böyle diyüp oldı Loḳmān anda sākin ol zamān

Vir şalāvat cān u dilden Muşṭafāya yādigār

⁽¹⁰⁾ NEŞR hakīm kavlince Loḳmān-ı ekber böyle diyicek Süleymān eyitdi Dāsir-i Tekvīn varsun ⁽¹¹⁾ Āşaf bin Berḥıyāyı getürsün ve daḥı Ḳıttu’l-Ablāk Keyḳubād şāhı getürsün ve Kiflīze ⁽¹²⁾ emr itdi ‘Amaliḳa sultānı Sührāb şāhı getüre ve Miflīze emr itdi Tūrān şāhı Efrāsiyābı ⁽¹³⁾ getürsün bes Süleymān emrine cinler mār [u] mūr olup serīr-i Süleymāndan dem çeküp ḳalkdılar yir ⁽¹⁴⁾ yüzine indiler zıkr olan Aşaf ol server-i selāṭinleri ḳucaḳlayup yir yüzinden göturdiler ⁽¹⁵⁾ hevāya aḡup Süleymān serīrine geturdiler ammā ki bunlar gelürken Süleymān ḥazreti taḥt üzerinden ⁽¹⁶⁾ serīr üzre enbiyā ve evliyā ve ‘ulemā ve ḥükemā ve ümerā ve vaḥş ve cinn ve çerrende ve perrende ser ⁽¹⁷⁾ baḳup gördiler ḳarşularında ṭuran Süleymānuñ taḥtından Ḳıttu’l-Ablāk ve Dāsir-i Tekvīn şūretlerinde

¹ Sipā şekline yazılmıştır.

(18) ve Kiflîz demde Miflîz hey'etlerinde dört cinnî serîrden indiler dört melegüñ der- (19) gâhına otağına vardılar Süleymân cinleri nicesine vardısı anlar dağı vardılar (20) ve Süleymân cinleri otaqlardan çıkup ol dört melegi getürdiler anlar dağı getür- (21) diler çünkü Süleymân cinnîleri Süleymân serîrine getürdiler anlar dağı ol melegi Süleymânlar [36b] (1) serîrine iletdiler bunlar ne vechile cünbiş kıldısı anlar dağı ol vechle hareket eylediler şöyle (2) kim cünbişlerinde hey'etlerinde sıfatlarında kat'ā kuşūr yok cümlesinden bu acayip (3) ki Kıttu'l-ablāguñ getirdigi Aşaf bigi anuñ dağı birisi Kıttu'l-Ablāk şeklinde bu Aşaf getürdigi (4) pîrliginde şekl [ü] şemâyilinde libâsında 'imâmesinde cemî' a'zâsında hey'etinde (5) sıfatında kat'ā zerre deñlü tefâvüt yok ve yine Dâsir-i Tekvîn hey'etinde götürdigi 'acem (6) sultânı Keykubâduñ getürdigi bigi ol cānibden dağı Dâsir-i Tekvîn hey'etinde bir cinnî (7) Keykubād şeklinde bir şāh getürür ki tâcında kemerinde muraşsa 'hîl'atında cemî' hey'etinde (8) noķşān yok cümlesi aña beñzer ve yine Kiflîzûñ getürdigi Amaliķa sultān[1] Sührāb şāh (9) hey'etinde ol tarafından bir cinnî dağı Kiflîz şeklinde varup Sührāb Şāh-hey'et (10) bir melek getürür ki qadd u qametinde şalābetinde satvetinde hîç kat'ā ikisinüñ tefâvütü (11) yok ve yine Miflîz şeklinde bir cinnî dağı Efrāsiyāb şeklinde bir server-i selātîn (12) ve pehlivān-ı rûy-i zemîn getürür ki mehābetinde satvetinde şalābetinde şecā'atında qadd u (13) qametinde cemî' 'alāmetinde hîç kuşūr yok ve bir 'aceb dağı bu kim Süleymānî cinnler (14) serîrine bigi yir yüzine ki indiler anlar dağı indiler anlar ki yine ol melekleri odalarından (15) çıkardılar anlar dağı çıkardılar bunlar ne hareket itdise anlar dağı eyle itdiler şöyle Süleymân hāzreti (16) cemî' enbiyā ve evliyā ve 'ulemā ve hükemā ve ümerā görüp mütehayyir oldılar

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

(17) Şeh Süleymân hāzretile enbiyā vü evliyā

Hān-ı hāķān tā ki varsa ins ü cinden padişā

Qaldı hayrān işbu fi'le vālih ü mecnūn olup

(18) Bilmediler aşlı nedür 'āķil andan bî-riyā

NEŞR hāķīm qavlince Süleymân bu eşķāl [u] ef'ālî ki gördi (19) mütehayyir qalup bir zamān tûrdı engüşt ber-dehān urdı Aşaf birle server-i (20) selātînler dağı Süleymân der-

gāhına irdi taht-pā öpüp karşı tırdılar ⁽²¹⁾ ol yaña dañı ol şekilde dört ol Süleymānuñ nazarına karşı varup tırdılar **[37a]** ⁽¹⁾ andan Süleymān Āşafa eyitdi yā Īşmū'yīl peygāmbere nesli on iki biñ peygāmbereñ ⁽²⁾ ser-defteri v'ey 'ālemler serveri v'ey hūkemā mihteri Āşaf bin Berhıyā geçersin hıç ⁽³⁾ bu sırta 'aqluñ irdi mi veyāñūd bu Süleymāndan kimse haber virdi mi baña haber vir ki bu ⁽⁴⁾ Süleymān kimdür ne memleketden ve ne diyārdan geldi veyāñūd nesl-i şeytān ef'āli midür ki ⁽⁵⁾ zāhir oldı nice bilürsin söylegil 'aqluñ neye irdise şerh eylegil Āşaf eyitdi yā nebiyy ⁽⁶⁾ ullāh hemān şunu bilürüm ki 'Acem sultānı Keykubād şāhla ve 'Amaliķa sultānı Sührāb şāhla ⁽⁷⁾ ve Tūrān sultānı Efrāsiyāb şehensāhla gelüp 'Antāķiyye şāhrāsına konduķ nāme ⁽⁸⁾ gönderdik mülkine qabūl itmedi da'vet-i Süleymāniye gelmedi müselmān olmadı 'ale's-şabāh ⁽⁹⁾ bizümle ceng eyledi Hadhād melik ki melikidi helāk oldı ol gün ceng-i ⁽¹⁰⁾ 'azīm olup gice yitişdi leşkerin şıyup qal'aya koyup qal'ayı ihāta idüp ki ⁽¹¹⁾ konduķ şubh-dem qalkup gördik ki 'Antāķiyye birken iki olmış muķābelesinde bir dañı ⁽¹²⁾ var eyle şehir-i mu'azzam ki kemāli birle müzeyyen müretteb burc [u] bārusı muhkem içi mā-halaqallāh ādem ammā ⁽¹³⁾ bir 'aceb bu kim şehirinde ve deyrinde burcında ve bārusında bağında ve rāğında yanında yarağında ve ⁽¹⁴⁾ turağında kaṭ'ā fark yok eger kim bunuñ erliginden tüfeng atılsa muķābelesindeki şehir qal'a ⁽¹⁵⁾ sindan dañı atılır bunda ne 'alāmet olsa anda ol 'alāmet belürür ne hāldür diyü ta'accüb ⁽¹⁶⁾ iderken anı gördük ki karşımuza dört server-i selātın otakları kurulmuş şöyle ⁽¹⁷⁾ kim bir otak kurulmuş benüm otağum gibi yeşil atlısardan üzer[i] otlu otağ öninde siyāh ⁽¹⁸⁾ atlısardan bir dīvān-hāne kurulu dīvān içinde benī Īsrā'īlūñ on iki sıbtuñ on iki ⁽¹⁹⁾ yirde altun gümüş kürsileri tırrur her bir kürsinūñ üzerinde bir sıbtuñ meliki ⁽²⁰⁾ oturup 'Arab-ı 'Arbā begleri ayağın tırrurlar cümlesinden bu 'aceb kim benüm tahtum bigi bir taht kurulmuş ⁽²¹⁾ benüm şeklümde bir Āşaf oturur hey'eti hey'etüme beñzer ve şıfatı şıfatuma beñzer oturiş **[37b]** ⁽¹⁾ ve tıruşu ve cemī' cünbişi cümle baña beñzer ve bir 'aceb dañı bu kim bu on sıbtuñ melikleri ⁽²⁾ hey'etlerinde anuñ da on iki melikleri hey'eti bunlara beñzer ve 'Arab-ı 'Arbā beglerinde dañı cemī'sinūñ ⁽³⁾ şekli cünbişi hey'eti qadd u kāmeti 'alāmeti ne şıfatda ise anlaruñ dañı eyle çünkim bu hāli ⁽⁴⁾ gördüm ta'accüb idüp fikre vardum ve andan sonra yine bir otak dañı gördüm ki Keykubādī ⁽⁵⁾ şāh otağı bigi şaru atlısardan örtüsü var kıızıl altundan çapağı var önünde elmāsī ⁽⁶⁾ atlısardan dört yüz kırk dört üzerine bir sāye-bān kurulmuş dīvān ortasında kıızıl ⁽⁷⁾ altundan bir taht taht üzerinde bir pādīşāh oturur Keykubād şeklinde kim tāt u tahtında ⁽⁸⁾ mülk rahtında hey'etinde cemī' 'alāmetinde kuşur yok sağ yanında zerrīn kürsī ⁽⁹⁾

üzerinde oğlu Keykāvus-şekl bir şehzāde tūrur ve şol yanında Īrān melikleri ⁽¹⁰⁾ Sīstān serverleri Zāvīlīstān mihterleri eşkālīnde dīvān-hānesi içinde bī-kušūr ⁽¹¹⁾ serverleri var ve andan şoñra kıızıl altundan bir otağ dahı kurulmuş üzerine benefş-reng ⁽¹²⁾ atlās örtülmiş ve öñinde Bedaḥşī atlās altı yüz altmış altı altun direkler üzerine ⁽¹³⁾ bir saye-bān kurulmuş Şeddād taht üzerinde oturmuş Sührāb şāh şeklinde bir ⁽¹⁴⁾ server-i ‘Ādī karşısına tūrmuş ‘Ādīler pehlivānları Şeddād-ı şedīd şāhib-kırānları ⁽¹⁵⁾ eşkālīnde serverler ki hiç birinde beñzemekde şebīhinde mişlinde bedelinde ‘aynında ⁽¹⁶⁾ zerrece nokşān yok ve andan şoñra çemenī yeşil atlāsdan kıızıl altun otağ üzerine ser-ā- ⁽¹⁷⁾ perde şalmışlar ve öñinde lāciverdī muraşşa‘ atlāsdan yidi yüz yitmiş yidi kıızıl ⁽¹⁸⁾ altun direkler üzerine Efrāsiyāb bir ‘aẓīm dīvān-hāne kūrmuşlar Efrāsiyāb ⁽¹⁹⁾ hey’etinde kıızıl altundan taht üzerinde bir melik oturmuş karşusunda Tūrān melikleri ayağın ⁽²⁰⁾ tūrmuşlar şöyle Efrāsiyāb kendi mānendi bir Efrāsiyāb görüp gāyet ta‘accüb idüp vālih oldı ⁽²¹⁾ bu ne ‘aceb ḥāldür diyü fīkr iderken gün kúbbe-i felege dikilince nā-gāh anı gördük ki hevā yüzinden yirden [38a] ⁽¹⁾ yuḡaru dōrt mīl ola beyne’s-semāda fevḡa’l-‘alāda bir Süleymān taht zāhir oldı ki tāc [u] tahtında ⁽²⁾ mülk [ü] rahtında cemī‘ hey’etinde meliklerīñüñ hey’etlerine ve meliklerīñüñ ḡadd u ḡāmetlerinde ve ins [ü] cinn ⁽³⁾ ser-henglerinüñ şüretlerinde vuḡuş ve tūyūruñ eşkālīnde ve her birinüñ cünbişi ve ḡareketi ve ef‘ālīnde ⁽⁴⁾ ḡaṭ‘ā tefāvūt yok bir Süleymāndur ki yil tahtını gōtürmüş üç felege yetürmüş

NAẒM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽⁵⁾ Çünki gördi işbu ḡālī ol dem içre pes hemān

Bir Süleymān dahı geldi şanduk el-ḡaḡ bī-gümān

Līk şehir iki olduḡına ‘aḡlımız hiç irmedi

⁽⁶⁾ Vālih olup ‘ibret aldūḡ ḡaylī bārī ol zamān

NEŞR ḡakīm ḡavlince Āşaf böyle diyicek Süleymān ḡazreti ⁽⁷⁾ eyitdi yā Āşaf ol zamān ki bu Süleymān tahtını ki gördüñ şöyle hevāda tūrur mıdı ⁽⁸⁾ yoḡsa yürür midı eyitdi yā nebiyyullāh Ḳudūs-i mübārek cānibinden yaña giderdi bir ḡarārda tūrma- ⁽⁹⁾ dı şol ḡadar gitdi ki gözümüzden ḡāyb oldı ammā ki bu gün şubḡ-demden bir Süleymān tahtı ⁽¹⁰⁾ yine mevcūd oldı kim uş *eẓheru mine’s-şems* göre tūrursuz yine Süleymān eyitdi ⁽¹¹⁾ ya bu

şehr-i mu‘azzam ki vardur şehr-i ‘Anṭākiyyenüñ muḳābelesinde ki görünür bu daḥı şöyle dāyim ⁽¹²⁾ muttaşıl görünü[r] mi yoksa vaḳt-hā ḡāyb olur mı Āşaf eyitdi yā nebiyyullāh bu şehri dünki gün ⁽¹³⁾ şubḥ-dem ki gördüñüz tā gün tolanup vaḳt-i şām irinceyedek zāhir olup göründi ammā ki ⁽¹⁴⁾ çünkü vaḳt-i şām olıcaḳ şehr nā-bedīd oldu velīkin yir yir bu şehirde görünen şemslerüñ ⁽¹⁵⁾ ve fānūsıların ‘aksi göründi va daḥı fānūsıların tutanlar āşikār göründi ve daḥı ḳal‘adan ⁽¹⁶⁾ top tüfek zenberek ki atılurdu anların āteşi şavḳı görünürdi ve ammā ki güneş tūlū‘ ⁽¹⁷⁾ idüp şubḥ-dem olıcaḳ gine şehirde müretteb maḥbūb hīç bir vechle şehr-i ‘Anṭākiyye ⁽¹⁸⁾ birle anuñ arasında tefāvūt yok yine Süleymān ḥazreti eyitdi yā bu muḳābeleñüzde dört ⁽¹⁹⁾ serverüñ otaḳları daḥı gice gündüz size görünür midi Āşaf eyitdi yok gice ⁽²⁰⁾ ḡāyb gündüz görünürlerdi ammā ki şem‘dānları ve daḥı fānūsıların yanında yürüyen ādemleri ⁽²¹⁾ görünürdi Süleymān nite Āşaf eyitdi yā nebiyyullāh gice ol ḳadar¹ dek ki bir fānūs yaḳarlar **[38b]** ⁽¹⁾ anlar daḥı yaḳarlar ve bizüm pās-bānlarımız şem‘dān ele alup gezseler anlar daḥı gezerler şem‘dān şu‘le- ⁽²⁾ sinde olanları *eḫheru mine* ‘ş-şems görürdük olmayanları görmezdük andan yine Süleymān ⁽³⁾ eyitdi yā Āşaf hīç anların ḡavḡā ve ḡalebesin² işidür midinüz cevāb virdi ki yā nebiyyullāh biz ⁽⁴⁾ her ne kim söylesek anlar daḥı anı söyler bir ḡayrı kelecı söylemezler her şadā kim bizüm ḥalkdan şā ⁽⁵⁾ dır olur anlardan daḥı anuñ bigi şadā şadır bir ‘aceb daḥı bu kim hīç bizüm āvāzımızla anların āvāz ⁽⁶⁾ arasında fark yok ve cümleden bu ‘acāyib ki ‘askerden bir kişi ‘Arabca söylese anlar daḥı ⁽⁷⁾ anlar daḥı ‘Arabca söyler ve ‘Acemce söylese anlar daḥı ‘Acemce söyler her ne dilce söyleseler ⁽⁸⁾ anlar daḥı ol dilce söylerler ancılayın āvāze iderler şöyle kim kelimātında her ḥarekātta āvāzda ⁽⁹⁾ fark yok andan yine Süleymān ḥazreti su‘āl itdi ki yā Āşaf hīç insān ‘ayyārlarından ⁽¹⁰⁾ ve cinler mekkārlarından ve nerre dīvler ṭarrārlarından nıṣfu‘l-leyl içinde anlara cāsūsıların gönderüp ⁽¹¹⁾ ḥaber alımaduñ mı tā bileydik kim bu Süleymān ne diyārdan geldi ve ḳanḡı peygāmbere oḡlıdır ve bunda ⁽¹²⁾ gelmekden maḳşūdı nedür tā ki biz daḥı ḥaber-dār olayduḳ aña göre yaraḳ kılayduḳ didi Āşaf ⁽¹³⁾ eyitdi kim yā nebiyyullāh ol fikri daḥı itdüm cinnlerden Ḥacāc cinnīyi gönderdüm ve dīvlerden ⁽¹⁴⁾ Aḳṭās dīvi gönderdüm ve ‘ayyārıların Bād-pā-yı ‘ayyār gönderdüm her gice nıṣfu‘l-leyl içinde ⁽¹⁵⁾ şüret tebdīl cām taḡyīr kılıp ki gitdiler ol dört melikūñ leşkerini tecessūs ki itdiler ⁽¹⁶⁾ ve daḥı ol ‘Anṭākiyye meḳārın olan şehri ki

¹ ۛ harfi iki kez kullanılmıştır.

² ḡ harfi yerine ځ harfi kullanılmıştır.

tefahhuş itdiler tā kim bir dil alup ⁽¹⁷⁾ getüreler hıdmet şerāyiṭin yirine yitüreler bir dil alup iş bitüreler ammā ki hıç mümkün ⁽¹⁸⁾ olmadı ne şehrden ne ƙal‘a ve ne hışārdan ne bu dört mülük-i kibārdan nişān ⁽¹⁹⁾ bulmamışlar ne ol şehrüñ bağlarından ne meliklerüñ otaklarından yataklarından eşer bu- ⁽²⁰⁾ İmamışlar

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Her ne deñlü itdiler anlar teccessüs āşikār

Bulmadılar ol şehrden hıç eşer iy nām-dār

⁽²¹⁾ Ne hoş işbu beglerüñ ordusını buldı olar

Ne hüd işbu sırra vākıf oldu anlar kām-kār

NESR hakīm ƙavlince Āşaf [39a] ⁽¹⁾ böyle cevāb viricek Süleymān hāzreti cinnīler sultānı Elhenc-i Cinnī yüzine bāƙup eydür iy cān ⁽²⁾ ƙavminüñ mihteri v‘ey cinnīler serveri cinnlerden kim ola ki dem çeküp uça tūrfetü‘l-‘ayn ⁽³⁾ içinde bu ƙarşumuzda mevcūd olan Süleymānuñ tahtını ƙafāsından tolaşup ümīd-vār ki ⁽⁴⁾ bir dil alup ƙapup baña getüre ben Süleymānuñ hıdmetin bitüre hıdmet şerāyiṭin yirine getüre hil‘at-ı ⁽⁵⁾ hāş giyüben zerrīn kürsiye geçürem nazaruma ƙarşu otura tā kim ben ol dilden haber alam bu Süleymān ⁽⁶⁾ kimdigin bilem göñlümdeñ şek şübhe götürem deyicek cinnīler cevāb virmedi ol Süleymān ƙorƙusından ⁽⁷⁾ yirinden birisi tūrmadı ammā ki Semendün-ı Hezār Yek Dest ol pehlivān ibn Cān pīl mest ⁽⁸⁾ bigi bir elin ƙaldırup yirinden tūrup emr-i Süleymāniye me‘mūr olup eyitdi yā Süleymān bu işi ben bitüreyin ⁽⁹⁾ yā bir dil alup hāzretüñe getüreyin diyüp Süleymān icāzet alup kendi biñ bir elinde yaraƙ ⁽¹⁰⁾ dem çeküp serīr-i Süleymāndan felege geçdi ƙažabından ürdükce ejderhā-ser ağız açup ağızından ⁽¹¹⁾ eṭrāf-ı ‘āleme āteş şaƙdı şöyle kim ‘Antāƙiyye şahrāsınuñ hār u hāşāki göl olup yir yüzine yitdi ⁽¹²⁾ ammā ki cümleden ‘acāyib bu ki ol Süleymān cānibinden dağı Semendün-ı Cinnī şeklinde ⁽¹³⁾ biñ bir ellü ejdehā ser ef‘ī dillü bir ƙorƙunc hey‘et Mirrīh-şavlet cin peydā oldu ki Semend- ⁽¹⁴⁾ ünla anuñ ortasında şekl [ü] şemāilde biñ elinde ƙaṭ‘ā tefāvüt yok biriñi hāmle-i ⁽¹⁵⁾ hīzān itdi ol dağı hāmle-i hīzān itdi Semendün dağı cihān serāyında kendü- ⁽¹⁶⁾ den ğayrı Semendün yokdur diyü da‘vā eyledi biñ bir ellü ef‘ī dillü ejdehā- ⁽¹⁷⁾ ser kendü şeklinde bir Semendün dağı görüp cān başına şıçrayup biñ bir ⁽¹⁸⁾ elindeki yaraƙlarla tīr ü teber ü

seyf ü hancer ü gürz ü şalıǵ u ‘amūd u mitraklarla qar- ⁽¹⁹⁾ şu vardı benüm Semendün-ı cinnī diyüyüp na‘ra urdı ol daǵı hem-çünān benüm Semendün-i ⁽²⁰⁾ cinnī diyüp na‘ra urdı bu cānibden Süleymān ǵazreti ol Süleymān ǵazretinüñ tarafından ⁽²¹⁾ Semendün-ı cinnī şeklinde biñ bir ellü ejderhā-ser ki her elinde bir yaraǵ tutar ser-tā-ser ba‘zı elinde seyf [39b] ⁽¹⁾ ü hancer ba‘zı elinde tır ü teber Semendūna muķābil olıcaķ hemān-dem Süleymān ǵazreti ǵazaba gelüp ⁽²⁾ kaķıdı ıldırım mişli şaķıdı hükm itdi cinnler sultānı Elhenc-i Cinnī yirinden tırdı ⁽³⁾ ve Melik Aǵmer ü Maytaǵarüş cinnī ve Meliki‘l-meymünü‘l-mu‘azzam ve Melik Sepīd ve Melik-i Tararüş ⁽⁴⁾ ve Melik Dehneş ve Kıttı‘l-Ablāķ ve Dāsir-i Tekvīn fī‘l-cümle kışsa dırāz kılmayalum cin serverleri ⁽⁵⁾ ellerine düşmān yaraǵın alup dem çeküp hevā yüzine çıķup Semendün ǵafāsından muķābil ⁽⁶⁾ gelüp görünen Semendünla ceng itmege ve Süleymān Semendünına yardım kıлмаǵa ‘azm itdiler ⁽⁷⁾ gürüh gürüh cinler serīr-i Süleymānda ki çekdiler uçdılar iki Süleymān tahtınuñ vasaında beyne’- ⁽⁸⁾ s-semāya ki geçdiler anı gördiler ki ol cānibden daǵı Elhenc-i Cinnī şeklinde bir cinnī meliki ⁽⁹⁾ ol hey’ etde ol şeklde ve ‘aķabince zıkr olan cinnī mālīklerinüñ ve tekvīnlerinüñ eşķā- ⁽¹⁰⁾ linde ol ķadar cin çerisi uşaǵı ve irisi çıķup gelüp geldiler ki cümlesinden ‘acāyib ⁽¹¹⁾ bu ki leşkerlerinüñ çoķluǵı azlıǵı ‘adedde bir ve hey’ etde ķadd u ķāmetde şecā‘ātde şalā ⁽¹²⁾ betde uçuşda birbirin geçişde aǵız açışda āteş şaçışda cünbişde ǵareketde ķat‘ā tefāvūt ⁽¹³⁾ yoķ Süleymān cinnīleri Semendün-i Cinnī ardından ki yitişdiler şaǵında şolunda dem çeküp ⁽¹⁴⁾ ālāy bağlayup yirle gök arasında ķalb-i cenāh arasına ķalup tırdılar ammā ki anı gördiler ⁽¹⁵⁾ düşmān çerisi daǵı bunlar ne tarīķle ālāy bağladılarsa anlar daǵı Semendün-i Cinnīleri ⁽¹⁶⁾ nūñ şaǵında şolunda şaff ālāy düzedüp rāst kıldılar ammā cümlesinden bu ‘acāyib kim ⁽¹⁷⁾ ālāy bağladılar Süleymān cinnisi ālāyıla anlaruñ ālāyında hīç fark yoķ nite şöyle ki evvel ⁽¹⁸⁾ ol ortaǵı ķalbde ki Semendün-i Cinnī ki tırmışdı biñ bir eline biñ bir dürlü yaraǵ alup ⁽¹⁹⁾ nazar-ı meydāna şalup ki göz urmışdı anlaruñ Semendünü daǵı hemçünān ile şaǵ tarafda ki Elhenc-i ⁽²⁰⁾ Cinnī tırmışdı cinnler meliklerle anuñ daǵı şaǵ yanında Elhenc-i Cinnī şeklinde ve zıkr olunan ⁽²⁰⁾ melikler eşķālinde cin melikleri tırmışlardı libāsında ve yaraǵında hey’ etinde ve ǵareketinde ķat‘ā kuşūr [40a] ⁽¹⁾ yoķ ve andan soñra Semendün-i Cinnīnüñ ki şol tarafında Dāsir-ı Tekvīn Kıttı‘l-Ablāķ ki tırmışdı ⁽²⁾ niçe cin tekvīnlerle ol cānibde daǵı zāhir olan Semendün şeklüñ şolunda bi‘aynihi buncılayın ⁽³⁾ tekvīnler tırmışlardı eşķālinde tefāvūt yoķ pes cinler ālāy bağlayup tıracak kendülerüñ ⁽⁴⁾ aķrānı leşker-i ‘azīm göriceķ ǵavfa varup ķadīd oldılar daǵı Süleymāndan icāzet dilediler ki ceng ideler ⁽⁵⁾ bu tarafından

Süleymān ḥazreti cin leşkerine muḳābil anuñ daḥı leşkeri geldigin gördi ḥayrete ⁽⁶⁾ varup ‘ibret alup tır[up] nā-gāh anı gördiler ki bir hüdhüd minḳārında bir nāme getürüp açup gelür Süleymān eyitdi ⁽⁷⁾ görüñ ki cemī‘i ḥareketde şebīhlikde meşelde bize öykünür tā ḥattā ki nāmesini baña hüdhüdle ⁽⁸⁾ gönderür kaçan kim ol hüdhüd geldi hevādan indi Süleymān serīrinüñ merkez üzerine ḳondı ⁽⁹⁾ merkezden daḥı serīr üzerine inüp sağ ḳanadın Ḥızr ‘alemi bigi yuḳaru ḳaldırup ve sol ḳanadın ⁽¹⁰⁾ seccāde-i İlyās bigi yire döşeyüp yüz sürüyüp taḥt-kārına varup taḥt-pā oldı daḥı minḳārıla ⁽¹¹⁾ nāmeyi Süleymān nazarında ḳoyup ḳıçın ḳıçın girü varup daḥı perrān olup uçup gine gitdi geldigi ⁽¹²⁾ yire varup ol Süleymāndan yaña nā-bedīd oldı Süleymān ḥazreti nāmenüñ mührin görüp nazar ⁽¹³⁾ ḳıldı gördi kim nāmenüñ üzerinde mühr kendü mühri gibi degül naḳş-ı ḥātem bu ki *Allāh laṭīfu bi ‘ibādihi*¹ ⁽¹⁴⁾ pes Süleymān nāmeyi Loḳmān-ı Ḥakīm eline virdi ḥakīm nāmeyi açup okudı

NĀME-i NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽¹⁵⁾ Şöyle yazmış nāmesinde ol ḥakīm

Nām ezel Allāh Raḥmāni’rraḥīm

Ḥālīḳ ol ki on sekiz biñ ‘ālemüñ

⁽¹⁶⁾ Rāzıḳıdur ins ü cinn ü ādemüñ

Ḥayy odur kim ḥalḳına virür ḥayāt

Ḥızr-ı sākī çıkarur yirden ḥayāt

⁽¹⁷⁾ Ḥāki gūyā itdi virdi ‘aḳl [u] cān

Ḥākīm ol ki ḥikmetidür key cihān

---

¹ “Allah kullarına latiftir.”

Ger dilerse bendeyi İskender kılar

⁽¹⁸⁾ Kem gedānuñ kemterin Kayşer kılar

İstese hāki cihān hānı kılar

Dilerise hānı o fānī kılar¹

⁽¹⁹⁾ Şeh odur kim biñ Süleymān bendesi

Der-gehinde mūrçe efgendesi

Yā Süleymān ibn Dāvūd şehriyār

⁽²⁰⁾ İns ü cinne pādīşehsin kām-kār

Cümle maḥlūk emrūñe fermān senūñ

Süregör ki devrūñi devrān senūñ

⁽²¹⁾ Gerçi biz de şeh Süleymān olmışuz

Ḥazretüñe līk fermān olmışuz

Dostuñuz ki saña düşmān olmaduk

[40b] ⁽¹⁾ Līk ḥazretiden murādı bulmaduk

Kim murādum budurur ḥidmet kılam

Hoş ziyāfet eyleyüp ‘izzet kılam

---

¹ kılar sözcüğü iki kez yazılmış.

(2) Kaşdum ol ki hāk-i pāke yüz sürem

Ol mübārek yüzüñi şāhum görem

Pes dilegüm bu ki sözüñ tuta şāh

(3) Ben kılına luṭf idüp ola penāh

Ten nedür saña fedā uş cānımız

Dek Süleymān ol bizüm mihmānımız

(4) Neyyir-i a‘zam dehriñi nūrı virür

Kim gedānuñ deyrine varup girür

Niçe hākān bendele şöhet kılur

(5) Bende hāndan ‘izzile devlet bulur

Söz muṭavvel olmasun olur ziyād

Hāzretüñden budurur imdi murād

(6) Bāda hüküm it taḥtı yire indire

Şehlere di leşkerini kondura

Bir niçe sultānıla iy şehriyār

(7) Hink-ı İshāka olup ḥanum süvār

Luṭf idüben kıl kerem gelgil tamām

Hizmetüñe yüz sürem ben de iy hümām

⁽⁸⁾ İşbu kaşduñ üzerine gelmişüm

Hazretüñe hem muḳābil ki olmışum

Hoş ziyāfet eyleyüp hizmet kılam

⁽⁹⁾ Cānumuza hizmetüñ minnet bilem

Böyle diyüp nāmesin itmiş tamām

Vir şalāvat Muştafāya hem selām

⁽¹⁰⁾ **NESR** ḥakīm ḳavlince Fīşāğoris-i Tevhīdī nāmesinden ⁽¹¹⁾ Süleymān ibn Dāvūd bu ḥaber kim aldı da‘vetine varmağa vehm kıldı daḥı ⁽¹²⁾ dönüp Loḳmān-ı Ḥakīmle server-i selāṭinlerle meşveret kıldı cemī‘ si ⁽¹³⁾ varma ḥile ider diyüp ḥazret-i Süleymān men‘ itdiler ceng itmege bil bağladılar ⁽¹⁴⁾ ammā ki Loḳmān-ı Ḥakīm Fīşāğoris-i Tevhīdīnün sırrına muṭṭali‘ oldı bir zamān ⁽¹⁵⁾ baş şaldı andan dönüp Süleymān ḥazretine eyitdi yā nebiyyullāh bu muḳābil ve mu‘arız ⁽¹⁶⁾ tavrın Süleymān-ı mev[cū]duñ kimdigin ḥikmet kuvvetile bildüm ‘ilmle bu sırra muṭṭali‘ oldum mübārek ⁽¹⁷⁾ göñlüñe ḡam yürünmesün serīrūñ şāḥibi ḥazretüñe çokdan müştāḳdur hiz- ⁽¹⁸⁾ metüñe yüz sürmege iştiyāk vardur müvekkel-i bāda emr it taḥtuñı yire indirsün ⁽¹⁹⁾ leşkerüñi ḳondur da‘vet olan yire varmaḳ farz-ı vācibdür didi Süleymān Loḳmānuñ sözün ⁽²⁰⁾ tutup müvecceḡ gördi andan Süleymān ḥazreti müvekkel-i bāda buyurdı yil taḥt-ı Süleymānı yir yüzine indirdi taḥt yir yüzine inicek serīr-i Süleymāniden server-i selāṭinler leşkerlü **[41a]** ⁽¹⁾ leşkerini yir yüzine çıkırup ḥayme ve ḥır-gāhlar ḳurılup ser-ā-perde ve sāye-bānlar şalınup ‘ilmlü ‘ilmin ⁽²⁾ otaḳlu otaḡı ḳapusına dıkdiler andan Süleymān ḥazretçün biñ dört yüz kıızıl altun ⁽³⁾ direkler üzerine yeşil zebercedī atlasdan bir ‘acāyib dīvān-ḥāne ḳurdılar nübüvvet taḥtını dīvān- ⁽⁴⁾ ḥāne ortasına ḳodılar on dört biñ kıızıl altun kürsileri ve ruḥāmī gümüşden ⁽⁵⁾ şandalları sağ ve şol zeyn idüp yirlü yirinde ḳodılar Süleymān ḥazreti ‘aleyhi’s-selām ⁽⁶⁾ başında ‘imāme-i Ḥalīl dilinde zıkr-i celīl elinde ‘aşā-yı Mūsā sağ ve şol bilesince ⁽⁷⁾ on iki biñ

enbiyā ve on dört biñ dünyā pādişāhları yirlü yirinde oturdılar ins ü cinn ⁽⁸⁾ melikleri vuḥūş ve tuyūr ser-hengleri dīv ‘afārīt mübārizleri meskenlū meskeninde ⁽⁹⁾ ārām itdiler ve sīmurg kuşıla etyār uluları hevā-yı fenāda beyne’s-semāda fevka’l-‘alāda ⁽¹⁰⁾ dillerince Allāhı tesbīḥ idüp şakımağa şeh Süleymān devletine du‘ā itmege yüz tutdılar kanad kanada ⁽¹¹⁾ çatup baş başa çitüp Süleymān ḥazretinūñ ‘a.m. üstüne güneş toḳınmasun diyü şayvān ⁽¹²⁾ tutdılar

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Tutdı dīvānı[nı] kuşlar ki ‘azīm

Kim görüben kıldı ḥayrān ol ḥakīm

⁽¹³⁾ Diñle imdi kışşa nedür cānıla

Vir şalāvāt Muştafāya key delim

NESR ⁽¹⁴⁾ ḥakīm kavlince çünkü Süleymān ḥazreti taḥtıla yir yüzine indi anı gördiler ki ol daḥı taḥtını yir ⁽¹⁵⁾ yüzine indirdi bunlar ḳondı anlar daḥı ḳondı bunlar ne nev‘e ḥayme ḳurdılsa anlar daḥı ⁽¹⁶⁾ ḳurdı bunlar ne vechle taḥt-ı zerrīn ü sīmīn ḳurdılsa anlar daḥı ḳurdılar ḳaçan ki ⁽¹⁷⁾ şeh Süleymān ‘a.m. nübüvvet taḥtına geçdi ol şekilde ol hey’etde ancılayın taḥt üzerine bi‘ayniḥi ⁽¹⁸⁾ bir Süleymān geçüp oturdı ve Āşaf ve Loḳmān bigi ve Keyḳubād ve Sührāb ve Efrāsiyāb mişāl ⁽¹⁹⁾ melikler taḥtlu taḥtına geçüp anlar daḥı bi‘ayniḥi oturdılar fī’l-cümle kışşa dirāz kılmayalum ⁽²⁰⁾ ins ü cinn meliklerinden vuḥūş tuyūr ser-henglerinden dīv ‘afārīt mübārizlerinden ⁽²¹⁾ ve sīmurgıla kuşlar Süleymān otağı üzerinde sāye-bān tutmaḳda ve leşker ḥareketinde her birisinūñ [41b] ⁽¹⁾ ḳadd u ḳāmetinde hey’etlerinde şıfatlarında ḳaṭ‘ā kuşūr yok Süleymān ḥazreti görüp ta‘accüb idüp andan ⁽²⁾ dönüp Kiflīze eyitdi yā Kiflīz var Semendūna di ki cin leşkerini alup gelsün ki şimden soñra ⁽³⁾ barışıklıḳdur ziyāfete giderüz didi Semendün eyitdi ben daḥı cengden bī-zārum diyüp cinnīler ⁽⁴⁾ sultānı Elhencile cinn melikleriyle döndüler gelüp gitdiler ammā anı gördiler ki Kiflīz-şekl bir ⁽⁵⁾ cinnī ol Süleymānuñ daḥı yanından uçup hevāya ağdı Kiflīzle berāber vardı ol daḥı ⁽⁶⁾ Semendūnına ḥaber virdi bunlar taḡılıcaḳ anlar daḥı taḡıldı bunlar gelüp yir yüzine ki indiler ⁽⁷⁾ anlar daḥı indiler bunlar ki gelüp Süleymān dīvānına girdiler anlar daḥı Süleymānları dīvānına ⁽⁸⁾ girdiler bunlar ki varup Süleymāna tapu kıldılar anlar

dağı Süleymānlarına tapu kıldılar bunlar ki ⁽⁹⁾ yirlü yirine oturdılar anlar dağı yirlü yirine oturdılar

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Şeh Süleymān işbu 'aksi āşikār

⁽¹⁰⁾ Anda gördi vālih oldı şehriyār

Ġayrılar hayretde Loḡmān-ı Hākīm

Güldi zīrā bildi sırrı nām-dār

⁽¹¹⁾ **NEŚR** hākīm ḡavlince andan Süleymān ḡazreti emr itdi ḡink-i İshāḡa eyer urup ḡāzır kılalar ⁽¹²⁾ server-i selāṡinlere dağı emr oldı ki atlu atını ḡāzır kılalar ammā ki Loḡmān-ı Hākīm bir āyīnenüñ ⁽¹³⁾ yüzine jeng sürüp paslu eyleyüp dağı Miflīzün eline virdi eyitdi al bu āyīneyi şol karşı ⁽¹⁴⁾ tūran Süleymānuñ nazarına ilet Miflīz dağı eyle itdi Fīṡāḡoris-i Tevhīdī bu sırra ⁽¹⁵⁾ muṡṡali' olup tīz bir cinnün eline gevher-i şeb-çerāḡ virüp eyitdi yūri var şol cinnün elinden ⁽¹⁶⁾ āyīneyi al bu gevheri vir dönsün Loḡmāna iletün didi cinnī Miflīzi karşılayup gevheri ⁽¹⁷⁾ şunup āyīneyi elinden alup döndürdi Miflīz gevheri alup Loḡmān nazarına getürdi Loḡmān ⁽¹⁸⁾ görüp başın şaldı Ḥalīmün 'ilmine taḡsīn kıldı andan Süleymān ḡazreti yirinden tūrup ⁽¹⁹⁾ ḡink-i İshāḡa süvār olup sağ yanında Āşaf şol yanında Loḡmān-ı Hākīm bākī server-i selāṡinler ⁽²⁰⁾ dağı Süleymānuñ önünce ki aşup gitdiler karşıya nazar itdiler gördiler ki anlaruñ ⁽²¹⁾ Süleymānı dağı bir ata süvār oldılar ki ḡink-i İshāḡdan fark yok ve sağ yanında Āşaf-şekl [42a] ⁽¹⁾ ve şol tarafında Loḡmān-şekl vūzerāyıla āverd urup gelürler ve önünce server-i selāṡinler ⁽²⁾ hey'etinde melikler aşup gider bunlar yakın vardıkça anlar dağı yakın geldiler birez ⁽³⁾ menzil yir varınca ol cānibden Fīṡāḡoris-i Tevhīdī hemān-dem yidi ḡükemāyıla kefenlerin boḡazlarına ⁽⁴⁾ ṡakup yayan üftāde giryān Süleymānı karşılayup çıkageldi ḡademinde baş koyup eyitdi yā nebiyyullāḡ ḡizmete ⁽⁵⁾ yüz sürmege müştākuz ammā ki mülāzemete ḡiç geldigimize ma'zūr buyurasız diyüp eline bir la'l reng ⁽⁶⁾ elma şundı eyitdi ki yā resūl luṡf idüp bu elmayı şemm idün ki cennet ḡoḡusından nişān ⁽⁷⁾ virür didi Süleymān ḡazreti dağı nazar kılup gördi ki berrāḡ şakallu muḡteşem hākīm ⁽⁸⁾ hey'et kişi bilesince yidi nūrānī pīrler her birisi 'allāme-i 'aşr-ı beyān karşı gelüp ḡizmete ⁽⁹⁾ ṡurdılar ve uluları bir elma şundı

Süleymān hāzreti döndi eyitdi ol Süleymānuñ ⁽¹⁰⁾ bunlar vüzerāsıdur baña ta‘zīm için karşı geldiler elmayı şunup alup koçuladı hemān ki ⁽¹¹⁾ elmayı koçıdı nazar kılup gördi ki ne Süleymān var ne tāt u taht ve ne leşker ve ne dīv ne ⁽¹²⁾ cinn ve ne perri ve ne etyār-ı sibā‘ī ne genc ü māl ve metā‘ı kendünün tahtından ğayrı taht yok ⁽¹³⁾ ve leşkerinden ğayrı leşker yok ta‘accüb idüp ‘Antākiyye şehrinün muķābelesinde olan şehre ⁽¹⁴⁾ baķdı gördi ki ol şehir daħı yirinde yok hemān şehir-i ‘Antākiyyedür ki тұrur ve andan ⁽¹⁵⁾ öñine nazar itdi gördüğü buyıdı hākīmler тұrurlar ammā ki bir yaşıł atlas bar-gāh kurulmuş ⁽¹⁶⁾ çevresine haliçeler şalınmış envā‘ ni‘metler envā‘ ta‘āmlar lūtlar müheyyā olmuş ‘azīm ziyāfet ⁽¹⁷⁾ kaydı görülmüş Süleymān leşkerinün āt‘imesi kaydı kayırılmış Süleymān hāzreti ta‘accüb kıldı ⁽¹⁸⁾ gözün açup ‘ibret alup baş şalup fikre vardı andan dönüp Loķmān-ı Hākīme eyitdi ⁽¹⁹⁾ yā hākīm qanı bizi da‘vet iden Süleymān qanı ‘asker qanı hayl u hadem qanı tabl ve qanı ‘alem ⁽²⁰⁾ didi hākīm eyitdi yā nebiyyullāh bu ayağın тұran pīre Fīṣāğoris-i Tevhīdī dirler ‘ilm-i sīmyā ⁽²¹⁾ kuvvetile esmāu’llāh hāşiyyetile kendüsin Süleymān şeklinde gösterdi kemāl ü hūner ‘arz itmek **[42b]** ⁽¹⁾ itmek için inşā‘allāh aşlını ve fer‘ini daħı beyān idevüz ammā ki yā nebiyyullāh ziyāfet kaydın görmüş da‘vetden ⁽²⁾ murādı bu ki hizmet kıla kemāline göre hāzretünden ‘izzet [ü] hūrmet bula imdi yā Süleymān hāzretüne daħı lāzım gelen ⁽³⁾ budur ki key ziyāde ta‘zīm idesin kemāl ve hūnerine göre der-gāhuñda ‘izzet bula

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽⁴⁾ Ğāfil olma yā Süleymān bu hākīm

‘İlm ü hikmet içre mähirdür delim

Böyle diyüp sākin oldı ol zamān

⁽⁵⁾ Vir şalāvāt Muştafāya yā nedīm

NESR hākīm qavlince Süleymān Loķmān-ı Hākīmden bu sözi kim ⁽⁶⁾ işitdi hākīmün ‘ilmine taḥsīn kılup aḥsent itdi atından inüp koca koca görışdi ma‘zūr tut ⁽⁷⁾ yā hākīm bizüm küstāhlıgımızı ki senün muvaḥḥid idüğün bilmedüm ve refīķün Rec‘ā-yı ‘ālem idüğün fark kılmadum ⁽⁸⁾ diyüp tekrār merḥabā kıldı andan Loķmān-ı Hākīm ve Āşaf bin Berḥiyā ve feylesūf-ı ekber ve Yemlün-ı Hākīm ve Ağniyānūs-ı Hākīm ⁽⁹⁾ ve cemī‘

hükemā ü vüzerāyla Fīṣāgoris-i Tevhīdī ilerü varup ‘izzet kılup ‘özü dileyüp evvel Loḳmānla ⁽¹⁰⁾ ve Āşafila ba’d ez-ān vüzerāyla hükemāyla göreışdiler hāl u hātır şorişdılar alışdılar ve yirişdiler ⁽¹¹⁾ andan Fīṣāgoris-i Tevhīdī Süleymān hāzretin alup öñine düşüp ol yaşıl atlās örtülmiş ⁽¹²⁾ kızıl altun otağa kondurdu ‘ūd ābanūs ağacından düzilmiş bir kara şandal üzere siyāh ⁽¹³⁾ seccāde şalınmış ve siyāh bālīn konmuş Süleymān hāzreti geçüp oturdı ve andan sonra Āşaf tarafına ⁽¹⁴⁾ tarafına hām gümüşden şandal kodılar Fīṣāgoris-i Tevhīdī oturdı andan şol tarafda Loḳmān-ı ⁽¹⁵⁾ Hākīme ābanūsdan bir siyāh şandal gösterdi siyāh seccāde üzerine geçüp oturdı bākī on iki enbiyāya ⁽¹⁶⁾ ve ‘ulemāya ‘Yemenī kalılar ve seccādeler döşediler Gāz peygāamber ve Nāşin peygāamber ve Şādık bin Evyāşer peygāamber ve Tāruḥ bin ⁽¹⁷⁾ ve İş‘ayā bin Mümī mişli peygāamberler rıdvānullāhi ‘aleyhim ecma‘īn mertebelü mertebesince geçüp oturdılar ⁽¹⁸⁾ ve şol tarafda yine Bedahşī-nemed rengīn haliçeler zeyn itdiler hükemā ü ‘ulemā ve eṭibbā ü müneccimīn ⁽¹⁹⁾ feylesūf-i ekberle Cāmasb-ı Hākīmle geçüp oturdılar ve andan ikinci zerrīn ü sīmīn taht-ı revānlar ⁽²⁰⁾ kırdılar Mısr sultānı Celāleddīn ve ‘Acem sultānı Keyḳubād ve Türkistān meliki Efrāsiyāb ⁽²¹⁾ ve ‘Amalıka sultānı Sührāb şāh ve Süleymān kayın atası Tubbā‘ bin Aşda‘ geçüp oturdılar ve andan sonra ikinci şaffuñ [43a] ⁽¹⁾ şol tarafında selāṭīnler mukābelesinde pehlivān-ı rüy-i zemīnlerden ğazanfer-i cihān- ⁽²⁾ sūz Ra’d bin Berḳ ol pehlivān-ı ğarb u şarḳ Elhānen bin Yağra ve Betenāyāhū bin Yehüyāda ⁽³⁾ begler bigi oturdı Kil‘ādī-i Bārçalı defterdār oturdı ve anuñ elinde ‘Aciriyāhū ⁽⁴⁾ bin Nāşin detfredār oturdı ve dīvān kātibi Ādisā oturdı ma‘a’l-kışşa söz dırāz kılmayalum ⁽⁵⁾ üçüncü şafda anlaruñ altında sağ cānibinde cinnīler sultānı Elhenc-i Cinnī cinnīler ⁽⁶⁾ serverleriyle Melik Aḥmer ve Melik Dehneş ve Melik Mayṭatarūş ve Melikü’l-Meymūn- ⁽⁷⁾ u’l-a‘zam ve Melik Sepīd ve Melik Şehmūriş ve Melik Aḥnef geçüp oturdılar ⁽⁸⁾ ve bākī cinnīler Kıttu’l-Ablaḳ Tekvīn birle ve Dāsir-i Tekvīn ve Kıttı-ı Taḳṭakūş-ı Tekvīn ⁽⁹⁾ birle Süleymān nazarına karşı ayağın tırdılar bākī cinnīler daḥı Kiflīz ⁽¹⁰⁾ Miflīz cinnī birle ayağın tırdılar ve Semendūn-ı Hezār-ı Yek-Dest ol pīl-mest ⁽¹¹⁾ daḥı cinnīler sultānı Elhenc-i Cinnīnūñ sağ tarafında pūlād kürsī üzerinde sedd-i İskender ⁽¹²⁾ bigi tırdı biñ bir ellerin yirlü yirinde kavşurup ‘acāyib ḳorḳunc hey’etile nazar urdu ⁽¹³⁾ ve andan sonra üçüncü cānibūñ şol tarafında şimşād ağacından kürsiler ḳodılar ⁽¹⁴⁾ ehremenler melikleri nerre dīvler ser-hengleri ‘afārīt uluları ⁽¹⁵⁾ geçüp oturdılar ve yine dördüncü şafda envā‘ maḥlūḳāt uluları ve muḥtelif ⁽¹⁶⁾ mevcūdāt ser-hengleri oturdılar ḥadem [ü] ḥaşem ḳafālarında ayağın tırdılar ⁽¹⁷⁾ ve andan sonra yırtıcılar ser-neferleri sibā‘-i şīr ü nerleri

yir yir neheg ü peleng ⁽¹⁸⁾ sırtlan arslan mişli cān-verler hāzır olan cānīvārlar pençelerüñ ⁽¹⁹⁾ yire urup ejdehā-veş kıyrukların çenber kılup tinnin-veş ağız açup tırdılar nazar ⁽²⁰⁾ dīvān-ı Süleymāniye urdılar ve anlaruñ karşıusunda bir altun nişāme dikdiler sīmurğ-ı ‘anķā ol murğāna hüküm iden pādīşā cennetden çıkmış tāvus bigi kanad açup [43b] ⁽¹⁾ uçup kara bulut bigi maķāmına geçüp evvel yüz yire sürüp Süleymāna tevāzu ‘ idüp andan nişāme ⁽²⁾ üzre şāhīn-vār ne şāhīn ki Behrām-ı Çüpīn-vār geçüp oturdı sağ tarafında rahne ⁽³⁾ kuşu ve sol tarafında kuķnūs kuşu kara tağlayın yirlü yirinde qarār itdiler kadirğa ⁽⁴⁾ yelkeni mişāl kanadların hevāya kaldırıup veyā kavı-ı kuzah mişāl egüp büküp tırdılar ⁽⁵⁾ nazar eyvān-ı hāķāniye şalup envā ‘ maķlūkāta göz urdılar Süleymānuñ ‘azametine zıll-ı Yezdānuñ ⁽⁶⁾ memleketine şāh-ı şāhānuñ şalābetine ins ü cinnüñ cem‘iyyetine vaşş u tayruñ meclisine envā ‘ muhtelifin ⁽⁷⁾ maķlūkātuñ hem-cinsine hayrān kalup fikr iderlerdi ve gāh şakıyup Hālīķı tesbīh-i zıkr ⁽⁸⁾ iderlerdi ve gāh Süleymān devletine du‘ā kılup hizmetine yüz sürüp mübārek cemālin ⁽⁹⁾ müşāhede kılduķlarına şükr-i Yezdān iderlerdi ve andan sonra cennetden çıkmış tāvusla ⁽¹⁰⁾ niçe Süleymān cemālin müşāhede kılmış kerkesile yırtıcı ve tartıcı kuşlar daķı sīmurğ kaķāsında cemī ‘ eṭyāruñ ⁽¹¹⁾ her biri eger berri ve ger baķrī hevā yüzinden indiler yirlü yirinde kondılar ammā ki ⁽¹²⁾ hevāyī kuşlar meliki hümāyıla kürre-i nesīmde düriyen murğān cinsi ki kaṭ ‘ā yir yüzine inmezler ⁽¹³⁾ ğıdāları kürre-i nesīmdür hubūbāt iftār itmek için rüy-i zemīne konmazlar ⁽¹⁴⁾ Süleymān hażrtinüñ üzerinde kanad kanada çatup tırdılar yilek yilege virüp pervāz urdılar ⁽¹⁵⁾ hevā yüzinden nazar şalup dīvān-ı Süleymāniye göz urdılar ammā ki müvekkel-i ervāh halk ⁽¹⁶⁾ gözinden nihān Süleymān ‘aynında ‘ayān taht kaķāsında ayağın tırdılar Fīşāğoris-i Tevhīdī ⁽¹⁷⁾ birle mü‘min muvaḥḥid olan hükemā bu saltanat-ı Süleymānı ki gördüler ‘ibret alup ⁽¹⁸⁾ hayrete varup istiḥ[s]ān kılup engüşt ber-dehān urdılar

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽¹⁹⁾ Çün Süleymān kırdı dīvān ol zamān

Kaldı hayrān ‘ibret alup ins [ü] cān

Bu ne ‘izz ü bu ne cāh olur ‘azīm

⁽²⁰⁾ K’itmiş ihsān aña Hālīķ Müste‘ān

NESR hakīm kavlince Fīṣāğoris-i Tevhīdī Süleymān ⁽²¹⁾ salṭanatına göre ziyāfet kaydın kayurmuşdı çünkü Süleymān ḥazretini kondurdu ins ü cinn [44a] ⁽¹⁾ serverlerin yirlü yirine dolandırdı vuḥūş u eṭyār ser-henglerin maḳāmlu maḳāmına ⁽²⁾ mertebelü mertebesince yir gösterüp ārām ki itdirdi andan ilerü varup taḥt-pā öpüp ⁽³⁾ Süleymāna medḥ okuyup eyitdi ki yā nebiyyullāh ehlen ve sehlen merḥabā hoş geldüñiz ḳadem ⁽⁴⁾ getürdünz ki mübārek yüzüñi görüp müşerref olduk ta‘zīm-i teklīf kılup daḥı ziyāfet ⁽⁵⁾ ni‘metin getürmege çāşnī-gīrleri alup maṭbaḥa varup gitdi Fīṣāğoris-i Tevhīdī ni‘met ⁽⁶⁾ getürmege gidicek Süleymān ḥazreti dönüp Loḳmān-ı Ḥakīme eyitdi yā hakīm bu Fīṣāğoris-i ⁽⁷⁾ Tevhīdī bize iki dürlü bend geçdi bil ki üç Loḳmān didi ki nite Süleymān didi ki yā hakīm evvel ⁽⁸⁾ bendi bu ki Ḥaleb şehrinden yıl taḥtımı götürüp giderken ‘azm-i Ḳudūs-i mübārek iderken ‘ilmile ⁽⁹⁾ kendüyi Süleymān hey’et kılup ve Süleymānī salṭanat ḳurup ins ü cinn serverlerin getürüp ⁽¹⁰⁾ da‘vetile tekvīn getürüp taḥtın hevāya götürüp Süleymānlık da‘vāsın kıldı şöyle ki bizümle muḳābil ⁽¹¹⁾ ve mu‘ārız oldu ikinci bizi bir bendile ayağına getürdi bir elma ḳoḳumağıla gözümden bir ancılayın ⁽¹²⁾ salṭanatı gāyb eyledi üçüncü bendi bu ki beni siyāḥ ābanūs ‘ūd-reng ⁽¹³⁾ taḥt üzerine geçürdi ve altuma siyāḥ seccāde şaldı ve bir ‘aceb daḥı ⁽¹⁴⁾ bu ki vezīrüm Āşaf altına aḳ gümüş kürsī koyup üzerine sepīd seccāde şaldı ⁽¹⁵⁾ ammā ki senüñ altuña siyāḥ seccāde şaldı bākī server-i selāṭīnler oturmağa devletine ⁽¹⁶⁾ lāyık ve saṭvetine muvāfık salṭanatına muṭābık zerrīn sīmīn şandallar ḳodı yirlü yirinde ⁽¹⁷⁾ oturdılar bu ne ḥikmetdür baña ḥaber vir diyüp sırrıla Loḳmāna su‘āl itdi ⁽¹⁸⁾ hakīm eyitdi yā nebiyyullāh bu bir sırrdur ki şerḥi tavīldür inşā‘allāh kendüden su‘āl ⁽¹⁹⁾ idesiz cevāb alasız ammā ki muḥtaşar kelām budur ki bu Fīṣāğoris-i Tevhīdī gāyet ulu ḥakīmdür şöyle ki ⁽²⁰⁾ ‘ilm-i ḥikmetde ve hey’etde da‘vetde firāsetde kiyāsetde ve cemī‘-i ‘ulūmda ve ‘ilm-i hendesede mişli yokdur ⁽²¹⁾ bī-bedeldür dāyım ben bunu fıkr iderdüm ki ne tarīḳile ḥāk-i pāyuña getüreydüm illā ki bu tedbīrde ‘āciz ḳalup [44b] ⁽¹⁾ aḥsen re’y [ü] fıkr kılamazdum ve çünkü ‘Anṭāḳiyye üzerine leşker-i ‘azīm gönderdünüz hakīm incinüp bir şüretile ⁽²⁾ kemālin ‘arz itdi ammā ki yine ‘özr dileyüp ziyāfet kaydın kayurmuş murādı iki da‘vetile tamām oldu ⁽³⁾ da‘vet-i evvelile kendüyi Süleymān gösterüp da‘vā kıldı ikinci da‘vetde ziyāfet¹ ni‘metin müheyyā kılup ⁽⁴⁾ ma‘nī yüzinden ‘özr diledi ve ammā ki ḥazretüñizi siyāḥ reng ‘ūd ābanūsı taḥt üzerine geçürdigi ⁽⁵⁾ ve kemīneye daḥı siyāḥ şandal üzerine teklīf itdügine dāl budur ki ya’nī

¹ “Fe (ف) yerine Mim (م) yazılıdır.”

kemîne ‘Ād aşlından sa‘īd ⁽⁶⁾ iklīminden Zengī-beççe esvedī olduğumdan işāret kılup kendü Rūmī olduğına delīldür ki ma‘nī yüzinden ⁽⁷⁾ remzile demek ister ki yā nebiyyullāh hazretünizūñ hazānesinde ‘ūd [u] ābanūsdan ve siyāh rengīn metā‘dan ⁽⁸⁾ kıymetlü nesne yokdur nite benī ādem içinde Loḳmān-ı Hindīden ‘azīz ve mükerrem vezīrūñ ḥakīm-i dil-pezīrūñ ⁽⁹⁾ yokdur egerçi ki Hindī beççedür andan ğayrı ḥakīme i‘timād kılsuñ ‘Arab-ı ‘Arbā içinde kemîne ⁽¹⁰⁾ kemîne mişl-i ḥakīm dünyāya gelmemişdür bir ḳalemile işāreti bir raḳamile beşāret kılup da‘vet itmedūñ biz daḥı ⁽¹¹⁾ ḥizmet-i Süleymānīye varayduk¹ der-ğāh-ı Ḥākānīde Loḳmān-şifat merātib-i ‘aliyye ve mevāhib-i seniyye bulayduk ⁽¹²⁾ demek ister

NAZM

[fā ‘ilātūn fā ‘ilātūn fā ‘ilūn]

İşbu sırruñ remzi budur āşikār

Özgesin andan su‘āl it şehriyār

⁽¹³⁾ Böyle diyüp oldu sākin ol ḥakīm

Vir şalāvat Muştafāya yādigār

NEŞR ḥakīm ḳavlince şeh Süleymān ⁽¹⁴⁾ ḥazreti Loḳmān-ı Ḥakīmūñ sözini ki işitdi Fīşāğoris-i Tevhīdīnūñ remz ü rumūzı ğavrına ‘aḳlı ⁽¹⁵⁾ yitdi ol cānibden ḥakīm daḥı ‘Anṭākiyye şehrinūñ ulularla eṭibbānuñ yüzi ⁽¹⁶⁾ şulularla ḥükemānuñ baḥtlularla elvān elvān ni‘metler ve altun gümüş sinīler ve fağfūrī ⁽¹⁷⁾ çīnīler birle server-i selāṭīnler öñine sofralar şalup ve ḥarīr pīş-ğīrlər yayup ⁽¹⁸⁾ sükkerī beksimatlar ḳoyup ve küliçeler ve ruḡanī süsenī çörekler ve nev‘ nev‘ ne‘āyim ⁽¹⁹⁾ nefāyislerden mülevven at‘ime birle dīvān-ı Süleymānīyi zeyn itdiler ve Süleymān ḥazretinūñ ⁽²⁰⁾ öñine daḥı daḥı yaşıll yāḳūtdan bir tepsī içinde arpa ḳurşasıla zeytūn ḳodılar ⁽²¹⁾ ammā ki şeh Süleymān ‘aleyhi’s-selām ḥakīmūñ ni‘metine şunmadı zīrā ki ḥazreti Süleymān ‘aleyhi’s-[45a] ⁽¹⁾ selām gündüz şāyim gice olsa arpa ḳurşasını kile başup ifṭār iderdi ḳol şıvanup⁽²⁾ insān melikleri yimek yimege meşğūl oldılar ve andan soñra Fīşāğoris-i Ḥakīm altun ⁽³⁾ ve gümüş micmerlerde ‘ūd ve şandal ve kāfūr ve misk ve ‘anber ve ‘abīr za‘ferān ⁽⁴⁾ ve

¹ Varayduk kelimesinde “k” sesi ک harfi ile yazılmıştır.

üzerlik buhūr idüp cinnīler ser-hengleri öñine yir yir qodılar tā ki cinnī serverleri ⁽⁵⁾ buhūrlardan ğıdā-yı rūhānī taḥṣīl kıldılar ve andan soñra sīmurğıla yırtıcı kuşlar ⁽⁶⁾ öñine deve şıgır leşlerin nīme nīme kılup çeyrek çeyrek idüp her kuşuñ mīqdārına ⁽⁷⁾ cüşsesine göre baḥş idüp kısmet itdiler ve andan soñra tāvus kuşınuñ ve turnanuñ ⁽⁸⁾ ve ḥubūbāt yiyen hūdhūd ü búbūnuñ emşāli kuşlar öñine ḥubūbāt dökdiler ⁽⁹⁾ arpa buğday ve birinc ve taru ve süsen cins tohumları dāne dāne saçdılar ve ba‘zı ⁽¹⁰⁾ eṭyār ulularınuñ öñlerine gümüş taşlar içini tıldurup öñlerine ⁽¹¹⁾ qodılar ve andan soñra yırtıcı cān-verler öñine niçe biñ deve şıgır ⁽¹²⁾ koyun kellelerin kısmet itdiler ve andan soñra Süleymānuñ binüp geldiği ⁽¹³⁾ ḥink-i İṣḥāka ve cemī‘ beglerüñ bindiği ḥayvānāta tāze yoncalar ‘alefler dökdiler şöyle ki Süleymān ⁽¹⁴⁾ ‘askerinüñ insinde ve cinninde vuḥūşında tıyūrında kimse aç ve zād ve zevādeye muḥtāc kalmadı cemī‘ ⁽¹⁵⁾ tıyındılar envā‘ ni‘mete qandılar qarınları qırsakları pür olup qara tağa döndiler ⁽¹⁶⁾ çünkü ni‘metler yinildi enbiyālar ağızından du‘ālar dinildi ve biñ dört yüz kırk dört ⁽¹⁷⁾ altun qomāq götürür çāvuşlar daḥı çāşnī-gīrler şafdan sofraları ⁽¹⁸⁾ getürdigi dem bir uğrıdan çağrışup devlet-i Süleymānīye alkış virüp du‘ā itdiler eyyām-ı ⁽¹⁹⁾ devletine gülbeng çeküp senā itdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Alkış idüp didiler ey şehriyār

⁽²⁰⁾ Devletüñi dāyim itsün Kırdigār

Her ne mülke yüz tıtarısañ bul zafer

Cümle yirde ḥafızuñ Perverdigār

⁽²¹⁾ Dāsītān-ı Rüstem-i Tehemten

Ḥakīm qavlince Süleymān peygāmber ‘aleyhi’s-selām ‘Anṭākiyye şehrinde Baṭlamyūs-ı [45b] ⁽¹⁾ Ḥakīmīle Fīşāğoris-i Ḥakīmīle ve bākī ḥükemā ve ‘ulemāyla meclis qurup yigirmi dört dürlü ‘ulūmuñ ⁽²⁾ maḥrecinden söz açup kelimāt itmekde ammā ki bizüm kışşamuz **ez-ān cānib** Rüstem-i Tehemtene geldi ki ⁽³⁾ nite çünkü ol cezīre-i Ḥālīdātta ol gün ‘ayş u nüş eyledi şarāb başa çıkup mey-i ergüvānīden ⁽⁴⁾ bir kaç qadeḥ nüş eyledi sākī-i gül-ruḥ elinden ki alup içdi Süleymān qarındaşı Adīnā bin Dāvüddan ⁽⁵⁾ söz açdı

eyitdi ‘acabā Adīnā bin Dāvūd ol ‘adū-yı zıll-ı ma‘būd ne cānibe gitdügin tahkik bilseviz
⁽⁶⁾ diyince nā-gāh anı gördiler ki Tağtağa-i Tarrār gelüp Rüsteme du‘ā kılup eyitdi ki yā
pehlivān ⁽⁷⁾ uş bu yakında seyr iderken bir gāraya irdüm bir hāzīn āvāz işitdüm ne ki ola
diyü cüste ⁽⁸⁾ itdüm çünkü mağāra içine girdüm bir pīr-i zāhid gördüm ki ‘abā-pūş gedā-
şūret pīr-i köhne cihān- ⁽⁹⁾ dīde hey’et kıbleye karşı seccāde şalup ‘ibādet ider Tivrāt ve
Zebūr okur anca şabr ⁽¹⁰⁾ itdüm ki namāzdan fāriğ oldı selām virdüm hālın şordum eyitdi
ki yā Tağtağa-i Tarrār ⁽¹¹⁾ edesizlik idüp ser-vaqtuma girdigün yitmez küstāhluk idüp
hālūmi de mi teftiş idersin ⁽¹²⁾ var ol hizmet itdigün pehlivāna Zāl-ı Destān oğlu Rüstem-i
Nev-civāna haber eyle gelsün ki ⁽¹³⁾ anuñ devletine lāyık bir kaç sözüm vardur işitsün hayr
du‘ām alup gitsün diyüp yine tāt-ı ⁽¹⁴⁾ Hakkā meşgūl oldı çünkü ol pīrūñ sözün işitdüm
cān atup hāzretūne geldüm diyüp ⁽¹⁵⁾ cevāb viricek Rüstem ta‘accüb idüp rahşına sūvār
olup pehlivānlarla gelüp mağāraya ⁽¹⁶⁾ yitdiler gördiler ki seng-i hārādan bir mağāra gāyet
ıszuluk yirde ādemī-zād gelecek ⁽¹⁷⁾ makām degül andan Rüstem rahşından inüp Gīv ü
Güderzile ve Qārūn-ı Pīl-ten-i Cihān-sūzla ve Berzīn-i ⁽¹⁸⁾ Cihān-sūzla içerü girüp pīr
gördiler bir muhteşem kişi ehl-i sülūk libāsın giyüp ⁽¹⁹⁾ Hakkā tāt ider anca güydiler ki
namāzdan fāriğ oldı bunları gördi yirinden ⁽²⁰⁾ tırdı şafā geldün yā Rüstem diyüp
seccādesi katına teklif itdi Rüstem dağı geçüp ⁽²¹⁾ oturdu pehlivānlar yir yir ayağın tırdılar
andan Rüstem eyitdi yā pīr-i ‘azīz bu ıszuluk [46a] ⁽¹⁾ cezīrede yalınız ne tırursın veyā
benüm adum Rüstem idügin neden bildün deyicek pīr eydür ⁽²⁾ yā Rüstem cihānda ıszu
yir yokdur tā hattā cemī‘ nebātātun birer melek-i müvekkeli vardur anı hıfz ⁽³⁾ ider ve
cemī‘ yağmurūn kaşarātı ki gök yüzinden iner emr-i Hakkā ol kaşre ⁽⁴⁾ tā bahrdan şebnem
olup buludla göge ağıncā ve felekden yir yüzine kaşre kaşre yağmur ⁽⁵⁾ olup yağınca ol
kaşre yir yüzine inüp Hakkūñ irādeti oldığı yire konup eger cemādāta ⁽⁶⁾ ve hacērāta ve
ger nebātāta ve şecerāta ol kaşre siñüp eczā-yı hākdan remīm-i zemīnde ⁽⁷⁾ hayāt bulup
“*ve [ce‘alnā] mine’l-mā’i kulli şey’in hayy*”¹ mūcibince hayāt bulup eger nebātdur
hayvān ⁽⁸⁾ kurşağına düşüp ahlāt olup ahlātından kan ve kandan menī ve menīden şekl-i
insān taşvīr ⁽⁹⁾ olup ana rahminden vücūd ‘ālemine gelüp cānib-i Hakkādan ne kadar ‘ömr
taqdīr oldısa ‘ākībet ⁽¹⁰⁾ ol çār ‘unşurdan bir kes olan şahş olup hāke yeksān olup od oda
yil yile hāk ⁽¹¹⁾ hāke şu dağı şuya karışup “*kullu şey’in yerci ‘u ilā aşlih*”² hükmince çār

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 21: 30) “Biz canlı her şeyi sudan yarattık.”

² “Her şey aslına rücu eder.”

‘unşuruñ her birisi aşlına rücu’ ⁽¹²⁾ idicek ol bir kaçre şuya yine hâfız olan tekvîn-i melek
hıfz ider tâ kıyâmete dek ⁽¹³⁾ **ve eger ki** ol kaçre-i şebnemden ma’âdin içinde cevher
dürürse veya bağ-ı ‘âlemde ⁽¹⁴⁾ nebâtât cinsinden nergis-i şehlä yâ lâle yâ gül-i aḥmer
dürürse fî’l-cümle ol kaçreden ⁽¹⁵⁾ hâk-i eczâda güneş ḥarr-ı âteşile ve bād-ı nesīm
perverişile her ne kim yiter yiter müddet-i ⁽¹⁶⁾ rûzigârından sonra aḥkâm-ı kevākib
devvârından sonra fenâ ‘âleminde anuñ vücûd-ı ⁽¹⁷⁾ fenâyâ varup aşlına rücû’ idüp yine ol
kaçreyi melek-i tekvîn hıfz ider tâ kıyâmete dek ⁽¹⁸⁾ pes eyle olsa cihân serâyı eger eczâ-
yı hâkdur zerre zerre ve ger baḥr-ı pâkdur ⁽¹⁹⁾ kaçre kaçre eger ḥarr-ı âfitâb zerre-yi
tecelliyâtdur veyâ dâr-ı dünyâda ins bād-ı nesīm ⁽²⁰⁾ yâ şarşar-ı şimâl mürselâtdur ser-
cümlesin hıfz iden tekvîn-i süflîle melekût-ı ⁽²¹⁾ ‘ulviyyâtdur

NAẒM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Eyle olsa yâ Tehemten bu zemîn

Hep melekdür toptolu ‘ilme’l-yaḳîn

[46b] ⁽¹⁾ Baḥr u berrün arası tekvîn melek

Pes neden ısız ola ‘âlem hemîn

NEŞR ⁽²⁾ yâ Rüstem bu muḳaddimeden maḳşûd odur ki eger deñizde eger ḳurıda ısız yir
yoḳdur ve bir dahı baña ⁽³⁾ eyitdün ki yalıñız bu ısız yirde nice ṭurursın her âdemün
â‘zâsında kırk sekiz melek-i ⁽⁴⁾ müvekkel vardur ki cümle re’îs-i â‘zâdur bir kişinün ki
kırk sekiz yoldaşı ola şahş yalıñız ⁽⁵⁾ olmaz ḥuşûsâ ki mü’minün ḳalbi beytullâhdur bir
kişinün ki ḳalb-i pâkine Ḥaḳ te‘âlâ celle celâlehu ⁽⁶⁾ naḳar itse ol şahş yalıñız mı olur
yalıñızlık Allâha yaraşır ki vâḥiddür birliğine ⁽⁷⁾ ‘âlem şâhiddür felek sâcid melek
ḥâmiddür

NAẒM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Lâ-şerîk lâ-mekândür lâ-yezâl

⁽⁸⁾ Cümle şeyden ol münezzeḥ bî-mişâl

Zāt-ı vaşfi kul huvallāhu ehad¹

Bī-vezīr u bī-naẓīr ü Zü'l-celāl

(⁹) NESR hakīm kavlince ol zāhid bu haḳāyık sözi söyleyicek (¹⁰) Rüstem-i Tehemten taḥsīn kıilup ‘öẓr dileyüp ‘izzet itdi daḳı eyitdi ki yā pīr-i ‘azīz (¹¹) billāhil‘azīm ḥazretüñe kim dirler ve bu yerde ne vaḳtten berü mütemekkinsin cevāb (¹²) virdi ki kemīne Ya‘ḳūb peygāmber oḳlı ibn Yāmin neslindenüm Ḥaḳ te‘alā baña peygāmberlik (¹³) rüzī kıldı ol ḳadar tā‘at itdüm ki Ḥıẓr İlyās baña gelüp gider oldı ki ‘aḳıbet (¹⁴) bir maḳām istedüm ki benī ādemden ḥālī ola tā Ḥālīḳa ölince ‘ibādet ḳılam kırḳ gün niyāz idüp (¹⁵) ol bī-niyāz pādīşāhdan ḥācet diledüm kırḳ birinci gün Ḥıẓr ‘aleyhi’s-selām gelüp (¹⁶) eyitdi ki yā Tañrınun peygāmberi ḳāḏīyü’l-ḥācat du‘ānı müstecāb itdi ve daḳı saña biñ sekiz (¹⁷) yüz yıl ‘ömr virdi Süleymān bin Dāvūd naẓarına ireceksin mübārek yüzini göreceksin (¹⁸) diyüp ḳudret atınun ardına beni alup gözüñ yum diyüp göz yumup açınca beni bu cezīreye (¹⁹) getürdi ol zamāndan berü Ḥālīḳa ‘ibādet iderüm kırḳ günde bir kerre (²⁰) Ḥıẓr gelüp baña kırḳ dāne ḥurmā getürür günde bir dānesin iftār iderüm her gün aḥşama dek (²¹) şāyim gice bir ḥurma yiyüp şabaḥa dek tā‘ata ḳāyım olurum tā bu deme dek ‘ömr sürdüm bu gice Ḥıẓr nebī [47a] (¹) ‘aleyhi’s-selām gelüp eyitdi ki yarın bunda Rüstem-i Dāsītān gelüp gemile iricekdür sen daḳı (²) Rüstemile bulısup bilesince gemiye gir sekīne-i Mūsāya ‘izzet it tā Süleymān ‘aleyhi’s-selām (³) naẓarına varıncaya dek tā‘at it Rüstemile çok ḡazālar ḳılacaḳsın ve çok (⁴) şevāb da bulacaḳsın diyüp ḥaber virdi andan pīr el şunup Ḥıẓr (⁵) peygāmber ‘aleyhi’s-selām getürdigi ḥurmālardan birer ḥurmā virüp anlar daḳı alup (⁶) yiyüp şükrin diyüp andan ‘izzetile ol peygāmberi alup götürdiler Rüstemün (⁷) kendü gemisine götürdiler sekīne-i Mūsā yanında yir düzetdiler ‘ulemālar daḳı ol (⁸) pīre ‘izzet itdiler andan Rüstem buyurdı şubḥ-dem leşkeri gemiye girüp seren (⁹) ḳaldırup lenger çeküp dümen tutup yelken açup gitdiler ‘azm-ı cezīre-i Kübrā (¹⁰) itdiler

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 112: 1) “De ki : O Allah tektir.”

Ƙıçda dümen dutuben mellāh-bān

Çekdiler seren açuben bād-bān

⁽¹¹⁾ Zī-gemi ki bir ayıklā seyr ider

Şark u ğarbı rūh-veş olur revān

NEŞR ḥakīm ḳavlince ⁽¹²⁾ Rüstem-i Tehemten gemilerin sürüp deryā yüzinden ‘azm-ı cezīre-i Kübrā ḳılup giderdi ⁽¹³⁾ rūḥ ḳuşı daḥı ḳara bulut gibi ḳanadların açup gök yüzinde uçup cevlan ⁽¹⁴⁾ idüp Rüstem gemilerin gözedüp seyrān iderdi ma‘a‘l-ḳışsa üç gün ki rāst yilile yürüdiler ⁽¹⁵⁾ dördünci gün şayyādlar deryāda bir deñiz cān-verin şayd idüp getirüp Rüsteme ‘arz eylediler ⁽¹⁶⁾ naẓar ḳılup gördiler ki beşer hey’ et bir cān-ver ammā ki şūreti ādem-şekl bir aḳ şaḳalı ⁽¹⁷⁾ var ki çaḳ göbegine inmiş ve iki ḳolları ḳaplanlayın tüylü ve pençelü bir ‘aceb daḥı bu ki ḳarnı ⁽¹⁸⁾ balıḳ ḳarnına beñzer pullu şağında ve şolında balıḳlayın yelesi var ğāyet ulu ve ḳafāsında ⁽¹⁹⁾ daḥı şacı var eyle uzun ki ḳāmetince bir bucuḳ var nıṣfı yirde sürinür Rüstemile ⁽²⁰⁾ ‘ulemā ve ḥükemā ol cān-veri görüp istediler kim ḳafeşe koyup Süleymān nebī naẓarına ⁽²¹⁾ ileteler ammā ki bir nücūm sâ‘ati geçince bir āh ḳılup teslīm oldu cān-ver öliceḳ şeklini taşvīr [47b] ⁽¹⁾ idüp gövdesin deryāya atdılar ol gün ol gice yilile yürüyüp gitdiler ‘ale’s-şabāḥ ⁽²⁾ bir cezīreye yitdiler gemileri kenāra sürüp yelken indirüp lenger şalup tırdılar bir ḳaç ⁽³⁾ serverler Gīv ü Güderzle çıkup cezīreyi şikār ḳılup yine giceye ḳarşu gemilere geldiler ⁽⁴⁾ Rüstemile pehlivānlar daḥı kenāra çıkup bezme oturdılar ‘ayş u nūş iderken anı gördiler ki ⁽⁵⁾ ḳoyın ḳoç nice ola deñizden bir cān-ver çıkıdı ammā iki tarafında ḳuş gibi ḳanadları var uçup ⁽⁶⁾ gelüp cezīreye indi ve bir otlu yirde ḳondı daḥı şubḥa dek otlamağa başladı şubḥ-dek ⁽⁷⁾ cezīreyi otlayup gezüp şabāḥ uçup yine deñize batdı Rüstemile pehlivānlar görüp ‘acebleşüp ⁽⁸⁾ ol ḥaḳ peygāmbere gelüp Rüstem eyitdi ki yā nebiyyullāḥ bir cān-ver hem ḳuş gibi hevāda uçar ⁽⁹⁾ hem balıḳlayın şuda yürür hīç mişlini gördüğümüz yoḳdur deyiceḳ yine ol mürsel peygāmber ⁽¹⁰⁾ eyitdi yā Rüstem Ḥaḳ te‘ālā işinde ḳādirdür ne dilerse şöyle ḳılur ğāḥ ‘ulvīyi süflī ve ğāḥ süflīyi ⁽¹¹⁾ ‘ulvī ḳılur ḳādir ü tüvānādur istedüğün ider

NAẒM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Gökde uçan kuşa virür şuda kūt

⁽¹²⁾ Gökde uçan kuşu yudar gāh hūt

Nola virse balığa daḥı kanat

Berre çıkup otlayup kılsa sükūt

⁽¹³⁾ Saña daḥı vird[i] ol Hāk bāl u per

Cennet-i Firdevse idesin güz̄er

Bu maḳām süflīdūr zāğ-ı āşiyān

⁽¹⁴⁾ Kerkes u būma yaraşur bu mekān

‘Āḳiliseñ gözün aç gör ‘ibreti

Tā bilesin nicedür Hāk ḳudreti

⁽¹⁵⁾ **NESR** ḥakīm ḳavlince Rüstem leşkeri ḥalkıla yine gemilere girüp ‘azm-ı cezīre-i Kübrā ḳılup ⁽¹⁶⁾ yelken açup gitdiler tā giceye dek rāst yilile yürüdiler gice olıcaḳ pehlivānlar ⁽¹⁷⁾ Rüstemün ol ḳal‘a-mānendi gemisine cem‘ olup bezm ḳurup ‘ıyşa oturdılar anı gördiler ki ⁽¹⁸⁾ aḥşam ḳarañulıḡında deñizden bir kuş peydā olup bir kerre eyle ötdi ki başdan başa deñiz yüzü ⁽¹⁹⁾ yañḳulandı pes ḳanad açup uçdı ammā her nefes kim ol kuş virürdi aḡzından burnından ⁽²⁰⁾ odlar saçılurdu her neye kim toḳınsa yaḳardı meger ki rūḥ kuşu daḥı Rüstem gemilerin ⁽²¹⁾ gözedüp uçup giderken ol deñizden çıkan kuş rūḥ kuşın görüp hemān-dem ḳanad ḳaḳup ḡıḡırup **[48a]** ⁽¹⁾ üstine hücūm itdi murḡ-ı rūḥ anuñ aḡzından od saçıldığın görüp mehābetine döymeyüp ḳanad büküp ⁽²⁾ uçdı maḡrib cānibine ḳaçdı deñizden çıkan kuş daḥı anı görüp ‘aḳabince ḳop gitdi ḳanad ⁽³⁾ şalup ki uçardı gök yüzinden deñiz içine yıldızlar gibi od saçardı her ḳıḡılcım ki deryāya ⁽⁴⁾ düşerdi deryā şuyın ḳaynadup ḳanḳı cān-ver yā ḳanḳı balığa ki toḳınurdu anı bişürirdi

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

(5) Bu ne türfe şun ' olur eyle nazar

Şuda âteş-dem şaça bir cānavar

Ol yilî od şuyu iden eczā-yı hāk

(6) Kudreti tolu semekden tā simāk

Issı odı şok şuya karışdurur

Hikmetile birbirin barışdurur

(7) Hāk ü bādi idüben ol kār-sāz

Dürlü nesne yaradur ol bî-niyāz

Çār 'unşurdan yaratdı Ādemi

(8) Lafz-ı künden var idüpdür 'alemi

Şun 'ına ahsend anuñ ki Qādir ol

Hālîk eşyā lem-yezeldür nāzır ol

(9) Birliğine idüp ikrārı anuñ

Vir şalāvat şād ola tende cānuñ

NESR hākīm kavlince ⁽¹⁰⁾ yine yiye içe kona göçe Rüstem-i Dāsītān deñiz yüzinde cezāre-i Kübrāya 'azm idüp gitmekde ⁽¹¹⁾ bizüm kışsamuz **ez-ān cānib** rūh kuşına geldi ki kanad açup uçup ol deñizden ⁽¹²⁾ çıkan âteş-dem kuşdan kaçup gitdi egerçi ki murğ-ı âteş-dem ziyāde per açup uçardı ⁽¹³⁾ yitdügince rūh kuşınuñ üstine od saçardı kuyruğundan

kanadından haylī perr ve bālin ⁽¹⁴⁾ yakdı öñince ol kadar kaçdı ki şabāh vakti oldıgınlayın ki güneş toğdı bu deñizden ⁽¹⁵⁾ çıkan murğ-ı âteş-demüñ gözleri görmez oldu ol sebebeden diledi ki yine gün toğınca ⁽¹⁶⁾ deryāya yite murğ-ı rūh görüp gayrete gelüp dönüp gelüp buña bir pence urdı başın boynın şıkup ⁽¹⁷⁾ cānın alup pençesile götürüp kendi ‘azm-ı Rüstem itdi getirüp Rüstem gemisi üzerine ⁽¹⁸⁾ bırağdı Rüstem görüp rūh kuşınıñ ciger-dārılığına tahsīn itdi andan bu kuşa nazar ⁽¹⁹⁾ kılup gördiler ki şekl [ü] şemāyil yarasaya beñzer yūñleri yok kanadları ⁽²⁰⁾ dahı balık yelpizesine beñzer velākin ululıkda bir atdan ziyāde andan Rüstem buyurdi ⁽²¹⁾ on şıgır boğazladılar leşlerini gemi re’isliginde kodılar rūh kuşu gelüp **[48b]** ⁽¹⁾ geminüñ re’isligine konup ol leşleri yiyüp gıdālanup dahı kanad açup uçmağa başladı ⁽²⁾ bu yaña Rüstem dahı ol âteş-dem deñizden çıkan kuşuñ hey’etin ‘Acāyibü’l-Mahlūkāt kitābına taşvīr ⁽³⁾ idüp leşini deryāya atdılar andan yile yelken virüp ‘azm-ı cezīre-i Kübrā kılup gitdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽⁴⁾ K1çda dümen dutılup başda seren

Çarha seren irdi şerāya dümen

Şan Süleymān tahtıdur yil götürür

⁽⁵⁾ Yā Sikender seddidür bünyād inen

Kışsa-i Adīnā bin Dāvūd Āmeden-i ū Be-Ḳal‘a-i Heftümīn

Hakīm kavlince Rüstem-i Dāsītān ⁽⁶⁾ gelüp gitmekde ammā ki bizüm kışsamuz Adīnā bin Dāvūda geldi ki Süleymān-ı nebīnūñ ⁽⁷⁾ ‘aleyhi’s-selām kardaşıdur nite ol zamān ki Adīnā bin Dāvūd Sām-süvār korhusından ⁽⁸⁾ Kīş-i Bahreynden çıkup gemilere girüp beglerle hāşlarıla yarağ kaydın görüp ki ⁽⁹⁾ gitdiler bir niçe gün yürüyüp tanışığ¹ idüp mellāh-bāna eyitdiler ki yā re’is bizi ne yire iletēsüñ ki ⁽¹⁰⁾ Sām-süvār elinden hālāş olavuz mellāh-bān eyitdi yā hālīfe-zāde yakın bir yirde bir Ḳal‘a vardur ⁽¹¹⁾ adına Heftümīn dirler bir melik vardur adına Cebbār-ı A‘zam dirler gāyet bahādur pehlivāndur ⁽¹²⁾ Ḳahrāmān-ı Ḳātil

¹ Kelime طانشع şeklinde yazılmıştır.

şoyındandır hîç bir pâdişāha baş indirmez felege kelek dimez biñ Sām-⁽¹³⁾ Sūvār aña zafer bulmaz ƙal‘asınuñ ƙulleleri daħı evc-i āsumāna irişmişdür ħandaƙı⁽¹⁴⁾ daħı ƙa‘rı sevr ve ħūta girmişdür ‘acāyib şarb ƙal‘adur düşmānıla leşkerile alınur degildür⁽¹⁵⁾ diyüp ta‘bīr idicek hemān ƙal‘a-ı Heftümīne toğru gemiler sürüp gitdiler bir niçe gün yürüyüp⁽¹⁶⁾ cezīre-i Kübrāya geldiler yelken indirüp līmūna geldiler bu yañadan Cebbār-ı A‘zam⁽¹⁷⁾ ƙal‘a-ı Heftümīn tāt-ħānesi üzerinde oturup ‘ıyş u nūş iderken oturduğu yirden deryā yüzün⁽¹⁸⁾ teferrüc ƙılup ħurūş iderken anı gördi ki bir kaç gemi gelüp līmūna girdi ‘aceb nedür diyü ħāş⁽¹⁹⁾ ƙullarından bir kaç gönderdi ki varup görüp gelüp ħaber vireler ƙullar gelüp⁽²⁰⁾ iskeleye girince Adīnā bin Dāvūd begler begisi Evyāşer bin Çelüpāyı bir kaç pāre ƙumaşıla armağanıla⁽²¹⁾ Cebbār-ı A‘zama gönderdi ki icāzet ala begler begi daħı ƙurıya çıkup atına binüp ƙulları [49a]⁽¹⁾ öñince yürüyüp ƙal‘a ƙapusına toğru giderken Cebbār-ı A‘zam ħalkına buluşdılar ħaber virüp⁽²⁾ ħaber aldılar andan ‘izzetile Adīnā begler begini alup ƙal‘aya çıkardılar serāy-ı ħāş ƙapusına⁽³⁾ iletüp içerü ħaber virdiler Cebbār-ı A‘zam icāzet virdi begler begi içerü girdi⁽⁴⁾ ‘āc ābanūs taħt üzerinde yüz elli arış ƙadd u ƙāmet Ƙahramān şalābet Nerrīmān hey’et Kerrīmān⁽⁵⁾ saṭvet bir pehlivāndur ki mirrīḫ heybetinden gökde ƙan ƙaşanur keyvān zuḫal anuñ ƙorḫusından⁽⁶⁾ berg-i ħazānlayın ditreyüp üşenür

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Ƙıyƙımından ƙan ƙaşanur Ƙahrāmān

⁽⁷⁾ Heybetinden ħavf ider insile cān

Şan Sikender seddidür pülāda ğarƙ

Yā Süleymān dīvidür virmez emān

⁽⁸⁾ NESR ḫakīm ƙavlince Evyāşer bin Çārüpāyı Cebbār-ı A‘zam görüp göñlinden hezār taḫsīnler⁽⁹⁾ itdi andan pīş-keşlerin çeküp şunup elin öpüp Adīnā bin Dāvūduñ ħālin i‘lām itdi⁽¹⁰⁾ Süleymān bin Dāvūdıla çeküşdüğünü Ḥorāsān mülkine geçdüğünü Sām-sūvār ‘aƙabince gelüp Ḥorāsān⁽¹¹⁾ leşkerini şıyup tağıtduğunu bunlar kaçup Bedaḫşāna geldüğünü Sām-sūvār ‘aƙabince irişdüğünü⁽¹²⁾ Bedaḫşān şāhı leşker cem‘ idüp Sām-sūvārıla tırışduğunu Sām-sūvārıla anuñ çerīsın tağıtduğunu⁽¹³⁾ bunlar kaçup Bedaḫşān şāhın

tutduğunu andan Adīnā kaçup Kīş-i Bahreyne gelüp ⁽¹⁴⁾ ‘aķabince Sām-süvār anda irişdüğini cenge girişdüğini Kīş-i Bahreyn şahların Sām-süvār tutduğunu ⁽¹⁵⁾ bunlar yine deñize girüp ‘azm-ı cezīre-i Kübrā kılduğın Sām-süvār elinden kaçup ĥazretine ⁽¹⁶⁾ penāha geldüğün bir bir beyān itdi Cebbār-ı A‘zam işidüp şād olup tacin felege atup yine tutup tapdıgum ⁽¹⁷⁾ taptıgum āteş ĥaķıçün kırk yıldan ziyādedür ki ben bir bahāne isterdüm ki Sām-süvārıla ceng ideydüm ⁽¹⁸⁾ yā oğlı Rüstem-i Dāsītānı bulup rezme āheng ideydüm ve bir daħı maķşūdum bu ki bu ķadar kuvvet ⁽¹⁹⁾ şecā‘atile ben daħı kim idüğüm bildürem imdi şükr ol nār-ı nūra sizler geldünüz ⁽²⁰⁾ Sām-süvār cengine sebep olduñuz ümīdüm var ki ‘aķabünüzce Sām-süvār gele benümle ceng ü cidāl ⁽²¹⁾ kıla diyüp biraz lāf urdı bu yañadan ādemler қоşıp ‘izzetile Adīnāyı gelüp gemilerden çıkarup **[49b]** ⁽¹⁾ alup miħmān-ħāneye getürdi ķondırdılar ni‘met-i nezük iletüp ziyāfet itdiler ol gice geçüp ⁽²⁾ çünkü şabāħ oldu Cebbār-ı A‘zam yirinden tırdı begleri ĥāzırladı yanına cem‘ olup geldiler ⁽³⁾ dīvān ķurdı taħta geçüp oturdı ĥaşlarına buyurdı varup Adīnā bin Dāvūdı ta‘zīm-i ikrāmile ⁽⁴⁾ alup getürdiler dīvāna giricek Cebbār-ı A‘zam daħı ‘izzet için qarşu varup görüşüp taħtına çıkarup ⁽⁵⁾ dizbediz oturdı ĥaşlar daħı çevre oturdılar çāšnī-gırler daħı elvān dürlü ni‘metler ⁽⁶⁾ getürdiler daħı yinildi dillerince senā dinildi ‘aķabince şekker şerbetler gelüp içildi ⁽⁷⁾ daħı sözden söz çıkup Süleymān peygāMBERden ‘aleyhi’s-selām söz açıldı Cebbār-ı A‘zam eyitdi ⁽⁸⁾ yā Adīnā bin Dāvūd bu senün ķardaşuñ ġāyet ulu pādīşāhdur ins ü cinne ĥükm ider diyü rivāyet ⁽⁹⁾ iderler vāķi‘dür diyüp su‘āl idicek Adīnā rāstın dimeyüp gizledi Cebbār-ı A‘zam ⁽¹⁰⁾ Süleymān ķorĥusından kendüyi duta diyüp eyitdi ki yā pehlivān-ı cihān babamuz ĥaķ peygāMBERdi ⁽¹¹⁾ kim adına Dāvūd dirlerdi ‘aleyhi’s-şalavātullāhi ve’s-selām on Süleymān gibi ķarındaşım vardı ⁽¹²⁾ cümlesi Dāvūdün oğlanlarıydı ‘āķibet atamız Dāvūd bir sāhire ‘avrat aldı anı alduğı ⁽¹³⁾ cihetden Ĥaķ te‘ālā Dāvūda ‘itāb kıldı kırk yıl tamām ol derden ağladı göz yaşın dökdi ⁽¹⁴⁾ ol ĥātūndan Süleymān vücūda geldi atamuzuñ siħrile ol ĥātūn ‘aķlın ⁽¹⁵⁾ aldı ĥilāfeti baña virmişken atamız vafāt itdikden soñra ol ĥātūn oğlı Süleymāna siħr ⁽¹⁶⁾ siħr öğretti anuñ bigi sāhir koydı ki şeyātīn nesli gelüp aña tābi‘ oldılar ⁽¹⁷⁾ cemī‘ ĥalkı Vesvāsıla azıtdılar ve taħtını felek yüzinde götürdiler ve ba‘zı şeyātīn ⁽¹⁸⁾ daħı kuşlar şüretine girüp üzerine gölge kıldılar ve ba‘zı şeyātīn daħı sibā‘ şekline ⁽¹⁹⁾ girdiler muĥaşşal-ı kelām siħr-i kāhin kuvvetile ‘azamet bağladı beher-ĥāl anuñla yine ben çağışırdum ⁽²⁰⁾ ve illā ki Sām-süvār baña rāĥatlık virmedi ķankı şāhı varup mesned dutındımsa ‘aķabince gelüp ⁽²¹⁾ ol pādīşāhı şıdı tıtdı Süleymāna bende itdi daħı bu dem elinden kaçup deryāya girdüm kaçup **[50a]**

(1) Һазретүңе geldüm pehlivān-ı cihānsın eger şöyle ki Sām-süvāra cevāb virmege Һadirsüñ nazaruñda turayım (2) baña atam yurdın alıvir Һizmetüñe yüz sürüyüp Һuluñ olayın ve illā ki Sām-süvārdan iҺtiyāt (5) Һılursuñ icāzetüñile Hindüstān mülkine varayın ceffe'l-Һalem alnuma ne yazdısa göreyüm zīrā ben (4) bilürüm ki eger deñiz eger Һuru Sām ardımca gelecekdür

NAẒM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Ğayret ıssı pehlivāndur Sām-süvār

(5) Ol beni Һomaz bilürem āşikār

BaҺr u berde der-i peycedür benüm

Қurtuluşım yokdur andan şehriyār

(6) NAẒM U NESR Һakīm Һavlince Cebbār-ı A'zam Adīnā sözün ki işitdi bebr ve pelengleyin gümreyüp (7) şīr ve neheng gibi añrayup eyitdi ki Sām-süvār ki yād iderken aña kim dirler nār ve nūr devletinde (8) aña iş Һılam ki devr-i Һıyāma dek dāstān ola revā olmaya ki benüm Һatumdan āҺir pādīşāh Һatına 'azm idesin (9) nār u nūr Һaққıçün eger Sām-süvārdur eger Rüstem rüzigārdur ve ger Dāsītān Zāldur ve eger Dīv Şālşāldur (10) senüñ uğuruña toқuz yüz toқsan toқuz batman gürzle 'aқabüñce düşmānuñdan kim gelürse anuñla ceng (11) ideyin vāsi '-i cihānı gözlerine teng düşmān Һanıñdan yir yüzün lāle-reng ideyin

NAẒM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

(12) Böyle diyüp urdı Cebbār anda lāf

Gözine zerre degildi kūh-ı Қāf

Қulağıна toғру burub ol bıyық

(13) Cān[1] virürdi ki eydī ol maşāf

NEŞR ḥakīm ḳavlince Heftümīn ḳal‘ası Cebbār-ı A‘zam ⁽¹⁴⁾ buncılayın lāf urıcaḳ Adīnā bin Dāvūd bunuñ ḳadd ve ḳāmetine baḳup göñlinde eyitdi bu ḳadar cüsseyile ⁽¹⁵⁾ zūr ve bāzū ḳuvvetile eger Rüsteme ve eger Sām-süvāra cevāb virürse bu virür diyüp inandı ⁽¹⁶⁾ pehlivān üzerine dürr ü cevāhir yaḡdırdı ‘ıyş ve nūşa meşḡul oldılar bunlar bunda ammā ki ⁽¹⁷⁾ bizüm ḳışşamız **ez-ān cānib** Rüstem-i Tehemtene geldi nite ol zamān ki Rüstem-i Tehemten rūḥ ḳuşına ⁽¹⁸⁾ leş yidürüp toyurdu andan gemilerin deryā yüzinden ol gün aḥşama dek yürüdi ⁽¹⁹⁾ aḥşam lenger burgurub yatdılar çün seher vaḳtı yitişdi şabāḥ olıcak gemilerün ⁽²⁰⁾ lengerin alup seren çevirüp yile yelken virüp dümen tutup gitdiler şayyādlar deñizden ⁽²¹⁾ bir cān-ver daḥı tutup Rüsteme getürüp ‘arz itdiler Tehemten naḳar ḳılup gördi ki **[50b]** ⁽¹⁾ ādem-hey’ et bir cān-ver ammā ki iki başı var ve bir ‘aceb daḥı bu ki her başında dört yüzi ve sekiz gözi ⁽²⁾ ve dört aḡzı var burun ḳulaḳ her yüzde yirlü yirince velākin ḳolları ve baldırları yaşşı gemi taḥtasılayın ⁽³⁾ ve pençesi ḳuşlayın sehm-nāk ser-tiz ve bir ‘aceb daḥı bu ki ol cān-verün dört yüzi var birisi ma‘şüm ⁽⁴⁾ olan şüreti ve birisi ḳara saḳallu yigit şeklinde ve bir başı ḳırḡıl yaşı yitmiş ḳişi şeklinde ve dördünci başı ⁽⁵⁾ pīr şeklinde ammā ki Ḥaḳ te‘ālā eyle maḥbūb yaratmış ki şekillerine ādem baḳdıḳca ḥayrān olur ⁽⁶⁾ Rüstem görüp ta‘accüb idüp ḳādirün ḳudretin tañladı ve nefsine inşāf virüp ḥaylī nesne ⁽⁷⁾ añladı andan dönüp ol peygāmber eýtidi yā nebiyyullāḥ gör ki Allāḥ te‘ālā bu acı deñiz içinde ne dürlü maḥlūḳāt ⁽⁸⁾ yaradur iy ‘aceb bir çāre olsa biz bunu Süleymān naḳarına iletürdük biñ bir ümmetün içinde bundan ⁽⁹⁾ ‘acīb-ter cān-ver yā ola yā olmaya diyicek andan ol peygāmber cevāb virdi ki yā Rüstem Ḥaḳ te‘ālā celle celālehu ⁽¹⁰⁾ Şāni‘-i ‘ālemdür şāni‘i şun‘ından naḳḳāşı naḳşından bilmek gerek aña göre Ḥaḳḳa ‘ibādet ḳılmaḳ gerek

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽¹¹⁾ Şāni‘ ol ki şun‘ı bī-ḥad bī-şumār

Ḥālīḳ ol kim itdi ḥilḳat rüzigār

Baḥr u berde dürlü şüret yaradur

⁽¹²⁾ Ḳıl naḳar şun‘ına eyle tã‘ati leyl ü nehār

NEŞR ḥakīm ḳavlince Rüstem ol peygāmbērūñ ‘aleyhi’s-selām ⁽¹³⁾ sözün işidüp *āmennā* ve *şaddaḳnā* diyüp taşdıḳ idüp diledi kim ol cān-veri ḳafāşa ḳoyup ⁽¹⁴⁾ bisleye anı gördi kim ol dört yüzlü dört aḡzından bir kerre ṭāvuslayın çağırup ötdi ⁽¹⁵⁾ cān Ḥaḳḳa teslīm itdi Rüstem anı görüp ḥayf idüp şeklin ‘*Acāyibü’l-Maḥlūḳāt*’ kitābına taşvīr idüp ⁽¹⁶⁾ cān-veri deryāya atup gitdiler üç gün daḥı yilile yürüyüp dördünci gün şabāḥ cezīre-i ⁽¹⁷⁾ Kübrāya irdiler nazar ḳılup gördiler ki bir ‘aẓīm cezīre ammā ki cānib-i ġarbīsinde ⁽¹⁸⁾ bir ‘acāyib mu’teber şehr gördiler bir yüce depe üzerinde ne igen ulu ne igen kiçiyidi ⁽¹⁹⁾ ḳat burc u bārū içinde velākin burc u bārūsı anuñ bigi yüksek ki ḳara bulutlara berāber olmış ⁽²⁰⁾ ve içindeki ḳavm daḥı nar dānesileyin toptolu şöyle tolu kim ḳavminūñ ġulūsı felekleri ⁽²¹⁾ ġümledür ādem āvāzesi yidi fersaḥ yir gider

NAẒM

[*fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün*]

Eyle muḥkem ḳal’adur kim çün Sikender seddi berk

[51a] ⁽¹⁾ Eyle tüfek atılır ki yağdırur derdile merk

Eyle merdān ḳal’a eri ki biñ ere biri yeter

Eyle ‘ahd itmiş bigi yolına ḳıla cān terk

⁽²⁾ NEŞR ḥakīm ḳavlince Rüstem-i Tehemten ol şa’b ḳal’ayı görüp mellāḥ-bāna eyitdi yā re’is ⁽³⁾ bu ḳal’anuñ meliki kimdür ve bu cezīreye ḥükm iden ne ḳişidür cevāb virdi ki yā pehlivān bunuñ ⁽⁴⁾ şāḥibi Cebbār-ı A’zamdur ki felege kelek dimez yidi başlu evrān gözinde siñekce yokdur ⁽⁵⁾ saña lāzım budur ki ‘aẓīm pīş-keşler çeküp istikbāl idesin tā ki bize Hinde geçmege yol ⁽⁶⁾ vire yoḥsa ser-keşlük ḳılursuñ biñ Rüstem buña cevāb viremez soñra peşimān olursın ⁽⁷⁾ didi Rüstem re’is sözün işidüp gelüp eyitdi ki yā re’is sen gemilerūñ sür līmūn-gāḥa ⁽⁸⁾ varalum taḳdīr-i Allāḥ ne gösterür görelüm diyüp sürüp līmūna geldiler bu yañadan ⁽⁹⁾ Cebbār-ı A’zam daḥı tāc-ḥāne üzerinde oturup ‘ış iderken felek nikbetinden rüzigār şiddetinden ⁽¹⁰⁾ ġāfiliken nā-gehān anı gördi ki elli altmış pāre gemi gelüp līmūna girdiler ‘aceb tācir mi göreḳ ⁽¹¹⁾ diyince Adīnā bin Dāvūd yirinden turup manzaradan varup baḳdı göğüs urup āḥ itdi ḳorḳusından ⁽¹²⁾ eyle ditredi ki şanasın cānı ḳıḳdı Cebbār-ı A’zam eyitdi yā Adīnā nolduñ cevāb virdi ki ⁽¹³⁾ ne olayın ki şol gelen gemilerūñ önlerince şol büyük gemiyi ki görürsin ‘aẓīm bārçadur ⁽¹⁴⁾ direği üstinde

ejderhā-ser kıvıltı altundan ‘alem-i peyker ki görürsin Sām-süvār oğlu ⁽¹⁵⁾ Rüstemüñ
 ‘alemidür dir ki zamāne pehlivānlarınıñ merd-i meydān-ı a‘zamıdur Sām kurdan
 kendüsi ⁽¹⁶⁾ Hindüstāna gitmişdür ve deñizden benüm ardımca Rüstemi göndermişdür ben
 bunun elinden ⁽¹⁷⁾ hālāş olmazum diyüp ağladı Cebbār-ı A‘zam gelen Rüstem-i Dāsītān
 idüğün bilüp ⁽¹⁸⁾ gāyet gāzaba gelüp kaçayıp ıldırım gibi şakayıp eyitdi yā Adīnā yidi başlu
 evren katına ⁽¹⁹⁾ geldüñ Rüstem kimdür ki anlardan incinürsin sen yidi kat kal‘a içinde
 otur ben ⁽²⁰⁾ kal‘adan inüp varayın eger baña muķābil olup gelürse tutup bağlayup saña
 getüreyin eger ki ⁽²¹⁾ deñizde kaçarsa gemiye girüp ardından yiteyin gemisi gömisiyle ele
 getüreyin başın kesüp bedeninden götüreyin **[51b]** ⁽¹⁾ aña bu günāh yiter ki icāzetsüz gelüp
 iskelem başup līmūn-gāha girdi diyüp yirinden тұrup tokuz yüz ⁽²⁾ tokısan tokuz batman
 demür gürzin eline alup kazā ve kader bigi yirinden тұrup kara od ve güneğileyin ışıgın
⁽³⁾ başına urup yidi kat cebe vü cevşen giyüp darbe tahtasılayın kılıc hamāyil kuşanup
 elegüm ⁽⁴⁾ sağmal şekillü hancer biline şokup fıl binüp tağ üstine tağ binmiş gibi üç biñ
 miķdārı ⁽⁵⁾ pehlivānlar öñince ceng āletın götürüp başdan ayağa āhen-püş olup kış kaçup
 rahş sürüp ⁽⁶⁾ gitdiler iskeleye toğru ‘azm itdiler bu taraftan Rüstem-i Tehemten dahı ⁽⁷⁾
 yigirmi dört biñ nerre-şır kan içici bahādurlarıla gemiden iskeleye çıkup hayme ⁽⁸⁾ ve har-
 gāh kurmağ isteyince iskele emīnleri gelüp icāzetsüz ne içün līmūna girdüñüz diyüp ⁽⁹⁾
 gavgā itdiler biñden artuķ kişi yaraķ çeküp üzerlerine yürüdiler Rüstem dahı ⁽¹⁰⁾
 pehlivānlarıla cemī‘ ceng āletlerin gemiden çıkarup atlu atına binüp iskele kenārındağı
⁽¹¹⁾ meydān içinde ālāy bağlayup тұrdılar ve ol gelen biñ miķdārı līmūn-gāh bekcilerine
⁽¹²⁾ kılıc urup kanların yire döktiler cān kırtaranı Cebbār-ı A‘zama karşı varup şikāyet
⁽¹³⁾ itdiler gelen Rüstem-i Dāsītāndur üstine gāfil varma diyü vaşf-ı hālī hikāyet ⁽¹⁴⁾ itdiler
 Cebbār-ı A‘zam işidüp pehlivānların katına cem‘ idüp yidi biñ miķdārı ⁽¹⁵⁾ erle yigirmi
 dört dil-āver serverile ‘alem çeküp tabl ve dühül çalup iskeleye ⁽¹⁶⁾ inüp ālāy bağlayup
 Rüsteme karşı тұrup meymene ve meysere vü kalb ü cenāh ⁽¹⁷⁾ ārāste kıldı bu taraftan
 Rüstem dahı Cebbār-ı A‘zamuñ muķābil olduğın ki gördi ⁽¹⁸⁾ emr itdi sekīne-i Mūsāyı ol
 tābūt-ı reh-nümāyı gemiden çıkarup ‘ulemā başları ⁽¹⁹⁾ üzerine getürdiler evvel Ādem āhir
 Muhammed-i ‘Arabī gelmiş gelecek peygāMBERLER ervāhına şalāvat virüp ⁽²⁰⁾ Allāha
 tekbīr getürdiler Rüstem-i Dāsītān nazarına yitürdiler ma‘a‘l-kışsa iki taraftan ‘alemler
 çözölüp ⁽²¹⁾ ef‘ī dillü süñüler hevāya kalķup dühüller çalınup iki leşker birbirini görüp
 cebe ve cevşen āhū **[52a]** ⁽¹⁾ ışıķ güneş şu‘lesile elmāslayın mevc urup bıraktı Cebbār-ı
 A‘zam Rüstem çerisin ⁽²⁾ azırғанup gözine yigdirüp kaçadı yanındağı pehlivānlarına

eyitdi görüñ şol sîmurğ-beççe ⁽³⁾ oğlu Rüstemcügezi ki korkmayup memlekete gelüp baña muqâbil oldı siz yirüñüzde tûruñ ben bunuñ ⁽⁴⁾ inüp yalıñuz çerisin tağıdup başın keseyin getürüp qal'am burcuna aşayım 'ömri yasın ⁽⁵⁾ alup yaşayum diyüp lâf urup pîl sürüp cenge yürümek isteyince cezîre-i Kübrâ serverleri ve ⁽⁶⁾ ol qal'a dil-âverleri qomayup men' idüp eyitdiler ki iy pehlivân-ı cihân gâfil ⁽⁷⁾ olma ki bu gelen dahı Rüstem-i Tehemtendür yidi başlu evrenüñ derisin yüzübdür Efrâsiyâb gibi şâhuñ ⁽⁸⁾ iy niçe yüz biñ çerisin kırup düzenin bozupdur dîv Sepîdüñ başın kesüpdür Keykâvus şâhı ⁽⁹⁾ elinden halâş idüpdür ve niçe ser-keş pehlivânlar başın kesüp qanın yire döküpdür şimdi ⁽¹⁰⁾ uş gemiye girüp gelüp gözi saña degüpdür bunuñ çerisi azdur diyüp hor bakma ğayret ⁽¹¹⁾ odına yüregüñ yakma

NAZM

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Ġâfil olma bu kişiden key ziyâd

Kim bunuñla şâh olubdur Keyqubâd

⁽¹²⁾ Olmağıl buña muqâbil kıl hâzer

Ejdehâya qarşu varma hoş nihâd

NEŞR hakîm qavlince Cebbâr-ı ⁽¹³⁾ A'zam qaçan ki dil-âverler sözün kim işitdi cenge girmeye bunlara emr itdi kendü qalb-gâhda ⁽¹⁴⁾ ârâm itdi muqaddem aralarından Pîl-pây-ı Hindî bir nâm bir bahâdur otız arış qaddin pûlâda ğarq ⁽¹⁵⁾ idüp taraba tahtasınlayın bir kılcı quşanup seng-i âsiyâblayın âhen döşine şalup bir hâne sûtûnılayın ⁽¹⁶⁾ eline bir zift süñü alup at meydâna sürüp cevân urup qol şalup Rüstem dil-âverlerinden ⁽¹⁷⁾ er taleb kıldı Mes'ûd-ı Sîstânî at meydâna sürüp bir mu'teber rümh başı üzre çevirdi ⁽¹⁸⁾ andan sürevarup Pîl-pây-ı Hindîye süñü şundı ol dahı siper şalup şudı Pîl-pây dahı el ⁽¹⁹⁾ urup süñü havâle kıldı Mes'ûd siper şalup men' kıldı âhrinde bir ol bir bu ol ⁽²⁰⁾ on yidi hamle kılışdılar 'âkıbet Pîl-pây-ı Hindî Mes'ûduñ qalkânın göğsinde mîhlayup rahşından ⁽²¹⁾ idüp mecâl vormeyüp başın kesdi süñüye diküp cevân itdi Cebbâr-ı A'zam görüp qahqahâyıla **[52b]** ⁽¹⁾ elin eline urup uğındı Rüstem ğazaba gelüp qağıdı Rüstem ğazabın görüp Ġiv-i dil-âver rahş meydâne ⁽²⁾ sürüp pûlâd gürz-i girânı baş üzre şalup yil gibi Pîl-pâyâ irüp bî-meḥabâ gürz havâle kıldı ⁽³⁾ qalkân qarşu virüp şudı andan Ġiv yine süñü

şundu Pīl-pā kılıcıla çalup süñü dilin kesince ⁽⁴⁾ Gīv қақıyup tīg-i elmāsı çıkarup Pīl-pāy-ı Hindīyi kafāsında eyle çaldı ki tā eyer-ḥānesine dek iki böldi ⁽⁵⁾ Cebbār-ı A‘zam anı görüp қақıyup diledi kim meydāna gire Qahhār-ı Hindī altmış arış qadd ve qāmetile ⁽⁶⁾ Qahramānī şalābetile fīl-i Mengelūsi meydāna şalup üç yüz altmış altı batman gürzin eline ⁽⁷⁾ alup Gīv-i dil-āvere muqābil gelüp gürz havāle kıldı Gīv siper qarşu tutdı velī gürz darbı ⁽⁸⁾ ol āyīne-i Çini qalkanın yoğırup Gīv kolın şaşırup at üzerine düşirüp darb arkasına ⁽⁹⁾ doқınup cihān Gīv gözine qara olup at boynın kucaқlayup meydāndan çıkup ālāyına geldi ⁽¹⁰⁾ Qārūn-ı Pīl-ten anı görüp gergeden meydāna sürüp yidi yüz yitmiş yidi batman pūlād gürzin eline ⁽¹¹⁾ alup cevlan kılup Qahhār-ı Hindūya qarşu varup gürz havāle kıılınca Qahhār-ı Hindi görüp ⁽¹²⁾ pehlivān idügin bilüp qadd ve qāmetin ta‘accüb itdi dağı gürzine gürz muqābil tutdı gürz gürze toқınup ⁽¹³⁾ odlar çıқdı düşdigi yirde ḥār ve ḥāşāki yaқdı biñ dürlü belāyıla Qārūn-ı Pīl-tenüñ darbını ⁽¹⁴⁾ şudı Qārūn anı görüp gürzini yine qaldırup varca kuvvetin bāzūsına getirüp rāst dürüst ⁽¹⁵⁾ ile darb urdı ki Qahhār-ı Hindī siper şalup gürz sipere toқınup dest-i kuvvet ⁽¹⁶⁾ pāyidār olmayup gürz öñinden başın kaçır niceler gürz darb süñüsine toқınup hemān-dem ḥurdaḥāş ⁽¹⁷⁾ idüp tenini pīlden yıқdı ve cān ve teninden çıқdı

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Cān virüp Qahhār-ı Hindī ol zamān

⁽¹⁸⁾ Şād olur Rüstem anı görüp hemān

Qaқıyup Cebbār-ı A‘zam anda pes

Cenge kendü girmege itdi heves

⁽¹⁹⁾ Diñle imdi nolisardur kışşa sen

Şerḥ ideyin añlariseñ yā ḥasen

Lîk meclis-i âhîr oldu bu zamân

(20) Dāsītân temşîlin işit sen hemân

Her sözüñ ma‘nîsi var aña tamâm

Diñlegil temşîl-i destânı hümâm

(21) **Der-Beyân-ı Temşîlât-ı Dāsītân-ı Māzî**

Diñle senden saña diyem bir naķ[i]l

Ṭut sözimi varısa sende ‘aķ[ı]l

[53a] (1) Fî‘l-meşel ‘ummân olur ‘âlem mişāl

Ol cezîre cism olur şāhib-kemāl

Rüstem-i Zāluñ mişālî tende cān

(2) ‘Askeri rūḥuñ kuvâsı key cihân

Pehlivân Cebbār-ı A‘zam mā-ḥaşal

Nefs-i emmāre mişāl ider cedel

(3) Rūḥ-ı Rüstem nefsi eger çāker kıla

Buḥl u şehvet mülkini ebter kıla

Buḥl u şehvet hırşıla ol sen de āz

(4) Nefsi mağlûb idesin iy ser-firāz

Nefsi mir'at öldürür mürri murād
Nefsi öldürmek durur ekber cihād

⁽⁵⁾ Nefs olmaz hod velī olur zebūn
Ger riyāzet çekdürürseñ reh-nümūn

Ḳıl kanā'at tā ki fermān ola nefis
⁽⁶⁾ Vir riyāzet gūş-mālın aña pes

Bu riyāzet giderür dil jengini
Ejderi nefsüñ keser āhengini

⁽⁷⁾ Var riyāzet eyle dāyim pāk dīn
Tā olasin iy muṭahhar pāk dīn

Māsivādan geç ki göñlüñ pāk ola
⁽⁸⁾ Rūḥuña menzıl-gehūñ eflāk ola

Ṭut sözün Firdevsinüñ nuṭkın işit
Söz derini gözleyüp gözün iş it

⁽⁹⁾ **Der-Beyān-ı Meclis-i Āḥir**
Şükr-i bī-ḥad ol Hudāya bī-gümān
Kim ecelden virdi 'ömrile zamān

(10) Hāk iken gūyā idüp virdi ‘aḳ[1]l

Fehm idüp ma‘nī ḳılur zībā-naḳ[1]l

Bu Süleymān-nāmesin te‘līf idüp

(11) Yādiger ḳodum begim taṣnīf idüp

Çün ‘ināyet itdi ol Rabbu’l-enām

Oldı iki yüz yitmiş üç meclis tamām

(12) Tab‘ımuḳ ḳulzüm-ı baḥr sözüml durur

Fıkr-i baḥrı çıkarup şudan dirür

Sözlerüm yāḳūtı virür şemse tāb

(13) Mülk-i ḳalbe şu‘le virüp itdi tāb

Ne Süleymān mişli geldi tāc-ver

Ne kitābı mişli vardur pür-hüner

(14) Ger ecelden bulavuz ‘ömre zamān

Bāḳisinde söyleyüp ḳılam beyān

Līk sizden bu durur maḳşūd pes

(15) Fātiḥayla yād idesiz her nefes

İy diyen *lā-taḫnaṭū Kur'ān* ara
'Aqlımı baḫṣīṣ iden ten cān ara

(16) Muṣṭafānuñ nūr-ı ḫaḫḫı yā İlāh
Raḫmet it Firdevsī kim kıldı günāh

Raḫmeti Ḥaḫdan umarsañ bā-ṣafā
(17) Vir ṣalāvāt sen be-cān-ı Muṣṭafā

Süleymān-nāmenūñ İki Yüz Yitmiş Dördünci Meclisinūñ Zikrindedür

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

(18) Āh ki bilmez dil nice yā Rabbi yara yāreye
İy dirīgā geçdi 'ömri ırme Mekkī yāreye

Ġamzesi zaḫmına la'li bilmez āh duz itmegi
(19) Tuz ekmek bilse merhem urur idi yaraya

Ġamzesi cānum alurdi zülfi ayāğa düşiben
Ḥācibini def' idüben girmeseydi araya

(20) La'le ḫaddūñ serve ḫaddūñ beñzer nedür geç naẓar
Kim ṣecerdür bārsuz bu adu seng-i ḫāreye

Dūd-ı āhum meh gögün göge boyar ağlar melek
(21) Sen perī-peyker henüz raḫm itmedi bī-çāreye

Tūtī ẓaddūñ sidreden görüp didi kim müntehā

La‘līñi süzüp hayāt utandı gelmez araya

[53b] ⁽¹⁾ Nice şöret bulmayum bu kuvvet-i ẓab‘ ile ben

Nazmumı teşbīh ider ekmel durur şehir-ārāya

‘Işk odı bağrum kebāb itdi yaşum gül-gün şarāb

⁽²⁾ La‘lini sāğar öpelden el urup meh-pāreye

Diñle imdi bu *Süleymān-nāmeden* emlaḥ-kelām

Gör ne dir Firdevsī gūşuñ tūt bu güftāraye

⁽³⁾ Variken mürsel Süleymān kışşası tārīḥ eşaḥ

Cehl ola tūtmaḥ kulaḥ ol kışşa ḥūn āvāreye

Söz gerek k’ola eşaḥ ḡāyet ‘acāyibden ‘acīb

⁽⁴⁾ Müstemi‘ ‘ibret alup taḥsīn ide sümmāreye

Vir şalāvāt cān u dilden sem‘iñi tūtub baña

Diñle andan gör ne dir Firdevsī ḡalbin araya

⁽⁵⁾ **Ḳışşa-i Süleymān ü Ḥükemān-ı Tuhfe-i Ğurābiyān ü ‘Acāyibān Āverden Be-Der-
gāh-ı Ḥazreti Süleymān ‘Aleyhi Şalāvātullāhi Vesselām**

Loḡmān-ı Ḥakīm ḡavlince aşḡāb-ı zevḡ ve erbāb-ı şevḡ ⁽⁶⁾ ve Eflātūn-ı Yūnānī naḡlince mütekellimān-ı muşaddıḡ ve müte‘allimān-ı ⁽⁷⁾ muḡaḡḡıḡ ol vechile şaḡīḥ ḡikāyet iderler ki Rüstem-i ⁽⁸⁾ Tehemten ḡal‘a-i Heftümīn öñinde cezīre-i Kübrāda Adīnā ⁽⁹⁾ bin Dāvūd ‘aḡabince varup Cebbār-ı A‘zamıla muḡābil olup tūruşmaḡda Ḳārūn-ı Pīl-ten cenge girüp

(10) uruşmağda bizüm kışşamız ez-ân cānib Süleymān hāzretine geldi ki Fīṣāğoris-i Tevhīdī çünki Süleymān (11) hāzretin konağıladı ve ziyāfet eyledi ta‘āmlar götürüldi siniler kalkdı andan soñra (12) pīrlar dilinden du‘ā dinildi ve çavuşlar ağzından alkışlar ki söylendi ba‘d-ez ta‘ām Fīṣāğoris-i (13) Tevhīdī Baṭlamyūs-ı Hākīmle ve Cercīs-i Feylesūfla ve Rec‘ā-yı Zāhidle ve İstāntīs-i Hākīmle (14) ve Balīnūs-ı Hākīmle ve Ṭātūris-i Hākīmle Aṭsīs-i Kāhinle ve Ārmūyil-i Hākīmle ayağ üzre (15) kalkıp ‘özü dileyüp dillerince hikmet-āmīz faṣīḥ lisānıla melīḥ zebān birle feṣāḥatıla (16) belāğatıla Süleymānuñ devām-ı devletine du‘ā ve eyyām-ı rif‘atine ṣenā kılup daḥı ‘Antākiyye meliki (17) Hadhād-ı ‘Ādīnūñ oğlu Yu‘rab bin Hadhādı getirüp kal‘a miftāhın Süleymān nazarında koyup (18) taḥtı öpdürdiler ve andan soñra Hadhāduñ hāzīnesinden Ḥimyer bin Ḥanākīl begler begi (19) Evtād bin ‘Āmirile Süleymāna delim pīş-keşler çekdiler nite evvel kırk kızıl şanduk (20) la‘l u cevāhir ki her şandukı dört ḥādīm-i Hindū götürür eyle cevāhirler ki eñ kemīnūñ behīnūñ (21) bahāsı iklīm ḥarācı degerdi ve andan soñra üç yüz maḥbūb ve merğūb maṭlūb bī-ma‘yūb [54a] (1) ḥūb ḥasen içinde Yūsuf ibni Ya‘kūb melek-manzar perī-çehre ki ruḥsārı ta‘n ider māḥ u (2) mihr yüzlerin görse çarḥ urup kerh duran dehre her birisi uşağı ve irisi gümiş bilekerine (3) altın şurāḥiler ve cevāhirle muraşsa‘ olmuş bādyalar¹ getirürlerdi anları pīş-keş (4) çekdi ba‘d ez-ân üç yüz daḥı pākīze duḥter ferruḥ aḥter Rūmī maḥbūblar (5) çekdi ki her biri ḥūr-ı zamān yüzi güneş alnı tābān kāmīti serv-i revān saçı sūnbül (6) ḥālī fūlfül her birinūñ elinde çeng ve berbuṭ şeş-ta ve ‘ūd sāzendeler Dāvūd elḥānlu güyendeler (7) ‘ilm-i mūsikīde kāmīl ve ḥvānende ve ba‘zısı daḥı rakḳāş ellerinde çār-pāreler ki kızıl altundan (8) ve zeyn olmuş üzerleri dürr ü elmās ve andan soñra biñ kıvırcık tülü arslan göğüslü fīl (9) karınlı elma gözlü elegüm saḡmal boyunlu gergedan saḡrılı ‘ubeydī ‘Arabī develer çekdi ki her birinūñ (10) yūñi ‘ūd u ‘anber ve şandal u kāfūr ve ‘abīr u misk ve za‘ferān ve bahār ālātıdı (11) ve andan soñra dört yüz muraşsa‘ çullu aşkar-şıfat düldül-hey’et bād-pāy-ı āhen-nāḥun tāzī (12) atlar geldi ki inişde seli ve yokuşda tavşanı ve şahrāda yili geçerlerdi ne geçmek ki (13) perri-veş şanasın ki uçarlardı ra‘d u berḳden fehm ve idrākden tīz kaçarlardı (14) ve andan soñra biñ Hindū kıvırcık saçlu incü dişlü āḥū bakışlu esvedī kulları çekdi ki (15) her birinūñ elinde yaz kumaşları envā‘ envā‘ elvān elvān nādirū‘l-vuḳū‘ zer-beft kemḥālar ve ḳadīfeler (16) ve atlāslardı ve andan soñra ‘Antākiyye şehrinūñ uluları daḥı geldi Süleymān (17) nazarında

¹ bātya şeklinde yazılmıştır.

yir öpüp devām-ı devletine du‘ā kılup alkış virdiler hāllu hālince altun ⁽¹⁸⁾ gümüş la‘l ü cevāhir kıymetlü taş kul qaravaş pîş-keş çekdiler ve Süleymān ⁽¹⁹⁾ hāzretinden ‘özrlər dilediler ve andan şöñra Fîşāgoris-i Tevhîdî dahı kızıl la‘lin ⁽²⁰⁾ cevherden bir hokka-i Süleymān nazarında koyup eyitdi ki yā nebiyyullāh ma‘zūr buyurasın ki ⁽²¹⁾ bu bir terkîbdür ki üç biñ üç yüz otuz üç derde ecelden ğayrısına devādur ve andan şöñra **[54b]**

⁽¹⁾ Baṭlamyūs-ı Hākīm altun qablu mücelled bir kitāb getürüp Süleymānī nazarda koyup eyitdi ki yā nebiyyullāh bu bir kitābdur ki ⁽²⁾ İdrîs-i nebîden yādigārdur ‘ilm-i hendese içinde mestūr zerre kadar hābt yok bî-kuşurdur ve ⁽³⁾ andan şöñra Astānūs-ı Hākīm kızıl altundan düzülmiş bir sâ‘at getürdi ki bir altun sînî içinde içinde ⁽⁴⁾ bir mescid vāz‘ında binā olmuş düzülmiş bu mescidüñ bir qubbesi var yigirmi dört bahş ve her bahşında ⁽⁵⁾ bir mināresi var sâ‘at geldikde birinci sâ‘atde evvelki mināreye bir ‘alem dikilür ikinci sâ‘atde ikinci mināreye ⁽⁶⁾ ‘alem dikilür üçünci sâ‘atde üçünci mināreye dikilür bu tarîķile yigirmi dört sâ‘atde yigirmi dört ⁽⁷⁾ ‘alem yigirmi dört mināreye dikilür ve bu ‘aceb ki sâ‘at yigirmi dörde girse ki tamām olsa yigirmi dört ⁽⁸⁾ mināreden yigirmi dört ‘alem yine geldügi yirden aşāğa inüp merkezine varur çünkim sâ‘at-ı ibtidādan ⁽⁹⁾ yine basılsa yine hemçünān birinci sâ‘atde evvelki mināreye bir ‘alem çıkar nitekim zıkr olundu bu tertîb üzerine ⁽¹⁰⁾ gice ve gündüz yigirmi dört sâ‘at ma‘lūm olur ve andan şöñra dahı Cercîs-i Hākīm ⁽¹¹⁾ bir altun āyîne geldi ki bir yüzi elmāsdan bu elmās yüzinde kaçan ki māh-ı ğurre olsa ol dāyirede ⁽¹²⁾ bir ğurre belürürdi kaçan ki ay bedr olsa ol dāyire dahı bedr olurdi kaçan ki ikisile ⁽¹³⁾ ol dahı naķş olurdi mā-ḥaşal-ı kelām yıl on iki ay ne vechle ğurre olursa ve ne vaktın ⁽¹⁴⁾ bedr olursa ve hilāl olursa ol dāyirede ma‘lūm olurdi ve yine bir ḥikmet dahı bu kim ol ⁽¹⁵⁾ mir‘ātüñ altun cānibinde ḥikmet buydı ki kaçan kim gün toğsa ol şaru altun dāyire aklık rengin ⁽¹⁶⁾ tutardı ve her kaçan ki güneş kubbe-i felege dikilse ol şaru altun dāyire dahı ancılayın münevver olurdi ki ⁽¹⁷⁾ gün bigi şule virürdi kaçan ki güneş qubbe-i felekden ğurūba ‘azm itse vardığınca dahı ⁽¹⁸⁾ āyîneden şu‘ā ve fūrūĝ noķşān bulurdi çünkim güneş tölansa ol dāyireden şavķ ⁽¹⁹⁾ giderdi yine kızıl altun rengine olurdi ve andan şöñra Tātūris aķ billürdan bir sînî ⁽²⁰⁾ miķdārı dāyire getürdi ki bu dāyirenüñ içinde üstādlar on iki burūci hey‘etile ve yidi ⁽²¹⁾ ılduzı eşķālile naķş itmişler ve toķuz felegi ve ‘arş u kürs ve levḥ u qalem yidi kat Qāf taĝlarını **[55a]** ⁽¹⁾ ve her Qāfuñ tūl u ‘arzını ve ‘ālemlerini ve rüy-ı zemîni ve yidi deryāyı heft- ⁽²⁾ kişveri rub‘-ı meskūn içinde biñ üç yüz kırķ dört cezîreyi naķş itmişler andan baḥr ⁽³⁾ içindeki balığı tā ḥalā u melāyı aşlı birle eşķāllerin taşvîr kılmışlar ve bir ‘aceb dahı bu kim ⁽⁴⁾ rub‘-ı meskūn

‘āleminüñ şehrlerini ve kal‘alarını ve cezīrelerini ve her cezīrenüñ ⁽⁵⁾ maḥlūkını ṭabī‘atını mizācını ve ol vilāyetde biten şecerātuñ şemerātuñ nebātātuñ ḥāşiyetini ⁽⁶⁾ ve kıymetini ḥacerātınüñ nef‘ini ve zarrını beyān itmişler ve cümlesinden bu ‘aceb her şehrden ⁽⁷⁾ her şehre ne miḳdār menzildür ve her şehrüñ hevāsı ne derecedür ve daḥı biñ üç yüz kırk ⁽⁸⁾ dört cezīrenüñ ṭul u ‘arzın beyān itdikden şoñra bir cezīreden bir cezīreye ⁽⁹⁾ gemiyle ādemī-zād gider olsa ne kadar mīl miḳdār gidicek varılır ve yine ol cezīrenüñ ⁽¹⁰⁾ deryāsı içinde gemi helāk olmamak içün deñiz içinde nenüñ gibi yirde taş vardır ki ⁽¹¹⁾ gemiye zarar degmeye ve kaçınıcı mīlde ki mellāḥ-bān bilüp ḥāzır baş ola şöyle ki berr ü baḥrı menzil- ⁽¹²⁾ be-menzil ve mīl-be-mil beyān ider ve andan şoñra yüz yigirmi dört dürlü şıfat maḥlūkuñ ⁽¹³⁾ eşkālını berr ü baḥrini biñ bir ümmetüñ ef‘ālını tamām tafşīli birle şerḥ eylemiş ve andan ⁽¹⁴⁾ Balīnūs-ı Ḥakīm daḥı kıızıl altundan bir sīnī açar dört mu‘cizeden terkīb olmuş cām ⁽¹⁵⁾ pīş-keş çekdi ki ve her cāmuñ vaz‘ı fağfūrī çīnī bāṭiye şeklinde ancılayın terkīb ⁽¹⁶⁾ itmişler ki her birisi hevādan bir vaḳıyye şarāb cezḫ ider birisi hevā-yı şāfīden ⁽¹⁷⁾ āb cezḫ ider muşaffā pāk südden aḳ buzdan şovuk ve bir bādeye daḥı hevādan şerbet ⁽¹⁸⁾ cezḫ ider lezzeti Başra balı dadında ammā ki bāṭyanuñ birisi boş ve bir ‘aceb daḥı bu kim ⁽¹⁹⁾ ol suyuyla şarābıla şerbetle pūr olan bāṭyalar ne kadar ḥarc olursa hergiz ⁽²⁰⁾ eksülmez mādām ki aya güneşe karşı muḳābil konup hevāda te‘şīr ide ve ḥikmet birle ⁽²¹⁾ ḥarc olına ve ol ki boş bādyadır Süleymān ‘a.m. su‘āl itdi ki bu nedür kim içi ṭolu degül ḥakīm eyitdi [55b] ⁽¹⁾ eyitdi yā nebiyyullāḥ bu ol bādiyedür ki bu üç bādiyelerden şerbet alup bu bādiyenüñ içinde mülemma‘ ⁽²⁾ idüp koyasuñ her saḳīm ki gelüp şerbet miḳdārı ki içse marazına şifā bula ve anuñ ‘aḳabince ⁽³⁾ Aṭsīs-i Kāhin daḥı kıızıl altundan ṭās içinde cevherden terkīb olmuş billūr renginde ⁽⁴⁾ bir ṭop pīş-keş çekdi kaçan ki āfitāb ki neyyīr-i a‘zamdur on iki burūca ki seyr ider ⁽⁵⁾ ḳanḳı burca ki gelüp meḳārīn olsa ol burcuñ yıldızı ne ma‘dene ne renge daḥilse ol billūr ⁽⁶⁾ rengindeki aḳ ṭop ol renge māyil olurdu tā āfitāb on iki burucı seyr itdügi taḳdīrce ⁽⁷⁾ nite şöyle kim zuḥal sā‘atında siyāḥ zühre sā‘atında beyāz mirrīḥ sā‘atında aḥmer şems sā‘atında ⁽⁸⁾ şaru ve ‘uṭārid sā‘atında surḥ ve müşterī sā‘atında zikr itdigimüz üzre

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽⁹⁾ Necm-i sābi‘ sā‘atında bī-gümān

Rengine göre tutar rengi hemān

Kār-gāh-ı fıtrata eyle nazar

(10) Kudret-i Hakkı göresin her zamān

NESR ve andan soñra Ārmūyil-i Hakīm⁽¹¹⁾ dañı kızıl altun tebsi içinde ruḥāmī gümüşden düzilmiş la‘l u cevāhirle muraşşa‘ zīver⁽¹²⁾ olmuş bir ḥurūs pīş-keş çekdi ki giceyle güzdüz ki yigirmi dört sā‘atdür her sā‘at⁽¹³⁾ ki girse bu ḥurūsdan bir kerre şadā gelürdi bir ‘aceb dañı bu kim kamer kim yigirmi sekiz yigirmi⁽¹⁴⁾ sekiz günde on iki burūcı devr ider eger ki kamer ḥamel burcunda iken sā‘at⁽¹⁵⁾ irse ḥurūs kızu bigi melerdi çığırurdi eger ki kamer sevr burcında ise öküz mişli⁽¹⁶⁾ bağırurdu ve eger ki kamer cevzā burcında ise bir şūret virürdi ki şanasın taşıla⁽¹⁷⁾ ceviz uşatduñ ve eger kamer seretān burcında ise engeç mişli şūret virür ve ger kamer⁽¹⁸⁾ esed burcında ise ğazanfer bigi na‘ra urur eger ki kamer sūnbüle burcında ise⁽¹⁹⁾ bir āvāz virür ki gūyā ki dāsıla kendüm biçer ve eger ki kamer mīzān burcında ise⁽²⁰⁾ bir şadā virür ki gūyā ki bir tās çekilür ve eger kamer ‘akreb burcında ise ef‘ī-veş⁽²¹⁾ tingirmek ve şakımağ āvāzı gelürdi ilan şadāsı şanurdi gören eger kamer kavs [56a]⁽¹⁾ kavs burcına gelse yadan ok atılacak zih āvāzılayın āvāz virürdi eger kamer cedy⁽²⁾ burcına gelse keçi āvāzı bigi bağırurdi āvāze virürdi eger kamer delvi burcına gelse⁽³⁾ koğadan kıyu içine şu dökülür çaldırur bigi āvāze virürdi ve eger ḥūt burcına taḥvīl eyleye⁽⁴⁾ deryā gümler bigi deñiz-veş āvāzı gelürdi işidenler vālih olurdi

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

(5) Şeh Süleymān itdi şad taḥsīn aña

Oldı ḥayrān fikrile öñden soña

Diñle imdi bu ğarāyib kışşayı

(6) Hoş şalāvāt vir be-cān-ı Muştafā

NESR hakīm kavlince kaçan kim yidi⁽⁷⁾ hakīm Fīşāğoris-i Tevhīdī birle pīş-keşlerini kim çekdi Süleymān ḥazreti her birisine⁽⁸⁾ ḥil‘at-ı ḥaş giyürüp ziyāde i‘tibār kıldı ve andan soñra Hadhād şāh oğlu Yu‘raba⁽⁹⁾ ‘Antākiyye vilāyetinüñ begligin virdi atası yerine şāh dikdi ol getürdikleri pīş-keşleri⁽¹⁰⁾ la‘l u cevāhir ve māl u genci Süleymān ḥazreti server-

ü selâṭīnlere pehlivān-ı rūy-ı ⁽¹¹⁾ zemīnlere ve melik-zādelere baylara ve gedālara cemī' sin
baḥṣīṣ itdi şöyle kim hemān ⁽¹²⁾ ḥükemā teberrüklerinden ğayrı nesne qabūl itmedi
ḥükemā vüzerā ve ümerā zürefā şeh Süleymānuñ ⁽¹³⁾ iḥsānını görüp istiḥsān kılop āferīn
itdiler cān u dilden ḥizmetine yüz tıtdılar ⁽¹⁴⁾ Süleymān-i zamānsuz geçen 'ömre te' essüf
kılop ḥayf itdiler pes cemī' ayağ üzre ⁽¹⁵⁾ kılkup devletine du'ā kılop eyitdiler ki yā
Süleymān

NAẒM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Didiler kim ey emīr-i şehriyār

⁽¹⁶⁾ Devletüñi yüce kılsun Kirdigār

'Ömrüñi itsün ziyāde ol İlāh

Tā kıyāmet 'āleme ol pādişāh

⁽¹⁷⁾ Çok şükür kim Ḥālīka gördük yüzüñ

Sem 'imüze girdi ol tatlu sözüñ

Ḥaḳḳa minnet gördük ey şeh ḥazretüñ

⁽¹⁸⁾ Cān u dilden idelüm pes ḥizmetüñ

Niçe biñ yıl devr idelden rūzigār

Miṣlūñi görmiş degüldür āşikār

Degme gözler şeh Süleymān görmeye

Degme bende ḥizmetüñe ırmeye

Çok şükür ki hizmetüñ oldu naşīb

(20) Hāzretüñe dūrken olduḡ ḡarīb

Devletile bahtımız varmış tamām

Ki olmuşuzdur şeh Süleymāna ḡulām

(21) Böyle diyüp itdiler cümle du‘ā

Vir şalāvāt sen be-cān-ı Muṣṭafā

Bir şalāvāt virmekiçün ey hümām

[56b] (1) Söyledük aḡsen ḡadīs emlaḡ-kelām

Anuñiçün oldu taṣnīf bu kitāb

Anuñiçün te‘līf oldu bāb bāb

(2) Ḥayrla Firdevsīyi yād idesin

Hem şalāvātla Aḡmedi şād idesin

Der-Beyān-ı Edvār-ı Eflāk-ı Tāsi‘ vü Seyyāre-i Sābi‘ Ez-Güftār-ı Ḥakīm-i Fīṣāḡoriṣ-i Tevhīdī

(3) Loḡmān-ı Ḥakīm ḡavlince aṣḡāb-ı taḡḡik ve erbāb-ı tevḡik evliyā-yı (4) daḡāyık ve aṣḡikā-yı ḡaḡāyık ol vechle ṣaḡīḡ ḡikāyet (5) iderler ki ve Eflātūn-i Yūnānī yitmiş iki dilūñ tercümānı naḡlince fırḡa-i ḡükemā ve eḡḡal-i ‘ulemā ve a‘ḡal-ı (6) ‘uḡalā ve ekmel-i kümelā ol ṡarīḡile emlaḡ rivāyet ḡılup eydürler ki ḡaçan kim pīṣ-keṣler ḡekildi (7) ve zīyāfet tamām oldu andan ṣoñra Süleymān ḡazreti ba‘de‘ṡ-ṡa‘ām diledi ki Fīṣāḡoriṣ-i (8) Tevhīdīyi ḡikmete ḡeküp imtiḡān ḡıla andan dönüp Süleymān ḡazreti Loḡmān-ı Ḥakīme maḡḡī (9) iṣāret itdi eyitdi yā ḡakīm Fīṣāḡoriṣ-i Tevhīdīyi bir müṣkil yirden imtiḡān eyle görelüm ki (10) ismine müsemması muṡābık mı degül mi diyicek Loḡmān-ı Ḥakīm daḡı

baş kaldırıup eyitdi yā server-i hükemā ⁽¹¹⁾ ve mehter-i ‘ulemā ‘ālī ḥazretüñi görmege mübārek cemālüñi müşāhede kıлмаğa ve müşkilümüz ḥall itmege ⁽¹²⁾ ‘azīm müştākdıq biḥamdillāh ki Süleymān devletinde müyesser oldı imdi ‘ālī ḥazretüñden temennāmuz ⁽¹³⁾ budur ki su’ālümüze cevāb viresin zīrā ki niçe müddet-i rüzigārdur ki muvaḥḥid ⁽¹⁴⁾ ḥakīmüñ idigüñ ve ‘ilm-i ‘adda māhir idigüñ istimā’ itmişdük ḥizmetüñe ne vaktın irişeyüz ⁽¹⁵⁾ diyü intizār olup ḥazretüñden yaña göz kulaq tutmuşduk imdi ‘ālī ḥazretüñden murādumuz ⁽¹⁶⁾ budur ki işbu müşkilümü ḥall idesiz ki şevāb-ı dü-cihānı ḥaşıl kılasız

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽¹⁷⁾ Ḥācetimüz bu ki senden yā ḥakīm

Müşkilümüz ḥall idesin key delim

Var mı müşkil ḥazretüñ k’itmeye ḥall

⁽¹⁸⁾ Söz budur ki dimişüm Allāh ‘alīm

NEŞR ḥakīm kavlince Loḳmān-ı ḥakīm ⁽¹⁹⁾ bu vechile su’āl itmege kaçd idicek Fīṣāğoriş-i Tevhīdī bildi ki Loḳmān-ı ⁽²⁰⁾ ekber Süleymān ‘a.m. meclisinde on iki biñ enbiyā ḥuzūrında ve on iki biñ ⁽²¹⁾ hükemā ve ‘ulemā nazarlarında bahş idüp kendüyi imtiḥān itmek ister ve kaçd şöyle **[57a]** ⁽¹⁾ itmişdür ki bir müşkil maḥalden su’āl kıla ki ḥaşmı mülzem kendüsi ‘azīz ve mükerrrem ola ⁽²⁾ pes Fīṣāğoriş-i Tevhīdī gördi ki maḥall-i meclis-i Süleymānīdür ve ḥaşmı Loḳmāndur ḥāzır ⁽³⁾ olanlar enbiyā ü evliyā ve ‘ulemā ü zürefā ve ehl-i ‘irfāndur ‘aqlın başına dirüp hükemā ne ⁽⁴⁾ cevāb virüp eyitdi ki yā Loḳmān ibn ‘Ād ey ḥakīm-i kāmīl-i üstād şorun kim şorarsuñ ⁽⁵⁾ degüldür baña tevfiḳ illā Allāhumdan ‘ilmimiz yitdükce cevāb virelüm bilmedigimizi bildürgil sözde ḥabṭ ⁽⁶⁾ idersüz ıslāḥ eylegil şevāb-ı dü-cihānı bulgıl diyicek Loḳmān-ı Ḥakīm dahı su’āl itdi kim ⁽⁷⁾ dimege ‘aşıḳāne şalāvāt eyitdi ki yā Fīṣāğoriş-i Tevhīdī ve ey hükemānuñ üstādı ve ey ⁽⁸⁾ ‘ulemānuñ irşadı ḥaber vir baña ki Ḥaḳ sübhānehu ve te‘ālā bu yüz yigirmi dört dürlü ⁽⁹⁾ şıfat maḥlūḳatı kim yaratdı biñ bir ümmeti ki düritdi ve yitmiş iki millet ki ḥilḳat itdi ⁽¹⁰⁾ ‘ālem-i kevn ü fesādı ki icāda getürdi pes tabī‘at muḥtelif olduğına mezāhib ⁽¹¹⁾ çoğaldığına her tāyife bir yoldan söz açup kıl u ḳāl olduğına ba‘zı muvaḥḥid ⁽¹²⁾ ‘āḳil ü a‘ḳal kāmīl ü ekmel ve ba‘zı nās cāhil ü ebter bī-dīde ḥor ve aḥḳar ⁽¹³⁾ olduğına sebeb

nedür Loḳmān-ı Ḥakīm bu vechile su’āl idicek Fīṣāğoriş-i Tevhīdī⁽¹⁴⁾ cevāb virüp eyitdi
ki dimege ‘aşıkāne şalāvāt

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Güş [u] hüşı baña tüt ki yā selīm

⁽¹⁵⁾ Şerh idem hikmet sözün saña delim

Cān u dilden vir şalāvāt Aḥmede

Diñle andan gör ne söyler ol ḥakīm

NEŞR ⁽¹⁶⁾ Ḥakīm ḳavlince Loḳmān-ı Ḥakīm bu vechile su’āl idicek Fīṣāğoriş-i Ḥakīm
cevāp ⁽¹⁷⁾ virüp eyitdi kim yā Loḳmān bilgil ki Ḥaḳ sübhānehu ve te’ālā vaḳtā kim Ādemi
topraḳdan yaratdı ⁽¹⁸⁾ ve aḥsen-i şüretde muşavver kıldı daḥı rūḥı nefḥ eyledi rūḥ sebebile
cism-i türāb ⁽¹⁹⁾ şerīf olup ḥayy ve ḳādir ve ‘ālim oldu *“ve ‘alleme Ādeme’l-esmāe
kullehā”*¹ didügi melā’ike ⁽²⁰⁾ üzerine efḍal kıldı melā’ikeye emr eyledi aña secde kıluñ
didi İblīs ‘aleyhi’l-la’ne vaḳtā kim ⁽²¹⁾ ol ḥāke naḳar eyledi ol şerīf rūḥdan bī-ḥaber oldu
göremedi *“enā ḥayrun minhu”*² didi [57b] ⁽¹⁾ didi nār türābdan ḥayrludur nār nūrludur
cism-i müteḥarriḳdür topraḳ sākin ve nūrı yoḳdur didi ⁽²⁾ bu nesne andan bir ḥaṭā kıyās
oldı zīrā sücūd ol cesed-i türābiye degüldi bil ki rūḥ şerīfe idi yā Loḳmān ⁽³⁾ bilgil ki insān
cesed eclüçün yir iḳer ve uyur ve nefis sebebile bilür söyler ve ḥareket kıılır ve ⁽⁴⁾ ‘ilm
nefsün ğıdāsı ve ḥayātıdır ve yā Loḳmān bilgil ki insān ve eşyānuñ ba’zısını bildük taḳ-
ı ‘azīze sebebile- ⁽⁵⁾ dür şol ḥavāsıla idrāk itdügi nesneler bigi ba’zısı bildigi ta’līmdür ve
mektebdür riyāzāt ⁽⁶⁾ ve ādāb bigi nāslaruñ ba’zısı ta’līme rāğıb olmazlar belki ol ḥavāsıla
idrāk itdügi nesne ⁽⁷⁾ lerle iktifā kıılurlar ba’zılar ta’līme ve te’dībe rāğıb olurlar līkin ba’zı
nāslar nefislerinün burhān-ı ⁽⁸⁾ hendesī ve burhān-ı mantıḳī birle olan ‘ilminden ğayrı ‘ilm
ḳabül eylemezler ve ba’zısı şol ⁽⁹⁾ şā’irler ḳavl-i delālet itdüginden ğayrı nesne ḳabül
eylemez ve ba’zısı rivāyetsüz ⁽¹⁰⁾ ve ḥabersüz ‘ilm ḳabül kıılmaz ve ba’zısı naḳlīde ḳanā’at
eyler bize şol gereḳdür ki ma’lūmātuñ ve maḥsūsātuñ ⁽¹¹⁾ idrākine insānuñ ne miḳdārı

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 2: 31) “Adem’e bütün isimleri öğretti.”

² (Kur’ân-ı Kerīm 7: 12) “Ben ondan hayırlıyım.”

tākati yitişür anı beyān eyleyevüz zīrā ünāslaruñ ba‘zısı ‘ālem-i ḥādīşedekini fıkır ⁽¹²⁾
 eylediler ve anuñ ‘illet-i mūcibinden bahş kıldılar anuñ ‘illeti neydüğünü bilmediler ‘ālem-
 i vūcūda gelmekligūñ ⁽¹³⁾ evveli anlaruñ ‘aqlında mutaşavver olmadı ve ba‘zısinuñ ‘aqlına
 āhirine lāyih olmayan nesneler lāyih oldı ⁽¹⁴⁾ ‘ālemūñ ḥudūşında ve anuñ ‘illet-i mūcibince
 sözleri birbirine muḥālif oldı zīrā her birisinūñ ‘ilm ⁽¹⁵⁾ fehmi itdükleri miqdār ol ‘ālemūñ
 vūcūda gelmesinūñ ‘illeti neydüğünü Ḥallāk-ı ‘ālem bilür ammā ki ‘ilm ⁽¹⁶⁾ içinde ‘ālim
 ḥādīş vūcūda geldiginūñ ‘illetin fıkır ide ḥāl budur ki cesed terkibinūñ keyfiyyetin ⁽¹⁷⁾
 bilmeye ve zātınūñ evveli niçe olduğın fıkır eylemeye ve nefsinūñ māhiyyeti neydüğün
 bilmeye ve nefsinūñ cesedine ⁽¹⁸⁾ irtibātınūñ keyfiyyetin anlamaya aña mürtebiṭ degülken
 mürtebiṭ olduğınūñ ‘illetin bilmeye ve ‘ömrinūñ āhırinde rūḥ bedenden ⁽¹⁹⁾ müfāraḳat
 itdüğün müfāraḳat idicek kanda gitdüğün ve ol kandan geldüğün bilmeye ḥāl budur ki
 ‘ālemūñ ⁽²⁰⁾ evveli neydüğün ve ḥādīş olduğın ve anuñ ḥudūş keyfiyyetin bilmek dilese
 mişāli şunuñ bigidür ki bir batmanı ⁽²¹⁾ getürmege tākati yitmezken biñ batmanı
 getürmege kaşd kılan gibidür ve daḥı şol yürimege kādir degülken **[58a]** ⁽¹⁾ degülken
 segirdmege kaşd iden bigidür ve daḥı şol öñindekini görmeyüp ḥicāb ardındağın görürin
 diyen gibidür ⁽²⁾ yā Lokmān bilgil kim kaçan insānuñ aḥvāl i ‘tibār olınsa anuñ cūşsesi
 mutavassıṭdur ne ḡāyet küçük ⁽³⁾ ve ne ḡāyet büyükdür ‘ömrinūñ dünyāda beḳası daḥı
 ancılayın ne tavīl ve ne kaşīrdür ve ancılayın vūcūda gelmesi daḥı ⁽⁴⁾ ne müteḳaddim ve
 ne müte‘aḥḥirdür zīrā mevcūdātuñ ba‘zısinuñ vūcūdı anuñ vūcūdından muḳaddemdür
 ‘anāşır ⁽⁵⁾ u eflāk gibidür ve ba‘zı mevcūdātuñ vūcūdı anuñ vūcūdından mu‘aḥḥirdür
 mevcūdāt-ı şānā‘iyye ⁽⁶⁾ gibi ve mekānınuñ ḥāl i daḥı ancılayın mutavassıṭdur ‘ālemūñ zīrā
 ne aḳşā tarafındadır ve ne merkezindedür ⁽⁷⁾ ve ancılayın mertebesi daḥı şerefde ve dināda
 mutavassıṭdur zīrā melā‘ike-i muḳarrebīn andan eşrefdür dirler ⁽⁸⁾ ve behāyim anlardan
 mertebede ednā dururlar ve ancılayın kuvvetde ve za‘fda mutavessıṭdur zīrā ne ḳavī ⁽⁹⁾
 metīndür ve ne za‘īf meḥīndür zīrā ki ḥayvānlaruñ ba‘zı andan aḳvādur esed bigi ve ba‘zı
 ez‘afdur ⁽¹⁰⁾ şol şıḡar ḥayvānlar bigi ve ancılayın ‘ilmde daḥı mutavassıṭdur zīrā ne
 melā‘ike gibi ‘ulūmda rāsiḥdür ⁽¹¹⁾ ve ne behāyim bigi cāhildür ve ancılayın ma‘lūmātınūñ
 ḥāl i daḥı mutavassıṭdur zīrā insānuñ ‘ilmi eşyā-yı ⁽¹²⁾ müfrit [u] meḥbiṭ degüldür meşelā
 ‘aded-i keşīr bigi ve eşyā-yı ḳalīle daḥı müdrık degüldür şol cezr-i ‘aşırenūñ ⁽¹³⁾ cüz’i bigi
 ve cüz’i lā-yetecezzā bigi şikletde ve ḥiffetde daḥı ḥāl i mutavassıṭdur zīrā ne taḡlar bigi
⁽¹⁴⁾ ḡāyet ağırdur ve ne zerre bigi ḡāyet yeynidür cirminūñ ḥāl i daḥı mutavassıṭdur zīrā ne
 perīler bigi ⁽¹⁵⁾ büyük ve ne ḥardal bigi küçük ve hevāsınūñ ḥāl i daḥı mutavassıṭdur zīrā

ki gözi gāyetile zūlmetde ⁽¹⁶⁾ nesne görmez ve yaz günlerinde nısf-ı nehārda şemsün ‘aynına bakamaz işitmekliği hāli dahı mutavassıtdur ⁽¹⁷⁾ zīrā şā’ika āvāzını gāyet de şiddeti ve celāleti olduğıçün işitmege tākati yitmez ve qarınca ⁽¹⁸⁾ āvāzınıñ dahı işitmez ve kuvvet-i şāmmesi ve kuvvet-i lāmisesi dahı ancılayındur zīrā gāyetde şuk ⁽¹⁹⁾ anuñ mizācın fāsıd ider ve i’tidālden çıkarurlar ve ancılayın ziyāde ta’am ve ya yād-rāyiha ⁽²⁰⁾ anuñ havāss āletlerin fāsıd ider ve mizācın müteğayyir kılur zīrā anuñ ihsāsı mizācınıñ ⁽²¹⁾ i’tidālī birle olur yā Süleymān bilgil ki hükemā kavlince ancılayın insān umūr-ı māzīden ve aḥbār-ı **[58b]** ⁽¹⁾ māzīden gāyet ırak ola anı bilmez bilgil kim şol kendü zamānına ve atası ve dedesi zamānına ⁽²⁾ yakın olan nesneleri bilür bir şol benī İsrā’il haberlerin tā Ādeme varınca bildigimizleyin ⁽³⁾ ammā Ādemden öñdin melā’ike haberin ve Cān bin Cān kavmi kıssasın bilmege beşer tākati yitişmez illā vahy ⁽⁴⁾ birle melā’ikeden olmak birle bilür ve gelecek zamānlarda olıcak nesneleri dahı bilmez illā şol ⁽⁵⁾ nücümīler omaklığla ‘ilm-i nücüm sebeble bilür meşelā şol müneccimler kırānāt-ı istidlālile bildikleri ⁽⁶⁾ nesneler bigi şol kırānāt ki her yigirmi yılda bir kerre ve her iki yüz kırk yılda bir kerre ve her tokuz ⁽⁷⁾ yüz altmış yılda bir kerre olur ve ammā ol kırānāt kim her üç biñ sekiz yüz kırk yılda bir kez ⁽⁸⁾ olur anuñla kā’ināt üzre istidlāl kılmağa sebīl yokdur zīrā gāyetde ba’iddür ve ancılayın ⁽⁹⁾ insānuñ ‘aklı celāletile ḥafā arasında mutavassıt olan nesneleri idrāk ide meşelā Bārī ⁽¹⁰⁾ te’ālā kevn-i ḥaḳīkatıla ve tamām-ı hey’etle gāyet celāleti olduğıçün idrāk idebilmezler ve heyūlāda ⁽¹¹⁾ mücerred olan şüretleri gāyet de şāfī ve tefāvūti olduğıçün idrāk idemez ve ba’zı eşyāyı ⁽¹²⁾ gāyet de ḥafāsı ve diḳḳati ve şıgarı olduğıçün idrāk idemez meşelā cüz’-i lā-yetecezzā bigi ve şüretde ⁽¹³⁾ mücerred olan heyūlā bigi ve şol ana raḥminde olan cenīnün keyfiyyetin bilmek bigi ve yumurda içinde ⁽¹⁴⁾ olan yavrınıñ ḥilḳatin bilmek bigi bilgil kim bunların bigi nesneleri şan’atdan muzarri’ olmak ḥissile ⁽¹⁵⁾ idrāk olunur ammā tekvīn vaktında ḥiss anı idrāk idemez ve hem anı taşavvur eyleyemez pes her kim ki ⁽¹⁶⁾ ‘ālem-i ḥādişdeğini ve ḥudūsınıñ ‘illetini bilmek dileye eyle gerekdür ki evvelā bu eşyāya nazar eyleye ⁽¹⁷⁾ ve ḥudūsınıñ keyfiyyetin taşavvur eyleye andan ‘ālemün ḥudūsını fikr eyleye pes her kim ki anı ⁽¹⁸⁾ bilürin diyü da’vā kılur ‘ālemün şüretinden bir haber virsün zamān-ı māzīde geçen nesneleri ⁽¹⁹⁾ ve gelecekde olacaḳda nesneleri ḳosun şimdi ‘ālem ne nesne üzeredür bize bildürsün keyfiyyeti nedür ⁽²⁰⁾ ve şimdi bu nenün üzeredür bize bildürsün zīrā havāss birle göre durur fi’l-cümle şol ⁽²¹⁾ ayuñ yüzindekini dāyimā müşāhede kılur neydüğün haber virsünler müşāhede kılmaduğı nesneleri **[59a]** ⁽¹⁾ ḳosun yāḥūd şol mücerreden ya’nī şol

rāh-ı keh-keşān didikleri neydüğinden haber virsün ⁽²⁾ zīrā biz bu vaktdegin hükemādan anuñ hakkında bir kavı-i şāfī işitmedük yāhūd kevākibūñ keşretinūñ ‘illetinden ⁽³⁾ miqdārınūñ ve harekātınūñ ‘illetinden ve şimdiki hālde neydüğinden haber virsün veyāhūd ma‘denler birbirine ⁽⁴⁾ muhtelif olduğınūñ ‘illetinden ve nebātuñ şekilleri birbirine muhtelif olduğına sebep neden ve hayvānlarınūñ ⁽⁵⁾ hey’etleri ve şüretleri birbirine muhālif olduğınūñ ‘illetinden bize haber virsün yā Loqmān ⁽⁶⁾ bilgil ki bu didigimiz nesnelerūñ ‘illetini neydüğünü bilmeklige enbiyādan aḥz itmekden gayrı ⁽⁷⁾ sebīl yokdur nite anlar melā’ikeden aḥz iderler bilgil ki beşer ‘ilminūñ melā’ike ‘ilmine nisbeti şol ⁽⁸⁾ deñiz hayvānlarınūñ ‘ilminūñ berriye hayvānları didikleri bigidür daḥı berriye hayvānları ⁽⁹⁾ ādem oğlanları bildikleri gibidür bunuñ beyānı zīrā deñiz hayvānlarınūñ hiss ü hareket ⁽¹⁰⁾ ve temeyyüzi var ve kendünūñ gıdāsın taleb kılmaklığı bilür ve kendüye mazarret olan nesnelerden ⁽¹¹⁾ kaçır kendü cinsini gayrdan temeyyüz ider ve ammā berriye hayvānları aḥvālinden az nesne bilürler ⁽¹²⁾ kırı hayvānları ādem oğlanları hālın bildüğü ancılayındur azdur ve ādem oğlanları ⁽¹³⁾ daḥı melā’ike aḥvālın az bilür ve melā’ikenūñ daḥı aḥvālleri birbirine nisbet mütefāvitdür ⁽¹⁴⁾ ba’zı ba’zından eşrefdür Bārī te’ālāya varıncaya dek **“vefevka kulli zī ‘ilmin ‘ālīm”**¹ ⁽¹⁵⁾ ya’nī her ‘ālimūñ üzerinde bir ‘ālim vardır nitekim Bārī te’ālā melā’ike aḥvālinden ve maḳāmlarından ⁽¹⁶⁾ haber virdi **“kul huve nebe’un ‘azīm entum ‘anhu’ mu’riḍūn mā kāne liye min ‘ilmin bi’l-mellei’l-‘alā iz yaḥtaşimūn”**³ ⁽¹⁷⁾ didi daḥı melā’ikelerden ḥikāyet kılop eyitdi ḳālellāhu te’ālā **“vemā minnā illā lehu maḳāmūn ma’lūm** ⁽¹⁸⁾ **ve innā lenaḥnu’ş-şāffūn ve innā lenaḥnu’l-musebbiḥūn**⁴ **didi ve daḥı “vemā ya’lemu cunūde rabbike illā hu vemā [hiye] illā [zīkrā]** ⁽¹⁹⁾ **lilbeşer”**⁵ didi yā Loqmān-ı Ḥakīm bilgil ki cemī’ ḥalāyıḳuñ ‘ilmi Bārī te’ālā ‘ilmine nisbet degüldür ⁽²⁰⁾ illā cüz’un yesīrdür niteki Bārī te’ālā buyurur **“velev ennemā fī’l-‘arḍi min şeceratin aḳlāmin ve’l-baḥru** ⁽²¹⁾ **yemudduhu min ba’dihi seb’atu ebḥurin mā nefidet kelimātullāh”**⁶

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 12: 76) “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.”

² “lehu, şeklinde yazılıdır.”

³ (Kur’ân-ı Kerīm 38: 67, 68, 69) “De ki: “Bu Kuran büyük bir haberdır, ama siz ondan yüz çeviriyorsunuz. Aralarında tartıştıkları sırada, yüce topluluğa (ileri gelen melekler topluluğuna) dair benim hiçbir bilgim yoktu.”

⁴ (Kur’ân-ı Kerīm 37: 164, 165, 166) “(Melekler derler ki:) “Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır. Şüphesiz biz (orada) saf duranlarız. Şüphesiz biz (Allah’ı) tespih edip yüceltenleriz.”

⁵ (Kur’ân-ı Kerīm 74: 31) “Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür.”

⁶ (Kur’ân-ı Kerīm 27: 31) “Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allah’ın sözleri (yazmakla) yine de tükenmez.”

didî kelimâtullâhdan murâd ‘ilmullâh demek **[59b]** ⁽¹⁾ olur ‘ilmullâh demek nedür ve daḥî “*velâ yuḥîṭûne bişey’in min ‘ilmihi illâ bimâ şâe*” ⁽²⁾ didî yâ süleymân ⁽³⁾ biz insân ‘ilminüñ nihâyetini bildirdük ‘ulemâya cedel idüp mu‘âraza kılan cāhillere tevbiḥ ⁽⁴⁾ eyledük anlar insānuñ tākati yitmedügi nesnelerde eşyâ ‘ulemâsından ‘ulemâya su‘âl iderler kendülere ⁽⁵⁾ ‘ilme vâcib nesneleri terk iderler ol nesnelerden bahş itmezler ve ol nesnelerde fikr ⁽⁶⁾ kılmazlar yâ Loḳmân-ı Ḥakīm bilgil kim hiç bir ‘ilm yokdur illâ ehli arasında ol ‘ilmde münâza‘a ⁽⁷⁾ vardur ve ihtilâf vardur ol sebebden ‘ulemâ ortasında ‘âlemüñ ḥudûsında kıdeminde ihtilâf ⁽⁸⁾ vardur anuñ kıdeminde ve ḥudûsında ihtilâf idenler iki tâyifedür bir tâyifesi felâsifedür ⁽⁹⁾ bir tâyifesi ehl-i şer‘dür ve enbiyâ ve melâ’ike küllüsi muḥaddislerdür i‘tikâdları bunuñ üzerinedür ⁽¹⁰⁾ ḥâdisduḡına hiç şekk itmezler ammâ felâsife ‘âlim kâdimdür diyü şekk iderler enbiyâyâ daḥî şekkleri ⁽¹¹⁾ vardur inanmazlar i‘tikâdları yokdur ilâhî bizi anlaruñ bigi olmaḡdan saḡlaḡıl ol ⁽¹²⁾ mes’elede anlaruñ mişli şol oḡlancıklar bigidür ki ba‘zı zîrek ba‘zı ebleh ve ba‘zı cāhil ol ⁽¹³⁾ oḡlancıkların bir ḥakīm ataları vardı bir gün atalarınıñ ḥazînesine girüp nazâr eylediler ⁽¹⁴⁾ anda çok ḥelvâ buldılar ol ḥelvâlar lezzetde ve şekilde ve rengde birbirine muḥâlif itdiler ki ⁽¹⁵⁾ bu ‘acâyib ki bu ne ‘acâyib şekiller bunları kim işledi didiler ol kim zîrek idi ⁽¹⁶⁾ bildi kim anı bir şâni‘-i ḥakīm işlemişdür seffih ve ebleh olanlar bilmediler andan ol ⁽¹⁷⁾ ḥelvâları ḥakīm düzdüḡini bilenler daḥî neden düzdüḡini ve rengin neden eyledi diyü fikr ⁽¹⁸⁾ eylediler anlaruñ daḥî ba‘zı ğayrı nesneden düzdüḡini bildi ve ba‘zılar bilmediler bilenler daḥî ⁽¹⁹⁾ neden düzdi ve nice işledi diyü fikr eylediler anlaruñ daḥî zîrekliği ziyâde olanları ⁽²⁰⁾ ta‘aḳkul idüp nice işledüḡin ve neden düzdüḡin bildi su‘âldan mustaḡnî oldu ve ba‘zılar ⁽²¹⁾ bilmediler anuñ emri anlara maḡfî oldu andan bâliḡ ü ‘âḳıl olup büyük ḳardaşlarına ⁽²²⁾ anuñ keyfiyyetinden su‘âl eylediler anlar anı ḥelvâcılar işledi didiler anı işleyenlerüñ **[60a]** ⁽¹⁾ şâni‘-i ḥakīmdür didiler ba‘zılar ol ḳardaşlarınıñ sözini taşdıḳ itdiler ve ba‘zılar ‘ibâdetile ⁽²⁾ gönülleri gözi kör olduḡıçün inkâr eylediler bunlar ol ḥelvâcıyı görmemişler ve işitmemişler ⁽³⁾ diyü ol küçük ḳardaşları büyük ḳardaşlarından şordılar eyitdiler ḥelvâcılar bu ‘acâyibleri ⁽⁴⁾ neden işledi anlar eyitdiler şekerden ve yağdan ve niştelerden işlediler diyü cevâb virdi ⁽⁵⁾ ba‘zılar taşdıḳ eylediler ve ba‘zılar tekzîb idüp inkâr eylediler zîrâ kim bu nesneleri ⁽⁶⁾ mu‘âyene görmemişlerdi ve ‘âḳlile bilmemişlerdi eyitdiler anı bize gösretüñ didiler ba‘zılar ⁽⁷⁾ taşdıḳ ve ba‘zılar tekzîb itdiler ḥelvâcılar bu nesneleri

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 2: 255) “O’nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler.”

nice işlerler diyü su'āl⁽⁸⁾ eylediler anlar eyitdiler ocaklar yaptılar anuñ içine od yaqdılar ve üstine tencereler⁽⁹⁾ vaz' eylediler ve anuñ içine yağ koydılar ve aña şeker ve nişeste katdılar pes bunların ba'zısı⁽¹⁰⁾ zihni kavī olup ve karınları sağ oldığıçün anı bildiler ve ba'zıları bilmediler zīrā⁽¹¹⁾ gönülleri gözi kördi ve 'ağıllarının nūri yoğdı ol arkadaşları kendü aralarında⁽¹²⁾ ihtilāf eylediler ortalarında mücādele oldı birbirile huşūmet eylediler⁽¹³⁾ ortalarında fitne oldı andan ol müşfik atalar analar esrikdi ol⁽¹⁴⁾ 'ākil arkadaşlarına siz kādī oluñ diyü emr eyledi ol ihtilāf itdikleri nesnelerde⁽¹⁵⁾ 'adlile hüküm idesiz didi pes ol kādī olan arkadaşları virdikleri⁽¹⁶⁾ cevāb anlara 'amel oldı pes ol cevābla ol küçük arkadaşların gönülleri⁽¹⁷⁾ sākin oldı inandılar zīrā anlar ol nesneleri ataları sebeble bilmek helvāciyla⁽¹⁸⁾ bilmekten āsāndur neden işledü diyü anlara su'āl eyleseler anlar eydürler ki⁽¹⁹⁾ siz bildiğünüz nesneden işlemedi dirler ol vakt anlar şol şekerden ve yağdan⁽²⁰⁾ ve nişesteden işledi diyü cevāb virdiklerinden ziyāde inanurlar zīrā ol⁽²¹⁾ oğlancıklar bilürler ki eşyanuñ çoğunu görmediler ve bilmezler ve kaçan nice işledi diyü **[60b]**⁽¹⁾ ve kaçan nice işledi diyü şorsalar nice dilerse işledi dirler bu cevāb şöyle şöyle⁽²⁾ işledi diyü cevāb vermekden yigrek olur bu nesne şol 'ālimler 'ālemuñ hudūşında ve kıdeminde⁽³⁾ ihtilāf itdikleri bigidür 'ālem ol hazīne bigidür ve 'ālemuñ içindeki 'acāyib ve ğarāyib nesneler⁽⁴⁾ ol hazīnenüñ içindeki helvālar bigidür ve bu 'ālem-i hādīşuñ 'illetin ve bu hudūşātuñ keyfiyyetin⁽⁵⁾ su'āl idiciler ol küçük ve za'if kalīl'l-fehm olan arkadaşları bigidür ve ol 'ağılları⁽⁶⁾ kāmīl olup küçüklerine cevāb viren arkadaşların mişli ol enbiyā ve hulefā mişli bigidür⁽⁷⁾ *salāvatı'llāhi 'aleyhim ecma'in*¹ ve ol şefkatlü atanuñ mişli Bārī te'ālā mişli bigidür Bārī⁽⁸⁾ te'ālā enbiyālar viricidür tā kim halk arasında kādī olalar ihtilāf itdikleri⁽⁹⁾ nesnelerde anların 'ağıllarına muvāfık ve fehmleri yitişecek kadar cevāb virürler yā Lokmān-ı⁽¹⁰⁾ Hākīm bilgil ki me-bādā 'ālemuñ risālesinde hudūşı keyfiyyetinden bildürdük ve şan'atın keyfiyyetini beyān⁽¹¹⁾ eyledük līk bu mes'eleden su'āl idenlerüz ki nefis ü daķık fehm ü ceyyid 'aql gerekdür ki⁽¹²⁾ biz vaşf itdüğümüzi fehm eyleye eylemese eyle gerekdür ki felāsife-i 'ālemuñ cemī'si ma'lūmdur⁽¹³⁾ ve anuñ küllīsinüñ 'illeti Bārī te'ālādur didikleri kullarına kanā'at eylediler ve enbiyā⁽¹⁴⁾ 'aleyhi's-selām 'ālem bi-emrihi maḥlūk durur anuñ hālīkı ve mübdi'i ve muḥteri'i Bārī te'ālādur⁽¹⁵⁾ didikleri iktifā kıla ve eger ol felāsife didikleri sözi kabūl eylemese ve enbiyā⁽¹⁶⁾ haber virdikleri nesnelere inanmasa ve anların hükmine gönli muṭma'in olmasa bilgil ki

¹ "Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun."

kuvvet-i vehmiyye ⁽¹⁷⁾ taḥayyüline i'tikāl eylemese eyle gerekmez kim anuñ ḥükmine inana zīrā anuñ ḥaḳīkatı yokdur bilkim ⁽¹⁸⁾ hemān ḥayāldur nitekim kuvvet-i bāşıra bunlardan saña bir nesne gösterürse anı kuvvet-i şamme ⁽¹⁹⁾ birle fehm olunmazsa kuvvet-i rābi'a ile de fehm itmek gerekdür pes eyle gerekdür kim kaçan ⁽²⁰⁾ bir nesne senüñ müşkilüñ olsa nefsiñ ḥükmine inanmayasın bilgil ol fāzıl ḳardaşlarıñla meşveret-i dīn ⁽²¹⁾ kılasın nitekim dünyā emirlerinden bir nesneyi yalnız beşer misüñ ḳardaşlarıñdan isti'ānet dilersin pes **[61a]** ⁽¹⁾ emrinde ve āḫiret talebinde daḥı eyle gerekdür yā Loḳmān-ı Hākīm bilgil ki müteḳaddim ḥakīmlerüñ 'ulūmda ve ādābda ⁽²⁾ ol ḳadar mukāleme kıldılar Allāh ḡayrı kimesne anuñ vaşfını bilmez anuñ ba'zını eflāk terkībinde ve nücüm aḥvālinde tekellüm itdükleridür tıbbda ve ṭebāyi'de ve felek-i ḳamer taḥtında olan kāyinātda ⁽⁴⁾ tekellüm itdiler şerī'at 'ālimleri anuñ ekşerine inkār eylediler ammā inkārları 'aḳıllarınuñ ⁽⁵⁾ ḳuşūriçündür yāḥūd aña nazar ḳılmaḳlığı terk idüp şerī'at 'ilmine meşḡul olduklarıçündür ⁽⁶⁾ zīrā felsefe nazar iden mübtedīlerüñ ekşer nāmūs emrini ḥor görürler ve anuñ aḥkāmına ⁽⁷⁾ dāḥil olmaḳlığı 'ār iderler ikrāḥ birle dāḥil olurlar eyle nāmūs ki nübüvvetüñ ḳardaşıdır ⁽⁸⁾ bunuñ anlara eşyānuñ ḥaḳīkatini bilmedikleriçündür vāḳta kim bizüm 'azīz ḳardaşlarıñ mezhepleri ⁽⁹⁾ ol iki ṭarīḳıla nazar ḳılmaḳ oldısa ya'nī felsefe ṭarīḳıla nübüvvet ṭarīḳında ḥālī budur kim ⁽¹⁰⁾ ol iki ṭarīḳde daḥı nazar eylemekligüñ 'ilmi baḥr-ı vāsi'dür ve meydān-ı tavīldür ammā yā Loḳmān ⁽¹¹⁾ bilgil kim biz muḥtāc olduḳ zīrā ol 'ilm mümkün olmaz illā mişāllere iletmek birle mümkün ⁽¹²⁾ olur tā kim mübtedīlerüñ fehmine ḳarīb ola ve te'emmül idiciler anı taşavvur itmeklik āsān ⁽¹³⁾ ola yā Loḳmān-ı Hākīm bilgil kim felsefe ile nübüvvet ikisi emrān-ı ilāhiyāndurlar ikisinde daḥı ḡaraż ⁽¹⁴⁾ budur eyle ḡaraż ki ol aşıldır ve fūrū'ları muḥtelifdür bunuñ beyānı oldur ki felsefeden ⁽¹⁵⁾ ḡaraż ḥaḳīkat-ı eşyāya 'ālim olmaḳdur insānuñ ṭāḳatı yitdükçe ammā kim yā Süleymān ḳavl-i İdrīs 'a.m. ⁽¹⁶⁾ budur kim Ādemüñ 'uhdesi dört nesne üzredür ki aña ḥişāl-ı erba'a dirler biri mevcūdātuñ ⁽¹⁷⁾ ḥaḳīkatına 'ālim olmaḳdur ve ikinci rāy-i şaḥīḥ üzre i'timād eylemekdür ve üçüncü aḥlāk-ı ⁽¹⁸⁾ cemīle birle müteḥallik olmaḳlıḳdur ve dördüncü a'māl zekīyye ve ef'āl-i ḥüsne birle şıfatlanmaḳdur ⁽¹⁹⁾ bu ḥaşletlerden ḡaraż nefsi pāk eylemekdür noḳşāndan arıdup kemāle teraḳḳī eylemekdür ⁽²⁰⁾ ve kuvvetden fi'le gelmekdür tā ki anuñ birle beḳā ve devām bula ve dār-ı āḫiretde na'īmle ve melā'ike ⁽²¹⁾ birle muḥalled ola nübüvvetden ve nāmūsdan daḥı ḡaraż insān nefsinı tezhīb ve tehzīb **[61b]** ⁽¹⁾ idüp 'azāb-ı cehennemden kılup cennete ulaşıdurmaḳdur pes felsefeden maḳşūd budur ammā ihtilāf ⁽²⁾ ol mü'eddī olan ṭarīḳdedür pes ṭabāyi'-i muḥtelife ve emrāz-ı

müteğāyyire sebebden nevāmīsūñ mevzū'atı ⁽³⁾ ve diyānātuñ sünen ve şerāyi'ūñ merfrūzātı muhtelif oldı nitekim ecsāma 'arız olan emrāz sebebiyle ⁽⁴⁾ eṭibbānuñ daḥı 'ilācları muhtelif olur nübüvvetüñ ve felsefenüñ diyānātuñ süneni muhtelif olduğında ⁽⁵⁾ Mekketullāhı tavāf edicilerüñ tarīkleri ve anuñ şatırından yaña teveccühlerinüñ mevāzi' - i i' tībārıla muhtelif ⁽⁶⁾ olduklarıdır yā Ḥakīm bilgil ki mevcūdātuñ küllisi iki dürlüdür biri külliyye ve biri cüz'iyedür pes ⁽⁷⁾ ol külliyyāt dā'imetü'l-vücūd ve'l-bekā dururlar zīrā tertībde eşrefdür ve etemminden ibtidā kılinup edünına ⁽⁸⁾ ve naqşına rücu' idüp durur ve daḥı yā Süleymān bilmek gerekdür ki işbu mevcūdāt-ı cüz'iyye dā'imā ⁽⁹⁾ fesādda durur zīrā vücūd-ı naqşdan vücūd itmeye müteveccih durur ve ednā hālden eşref-i hāle müterakķīdür ⁽¹⁰⁾ yā Loḳmān-ı Ḥakīm bilgil kim insān umūr-ı cüz'iyeden birisidür iki cevherden mürekkebdür biri bu ceseddür ki ⁽¹¹⁾ cismānīdür ve biri nefsdür ki rūḥānīdür pes cesedüñ naqş-ı hāli tā nuṭfeden ibtidā ⁽¹²⁾ idüp insān olup celle olmaḳlıḡa müteveccihdür ve nefsüñ naqş-ı hāli sādec olup nesne ⁽¹³⁾ bilmemekdendir nitekim Bārī *te'ālā vallāhu aḥrecekum min buṭūni ümmehātikum lā ta'lemūne şey'en*¹ ⁽¹⁴⁾ didi ve etemm-i ḥālāt-ı feżā'il-i kuvvetden fi'le çıkarmaḳdır ol feżā'il-i insān 'ālim-i Rabbānī ⁽¹⁵⁾ olmaḳdır yāḥūd feylesūf-ı ḥakīm olmaḳdır niteki Bārī *te'ālā* buyurur ve *'ullimtum mā lem ta'lemūn* ⁽¹⁶⁾ entum velā ābā'ukum² didi daḥı *'alleme'l-insāne mā lem ya'lem*³ didi daḥı *kūnū rabbāniyyine*⁴ didi yā Loḳmān-ı ⁽¹⁷⁾ Ḥakīm bilgil ki her fi'l-i menfiyye bir fi'l-i ḥakīmden lā-büdd evveliyye 'aḳl aña delālet eyler her fā'il ⁽¹⁸⁾ ḥakimūñ fi'linde ber-ğarażın mā olmaḳdan lā-büdddür ve *'l-ğaraż min ġāyetin yasbiḳu ileyhā vehmū'n-nefs* ⁽¹⁹⁾ ve *izā belāḡa'l-fā'ilu ileyhā ḳat'a'l-fi'l*⁵ ya'nī ġaraż bu ġāyetdür ki nefsüñ ve hem aña sebḳat eyler ⁽²⁰⁾ ve kaçan fā'il ol ġāyete yitişse fi'lini ḳat' ider bu eflākuñ devrānı bir fi'l-i mütteḳın ⁽²¹⁾ pes anuñ fā'ili ḥakīmdür ve anı devr itdirmede bu ġaraż vardur pes eger ol ġaraża yitişse **[62a]** ⁽¹⁾ anuñ sebīli oldur ki fi'lini ḳat' eyleye tā ki felek devrānından ṭura insān yidüḡi nesnenüñ ⁽²⁾ ṭatlusı baldur ve giydüḡi nesnenüñ daḥı eyüsi ibrişīmdür pes kaçan anlaruñ māni'i dūd ve aru ⁽³⁾ oldısa ma'lūm oldı ki cism-i za'īf fi'l yöninden ekrem imiş ḥāl ü berāḥīn budur ki cismüñ cism ⁽⁴⁾ oldıḡı ḡayṣiyyetden fi'l işlemez zer'uñ şeceri

¹ (Kur'ân-ı Kerîm 16: 78) "Sizler hiçbir şey bilmez bir durumdayken Allah sizi analarınızın karnından dışarı çıkardı."

² (Kur'ân-ı Kerîm 6: 91) "Sizin de atalarınızın da bilemediğiniz şeyler (Kur'ânda) size öğretilmiştir."

³ (Kur'ân-ı Kerîm 96: 5) "İnsana bilmediğini öğretti."

⁴ (Kur'ân-ı Kerîm 3: 79) "Allah'ın halis kulları olun."

⁵ "Ve gaye, nefislerin ona ulaşmak için yarıştığı bir hedeftir. Ve bunu yapan özne (kişi) ona ulaştığında fiil sona erer."

tamām olmuş dāne çıkup ve yimiş getürmekligindendür ⁽⁵⁾ bu ikisinden ğaraż yimişi çıkup ve dānesi çıkduğından sonra yimişden ve dāneden hāşıl olan ⁽⁶⁾ fāydalardur ve hayvān tamām olmağ heykeli kemāle yitişmekdür ve ğāyet andan nitāc hāşıl olmağdur ⁽⁷⁾ ve anuñ hişālleri oldur ki durur pes ğaraż hayvāndan olduğdan sonra olur eger ⁽⁸⁾ bişilmezden öñden dāne müstaħkem olmasa andan menfa‘at dutılmaz ve yimiş dağı göyünmezden ⁽⁹⁾ öñden olsa andan fāyda hāşıl olmaz nefsi insāniyye dağı ma‘ārif-i haķīķate birle şūreti ⁽¹⁰⁾ tamām olmasa ve ahlāķ-ı cemīle birle cevher-i kāmīl olmasa cisminden müfāraķat itdikden sonra ⁽¹¹⁾ hayāt-ı ebedī birle menfa‘at bulmaz ve na‘īm birle mütelezziz olmaz tamām ü kemāl vechi üzre ⁽¹²⁾ müstaķil olmaz nitekim ana raħminde cenīnün hīķati tamām olmasa hayāt-ı dünyāviyye birle müntefi‘ ⁽¹³⁾ olmaz nefsün hūķmi dağı ancılayındur zīrā cesedün ölmekligi nefsün velādetidür nitekim ⁽¹⁴⁾ talķ-ı cebīninün vilādetidür *nefa‘nā Allāhu ve iyyākum bi-fazlihi ve keremihi*¹

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽¹⁵⁾ Çünkü Fīşāğoriş-i Tevhīdī pes

Hikmet-āmīz söz diyicek hoş nefes

İtdi aħsent sözlerine şeh cihān

⁽¹⁶⁾ Kıldı yüz biñ āferīn ve key çehān

Bildi oldur kāmīl ü ekmeļ haķīm

‘Ālim ü fāzıl durur ‘ilmi delim

⁽¹⁷⁾ ‘İlm-i edyān hātırında derc anuñ

‘Ömr-i ebdān ‘ilmine olmış ħarc anuñ

---

¹ Allah size ve bize lütuf ve keremiyle fayda versin.

Küh birle zabt kılmış hikmeti

(18) Aşlı birle hıfz kılmış hey'eti

Ger haḳāyık ger daḳāyık müşkilāt

Her ne şorsañ ḥall ider ol pāk-i zāt

(19) Bu 'Alī Sīnā iremez 'aqlına

Feylesūfān 'āciz olur naḳline

Üç biñ üç yüz dörde kılar devā

(20) Mevt ecelden ğayrıya virür şifā

Kıldı aḥsen aña bī-ḥad şehriyār

Virdi ḥil'at at ü kūldan bī-şumār

(21) Diñle imdi kışşa nedür yār-i cān

Vir şalavāt Aḥmede ammā şādumān

Dāsītān-ı Sām-süvār

[62b] (1) Loḳmān ḥakīm ḳavlince Süleymān ḥazreti 'aleyhi's-selām 'Antāḳiyye şehrinde dīvān-ı 'azīm ḳurup (2) Baṭlamyūs-ı ḥakīmle ve Fīşāğoriş-i Tevhīdile ve cemī' ḥükemā ve 'ulemāyıla cem' olup oturup (3) ḥikmetden hey'etden söz açup dimekte işitmekte ve Rüstem-i Tehemteni daḥı Cebbār-ı A'zāmile muḳābil (4) olup ceng itmede ve Sām-süvār daḥı Kīş- Baḥreynde ammā ki bizüm kışşamız Sām-süvār oğlu Zāl-ı (5) Dāsītāna geldi ki Ḥorāsān şāhını Bedaḥşān meliki Bihrüz şāhı ve Kīş-i Baḥreyn melikleri (6) Ḳaytas ve ḳarındaşı Āmkāş ḥazīneleriyle begleri vezīrlerle Süleymān ḥazretine nāme yazup (7) göndermişdi pes rüzigārıla Zāl-ı Dāsītān daḥı 'Acem pehlivānı Güstehemle Bedaḥşān meliki Bihrüz şāhla ve (8) Kīş-i Baḥreyn meliklerile nāme-i Sām-süvārı ki alup gitdiler

yiye içe kona göçe gelüp ⁽⁹⁾ ‘Antākiyye şınurına yitdiler haber aldılar ki Süleymān peygāmbere ‘aleyhi’s-selām ‘Antākiyye şehrine gelmiş ⁽¹⁰⁾ çok ceng ü cidāl kılmış Batlamiyūs-ı hakīm nām kimesne ‘ilm-i sīmyā birle Süleymānlık saltanatın gösterüp ⁽¹¹⁾ Süleymān katında kemāl ‘ilmin ‘arz idüp adını Süleymān-ı mevcūd koyup ‘ilm-i sīmyāda māhir olduğın ⁽¹²⁾ ve sīmyā kuvvetile Süleymān-vār saltanat göstermege kâdir olduğın bildirmiş andan Süleymān hâzretini ⁽¹³⁾ ‘aleyhi’s-selām da‘vet kılmış hizmetine yüz sürüyü be-gāyet ‘izzet kılmış Zāl-ı Dasitān bu sözleri ⁽¹⁴⁾ işidüp ‘ilmine taḥsīn itdi

[NAZM]

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

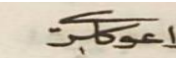
Kıldı taḥsīn ol hakīme şīr-i Zāl

Ancak ola didi ‘ilmiyle kemāl

⁽¹⁵⁾ ‘İlmile kendin Süleymān göstere

Biñ bir ümmet itmeye anı ḥayāl

[NEŞR] hakīm kavlınce Zāl-ı Dasitān ⁽¹⁶⁾ bu sözleri işidüp ta‘accüb idüp andan yine raḥşına süvār olup ‘Antākiyye cānibine ‘azm idüp ⁽¹⁷⁾ kendiler bu taraftan Süleymān-ı nebī daḥı ‘aleyhi’s-selām nübüvvet kürsisinde qarār kılup oturmuşdı ⁽¹⁸⁾ insān melikleri

cinnīler ser-hengleri dīvler zengleri gūllar ⁽¹⁹⁾ ‘afārīt dem-kemükleri sebā‘ pelengleri perri cān-ver nehengleri ḥayyāt ḥaṣarāt siñekleri ⁽²⁰⁾ dīvān-ı Süleymānı ihāta kılup ṭurmuşlardı ve sīmurğıla kuşlar hevā yüzinde kanad kanada ⁽²¹⁾ virüp ṭururlardı Süleymān üzre hevā-yı fenāda sāye-bān kurup pervāz ururlardı [63a] ⁽¹⁾ on iki biñ mu‘cizāt-ı zāhir olmuş enbiyā Süleymānuñ sağ tarafında mihrāblu mihrābında ⁽²⁾ diz çöküp otururlardı evrād tesbīḥ okıyup Allāha tehlīl ve temcīd idüp geçmiş peygāmbere ⁽³⁾ ervāḥına şalavāt getürürlerdi ve yidi biñ yidi yüz yitmiş yidi ḥükemā ve ‘ulemā Lokmān-ı ⁽⁴⁾ Hakīmle ve Batlamiyūs-ı Hakīmle ve Fīṣāgorīs-i Hakīmle ve feylesūf-ı ekberle ve Ağniyānūs-ı Hakīmle ⁽⁵⁾ oturmuşlardı ‘ilm-i ebdāndan ve ‘ilm-i edyāndan bahş iderlerdi nā-gehān müvekkel-i bādān ⁽⁶⁾ Nağmāgā’ yīl melek-i tekvīn Kabṭāgūriş cinnī sem‘-i Süleymānīye ḥaber virdi ki yā nebiyyullāh Sām- ⁽⁷⁾ süvār Zāl-ı Dasitānla şāh-ı Bedaḥşānı Kīş-i Baḥreyn meliklerle göndermiş geliyorur diyüp ⁽⁸⁾ müjde kıldı ḥazret-i

Süleymān ‘aleyhi's-selām işidüp şād olup serverlerden Kartūs-ı ‘Adī⁽⁹⁾ hüküm itdi ki ‘Arab-ı ‘Arbā begleriyle İrān Tūrān dil-āverleriyle Zāl-ı Dasītāna ‘izzet için karşı⁽¹⁰⁾ gitdiler ammā ki halk-ı ‘ālem Batlamiyūs-ı Hākīmle Fīṣāgoriṣ-i Tevhīdi ta‘accüb kılop eyitdiler⁽¹¹⁾ yā nebiyyullāh Zāl-ı Dasītān ol pehlivān-ı Sistān yakın geldüğü ḥazretünize neden ma‘lūm oldu ki⁽¹²⁾ bizümle ‘ilm bahşin iderken der-gāhdan cāsūs gelmedi ve ins ü cinden kimse zāhir olmadı⁽¹³⁾ ve dīv [ü] perriden kimse gelüp görünmedi eger ki ḥazret-i Cebrā’īl gele daḥı biz aña kör saña maḥal degilüz⁽¹⁴⁾ ve ammā ki sizler daḥı maḥām-ı ‘uzlete varmayınca anlar daḥı gelmez billāhi'l-‘azīm bu müşkilimüz⁽¹⁵⁾ ḥall eyle ‘ilmümüz irmedi diyüp su‘āl idince Süleymān peygāmbere a. m. cevāb virüp eyitdi ki⁽¹⁶⁾ yā Batlamiyūs-ı hākīm bunuñ aşlı budur ki her Süleymān dünyāya geldi her birine Hāk te‘ālā bir mu‘cize⁽¹⁷⁾ virdi Süleymān gelmiş ki oturduğu yirden on sekiz biñ ‘ālemi görürmüş her ‘ālemde ne ḥādiṣe⁽¹⁸⁾ oldısa akrānına ḥaber virürmüş velākin Süleymān daḥı olmuş ki Hāk te‘ālā aña dördünci⁽¹⁹⁾ kat kāf kullerinden āyine-i cām-ı gītī-nümā gönderürmüş dāyim ol cām-ı cihān-nümā nazarında tūrmış⁽²⁰⁾ meḡarib meşāriḳ arasında berr ü baḥr yöresinde her ne zāhir olırsa ‘aksi ol cām-ı⁽²¹⁾ cihān-nümāda gö[rü]nürmüş ve Süleymān olmuş ki aña ḥātifden āvāz gelürmüş fī'l-cümle yā hākīm söz [63b]⁽¹⁾ muḥtaşar kılalım ben Süleymāna daḥı ol bahşāyende-i bahşāyiş-ger Allāh ki birdür ezeldür ebeddür *lem yelid velem*⁽²⁾ *yūled velem yekun lehu kufuven aḥaddur*¹ çünkü ravza-i Muḥammedīde ya‘nī ki aḥir zamān peygāmbere ki⁽³⁾ devr-i kamede gelse gerek ḥātemü'n-nebiyyīn ve şefī‘ü'l-müznibīn olsa gerek ḥaqqına *levlāke lemā ḥalākutü'l-*⁽⁴⁾ *eḫlāk* dinse gerek Şāḥif-i Furḳān ḥazretine inse gerek anuñ merḳadı yiri Medīne-i mübāreke olsa gerek⁽⁴⁾ barmağıyla gökdeki ay iki şak kılsa gerek

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Ol Muḥammed merḳadı yirinde men

⁽⁵⁾ Tā‘at itdüm gice gündüz yā ḥasan

¹ (Kur‘ân-ı Kerīm 112: 3-4) “O doğmamış, doğrulmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.”

Ol nebî yüzi şuyına hâtemi

Virdi kıldı Şeh Süleymân zû'l-minen

(6) **NESR** yâ Batlamyûs-ı hâkîm çünkü Muhammed Muştafânuñ şallallâhu ‘aleyhi vesellem yüzi şuyına Allâh te‘âlâ (7) mülkimi arturup nübüvvet hâtemin virüp Süleymânlık salţanatın ki müyesser itdi ben Süleymâna dahı sekiz dürlü (8) mu‘cizât naşîb kıldı **evvel** mu‘cizâtum bu ki Hâk te‘âlâ yıl benüm emrümde kıldı şöyle ki yıl tahtumı (9) felekde götürür gicede gündüzde iki aylık yola yitürür *veli Süleymâne'r-rîha guduvvuhâ şehrun ve revāhuhā* (10) *şehr*¹ ve andan soñra ‘ulvîde hâdiş ve ger kürre-i nârda ve ger kürre-i nesimde yâhūd felek (11) yüzinden bir melek-i müvekkel gelse müvekkel-i bād kim Nağmāgā’ yıl melekdür sem‘üme haber virür il gözinde (12) nihân benüm gözümde *ežheru mine’ş-şems-i* ‘ayân ve eger ki süflîde bir hâdiş olsa eger berr de ve ger (13) baırda rüy-ı zemînde ol müvekkel-i bāduñ tekvîni **Qaytāgūriş**-i Cinnî gelüp haber virür (14) şol haber ki ol ol hâdiş-i aḥbār baña müte‘allik ola gayr-ı āḥir kaḫiyye olmaya meger ki ben delim

(15) **NAZM**

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Aşlı bu ki söyledüm iy pür-hüner

Baña tekvîn virdi destāndan haber

(16) Zāl-ı destān geldi didi sem‘üme

Anuñiçün vāḫıf oldum mā-ḫazar²

NESR (17) ve dahı yâ Batlamyûs-ı hâkîm **ikinci** mu‘cizem budur ki Hâk sübhānehu ve te‘âlâ celle celālehu naşîb (18) itdügi mu‘cizelerden nübüvvet hâtemidür ki naşîb itdi ol hâtem kuvvetiyle cihân mülkin musaḫḫar (19) itdüm dahı ideserem Hâk te‘âlādan istedüm ki baña virdügi salţanat hîç kimseye vermeye *Rabbi heb lî mülken lā yenbeğî li eḫadin min ba ‘dî inneke ente'l-vehhāb*³ ve dahı yâ Batlamyûs-ı hâkîm **üçünci** mu‘cizem budur

¹ (Kur’ân-ı Kerîm) “Süleymân’ın emrine de sabahleyin bir aylık, akşamleyin bir aylık yol giden rüzgarı verdik.”

² Hazar kelimesindeki “z” sesi ض yerine ظ harfi ile yazılmıştır.

³ (Kur’ân-ı Kerîm 38: 35) “Ey Rabbim bana benden sonra kimseye layık olmayacak bir mülk (hükümranlık) bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedicisin.”

ki [64a] ⁽¹⁾ Hallāk-ı ‘ālem ki bī-bedeldür ve Rezzāk-ı a‘zam ki lā-yezāldür baña kuşlar dilin öğretti dağı cemī ⁽²⁾ ma‘ādin ü cemādātuñ ve dürr-i gevher ü la‘l ü yāķütüñ nef‘ini ve zarrını bilürüm ve cemī eşyānuñ ⁽³⁾ tā hattā şecerātuñ şemerātuñ tesbīhlerini *yusebbihu lillāhi māfī's-semāvāti vemā fī'l-ard*¹ mūcibin[c]e ⁽⁴⁾ ‘ilmüme irişür cümlesin fark iderüm kuşlarla hōd söyleşürüm *yā eyyühe'n-nāsu ‘ullimnā mantıka* ⁽⁵⁾ ‘t-tayri ve ütīnā min küllī şey’in² mūcibince ve dağı yā Baṭlamyūs-ı ḥakīm **dördünci** mu‘cizem budur ki ⁽⁶⁾ ins ü cinn vahş u tayr mūr u mār çerende perende emrūme fermāndur ser-keşin dağı Allāh emriyle ⁽⁷⁾ çāker itsem gerek *veḥuşira li-Süleymāne cunūduhu mine'l-cinni ve'l-insi [ve't-tayri] fehum yuze ‘üne*³ ve dağı yā Baṭlamyūs-ı ⁽⁸⁾ ḥakīm ol Qādir-ü pūr-kemāl ü nāzır-ı zū'l-celāl biñ bir ümmeti ḥükmüme maḥkūm itdi tā hattā qarınca cinsi ⁽⁹⁾ dağı baña ḥizmet idüp dīvānuma gelüp benümle kelimāt ider *kāle Allāhu te ‘ālā kālet nemletun yā eyyuhā'n-nemlu-dhulū mesākinukum* ⁽¹⁰⁾ *lā-yaḥṭimennekum Süleymānu vecunūduhu vehum lā yeş ‘urūn*⁴ ve dağı yā Baṭlamyūs-ı Ḥakīm beşinci mu‘cizem budur ki Hāk tebarek ⁽¹¹⁾ baña kıtır çeşmesin itdi ki taḥtımı yıl hevā-yı fenāda getürüp giderken gayb ḥazānesinden kıtır ⁽¹²⁾ çeşmesi serīr üzre kudretile çıkar revān olup akar *ve eselnā [lehu] ‘ayne'l-kıtır*⁵ ve dağı yā Baṭlamyūs-ı ⁽¹³⁾ Ḥakīm ol Celīl [ü] Cebbāruñ Vāhid [ü] Ferd [ü] Şamed [ü] Qahhāruñ **altıncı** mu‘cizeyi ki baña naşīb itdi budur ki şeyāṭīn ⁽¹⁴⁾ neslini benüm emrümde kıldı gāvvaşlar ne emr iderüm baḥr-ı ‘ummāna talup dürr ü mercān ü la‘l [ü] yāķūt çıkarurlar ⁽¹⁵⁾ ve şarrāf mühendislerine buyururum ma‘ādinleri bulup elmāsla zeberced ve pīrūze envā kıymetlü taşlar ⁽¹⁶⁾ getürürler ve isteddüğüm yirde la‘l [ü] yāķūt ve cevāhirden dürr ü mercānı gevāhirden zevāhirden ⁽¹⁷⁾ köşkler ve serāylar kuşurı yok kaşūrlar yaparlar tūrfetü'l-‘ayn içre ⁽¹⁸⁾ ḥāzır iderler ki ādemī-zāduñ elinden gelmez ve’s-şeyāṭīn külli binā’in ve gāvvaşın ve dağı yā Baṭlamyūs ⁽¹⁹⁾ **yidinci** mu‘cizem budur ki biñ bir ümmet ki altı yüz yidi deñizde mevcūddur ve dört yüzi ⁽²⁰⁾ kurudadur cemī‘ine ḥükmüm geçer muṭī‘ine ‘izzet ve ser-keştine ‘azāb u şiddet kılurum tā hattā ki murğān ⁽²¹⁾ içinde hüdhüde dağı ḥizmetümden eksük oldığıçün ‘azāb-ı şedīd kılmak isterüm illā ki bir hüccetile

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 64: 1, 62: 1) “Göklerde ve yeryüzünde olan her şey.”

² (Kur’ân-ı Kerīm 27: 16) “Ey insanlar, bize kuş dili öğretildi ve bize her şey verildi.”

³ (Kur’ân-ı Kerīm 27: 17) “Süleyman’ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları onun önünde toplandı. Hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyorlardı.”

⁴ (Kur’ân-ı Kerīm 27: 18) “Bir karınca söyle seslendi: Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları istemeyerek sizi ezmesinler.”

⁵ (Kur’ân-ı Kerīm 34: 12) “Erimiş katranı onun için akıttık.”

elümden [64b] ⁽¹⁾ ḥalāṣ buldı "*feḳāle mā liye lā erā'l-hüdhüde em kāne mine'l-gā'ibīn*"¹ ve daḥı yā Baṭlamyūs-ı Ḥakīm ol kerīm-i ⁽²⁾ lem-yezel Allāhdur anuñ birligine 'ālem-i māsivā ṣāhid [ü] güvāhdur **sekizinci** mu'cizeyi ki baña naṣīb ⁽³⁾ itdi budur ki bunca salṭanat ki ben ḳulına naṣīb itdi dilerüm ki Beytül-muḳaddes tamām ⁽⁴⁾ idüp anuñcün bir ev yapam her kim ehl-i İslāmdan anda gelüp iki rek'at namāz ḳılsa ḥaḳ ⁽⁵⁾ te'ālā anı ḡarīḳ-i raḥmet eyleye raḥmet-i ḥvāni birle toylaya Cebrā'īl 'a.m. ḥaber getürdi ki ⁽⁶⁾ yā Süleymān Ḥaḳ te'ālā ol du'ānı müstecāb eyledi atañ Dāvūd peygāmbere yapmağa ⁽⁷⁾ naṣīb olmayan Beytül-muḳaddesün bināsı itmāmını saña müyesser itdi çün bu sözi ⁽⁸⁾ işidüp ṣād olup secde-i şükr itdüm eyitdüm ki yā Rabbi baña tavfīḳ vir tā ki rüzī ḳıldıguñ ⁽⁹⁾ salṭanatuñ memleketün ni'met-i şükrin yirine getürem nitekim atam Dāvūd peygāmber 'aleyhi's-selām 'ibādet ⁽¹⁰⁾ idüp şükrin yirine getürdi **ḳāle'llāhu te'ālā** "*en eşkura ni'meteke-lletī en'amte 'aleyye ve 'alā vālideyye*"²

⁽¹¹⁾ **NAẒM**

[*fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*]

Ol Ḥudā ki virdi baña salṭanat
İtdi himmet 'arza ḳılup memleket

⁽¹²⁾ Çākerümdür ins ü cinn mūr u mār

Lāzım oldı şükr ḳılam her cihet

Der-Beyān-ı Āmeden-i Zāl Dasıtān Bedr-gāh-ı Süleymān 'Aleyhi's-selām

⁽¹³⁾ ḥakīm ḳavlince Baṭlamyūs-ı Ḥakīm Fīṣāḡoriṣ-i Tevhīdī birle ⁽¹⁴⁾ aḳrānı ḥükemā vü 'ulemā bile Süleymān bin Dāvūduñ mu'cizātın kim mübārek ağzından işitdiler ⁽¹⁵⁾ Ḥaḳ te'ālānuñ virdügi memleketine salṭanatına ḥayrān ḳalup ta'accüb idüp andan cemī'si ayak ⁽¹⁶⁾ üzere ḳalkıp yā Süleymān Süleymānluk mübārek olsun diyü devletine du'ā ḳılup ḥizmetine ⁽¹⁷⁾ yüz tutdılar andan Süleymān ḥazreti 'aleyhi's-selām emr itdi dīvān-ı 'azīm ⁽¹⁸⁾ tezyīn itdiler biñ bir ümmet uluları yitmiş iki milletün yüzi şuluları ⁽¹⁹⁾ yirinde ḳarār ḳılup oturdılar bular bunda ammā ki ez-īn cānib Zāl-ı Dasıtān ⁽²⁰⁾ daḥı yaḳın gelicek bir

¹ (Kur'ân-ı Kerīm 27: 20) "ve şöyle dedi: "Hüdhüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?"

² (Kur'ân-ı Kerīm 27: 19) "Hem bana, hem anne ve babama verdiğin bunca nimete şükretmemi."

kenāra bār u büngāhların urup hayme ve har-gāhların kurup ⁽²¹⁾ kaṭār mehārları çökerdiler andan pīş-keş yaraqların görüp Bedaḥşān šāhı Bihrüz šāh [65a] ⁽¹⁾ ve Kīş-i Baḥreyn melikleri Qayṭasıla Aqvās ‘aẓīm pīş-keşleri müheyyā kılup Zāl-ı Dasitānı ⁽²⁾ oña şalup Süleymān cānibine gelüp giderken Süleymān ḥazreti ‘aleyhi's-selām gönderdiği dil-āverlerle ⁽³⁾ Qardūs-i ‘Ādī ol Pehlivān-ı Şeddādī Zāl-ı Dasitāna karşı varup görüşip ḥāl u ḥāṭır soruşup ⁽⁴⁾ ol memleket ıssı beglerle merḥabālaşup bileşüp ‘izzetile alup Süleymān dīvānına girdiler ⁽⁵⁾ evvel Zāl-ı Dasitān nāme-yi Sām-Süvār elinde zıkr-i sübhānī dilinde der-gāh-ı Süleymānīden içerü ⁽⁶⁾ girüp ‘aẓīm pīş-keşler çeküp yidi yirde baş koyup taht u pā öpüp andan baş kaldırup ⁽⁷⁾ Süleymān ḥazretine selām virüp nāme-yi Sām-Süvārı taht merkezinde koyup devām-ı devletine du‘ā ⁽⁸⁾ kılup eyitdi kim

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Ey emīr-i ins ü cinn mūr u mār

Ol cihānda devletile üstüvār

⁽⁹⁾ Devletüñde fetḥ olup mülk-i Bedaḥş

Kīş-i Baḥreyni alupdur Sām-Süvār

NEŞR ⁽¹⁰⁾ ḥakīm qavlince Zāl-ı Dasitān bu vechle du‘ā kılup daḥı eyitdi ki yā nebiyyullāh ‘ālī ḥazretüñe Sām-Süvār ⁽¹¹⁾ muḥibbūñ nāme gönderüp ḥālını i‘lām itdi ba‘dehu eger mülk-i Bedaḥşāndur ve ger mülük Kīş-i Baḥreyn ⁽¹²⁾ devām-ı devletüñde cümlesin fetḥ idüp beglerini tapuña gönderdi ammā ki qarındaşuñ Adīnā bin Dāvūd ⁽¹³⁾ cān qorḥusından kaçup pehlivānlarla gemilere binüp deryā yüzine gitdiler Rüstem-i Tehemten ⁽¹⁴⁾ ‘Acem ve ‘Arab dil-āverlerle kırk pāre gemi tonadup ‘aḳabince gönderdi ve kendüzi ⁽¹⁵⁾ Hindüstān cānibine ve Sindüstān tarafına cāsūslar gönderdi ki Adīnāyı tecessüs ⁽¹⁶⁾ ideler eger deñizden kaçup kırıya çıkarsa Sām-Sāra ḥaber vireler bunuñ üzerine ⁽¹⁷⁾ leşkerin cem‘ idüp Kīş-i Baḥreynde kendüsi oturup bizleri ḥazretüñe nāmeyle bunda ⁽¹⁸⁾ gönderdi ki her ne emr olursa aña göre ‘amel ide ve illā kaşdı budur ki Adīnāyı ⁽¹⁹⁾ ele getirüp şerrini ‘ālemden götürmeyince qomaya diyüp emr-i Süleymānīye çeşm u gūş oldu ⁽²⁰⁾ Süleymān peygāMBER ‘a.m. Zāl-ı Dasitān sözün ki diñledi emr itdi Sām-Süvār kürsīsine ⁽²¹⁾ Sām-Süvār yirine geçüp oturdı andan nāme-yi Sām-Süvārı eline alup mührin getürdi

dağı Loqmān-ı Hākīm [65b] ⁽¹⁾ eline virdi kim okuyup muṭāla‘a kıla hākīm dağı mektup
alup maẓmūnına muṭalli‘ olup eyitdi ki

[NAẒM]

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽²⁾ Didi Loqmān iy emīr-i şehriyār

Böyle dimiş nāmede Sām-ı süvār

Kim be-nām-ı nāme evvel ism-i İlāh

⁽³⁾ Birliğine māsivā olur güvāh

Qādir ol ki hilkat itdi ‘ālemi

‘Ālem içre devridüpdür ādemi

⁽⁴⁾ Fā‘il-i muhtār-ı Hāk Yezdān-ı pāk

Hikmetile oldı semek dağı simāk

Kim haqīkat zātıdur ‘ayn-ı vücūd

⁽⁵⁾ Kim melek hāmid felek kıılır sücūd

Biñ Süleymān der-gehinde bir neml

Qudretinde vālih anuñ her ‘aql

(6) Hüküm anuñdur "yef‘alullāh mā-yeşā’"¹

Andan artuğ gözlemek ‘ayn-i haṭā

Nāme benden ḥazretüñdür şehriyār

(7) Hükümüñe çāker durur mūrıla mār

Devletüñde iy emīr-i pūr-hüner

Düşmeñüne bulmuşum feth ü zafer

(8) Ol Ḥorāsān mülkini feth itmişüm

Hem Bedaḥşān mülkini de tutmuşum

Kiṣ-i Baḥreyne gelüben işbu dem

(9) Anı dāḥır² feth kıldum bende hem

Līk Adīnā bin Dāvūd ol emīr

Kaçdı baḥra terk idüp tāt u serīr

(10) Rüstemi ardınca gönderdüm anuñ

Ben tırurum gözedüp emrūñ senüñ

Kaşdum ol Hinde varup leşker çekem

(11) Kim müselmān olmaya ḥaṇçer çekem

---

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 14: 27) “Allah dilediğini yapar.”

² Vezin gereği ‘ harfi kullanılmıştır.

Dostuñā ‘izzet kılam ġāyet tamām

Düşmenüñden tıġle alam intikām

(12) Ol Bedaḥşān şāhını iy şeh cihān

Ḳapuna göndermişüm añla hemān

Kīş-i Baḥreynüñ emīrin daḥı hem

(13) Der-gehe göndermişümdür pīş ü kem

Emrūñe çāker olup ḥızmet kıla

Ḥızmetüñi cānına minnet bile

(14) Līk gönder anları baña gele

Hind u Sinde varmaġa pīş-rev ola

Vir icāzet tā ki men Hinde varam

(15) Ser-keşin kılıc urup yoldan irem

Hem Adīnā Hinde varur ‘āķibet

K'anca yokdur ‘ālī a ‘zam memleket

(16) Şāhınuñ biñ fıl-i Maḥmūdı var

Yüz güzīn yüz biñ eri mefsūdı var

Leşkerine yok durur hadd u şümār

(17) Milketine daḥı pāyān hem qarār

Pes Adīnā umarum anda gele

Şāh-ı Hindī kendüye mesned kıla

(18) Tutmayınca men Adīnā ḥazretin

Başdan anuñ iresince devletin

Dönişüm yok işbu yoldan Ḥaḳ bilür

(19) Kim baña anı tutmamak ğayret gelür

Himmet it kim ben kuluñ anı tutam

Yā dirile yā idem cūdın ‘adem

(20) Vir icāzet iy emīr-i mu‘teber

Hind u Sindi feth idem bulam zafer

Böyle diyüp nāmede Sām-süvār

(21) Āḥir itmiş söz ne ise kām-kār

Diñle imdi Zāl-ı Dastān kışşasın

Vir şalāvāt def idüp dil ğuşşasın

[66a] ⁽¹⁾ NEŞR Ḥakīm ḳavlınce Süleymān peygāmber ‘aleyhi’s-selām Sām-süvār nāmesinden ⁽²⁾ bu ḥaberleri ki işitdi erligine taḥsīn kılup daḥı dönüp server-i selāṭīnlere

eyitdi ⁽³⁾ yā server-i selāṭīnler cihānda bahādur dil-āver şāhib-kırān-ı server varısa yine Sām-süvār ⁽⁴⁾ pehlivāndur ki cecdi Nerrīmān ve Kerrīmāndur diyüp erligine taḥsīn kılup cemī server-i selāṭīnler ⁽⁵⁾ daḥı baş qaldırup eyitdiler ki yā Süleymān-ı zamān ne cihān serāyına bir daḥı ḥazretūn mişālī Süleymān-ı ⁽⁶⁾ zamān ve ne ḥod Sām-süvār mişli pehlivān-ı cihān gelecekdür ve ne Loḳmān-ı Ḥakīm mişālī ṭabīb-i ḥāzīḳ ⁽⁷⁾ ve ne ‘ilm-i sīmyāda Fīşāğoriş-i Tevhīdī mānendi şāhib-hüner vezīrlige lāyık şāhib- ⁽⁸⁾ vüçüd geliserdür diyüp du ‘ā kılıcaḳ Süleymān ḥazreti ‘aleyhi’s-selām emr eyledi şāh-ı Bedaḥşān ⁽⁹⁾ Bihrüz şāhı ve Kīş-i Baḥreyn melikleri Ḳayṭāsı ve Aḳvāşı alup der-gāhdan ⁽¹⁰⁾ içerü getürdiler anlar daḥı dīvān-ı Süleymānīyi görüp serīr öñinde yüz yire sürüp ⁽¹¹⁾ taḥt-pā öpüp daḥı Süleymān devletine du ‘ā kılup pīş-keşlerin çekdiler yine evvel Bedaḥşān ⁽¹²⁾ şāhı yüz ḳadeḥ çekdi ki ser-cümlesi yāḳūt-ı rümmānīden ve la‘l-i Bedaḥşānīden ki her bir ḳadeḥūn ⁽¹³⁾ kıymeti yidi iḳlīm ḥarācı degerdi ve ‘aḳabince biñ maḥbūbe kenīzek çekdi ki her bir sīm-ten ⁽¹⁴⁾ serv-ḳad lāle-ḥad ellerinde altun gümüş şurāḥī menḳūrlar getürürler va anlaruñ ‘aḳabince ⁽¹⁵⁾ biñ Muḡāl-Çīn ḥāş ḳullar çekdi ki her birisi uşağı irisi ḥūblar maḥbūblar ⁽¹⁶⁾ maṭlūblar ellerinde ḥarīr ḳumaşlar götürürler ve anlaruñ ardınca yüz ḳatar hecīn ⁽¹⁷⁾ develer ki her birisinūñ arḳasında ikişer şandūḳ her şandūḳ içinde nāfe-i Çīn ve şandal ⁽¹⁸⁾ kāfūr ‘ūd ve ‘anberdi ve her deveyi birer Hindī ‘abd yedirdi ve anlaruñ ‘aḳabince yüz tavīle ⁽¹⁹⁾ bād-pāy-i āhen-nāḥun ḥāş tāzī atlar çekdi ki yoḳışda tavşanı inişde seyli segirdmekde şā‘iḳa ⁽²⁰⁾ ve yilmekde yili geḳerlerdi ve anuñ ‘aḳabince yüz ḳatar şeb-reng ḳatırlar çekdi ki her birinūñ ⁽²¹⁾ yükleri cebe ve cevşen tiḡ ü teber ve siper idi ma‘a‘l-ḳışsa anuñ ‘aḳabince Kīş-i Baḥreyn **[66b]** ⁽¹⁾ melikleri Ḳayṭāsıla Aḳvāş daḥı serīre ḳarşu yüz sürüyüp taḥt-pā öpüp eyitdiler ki ⁽²⁾ pādīşāh-ı cihān iy emīrū‘l-ins ve‘l-cānn minnet ol Ḥudāya ki mübārek cemālūñi gördük ⁽³⁾ mü‘min ve müselmān olup emrūñe itā‘at kılup ḳāker olduḳ diyüp ol daḥı la‘l ⁽⁴⁾ u cevāhirden kıymeti taşdan ḥātem ḳaşdan ḳuldan ḳaravāşdan ol ḳadar ‘azīm pīş-keşler ⁽⁵⁾ çekdi ki Süleymān ḥazreti āferīn kılup istiḥsān itdi andan ol melik-i zamān ḥükm ⁽⁶⁾ itdi Bedaḥşān meliki Bihrüz şāh server-i selāṭīnler şaffında sağ ḳolda Ḥorāsān ⁽⁷⁾ şāhınuñ altı yanında oturdı ve Kīş-i Baḥreyn melikleri Bihrüz şāhuñ şaff-ı ni‘ālinde oturdılar ⁽⁸⁾ ḳāşni-gīrlar daḥı ḥ^v[ā]n-ı Süleymānı getürdiler yitmiş iki millet insān melikleri naḳarına ⁽⁹⁾ envā‘ dürlü ni‘metlerle sofralar çeküp altun gümüş sinīler ḳonılup ve cinnīler ⁽¹⁰⁾ ve perīler naḳarına sīm ü zer micmerler içine ‘ūd u ‘anber-i kāfūr yaḳup buḥūr idüp ⁽¹¹⁾ getürdiler ki ḡidā-yı rūḥānī taḥşīl ideler ve andan soñra ervāḥ-ı melik melikū‘l-Meymūn ⁽¹²⁾ u‘l-a‘zam kırḳ kez yüz biñ cinnle baḥr-ı

‘ummāndan kara tağlar gibi balıklar⁽¹³⁾ çıkarup getürdiler kassāmlar üşe gelüp ol balıkları pāreleyüp⁽¹⁴⁾ kellelerin ejdehālara evrānlara kısmet kılup ve bağrın bağırsakların hayyāta⁽¹⁵⁾ haşerāta bahş itdiler ve andan soñra Dāsir-i Tekvīnle kırk kez yüz biñ⁽¹⁶⁾ cinnīlerle Heyhāt Şahrāsından hubūbāt getürdiler dāne yiyen kuşlara⁽¹⁷⁾ kısmet itdiler ve on biñ cinnī dahı Hindūstān cezāresinden ‘ūd u şandal-ı⁽¹⁸⁾ kāfūr müşk-i za‘ferān getürdiler altun gümüş micmerler içinde yakup ervāh-ı⁽¹⁹⁾ cinnīsini cem‘ idüp nazarında kodılar ve on biñ cinnī dahı bahr-ı Sindden ‘anber⁽²⁰⁾ getürdiler bakır legende koyup Ehrimenler nazarına iletdiler ve biñ cinnī dahı tūtīler⁽²¹⁾ içün Mışrī şeker getirüp ‘arz itdiler şeker-şiken tūtīlere bahş itdiler [67a]⁽¹⁾ ve andan soñra maṭbah-ı Süleymānīden on biñ şığır on biñ deve yüz biñ koyun⁽²⁾ getirüp yırtıcı tırtıcı kuşlara sibā‘a ve hayvānāta bahş itdiler şöyle ki ins ü cinn vaḥş [u]⁽³⁾ tayr mūr [u] mār çerende ü perende cemī‘ sine münāsebetine göre rızk bahş itdiler ve andan⁽⁴⁾ soñra Süleymān-ı nebī nazarına fağfūrī çinī içinde enār ağacı gülünü arpa kuruşasını⁽⁵⁾ sofray-ı Halīl döşeyüp nazarında kodılar andan ḥazreti Süleymān ‘aleyhi’s-selām eline⁽⁶⁾ arpa kuruşını alup nar ağacı gülüne katık kılup bi’smi’llāh diyüp ağzına iletmede bu yaña çāvuşlar⁽⁷⁾ çağrışup ḥ[ā]n-ı Süleymānīye şalā dur dirler insān melikleri yir yir ni‘metlere kol şunup⁽⁸⁾ yimege yüz tıtdılar ve cinnīler ser-hengleri micmerlerde yanan buḥūrāta ağız açup göz⁽⁹⁾ tıtdılar envā‘ buḥūrdan gıdā-yı rūḥānī taḥşīl itdiler ve insān cinsi envā‘⁽¹⁰⁾ ni‘met yiyüp nefse gıdā virmesin ta‘cīl tıtdılar ve andan soñra hayvānāt-ı sibā‘ pençe⁽¹¹⁾ urup leşleri yiyüp yırtmağa başladılar ve yırtıcı kuşlar kaynaç çalup etleri ditmege⁽¹²⁾ başladılar ve hubūbāt yiyen etyār cinsi dāneleri dirmege ve nefse gıdā virmege başladılar⁽¹³⁾ ve tūtī şeker-pārelerin beşer-şıfat ellerine alup leb-i maḥbūblayın emüp tatmağa bülbül-i⁽¹⁴⁾ şīrīn-gūyā gibi ba‘de’t-ṭā‘ām şīrīn elḥānıla ötmege başladılar ve zübāb [ü] meges zenbūr⁽¹⁵⁾ karıncayla kaynaşup bağır bağırsak yiyüp oynaşup ve ‘akārīb ser-hengleri önlü önindeki⁽¹⁶⁾ bağır [u] şikem riştelerine üşe gelüp naşīblü naşībın yutmağa başladılar ol yidi başlu yil evrenge⁽¹⁷⁾ ol mağāra ağızlu cehennem odı gözlü ejderhālar dahı ağzın açup ol tağ gibi⁽¹⁸⁾ balıklarūñ kellerin yutmağa başladılar ammā şol cennetden çıkan yılan ki ismi şāh-mārān-ı⁽¹⁹⁾ dur hubūbāt yiyen kuşlar re’īsī cennetden sürilen tāvus birle bir yire gelüp⁽²⁰⁾ yimeyüp içmeyüp tesbīḥ-i Ḥaḳḳa meşğül oldılar zīrā ki anlarūñ ta‘āmı melek-şıfat tesbīḥ⁽²¹⁾ leridi zıkr-i Ḥaḳḳa meşğül oldılar

NAZM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Biñ bir ümmet ne ki varsa ol zamān

[67b] ⁽¹⁾ Nefsine virdi ğıdāsın ins ü cān

Ba'd ez-ān dillü dilince Haḫḫa şükr

Ḳıldılar sen vir şalāvāt şādumān

⁽²⁾ **NEŞR** Ḥakīm ḳavlınce çünki ḥ^v[ā]n-ı Süleymānī yinildi ve içildi şafdan sofralar götürölüp ⁽³⁾ cinnīler öñinden micmerler alınup pirlü dilinden du'ā ḳılınup andan müvekkeli-i bād emr itdi ⁽⁴⁾ bād-ı şarşar esdi yirüñ ḥār u ḥāşākin mezbelesin ve ḳuşlar nafaḳasından artan ḥubūbatı ⁽⁵⁾ yırtıcı ve tırtıcı cān-verler yidügi leşden ve başdan ziyāde faẓlayı ve ḥaşerātdan ḥayyātdan ⁽⁶⁾ baḳıyye ḳalan leş baş cemī' silüp süpürüp pāk idüp alup baḥr-ı 'Ummāna dökdi ve andan ra'd-ı ⁽⁷⁾ felege emr oldı ḥükm-i sübhānī emr-i Süleymānī birle bulutları gök yüzine ağırdılar yigirmi ⁽⁸⁾ beş fersah miḳdārı yiri ki 'asker-i Süleymān ihāta itmişidi biñ bir ümmet tutmışıdı ⁽⁹⁾ yağmurlar yağup yirüñ çuḳurları tolup vuḥūşdan tuyūrdan mūr [u] mārden çerrende [ü] perende ⁽¹⁰⁾ den ser-cümle şusız olandan ol yağın yağmur şuyından şulandılar ḳana ḳana içüp ⁽¹¹⁾ ḳandılar yir yüzün yağmur dahı yağup tozı başdırup nem-nāk idince Süleymān 'aleyhi's-selām ⁽¹²⁾ müvekkeli-i bād-ı şabāya ḥükm itdi nesīmleyin esdirmege başladı nite

[NAZM]

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Esdi dīvān içre çün bād-ı nesīm

⁽¹³⁾ Kim ḥayātı buldı andan her remīm

Esdügince virüben cāna ḥayāt

Şükr iderdi göriben ḥalḳı dilim

(14) Der-Beyān-ı Nāme-Firistāden Ḥazreti Süleymān 'a.m. Be-Sām-süvār

Hakīm kavlince çünki ni‘met yinildi du‘ā dinildi bād-ı şarşar ferrāşluk ⁽¹⁵⁾ idüp hār u hāşāki süpürdi ve ebr-i nīsān saķāluk hizmetin ⁽¹⁶⁾ yirine getürdi ‘asker-i Süleymān tırdığı şahrāya şu sepüp hāki nem-nāk idüp hevānuñ ‘ufūnātın ⁽¹⁷⁾ ki getürdi andan Süleymān peygāmbere ‘aleyhi’s-selām emr itdi Āşaf bin Berhıyā yirinden tırup ⁽¹⁸⁾ Bedahşān şāhıla Kīş-i Bahreyn melikleri getürdikleri pīş-keşleri la‘l u cevāhir ⁽¹⁹⁾ taşları at ve kul karavaşları deve katır yüklerle kumaşları cemī‘ oturan ⁽²⁰⁾ beglere insān meliklerine dīv ‘ifrīt ser-henglerine bahş idüp miķdārlu miķdārına göre üleşdürdiler ⁽²¹⁾ şöyle ki hükemāya ve ‘ulemāya vüzerāya umerāya maķşūdınca bahşış itdiler hiçbir habbesin Süleymān [68a] ⁽¹⁾ kabūl kılmadı andan Zāl-ı Dasitāna hil‘at-i hāş giyürüp ve Bedahşān ve Kīş-i Bahreyn melikine ⁽²⁾ hil‘at u tāk u kemer ‘atā kılup ol kadar bahşış itdi ki her birisi gānī oldılar ⁽³⁾ andan Āşaf bin Berhıyāya hüküm itdi bir nāme yazdı ki Hind ve Sindi feth ide ser-keşin kırup muṭī‘ine ⁽⁴⁾ āmān vire Adīnā bin Dāvūd daḥı eline girürse getüre ve bir daḥı ağız haberi Zāl-ı Dasitāna ışmarladı ⁽⁵⁾ ki Sām-süvāra benden selām kılup diyesin ki Hinde Sinde leşker çeküp varsun ben daḥı inşā‘allāh ⁽⁶⁾ Kudūs-i mübāreke varurum Mışrdan gemiye ve Mekke Allāhdan rās-ı Nīle Kūh-ı Billūra varmağa andan Hudā buyurursa ⁽⁷⁾ Hindustān mülkine varup Ādem-i şafī kabrini ziyāret ziyāret kılmaķ isterüm hemān maķşūdum oldur ki ⁽⁸⁾ anda Sām-süvārla buluşavuz ammā ki her ne hādişe olursa dāyim bize bildürmek ardınca olsun ⁽⁹⁾ diyüp Sām-süvāra yazılan nāmeyi tamām idüp Āşaf durup Süleymān eline virdi Süleymān peygāmbere ⁽¹⁰⁾ daḥı ‘aleyhi’s-selām nāmeyi görüp üzerine mühr-i hātem urup getürüp Zāl-ı Dasitāna şındı ve andan ⁽¹¹⁾ yidi iklim harācı deger bir hil‘at-i hāşıla egnine bir kemer-i keyānī biline ve bir gürz-i mirrīh [ü] keyvānı Sām- ⁽¹²⁾ süvāra gönderdi andan Zāl-ı Dasitāna ol gelen melikleri yine yoldaş kodı varuñ Sām-süvār ⁽¹³⁾ hizmetinde oluñ Hindustān fethini böyle kılup diyüp istimālet virdi gitdiler tabl u ‘alem hayl [u] ⁽¹⁴⁾ haşem çeküp şubḥ-dem yola girüp gitdiler ‘azm-ı Sām-süvār itdiler ammā ki anlar gidicek ⁽¹⁵⁾ diyü cin ser-hengleri yir yir ayağ üzre kalkup eyitdiler ki yā nebiyyullāh ḥazretüñ ḥod Süleymān-ı ⁽¹⁶⁾ zamāndur yitmiş iki millet hükümüne maḥkūm ve biñ bir ümmet emrüne me’mūr Sām-süvāra minnet ⁽¹⁷⁾ idince bir kaç dīv ü cinn ser-hengine hüküm kıl Adīnāyı kadayısa tırfetu’l-‘ayn içinde bulup ⁽¹⁸⁾ getürelüm nazaruña yitürelüm Sām-süvār minnetin ortadan götürelüm ve eger murāduñ Hind ve Sindi ⁽¹⁹⁾ feth itmekdeyse hüküm eyle Hind ve Sind pādīşāhların kaşrıla serāyıla ḥadem u haşemile tabl ⁽²⁰⁾ u ‘alemile yir ü şu tavar u rüzıla getürelüm nazaruña yitürelüm

buña ne Sām-süvāra minnet ⁽²¹⁾ idüp ādemī-zād çerisin göndermek gerekdür diyüp bir yir şeyātīn nesli bir yir ta ‘addī kılıcağ Süleymān [68b] ⁽¹⁾ Süleymān peygāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi ki yā cinnīler ser-hengleri ben Adīnānuñ ardınca cin degül perī ⁽²⁾ degül emrullāh birle elümden gelür ki kuṭbu’l-aḳṭāba ḥükm idem yā Hızr İlyāsa buyuram Allāhuñ irādetile ⁽³⁾ ṭurfatu’l-‘ayn içinde Adīnāyı baña tutup getüreler ve illā ki Sām-süvār ki pehlivāndur ğazā kılıcı şāhib- ⁽⁴⁾ kırānumdur benden dilek itdi ki on iki sıbtuñ dil-āverlerini ‘Arab-ı ‘Arbā serverlerini sekīneyi ⁽⁵⁾ bile baña teslīm eyle senüñ eyyām-ı devletünde Ḥorāsāna ve Sindüstāna ve Kīş Bahreyne ve Gürcistāna ⁽⁶⁾ ve Hündüstāna kılıc urayın Allāhuñ vaḥdāniyyetine şirk getüren kāfirlere cezā kılayum ḳanların ⁽⁷⁾ ḳara yire ḳarayın ğazā şevābın ḥāşıl kılam ölenümüz şehīd öldürenümüz sa‘īd olsun ⁽⁸⁾ mü’ min olup īmān getürenleri āzād idelüm müşriklerüñ cānın alup üftād[e] idelüm ve daḥı ⁽⁹⁾ ḳarındaşuñ Adīnā bin Dāvūdı ol ḥasūd re’īs-i mafsūdı ele getürelüm şerrini ‘ālemden götürelüm ⁽¹⁰⁾ ammā be-şartı anuñ benüm ‘aḳabümce yurduma veyāḥūd Adīnāyı ele getürmege zinhār şeyātīn nesli ⁽¹¹⁾ ‘afārīt aşlından kimse göndermeyesin tā kim biz mağlūb düşmeyevüz ve şeyātīn nesli ğālib ⁽¹²⁾ ḳavī olup itmeyeler kim biz olmasağ Sām-süvār ādemī-zād leşkerile ne becerürdi ⁽¹³⁾ ne Adīnā bin Dāvūdı ele getüribilürdi ne ḥod Hindüstānı feth idüp muṣaffer olurdu ⁽¹⁴⁾ diyüp baña and virmiş ki bu ḥuşuşda cinn ü perrīden dīv [ü] ‘afārītten Sām-süvār ‘aḳabince ⁽¹⁵⁾ kimseye göndermiyem Allāha ışmarlayam tā kim Sām-süvār benī İsrā’īlün on iki esbātı beglerle ⁽¹⁶⁾ ‘Arab u ‘Arbā beglerle ve Sīstān dil-āverleriyle Zāvilsitān serverlerle Hindüstān ⁽¹⁷⁾ kāfirlerine kılıc urup ğazā kılalar ve Adīnā bin Dāvūdı daḥı ele getürüp cānına cezā ⁽¹⁸⁾ kılalar ol cihetdendür ki men Adīnā ardınca kimse göndermedüm ve Sām-süvāra daḥı ⁽¹⁹⁾ yardım göndermedüm kerāmet-i ādem zāhir olmağıçün beglerüm ğazā kılop şevāb ⁽²⁰⁾ bulmağıçün

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Böyle diyüp şeh Süleymān ol zamān

Ġam-ğīn oldu işidüp ervāḥ-ı cān

⁽²¹⁾ Diñle imdi nolisardur kışşayı

Hoş şalāvāt virgil ammā şādumān

Der-Beyān-ı Hased Kerden-i Ehrimeniyān [69a] ⁽¹⁾ ve Cinniyān-ı Der-Haqq-ı Sām-süvār

Hakīm kavlince kaçan ki hıdīv-i zemīn ü zamān-sālārı mūr u mār ve ⁽²⁾ vahş u tayr ve ins ü ervāh cinn ü cān şāh-ı şāhān-ı cihān ya'nī zıll-ı Raḥmān şeh Süleymān ⁽³⁾ 'aleyhi's-şalāvātullāhi te'ālā ve's-selāmuḥu Sām-süvār hakkında böyle diyüp ta'rīf idicek nesl-i ⁽⁴⁾ şeyātīn götürmeyüp dīv cinn ser-henglerine güc gelüp gönüllerinde Sāma kīn tutdılar ⁽⁵⁾ velākin ol hīnde¹ Süleymān korkusundan nesne dimediler ammā çünkü meclis-i Süleymān ol gün ki ⁽⁶⁾ tağıldı Zāl-ı Dasītān daḥı Bedaḥşān meliki Bihrüz şāhıla ve Kīş-i Baḥreyn melikleri ⁽⁷⁾ Kaytās ve Akvāşıla ḥayl u ḥaşem ṭabl u 'alem birle nāme-yi Süleymānı alup 'azm-ı ⁽⁸⁾ Sām-süvār kılup gıtdiler Kīş-i Baḥreyne yitişmege cehd itdiler bizüm kışşamuz ez-ān cānib ⁽⁹⁾ **cinniler sultānı Elhenc-i Cinnīye** ve Semendün-ı Hezār Yek-deste geldi nite ikisi bir yire cem' olup ⁽¹⁰⁾ Kaṇtaḥār-ı 'ifrīt ve Ca'ca'a-ı dīvi getirüp tırdı bir ḥalvet yire varup oturdılar ⁽¹¹⁾ andan Semendün-ı Hezār Yek-dest biñ bir ellerin każālayın felege kaldırup tāşasından beñiz ⁽¹²⁾ şarardup tutaḥ tepserdüp göz qarardup Elhenc-i Cinnīye eyitdi sen bilürsin ki Sām-süvār ⁽¹³⁾ benüm üç elümi düşürmişdür başuma belā ve muşibet zenbūrın üşirmişdür baña bu ḡayret yitir ki ⁽¹⁴⁾ şimdiki ḥālde Süleymānuñ sözün işitdiñüz mi Sām-süvārı nice ta'rīf itdi insānı şeyātīn ⁽¹⁵⁾ nesli üzre tercīḥ kıldı Sām-süvār arkasında hīç bize 'azāb ihtiyāc göstermedi imdi ⁽¹⁶⁾ eger ki Sām-süvār Hindi ve Sindi alacaḥ olırsarsa ser-keşin ḡam ḡam kılıcıla kırup baḡısın ⁽¹⁷⁾ kendüye fermān-ber kılacak olırsa Süleymān bize hīç raḡbet itmeyecekdür ne'uzu billāh ki Adīnāy ⁽¹⁸⁾ daḥı ele getüre Süleymān aña ol 'izzeti kıla ki nübüvvet taḥtı üzerine çıkarup yanına alup ⁽¹⁹⁾ bile otura imdi biz bu derde duyamazuz perrīler sultānı ḡayn atasıdur ve cinniler meliki ⁽²⁰⁾ Rūḡ-şāh-ı Cinnī ḡāyet dostıdur aña daḥı hīç lā diyemezüz ammā o uşda Kaṇtaḥār-ı 'ifrīt ⁽²¹⁾ ve Ca'ca'a-ı Dīv ve sen ki cinnī melikisin Elhenc-i Cinnīsin benümle ittifaḡ idüñ nihānī Süleymāndan gizlü **[69b]** ⁽¹⁾ Sām-süvāra bir iş yazını kış nūşını nīş idelüm şöyle ki ciger-kūşesini cezā'ire düşirelüm ⁽²⁾ ve ol Adīnā bin Dāvūdı Sürḡ-bād-ı Cinnīye gönderelüm ve Hindüstān melikine daḥı İblīs-i la'īn ⁽³⁾ varup iḡvā vürsün ol ḡadar leşker cem' itsün ki Sām-süvār aña zafer bulmayup 'āciz ⁽⁴⁾ ḡalsun ve Sürḡ-bād-ı Cinnī daḥı Adīnā bin Dāvūd eline giricek lā-cerem dīv cinn çerisin çeküp ⁽⁵⁾ Süleymān üzerine gelecekdür anca ceng ü cidāl kılacakdur Rüstem daḥı cezāyirden cezāyire ⁽⁶⁾ düşüp ser-gerdān olacakdur ve

¹ hīn kelimesi zaman anlamında kullanılmıştır.

Sām-süvār daḥı Hindüstān leşkerine tākāt getürmeyüp ⁽⁷⁾ hezīmet bulup girizān olacaḥdur ol zamān Süleymān ḳadrimüz bile

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

⁽⁸⁾ Eyle diyüp itdiler bī-ḥad ḥased

Bilmediler ki mu‘īndür aña Aḥad

Herkese Allāh itse yāveri

⁽⁹⁾ İns ü cin bulmaz [e]ger kılsa cehed

Der-Beyān-ı Āmeden-i İblīs-i La‘īn vü Ḥīle [vü] mekr-i vü Tedbīr-i Īşān

⁽¹⁰⁾ Ḥakīm ḳavlince Semendün-ı Cinnī böyle deyicek Elhenc-i Cinnī daḥı anuñ sözine uyup igvāsın ḳulağına ⁽¹¹⁾ koyup Sām-süvār dostlığından yüz çevirdi Ca‘ca‘a-i Dīv daḥı Ḳaḥtān-ı ‘ifrīt ḥod Sām-süvārı ⁽¹²⁾ sevmezdi bu sözün Semendünuñ işidüp feraḥ olup diş ışıdup ḡāyet şādlık ḳılup ⁽¹³⁾ eyitdi ki yā re‘īs-i cinnī ve iy ‘adū-yı sünnī bir söz söyledüñ ki cānumdan oy virdüñ göñlüm ⁽¹⁴⁾ istedükleyin ḥaber virdüñ yā Semendün-ı Hezār Yek-dest eger bu tedbīrüñ ardınca olmazsaḥ ⁽¹⁵⁾ Süleymān der-gāhında ḳadr u ḳıymet bulmazuz Sām-süvār daḥı bilürsin ki pehlivāndur tiğ- ⁽¹⁶⁾ zen-i şāḥib-ḳırāndur Hindüstānı fetḥ ider ve Adīnāyı daḥı ele getürür bizüm işümüzi ⁽¹⁷⁾ bitürür ve ammā ki bu tedbīrüñ aşlını İblīs-i la‘īnle tanışmaḥ gerek tā kim bize bir yol göstere ⁽¹⁸⁾ zīrā ki mekr ü ḥīle ve fesāduñ mebbe‘i şeytān-ı racīmdür ol gelmeyince bu iş ḥāşıl olmaz ⁽¹⁹⁾ bunlar bu tedbīri idüp ādem ḳafāsında ḥıncır tosin tütüzüp āteş urup od yaḳdılar ⁽²⁰⁾ el-‘acel yā şeytān-ı racīm diyü da‘vet itdiler oldı ki ṭurfetu’l-‘ayn içinde İblīs-i pür-telbīs ⁽²¹⁾ ḥāzır oldı her birisine tapu ḳılup ‘izzet ḳıldı eyitdi iy benüm zürriyātum Süleymān ḥizmetinde ḥālūñüz [70a] ⁽¹⁾ nedür nite şoralum bunlar racīm görüp Süleymāndan şikāyet insānı cinn üzerine tercīḥ ḳıldığın ⁽²⁾ ḥikāyet itdiler daḥı itdikleri re‘yi tedbīri birbir söylediler racīm işidüp şād olup ⁽³⁾ eyitdi yā Semendün-ı Hezār Yek-dest rāst tedbīr eylemişsin iy pīl-mest sizüñ icāzetüñizle ⁽⁴⁾ men Sürḥ-bād-ı Cinnīye varayın bu ḥaberleri aña vireyin ve cinnīler gönderüp Adīnā bin Dāvūdı buldurup ⁽⁵⁾ yanına getüresin anı ḥoş görüp dīv cinn çerisin cem‘ idüp Mışır üzerine gelsün Mışır ḥarābe ⁽⁶⁾ virsün Süleymān elbettde işidüp üzerine

varacaḳdur ol vaḳtın buluṣup Süleymāna Süleymānlığın ⁽⁷⁾ bildürsün nübüvvet ḫātemin elinden aldursun tāc [u] taḥtını felekden yire ṣaldursun Süleymānlığı Adīnāya ⁽⁸⁾ virüp yanına alup otursun bu zenbīl örücü Süleymānı öldürsün ve bir daḫı bu ki Rüstemi Tehemten ⁽⁹⁾ bir şūretile cezīreden cezīreye düşürmek gelüp Sām-süvāra buluṣmaya yardım virmeye ⁽¹⁰⁾ ve bir daḫı Hindūstān pādīṣāhına varup iḡvā virmek gerek ki ‘aẓīm-i leṣker cem’ idüp Hindūstān ⁽¹¹⁾ pehlivānların bir yire getürüp ‘aẓīm ceng eylesün Sām-süvār gözine vāsi’ cihānı teng ⁽¹²⁾ eylesün eger ki Sām ḡālib düşerse ‘afārīt serhenglerinden bir nicesin Sāma Hindūstān ⁽¹³⁾ melikine yardıma getürevüz Sām-süvārı ortadan götürevüz düşmānı bu aralıḳda yitürevüz Sürḫ-bād ⁽¹⁴⁾ Süleymān taḥtına geçer olıcaḳ sen daḫı anuñ ḳatında ḫāṣ olarsın zīrā ki ben muḳarreb-i ḫāzretüñin ⁽¹⁵⁾ melā’ikeler ulusu İsrāfilden işitmediḡi Süleymān ḫātemin bir cinnī alsa gerek bir niçe gün Süleymānlıḳ ⁽¹⁶⁾ ḳılsa gerek ümīdüm var ki ol cinnī yā sen olasın yā Sürḫ-bād ādemi ortadan götürip ḳıla- ⁽¹⁷⁾ sını dürlü fesād

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Virdi İblīs bunlara iḡvā tamām

İşidüp cinnīler oldu ṣād-kām

⁽¹⁸⁾ Şeh Süleymānlıḳ ḳılavuz şandılar

Oldılar bu fikrile İblīse rām

NEṢR ⁽¹⁹⁾ Ḥakīm ḳavlince İblīs-i la‘īn böyle diyiceḳ bunlar daḫı tazarru’ ḳıldılar ki bu tedbīrūñ ⁽²⁰⁾ üzerinde ola Sürḫ-bād-ı Cinnīye varup ḫaber ḳıla ve kendüler daḫı bu sırrı ṣaḳlayalar ⁽²¹⁾ ve ḳıyāmet güninde Münkere ve Nekīre daḫı dimeyeler pes bunlar ḳalkup yırlı yirine gitdi racīm [70b] ⁽¹⁾ daḫı dem çeküp uçup Kūh-ı Billūrına geçüp Sürḫ-bād-ı Cinnī teftīş itdi ki Kūh-ı Billūrın cānib-i şarḳıyyesinde ⁽²⁾ ḳal’a-yı Āteşinde muḳīm olup oturur cihān serāyına bir tāze Süleymān daḫı gelmiş dirler sorup ⁽³⁾ ḫaḳīḳatin bilüp ḫasedinden āh idüp göḡsin atdurur didiler İblīs Sürḫ-bāduñ ḳanda idüḡin bilüp ⁽⁴⁾ yalıñuz varmaḡa ‘ār ḳılup sihir efsün okıyup zürriyātın ḳatına cem’ itdi nite Ḥannāsı Vesvāsı ⁽⁵⁾ İhdināşı Dulīl Zelīl-i Keyūm Ken’ Yüsevīs Mısrāt ser-cümlesin ḳatına cem’ idüp melā’īn-i ⁽⁶⁾ ekberle ve şeyātīn-i a‘zamıla cem’iyyet bağlayup bunlara Süleymānuñ ḳaẓiyyesinden

(7) ve idecegi tedbīrlerden mekrlerden haber virdi Ḥannās eyitdi yā İblīs-i pūr-telbīs Ādem-i (8) şafīyi uçmağdan çıkarup ḥātemi ele aldın cihāna Süleymān gele nübüvvet ḥātemin ele ala benüm zürriyātıma cefālar (9) kıla diyü ḥātemi Ādem elinden almağa cinnīler birisin Süleymān kılmağa bunca biñ yıllardur ki çalışırsın (10) diyü cinnī arasına fitneler bırağub ḥīle ü mekrle kılışursın hīç bir tedbīrūñ oñmadı (11) mekrūñ tedbīrūñ oñmadı ve aşşı kılmadı nübüvvet ḥātemi Süleymān eline girdi biñ bir ümmet emrine boyun (12) dağı virdi diyü cinnī hizmetine ayağın tırdı bağūr şimdi Süleymān elinden ḥātem almak dilersin

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

(13) Bu ne sözdür iy la‘īn-i kūr [u] ker

Kim dilersin şeh Süleymāna zafer

Ḳanı ‘aqluñ ḳanı fikrūñ yā la‘īn

(14) Kim dilersin şimdi idesin şūr şer

Der-Beyān-ı Temşilāt-ı Dāstān-ı Māzī vü Ahvāl-i Ḥod Güyed

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Güş [u] hüşı baña tıd ki nām-ver

(15) Saña senden şerḥ idem şīrīn ḥaber

Bu cihān mülk-i ‘Arabdur fī’l-meşel

(16) Cismūñ ol taht-ı Süleymān mā-ḥaşal

Çār ‘unşur mişlidür dōrt dürlü bil

Kim vücūduñ götürürler ay ü yıl

(17) Çün Süleymān taḥt-ı cismüñ tāk-ver

Her ne kim ister olursa anda ver

Anda durur dīvle cinn ü melek

(18) Sende durur mihr ü māk ü nüh felek

Nefsi Elhenc ideriseñ bende-ger

‘Aklı Loḡmānā ğitmeye nefsüñ zarar

(19) ‘Aḡluña rūḥ-ı Süleymān yād ola

Nefs-i emmāre āña ḡizmet kıla

‘Aḡl olursa ḡazretüñe reh-nümāy

(20) Meskenüñ Firdevs ola her yıl ü ay

Dīve uysañ menzilüñ siccīn ola

‘Aḡla uy kim meskenüñ ‘illiyyīn ola

(21) Bundan efḡal bu durur daḡı meḡel

Ḥātem īmānuñ miḡāli mā-ḡaḡal

Göñlüñ taḡt-ı Süleymāndur uḡar

[71a] ⁽¹⁾ Bir dem içre ḡarb u teşrīḡe geḡer

Kaşđ ider ki bula şeytān dest-res

Kıl hāzer ki ırmeye ĩmāna pes

(2) Tĩġ-ı tevĥĩdle anı def` eylegil

Girmesün göñlüñe anı ref` eylegil

Nefs dĩvi çāker eyle māh u sāl

(3) Vir riyāzet birle dāyim gūş-māl

Çün Süleymān nefsi çāker eylegil

`Aql u cāna yār u rehber eylegil

(4) Māsivādan geç seçüp bātıl [u] ĥaķı

Mā u me[n]den geç dileyüp sen ĥaķı

Bu ĥalāyıkdan idüp ĥaķ`-ı ümĩd

(5) `Avn-ı Ĥaķķı iste ola saña mezĩd

Ŧut sözın Firdevsinüñ eyle `amel

K`ide raĥmet saña Ĥaķ `azze ve cell

(6) **Der-Beyānı Meclis-i Āĥir**

[fā`ilātün fā`ilātün fā`ilün]

Ĥaķķa minnet ol durur `azze ve cell

Lā-şerĩk [ü] bĩ-bedeldür lem-yezel

(7) Çār ‘unşurdan düridüp Ādemi
Vird[i] ‘aql u fehm ü cān gözile el

Bir menīden düridüp Firdevsīyi
(8) Virdi ‘aql u fehm dilile mā-ḥaşal

İki yüzle yitmiş dört meclisüm
Āḥir oldu yarı kıldı lem-yezel

(9) İtdi gūyā bu kitābı söyledi
Şol sözi kim lāyık ola key maḥal

Nola ḥāsīd ta‘n iderse ğam degül
(10) Yaḥşı sözi diñlese bilür kemel

Söz güherdür fem şadef baḥri fikir
Cevheri ḳadrin bilür itmez ‘ilel

(11) Söz güherdür dürri şarrāf añlaya
Yoḥsa miski ne bilür cāhil ca‘al

Meskenetden özge yokdur hīḫ kemāl
(12) Bāḳisi fendür bilür cümle milel

Bu kitābuñ kıymetin kāmīl bilür

Nola cāhil kılsa ğayretten cedel

(13) Munşif olandan budur maḳşūdumuz

Eyle ḥayrī du‘ā ekşeriyye ḳal

İy ‘azze ve celālūñ ḥaḳḳıçün

(14) Raḥmet it Firdevsiye luṭfeylegil

Bu *Süleymān-nāme* āḥir olmağa

Vir zamān ki ırmeye ‘ömre ecel

(15) Söyleyem maḥbūb-ı ra‘nā dāsītān

Söyleyem tevcīhile diyem meşel

Söz tamām oldı irişdi vaḳt-i şām

(16) Pes gerek ḥatm ıdevüz nuṭḳı bel

Oḳıyana diñleyene yazana

Fātiḥayla yād idüñ āḥir ezel

(17) Vir şalāvāt cān u dilden Aḥmede

Eyle tekbīr ol Ḥudāya ḳıl ‘acel

Süleymān-nāmenūñ İki Yüz Altmış Beşinci Meclisinūñ Zikrindedür

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

(18) Veh ki ‘ömrüm geçdi hayfâ irmedüm yâre henüz

Nâr-ı bahrı yakdı bağrum âh işid yārā henüz

(19) Ol hümā zıllından ayru üstüh^vāna dönmişüm

Sāye şalup üstümüze gelmez āşkāre henüz

Hıẓr anuñ la‘l-i hayātın nūş idüp buldı hayāt

(20) Ütünüp ‘İsā göge ağdı tald[ı] efkāre henüz

Sāye-i ‘aşkuñda umardum hoş geçe cān bülbüli

Gonça la‘lūñ hasretinden dildedür yara [henüz]

(21) Nâr-ı bahrı deldi bağrum o da nidem hemçü ‘ūd

Dest-res bulmadı dil ol zülf-i Tātāra [henüz]

Gül-ruhiçün bāğ ara bülbül du‘ā eyler seher

[71b] ⁽¹⁾ Serv baş açup çenār elin tutar yāre henüz

Çün kapuñdan iy melik itdi cüdā devr-i felek

Ağlaşır gökde melek göñlümde ğam-vāre henüz

(2) Niçe sengin dil-rübāsın rahm idüp Firdevsiye

‘Işk elinden niçesin derdile bī-çāre henüz

İy hüsün Mısrında olan Yūsuf-naẓar dildār-ı hūb

(3) Göñlümün Ya'kūbın itme hicrle āvāre henüz

Gül yüzün itmiş ihāta hārdan havlı nidem

Bülbül-i cān itdi gamdan bağrını pāre henüz

(4) İy leb-i Şīrīn ü Hüsrev sözüme tut gūşuñı

Bıkr sözüm dürri olmadı vü gūş-vāre henüz

Şeh Süleymān-nāmesinden ideriseñ istimā'

(5) Vir şalāvāt gūşuñı tut dürr-i aḥbāra henüz

Dāsītān-ı Süleymān ü Kaẓiyye-i Hükemā 'Aleyhi's-Selām

Loḳmān-ı Hākīm kavlince sūḥan-mendān-ı ⁽⁶⁾ ḥaḳāyık ü çehre-küşāyān-ı şuver-i daḳāyık ve Eflātūn-ı Yūnānī ⁽⁷⁾ naḳlince şarrāfān-ı cevāhir-i zārāfet ü tavvāfān-ı a'rāf-ı feşāḥat Firdevsī ağzından mütekellimān-ı ⁽⁸⁾ kelīm sözlerün nağzından mü'ellifāt-ı raḥīm ḥarrasallāh be-hem ol vechile emlaḥ ḥikāyet şariḥ rivāyet ⁽⁹⁾ kılup iderler kim İblīs-i pür-telbīs zürriyātın cem' idüp Ḥannāsıla söyleşüp Sürḥ-bād-ı Cinnīye ⁽¹⁰⁾ iğvā virmege gitmekde ammā ki bizüm kışşamız ez-ān cānib şeh Süleymān ḥazretine geldi nite ol zamān ki Fīşāğoriş-i ⁽¹¹⁾ Tevhīdī bu vechile ki haber viricek Süleymān-ı nebī 'aleyhi's-selām bildi ki Fīşāğoriş ekmel-i ⁽¹²⁾ hükemā vü efḍal-ı 'ulemādur 'ilmine taḥsīn kılup istiḥsān idüp hil'at-ı ḥāş giyürüp māl u ⁽¹³⁾ memleket virüp vezīrlar maḳāmında Loḳmān-ı Hākīmün altında bāḳī hükemā vü vüzerānuñ üzerinde yir ⁽¹⁴⁾ gösterdi vezāret manşıbın 'itā kıldı andan soñra Süleymān-ı nebī 'aleyhi's-selām diledi ki Rec'ā-yı ⁽¹⁵⁾ Zāhidi ol muvaḥḥid 'ābidi tevhīdde ne ḳadar kemāli vardiğın imtiḥān kıla aña göre 'izzet ü ⁽¹⁶⁾ ikrām ide pes Süleymān peygāMBER 'a.m. Rec'ā-yı Zāhid hükemādan olmayup 'ulemādan oldığı cihetden ⁽¹⁷⁾ eṣerullāhdan evliyā kısmından oldığı sebebeden velāyet şadrına ḳadem başduğı ḥayşiyetden Süleymān peygāMBER ḥazreti ⁽¹⁸⁾ Āşaf bin Berḥıyāya ol ser-defter-i 'ulemāya işāret kıldı eyitdi ki yā Süleymānu'l-muḥaḳḳıḳīn ü burhān ⁽¹⁹⁾ u'l-mudaḳḳıḳīn

‘ilm-i edyāndan tevḥīdin Şeyḥ ‘ale’l-ittlāk Rec‘ā-yı Zāhide ol ḳuṭb-ı be-istihkāk ‘ābid ü
(20) zāhide ‘ilm-i tevḥīdden su’āl eyle görelüm ol muvaḥḥid ne beyān ider ve ‘ilminde ne
vechle kāmildür bilelüm (21) aña göre mertebeci i ‘tibār kılalum diyicek Āşaf bin Berḥiyā
ol kân-ı şadef ü şafā ol ser-defter-i evliyā [72a] (1) su’āl kılup Rec‘ā-yı Zāhid yüzine nazar
şalup eyitdi ki iy mütevekkil-i ebrār vey mutaşarrıf-ı (2) esrār-ı ‘aql gözün uyar cān u dilden
ol bîzār su’ālime cevāb vir müşkilüm ḥall eyle diyicek (3) Rec‘ā-yı Zāhid ol evliyā-yı ‘ābid
baş ḳaldırup eyitdi kim

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Zāhid ol dem dile geldi pes hemān

(4) Dir su’ālün söyle bu dem kāmūrān

Böyle diyüp muntazır oldu tamām

Vir şalāvāt Muştafāya şādumān

(5) NESR Hākīm ḳavlince Rec‘ā-yı Zāhid böyle deyicek Āşaf bin Berḥiyā bin İşmüyīl
peygāmbere ‘a.m. su’āl (6) idüp eyitdi kim Hāk sūbhānehu te‘ālā buḥul degüldür cemāl ü
celālile ‘ale’l-kemāl zīrā ki cemī‘ eşyā raḥmet-i (7) raḥmānīden ḥālī degüldür bu
ma‘rifetlerün aşı nedendür ki tevḥīd-i zāta böyle müstağraḳ oldılar (8) bunca ma‘ārif ü
ḥaḳāyık söylerler ki Dāvūd-ı nebī ağızından işitmedük ve ceddüm İşmüyīl peygāmbere
risālinde (9) görmedük ve Mūsā peygāmbere zamānında daḥı ‘aleyhimā’s-selām bu söz
yoğıdı ve söylemesi daḥı ḥarāmdı (10) zīrā ki ‘aşıḳların sözleri ve ḥālleri ‘ışḳa muvāfiḳ
ise ba‘zı sözleri şer‘e muḥālif bigidi (11) pes ol sebebden ötürü aşḥāb-ı ‘uḳūluñ ve nuḳūluñ
nazarlarından anlarıñ (12) sözleri hicret eyleyüp ṭururdu ḥattā şöyle oldu ki bir kişi anlarıñ
sözlerine (13) zāhiren i’tikād idicek olırsa belki günāha mürtekib ola ve ba‘zı bāṭnına
i’tibār idicek (14) olırsa istiğfār vācib olur didiler ol şūfiyyūn-ı ‘uşşāḳ dırılan kimse
sözleriyle irşād (15) itmek ve ḥükm itmek nice cāyiz ola bu müşkilümüzi ḥall eyle diyüp
su’āl idicek Rec‘ā-yı (16) Zāhid cevāb virüp eyitdi ki yā Āşaf bin Berḥiyā şanādīd [ü]
‘ulemā ü esāṭīn [ü] ḥükemā tevḥīd-i zātında neler (17) söyleyüp dururlar ve daḥı niçe niçe
maḳşūda zafer bulup ṭururlardı ve şol nesneler ki (18) vuşūla sebebdı anı taşfiye itdiler zīrā
ki anlarıñ ‘ilmleri a‘lāydı ve zevḳleri (19) ḥavf-ı iclāydı ve her biri Hākḳuñ kemālāt-ı

baħrınıñ baħrīsidi ve ħurbet-i Ķāfinuñ ⁽²⁰⁾ ‘anķāsıdı pes eyle olsa muvaħħidle mülħidi temīz eylediler şol kimse ki mü’min ⁽²¹⁾ muvaħħid ola Ħaķķa sülūk ide ıarıķ-i şer‘ile ve şol kimesne ki mülħid muķallid ola hidāyetden azup **[72b]** ⁽¹⁾ hevāya tābi‘ olup ħuşuşen işāret itdiler mevāzi‘-i celiyyāta ve tenbīh-i mevāķi‘-ı beliiyyāta ve anlaruñ delīlleri ⁽²⁾ tevħīd-i zāta Ħaķ te‘ālā celle celālehu şundan durur ki geķmiş mürsel peygāmbەرlere menzil olan şuhuf-ı Ādemde ⁽³⁾ ve şuhuf-ı Şışde ve şuhuf-ı İbrāhīimde ve Tevrāt-ı Mūsāda ve Zebūr-ı Dāvūdda mevcūddur ki ser-cümlesi ⁽⁴⁾ ħük-m-i Sübhānī emr-i Yezdānī fermān-ı Ma‘būddur ve anlaruñ zamānında peygāmbەرler ve meşāyiħ-i kibārlar ⁽⁵⁾ tevħīd-i zātıda şübhe ħomayup beyān itmişlerdür bir daķıķa fevt itmeyüp ‘ayān itmişlerdür nite ⁽⁶⁾ ba‘zılar eyitdi ki Ħaķ te‘ālā celle celālehu kendü kendünüñ vaħdāniyyetine tanıķlık virür nitekim Kelām-ı Ķadīm ⁽⁷⁾ içinde ve Furķān-ı ‘Azīm içinde gelür **ķavluhu te‘ālā** “şehidallāhu ennehu lā ilāhe illā huve ve ‘l-melā’ iketu ve ūlūl ‘ilmi ⁽⁸⁾ ķā’ imen bi ‘l-ķıştı lā ilāhe illā huve ‘l-‘azīzu ‘l-ħakīm inne ‘d-dīne ‘indallāhi ‘l-islām”¹ ve daķı Ħaķ te‘ālā eyitdi ki ⁽⁹⁾ her kim beni severse ben daķı anı severin ve her kim ben sevsem mevt-i irādetile öldürürin ve her kim mevt-i ⁽¹⁰⁾ irādetile öldürsem diyeti benüm üzerimedür anuñ diyeti benven ve daķı Āşaf bin Berħıyā iy ⁽¹¹⁾ server-i evliyā ba‘zı muvaħħidler dimişdi ki ‘ilmde nesneler vardur hey’et-i meknūna gibidir ol ‘ilmi ‘ālim-i ⁽¹²⁾ billāh bilür ve aña inkār eylemez illā ehl-i i‘tizāl didi ve ba‘zı ‘ulemā eyitdiler ħaķīķat nūr ki şubħ-ı ⁽¹³⁾ ezelden heyākil-i ‘ademātı üzere tecellī eyledi pes cemī‘ ü ħareķāt ü şıfāt ol ħaķīķatden ⁽¹⁴⁾ zāhir oldu ve ba‘zı ehlullāh didiler kim Ħaķ te‘ālā ķullarına kelāmıla tecellī eyledi velākin ħaķķ ⁽¹⁵⁾ anı görmediler ba‘zı muħaķķiķiñ eydürler ki Ħaķdan ħaķķa vāşıl ola mu‘āyene zātıla olur ⁽¹⁶⁾ bunuñ ‘ilm-i ‘ayn olur ve ‘ayn-ı Ħaķ olur ve Ħaķ şuhūd olur ve şuhūd vücūd olur ⁽¹⁷⁾ ve kelāmı şamet olur ve ħayātı mevt olur ve cemī‘ işāreti ‘ibārāt-ı munķaıı olur pes ⁽¹⁸⁾ bunlar fenā’ tamām oldu ve beķā’ şaħīħ oldu bāķī Lem-Yezel ķaldı ve ba‘zı sultānu‘l-‘ārifin ⁽¹⁹⁾ ve burħānu‘l-kāmilīn eyitdiler ki Ħaķ sübhānehu ve te‘ālā celle celālehu eşyāyı kendüye ħicāb yaratdı ‘avām ⁽²⁰⁾ eşyāyı gördiler müsebbib görmediler ammā ki ħavāş müsebbib gördiler esbāb görmediler pes eyitdiler ki ⁽²¹⁾ esbāb mu‘addātdur müeşşirāt degüldür ba‘zı muħaķķiķler eyitdiler ki aşlı tevħīd oldur ki ħiķ **[73a]** ⁽¹⁾ nesne benümdür ve benüm içündür ve bañadur ve senüñ içündür ve sañadur dimeye bil ki senlik ve benlik

¹ (Kur’ân-ı Kerīm 3: 18, 19) "Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilāh olmadığına adaletle şāhitlik ettiler. O’ndan başka ilāh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Şüphesiz Allah katında din İslām’dır."

(2) götürüle lā ilāhe illā hū kıla ve ba‘zı sultān-ı şerī‘at ve ehl-i tarīkat eyitdiler ki vücūdda zātndan ve şıfātndan (3) ayruķ nesne yokdur ve daķı ba‘zı ehlullāh eyitdi tevķīd-i zātnda işārāt-i ‘āliyeler çokdur (4) ba‘zı bu ki eyitdi her nesnenün ‘ayān-ı şābitesi vardur pes bu şuver-i ‘ilmiyyenün mezāhiri var ceberūtda (5) ve melekūtda pes cemī‘ merātīb-i ‘ālem ol şuver-i ‘ilmiyyenün iķtizāsıdır ki zāhir oldı (6) esmādan ve şıfātndan ve ba‘zı menāzil-i meydān-ı mücāhede eyvān-ı müşāhede itdi aşl tevķīd oldur ki (7) **Allāh ve lā sivāhu**¹ dirler ba‘zılar eyitdi her kim nefsi öldürse ve rūķını Allāha tevķīd itdürse (8) be-dürüstī fānī oldı emrullāh ile ve bāķī oldı emrullāh ile ve cemī‘ a‘zāsı rūķ olur (9) ba‘zı muvaķķidler eyitdiler be-dürüstī vācibu’l-vücūd vücūd-ı muţlaķdur vücūd-ı muţlaķ aña dirler ki (10) māhiyyetde ‘arız olmaya vācibu’l-vücūdın ğayra vücūd-ı ıtlāķ itmek mecāzdur anuñ (11) içün ki vücū kimesneye ‘arız olmaz imdi yā Āşaf bin Berķiyā bilmek gerekdür ki ism-i a‘zam (12) şol isimdür ki cemī‘ esmā-yı ilāhiyye aña tābi‘ ola zīrā ki ism-i a‘zam cāmi‘dür cemī‘ esmānuñ şıfātını (13) ve cemī‘ şıfātuñ esmāsını pes muķaķķıķ oldur ki ism-i cāmi‘ün mazharı a‘zam-ı haķīkat-i insāniyyedür pes (14) eyle olsa her bir vücūd yokdur ki cemī‘ esmā ve şıfāt anda zāhir ola illā ki insān-ı (15) kāmilde ve daķı yā Āşaf bin Berķiyā yaķın bilmek gerek ki insān-ı kāmiller nebī-yi mürseldür cümle (16) efdali ĥatemü’l-enbiyā Muhammed Muştafādur ki devr-i ķamerde gelse gerek Furķān aña menzil (17) olsa gerek na‘tı *levlāke lemā ĥaleķtu’l-eķlāķ* olsa gerek

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

(18) Ol Muhammed Muştafā ki geliser

Enbiyānuñ serveri ol olısar

Böyle diyüp oldı zāhidi ĥamūş

(19) Vir şalāvāt Muştafāya ĥoş nazār

NEŞR Hākīm ķavlince Rec‘ā-yı Zāhid ser-defter-i evliyā (20) ol ‘ābid böyle diyicek ekmel-i kümelā efdāl-i ‘ulemā Āşaf bin Berķiyā su‘āl idüp eyitdi ki pes bu zıķr (21) itdigün rivāyetler ki muķaķķıķından naķl itdün pes vech-i tevķīķ nedür rivāyetler arasında ķanķısı

¹ Allah’tan başka hiçbir şey yoktur.

[73b] ⁽¹⁾ evvel olmuşdur zıkr eyle işidelüm diyicek Rec‘ā-yı Zāhid cevāb virüp eyitdi ki yā Āşaf bin Berhıyā bilmek ⁽²⁾ bilmek gerek ki Hāḡ te‘ālā celle celālehu evvel bir cevher yaratdı cemī‘ cihete kābil pes ḡayāta sebeb ⁽³⁾ olduğu i‘tibārla rūḡ-ı evveldür ve ‘āleme nūr virdiği i‘tibārla nūr-ı evveldür ve ‘ālemi ⁽⁴⁾ tedbīr itdüğü i‘tibārla ‘aḡl-ı evveldür ve kātib olduğu i‘tibārla ḡalem-i evveldür ve levḡ olduğu ⁽⁵⁾ i‘tibārla levḡ-i evveldür pes müsem mā vāḡiddür fe-iḡtilāfu’l-‘ibārātdur andan Āşaf bin Berhıyāya ⁽⁶⁾ su‘āl idüp eydür ki ‘ālemi ‘ademden vücuda getüren kimdür Rec‘ā-yı Zāhid cevāb virdi ki ⁽⁷⁾ Hāḡ te‘ālā celle celālehu kendünün şıfatın gine Allāḡ bilür illā bu ḡadar vardur ki birdür zıddı ⁽⁸⁾ yokdur şamedıyyetde ve nıddı yokdur aḡadiyyetde vüçüddür ḡābil-i ‘adem degüldür ve evḡaddur ⁽⁹⁾ ḡābil-i şeceri degüldür ‘āleme dāḡil degüldür ve ‘ālemden ḡāric degüldür ve dāḡı ‘ālemün içinde ⁽¹⁰⁾ degül taşı boş ḡalur ve taşında degül içi boş ḡalur hem içinde hem taşında dāḡı ⁽¹¹⁾ degül ictimā‘-yı naḡīzīn olur pes şerīḡ yokdur vāḡıdiyyetde ve mişli yokdur ferdāniyyetde ⁽¹²⁾ zāhırdür bātında ve bātındur zāhirde āḡir evvelıyyetde ve evveldür āḡiriyyetde muḡītdür ⁽¹³⁾ cemī‘ eşyāyı ‘ilmile ezelīyü’z-zāt ve ebedīyü’s-şıfātdur aḡhardur cemī‘ eşyādan ⁽¹⁴⁾ eneiyyeti i‘tibārıla ve iḡfādur cemī‘ eşyādan ḡaḡīḡatı i‘tibārıla ve cemī‘ ta‘ayyünāt-ı şıfātiyyenün ⁽¹⁵⁾ ve esmā’iyyenün ve mezāḡir-i ‘ilmiyyenün ve ‘ayniyyenün aşıldur ve nūr-ı maḡzıdur bi-zātiḡi ⁽¹⁶⁾ ve maḡhardur li-ḡayriḡi bu sözlerden murād budur ki şerāyī‘ ve ḡaḡāyık-ı ittiḡāda ⁽¹⁷⁾ irişe ve a‘lā-yı kemāle irşād oluna ki *Allāḡ ve lā sıvāḡudur ve lā ilāḡe illā ḡū’* diyüp meşreb-i aşfā ⁽¹⁸⁾ üzerine zevḡ-i şaḡīḡ ile vicdān-ı isnāda vişāl-i ḡaḡīḡi bulup serīr-i serāy-ı ⁽¹⁹⁾ vaḡdāniyyetde beḡā ba‘du’l-fenā-yı fī’l-fenāda ḡazreti Muḡammedıyye derecesinden aḡadiyyet-i zātuḡ ⁽²⁰⁾ envār-ı ‘ızzetini ‘alā-yı vechü’l-kemāl ‘urefā-i vāşılına müyesser ola diyicek yine Āşaf bin Berhıyā ⁽²¹⁾ su‘āl ḡılıp eyitdi ki yā Rec‘ā-yı Zāhid terbiyet-i enbiyā nicedür baḡa ḡaber vir dāḡı [74a] ⁽¹⁾ Muḡammed didiḡün kimdür ḡaḡīḡatde Muḡammed neden ‘ibāretdür şaḡīḡ ḡaber vir aḡlayavuz ⁽²⁾ müşerref olup diḡileyvüz diyicek Rec‘ā-yı Zāhid cevāb eyitdi ki terbiyeti budur ki ḡikmet-i ilāḡiyye ⁽³⁾ idi zāḡir oldı kelime-i Ādemīde āḡirine deḡin ve ḡaḡīḡat-i Muḡammedıyye ismi cāmi‘-i ilāḡiyyenün ⁽⁴⁾ şüretidür şüret-i ḡāriciyyesile ‘ālemün şüretin terbiyet ider zīrā ki sırrullāḡu ekberdür ⁽⁵⁾ ve nūru’l-envārdur ‘Arabiyyu’l-lisāndur ḡitābiyyu’l-beyāndur burḡāndur maḡāmında sultāndur ⁽⁶⁾ ‘āleminde tavşifātdan ekremdür ve ta‘rīfātdan a‘zāmdur Hāḡ te‘ālā ‘arş [u] kürsi anuḡ ⁽⁷⁾ içün yaratdı kim anuḡ

¹ “Allah’tan başka hiçbir şey yoktur. Ondan başka ilah da yoktur.”

adını ve şıfâtını levhe yaza şüret u ma'nide kıble-yi 'âlem u mazhar-ı ⁽⁸⁾ hādī ve mihrāb-ı rūhān ve başında bir kuvvet kodı kim tāk-ı mu'allāya hükmi geçe ve Hāk te'ālā ⁽⁹⁾ gözlerinde bir kuvvet kıoya kim bir bakışda cemī' eṭrāf-ı 'âlemi göre ve sem'inde bir kuvvet ⁽¹⁰⁾ kıoya kim Cenāb-ı lā-Yezāliden 'ibārātdan ve işārātdan Cebrā'ıl ne getürse gelmeden bile ⁽¹¹⁾ ve işide ve burnında bir kuvvet kıoya kim dünyānuñ ve āhıretüñ tayyibātın bile ve dilinde bir kuvvet ⁽¹²⁾ kıoya kim sihri ibtāl eyleye 'âlemi izhār ide ve Hāk te'ālā kolında bir kuvvet kıoya kim ⁽¹³⁾ bir kabza ğubārıla niçe biñ kâfirleri helāk eyleye ve ayağında bir kuvvet kıoya bir kabza 'âlemi ⁽¹⁴⁾ ceberūtī ve melekūtī göre imdi ceberūt sekizdür ve biri sidretü'l-müntehā biri hāzret-i ⁽¹⁵⁾ kudsdür ve biri hucub-ı nūrāniyyedür ve biri bihāru'l-envārdur ve biri refrefü'l-'alādur ⁽¹⁶⁾ ve biri sür[ā]dikhātdur ve biri 'adem-i hurūf-i terkībdür ve biri intihā-ı hākāyıkdur bunlar ⁽¹⁷⁾ 'avālim-i ceberūtdur ammā 'âlem-i melekūt ol dağı sekizdür biri 'arş biri kürsīdür biri ⁽¹⁸⁾ kalem biri levhdür ve biri melā'ü'l-'alādur ve biri müstevādur ve biri elvāhdur ve biri ⁽¹⁹⁾ aqlāmu'l-'alādur bunlar 'âlem-i melekūtdur bunlaruñ cemī'in iki sâ'atde göre zīrā ki ⁽²⁰⁾ kenzü'd-dekāyık ve remzü'l-hākāyık olısar Qādir-i Celāli keşf idüp cemāl ide Hāk te'ālā kendünüñ ⁽²¹⁾ zātını ve şıfātını ve esmāsını görmege anı mir'āt ide hākīkāt ve mecāz ol mir'ātde zāhir ola [74b] ⁽¹⁾ zīrā ki *küntü kenzüñ'* sırrıdur ve vücūd-ı kenzüñ maḥzeni vücūd-ı hāzā'inüñ miftāhı ⁽²⁾ olıсарdur sırr-ı *kāb-ı kavseyn*²den a'lā ve nūr-ı 'arşdan eclā ve nūr-ı kâināt olup tenlerde cān ⁽³⁾ u cānlara cānān olup cihāna geliserdür 'aleyhi's-selām didi Rec'ā-yı Zāhid na't-ı Muhammedden ⁽⁴⁾ bu haberi viricek yine dönüp Āşaf bin Berhıyā su'āl idüp eyitdi ki yā Rec'ā-yı Zāhid ⁽⁵⁾ 'âlem bir midür veyāhūd nicedür didi Rec'ā-yı Zāhid cevāb virüp eyitdi ki 'âlem iki kısım üzeredür ⁽⁶⁾ biri cismānī biri rūhānīdür ol kim cismānīdür ol dağı münkasım olur ikiye biri ⁽⁷⁾ ebdānīdür ve biri nefsanīdür ve rūhānī dağı münkasım olur ikiye ikiye biri 'abdānī ⁽⁸⁾ biri şamedānīdür pes ta'ayyünāt dördür biri ta'ayyünāt-ı şıfātiyyedür ve biri ta'ayyünāt-ı ⁽⁹⁾ esmā'iyye ve biri ta'ayyünāt-ı 'ilmiyye ve biri ta'ayyünāt-ı vücūdiyyedür ve bu ta'ayyünāt-ı vücūdiyye dağı ⁽¹⁰⁾ dördür biri vücūdiyye-yi rūhāniyye biri vücūdiyye-yi mişāliyye biri vücūdiyye-yi hayāliyye biri ⁽¹¹⁾ vücūdiyye-yi hissiyyedür ve 'avālim-i külliyyedür didi ve yine Āşaf bin Berhıyā su'āl idüp eyitdi ki üç ⁽¹²⁾ nesne mazharsız bilinmez ve gözükmez biri vücūd biri

¹ "Bem bir gizli hazineydim ve bilinmek istedim."

² (Kur'ân-ı Kerim 53: 9) "İki yay arası kadar."

‘ilm-i mücerred biri nūr-ı maḥẓ eyle olsa mülk-i melekūt ⁽¹³⁾ ve ceberūt bunlar yine mazharlardur diyicek andan Rec‘ā-yı Zāhid cevāb virüp eyitdi ki ⁽¹⁴⁾ ‘arş-ı mazhar Raḥmānīdür ve kürsī-i mazhar Raḥīmdür mülk-i melekūt mazharıdur ve ‘ālem-i melekūt ⁽¹⁵⁾ ‘ālem-i ceberūtuñ mazharıdur ve ‘ālem-i ceberūt a‘yān-ı şābitenüñ mazharıdur ve a‘yān-ı şābite esmā’-yı İlāhiyyenüñ ⁽¹⁶⁾ mazharıdur ve esmā’-yı İlāhiyye ḥazreti vaḥdāniyyetüñ mazharıdur vaḥdāniyyet ḥazreti ⁽¹⁷⁾ aḥadiyyetüñ mazharıdur ve ḥazreti aḥadiyyet hüviyyet-i kübrānuñ mazharıdur hüviyyet-i ⁽¹⁸⁾ kübrā vüçüd-ı Hakkıñ mazharıdur hiç hulül yok eger maḥsūs ve ger ma‘kūl çün vüçüd-ı ⁽¹⁹⁾ şābit zāhir oldu vüçüd-ı beşerī imkānı gitdi ki kâbil idi fenāya ve zevāla ya‘nī ⁽²⁰⁾ vüçüd-ı mümkün fānīdür aşılta belki fānī fānīdür bākīdür ezelde imdi bākī Hakk-ı muṭkaḳdur ve fānī ⁽²¹⁾ anda cemī‘ merātibdür andan yine Āşaf bin Berḥiyā Tevrātuñ bir āyetinden su‘āl kıldı ki ol āyet ma‘nāya şebīh [75a] ⁽¹⁾ Kelām-ı Kādīm ü Kitāb-ı Kerīm Furḳān-ı Tevhīd ve Qur‘ān-ı Temcīd içinde gelür ki Hakk te‘ālā buyurur kim **ḳavluhu** ⁽²⁾ **te‘ālā** “*elḥabīṣātu lilḥabīṣine velḥabīṣüne lilḥabīṣāti ve’t-ṭayyibātu liṭṭayyibin ve’t-ṭayyibüne liṭṭayyibāt*”¹ ⁽³⁾ dir bu āyetden murād nedür diyicek Rec‘ā-yı Zāhid cevāb virüp eyitdi ki bu āyetde bir kaç ma‘nīler ⁽⁴⁾ vardır biri budur ki ḥabīṣātdan murād yaramaz ‘avratlardur ve ḥabīṣūndan murād yaramaz ⁽⁵⁾ erenlerdür ki ol yaramaz ‘avratları alalar temettu‘ ideler bir vech dahı budur ki ḥabīṣātdan ⁽⁶⁾ murād dünyādur ve ārzūlardur ve ḥabīṣūndan murād ehl-i dünyādur ber-vech dahı budur ki ḥabīṣātdan ⁽⁷⁾ murād ehl-i nüfūsdur ki merdūdlardur muḥabbetullāhdan ve ḥabīṣūndan murād ehl-i dünyādur ki göñülleri ⁽⁸⁾ dünyāyla muṭma‘īn olur eyle olsa ḥubbu’d-dunyā aña ḥavāle olmışdur ve nefsinüñ şanemi dünyādur ⁽⁹⁾ ber-vechle dahı budur ki ḥabīṣātdan murād tena‘um-ı dünyāviyyedür ve ḥabīṣātdan murād ehl-i dünyādur ki ⁽¹⁰⁾ mütena‘imlerdür ol ḥabīṣātıla ve’t-ṭayyibāt ve’t-ṭayyibūndan murād a‘māl-ı şāliḥadur ve şāliḥ erenlerdür ⁽¹¹⁾ ber-vechle ṭayyibātdan murād mestüre ‘avratlardur ve’t-ṭayyibīnden murād şāliḥ erenlerdür ki ⁽¹²⁾ ol mestüre ‘avratlara leh [ü] temettu‘ iderler ber-vechle dahı ṭayyibātdan murād cennātdur ve ⁽¹³⁾ ṭayyibīnden murād ehl-i cennetdür ve’t-ṭayyibāt şol nesnelerdür ki ḥuṭūt-ı nefsanıyyeden mücerred ola ve’ ⁽¹⁴⁾ ṭ-ṭayyibūndan murād şol erenlerdür ki ḥabīṣ dünyānuñ lezzātına ve ḥabīṣ bünyānuñ şehvātına meşgūl olmamışlardur ki ⁽¹⁵⁾ ḥubb-ı mālıla ḥubbullāhdan merdūd

¹ (Kur‘ân-ı Kerīm 24: 26) “Kötü kadınlar, kötü erkeklerle; kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara lâıktır.”

olmuşlardır imdi cismüñ takvāsı oldur ki evāmīr-i nevāhī üzere dāyim ⁽¹⁶⁾ olmağdur ve nefsüñ takvāsı oldur ki evşāf-ı zemīmeden ahlāk-ı hamīdeye intikāl eyleye ve qalbüñ takvāsı ⁽¹⁷⁾ oldur ki muḥabbetullāh meşğūl ola gayrullāh i ‘tibār eylemeye ve sirruñ takvāsı oldur ki Ḥaqqı müşāhede ide ⁽¹⁸⁾ gayr-ı Ḥaqqda ve rūḥuñ takvāsı oldur ki māsivāullāhdan munkaṭi‘ olup Ḥaqqıla ola imdi esrār-ı ilāhiyyeye ⁽¹⁹⁾ īmān getürmek ma‘rifetle olur ve ‘aqluñ īmānı ‘ilmile olur ve ecsāmuñ īmānı a‘māl-ı şāliḥa ile ⁽²⁰⁾ olur ve nefsüñ īmānı taḥkīkle olur ve qalbüñ īmānı Ḥaqqā ihtisāşıla olur ve rūḥuñ ⁽²¹⁾ īmānı müşāhedeyle olur pes ‘āşikuñ himmeti oldur ki sırrı ḥālīş ola gayrıdan bi’l-küllīyye Ḥaqqā meşğūl **[75b]** ⁽¹⁾ bi’l-küllīyye Ḥaqqā meşğūl ola şehvet-i şeytān aña gālib olmaya sırrı bir āyna bigi ola ḥaqqı ve nefsinı ol ⁽²⁾ āyīnede müşāhede eyleye şevāb için recā yok ve ‘anā çün ḥavf yok ve andan soñra Āşaf bin Berḥiyā ⁽³⁾ yine su‘āl idüp eyitdi ki yā Rec‘ā-yı Zāhid ḥaber vir baña ki qutbu’l-aqtāba ve evtād u kırklar ⁽⁴⁾ ve yidiler ve üçler ki dirler bunlar kimlerdür lutf it iy muvahḥid-i zühhād vey muḥaqqıḳ-i ⁽⁵⁾ ‘ubbād beyān eyle diyicek Rec‘ā-yı Zāhid cevāb virüp eyitdi ki yā Āşaf ibn Berḥiyā Allāh te‘ālānuñ velīleri ⁽⁶⁾ ‘ālemde çokdur Allāhdan artuğ kimesne anuñ ‘adedini bilmez ki Allāh te‘ālā eydür ki muḥibb-i enbiyā ⁽⁷⁾ ve tā‘at-ı evliyā ve riyāzet-i etkīyā olmasa ben bu ‘ālemi tizçek ḥarāb kılaydum ammā şunlar ki evliyāullāh- ⁽⁸⁾ dandur abdāl ıtlāk kılındı üç yüz elli altı kişidür dāyim ‘ālemden eksük olmazlar eger anlardan birisi ⁽⁹⁾ dünyādan intikāl itse ehl-i ‘ālemden bir kişi daḥı ihtiyār kıluben Ḥaqq sübhānehu ve te‘ālā anuñ yirine qor ⁽¹⁰⁾ tā ol ‘adedi tamām ider eksik olmasun evliyā dīvānları hemīşe Ḥaqq te‘ālānuñ der-gāhında ⁽¹¹⁾ muḳīmlerdür ve ḥazretinde mülāzımlardur anlaruñ ārāmı Allāhuñ zikridür ve mūnisleri Allāhuñ müşāhede- ⁽¹²⁾ siledür ṭurfetu’l-‘ayn miqdārı Allāhdan gāfil olmazlar bu üç yüz elli altı evliyā üç yüzi ⁽¹³⁾ bir ṭabağadur ya‘nī bir mertebededür ve kırkı bir ṭabağada durur ve beşi bir ṭabağda durur ve üçü bir ṭabağa durur ⁽¹⁴⁾ ve birisi qutbu’l-aqtābdur ol münferiddür iki olmaz ‘ālemüñ qarārı anuñ vücūdı ⁽¹⁵⁾ berekātındadır eger ol qutb-ı ‘ālem gitse bir daḥı anuñ yirine qoyacak bulunmasa dünyā ḥarāb olurdu ⁽¹⁶⁾ iy Āşaf bin Berḥiyā şöyle bil ki eger qutb-ı ‘ālem intikāl kılsa bu ‘ālemden üçlerden birisin olurlar ⁽¹⁷⁾ aña anuñ yirine naşib iderler qutb-ı ‘ālem ol olur ve bişden birisin olurlar üçe ⁽¹⁸⁾ qatarlar ve yididen birisin olurlar bişe qatarlar ve kırkdan olurlar yidiye qatarlar ⁽¹⁹⁾ tamām iderler ve üç yüzden olurlar kırka qatarlar tamām iderler bākī mü’mınlerden ⁽²⁰⁾ olurlar üç yüze qatarlar tamām iderler tā bu üç yüz elli altı ‘aded evliyā tamām olsun ⁽²¹⁾ için çünki āḥirü’z-zamān ola bu üç yüze qatacak ümmet-i Muḥammedden ehl-i īmān bulunmaya tā

şuña dek ki [76a] ⁽¹⁾ üç yüz degine andan şoñradan kişilerde bir dañı kırkıdan eksile tã kırk tamãm ola andan şoñra yididen ⁽²⁾ eksile tã yidi tamãm ola andan bişden eksile tã biş tamãm ola andan şoñra üçden eksile tã üç tamãm ⁽³⁾ ola tã şuña degin ki kũtb-ı ‘ãlem yalnız kãla çũnki kũtb-ı ‘ãlem intikãl ide bir dañı yok ki yirine koyalar ⁽⁴⁾ ol vaqt-ı ‘ãlem harãb ola tã kim kıyãmet gũni kopa ol zamãnda ve dañı bilmek ki bu üç yüz elli altı ⁽⁵⁾ evliyã cemî‘ idemediği ‘ãlem ve kãmil muqarreb şãhib-i kerãmet ve şãhib ve şãhib ve müstecãbu’d-du‘ãdur ⁽⁶⁾ bu ‘ãlemde anlaruñ himmetinũñ çok eşerleri vardur her ne kim Allãhdan dilerlerse reddolınmaz maqbũldur ⁽⁷⁾ Allãh hãzretinde nitekim hãzreti resũldan rivãyet olınur **kãle’n-nebî ‘aleyhi’s-selãm** “*rubbe eşa‘ese* ⁽⁸⁾ *ağbare zî timreyn lev aqsame ‘alãllãhi le-aberrah*”¹ ma’nî-i hadîş oldur ki iy niçe saçları tozlu kendũ gũbãr içinde ⁽⁹⁾ ğark olmuş eger meclise hãzır olursa kimse aña iltifãt kılma eger ğãyib olursa meclisde kimse anı añmaz ⁽¹⁰⁾ şũretde harãb ve fakîr u haķîr velãkin ma’nîde ma’mũr ve bãtınî müzeyyen ‘ilm u ‘amel birle and içse ki ⁽¹¹⁾ Haķ te‘ãlã filãn işi elbetde şöyle eyler diyũ Haķ sübhãnehu ve te‘ãlã anuñ taşdıķıçũn ol didiği ⁽¹²⁾ bigi işleye ve ol işde dostum yalan olmasun diyũ anlaruñ kerãmeti ve kudreti şöyledür hãk ab ⁽¹³⁾ hevã ateş şahrã ve tağ mãnî‘ degũl nazarlarına eger maşrıķda ise ehl-i mağrib görũrler ve eger şarķda ⁽¹⁴⁾ ehl-i maşrıķı görũrler ve sözlerin işidũrler ve kudretleri buña irer ki bir sã‘atde maşrıķdan mağribe ⁽¹⁵⁾ vara ve mağribden maşrıķa varalar bi-hũkm-i tayy-ı zemĩn bu evliyã-yı mezkũrın cemî‘ şãhib-i kemãl ve şãhib-i ⁽¹⁶⁾ kudret ve müstecãbu’d-du‘ãdur velãkin kũtb-ı ‘ãlem cemî‘inde muqarreb-terdũr ve şãhib-i kudret ⁽¹⁷⁾ ve himmet-i biş-terdũr ve her kãnķı ki bunlardan kũtbã nisbeti yakĩn-terdũr kerãmeti girũ kãlanından ⁽¹⁸⁾ biş-terdũr ve her kãnķı ki bunlardan mertebede bãlã-terdũr kendũden aşãgasınuñ mertebesi miķdãrına ⁽¹⁹⁾ ‘ãlimdũr ammã kendũden yuķarusınuñ mertebesinden haber-dãr degũldür ammã lafz-ı hadîş şöyledür ki tabãķa-yı ⁽²⁰⁾ se-şad-tenãn bir dil-i Ādemdũr ve tabãķa-yı çihil-tenãn bir dil-i Mũsãdur ve tabãķa-yı heft-tenãn bir dil-i Īsãdur ⁽²¹⁾ ve tabãķa-yı se-tenãn bir dil-i Mĩkã‘ildũr ve tabãķa-i ‘ãlem bir dil-i Īsrãfildũr bu üç yüz elli altı velĩ cemî‘ **[76b]** ⁽¹⁾ ‘ãlemde mũnteşirdũr gerekdũr ki qademi ve nazarı ve bereketi anlaruñ cemî‘ ‘ãleme irişe ammã ehl-i ‘ãlem anları ⁽²⁾ bilmezler zĩrã anlar kendũleri zãhidliĝe ve pãrsãlıĝa ve şıhlıĝa nisbet itmezler zãhirleri ⁽³⁾ sãyir benĩ âdem bigi degũldür ve bãtınları ma’mũr ve

¹ (Hadis-i Şerif) “Saçı başı daĝınık, eli yüzũ tozlu ve kapılardan kovulmuş öyleleri vardır ki Allah’tan bir şey talep etseler Allah onların dilediğini yapar.”

müzeyyendür ve münevverdür bunlar gele girü kalan ⁽⁴⁾ halk arasındaki farkı zâhirle degüldür bâtın i'tibâriledür ammâ muşannif kitâb ider bizüm peygâmbirimüz ki ⁽⁵⁾ Muhammed Muştafâdur 'aleyhi's-selâm hazreti risâletden evvel peygâmblerler zamânında velî adı yoğıdı ⁽⁶⁾ Allâhuñ muşarreblerine anlaruñ ortasında ve şerî'atinde cemî'ine nebî dinürdi ismi velî gayr-ı meşhûrdı ⁽⁷⁾ hem nebî adında olanlar cemî' zamânda bu şerî'at üzereyidi ve bir dîne da'vet kılurlardı ⁽⁸⁾ ve çünânkidür dîn-i Âdem 'a.m. niçe peygâmblerler varıdı ol zamânda her birisi Âdem-i şafî 'a.m. dînine da'vet ⁽⁹⁾ iderlerdi cemî' hâlâyık ve devr-i Nûhda ve devr-i İbrâhîmde ve Mûsâda ve 'İsâda 'âdet bu didigümüzleyin ⁽¹⁰⁾ idi çünki Muhammed Muştafâya 'aleyhi efđalu's-şalâvât ve ekmelü't-taḥiyyât irişdi ve buyurdı ki ben ḥâtem-i ⁽¹¹⁾ enbiyâyum benden soñra peygâmbler gelmek cāyiz degüldür pes nām-ı evliyâ zamân-ı resülde şāyi' oldı ⁽¹²⁾ ve 'ulemâ ba'd resül Allāh te'ālā ḥalîfesi ve nāyib-i menābı oldular egerçi dünyâ ma'mûr olduḡca ⁽¹³⁾ bu didigümüz üç yüz elli altı evliyâdan ḥālî degüldür

NAẒM

[fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün]

Söz budur ki dimişümdür ey hümām

⁽¹⁴⁾ Özgesin bilmez velî rabbu'l-enām

Çünki ol Rec'ā-yı Zâhid pes hemân

'İlm-i edyānî k'ider böyle beyân

⁽¹⁵⁾ Pes muvaḥḥid olduḡın anuñ iy yār

Şeh Süleymân añladı şöyle ki var

İtdi taḥsîn ol muvaḥḥid sözine

⁽¹⁶⁾ Kıldı yüz biñ âferînler özine

Virdi mülk ü mālile çok sīm [ü zer]

Līk itmedi kabūl ol pūr-hüner

(17) Didi zāhid şeh Süleymāna iy yār

Sīm ü zerdür katımızda hūr [u] h̄vār

Sīm ü zerden çekmeyince kişi el

(18) Hakkā lāyık itmeye şālih ‘amel

Her ki rahmet itdi dünyā cāhına

Bil kim āhır gire siccīn çāhına

(19) Ehl-i ‘irfān istemez mülkile māl

Kim bilür māl olısdur pāy-māl

‘Ārif ol ki dāyimā bī-zer ola

(20) Sīm ü zerden dāyimā bī-zer ola

Kim hālāyık geçen bulur hakkı

Bātıl işden fark iden oldur hakkı

(20) Hakk rızāsın gözleyen ‘āşık beñüm

Mülk ü mālā bakmaya ol şādık beñüm

Böyle diyüp itmedi mālī kabūl

[77a] ⁽¹⁾ Kıldı aḥsen şıdkına ol ḥaḳ resūl

Ehl-i ḥālūñ işi budur pūr-hüner

Vir şalāvāt Muştafāya ser-te-ser

(2) Der-Beyān-ı Tılsımāt u Feth-i Maṭlab ve Tarīḥ-i ‘Anṭāk-ı Şāh-ı Şeddādī

Ḥakīm kavlince çünküm Süleymān ḥazreti daḥı Rec‘ā-yı Zāhidūñ ⁽³⁾ ne merātibde idüğün ki bildi kemāl-i ma‘rifetine göre ‘izzet kılup ⁽⁴⁾ ziyāde ta‘zīm eyledi andan soñra ‘Anṭākiyye meliki Hadhād şāh oğlu Yu‘raba eyitdi yā Yu‘rab ⁽⁵⁾ ‘Anṭākiyye şehri ki vardur hīç bu diyārda ‘acāyib ġarāyib göricek ne vardur teferrüc idevüz ⁽⁶⁾ Süleymān ḥazreti eyle diyicek Yu‘rab bin Hadhād ol melik-i nesl-i Şeddād Süleymān ḥazretine du‘ā kılup ⁽⁷⁾ eyitdi ki yā nebiyyullāh bu şehrüñ cānib-i şarkıyyesinde bir mağāra vardur ol mağārada bir ‘azīm ejderhā ⁽⁸⁾ vardur eyle ejderhādur kim ağzından odlar saçar kaçan kim ol mağāranuñ içine bir kimse gire ⁽⁹⁾ ejderhānuñ ağzından ol kadar şerer-i āteş çıkar kim nihāyet yok her neye kim tokınursa qarara yaḳar ⁽¹⁰⁾ ammā ki ol ġārdan çıkup yürüyüp şehir ḥalkına ziyān ırgürmez dāyimā anda mütemekkindür didi ⁽¹¹⁾ Süleymān ḥazreti bu sözi işidüp ġāyet ta‘accüb idüp emr itdi ḥink-i İshāka zeyn-i zerrīn ⁽¹²⁾ ordular server-i selātinlerle raḥş-ı raḥşāna süvār olup gelüp şehir-i ‘Anṭākiyyeye yitdiler ⁽¹³⁾ Yu‘rab şāhıla şehir uluları daḥı qarşu çıkup Süleymān ḥazretinüñ atı ayağına nāsinc [ü] kimhā ⁽¹⁴⁾ kadīfe bezler döşediler dürr ü gevher saçdılar andan şehir ekābirleri rikāb ⁽¹⁵⁾ öñince büriyüp şehri teferrüc itdirdiler ḥazreti Süleymān daḥı ‘Anṭākiyye ḳal‘asını gördi ki ⁽¹⁶⁾ üç yüz altmış altı ‘azīm burcları var ki rif‘atda keyvānī muḥkemlikde sedd-i İskenderāniden ⁽¹⁷⁾ nişān virür ḳapuları var her ḳapusu bāb-ı Ḥaybere beñzer ve bir ‘aceb daḥı bu ki şehir-i mu‘azzam ⁽¹⁸⁾ içi tolu benī Ādem

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Eyle a‘zam şehir-i ‘ālī ber-ḳarār

Şehir-i Cābelḳā bigi dār u diyār

(19) Burc-ı keyvāndan refī‘ a‘ zām hışār

Mışlini görmüş degül leyl ü nehār

NESİR Hakīm kavlince ‘Antākiyye (20) şehrini ki temāşā itdi ve daḥı cānib-i şarḳda ol mu‘azzam şehri seyr iderek ol ḡāra yitdiler (21) ḳapusına ḳarşusına şaf bağlayup tırdılar bir maḡāra gördiler ki ḳayadan key ulu ḳapusu var [77b] (1) ammā ki ḳanadları yoḳ açuḳ tırrur andan Süleymān ḥazreti eyitdi yā Yu‘rab ol ḡār bu mıdur (2) cevāb virdi ki yā nebiyyullāh bu maḡāradur ol ejderhā bu maḡāra içinde Süleymān ḥazreti (3) emr itdi ‘Arab serverlerden Ḳaḥṭān-ı ‘Arabī andan inüp süñü ḳolına şarup ḳalkān eline alup (4) gelüp maḡāraya girdi velākin maḡāra içi ḡāyet ḳarañulıḳ görüp bir zamān ḳapusunda tırrup yüzün (5) gözün egerdüp andan yürüp yidi ḳadem ilerü vardı anı gördi kim ḳarşusından bir ejderhā (6) ḳıçırup durup ḳaddini kemer ḳılup bükölüp Ḳaḥṭān-ı ‘Arabīye ḳarşu aḡzından odlar şaḳdı eyile kim pehlivān (7) vehm alup revān maḡāradan çıkup gelüp baş urup didi kim yā nebiyyullāh ḡār içinden bir ejderhā (8) peydā oldı ḳıçırup aḡzından od şaḳup baña ḳarşu geldi yüregüm duymadı ol ‘adū heybetinden (9) dönüp gitdüm ḥāk-ı pāyuña gelüp yitdüm egerçi ki degme düşmāndan yüz döndermedüm (10) velī yā Süleymān zamān-ı ‘ömrüm içinde buncılayın ejderhā görmedüm henüz gördigüm yoḳdur (11) diyüp du‘ā ḳıldı Süleymān bunı görüp eyitdi ‘acabā bu ejderhā cānlu mı ki (12) veyā cāmid mi ki bu ḡāranuñ müvekkeli ni da‘vet ḳılup gö[r]elüm tefṭiṣ idüp şoralum aña göre ‘amel (13) idelüm diyiceḳ Ḳarṭūs-ı ‘Ādī ol pehlivān-ı Şeddādī merd-i merdān-ı ‘Ādī ḡazaba gelüp eyitdi ki (14) yā nebiyyullāh bir yir bağarsuḡı ılancuḡız içün ne cinnī ve ne bennī da‘veti minneti gerek ḳapuñda ādemī-zād pehlivān (15) ları Şemūd ve ‘Ād şāḥib-ḳıranları Şeddād cihān-ḡırleri vardur ki ‘amūdına yüz biñ dīv cinnī (16) taḳup getürmez mirriḥ-i felek anlaruñ heybetinden burcında sākin olup oturmaz diyüp (17) atından inüp şıḡanup sermenüp āhen siper sīneye şalup pūlād süñüsün eline alup zor bāzūsına (18) ḡırre olup maḡāraya girdi daḥı yidi adım yir yürüdi ḳarşusından bir ejderhā ḳaçḡırdı (19) ve tırdı ḳaddini ḳavs-ı ḳuzah mānendi ḳılup felek bigi ḳenber olup devrildi ve bükölüdi (20) künbedleyin maḡāralayın aḡzın açdı daḥı Ḳarṭūs-ı ‘Ādīye cehennem zebānīsileyin od şaḳdı (21) Ḳarṭūs ḳalkān yüzine tırrup ḳat‘ā ḳorḳmayup daḥı ilerü vardı baḡur ejdehā daḥı ziyāde āteş şaḳdı [78a] (1) şöyle kim Ḳardūs-ı ‘Ādīyi ol pehlivānī Şeddādīyi yıḳayazdı Ḳardūs ḡayret ḳılup yandūḡına baḳmayup ilerü (2) ḳadem başup yürüdikce ejdehānuñ odı şerer yandūḡınca artdı şöyle ki eşrār-ı āteşinden Ḳarṭūs-ı (3) ‘Ādī yolın göremez oldı böyle olıcaḳ ol dil-āver yoḳ yire

helākūm olup ihtiyāt idüp ⁽⁴⁾ gayret-i cāhiliyyeyi koyup revān dönüp mağāra kapusından taşra gelüp atı ayağında baş urup ⁽⁵⁾ du‘ā kılp görđiginden haber virdi pes Süleymān hāzreti dönüp Fīṣāğoriṣ-i Tevhīdīye ⁽⁶⁾ eyitdi yā hākīm hīç bu mağāraya geldüñ mi ve ejdehānuñ ne idügin fark kılduñ mı hikmetile ahvāline muṭalli‘ olduñ mı ⁽⁷⁾ cevāb virdi ki yā nebī niçe müşkilleri hāl eyleyüp velī bu ejderhānuñ ğavrına yitmedüm ne bilürüm ki tılsımātdur ⁽⁸⁾ ve ne bilürüm ki cinndür hākīm şöyle Süleymān ‘a.m. dönüp cinnīler sultānı Elhenc-i Cinnīye eydür yā sultān-ı ⁽⁹⁾ cinn ‘acābā bu mağāra içindeki cinn mi ola veyāhūd tılsımāt mıdur nice bilürsin didi cevāb ⁽¹⁰⁾ virüp eyitdiler ki yā nebiyyullāh bu diyāruñ cinnīlerinüñ meliki Nuṣaybīn mülkinde olur adına şāh Mārūt ⁽¹¹⁾ dirler da‘vet kıluñ göreğ ol bilür ben bilmezüm didi andan Süleymān hāzreti müvekkel-i cinnī ⁽¹²⁾ da‘vet itdi hükm eyledi tekvīn gönderüp şāh Mārūtı getürtdi şāh Mārūt Süleymāna gelüp ⁽¹³⁾ selām virdi hizmetine yüz sürdi Süleymān hāzreti dağı nağar kılp görđi ki peleng ⁽¹⁴⁾ ser-pīl-pā bir ‘aceb hey’ et cinnī gelüp ilerü tırdı Süleymān eyitdi aduñ nedür eyitdi ki şāh Mārūtdur ⁽¹⁵⁾ Süleymān eyitdi yā niçün baña itā‘ate gelmedüñ cevāb virdi ki yā nebiyyullāh hāzretüñi umarduğ ki ⁽¹⁶⁾ Nuṣaybīn şehrine geleydük tābi‘ olan cinnlerle hizmete varup yüz şüreydük illā kim da‘vet eylemişsin ⁽¹⁷⁾ yüz sürüyü hizmete geleydük andan Süleymān eyitdi yā şāh Mārūt hīç bu ğāraya geldüñ mi bu ejderhānuñ ⁽¹⁸⁾ haqīqatin bildüñ mi cin midür yāhūd tılsımāt mıdur eyitdi yā nebiyyullāh bu diyāra az gelüp tururum ⁽¹⁹⁾ ammā ki her yirüñ cinnīleri bize bulaşırlar bu şehirde eğerçi ki bu şehirde dürlü dürlü şüretde cinnīler ⁽²⁰⁾ çokdur ammā ki bu zıkr ejderhā şeklinde cinnī yokdur olsa bilürdüm baña haber gelürdi ⁽²¹⁾ meğer şöyle ola ki ilan ejderhā şekline girmiş ola insān leşkerine hirāsān göstermek içün [78b] ⁽¹⁾ kendüyü ejdehā-şekl göstere velī dağı haqīqatin bileyin dirseñ yā nebiyyullāh her defīnenüñ ve her hāzīne- ⁽²⁾ nūñ bir müvekkeli vardur ve dağı cemī‘ ‘ālem-i vücūdda olanlaruñ müvekkeli vardur pes eyle olsa bu ⁽³⁾ ğāruñ üzerine müvekkel vardur da‘vet ile ol rāst haber virür diyüp şāh Mārūt-ı Cinnī ⁽⁴⁾ edebile hāmūş oldu

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

İns ü cinne ki gerekdür bu edeb

K’oldı bīzār ol edebsizden Çalab

(5) Ger edebden olduñısa sen ħabīr

Vir şalāvāt Muştafāya itme ğazab

NESR Ħakīm ħavlince şāh Mārūt-ı (6) Cinnī eyle diyicek Loħmān-ı Ħakīm eydür yā nebiyyullāh bu cinnī ne dir şāh Mārūt ħaberin Süleymān ħazreti (7) taķrīr kıldı Loħmān eyitdi yā nebiyyullāh bir maġāra yılancuĝın def itmege veyā anuñ tılsımātı cāmid mi (8) veyā cānlu ejder digin farķ itmege cinnī bennī gerek ve çün çırā gerek yaķın şöyledür ki bu ejderhā (9) tılsımātdur zīrā ki ejdehā olsa aĝzından zehr şaçaıdı bu āteş şaçar yaķın budur ki (10) bu ejderhā tılsımdur veznile ħarekete gelicek dirleyin görünür icāzetüñle ben anı göreyin (11) bileyin ‘ilm-i ħikmet birle farķ kılayın

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Yā Süleymān şöyle bil ki bī-gümān

Ādeme virdi kerāmet müste‘ān

(12) ‘İlm-i ħikmet birle Loħmān olmuşum

Kim ecelden ğayra dermān bulmuşum

Pes ħatuñda variken Loħmān Ħakīm

(13) Müşkilātı ħall iderken key delim

Cin nedür ki anı da‘vet kılasın

İnsi koyup aña ‘izzet kılasın

(14) İşbu demde ĝāra içre gireyin

Ol tılsımı ben de varup göreyin

Böyle diyüp indi atdan ol ḥakīm

(15) Vir şalāvāt Muştafāya key delim

NESR Ḥakīm kavlince Loḳmān-ı Ḥakīm böyle diyüp atdan indi (16) Loḳmān inicek Ğazanfer-i Cihān-süz daḥı Loḳmān kafāsınca mağāra ḳapusına gelüp ikisi böyle (17) yidi ḳadem ilerü vardılar gördiler ki önlerinden bir ejderhā peydā olup ağızın açup (18) od saçdı şöyle ki Loḳmān-ı Ḥakīm Ğazanferüñ libāsların yir yir yakdı ammā ki Ḥakīm ḳaçmayup (19) tırup baḳdı nazār ḳılup ḥikmet yüzinden gördi ki bir ejderhādur ki bu ḡaruñ içine (20) toptolu olmış başın ve ḳaddin kemer ḳılup kūnbedleyin mağāra ḳapusından ağızın açup her dişi (21) bir tīḡ ü ḥancerleyin dikilüp şem‘ [ü] şu‘lesi toḳınmış şaru çam mişāli gözleri berḳ urmuş [79a] (1) kendüye ḳarşu ḥücüm birle tırmış ‘amūdlayın ḳuyruğıla ḳarşu kendü kendüyi urur güldürdiden (2) mağāra içi gürleyüp gümler andan Loḳmān-ı Ḥakīm döndi ḡardan ḳıḳup gelüp didi kim yā Süleymān-ı (3) zamān bu mağāra içindeki gerçi ejdehā ḳorḳunc şüretdür velī cānlu cān-vere beñzemez kim cünbişi (4) ḥareket-i tılsımāta beñzer Süleymān ḥazreti eyitdi revādur ki ben daḥı benüm bu ejderi görem eger cān- (5) luysa da‘vet ḳılam diyüp ḥink-i İshāḳdan yire indi ammā ki Elhenc-i Cinnī Süleymān ḥazretinden önürdi (6) Elhenc-i Cinnī ve şāḥ Mārūt-ı Cinnī Süleymān ḥazreti keremden önürdi mağāraya girdiler ki ol mağāranuñ (7) müvekkel-i cinnī birle buluşup ḥaber alup şeh Süleymāna ‘arz ideler çünkim mağāra içine girdiler gördiler (8) bir muḥteşem pīr su‘āl itdiler ki kimsin Süleymān bin Dāvūd geliyorur ḳarşu ḳıḳ ‘izzet it iḳbāl (9) eyle didiler cevāb virdi ki ben ol mertebe-i ‘abdullāḥ degülüm ki dünyā serverine ḳarşu ḳıḳam içerü (10) giricek ḥaberleşem didi cinnīler muḥteşem pīri müvekkel-i ḡār şanup ki gitdiler gelüp (11) Süleymān ḥazretine eyitdiler yā nebiyyullāḥ müvekkel-i ḡār içerü ḥizmet-i Süleymāniye muntazır tırup ve daḥı (12) bu ejderhāya kim nazār şalduḳ cin degül tılsımāt olduḡın ‘ayne‘l-yakīn bildük diyüp (13) du‘ā ḳıldılar Süleymān ḥazreti bu sözi alup server-i selāṭin ve pehlivān-ı rüy-ı (14) zemīnlerle mağāranuñ ḳapusına geldiler ḳaşd itdi kim içerü gire anı gördi (15) mağāra içinden bir muḥteşem pīr şalını ḳıḳa geldi Süleymān vüzerā vü ḥükemā görüp tırdılar (16) andan ol pīr selīm ḳalble ‘izzetile gelüp selām virdi ‘aleyḳ aldılar ḳadd-i ḥamīde (17) ḳıldılar pes selāmdan soñra pīr didi kim merḥabā iy zıll-ı ma‘būd ehlen ve sehlen v‘ey (18) mülk-i Maḥmūd Süleymān bin Dāvūd şād geldüñ şādī getürdüñ yā resül-ı Vedūd mübārek (19) ḳademüñle mülki müşerref ḳılduñ yüzüñi görmek idi bize

cihānda maksūd diyüp pīr ⁽²⁰⁾ edebile hāmūş oldu andan Süleymān dahı didi kim iy pīr-i muhteşem kimsin hem beni neden ⁽²¹⁾ bildüñ ki Süleymān-ı zamānum yoħsa bu ġāruñ müvekkeli misin ādem şeklinde gelüp bize göründüñ [79b] ⁽¹⁾ pīr eyitdi rāst buyurursın bu ġāranuñ ıssıyum ve bu ġāra ġāyet görümlü ġāradur kim ⁽²⁾ peygāamberler bu ġāra toġup durur ve delim şāhib-i velāyetler bu ġārı mekān idüp tırurban ⁽³⁾ bende dahı biñ yitmiş yıldur ki bu ġārda olurmen tākatum yitdükce Hākka tāk at kılurman cānum mertebesince ⁽⁴⁾ rızık bulurman velīkin yā Süleymān bu ġāranuñ içinde bir tılsım ejderhāsı vardır andan ġāyet ⁽⁵⁾ incinmişüm ol incinmeyle Hāk te ‘ālā hāzretine dāyim nālīş kılurum iderüm ki yā Hayy u yā Hāfız ben kuluñı ⁽⁶⁾ bu ejderhā zahmetinden kırtar dirüm yā Süleymān nālīş kıldıgumca hāzretten hitāb gelür ki yā ‘abd ⁽⁷⁾ şabr it ki bu eski cihāna Ādem-i Şāfī neslinden bir Süleymān gelse gerek bu ejderhā tılsımātın ⁽⁸⁾ bozup seni bu zahmetden hālāş eylese gerek ve dahı ol Süleymān bu ġārda olan defīne mālından ⁽⁹⁾ naşibi var alsa gerek uş bu nice zamāndur ki mübārek cemālūñı müşāhede kılmaġa müştāk ⁽¹⁰⁾ müştāk-ı ‘azīm hāzretüñ görmege biñ yitmiş yıldur ki intizārım diyüp pīr ebeble hāmūş ⁽¹¹⁾ oldu nażar Süleymāna urdı Süleymān didi kim iy pīr bu tılsım bu ġārayı niçün ⁽¹²⁾ düzmişler veyā sen biñ yitmiş yıldan berü ne maḥlūksın ki bunda tırursın ⁽¹³⁾ ve kimüñ emriyle bu ġārayı beklersin didi pīr eyitdi baña Rec ‘amī cinnī dirler velī ⁽¹⁴⁾ tāk at ve riyāzetile melek mertebesin bulmuşum Hāk te ‘ālā der-ġāhında hāş olmuşum ve dahı ⁽¹⁵⁾ bu tılsım bu ġārda bu ‘Antākiyye şehrin yapan şehriyār rencle cem ‘ itdügi mālı ⁽¹⁶⁾ bunda yıġmış kapusına bu tılsım düzmiş kimse girüp almasun diyü diyüp pīr edeble hāmūş ⁽¹⁷⁾ oldu andan Loḳmān-ı Hākīm vüzerāyıla ve hükemāyıla ve vüzerāyıla pīrūñ sözin işidüp ⁽¹⁸⁾ didiler ki yā Süleymān pīr rāst söyledi ki ‘aḳl yüzinden ma ‘lūmdur ki ḳanda kim māl var ⁽¹⁹⁾ anda mār vardır ve ḳankı tılsımātıda ki genc taşvīr ola anuñ maḳlūb cinūñdür ve ḳankı ⁽²⁰⁾ seng-i ġārda kim lām yazıla at na ‘lı şıfatında anuñ maḳlūb māldur anda māl vardır ammā ki bu ⁽²¹⁾ pīr-i muhteşem māldan nişān virdi müvekkel-i ġārum diyü buyurdı eger ki sözinde rāst ise ol [80a] ⁽¹⁾ defīneden bize nişān virsün görelüm i ‘timād idüp bu tılsım ejderhāsın bozmaġa sa ‘y idelüm didiler ⁽²⁾ Süleymān dahı hükemānuñ insān dilince sözlerin alup cinnīler dilince pīre haber virüp ⁽³⁾ eyitdi ki yā pīr bu ġārda olan māldan çıkarsuñ görsevüz andan tılsım ejderi bozup ⁽⁴⁾ üzerüñden şerrin iresüz ol defīne mālın ḳabz itmege içine giresüz pīr Süleymān ⁽⁵⁾ sözin işidüp şād olup gelüp diş işidup revān maġāra içine girüp gitdi hemān yine çıkup ⁽⁶⁾ iki elile kızıl altun aḳ incü şaru yāḳūt lāciverdī elmās bir niçe yüz kıymet-i hāş çıkarup ⁽⁷⁾ Süleymāna ḳarşu şaçdı Süleymā[n] hükemā görüp

‘acebleşdiler ins ü cinn ser-hengleri ⁽⁸⁾ ta‘accüb idişdiler iy pīr-i muhteşem eyitdi ki yā Süleymān-ı zamān iy şāh-ı cihān v’ey emīrū’l-ins ⁽⁹⁾ ve’l-cinn ve’l-cān şükr minnet Hālīka hamd [ü] sipās Rāzīka ki hāzretūni gönderdi gelüp ⁽¹⁰⁾ derdüme dermān ve zaḥmuma merhem irürdün niçün turursın gel tılsımı boz al git işbu zaḥmetden ⁽¹¹⁾ bizi ḥalāş it didi Süleymān eyitdi iy pīr-i muhteşem sözünü yirine getürelüm bu tılsımı ⁽¹²⁾ bozalum ammā ki benüm ‘ādetümdür melik-i müvekkelnile andan geçse enbiyā ḥükemā ‘uḳalāyıla meşveret ⁽¹³⁾ kılmayınca ins ü cin ser-hengleriyle tanışmayınca bir iş itmezüm ve kimse sözün işitmezüm ⁽¹⁴⁾ şabr eyle bu ejder ne nesnedür yüz biñ bunun emşālī tılsım-ı ejderhā olırsa bozalum ⁽¹⁵⁾ gönlüne girüp mübārek ḥātruñı müşerref kılalum didi Süleymān hāzreti ‘a.m. eyle diyicek pīr ⁽¹⁶⁾ eyitdi ya nebiyyullāh bu tılsımāt def itmek degüldür ins ü cinnün ‘ulemāsı yitmiş iki milletün ⁽¹⁷⁾ ḥükemāsı bir yire cem‘ olsa bu tılsım bozmağa çāre bulmaz illā ki bunun bozması ⁽¹⁸⁾ budur ki nübüvvet ḥātemin ilerü varup od şererinden koḳmayup ḥātemi getürüp ağız içine itesin ⁽¹⁹⁾ tā kim nāruñ zararı ve āteşün şereri ref‘ ü def‘ ola tā kim göresin ki bu ejderün ki ağız ⁽²⁰⁾ ve ḳarnı içi bir kıyusukdur ki ol ḥazānenün ḳapısı yolıdur girüp geçesin inanmazsañ ⁽²¹⁾ yā Süleymān nazar kıl diyüp koḳma üşenme tılsımātdan Hāḳ te‘ālānuñ peygāmberisin **[80b]** ⁽¹⁾ cihānuñ Süleymānı ve serverisin bu tılsımı bozmağa saña naşībdür māl u genci alğıl inanmazsañ ⁽²⁾ beni gör ki ejderhā yaḳar mı diyüp ejderhāya yaḳın vardı dem çeküp uçdı ejderhānuñ ⁽³⁾ ağızından girüp öte geçdi yine bir avuc la‘l ü cevāhir getürüp ḥāḳ-i pāy-i Süleymānīye şaḳdı şeh Süleymān ⁽⁴⁾ anı görüp ilerü vardı ki pīrün sözün duta nübüvvet ḥātemin ejderhā ağızına ata ḥakīmler ⁽⁵⁾ men‘ idüp ve cinnīler sultānı Elhenc-i Cinnī daḫı ilerü gelüp eyitdi yā nebiyyullāh kişinün sözine ⁽⁶⁾ inanma görelüm teftiş idelüm cin midir müvekkel midir andan soñra i‘timād kılasın diyüp pīre Elhenc-i ⁽⁷⁾ Cinnī su‘āl kılup eyitdi ki yā pīr-i muhteşem ne ‘acāyib söz söylersin ḡāyet ulu da‘vā ⁽⁸⁾ eylersin egerçi ki ben cinnīyüm velī ‘ibādet itmekle melek mertebesin buldum dirsın imdi ⁽⁹⁾ cin neslinden şeytān-ı la‘īnden ḡayrı ‘ibādetile kimse melek mertebesin bulmadı ‘āḳıbet-i tḥā‘atine ⁽¹⁰⁾ İblīs daḫı maḡrūr olduḡı cihetde la‘net ḳazandı rahmet bulmadı ḳünki sen cinnīsın ben ⁽¹¹⁾ daḫı cinnīler sultānıyım di imdi baña ḥaber vir ḳanḳı tekvīn bölüğindensin ve ne ḳavmden- ⁽¹²⁾ sin müvekkel-i cinnün adı nedür ve cāsūsūñ ve tercümānuñ kimlerdür ve ḳanḳı müvekkel ḥükmile ⁽¹³⁾ bunda mütemekkinsin ki seni hīç bir gördüğümüz yok pīr eyitdi yā cinnīler serveri ⁽¹⁴⁾ hezār ḡār içinde hezār cinnī vardır ki Hāḳ te‘ālāya leyl ü nehār tḥā‘at eyler ‘alā-raḡm-ı ⁽¹⁵⁾ rüzigār sen anı bilmezsin illā ki ol seni bilür oturdıḡı yirden tḥā‘at nūrı ⁽¹⁶⁾ ḳuvvetile başiret ḳuvvet

viridikce seni müşāhede kıılır Hāk te‘ālā beni hilkat idelden kimseye ⁽¹⁷⁾ maḥkūm kıılmamışdır hem maḥkūm daḥı olmazum diyicek Elhenc-i Cinnī eydür imdi sen şeytān-ı ⁽¹⁸⁾ racīmsin ki racīmden ğayrı şey’üñ nesl-i cinden tekvīn ve müvekkel vardır diyicek ⁽¹⁹⁾ Loḳmān-ı Hākīm şeytānı sözinden bilür eydür yā racīm niçe bir ḥazreti Süleymāna gelürsin ⁽²⁰⁾ iġvā kıılursın ḥacīl olup maḥrūm olursın pīr eyitdi yā Loḳmān-ı Hindī āh senüñ ⁽²¹⁾ elüñden ki her ne şekle girürsem beni bilürsin Süleymāna gösterüp ğamz kıılursın geldüm nübüvvet [81a] ⁽¹⁾ nübüvvet ḥātemin elinden alduram tılsım ejderhāsı ağzına şalduram līk fırsat bulmadum dirīġā diyüp tırdıġı ⁽²⁾ yirden ġāyet oldu ḥacīl gitdi anı gördiler ki bir yüzi nūrlu muḥteşem civān-ı sebz-pūş ‘arab ⁽³⁾ şekl maġāranuñ öte cānibinden berü geçdi Süleymāna selām virüp eyitdi yā nebiyyullāh bu maġāra ıssıdın ⁽⁴⁾ şeytān-ı racīm idi ‘aleyhi’l-la ‘netu şol kaşda geldi ki nübüvvet ḥātemin ejder ağzına atasın ⁽⁵⁾ nesl-i şeyātīni alup baḥr-ı ‘ummāna atalar ḥazretüñ ḥātemsiz ḥod Süleymānlık idemez zelīl olasın ⁽⁶⁾ egerçi ki ‘avn-ı Hāk senüñledür yā Süleymān ḥazretüñe niçe dürlü maḥlūk gelür gider kimi zāhir ⁽⁷⁾ ve kimi nihān ve kimi bāṭın ḥizmet ider ve kimi ‘ayān devletüñe lāyık degüldür ki ḥükemāyıla meşveret ⁽⁸⁾ kılmadın kendü rāyuñla bir iş idesin nite

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Gerçi Allāh virdi saña salṭanat

⁽⁹⁾ Līk[i] şāha vācib oldu meşveret

Böyle diyüp oldu ġāyet ol civān

Vir şalāvāt tā bulasın ‘ālī-baḥt

⁽¹⁰⁾ NESR ḥākīm kavlince ol sebz-pūş bu naşīḥatı virüp ġāyet olıcaḳ yaḳīn bildiler ki ⁽¹¹⁾ gelüp naşīḥat iden Hızır peygāmberdür ‘a.m. andan soñra Süleymān ‘a.m. nübüvvet ḥāteminüñ altıncı ismin ⁽¹²⁾ okıdı müvekkel cin gelüp ol maġāranuñ üzerine müvekkel olan ḥazır eyledi gelüp Süleymāna selām ⁽¹³⁾ virdi Süleymān nazar kılup gördi arslan şeklinde bir heybetlü cinnī Süleymān eyitdi ⁽¹⁴⁾ aduñ nedir cevāb virüp eyitdi ki benüm adum Ḳaṭāṭāḥūr-i Cinnīdür bu ġār içinde defīne ⁽¹⁵⁾ vardır aña müvekkelüm didi Süleymān ḥazreti eyitdi bu tılsımuñ bozulması ne vechledür ⁽¹⁶⁾ cevāb virdi ki yā nebiyyullāh buyur bir kaç cinnīlerle varalum bu ejderhāyı bozup çıkaralum ⁽¹⁷⁾ defīneye

yol idelüm didi Süleymān ḥazreti ḥükm eyledi Elhenc-i Cinnī birle Dāsir-i Tekvīn ⁽¹⁸⁾ ve Kıttu'l-Ablāk ve Taktūş tekvīn ejderhāya varup yapışup zūr idüp yirinden koparup ⁽¹⁹⁾ sürüyüp mağāradan taşra çıkarup kovdılar Süleymān görüp taḥsīn idüp andan Kiflīz-i ⁽²⁰⁾ Cinnīye buyurdi bu mağāra içindeki gencüñ aşlı nedür varuñ buncılayın tılsımla raḥt ⁽²¹⁾ çeküp hüner gösterdin pādīşāhuñ ḥazīnesi az olmaz didi andan Kiflīz ve Miflīz varup **[81b]** ⁽¹⁾ görüp gelüp ḥaber virdiler ki eyitdiler ki yā nebiyyullāh bir genc-ḥānedür ki Cemşīd zamān-ı 'ömrinde görmedi ⁽²⁾ buğur Süleymān ḥazreti ol defīne müvekkeli Kaṭāṭāḥūr-i Cinnīye eyitdi yā müvekkel-i defīne bu genc-ḥāne kimüñdür ⁽³⁾ ve seni bunda kim müvekkel kılupdur didi cevāb virdi ki yā nebiyyullāh bunda gelüp muḳīm olaldan berü ⁽⁴⁾ biñ dört yüz kırk yıldur Kūh-ı Elbürzde Ya'rūc bin Mā'ūc cinnīnūñ oğlıdum Cıl[c]amış cinnīnūñ ⁽⁵⁾ kızını serā-perde-yi ḥāşında görüp 'āşık oldum kız daḥı baña 'āşık oldu ne kadar ki cin ser-henglerin ⁽⁶⁾ cem' idüp dilek itdümse Cılcamış kızını baña virmedi 'ākībet fırsat bulup alup kaçdum bu mekāna getürdüm ⁽⁷⁾ bunca zamāndur ki dirlik kılurdum 'ākībet ḥātūnum vefāt itdi altı yüz yıldur ki ben bunda mücerred ⁽⁸⁾ тұrurum Cılcamış cinnī ḳorḥusından taşra çıkmazum dünyā yüzine bakmazum ammā ki bu genc-ḥāne kimüñ olduḡun fark ⁽⁹⁾ kılmazum velākin bī-nihāye genc vardur kim ḥesābın kimse bilmez Süleymān ḥazreti eyitdi eyle sen ⁽¹⁰⁾ güneḥ-kār olmışsın bir cinnī ser-henginūñ kızın almış kaçmışsın nikāhsız zinā ⁽¹¹⁾ kılmışsın ne dīne ṭaparsın ki bunuñ bigi bed-fi'l işledüñ Süleymān ḥazreti böyle ⁽¹²⁾ diyicek Kaṭāṭāḥūr-ı Cinnī eydür yā nebiyyullāh āteş-perestüm oda ṭaparum Süleymān didi ki ⁽¹³⁾ āteş nedür ki anı ma'būd idinesin ma'būd oldur ki ḥālīḳu'n-nār ve 'n-nūr¹ dur gel bir ⁽¹⁴⁾ Allāhı bir bil iy cinnī sünnī olḡıl veyāḥūd seni helāk iderüm diyüp ḡaṣab kılıcak ⁽¹⁵⁾ Kaṭāṭāḥūr-ı Cinnī Süleymān ḳorḥusından īmāna gelüp eyitdi ki *lā ilāhe illa'llāh Mūsā-yı Kelīm* ⁽¹⁶⁾ *u'llāh Dāvūd-ı Ḥalīfetu'llāh ve Süleymān-ı Emīnu'llāh*² diyüp ḥışm-ı Süleymānīden emīn oldu ⁽¹⁷⁾ andan Süleymān ḥazreti eydür yā Kaṭāṭāḥūr yūri imdi kılaḡuz ol ⁽¹⁸⁾ ol müvekkel olduḡuñ genc-ḥāneyi bize teslīm eyle diyüp öñine şalup ins ü cinn ⁽¹⁹⁾ ser-hengleriyle ḡāra girüp fanūs yirine gevher-i şeb-çerāḡlar getürüp evvel berrāk cevāhirden ⁽²⁰⁾ şa'sa'a-yi gevāhirden mağāra içi *eḫheru mine's-şems* rüşen olup gitdiler 'ākībet ⁽²¹⁾ genc-ḥāneye yitdiler gördiler ki yitmiş yidi kızıl altundan ḥüsr[ev]ānī küp ve her küpüñ **[82a]** ⁽¹⁾ içinde bir zerrīn beyza ve her

¹ "Ateş ve nurun yaratıcısıdır."

² "Allah'tan başka ilah yoktur. Musa onun kelamı, Davud halifesi, Süleymān ise güvenilir kuludur."

beyzanuñ mişkālî yitmiş yidi vaqiyye ve andan soñra kızıl altun küpüñ ⁽²⁾ üzerinde kızıl altundan bir hayvân şeklin düzmişler ba'zı arslan ve ba'zı neheng ve ba'zı ⁽³⁾ tinnîn ve ba'zı kelîle ve ba'zı dimne mişâl gözler yirine gevher-i şeb-çerâğlar urmışlar ⁽⁴⁾ andan bu kızıl altun küplerüñ üzerinde çok ortasında yir yir mermer direk dikmişler durur ⁽⁵⁾ Loqmân-ı Hakîm ol 'amûda yakın vardı gördi kim 'amûd üzerinde otuz satr yazı yazulmuş ⁽⁶⁾ tîğile hatt-ı rûşen kazulmuş gevher-i şeb-çerâğ şu'lesine karşı nazar kılup ol ⁽⁷⁾ hatt ne dilce olduğın beyân kılup didi ki yâ Süleymân-ı zamân bu târîhi yazan tîğle ⁽⁸⁾ hattın kazın dimiş ki

NAZM

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Şöyle dimiş hattı anda pes yazın

K'ey cihânı seyr idüp cümle güzin

⁽⁹⁾ İşbu genci cem' idüp şöyle ki var

Bir ulu sultânidüm 'âlemde yâr

'Âlemi Kâfdan Kâfa tutmuşıdum

⁽¹⁰⁾ Şehlerüñ rûhın alup ütmişidüm

Âdeme 'Anṭâk-ı şâh dirleridi

Elli biñ h^vân ni' metüm yirleridi

⁽¹¹⁾ Her emîrüñ vardı yüz biñ 'askeri

Zabt iderdüm leşkerile kişveri

Üc yüz on üç oğlım oldu [şāh-vār]

(12) Her birisi pādīshēdi tāc-dār

Buncılayın cem‘ idüp çok genc men

Cem‘ini itmekde çekdüm renc men

(13) Bu hīşārı kim görürsin üstüvār

Elli yılda yapmışumdur nām-dār

Ceddimüzdür nesl-i ‘Ād u bī-gümān

(14) Aşlımuzdur şāh-ı Şeddād hem ‘ayān

Üç biñ üç yüz yıl tamāmet tāc-ver

Hüküm idüp tutdum cihānı ser-te-ser

(15) ‘Ālem içre yoğıdı baña bedel

Devletüme ırmemişdi hīç hālel

Mirrīh-i çarh yanıma der-bānıdı

(16) Der-gehüme pās[u]bān keyvānıdı

Rezmüme zühre çalardı çeng ü def

Rezmüme Behrām tutardı tīg ü kef

(17) Giceler aşrumda şem üm mhıdı

Hızmetüme yüz süren hem řāhıdı

Bunca ömrü sürmişiken bī-gümān

(18) Dilegümce devr iderken asumān

Nā-gehān irdi baña aır ecel

Aldı cānum tızcek itdi key acel

(19) İrte aldı genc ü māl [ü] saltanat

Sinle içre gördüm anda noldı tat

Ālem içre olmişiken pādīřāh

(20) Sinde hāküm üzre bitdi uş giyāh

Dilegümce devr iderken māl u mihr

ar-ı ğaddār aldı cānum itdi ahr

(21) Māl u genci yığmışıdum ben ehān

Derdüme dermān oladur dem hemān

Gencimile def  olunmadı ecel

[82b] (1) Āh dirīġā ömrüme irdi hālel

Çünkü gördüm ben haḳḳat ölürüm

Sinle içre ḳara toprak olurum

(2) Cem‘ idüben gencümi itdüm nihān

Ejderi tılsım idüp gitdüm hemān

Tā ki gence bulmaya kimse zafer

(3) Degmeye olmaya müyesser sim ü zer

Çünkü gencüm oldısa saña naşīb

Añ bizi [key] ḥayr du‘ādan yā ḥabīb

(4) Ben yemedüm sen yedür uş gencümi

Ben çekeyin sinle içre rencümi

‘Āḳiliseñ itme şāhum ḥādişe

(5) Yi yidür mālū ki ḳoma vārişe

Yimeyince sīm ü zerle pes ḥacer

Birdür Aḥir iy mubaşşır ḳıl nazār

(6) Ḥayf aña kim cem‘ idüben māl [ü] genc

İtmeyüp ḥayır çeker beyhūde renc

Ancılayın māl olur şonuñda mār

(7) Sinle içre cismını yiyüp yudar

Şāh-ı ‘Anṭāk eyle diyüp ol zamān

Ahır itmiş sözini añla hemān

(8) Diñle imdi kışşa nedür nām-ver

Vir şalāvāt Muştafāya mā-ḥazar

**Der-beyān-ı ‘Azamet-i Dīvan-ı Süleymān vü Āmeden-i Hüma-yı Hümāyūn Murgān
Be-Ḥazret-i Süleymān ‘Aleyhi’ş-şalāvātu’llāhi Ve’s-selām**

(9) ḥakīm ḳavlince Loḳmān-ı Ḥakīm bu beyānı idicek server-i (10) selāṭīnler işidüp bildiler kim ol kızıl altun (11) yumurdalar ‘Anṭāk adlu bir pādişāhdan kalmış buğur (12) Süleymān ḥazreti vezīrlerine eyitdi iy ḥakīmler ‘Anṭāk şāh ki bunca māl (13) cem‘ idüp yimeyüp yidürmeyüp ḥayra ḥarc itmeyüp koyup gitmiş imdi bize vācibdür ki (14) bu māl üç baḥş idüñ bir baḥşın Mekke ve Medīne ve Ḳudūs-i mübārek mücāvīrlerine (15) taḳsīm idüñ ve bir baḥşın server ü selāṭīnlere ḥademe ve ḥaşeme ulaşıduruñ (16) ve bir baḥşın daḥı ḥazīneye aluñ ki Ḳudūs-i mübārek yapıdurmağa ḥarc idem didi (17) Süleymān ḥazreti ‘aleyhi’s-selām böyle diyicek Āşaf bin Berḥıyā daḥı ḳassāmlara (18) ve umerāya emr itdi ol ḥazīneden kırk ḥüsrevānī küp zerrīn (19) beyzaları on üç küpin fuḳarāya Mekke ve Medīne ve Ḳudūs fuḳarāsına ve on küp (20) māl daḥı server-i selāṭīnlere iḥsān itdiler ḥademe ve ḥaşeme en‘ām kıldılar (21) ve on dört küpin ḥazīneye zabṭ itdiler Süleymān ḥazreti daḥı ol gice [83a] (1) şehir-i ‘Anṭākiyyede yatdı şubḥ-dem Süleymān ḥazreti yirinden ṭurup pāk şudan (2) ab-dest alup enbiyāya ḥükemāya ‘ulemāya etkıyāya imāmet idüp evrād okıdı namāzdan (3) niyāzdan fāriğ olıcak Fīşāğoriş-i Tevhīdīye ve Rec‘ā-yı Zāhide ve bākī ḥükemāya da‘vet (4) itdi bizümle böyle gider misiz veyāhūd bunda ḳalır mısız didi cemī‘ Süleymāna du‘ā kıldılar (5) eyitdiler kim ḥizmetüñden yüz çevirmezüz ‘ömrümüz oldıḳca ḥāk-i payuña yüz sürerüz (6) didiler bunlar eyle diyicek Süleymān ḥazretine hoş gelüp ḥil‘at-ı ḥāş giyürüp (7) yanına aldı andan Süleymān ḥazreti gelüp nübüvvet taḥtına çıkup ḳarār eyledi bilesince (8) olan enbiyā vü ‘ulemā vü ḥükemā vü etkıyā serīr-i Süleymānī üzerinde

makāmlu makāmında geçüp ⁽⁹⁾ oturdılar ins ü cin melikleri dīv ü ‘ifrīt ser-hengleri yir yir kim tırdılar ⁽¹⁰⁾ ve sibā‘ ser-neferleri sebu‘ esed çün Sikenderānī sedd Süleymān nazarına karşı serīre ⁽¹¹⁾ pençe urup felek-veş dümmün çenber kılup neheng-mişāl ağız açup tıururdu ⁽¹²⁾ ve kafaşında yırtıcı cān-verler dağı şaf bağlayup ve andan şöıra tahtdan ⁽¹³⁾ yukaru hevā-yı fenāda Süleymān hāzreti üzerine güneş tokınmasun diyü sīmurğıla ⁽¹⁴⁾ kuşlar kanad kanada çatup cinslü cinsile tırdılar sāye-bān olup ⁽¹⁵⁾ pervāz urdılar fī‘l-cümle kışsayı dırāz kılmayalum Süleymān hāzreti hademile haşemile ⁽¹⁶⁾ server ü selātīn pehlivān u rüy-i zemīnlerle ins ü cin meliklerle vuḥş u ⁽¹⁷⁾ tayr müvekkellerile karār kılup müvekkel-i bāda ḥükm itdi emr-i Yezdanī ⁽¹⁸⁾ ḥükm-i Süleymānī fermān-ı Sübḥanī birle cihānuñ dört kūşesinden dört dürlü ⁽¹⁹⁾ bād peydā olup gelüp taht-ı Süleymānuñ çār kūşesinden altına girüp yir yüzinden ⁽²⁰⁾ kaldırup götürdiler taht u ‘alem ḥayl u haşem birle yirden yukaru dört ⁽²¹⁾ mīl miqdārı gök yüzine kaldırup götürdiler enbiyālar Allāha tekbīr tehlīl [83b] ⁽¹⁾ idüp evvel Ādem āhir Muḥammed-i ‘Arabī cemī‘ mürsel peygāamberler ervāhına şalāvātu’l-lāhi ‘aleyhim ⁽²⁾ ecma‘īn şalāvāt getürdiler andan şabā yili āheste āheste esüp taht-ı Süleymānīyi ⁽³⁾ kafaşından sürüp andan müvekkel-i bād ilerü gelüp ḥalk gözinden nihān Süleymān ‘aynında ⁽⁴⁾ ‘ayān eyitdi ki yā nebiyyullāh niyyetüñ ne yire gitmekdür ve ne tarafa ‘azm itmekdür cevāb virdi ki niyyetüm ⁽⁵⁾ atam Dāvūd peygāamber kabrin ziyāret itmekdür merḳadı üzerinde taşdīk kılup tazarru‘ıla ⁽⁶⁾ Ḥaḳka tā‘at itmekdür diyicek hemān-dem müvekkel-i bād tekvīn-i bāda ḥükm itdi yile taht-ı Süleymānīyi ⁽⁷⁾ götürüp üç kerre ‘Anṭākiyye şehrini devr itdürdi taht merkezlerinden server-i selātīn-i ⁽⁸⁾ pehlivān-ı rüy-i zemīnler ins ü cinn melikleri çerende vü perende ser-hengleri ⁽⁹⁾ ḥayvānāt-ı sibā‘ bebr ü pelengleri gök yüzinde uçan kuşlaruñ şāhīn [ü] külengleri ⁽¹⁰⁾ hevā-yı fenā yüzinden yir alçağından şehr-i ‘Anṭākiyyeyi teferrüc kılup seyrān itdiler ⁽¹¹⁾ gün gibi tolaşuban taht-ı Süleymānīle şehr-i üç kerre devrān itdiler ‘Anṭākiyye şehriniñ ⁽¹²⁾ ḥalkı dağı burc u bārular üzre çıkup maḥbūbeleri pencerelerden boyun kulaḳ açup ⁽¹³⁾ baş başa çatup omuz omuza virüp bakışurlardı şehlā gözlerini süzüp ‘aşıqlaruñ ⁽¹⁴⁾ ğamzile bağrın izüp göz koyup gögis kaḳışurlardı pīr ü bernā ‘ākil ü dānā ⁽¹⁵⁾ evli evi üzerine çıkup salṭanat-ı Süleymāna taḥsīn kılurlardı

[NAẒM]

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Hāl-ı ā'zam ol Kerīm ol İlāh

(16) 'Āleme kılmış Süleymānı çü şāh

Eyle ā'zam kılmış anuñ hāzretin

Cümle şehden yüce kılmış devletin

(17) Kim felekde yıl götürür tahtını

Yir yüzinde cinnī taşur rahtını

Biñ bir ümmet emrine fermān bunuñ

(18) Sāye-bāndur üstine murğān bunuñ

İns eger cinn u vaḥş u ṭayr u mūr u mār

Hükümüñe maḥkūm olupdur nige-dār

(19) Ger nebāt ger cemād ger ḥacer

Ger nebātāt ü şemer deryā şeçer

Tā üvezden pīledeñ her nige-dār

(20) Māsivādan ḥalk olınan āşikār

Şeh Süleymān emrine me'mūr olur

Hizmetinde mārıla hem mūr olur

(21) Yüz yigirmi dört şıfat halk-ı cihān

Biñ bir ümmet ne ki varsa bî-gümān

Hak te'ālā devletin itsün ziyād

[84a] ⁽¹⁾ Gökde tahtın götürür dört nev' bād

Kim cihānuñ şāhıdır sultānımız

Yolına kurbān anuñ bu cānımız

(2) Böyle diyüp itdiler alkış ziyād

Vir şalāvāt Ahmede iy hoş-nihād

[NESR] hakīm kavlince Süleymān peygāmbereñ ⁽³⁾ 'aleyhi's-selām saltanat tahtında karar kılup yıl taht-ı Süleymanı 'Antākiyye şehrinden götürüp ⁽⁴⁾ gitmekde yirle gök arasından merkad-ı Dāvūda iletmekde ammā ki bizüm kışşamız ez-ān cānib hümāyla hümāyuna ⁽⁵⁾ geldi ki Süleymān peygāmbereñ 'aleyhi's-selām hümāya kâşıdlığa gönderdü ki selvî kuşla 'uqqāb ki ⁽⁶⁾ kürre-yi nesīme varup hümāya Süleymān haberin virüp kürre-i nesīmde olan ol kudretullāh 'ibretü ⁽⁷⁾ llāh kuşlaruñ re'islerinden bir kaçını bilesince alup hümāyla hümāyūn önlerine düşüp ⁽⁸⁾ kanad büküp 'ulvīden süflīye ki indiler Yemen mülkine muqābil kara bulutlara ki irdiler 'uqqābıla ⁽⁹⁾ selvî bakup yabānda bir gögercin gördiler ki felek yüzinden uçup giderdi 'Antākiyye ⁽¹⁰⁾ şehrinden kalkup pervāz urup vatanına 'azm iderdi ma'a'l-kışşa nite ki tafşıl yukarıda ⁽¹¹⁾ geçdiydi 'uqqāb gögercinden Süleyman hāzreti kanda diyüp su'āl idicek gögercin ⁽¹²⁾ korhusından cevāb vermeyüp sen bir yırtıcı cān-versin diyüp ta'n idicek 'uqqāb ⁽¹³⁾ gögercinuñ önün alup eyitdi ki iy şehvet-perest eger senuñ 'akluñ olırsa baña cevāb-ı ⁽¹⁴⁾ şahih virürdüñ nefsuñ arzūsından tama' getürürdüñ sen şol vā'iz-i hod-bīne ⁽¹⁵⁾ beñzersin ki halka naşihat ider kendü nefsi emmāreden geçmeyüp 'aksin işler eger benüm ⁽¹⁶⁾ yakınım gelmekden hāzer kılursañ bārī irakdan cevāb vir diyicek virdi ki Süleymān ⁽¹⁷⁾ tahtını gördüm 'Amikden kalkup yirle gök arasında 'Antākiyye şehrine togru yıl taht-ı ⁽¹⁸⁾ Süleymāniyi götürüp giderdi perrendeler taht kenārında kanad açışup uçurlardı ⁽¹⁹⁾ ve dīv cinnī dem

çeküp taht kâfâsınca hevâ-yı fenâda bir bir geçişürlerdi gördüm sîmurğ-ı ⁽²⁰⁾ Kâf dahı yırtıcı tartıcı kuşlarıyla Süleymân tahtı üzre sâye-bân kurup kanad kanada ⁽²¹⁾ çatup tururlar gördüm diyüp cevâb viricek yine ‘uqqâb kuşı şordı ki hayr vir baña ki bu **[84b]** ⁽¹⁾ maqâm ne maqâmdur cevâb virdi ki Yemen Tâif ser-haddidür diyüp cevâb alıcak dönüp ⁽²⁾ gitdi hümâya yitdi önlerine düşüp kanad açup uçup ‘azm-ı Süleymân itdiler kürre-i nesîmden ⁽³⁾ perrân olup gitdiler

NAZM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Cümleten pervâz urup açup kanad

İtdiler ‘azm-ı Süleymân hoş nihâd

⁽⁴⁾ Gör ne â‘zam pâdişehdür ol nebî

Hâk aña virdi ne kim kıldı murâd

Kışsa-yı Süleymân Der-beyân-ı Kürre-i Nesîm

⁽⁵⁾ hakîm kavlince kürre-i nesîm murgânının re’îsleri ‘uqqâb ve selvî ile kanad açup uçup ⁽⁶⁾ Süleymâna gelmekde ammâ ki bizüm kışsamuz **ez-ân cânib** şeh Süleymâna geldi nite yıl tahtını götürüp ki şehir-i ⁽⁷⁾ ‘Anfâkiyyeden ki gitdi ‘azm-ı merkad-ı Dâvûd itdi Süleymân peygâmbere dahı ‘aleyhi’s-selâm ⁽⁸⁾ nübüvvet tahtının üzerinde otururdu yıl taht-ı Süleymânîyi götürdi ins ü cinn melikleri ⁽⁹⁾ div ü ‘afarîr ser-hengleri vuhûş u tuyûr re’îsleri yir yir maqâmlu maqâmında ⁽¹⁰⁾ turmuşlardı kulağ Süleymân sözine urmuşlardı Süleymân hazreti dahı ⁽¹¹⁾ yıl tahtını felekden yaña getirüp yirden yukarı dört mîl miqdârı ki hevâya çıkdı ⁽¹²⁾ hazreti Süleymân baş felekden yaña kaldırıp bulutlara nazar idüp bakdı bu kâr-gâhuñ ⁽¹³⁾ gerdişine çarğ-ı felekün cünbişine bir zamân nazar kılup ‘ibret alup dahı dönüp hükemâya su’âl ⁽¹⁴⁾ idüp eyitdi ki iy üstâdlar bir kişinün ki ‘aql-i kâmil olsa edvâr-ı felek ‘aleminde mâhir ⁽¹⁵⁾ ve yüz biñ yıl ‘ömr sürmege kâdir olsa esrâr-ı ilâhiyyenün ‘umûr-ı ‘acîbesini idrâk ⁽¹⁶⁾ idüp ta‘aqqule kâdir olmaz zîrâ ki keşâfet-i tabî‘atı helâk eyler bir kimesne bir şey’-i garîb ⁽¹⁷⁾ veyâ bir hayvân-ı ‘acayib görse ki anı görmemiş olsa ve sırrına muṭṭalî‘ olup irmemiş olsa ⁽¹⁸⁾ hemîn lisânına cârî olup ider ki **sübhanu’llâhü’l-‘azîm** demekden gayrı nesneye kâdir ⁽¹⁹⁾ degüldür pes yâ hükemâ bu

sözden maḵsūdum ol ki bu ‘ālem-i kāyināta he gāh ki nazār kılurum görürüm ⁽²⁰⁾ ki eşkāl [ü] elvān ‘ālem-i edvārı ‘ālem bir nev‘ ile degül benüm ‘aḵlum Şāni‘ün Şāni‘ün şun‘ında ḥayrāndur ⁽²¹⁾ ve felegün gerdişinde vālih ü ser-gerdāndur siz nice bilürsüz ‘ilmünüz irdikce baña ḥaber virün **[85a]** ⁽¹⁾ diyicek cümle ḥükemānuñ re‘īsi Loḵmān bin ‘Ād ol kāmīl üstād cevāb virüp eyitdi ki ya nebī- ⁽²⁾ yullāh bu nesneyi ḥazretün su‘āl itdi buña cevāb virmege ‘uḵūl-ı ‘uḵalā ‘āciz ve muteḥayyir ve nüfūs-ı ⁽³⁾ ezkiyā ḳāşır ve medhūşdur bu emr-i ‘acayib şeyde zīrā bu şüret-i eşyā-yı ‘acībede görinen hey‘et pertevī ⁽⁴⁾ heybet ve ‘azamet-i kübrā-yı ḥaḳdur zīrā bunlar mezāhir-i ulūhiyyet ve esmā‘-yı şıfāt-ı ḥaḳdur ⁽⁵⁾ görinen ḥaḳıḳatde in‘kās-ı ḥaḳ ve pertev-i nūr-ı Muḥammed resüllullāhdur ‘aleyhi’s-selām bu şahsuñ ‘ale‘l-fevr ⁽⁶⁾ sübhānu’llāh didigünden delālet ider ki zāhirde olan heybet degüldür bātında ‘azamet-i heybet-i ⁽⁷⁾ İlāhī gizlüdür ol heybet görinüp tesbīḥ ü taḳdīs ider zarūrī bu emr-i ‘acībiyyeden ḥayrān ⁽⁸⁾ olup ser-gerdān olur eger ‘ayn-ı başiretile bir nazār-ı şahīḥ kılsuñ cemī‘ mevcūdāta ⁽⁹⁾ her zerrede niçe biñ biñ umūr-ı ‘acībiyye muṭṭali‘ olurısan kim ‘aḵluñ bārīk ve fikrūñ tārīk olur ⁽¹⁰⁾ ḥuşūşan ecsām-ı merfū‘iyye ya‘nī semāvāta ve arzına ve ‘ulyāya ve ḥaḳāyık-ı mu‘allāya nazār eylesün ⁽¹¹⁾ ve vūs‘atına ve ḍayḳına ve leyyinetine ve şalābetine ve maḥfūzlığına ve ḥarāb u ma‘mūrlığına ve leṭāfetine ⁽¹²⁾ ve keşāfetine bi’z-zarūrī müte‘accib oluban ḥayrān ḳalursın cemī‘ arzın ve ‘anāsır ⁽¹³⁾ ve ṭabāyi‘ ve müvelledāt ve bunlaruñ melekūt-ı dünyā göğine nisbet maḡribile maşrıḳ ortasında ⁽¹⁴⁾ yatmış bir ḥalḳaya beñzer bu dünyā gökile cemī‘ zıkr olunan ikinci āsumāna nisbet yine ol ḥalḳa-yı ⁽¹⁵⁾ şaḡīre bigidür tā ‘arşa varınca ḥāl-ı ḳaḳıyye bu vechledür ‘arş daḥı bir rivāyetde birdür ⁽¹⁶⁾ ammā ehl-i taḥḳīḳ ḳatında beşdür her birinün ‘azameti heybeti on sekiz biñ ‘āleme şıḡmaz ⁽¹⁷⁾ mecmū‘i mevcūdāt bu ‘arş ḳatında bu vaşf itdügimiz zerre minvāldür

NAZM

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

⁽¹⁸⁾ Gör ne ā‘zam yaradupdur kıl nigāh

Ḳudretile ‘arşı ol ḳādir ilāh

Kār[i]gāh-ı fıtrata eyle nazār

⁽¹⁹⁾ ‘Ayn-ı ‘ibretle dem-ā-dem pādişāh

NEŞR ve daḥı yā nebiyyullāh ḥaḳıḳat ⁽²⁰⁾ yüzinden bu kār-gāh-ı ‘āleme nazar kılsun görürisen kim bu eflākuñ devrān-ı muḥtelif kimi esbāb var ⁽²¹⁾ kimi tīz mānendini ān-ı vāḥidde ḳuṭb u ḳuṭbeyn ve aḳṭāb devr ider kimi ḡāyet süst sür‘atle **[85b]** ⁽¹⁾ ve buṭūnetle ḥareketdedür dāyim *ilā yevmi’l-ḳıyame*¹ aylar ve günler ve ılduzlar ve dürlü dürlü ⁽²⁾ maşrıḳlar ve maḡribler ve rüzlar ve sā‘atler ve giceler ve bunda olan ‘ibādetler ⁽³⁾ ve ma‘şiyetler ve ‘uḳūbetler ve ‘afvlar ve raḥmetler ve maḡfiretler ve dürlü dürlü ⁽⁴⁾ içinde maḥlūḳlar ve neyyirūñ ve sāyir seyyārenūñ seyrleri ve ṭayrları ve menzillerinde ⁽⁵⁾ ve mertebelerinde olan irādetden meşiyet-i Ḥaḳdur nāḳış degüldür andan soñra bu bī-‘aded ⁽⁶⁾ kevkebler kim keşretinūñ ḥadd u ḥisābı yoḳdur andan bunlaruñ daḥı dürlü dürlü elvān-ı ⁽⁷⁾ muḥtelifesi kimisi şarḳıyyeü’l-ḥarake ve kimisi ḡarbiyyeü’l-ḥarake olması ve bunlaruñ ḥarekātıyla gice ve gündüz evḳāt-ı ⁽⁸⁾ ‘ibādet ma‘āş u istirāḥat ma‘lūm olması bunlar sebeble fuşūl-ı çeḥār yaz ve ḳış ⁽⁹⁾ güz bahār zāhir olması andan güneşüñ bir rivāyetde yüz altmış ṭoḳız ve bir rivāyetde üç yüz ⁽¹⁰⁾ altmış altı burūc üzre göz açup yumınca üç biñ yıllık yol seyr kılmaları ⁽¹¹⁾ andan soñra *nūru’l-ḳamer mustefād-ı mine’ş-şems*² olması andan soñra imtilāsı ve iḳtirānı ⁽¹²⁾ iḥtirāḳ u muḥaḳ ve ictimā‘-yı iftirāḳ andan soñra kusūf-ı şems ve ḥusūf-ı ḳamer olması ⁽¹³⁾ umūr-ı ‘acībe-yi ḡayr-i mütenāḥīdir ki ‘aḳla şıḡmaz

NAẖM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Gör ne ā‘zam bār[i]gehdür işbu ṭāḳ

⁽¹⁴⁾ K’olur idrāk itmede ‘aḳl anı ṭāḳ

Ken demekden niçe biñ biñ ‘alemi

Ḥilḳat itdi vir şalāvāt bā-vifāḳ

⁽¹⁵⁾ **Ender-şıfat-ı Hevā**

ḥaḳīm ḳavlince Loḳmān-ı Ḥaḳīm böyle diyicek şeh Süleymāna ‘a.m. ḥaḳīmūñ ‘ilmine taḥsīn kıldı ⁽¹⁶⁾ andan yine dönüp su’āl kıldı ki ḥaber vir baña ki bu yirle gök arasındaki

¹ “Ḳıyamet gününe dek.”

² “Ay nurunu güneşten almıştır.”

hevâdur aşlı nedür ⁽¹⁷⁾ Baṭlamyūs-ı Hākīm cevâb viridi ki yâ nebiyyullâh bilmek gerekdür ki bu ‘anâşır-ı erkân ki düşünölmüşdür ⁽¹⁸⁾ bu dört ‘unşuruñ âteşinüñ ṭabî‘atı düşmânlığa yağındur toprağıdan ṭab‘ı tîzdür ve şudan dağı sitîzdür ⁽¹⁹⁾ zîrâ o dehr-i nesneyi geh karşışa ulaşa yıkup âteş idüp kendüye döndürücüdür ammâ ki toprağı sâkindür ⁽²⁰⁾ bitürücüdür ṭabî‘atında bitürmek yitürmek vardır ve dağı yâ Süleymân bilmek gerek ki ‘anâşır-ı erba‘a ki dört ⁽²¹⁾ kıısımdur bir kısım od bir kısım yil bir kısım şü bir kısım toprağıdur pes od ıssıdur kırudur ve mekân-ı ṭab‘isi **[86a]** ⁽¹⁾ ay ve gününñ altındadır hevâdan yuğarudur ve dağı bilmek gerek ki yâ Süleymân hevâ ki kürre-i nâruñ altındadır ⁽²⁾ ṭabî‘atı hârdur ve raṭbdur ıssı olduğı oldur ki mekân-ı ṭabî‘isi od kürresinüñ altındadır ve yaş ⁽³⁾ olduğına delîl budur ki şudan yuğarudur ve dağı yâ Süleymân yilün mizâcı şovukdur ve kırudur zîrâ ki mekân-ı ⁽⁴⁾ ṭabî‘isi kürre-i hevânunñ altındadır şovuk olduğına sebeb oldur ki kürre-i hâküñ üstindedür ve dağı ⁽⁵⁾ yâ nebiyyullâh mizâcı eczâ-yı hâk şovukdur ve kırudur andan ötürü ki mekân-ı ṭabî‘isi merkez-i ‘âlemdür ⁽⁶⁾ şü kürresinüñ altındadır nağl-i İdrîs budur ki her birisi bu ‘unsurlaruñ iki keyfiyyeti var keyfiyyeti ki ⁽⁷⁾ ol sebeble birbirinüñ altındadır kim hevâ od altındadır ikisinüñ harâretinden şü hevâ altındadır ruṭubetde ⁽⁸⁾ toprağı şü altındadır hikmetullâh böyle iktizâ itdi ki her birinüñ altında bir sebeb-i fezâ vardır ⁽⁹⁾ birbirine karşımaz ol cihetden ki birisi ıssıdur ki oddur ikinci şü şovukdur ki yildür üçinci ⁽¹⁰⁾ yağıdur ki şudur dördinci kırudur ki toprağıdur ammâ ki bunlar emr-i Yezdân birle ya‘nî ki ol ⁽¹¹⁾ Müsebbibü’l-esbâbuñ sebeble birbirine muttaşıl ve munfaşıl olmuşdur nitekim hevâ od olur ki od gâyet ḥaff ⁽¹²⁾ ve şâfî olsa ve şü hevâ olur ḥaff ve şâfî olsa ve gerek ki gâyet tîz olsa hevâ od ⁽¹³⁾ olur ve çamağıdan çıkılsa od yine hevâ olur eger ki yâ Süleymân bu sözümi imtiḥân itmek dilerseñ ⁽¹⁴⁾ bir şîşeyi hevâyıla ṭoldurup ağızın gül hikmetle şoyup ısı ters içinde gömsün şü olur ⁽¹⁵⁾ andan dağı bu ‘acebdür ki katı taşları sağık itsün şü olur ve niçe şular dağı vardır ki ⁽¹⁶⁾ ağıdığı yirde taş bitürür şöyle ki kal‘a-yı Sürḥâb ki Sengistân üstinde durur aşlı ağıan bî-kâr ⁽¹⁷⁾ şuyından mütevellid olmuşdur şeb[b] ve zırnıḥ ve tuz ki ma‘âdenîdür toprağı ta‘alluğıdur ve dağı ⁽¹⁸⁾ yâ nebiyyullâh bu zemîn ki vardır üç ṭabağı üzerinedür evvel ṭabağına türâb şarf olmuşdur ki ⁽¹⁹⁾ aña hîç nesne karşımış degüldür tā merkez-i hevâsı bu ṭabağıya tamâm gelmiş döşenmişdür mağıal degüldür ki ⁽²⁰⁾ eflâkuñ te’sşiri anda tağayyur olmuş ola ve dağı yâ Süleymân hâküñ ikinci ṭabağısı suyla mülemma‘dur ⁽²¹⁾ balçık mânendi ve dağı üçinci ṭabağısı rüy-i zemîndür andan artığıdur ki deryâ şularınunñ altında **[86b]** ⁽¹⁾ kalmışdur ve ol ki yir altındadır güneşün ıssılığinden kıru olup taş olmuşdur ve ba‘zı tağılar ⁽²⁾ olub

zuhūra gelüp yücelmişdür ve dahı yā Süleymān hevā dahı dört tabakadur evvelki hevā oldur ki ⁽³⁾ buḥārla muhteliṭ ola şulardan zuhūr bula bu buḥār ḥaḳīkatde şudur ammā bu ḥarāret sebeble laṭīf ⁽⁴⁾ olmuşdur kendü yirinde ḥarāret ḳahrıyla müteşā'id olmuşdur ya hevāda ya yirde ḳarār itmişdür şöyle ki ⁽⁵⁾ yir altında şaklanmış olsa taşra çıkmaklığa yol bulsa edvār-ı felekün bir vaḳt ya sa'd ya naḥs sā'atinde ⁽⁶⁾ bürüdet ḳuvvetile ḥarekāt idüp ol yiri zelzeleye getürür buḥār ḳuvvetile şakḳu'l-'arż idüp ⁽⁷⁾ hevāya şu'ūd ider ve dahı yā nebiyyullāh bilmek gerekdür ki kürre-yi nesīm altı biñ yıllık yoldur ilm-i ⁽⁸⁾ hendesede ḥikmet mücibince andan yukaru oddur ve her taḡ ki yirden yukaru şudan çıkmışdur ki ⁽⁹⁾ ol cibālün ḳulleleri hevā-yı fenāya girmişdür bulutlara ber-ā-ber olmuşdur ḳaçan ki temevvüc ola ⁽¹⁰⁾ yıl ḥāşıl olur nitekim deñiz mevc ursa şu olur ba'zını def' ider pes yā Süleymān ma'lūm oldı ki ⁽¹¹⁾ hevā yildür sākin ve yıl hevādur müteḥarrik

NAẒM

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Böyle diyüp anda Baṭlamyūs Ḥakīm

⁽¹²⁾ Oldı sākin pes edeble ol nedīm

Diñle nedir bunların aşlın diyim

Līk[i] virgil hoş şalāvāt sen delim

⁽¹³⁾ **NEŞR** ḥakīm ḳavlince ḳaçan ki Baṭlamyūs-ı Ḥakīm bu vechle hevānuñ aşlını ki ⁽¹⁴⁾ ḥikmet mücibince ki beyān eyledi andan Süleymān 'aleyhi's-selām ḥakīmün 'ilmini ṭahsīn ḳılup dönüp ⁽¹⁵⁾ dönüp Fīşāgo[r]iṣ-i Tevhīdīnün 'ilmini imtiḥān itmek içün **su'āl** idüp eyitdi ki yā Fīşāgoriṣ-i Ḥakīm ⁽¹⁶⁾ ḥaber vir baña ki bulutların aşlını nedür ve neden mütevellid olur ḥakīm **cevāb** virüp eyitdi ki yā nebiyyullāh 'ilm ⁽¹⁷⁾ iki ḳısmdur biri naḳlile ikinci 'aḳlıla mezheb-i ehl-i sünnet budur ki bulut bir şey'-i laṭīf mücevvef maḥlūtdur ⁽¹⁸⁾ Mīkā'ilün 'a.m. ā'vānı imsāk ider anı hevāda ḳaçan yire yakın olsa ol vaḳt aña ḡaym ⁽¹⁹⁾ dirler ve ḳaçan ki hevāya ref' olınsa aña maḥmū[l] dirler ve dahı yā nebiyyullāh ḳaçan ki Allāh te'ālā celle celālehu ⁽²⁰⁾ bir memlekete yaḡdurmaḡa bulut göndermek istese ḥazret-i Mīkā'il emr olur müvekkel-i şehāba ḥükm ider bulutları ⁽²¹⁾ sürüp ol yire irgürüp yaḡmur yaḡdurur ve ammā ki ḥakīmān bu naḳl ḳabül itmeyüp 'uḳalādan baḡş **[87a]** ⁽¹⁾ idüp dirler ki şekk götürmezüz ki Ḥallāḳ-ı 'ālem vāḥiddür ki

birliğine Ḥallāk-ı ‘ālem şāhiddür melekler zıkrinde ⁽²⁾ meşğul ḥamid felekler t̄a‘atına k̄āyim [ü] sāciddür cemī‘ nesneyi ol yaratmış ki Ḥallāk-ı ‘ālemdür ki *elḥamdüli’llāhi-* ⁽³⁾ *llezī ḥaleka’s-semāwāfi ve’l-‘arḍa ve ce‘ale’z-zulümāti ve’n-nūr*¹ ammā ki ol ḥakīm Allāhuñ ⁽⁴⁾ emrile nitekim cemī‘ şu yağmurdan ḥāşıl olur ve *enzelnā mine’s-semā’i mā’en tahūrān*² zīrā ki yā nebiyyullāh ⁽⁵⁾ şulardan ki yirde vardır buḥār ve duḥān ḥāşıl olur vaḳti ki hevādan mün‘akid olsa bulut ⁽⁶⁾ olur İdrīs peygāmbere ‘aleyhi’s-selām kendü kitābında böyle buyurur ki kaçan deñizler ve şular üzerine eşer ⁽⁷⁾ eylese güneş eczāsından laṭif olur hevāya döner aña buḥārī dirler ve kaçan yire eşer kılsa ⁽⁸⁾ yirden bir nev‘ çıkar aña daḥı tütün ve buḥār dirler pes yıl anı ḳaldurur kürre kürre-yi zemherī yire ırgürür ⁽⁹⁾ ol tütündür hevā olur ve ol ki buḥārdur şu olur pes ḳan olduğundan soñra güneş eşer ider ⁽¹⁰⁾ anı taḥlīl ider ḳatre ḳatre ṭammağa başlar yağmur eger gicede çıkmasa güneş eşer itmese ⁽¹¹⁾ yufḳa bulut olur ve eger hevā şovuk olsa ve kürre-yi zemherī yire irişe güneş olsa eşer itmez ⁽¹²⁾ ḳar tolu ve yağmur olur ve gā[h] olur ki yukarı yağmur olur ve gāh eger hevā kürre-yi zemherīre ⁽¹³⁾ irişse zab[ā]b olur ya’nī ṭuman olur ve eger gicede şovuk olsa pür bürüdetle kendüye gezer ⁽¹⁴⁾ çiy ve kırağı olur ve her vilāyet ki deñizden kırk gün ırak ola anda ḥayvānat ⁽¹⁵⁾ olmaz ve ot bitmez zīrā yağmur ot bitmediği ecilden deñizden toksan gün ⁽¹⁶⁾ ırağ olırsa ḥod ḳat‘ā ḥayvān olmaz

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Zīre baḥre ırağ olsa yir hemān

⁽¹⁷⁾ Anda olmaz çiy bulut yağmur ṭuman

Bitmez ot ḥayvān daḥı itmez ḳarār

Naḳl-i İdrīs ol ki itdüm ben ‘ayān

¹ (Kur’ân-ı Kerîm 6: 1) Her türlü övgü, gökleri ve yeri yaratan karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah’a aittir.

² (Kur’ân-ı Kerîm 25: 48) “Biz, gökten tertemiz bir su indirdik.”

(18) Şıfat u Kuvvet-i ‘Anāşır

hakīm kavlince Fīṣāğoriş-i Tevhīdī böyle diyicek Süleymān-i nebī ‘aleyhi’s-selām ⁽¹⁹⁾ ‘ilmine taḥsīn kılup āferīn idicek andan yine su’āl itdi ki yā Fīṣāğoriş-i Zamān haber vir baña ⁽²⁰⁾ ki çār ‘unşurda ve cemī’ maḥlūkātda kanķısı kuvvetlūdūr cevāb virdi ki hevānuñ kuvveti ⁽²¹⁾ artuķdur cemī’ maḥlūkātuñ kuvvetinden zīrā ki yā Süleymān-ı nebī ol ķadar vilāyet ki hevānuñ vardur hīç [87b] ⁽¹⁾ hīç bir ‘unşuruñ yoķdur görmezsin ki yıl taḥuṭlu taḥtuñı felek yüzine ziyāde yuķar[u] ķaldurup kūrre-yi nesīm ⁽²⁾ merkezine yitişdürincek ‘ulvī [ü] süflīye taḥt üzerinden nażar idicek cemī’i ‘ālemi hevā görürsin ⁽³⁾ hevādan ğayrı nesne görinmez ve daḥı kiminüñ içindeki hevāya nażar itseñ bir mişķāl ⁽⁴⁾ yoķdur belki mişķālün ‘öşrinüñ ‘öşri yoķdur yüz baṭman yüki götürür eger tulumı hevāyla ⁽⁵⁾ ṭoldursañ daḥı anuñ bir tağ kosañ o tağı götürür illā meger tulum müteḥammil olmaya hevā çıķa ⁽⁶⁾ gide ve andan yā Süleymān andan ‘aceb-ter bu kim eger bir tulumı hevāyla ṭoldursañ daḥı ṭartsañ andan ⁽⁷⁾ andan hevāsın çıkarup yine ṭartsañ hemān ber-ķarārdur hīç eksilmez anı bilmekde ‘aķl-ı ḥükemā ‘ācizdür ⁽⁸⁾

(9) NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Bu hevānuñ key füzūndur kuvveti

Böyle dimişler bilenler ḥikmeti

Der-Beyān-ı Maḥlūkāt-ı Hevā Der-Meyān-ı Tüde-i Ḥāk

⁽¹⁰⁾ hakīm kavlince Fīṣāğoriş-i Tevhīdī hevā ḥaķķında bu vechle ⁽¹¹⁾ ḥükemā kavlince naķl kim beyān itdi Süleymān peygāmbere ‘a.m. ilmine taḥsīn kılup yine su’āl itdi ki haber ⁽¹²⁾ vir bize ki yirle gök arasında ne vardur hakīm cevāb virüp eyitdi ki yā nebiyyullāh bilgil ki yirden ⁽¹³⁾ yuķaru hevā-yı laṭīfdür ki ḥalāyık andan nüfūz iderler anı teftīş idinmekle diri olurlar ⁽¹⁴⁾ anı nefes idinmekle diri olurlar insānuñ ve ḥayvānuñ ḥayātına¹ meded viren ol hevā-yı ⁽¹⁵⁾ laṭīf içinden şuya girüp ṭalsa anda kuvā-yı hevā olmaduğı ecilden helāk olur ⁽¹⁶⁾ nitekim deñiz cān-verleri ki deñizde sākin olurlar hevā-yı keşīfle diri olduğıları gibi ki ⁽¹⁷⁾ ol deñiz şuyıdur ve daḥı yā nebiyyullāh bu hevānuñ üstinde bir ‘azīm ṭuman vardur ki ol ⁽¹⁸⁾ ṭumanuñ üstinde maķarrı seḥābdur ya‘nī kim bulutlar vardur ki ol kūrre-yi nesīm

¹ ح harfi yerine خ harfi kullanılmıştır.

içinde ⁽¹⁹⁾ kuşlar halk olmuş olmuştur uçarlar kanadları var ammā ki ayakları ⁽²⁰⁾ yok zīrā ki yire inüp konmazlar dāyimā kürre-i nesīmde olurlar diyüp haber virince ⁽²¹⁾ Süleymān hāzreti ‘aleyhi’s-selām kürre-yi nesīm murğānı re’īs-i hümānuñ geldüğine ve ‘uqqābıla selvīnūñ [88a] ⁽¹⁾ eglendüğine gāyet gam-gīn olub diledi ki gayrı kāsıd göndere nā-gehān anı gördi ki hüdhüd ⁽²⁾ gelüp haber virdi ki eydür yā nebiyyullāh müjde olsun ki kürre-yi nesīm murğānı re’īs-i hümā a‘vānıyla ⁽³⁾ geliyorurlar ve selvī ve ‘uqqāb dağı önlerince uçup gelür ammā ki sīmurğ-ı Kāf ‘ālī hāzretūñden ⁽⁴⁾ icāzet ister ki hümāya kuşlar re’īsleriyle karşı varup ta‘zīm kılup alup hāzretūñe getüreler ⁽⁵⁾ server-i murğān-ı nesīmdür ‘izzet idüp karşılamak lāzımdur ki hizmetinde niçe biñ murğān-ı hevā ⁽⁶⁾ mülāzımdur diyicek Süleymān peygāmbere ‘aleyhi’s-selām ‘anķā-yı Kāf sözün müvecceh görüp icāzet ⁽⁷⁾ virdi ki murğān re’īsleriyle karşı vara hüdhüd icāzet alup kanad açup uçup ⁽⁸⁾ hevā-yı fenāya çıkup murğān şaffına geçüp ‘anķā katına vardı Süleymān haberin virdi ⁽⁹⁾ sīmurğ şād olup emr itdi hubūbāt tırtıcı murğān re’īs-i Rıdvān Havrān mūnisi cennet ⁽¹⁰⁾ tāvusu başına zerrīn-tāc urunup laciverdī muraşsa ‘hil‘atin çignine şalup dāne yiyici kuşlar ⁽¹¹⁾ re’īslerin sağ sol yanına alup kanad açuşup uçuşup mukaddemā hümāya karşı gönderdi ⁽¹²⁾ ve andan soñra yırtıcı şikār-bāz tırtıcı kuşlar re’īs-i kuḵnūsa ve ‘uqqāba hükm itdi kara bulut ⁽¹³⁾ kanadların açuşup dīv ü perri gibi uçuşup ıldırım mişālî birbirin geçüşüp tāvus ‘akabince ⁽¹⁴⁾ anlar dağı hümāyı karşılamaya gitdiler ve anuñ ‘akabince bahrī kuşlar ser-hengi balıkcıl dağı ⁽¹⁵⁾ ak ‘imāmesin başına alup cübbe-yi sepīdi giyinüp bahrī kuşların sağ sol yanınca alup ⁽¹⁶⁾ kanad kanada çatup yilek yilege virüp birbirine girüp uçuşup gitdiler hümāya karşılamaya ‘azm ⁽¹⁷⁾ itdiler ve andan soñra sīmurğ dağı kadirğa yilkeni mānendi kalkanın açup barçenūñ ⁽¹⁸⁾ lengeri mānendi demür pūlād kaynakların kanadı altına çeküp ‘Arab ocağı gibi gözlerin ⁽¹⁹⁾ şu‘lelendürüp tağ gibi kelekile zelzeleye geliyorur yir gibi hareket idüp kalkdı yilile yilkeni tölmiş ⁽²⁰⁾ göge gibi kanad açup uçdı hevā-yı fenā yüzinde rahne ve ruh kuşıyla ve şāhīn şeh-bāz cinsile ⁽²¹⁾ ve sunḵur ve soyğa ve şāhīn şeh-bāz a‘vānıla tehemtenī cevşenler egnine şalup Keykāvūs hançerlerin [88b] ⁽¹⁾ kaynaklarına alup kanad açuşup sīmurğıla uçuşup hümāya karşı gitdiler

NAZM

[fā ‘ilātūñ fā ‘ilātūñ fā ‘ilūñ]

⁽²⁾ Cem‘ olup sīmurğıla cümle tıyūr

Ol hümāyı karşıladı bī-kuşūr

Kuş yirinden toluban şahn-ı felek

(3) Uçmağa yir bulmadı gökde melek

Ṭayr āvāzından felekler gümledi

Ṭās-ı çarḥ şeh-per öninden çıñladı

(4) Ol kadar bî-ḥadd uçar gökde peren

Ṭayr ucından görmedi hîç meh peren

Gök yüzün murḡān tutup tā ne semā

(5) Per açup itdi o dem ‘azm-ı hümā

NEŞR ḥakīm kavlince ez-ān cānib (6) sīmurḡıla kuşlar hümāyı qarşulayup gitmekde ammā ki hümāyı işit ki nitmekde ol taraftan hümāyıla hümāyūn (7) kürre-yi nesīm kuşlarıla uçuşup gelürken ‘uḳḳābıla selvī kulaḡuzlık kılurken anı gördiler ki (8) hüdhüd kanad açup uçup çıka geldi hümāya qarşu muḳābilesinde baş kanad egüp mantıḳu’ṭ-ṭayrca (9) selām virüp eyitdi kim

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Hüdhüd eydür merḥabā iy şeh hümā

Kim ṭapuñdur ṭayr içinde reh-nümā

(10) Himmet idüp sāye şalsuñ bir gedā

Heft-kişver ḥalkına olur pādişā

NEŞR (11) ḥakīm kavlince hüdhüd bu du‘āyı kılup hümānuñ saḡ kanadına kanadcuḡına ucını degürüp kuşlar (12) ṭarīḳince merḥabā kılup tevāzu‘ idüp andan pervāza ḳalkıp öñine

düşüp uçup gider ⁽¹³⁾ olıcağ hümā dönüp selvāya şordı ki bu ne çābük zīrek kuşdur ki başında tācı var mālīkāne ⁽¹⁴⁾ ve egnine alaca hırқа-[pū]ş şālikāne selvī cevāb virdi ki buña hüdhüd dirler peyk-i Süleymāndur ⁽¹⁵⁾ ve cāsūs-ı murğāndur ‘acebdür ki hāzretüñi Süleymān tuyup kuşları sīmurğıla karşı ⁽¹⁶⁾ göndermedise diyüp hümā hüdhüdün peyk-i Süleymān olduğın bilüp ‘izzet kılup sağ tarafına da ‘vet ⁽¹⁷⁾ itdi gelüp yanınca uçdı andan şordı ki yā muḳarreb hāzret iy peyk-i Süleymān pür-ma ‘rifet ⁽¹⁸⁾ gelüşün ne cānibden ki bizi karşıuylayup merḥabālayup dönip kulağuzlık idüp uçup ⁽¹⁹⁾ gidersin hüdhüd cevāb virdi ki yā murğ-ı hümā hāzret-i Süleymān sem ‘ine senün geleceğün ⁽²⁰⁾ tekvīn-i bād haber irürmiş sīmurğıla cennetden çıkan tāvus yırtıcı kuşlar ⁽²¹⁾ re ‘īsi ‘uḳḳāb-ı ekberle rūḥ kuşın ve raḥne kuşın ve kuḳnūs-ı Hindī ve şeh-bāz-ı Sindī [89a] ⁽¹⁾ ve sunḳur-ı mağribīyi karşı gönderdi uş hevā-yı fenāda geliyorurlar diyüp cevāb ⁽²⁾ viricek hümā feraḥ olup yine su ‘āl itdi ki yā Süleymān hāzreti ḳandadur hüdhüd cevāb ⁽³⁾ virdi ki Süleymān peygāmbere ‘aleyih’s-selām bu gice ‘Antāḳiyye şehrinde yatdı şubḥ olıcağ ⁽⁴⁾ ḥayl u ḥaşem ṭabl u ‘alemile hāzır olan yitmiş iki milleti ve cem ‘ olan biñ bir ümmeti ⁽⁵⁾ serīr üzerine alup devletile kendü nübüvvet taḥtına geçüp oturdı müvekkel-i bāda ḥükm ⁽⁶⁾ itdi yıl taḥt-ı Süleymānīyi getürdi merḳad-ı Dāvūda toğru alup gitmekde hevā-yı fenādan ⁽⁷⁾ rüy-i zemīni seyr itmekde diyüp haber virince Süleymān cānibinden sīmurğıla ⁽⁸⁾ kuşlar daḥı gelüp yitişdi hümā nazar kılup gördi ki yirle gök arasın murğāñ ⁽⁹⁾ kaplamış kuşlar yileginden ḥink-i felek kerkese dönmiş sīmurğ Ḳāf önlerince uçup ⁽¹⁰⁾ gelür hemān-dem hümā daḥı sīmurğa karşı varup mantıḳu’t-ṭayrca selāmlaşup merḥabālaşup ⁽¹¹⁾ birbirine ta ‘zīm ve ikrām itdiler andan tāvusıla cemī ‘ kuşlar re ‘īsi hümāyıla ḳanad ⁽¹²⁾ ḳanada virüp ‘izzetile görüşdiler mantıḳu’t-ṭayrca ḥal ve ḥatır şoruşdılar andan ⁽¹³⁾ hümānuñ sağ tarafında sīmurğ ve sol tarafında cennetden çıkan tāvus uçuşup ⁽¹⁴⁾ Süleymāndan yaña toğru gitdiler

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

İtdiler ‘izzet hümāya hep tuyūr

⁽¹⁵⁾ Hızmetinde ḳomayup ḳat ‘ā ḳusūr

Şeh-per açup uçuşup bunlar gider

Diñle kışsa vir şalāvāt bī-kusūr

(16) Kışsa-yı Miflîz Der- ‘Acāyibhāy vü Qāziyye-yi Süleyman-ı Hâtem

hakīm kavlince sîmurğıla kuşlar re’îsi hümâyı ⁽¹⁷⁾ ta’zîm birle hevâ-yı fenâda kanad açuşup uçuşup alup ⁽¹⁸⁾ Süleymâna gelmekde ammâ ki bizüm kışsamuz ez-ân cânib Süleymân hâzretine geldi ki yil tahtımı felekde ⁽¹⁹⁾ götürüp giderken cinnîler ser-hengine nazar iderken cinnîler ser-hengi arasında Süleymân hâzreti ⁽²⁰⁾ Kiflîzûñ qarındaşı Miflîze su’âl itdi ki yâ Miflîz cinnî serâyındasın dahı ‘acâyibden ne gördüñ diñleyelüm rûzigâr ⁽²¹⁾ ahvâlin añlayalum diyicek Miflîz eyyâm-ı devlet-i Süleymâna ve ‘amr-i Yezdâna du’â ve şenâ kılup eyitdi ki yâ Süleymân-ı [89b] ⁽¹⁾ nebî ne ‘acâyib ola dünyâda ki sen anı görmedüñ velî ben bende dahı gördüğüm ‘acâyib bu kim Süleymân-ı ⁽²⁾ hatim zamânında leşker çeküp cem’ kıldı kamu maḥlûkâtı ben dahı yitmiş biñ cinnî leşkerine ⁽³⁾ ser-heng olup Süleymân-ı hatim ictimâ’ına gitdüm didi Miflîz şöyle diyüp Süleymân bin Dâvûd ⁽⁴⁾ söz aralayup eydür iy Miflîz sizler bir yirden gidicek nice gidersiz Miflîz eydür biz kavmüñ ⁽⁵⁾ gelişi budur ki kaçan ki nefesümüzi virmeyüp sînemüzde tutavuz nefesümüz cismümüzi ⁽⁶⁾ götürür kaçd kılduğumuz menzile yitürür şöyle ki bir aylık yolu bir sâ’at içinde alavuz ⁽⁷⁾ diyüp cinnî yine sözün dile alup eydür yâ Süleymân-ı nebî yitmiş biñ cinnî ceşşle ol ⁽⁸⁾ zamân Qāfuñ birinci kullesinde Süleymân-ı hâtem katına varduk anda ins ü cinnden dîv perriden ⁽⁹⁾ ‘ifrîṭ ü güldan vuḥuş u tıyûr mâr u mürdan bebr ü peleng şîr ü nehengden ⁽¹⁰⁾ ol kadar çeri gördüm ki ne vaşfı ne kıyâsı var bir günlük yiri tutmuş ṭurmuş ⁽¹¹⁾ kim yirden hevâdan

NAZM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Ol kadar ‘asker dürüp be-her maşâf

Kim belürmezdi çeriden küh-ı Qāf

⁽¹²⁾ Halk-ı maḥşer mişli cem’ olmuş ümem

K’anca maḥşer görmemişdi nûn [u] kâf

NEŞR ⁽¹³⁾ yā Süleymān-ı nebī biz daḥı yitmiş biñ cinnīyle ol deryā mişāl ‘askere
kaṭreleyin karuşup konduḡ ⁽¹⁴⁾ yarındası dīvān oldı ins ü cin cümle cem‘ oldı anda ben
bende ādem dilince söyledüğüm Süleymāna ⁽¹⁵⁾ gāyet hoş geldi serīri qarşusına yir işāret
kıldı oturdum naẓar kılp bir ‘acāyib dīvān ⁽¹⁶⁾ gördüm ki ben beni yitürdüm andan serīrūñ
bir yanında altmış altı şaff-ı insān oturur bir tarafa ⁽¹⁷⁾ dīvler melikleri bir tarafa perrīler
melikleri bir tarafa cin melikleri ⁽¹⁸⁾ bir tarafa insān melikleri bir yaña yırtıcı ḥayvānlar
melikleri andan etyār uluları ⁽¹⁹⁾ kim yirden kim hevādan tırmiş kanad kanada virüp
keyvān mişāl Süleymān-ı ḥatim üzre çetr-i ⁽²⁰⁾ hümāyūn kırmışlar yā Süleymān-ı nebī ol
dīvān içre yitmiş iki maḥlūḡāt melikleri ⁽²¹⁾ birle dillü dilince söyleşürlerdi ve bir daḥı
‘acāyib bu kim ol deryālayın çeri içinde **[90a]** ⁽¹⁾ savtıla her kişi kim söz söylese bād
Süleymān-ı ḥatim sem’ine ol sözi ırgürürdi ne didiklerin ⁽²⁾ bilürdi aña göre ḥükm kılpurdi

NAẒM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Gör ne ā‘zam pādişehdi şeh Süleymān ḥātemi

⁽³⁾ Zabt iderdi şark [u] ġarbı on sekiz biñ ‘ālemi

Dīv [ü] cinnī ġül u ‘ifrīt emrine fermānıken

‘Ālemūñ ideriken ḥükm olıriken ḥākimi

⁽⁴⁾ Aña daḥı qalmadı bāḡī cihān Allāh bilür

Tāc u taḥtın yile virüp aldı elinden ḥātemi

Niçe biñ nūşīn-revān cānın alur çarḡ-ı revān

⁽⁵⁾ Anca yüz biñ ḥāke yeksān itdi fāzıl ḥātemi

Bu cihān ġaddāriken devr-i zamān nā-mihribān

Bu ‘aceb ġoñül virüp maġbūn olur āh ādemī

(6) **NEŞR** Miflîz şöyle diyicek yine Süleymân bin Dâvûd ‘aleyhi’s-selâm eydür iy (7) Miflîz-i Cinnî Süleymân-ı hâtem ol çeriye cem‘ idüp kankı diyâra gitdi Miflîz eydür yâ Süleymân-ı (8) nebî Süleymân-ı hâtemi çerisini ‘arz kılup dillü dilince bildürdi ki ‘ummân içre cezîre-yi Liqvâ içinde (9) Aqlimûn-ı dîv üzre giderüm diyüp yarındası göç kılup nite insân selâtinleri kendü serîrine (10) aldı andan dîvler perrîler perrende kuşlar cümle maḥlûkâtdan cengâ yirden getirüp (11) dört gün dört gice yilile yürüdiler beşinci gün deryâ-yı ‘ummân içinde bir ulu cezîreye (12) irdiler şöyle ki yidi iqlîmûn bir nice ola kındılar Aqlimûn-ı dîvi cāsûsladılar gördiler ki (13) Aqlimûn gâfil degül yarındası yine ceş-i hâtem göç kılup gitdi güneş kubbe-yi felege dikilince bir ‘acâyib şahrâya (14) irdiler şahrâ ortasında bir ‘acâyib ulu şehir şöyle ki enine uzunına göz irmez yâ Süleymân-ı (15) nebî hevâ yüzinden ol şehir üzre indüğümüz dem ol şehrden bir guluv bir ğırîv kopardı ki (16) zemîn ve âsumân gümledi vardığınca ziyâde oldu andan Aqlimûn-ı dîv çerisini alup (17) şehrden taşra gelüp Süleymân-ı hâteme karşı çıktı ceş-i hâtem anı göricek ğırîv kıldı andan (18) iki ceş karuşup cenge tûrdı yâ Süleymân bin Dâvûd cenk içinde Aqlimûn-ı dîv Süleymân-ı hâteme (19) kaşd itdi şöyle ki tahtınuñ kenârına yitdi Süleymân-ı hâtem dîvlerinin ser-hengleri dahı Aqlimûna (20) karşı tûrdılar ben dahı oldum Aqlimûn-ı dîvi rû-be-rû gördüm yüz yigirmi arış kaddi var (21) başı künbed bigi gözleri külhân demi bigi yanmış şekli cāmûs şekline beñzer ağızından burnından **[90b]** (1) nefes kim çıkar od yaluñı bigi berķ urur nefesinüñ dütüni kendüyi şöyle bürür kim görünmez olur (2) ol la‘în bir gün bir gice Süleymân-ı hâtem divleriyle cenk kıldı şanasın ra‘d-ı felek (3) gürlerdi Süleymân-ı hâtem dîvlerinden delim ser-hengler depeledi ‘âķibet Aqlîmûn-ı (4) dîvi dahı Demriyât-ı dîv oldu çerisi şındı andan Süleymân-ı hâtem Aqlîmûn şehrinüñ (5) üzerine geldi bir ‘acâyib şehir dayiresi yidi fersah yol ola yidi kat burc [u] bārûsı var (6) birbirinüñ üzerine havâle şöyle yüksek ki ok atarsañ irmeye ve yine ol burc u bārûnuñ (7) yapısı taşı her biri kırķar ellişer adım ola andan ol şehre biñ dört yüz kapu (8) kılmişlar cümlesi yirden kırķ arış yukaru mu‘allak yâ Süleymân-ı nebî ol şehri taş yüzinden (9) teferrüc kılup taş havlıda yigirmi dört biñ burķaz şaydılar şöyle burķazlar kim burc-ı (10) meşîdden nişân virür ve her burcı yitmiş tabaka her tabakada yitmiş yirde cenk (11) yirin düzmişler cenge tûrmışlar ol yigirmi dört biñ burc u bārûları (12) şöyle tonatmışlar tûrurlar evķât guluv kılurlar şöyle ki Kâf ve ‘ummânı gümü[r]dürler ceş-i Süleymân-i (13) hâteme şöyle vehm şalurlar kim birbirine karılır şehir Aqlîmûnî şöyle göricek Süleymân-ı hâtemi bildi ki (14) cengle taşradan alınmaz buğurıla emr eyledi serîrin yirden hevâya ağdurdı (15) hevâdan şehir içine

nażar kıldı bildi kim ol şehir üstinden alınur aña göre yire inüp ⁽¹⁶⁾ yaraķ kıldı nite yaraķ
kılup şabâh buyurdı ol deñizleyin cûşa gelüp ins ü cinn mâr u mûr ⁽¹⁷⁾ cünbişe geldi andan
Süleymân-ı hâtem emr kılup yıl tahtını getürüp şehir-i Aqlîmûn ⁽¹⁸⁾ üzre ağdurdı andan
kalan çerisine buyurdı cinn ü perri ğül cümlesi uçup ol ⁽¹⁹⁾ şehir üzrekindi şehir-i
Aqlîmûndan daħı ğiriv kopdı ceys-i hâtem birle cenge ⁽²⁰⁾ tırdılar

NAZM

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Pes hüküm kıldı Süleymân ol zamân

Yıl götürdi tahtını ol dem hemân

⁽²¹⁾ Hük[m[i] kıldı dîv [ü] ‘ifrîte hemîn

Cenge girüp ideler ħarb u kıran

Her perî ü cāna cinne itdi emr

[91a] ⁽¹⁾ Ħasma āteş yağdurup eyleye ħan

Ķuşlara daħı olup emr-i melik

Açdılar ħaynaķ urup ħaşma revân

⁽²⁾ Nā-geh varsa pes perende bî-şumâr

İtdiler cengi be-ġāyet key cihân

Gök yüzün[i] tıtdı perrende-i dîv

⁽³⁾ Ħāk-i mürde cismi tıtdı kevn-i cān

Yir gök içi tolmışdı kanıla

Ƙan buḥārından Ƙızardı āsumān

⁽⁴⁾ Ƙarḥ-ı Mirriḥ ol şavaşı görüben

Burca siñüp Ƙorḥudan ister emān

Baş yaḡardı yirlere tolu bigi

⁽⁵⁾ Cān ƘıƘardı göklere hem-çū ṭuman

Na‘radan belikleyüp eflāk u ‘arş

Zümre zümre çāk idüp Ƙıldı fiḡān

⁽⁶⁾ Ṭop tüfek oƘıla deldi ciger

Kesdi Ƙılıc başları eyledi Ƙan

Uzadup ejder-şıfat dilin süñü

⁽⁷⁾ Sīneler için idindi īn mekāñ

Baş Ƙafāsın yoḡırup şalıƘ daḥı

Beyniler ṭaḡıtdı çok gürz-i girān

⁽⁸⁾ Eyle Ƙıldı dīvleri ceyş-i resūl

Kim birine virmedi ‘ömr-i zamān

NEŞR ⁽⁹⁾ şehri aldılar ḡazā-yı ekber Ƙılup dīvler şoñın yaḡma itdiler yā Süleymān bin

Dāvūd ⁽¹⁰⁾ bir ‘acāyib daḥı bu kim deñizleyin çeri ol şehre kim girdi içinde belürsiz oldu

(11) dört gün şehri temāşā kılup bir ‘acāyib serāya geldiler nite altmış altı biñ ‘amūd üzerinde (12) altı yüz altmış kubbelü bir qasr-ı mu‘allā yapmışlar qasr-ı Şeddāddan nişān virür yitmiş yirde (13) kapu qomışlar on sekiz ayak nerdubān çıkar velī şöyle nerdubān kim yüksekliği kırk ayak ola (14) Süleymān-ı hātem birbir ol kapuları temāşā kıldı her kapu kızıl altundan mismārına la‘l u (15) yāqūt urulu ve dahı her kapunuñ tolu yüz ādem kaddince ola ininden yitmiş sekiz (16) kimesne qoşa gire andan Süleymān-ı hātem ol qasr-ı Aqlimūna girüp bir taht üzre oturdu (17) ins ü cinn qarşusına tırdı velī ol taht nice taht bir qal‘a (18) mişāl kubbe altında tāk-ı keyvānlayın eyvānlar birbirine qarşu şöyle eyvānlar ki (19) birinde ikisinde otuz biñ kimesne ad için otururdu andan yā Süleymān bin Dāvūd (20) ol eyvānlara qarşu bir ‘aceb taht-ı zerrīn düzmişler yitmiş yidi (21) küşelü her küşesinde birer gevher-i şeb-çerāğ urıtmışlar şöyle ki şu‘lesi qasr [91b] (1) qasr için münevver kılmış velī ol taht şöyle uluydı kim bir küşesinden bir küşesine yidi yüz arış idi (2) andan ol tahtuñ ortasında bir ‘acāyib şāh-nişīn düzmişler yitmiş yidi dürlü cevherle bezenmiş (3) şeh-nişīn üzre dahı çetr-i hümāyūn mişāl sīmden bir kubbe bağlamışlar yidi zerrīn ‘amūd üzre (4) ve bir dahı ol sīm kubbenüñ rāst depesinde şaru yāqūtdan bir toğan urıtmışlar gözleri (5) yāqūt-ı rümmāniden burnı ayağı elmāsdan kaçan ki Süleymān-ı hātem tahta çıkdı ol toğan çarh-vār (6) döndi Süleymān-ı hātem encek sākin oldı Süleymān-ı hātem tılsımına tahsīn itdi ve bir dahı yā Süleymān-ı (7) nebī ol muraşsa‘ müzeyyen şāh-nişīne qarşu ağ mermerden bir ‘amūd dikmişler tırrur ol ‘amūdda tārīh (8) buldılar yazılı qazılı okıyup Süleymān-ı hāteme beyān kıldılar didiler kim iy bunda gelen ‘ömr-i devletine gurre (9) olan qasr içinde yazılı hattı gören bilesin ki ben Sokrāt-ı dīv bu cezāre-yi Liqvāmda bu şehir-i (10) Sokrātı yidi yüz yitmiş yidi yılda yapırdum baña taht-gāh için tamām olıcak bunda qatıma bir cevāb (11) geldi bir kitāb getürdi kitābda gösterdi eydür iy Sokrāt-ı dīv bu şehir bir insān (12) gelüp alısardur adı Süleymān-ı hātem olısardur bu kitābda bu hükmi Hakkı yazmışdur didi (13) yidi yüz yıl yine bu şehir dahı muhkem kıldum gelüp insān Süleymānı almasun diyü bu gavgāda bu tārīhi (14) insān dilince ol kitāb getüren kişiye yazdırdum iki biñ dört yüz yıl ben Sokrāt-ı dīv bu şehir (15) bekleyüp tırdum Süleymān gele ele diyü gelmedi velī ecel geldi meni aldı

NAZM

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

(16) Dīv ü ğülhla iderken ɗarb u ħarb
Hükmüme fermān iken şarkıla ğarb

Ķāf ƙafāsın taĝd[ur]urken ğürzile

(17) Cenk iderken ħalkı küh-ı Elbürzile

Zerre gelmezken gözüme nüh felek
Türrece yoĝken ƙatumda ğāv semek

(18) Bu cihānuñ cem‘ iderken gencini
Çekmeziken zerrece ecel rencini

Ƙaşr-ı ā‘zam yapmışiken ƙatı berk

(19) İrdi nā-geh cānumuza derd-i merk

Eyle irdi derd-i merk añsuzın

K’aldı cānum miñnetile ğeñsüzün

(20) İrte ƙaldı cümle gencile ƙuşūr

Ğitdügümden ğayrı yok ƙat‘ā ƙuşūr

El-emānet ğirre olma ƙuvvete

(21) Şād olma‘ ömr ü baĥt ü devlete

Kim cihān virdüğini āhir alur
Hāke yeksān cismüñi zāhir kılur

[92a] ⁽¹⁾ Çün cihānda yok durur kaṭ‘ā sebāt

Mevt ider içseñ Hızr-veş ger hayāt

Böyle diyüp tārīhi itmiş tamām

⁽²⁾ Şeh Süleymān gūş idicek iy hümām

Qaldı hayrān bu cihānuñ işine
Māh u mihr ü çarhınuñ cünbüşine

⁽³⁾ Kim iken çokdan dönermiş mihr ü māh
Kim niçeden ırte qalmış kār[i]gāh

Çok Süleymān hātemin kıymış bu dīv

⁽⁴⁾ Çok Sikender hāke şalmış iy hūdīv

‘Āqıl ol ki çarha kılmaz i‘tibār
Kim cihān mülki degüldür ber-qarār

⁽⁵⁾ **Der-Beyān-ı Temşilāt-ı Dāstān-ı Māzi**

[NAZM]

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Gūşuñı baña tutarsañ mā-ḥazar

Saňa senden şerh ideyin hoş ḥaber

(6) Kendü nefsüñ tanıyuben bilesin

Hakka lāyık tã‘atunı kılasın

Nefsini bilen durur şāhib kemāl

(7) Bilmeyendür bir ħabīs pür-đalāl

Diñle imdi ne durur maqşūd pes

Şerĥ ideyin diñlerisen pīs ü pes

(8) Şeh Süleymān ħātemidür sende cān

Cismüññ mişlī durur hem bu cihān

‘Aql[1] geldi ol nübüvvet mihri hem

(9) Żabı ider kāmīl ħiredle dehri hem

Nefs-i emmāre durur Sokrāt-ı dīv

Tāb‘ı nefsüñ kuvāsı ehl-i rīv

(10) Çün[kı] [öldür] nefsüñi eyle helāk

Kim ġazā-yı ekber oldur¹ zāt-i pāk

---

¹ “Oldur kelimesi iki defa yazılıdır.”

Güş[i]mālı vir aña k̄āni‘ olub

⁽¹¹⁾ Kıl riyāzet şerrini dāfi‘ olub

Nefsün öldürmek budur ola zebūn

Pes riyāzet lāzım olur iy fūnūn

⁽¹²⁾ Açlıgıla zabt olur arslan dahı

Açlıgıla el virür kaplan dahı

Yidi başlu ejdehādur işbu nefis

⁽¹³⁾ Açlıgıla çāker olur peş ü pes

Vir riyāzet birle nefse güş-māl

Kim itā‘at ide saña māl u sāl

⁽¹⁴⁾ Kes kuvāsın nefsünüñ k’efgende ola¹

Nefsi ‘āciz eyle kim ol bende ola

Hırs u şehvet terk idüp koma riyā

⁽¹⁵⁾ Kibr ü kīn ü hışmı terk it reh-nümā

Mā u menden geçmeyince işbu nefis

Kurb-ı Hakkā bulmayasar dest-res

---

¹ Mısra sonu “ol” ile biterse vezne uymaktadır.

(16) Bu ħalāyıkdan kesil Ĥaḳḳa iriş

Bu ‘alāyıkdan kesilmege düriş

İ‘tibār iden cihānda keşrete

(17) Çün mücerred ırmeyeser vaḥdete

Mā u menden geç ki yigit olasın

Ĥaḳḳa irüp dār-ı ‘uḳbā bulasın

(18) Māh u encüm ü levḥ ü mührile ḳalem

Cümlesinde vardur añla muḥterem

Līk[i] ḥayfā bilmedüñ sen ḳıymetüñ

(19) Kim melekden yüceyiken rif‘atüñ

Nefse uyup ḥākeye virdüñ gönül

Kendü elüñle bend urursın çün gönül

(20) Nefsüñi bil oḳıyuben *men* ‘aref¹

Bundan özge ‘ilme [gözetme] şarf

---

¹ “Kendini bilen Allah’ı da bilir.”

Nuşhını Firdevsinüñ tutup tamām

(21) Göñülile vir şalāvāt ve's-selām

Ender-Du 'ā-yı Firdevsī Der-Hātīm-i Kitāb İlāhī sen ol mevcudsın ki kâdir-i [92b] ⁽¹⁾ reh-nümāsın lā-şerīk ve lā-mekān bī-hem-tāsın keremüñ huzānesine hadd yok bī-kerāndur vüçüduñ ⁽²⁾ şehābı kayım feyzüñ bārānı her yire irişür ki çehāndur rahmetüñ in'āmı şāmil ⁽³⁾ kudretüñ aşarı kāmīl şehāvetüñ deryāsında iki 'ālem bir қаtre 'avn ü 'ināyetüñ hevāsında ⁽⁴⁾ iki cihān bir zerredür İlāhī 'ināyetüñ olmasa bu Firdevsī-yi haķır bu 'azīm kitābı kaçan te'līf ⁽⁵⁾ ideydi ger luṭfuñ olmasa bu faķırüñ ne haddi vardı ki bu *Süleymān-nāme*yi taşnīf ide İlāhī ⁽⁶⁾ ol server-i enbiyānuñ şefī'ü'l-müznibīn Muḥammed Muştafānuñ nūrı haķķı kitābuñ ihtitāmın ⁽⁷⁾ müyesser it cürmümi 'afv idüben cennet-i Firdevsī muḳadder it

NAẒM

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

(8) Ol haṭā kıldum çehān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

Tövbe yā Rabb her zamān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

Her ne ki itdüm baña benden şıgınurum saña men

(9) El-emān [u] el-emān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

Geçdi 'ömrüm ğafletile itmedüm şāḥ 'amel

'Afv eyle Müste'ān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

(10) 'Avn-i 'a[f]vınuñ katında қаtredür cürmüm benüm

Rahmet umar dil ü cān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

Cürmi çok Firdevsinüñ ekşer velī ol rahmetüñ

(11) 'Avnüñ umar vir cinān **estağfiru'llāhü'l-azīm**

Der-Du‘ā-yı Pādişāh-ı İslām

[NAẒM]

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şükr-i bî-ḥad ola baḥşā[y]iş-ger

(12) Allāh ki vāhiddür ol Lem-Yezel

[NEŞR] Ḥulledullāh Sultānadur bu *Süleymān-nāme-yi Kebīr*ün ⁽¹³⁾ elli beşinci cildin taşnīf itmek müyesser itdi ḥamd-ı nā-maḥdūd ol ma‘būda sezā-vārdur ⁽¹⁴⁾ ki ḥāk-i gūyā kıluḫ ‘aḳl u cān virüp buncılayın tārīḫ dil-peḫrūn iki yüz yitmiş beşinci ⁽¹⁵⁾ mecālisin söyleyüp te‘līf itmesin muḳadder itdi ḫuṣṣā bir ‘ādil fāzıl sultān bin sultān ⁽¹⁶⁾ zıll-ı Ḥaḳ Bāyezīd Ḥān bin Muḥammed Ḥānuḫ devrinde ebed-i devlete ve ḫulled-i memlekete devām-ı devletinde ve eyyām-ı ⁽¹⁷⁾ rif‘atinde ol Süleymān-ı Zamānuḫ ekşer-i himmetile aṭāle’l-lāhu ‘ömrehu raḳama gelüp tamām oldu **ba‘de-** ⁽¹⁸⁾ **ez-ān** inşā’a’llāhu te‘ālā ‘ömrden zamān ecelden emān bulursavuz bākīsın daḫı beyāza çıkarup ḳaleme ⁽¹⁹⁾ getürevüz tā kim ol zıll-ı İzid şeh Bāyezīdūn ‘azze naşrahu nam-ı nīgūsı mergūbu’l-ḫaşayıl vü maḥbūbu’ş-şemāyıl ⁽²⁰⁾ bu *Süleymān-nāme* birle ‘ālemde yādigār ve tārīḫ-i rüzigār olup ḫazret-i ekremü’l-ekremīnden ⁽²¹⁾ maḫşūd oldur ki süḫan [u] elfāz durur bārī [manzūm] ve menşūr kelām-ı emlaḫ ḫadişümüz pādişāh ḫazretinde **[93a]** ⁽¹⁾ ḫayyiz-i ḳabūlde vāḳi‘ ola meyāmin-i nazarıla müzeyyen ve muvaşşah ḳıla inşā’a’llāhu te‘ālā **innehu ‘alā mā yeşā’ u** ⁽²⁾ **ḳadīr** ü cedīr

Fi’l-Medḫ-i Naẓm

[fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Şāh-ı şems-i devletün tā bende ola

(3) Ḥāsīdūn ḳara günü efgende [ola]

İy Süleymān man Ferīdūn fer nöker

Ḳapuña lāyık Sikender¹ bende ola

¹ “Sikender kelimesi iki defa yazılıdır.”

(4) Otağūñ der-bānıdur keyvān zuḥal

Ḥinkūñe ḳayşer gerek ḥar bende ola

Rezmūñe mirrīḥ-i çarḥī tīg-zen

(5) Bezmūñe nāḥīd [ü] meh kūyında ola

Gül yañağun ḥasretinden nola kim

Bülbül-i Firdevs eger ḥvānında ola

(6) Ḥār-ı ğamdan luṭf idüp eyle ḥalāş

Dām-ı miḥnetde ḳoma dermānda ola

Müstedām ol devletile sür ‘ömr

(7) Zıll-ı İzīd Āl-i Oşmān Bāyezīd

Şāḥ ola ki anca meh-i raḥşende ola

Anca kim gülzār-ı cennet içre gül-ḥande ola

(8) Melek-rū meh şāḥlīg ide tā ḥaşr

Bākī olup devlet-i pāyende ola

Luṭf idüp eyle Firdevsiye eyle senā

(9) Şeh gerek meddāḥına baḥşende ola

Ḥarc-ı vāfire sīm yok bī-zer geçer

Ni‘met-zer ni‘met diler elinde ola

Āmīn yā Rabbe‘l-Ālemīn

SONUÇ

Klasik Türk edebiyatı sahasında Firdevsî-i Rûmî, Uzun Firdevsî, Firdevsî-i Tavis, Türk Firdevsî gibi farklı unvanlarla anılan Firdevsî 1453 yılında dünyaya gelmiş, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinin siyasî ve kültürel atmosferine doğrudan tanıklık etmiştir. Müellifin kimliği ve hayatına ilişkin bilgilerde asıl adının Orhan olduğu ve Kenek ailesine mensup bulunduğu konusunda yapılan çalışmalarla görüş birliği oluşmaya başlamıştır. Kendisinin de belirttiği üzere birçok eserin müellifidir. Fakat eserlerinden bazıları ya günümüze kadar ulaşmamış ya da henüz tespit edilememiştir. Firdevsî, eserleriyle klasik Türk edebiyatı mirasına kayda değer katkılarda bulunmuş üslubu ve tercih ettiği temalar bakımından çağdaşları arasında müstesna bir yere sahip olmuştur.

Tezkirelerde kendisinden bahsedilirken manzum ve mensur eserler kaleme aldığı nesirciliğinin nazmına göre daha iyi olduğu dile getirilir. II. Bayezid'i eleştirdiği için Acem diyarına kaçtığı ve orada vefat ettiği söylenir. Lakin *Hayât u Memât* adlı eserinde kendisinin Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı ülkesinde bulunduğunu söylemesi tezkirelerdeki hayatı ile ilgili bu bilgilerin doğruluğunu kuşkuyla kılmaktadır.

Süleymân-nâme adlı eserinde Süleymân peygamberin hayatını destansı bir şekilde anlatırken tarihî şahsiyetleri, metafizik varlıklara harmanlayarak tarihî-mitolojik bir eser ortaya koymuştur. Bu bağlamda peygamberler, pehlivanlar, şahlar, melikler, sultanlar, kuşlar, yırtıcı hayvanlar, melekler, cinler, ifritler eserinin kişi kadrosunu oluşturur. Bu kişiler Kaf dağı, Elbürz dağı, Hindistan, Sindistan, Gürcistan, Kanarya adaları, Mısır piramitleri, Zülumat denizi, Umman gibi birçok tarihi ve hayalî mekanlarda bir olay kurgusu dâhilinde maceradan maceraya koşmuştur. Kıssaları iç içe geçmiş hikayelerden oluşur. Firdevsî bu anlatılarını *Kur'ân-ı Kerîm*'den ayetlerle, peygamberlerden nakillere kutsal metinlerden örneklerle süsleyerek eserini dinî bir zemine oturtmuş ve eseri inandırıcı kılmaya çalışmıştır. Halidat (Kanarya) adalarından Hereman'a (Mısır piramitleri) kadar birçok konuda bilgi sahibi olduğu açıkça belli olan Firdevsî'nin bu eseri, açıklamalı, tematik sözlük konumundadır.

Firdevsî eserinde genel olarak basit ve anlaşılabilir bir Türkçe kullanmıştır. Kullandığı cümle yapıları ve kelimeler, Eski Anadolu Türkçesi dönemini yansıtır. Arapça ve Farsça üzerindeki hakimiyeti de belirgindir. Ayetleri, hadisleri ve Arapça olan

deyimleri olay akışına uygun olarak yerleştirmesi bu hakimiyeti kanıtlar niteliktedir. Fakat genel olarak Arapça ve Farsçadan basit bir şekilde faydalandığı da ortadadır. Kullandığı özel isimlerin yazılışı tek tip değildir. Bazılarının müstensih hatasıyla olduğu âşikârdır. Bunun yanında özellikle bazı özel isimleri başka başka sıfatlarla yazarak olay örgüsünü çeşitlendirmeye gayret göstermiştir.

Eserinde yer yer *şeh-nâme* esintileri olması, *Acâyibü'l-Mahlûkât*'tan alıntılara rastlanması, *Tevrat*'taki şahsiyetlerin isim değişikliği yoluyla kişi kadrosuna dâhil edilmesi, Pisagor ve Batlamyus gibi Yunanî şahsiyetlerin hayatlarından izler taşıması coğrafi yerlerin betimlemelerinin detaylıca yapılması Firdevsî'nin yararlandığı kaynakları ortaya çıkarır. Lakin eserini kendine has üslubuyla meydana getirmiştir. Hatta kendi eserleri arasında olay ve kavram alışverişi yapmıştır.

Yüksel Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Firdevsî'ye ait *Süleymân-nâme*'nin 55. cildi transkribe edilip incelenmesiyle dil ve edebiyat alanında yapılacak araştırmalara fayda sunulması hedeflenmiştir.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

- ‘Abdullāh Hān, 77, 156
‘Acāyibü’l-Maḥlūkāt, 22, 138, 177, 236, 241
‘Acem, 74, 128, 130, 133, 192, 213, 225, 266, 272
‘Acemce, 215
‘Acriyā bin Remmāl, 191
‘Acriyāhū, 225
‘Ād, 66, 131, 165, 191, 209, 228, 256, 303, 312, 320
Ādem, 47, 51, 53, 54, 62, 64, 70, 71, 74, 117, 124, 126, 149, 157, 166, 167, 172, 185, 188, 190, 211, 242, 280, 285, 300, 302, 307, 316
Adīnā, 27, 39, 57, 85, 87, 107, 112, 122, 123, 131, 135, 139, 229, 236, 237, 239, 240, 241, 249, 272, 274, 275, 276, 280, 282, 283
Ağyīnānūs, 191
Aḥmed, 57, 67, 69, 118, 120, 151, 163, 173, 180, 186, 257, 266, 289, 318
Aḳlimūn, 331
Aḳtās, 215
Aḳvās, 272
‘Alaṭhamā‘ā’īl, 50, 189
‘Alī Sīnā, 266
Allāh, 32, 46, 49, 68, 106, 121, 130, 142, 143, 147, 152, 175, 178, 184, 196, 218, 240, 241, 256, 263, 268, 269, 270, 283, 294, 295, 309, 323, 330, 341
‘Amaliḳa, 211, 213, 225
‘Amīḳ, 318
‘Antāk, 28, 43, 108, 302, 311, 315
‘Antāḳiyye, 27, 30, 37, 74, 81, 99, 108, 140, 151, 180, 211, 213, 215, 216, 224, 227, 228, 229, 250, 253, 266, 267, 302, 303, 307, 316, 318, 328

- ‘Anter-i ‘Adnānī, 95, 195
‘Arab, 60, 124, 130, 133, 199, 203, 213, 228, 268, 272, 281, 303, 326
‘Arabca, 215
‘Arbā, 124, 133, 213, 228, 268, 281
Ārmūyil, 187, 250, 253
Āsaf, 68, 87, 112, 139, 142, 182, 211, 213, 214, 216, 222, 223, 224, 227, 280, 291, 292, 294, 315
‘Āşım, 134
Ātīnūs, 187
Aṭsīs, 93, 250
‘Azeryāhu, 147

B

- Ba‘albek, 113, 187
Baḥru’l-hayvānāt, 177
Bārī, 32, 142, 259
Baṭlamiyūs, 27, 38, 63, 78, 187, 208, 209, 210, 229, 250, 266, 267, 269, 271, 322, 323
Bāyezīd, 3, 46, 76, 77, 157, 160, 178, 341, 342
Bedaḥşān, 85, 109, 122, 237, 266, 272, 274, 275, 277, 280, 282
Behmen, 156, 160
Behrām, 35, 73, 79, 130, 149, 181, 192, 193, 226, 312
Belḳīs, 100, 208
Benī Aşfer, 192
Berzīn, 73, 79, 123, 149, 230
Bīḳūr, 33, 129, 136
Bihrüz, 109, 122, 266, 272, 277, 282
Burāk, 196

C

- Cābūd bin Nāşire, 191
Ca‘ca‘a, 282
Cān bin Cān, 259
Cebbār-ı A‘zam, 57, 92, 107, 236, 237, 239, 240, 241, 243, 244, 245

Cebrā'īl, 268, 271, 296
Celīl, 113, 115, 185, 187, 270
Cem, 76, 77, 79, 80, 156, 160, 167, 355
Cemşīd, 80, 167, 310
Cercīs, 55, 92, 187, 250
Ceyhūn, 207
Cezīre-i A'lem-yūs, 128
Cezīre-i Kübrā, 232, 233, 234, 236, 238,
243
Cılcamış, 310
Cibrīl, 189, 199

Ç

Çalap, 45, 46, 121, 304, 358
Çığı, 152
Çīn, 277

D

Daḥḥāk, 134
Dāhī, 152, 153
Dārā, 76, 160
Dārāb, 73, 149
Dasītān, 28, 41, 73, 197, 267, 271, 272,
282
Dāsir, 52, 73, 147, 149, 193, 211, 217,
225, 278, 310
Dāvūd peygāmbir, 56, 62, 166, 135,
271, 316
Demriyāt, 331
Dulīl, 284
Düldül, 106, 196

E

Ebu'l-Hevl, 110, 111
Eflātūn, 80, 122, 165, 177, 208, 249,
255, 291
Efrāsiyāb, 81, 140, 142, 146, 182, 192,
212, 213, 222, 225, 243
Ehremen, 146, 194
Elbürz, 110, 112, 129, 152, 154, 344
El-Ḥākim Bi-Emrullāh, 111

Elhenc, 42, 51, 52, 73, 147, 149, 193,
216, 225, 282, 283, 286, 304, 306,
310
Endülüs, 192
Evtād, 250
Evyāşer, 57, 65, 71, 72, 149, 190, 225,
237

F

Fağfür-ı Çīn, 73, 80, 149, 167
Ferhād, 101, 208
Fīl-i Maḥmūd, 275
Fīşāgoris, 25, 27, 38, 66, 82, 187, 188,
189, 190, 191, 192, 193, 194, 195,
208, 210, 211, 221, 223, 225, 227,
228, 229, 250
Fīşāgoris, 25, 27, 28, 37, 40, 66, 82,
180, 203, 225, 227, 228, 250, 253,
255, 256, 257, 265, 266, 268, 271,
277, 291, 304, 315, 323, 325
Firdevsī, 3, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 29,
31, 35, 61, 69, 120, 121, 162, 164,
208, 246, 248, 249, 287, 291, 340,
353, 355, 356, 357
Furkān-ı 'Aẓīm, 46, 293

G

Ġanī, 184
Gāz, 57, 65, 71, 72, 149, 190, 225
Ġāzanfer-i cihān-sūz, 192
Gīv, 73, 79, 82, 83, 105, 123, 130, 149,
230, 233, 243
Güderz, 73, 79, 82, 123, 149
Gül-'izār, 193
Gürcistān, 281
Güstehem, 73, 149

H

Ḥacāc, 215
Hadhād, 213, 250, 253, 302

Ḥālīk, 45, 98, 118, 140, 143, 195 196,
218, 226, 235, 240, 317
Ḥālīl, 47, 62, 74, 113, 149, 166, 185,
221, 278
Ḥālidāt, 109, 137
Ḥallāk, 49, 56, 62, 98, 148, 166, 258,
270, 323
Hāmān, 33, 56, 105, 109, 128, 129, 131,
135, 137
Ḥannās, 174, 285
Ḥaṭṭāb-ı Yūnānī, 192
Ḥavrān, 326
Ḥavvā, 53, 167
Ḥayber, 83, 108, 302
Heftümīn, 27, 39, 236, 240, 249
Heremān, 110, 194
Herkiyā'īl, 50, 189
Ḥiṭā, 73, 196
Ḥiṭāy [ü] Ḥoten, 104, 199
Ḥiṭā-yı Ḥoten, 196
Ḥızr, 46, 60, 61, 156, 171, 199, 218,
232, 281, 290, 309, 336
Ḥimyer bin Ḥanākīl, 250
Hindūstān, 54, 84, 122, 124, 135, 199,
239, 272, 278, 280, 281, 282, 284
Ḥink-i İshāka, 105, 220, 223, 229
Ḥorāsān, 85, 198, 237, 266, 274, 277
Ḥoten, 200
Hūd, 61, 62, 128, 139
Ḥurşīd, 151
Ḥusrev, 76, 101, 160, 192, 208, 291
Hümāyūn-ı perri, 193

I

Işfahānī, 196, 200

İ

İblīs, 28, 42, 51, 52, 96, 173, 175, 257,
282, 283, 284, 291, 308
İbn Kemāl, 111
İbrāhīm, 62, 63, 166, 190, 196

İdrīs, 48, 63, 64, 78, 111, 251, 263, 322,
324
İlāh, 31, 71, 127, 150, 163, 183, 185,
186, 200, 206, 248, 254, 273, 317
İliya-yı Cebelī, 191
İlyāve, 123
İrān, 124, 192, 214, 268
'İsā, 117, 200, 290
İshāk, 105, 150
İskender, 83, 149, 194, 199, 219, 225
İsrāfīl, 49, 110, 195, 197
İsrā'īl, 139
İş'ayā, 190, 225
İşmüyīl, 87, 140, 292
İ'tişām, 191

K

Kābilistān, 74, 128
Kābtāgüreş, 151
Kādir, 62, 118, 166, 235, 273
Kāf, 101, 103, 110, 112, 129, 148, 149,
165, 166, 168, 239, 251, 319, 328,
329, 331, 335
Kahrāmān, 92, 130, 133, 134, 181, 192,
236, 237
Kaḥṭān, 152, 154, 165, 283, 303
Kāndeḥār, 149
Kānūn u Şifā, 191
Kardūs-i 'Ādī, 272
Kartūs, 192, 268, 303
Kārūn, 73, 79, 106, 123, 130, 133, 149,
192, 230, 244, 249
Kāsım, 67, 118
Kaştāt, 149
Kaṭāṭāhūr, 70, 309
Kaṭṭu'l-lāblaḳ, 52, 193
Kayṭafūn, 109, 126, 128, 137
Kayṭāgüriş, 269
Kayṭās, 109, 122, 266, 282
Kelām-ı Kādīm, 32, 46, 142, 293, 297
Kerīm, 186, 200, 317

Kerīmān, 130, 134
Key‘heṣā‘īl, 50, 188
Keyḥusrev, 160
Keykāvus, 214, 243, 326
Keyḳubād, 140, 141, 146, 182, 192,
211, 213, 222, 225, 243
Kīṣ-i Baḥreyn, 85, 109, 122, 131, 238,
266, 267, 272, 277, 280, 282
Ḳıttu‘l-Ablāk, 211, 217, 310
Kiflīz, 73, 80, 147, 149, 212, 222, 225,
310
Kil‘adī, 191
Kitāb-ı Kerīm, 32, 142, 297
Ḳudūs, 54, 113, 187, 214, 227, 280, 315
Ḳur‘ān, 67, 186, 248
Kührem-i Şeddādī, 192

L

Loḳmān, 3, 54, 65, 66, 72, 82, 87, 122,
140, 143, 149, 165, 191, 208, 210,
211, 218, 221, 222, 223, 224, 227,
228, 249, 255, 256, 257, 266, 267,
273, 277, 291, 305, 306, 311, 315,
320, 321

M

Maḥmūd, 57, 67, 118, 140, 152, 167,
186, 209, 306
Mālīshān, 193
Mārūt, 304, 305, 306
Mayṭatarūş, 52, 73, 139, 140, 149, 193,
217, 225
Medīne, 68, 113, 124, 187, 268, 315
Mekke, 42, 54, 113, 124, 187, 280, 315
Melekūt-nāme, 22, 177
Melik Aḥmer, 52, 193, 217, 225
Melik Aḥnef, 52, 193, 225
Melik Dehneş, 52, 193, 217, 225
Mes‘ūd, 243
Meymūn, 52, 193, 225, 277
Mīkā‘īl, 49, 50, 299, 323

Mısır, 111, 192, 196, 283
Mısrāt, 284
Miflīz, 29, 44, 73, 80, 147, 149, 212,
223, 225, 310, 329, 331
Miḥrāc-ı Yemenī, 191
Monlā Hünkār, 200
Muḡāl, 277
Muḥammed, 64, 67, 68, 69, 76, 77, 118,
163, 186, 206, 242, 268, 269, 294,
295, 316, 320, 340, 341
Muḥammed bin Murād, 76, 156
Muḥcīb, 191
Mūsā, 47, 62, 70, 71, 123, 149, 166,
188, 190, 221, 232, 292, 310
Muştafāya, 31, 64, 68, 69, 77, 121, 131,
139, 156, 152, 163, 176, 206, 208,
211, 221, 222, 224, 228, 248, 253,
255, 292, 294, 300, 302, 305, 306,
315
Münker ve Nekīr, 284

N

Naḡmāgā‘yīl, 50, 151, 188, 267, 269
Nākūr, 33, 129, 131, 136
Nāşin, 57, 65, 71, 72, 149, 190, 225
Nerīmān, 123, 134
Nīl, 198
Nūḥ, 47, 62, 70, 71, 111, 124, 149, 166,
185, 188, 205
Nuşaybīn, 304
Nūşīn-revān, 160

R

Rabb, 187, 340
Ra‘d bin Berḳ, 192, 225
Raḥīm, 200
Rec‘ā-yı Zāhid, 68, 187, 191, 224, 250,
291, 292, 294, 300, 302, 315
Rezzāk, 45, 62, 166, 270
Rıdvān, 53, 119, 167, 326
Rūḥ-ı ḳuds, 185

Rûm, 192

Rüstem, 22, 27, 30, 35, 39, 40, 41, 42,
61, 69, 71, 73, 74, 75, 79, 81, 82, 84,
85, 91, 92, 105, 109, 112, 123, 125,
126, 127, 128, 129, 130, 131, 133,
134, 137, 138, 139, 149, 192, 196,
198, 229, 231, 232, 233, 234, 235,
236, 238, 239, 240, 241, 243, 244,
245, 249, 266, 272, 282, 284

S

Şābi'ah, 111

Şādık, 57, 71, 72, 190, 225

Şahbātā'ā'īl, 50, 189

Şahif-i Furkān, 68, 268

Şālşāl, 239

Sām bin Nerrīmān, 192

Şamed, 118, 270

Sām-süvār, 26, 28, 30, 35, 41, 42, 84,
85, 112, 122, 123, 124, 125, 131, 134,
139, 236, 237, 239, 240, 242, 266,
276, 280, 282, 283, 284

Sem'ī, 191

Semendün, 73, 149, 193, 216, 222, 225,
282, 283

Şemūd, 129, 303

Sencer, 73, 149

Sepīd, 52, 151, 152, 165, 193, 217, 225

Sīstānī, 131, 243

Sikender, 71, 83, 119, 136, 156, 236,
237, 241, 336, 341

Sinān İbnü'l-Meşalşel, 111

Sindüstāna, 84, 122, 124, 272, 281

Sührāb, 140, 141, 182, 192, 211, 213,
222, 225

Süleymān, 2, 3, 6, 9, 19, 21, 22, 26, 27,
28, 29, 30, 32, 36, 37, 38, 40, 41, 42,
43, 44, 47, 48, 50, 51, 53, 56, 61, 63,
65, 66, 69, 70, 72, 73, 74, 77, 78, 82,
84, 85, 86, 87, 95, 99, 103, 104, 105,
120, 122, 123, 125, 130, 131, 133,

135, 136, 138, 139, 141, 142, 143,
144, 145, 146, 147, 148, 150, 151,
152, 153, 155, 156, 161, 164, 165,
166, 167, 168, 169, 170, 172, 173,
174, 175, 176, 179, 180, 183, 184,
185, 186, 187, 188, 189, 190, 191,
193, 195, 198, 201, 202, 203, 204,
205, 206, 208, 210, 211, 212, 214,
216, 219, 220, 221, 222, 223, 224,
226, 227, 228, 229, 232, 233, 236,
237, 240, 247, 248, 249, 250, 253,
254, 255, 256, 259, 266, 267, 269,
271, 272, 273, 276, 279, 280, 281,
282, 283, 284, 285, 286, 287, 289,
291, 300, 302, 303, 305, 306, 309,
315, 317, 318, 319, 322, 323, 325,
328, 329, 330, 331, 332, 333, 336,
337, 340, 341

Sürh-bād, 282, 283, 284, 291

Şüryān, 143

Süsündüs, 193

Ş

Şām, 196

Şeddād, 131, 214, 302, 303, 312

Şehmüriş, 52, 193, 225

Şīt, 47, 62, 71, 74, 111, 149, 166, 188

T

Tagtağa-i tarrār, 125, 130

Tāif, 319

Taktakūş, 52, 193, 225

Tālīshān-ı perri, 193

Tamāhābenā'īl, 50, 189

Ta'mhākhamā'ā'īl, 50, 189

Tārīh, 190

Tātūris, 250

Tehemten, 27, 39, 73, 84, 109, 123,
137, 139, 149, 199, 229, 231, 232,
233, 240, 241, 249, 272, 284

Tevrāt, 47, 48, 62, 71, 149, 166, 188,
190, 230, 293
Tūrān, 81, 124, 211, 213, 268
Türkmen, 12, 81, 192

U

‘Ummān, 101, 127, 165

Ü

Ürdün, 113, 182

V

Vāḥid, 144, 155, 270
Vedūd, 306
Vera‘ī, 191
Vesvās, 174

Y

Ya‘kūb, 62, 73, 75, 166, 196, 232, 250
Yalīnūs, 187
Ya‘rūc bin Mā‘ūc, 310
Ye‘cūc, 182

Yemen, 318

Yemlūn, 191, 224

Yesa‘ bin Hūsyā‘, 190

Yezdān, 64, 132, 148, 226, 273, 322

Yezdānī, 189, 293

Yūnān, 133, 192

Yu‘rab, 250, 302, 303

Yūsevīs, 284

Yūsuf, 62, 71, 75, 113, 166, 181, 188,
250, 291

Z

Zāl, 28, 41, 112, 122, 128, 129, 130,
132, 134, 192, 230, 266, 267, 269,
271, 272, 276, 280, 282

Zāl-ı Dasītān, 268, 272

Zāvilistān, 74, 128, 214, 281

Zebūr, 47, 48, 57, 62, 71, 149, 166, 188,
190, 230, 293

Zelīl-i Keyūm, 284

Zemzeme-i mekkār, 123, 125, 130

Zūpīn, 79, 123, 192

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İ. (2019). *Keşfü'l-hafâ Halk Arasındaki Rivayetlerin İlmî Değeri*. Mustafa Genç (çev). İstanbul: Beka Yayıncılık.
- Adam, B. (1997). *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul: Seba Yayınları.
- Akay, A. (1990). *Firdevsî Süleymân-nâme (44. cilt) Metin ve Filler Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi SBE.
- Altınbilek, H.R. (2018). *Lügat-ı Remzî. 2. cilt*. Ali Birinci (hızl). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Araç, G. (2010). *Uzun Firdevsî ve Hakayık-Nâme'si (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Aksoy, M. (2000). *Uzun Firdevsî'nin Süleymannâmesi'ndeki Destan Unsurları I-II Cilt: I (Giriş-İnceleme)*. (Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi). Ege Üniversitesi SBE.
- Babinger, F. (1982). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. Coşkun Üçok (çev). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Babür, Y. (2013). *Firdevs-i Rumi Süleymân-nâme-i Kebîr 6-7.Ciltler/İnceleme Transkripsiyonlu Metin*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi SBE.
- Bakır, A. ve A. Altungök (2016). "Erken Ortaçağlarda Tebriz". *Tarih İncelemeleri Dergisi*. 30 (1), 63-99. <https://doi.org/10.18513/egetid.185916>
- Balcı, R. (hızl) (2007). *Katib Çelebi, Keşfü'z-Zünûn*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi: Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Bayram, Y. (2018). *Adlî Dîvânı (Dîvân-ı Sultân-ı Bâyezîd-i Sâni)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Biçer, B. (2005). *Firdevsî-i Rumî ve Tarihçiliği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi SBE.
- Bilgin, O. (1990). "Aşkî Mustafa Efendi ve Aşk-Nâmesi". *Türklük Araştırmaları Dergisi*. 5, 211-222.
- Bolay, S. H. (1998). "Adem". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt I. İstanbul TDV Yayınları.
- Büke, H. (2015). *Firdevsî-i Rumî, Süleymannâme (38. Cilt), Dil Özellikleri, Metin, Söz Dizini*. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.

- Büke, H. (2016). “Firdevsî-i Rumî, Hayatı ve Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler”. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute*. 1(13), 481-501.
- Büyükkarcı, F. (1993). *Firdevsî-i Tavîl ve Davet-nâmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi SBE.
- Bursa Protestan Kilisesi. Erişim : 15 Mayıs 2025. <https://kutsalkitap.info.tr/>
- Bursalı M. T. (1972). *Osmanlı Müellifleri, C II (Haz. Fikri Yavuz, İsmail Özen)*. İstanbul: Meral Yayınevi.
- Canım, R. (hızl) (2018). *Lâtîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ*. Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çakın, M. B. (2018). *Firdevsî-i Rûmî’nin Süleymân-Nâme Adlı Eseri (14-15. Ciltler) Metin-İnceleme*. Doktora Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE.
- Çelebi, E. (2006). *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi: (1. Kitap)*. S. A. Kahraman - Y. Dağlı (hızl). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çelebi, K. (2018). *Tuhfetü’l-Kibâr fî Esfârî’l-Bihâr*, İdris Bostan (hızl). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Çelik, R. (2022). *Firdevsî-i Tavîl’in Tecnîsât-ı Süleymân u Belkîs-nâme’si, II. cilt (inceleme-tenkitli metin ve cinaslar)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi SBE.
- Ceylan, Ö. (2007). *Kuşlar Dîvânı- Osmanlı Şiir Kuşları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çınar, S. (2014). *Kur’ân-ı Kerim Ve Kitâb-ı Mukaddes’te Hz. Davut Anlatımı - Farklılıklar Ve Özgün Noktalar Açısından Bir Karşılaştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hitit Üniversitesi SBE.
- Çolak, A. (2012). “Melek İnancının Kur’ân Ve Hadis Temelleri”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1/1, 35-71.
- Cora, M. (2013). “Kur’an’da Ad Kavmi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6, 3, 109-134.
- Demirci, K. (2001). “Kafdağı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24, İstanbul: TDV Yayınları.
- Deniz, S. (1992). *16. yüzyıl Bazı Dîvân Şairlerinin Türkçe Dîvânlarında Kozmik Unsurlar (Baki-Fuzuli, Hayali Beğ-Nev’i-Yahya Beğ)*. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

- Devellioğlu, F. (2006) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, (23. Baskı)*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Diyanet İleti Başkanlığı. Erişim: 10 Mayıs 2025. <https://kuran.diyanet.gov.tr/>
- Donuk, S. (2020). *Kühü'l-ahbâr 1. Rükün Gelibolulu Mustafa Âlî*. Derya Örs (ed). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Döğüş, S. (2015). “Anadolu’da Hızır-İlyas Kültü Ve Hidrellez Geleneği”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 74, 77-100.
- Engin, S. (2006). *Cem Sultan’ın Türkçe Divânı’nın Tahlili*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi SBE.
- Eren, H. (2018). *Firdevsî-i Rûmî Süleymân-Nâme-i Kebîr-34-35. Ciltler (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Firdevsî, (1994). *Şehnâme, C. II-IV*. Necati Lügal (çev.). İstanbul: MEB Yayınları.
- Firdevsî, (1995). *Şehnâme, C. III*. Necati Lügal (çev.). İstanbul: MEB Yayınları.
- Genç, G. (1995). *Firdevsi-i Rûmî Süleymân-nâme (25 ve 26. Ciltler) Giriş-Metin-Sözlük*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi SBE.
- Gökdoğan, M. D. (2007). “Pisagor” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34, İstanbul: TDV Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1958). *Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli, “Vilayetname”*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gündüz, Ş. (2010) “Şit”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39, İstanbul: TDV Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2006). “Musa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31, Ankara: TDV Yayınları.
- Harman, Ö. F. (1991). “Âsaf Bin Berahyâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3, İstanbul: TDV Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2007). “Nuh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33, İstanbul: TDV Yayınları.
- İbn Haldun, (2004). *Mukaddime*. Halil Kendir (çev.) İstanbul: İmaj Yayınları.
- İnalcık, H. (2003). “Mehmed II.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28, Ankara: TDV Yayınları.

- İntepe, N. ve F. Er. (2014). “Lokman Hekim Gerçek Kişi midir, Kült müdür?”. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*. 4(2), 27-31.
- İsen, M. (hızl.) (1994). *Gelibolulu Mustafa Âli, Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*. Ankara: AKM Yayınları.
- Kahraman, F. (2020). Kutsal Kitapların Sayısı: İlk Sahifeler ve Önceki Kitaplar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 50(50), 1-23.
- Kanar, M. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, S. (2019). *Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme (29 ve 30. Ciltler) (Giriş-İnceleme - Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi SBE.
- Karabacak, M. (2018). “Kur'an ve Hadisler Bağlamında Hz. Dâvûd'un Örneği”. *Mütefekkir*. 018, 5/9, 187-204.
- Karadeniz, M. U. (2021). “Kelimelerden şehir: Osmanlıda şehir-şehir ilişkisi”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. (24), 793-806.
- Kardaş, S. (2024). “Firdevsî-i Tavîl'in Kayıp Eseri Firâset-nâme'de İnsanın Damarları ve Bu Damarlardan Kan Alma Bilgisi”. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi*. 14(2), 223-235.
- Kaya, R. (2003). “Kur'an-ı Kerim'de İnsan - Şeytan İlişkisi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2.
- Kaya, R. (2004). “İnciller Ve Kur'an'da Hz. İsa'nın İnsan Ve Peygamber Oluşu”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 13/2.
- Köprülü, M.F. (1969). *Firdevsî, Uzun. İslam Ansiklopedisi*. 4, İstanbul: MEB Yayınları.
- Köprülü, F. O. (1996). “*Firdevsi, Uzun*”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 13, İstanbul: TDV Yayınları.
- Kutluk, İ. (hızl.) (1981). *Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şuarâ*. Ankara: TTK Yayınları.
- Kutluk, İ. (hızl.) (1997). *Beyânî Mustafa Bin Carullah, Tezkiretü's-Şuarâ*. Ankara: TTK Yayınları.
- Noyan, B. (1986). *Hacı Bektaş Veli Vilâyet-nâmesi-Firdevsi-i Rûmî*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Olgun, İ. ve İ. Parmaksızoğlu (1980). *Firdevsî-i Rûmî – Kutb-nâme*. Ankara: TTK Yayınları.

- Olgun, İ. ve İ. Parmaksızozoğlu (2011). *Kutb-nâme*. Ankara: TTK Yayınları.
- Özer, Z. (2015). *Divan Şiirinde Burçlar*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi SBE.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Polat, E. (2015). “Cin Suresi Perspektifinde Cinlerin Varlığı”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(53), 337-365. <https://doi.org/10.17755/esosder.99205>.
- Sâmî, Ş. (1891) *Kâmûsü'l-A'lâm*. C.3. Mihran Matbaası, İstanbul.
- Saray, M. (1992). “Bedahşan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5, İstanbul: TDV Yayınları.
- Sena, C. (1975). *Filozoflar Ansiklopedisi*. Cilt: 2. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Serdar, M. (2008). “Semavi Dinlerde Dört Büyük Melek (Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail)”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 13/2.
- Sarikaya, B. (2019). *Tercüme-i Acâ'ibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Steingass, F. (1963). *A comprehensive Persian-English dictionary*. London: Routledge&Kegan Paul.
- Tanyıldız, A. (2005). *Firdevsî-i Tavîl Münâzara-i Seyf ü Kalem (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Tökel, D. A. (1998). *Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevi Şahıslar*. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE.
- Toğay, A. H. (2023). “Behram Çubin’in Göktürkler Üzerine Seferi Hakkında Bir Değerlendirme”. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 10, 1, 288-311. <https://doi.org/10.16985/mtad.1180083>.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâ'ilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Tural, M. (2020). “Yeryüzüne Atılan İlk Adım: Âdem'in Tepesi ve Ayak İzi”. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*. 3(1), 37-47.
- Turan, Ş. (1992). “Bayezid II”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5, İstanbul: TDV Yayınları.
- Tümer, G. (1993). “Circis”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

- Uysal, B. (2022). “Eski Anadolu Türkçesinde Hak Çalap Dizisi Üzerine”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 30, 207-217.
- Vanlı, M. (2012). *Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme-i Kebîr (8.-9. ciltler) (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi SBE.
- Yakar, H. İ. (2002). *Gelibolulu Sun’î Dîvânı ve Tahlili*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi SBE.
- Yücel, M. (2022). “Dinî Bir Zümreden Politik Bir Nesneye: Akamenidlerden Sasanilere Kapadokya Zerdüştlileri”. *Mukaddime*. 13 (2), 408-433.

کونړه د الله تځليد قلوب کاش کلاکات یوزیکړم د دت بلیک پخبردا واخند صلوات
 گوهره د دخی بهرتم شهنتخت خاص کیسه سلیکته ادب رئیس کنده قویب جوړو سین الوب
 انور د لاندیکم بلیک آهین پویش عربی علمایر ودریله ملک مدینه د لا ودریله ایران تولد پهلوان
 دریله کیلی گیسر وېرېب جنه الت لون قویب ان دلمرین حاضر اندر یوکی د سام سواد
 دخی امراندی انور صغریایوب در یسین جقدر لور سخته کوچی د روح قویب قفقوس
 هندي ها یوزنده جوب قناد اوجب پروان ادرنگ امر سلطانی براله سام سواد پېش
 قویب طور کور میا دغه حق له کورده وړه ضیافت ایدگن بلوب قناد بوب کلدن
 بر یوزنده ایدل ولس کانه تونول دخی شول یو یی بقلی اورنده وجهله حیوا ناغت
 دم چلو ب لقمه لقمه اوبوب یو درسه تبق طویق ورېب ترل دخی بوتلر قرضتین
 حمام قه یی گېر قویب دلل سخته نعت وېرند وازمه شکر اندر اندن سام سواد دت
 بیک نظار اور د لور سام سواد دخی روح قوشنل یانه وارېب شهېرېدن بر بلیک قویب
 جگر گوشه بهمت باشنه صودی دخی دویب روح قوشنده سخی شاندرله کوسر دخی
 داندیک ولسکری دودریای کوسر دخی اشارتله اخندي ادرسته کیه
 دریا یوزنده سفر پرد نظرات بېله اولسون دیرک اشارتیه اکلندي اندن
 ینه سام سواد قفقوس قوشنل شهېرېدن بر بلیک قویب دخی بهرینه قوشی شهېرې
 قویب دخی اولرکې یوځی دخی کچدک باشنه صودی انده هندوستان جابن کوسر
 اشارت ایدنیکله یو بواجنه هندوستان و طرف سنوستانه گودم بدن اړینلن
 دیوب اوچند دخی حالی پلار دخی هم بوندن اقدم سلیمان نظره دوش لور سلطان
 سیمرخ فانه قول وقل ددریله ولسدی حضرت سلیمان انده دریله یویشتم
 یارخنده غفری ویاغرخ دروح شریفی وای قفقوس هنديک سام سواد که سرلر
 کونړه دم اولت خد مستده ولاسته نیکه امر ایدوسه لادیوب ادا قیله سر قلن شاهلر

منطق الطير كي بلند بخیلان سویلوب تهر تازمه که آدم صوبه ایچی نوح خیمه ایچی
 بکه که سلیمان بن داود بیت برانست و دی بیوم ناستا معا دینت جا و انات جزلنت جزلنت
 نزلنت تخیلرت و دخی بولیم **بیج الله ما فی السموات والارض وهو العزیز المتکبر**
 موجیه قریب توام که اخبر ما ناده و در قدوده بر حیب نهو در کله که حق تعالی
 حق تعالی لا خلقت الافلاک و دیرو دخی جمیع عبادتک علما دانت و طایا و عیلا ^{نات}
 و دیوینت عبادت حیوانات فی الجملة جمیع مخلوقات موجودات دالین بلسه
 گزیت سرود و جهان اوله گزیت بس یوقه سرود یا اطیاد و لولری که
 مقصود و در که سام سوار حضرت و کثافت خدمت ابدیه سر که سر که سر است
 دلو گزیت بلسه لاله نولت اشارتخی اخبر است و حق که فاکوره کله بیاض سر شه کفن
 بر یولت قوبه اوله یو بی هیمات باشد صوره ای که زده سر و داکتره بخت دلسه خلقت
 انیسوب کوپ کوپ یوزنه جرقه قناد اوجوب و جاسر البله نر که انادات ایدر سر
 اذن یکا توجه لاس **نظم** هه انادات ایلده سام سوار بجایا سر ام فی لیل و نهام
 بویه دیوب سر سلیمان المرو قوش دلیجه سیفی اشکار **نظم**
 حکم قوش بویه سام سوارت اشارتخی اکلیوب بلالده که روح قوشی سر سر
 ایدر دخی دریا یوزنه و جب کثافت کرک و قفوسیه در خنه قوشی سام سوادله بیه
 اولی گزیت دیوب یو کثافت انادات بدن فهم ایدر بیدل اذن اول
 اوج قوش بریه کلوب حال دلبله و شغوب سویلدر و سر دوزا ایدر دلسر
 یو کاندن سام سوار دخی دره سلاطین اربله رستی الویبه دریا کاندن و ارب اسکه
 اغشته اذلسر سر همایون لبله سام سوارت الن ارباب اجازت تبایه کثیره در
 و طغطغه طار و زهره ستار و دریا یکه کر مایه استوب ایدر که نابهلان در دکار
 ای سام سوار قوشی دکار بیچلی در بر مقامات الت صو و بنیادی بیلا و زنده

اولاً خصوصاً له فرقاً ولعند خطر كونه ان كان له شرفاً انما له قوتي يرد به ن خدمت و ادب
باغزا و زده ايد له ديوب د كز سفه رضا و مريحت سام حواله الله زياده تلقى ايلدي و خلعت
خاص كيدر دي تايم سوزند جقا يوب دريا سفه رضا و يرد له و ادوب آييد گزله اذن
رستم جمع بطلان لاله و قيطغون رئيسه اول گونئي بلاني غريب عسكاه سعد
ساعته بيلم بتم اهن پوش اربله بلاني اجوب ذكره گندله چون گيلر حاضر و ادي اول زمان
حكم ايد ايتني هم جهات ثم توقف ابله بمرحله يوريار لكر اجوب اول دج
ايريشيدي اول زمان سامان سعد يوركار انا كذا يابونده جهه ادم و شب چلدر هانكي
صان مكر لو كا چكم اول درج كه كده و در نهاده دوشن لكن اجوب چلدر كوكا سرت
صوبون دوه كو كه عجب ابا دان جرح صلاي ابا دان لسانمان باق صودن ادي بدست اول
مجدد و ادي عوده ميريد ديلمان لوقدي ايلدي لام صديقاه كوسته كي حقيقوش نيام
باغزا اجوب بلكن كوتري الكرت گوكر و دي يوبني فولك ديك برجهان جوشه كالب و دي موج
برغ نماي ديه كالب نوح فوج دلچرچ ديدن كماله رستم دستار د لبنت پناه
طوبتي ليكن صوبون د بوزخام قيدي صان فولك بوزن الاظم يوردي دريا يوزن طدي كي
ثم يوردي ثيدن صوبي قيدي دريا يوزن صندر كوك او ردي كشي يوبني فولك دست
هر يكك ايتني چون ابا دوه ادي كوزه بالغه دوشن اوچي صوتيله طوبتي شرف و غريب
بغدي كشي برجهن ليكن اوچي با جله در جالزدي كوسري حاكم قوايچ جوله رستم دلتا
چري كشي بخلاي قوتي علم زين و ادي هي باغ زين و ادي هي باغ زين و ادي هي باغ زين و ادي هي باغ زين
سكنه سور ايلد يكسرم بيلت اهن پوش اربله نجم لا و اربله نلا و لسانك كالبستان سر و اربله
فرق ابا ديه كره بيلكن اجوب اهل كندل و اول كو ن ليله يوب ب برجهن يري بيلر اچده
بريوج حصاد قايه نيلا وارش طوبيا وارش رستم قيطغون حضور و دي كه بوجز يري
صودي كه بوجز يري نجره دريل و اولعه بالغه دلب جواب و ردي كه بوجز يري بوجز يري

[illegible]

اول آنی بپهلوان طوش کلدی روان آخی بی البله گسره کاره نردن طوب براییله گیوات آوند
 قیوب اولد گسره هله ی قلدردی و براییله دخی که خودردی طوب قلدرب فیلتنه حیرت قلعه
 تپوسته قاجوب دگریدی رستم چهان گزینی توپرب روان یخشدن انوب سگر دپ فیلک
 اردنن یوتوب یا ناله دیوب براییله نیالت صاخ ایاغین و صول البله صول ایاغین طوب
 قلدرب اموزنه اورب هاما نان دخی اولد آنی بپهلوان دخی و فیل دخی بیلجان بی مزه صلوات
 و بریب الله بگیدر کوردی اولد طایح بی نیاله اوج عظیم بپهلوان کوردی دین الوب
 لیان اغزه تیوردی هاما نان یامان رستک تون قوب کورد و وار ب عقلمن تیور دپ
 جان آجسندن اولد آنی بپهلوان اردنن صایور دی بیلان کندی بره اوب تاجیج دین
 فار و ن بیلان یرشوب قفاسنه بریزن و بریب عقلمن شاشوردی دوشرب این قفاسنه
 بغدی هاما نان بی امالت لشکری صیدی و لغود و در که قایل اولد عانه ادی خلاص
 اولد ارکب قاجوب قلعه دگروب قاجوب یا یوب برج نایح جقدی جنگ صولدی شهر دپ
 الدردیم مبار زری عرب دلا و لردی شهر دپ بغایوب پیوم اولد در ستم
 دخی قلعتن تاج خانه سه قشون بیلان یوستدن سابان تور دله آلت کرب و انوردی
 اماندی هاما نان بی امانی گورد لردان قورله بیقورده صاغنه وصولنه طور دله
 رستم نظر قلوب گوردی که یوز یکیم ارشی مذ و قامت کریان صورت فهان
 صلابت برپهلوان چران در که وصف قابل دکل صاغنه وصولنه طور نان قورله بیقورده دخی
 بر پهلوان چران در که بریدی باغلو ورا نه بری ارسلان بگز زلف
 هر بری بپهلوان کرب و قی که که بهرام کورمه قیله دخی تیغندن فان شافور قهرمان
 صاف زبانی هر بری بک صورت
 بونلر قاف و قافن صلابت گروب کوکلندن ایدی اگروملر بک مطیع اولور
 حیف در که بونلری اولام دیوب جلا دانی طوغنه طرا وده و سزمنه سکه گاده ایدی

پورنا له وهره اړدې اي امير دكله امدې قند ترديار جا وپرصلق مصطفيا به دپلير
 حليم نويسرستم دپستان هاما يا في امان سوزن له اشدنك
 غايت ختمه كلوب ايدي آل ورموغي نيندله بلا سخته قوتلان بگلرله بهلوان لوياله
 قلعيه قزوالب دلت لر وپرلر سر الوب بونلري كلت لر قلعه وپهر لرسه
 دار وگب وچين دخي بر دادر تلت دچلت الوب گند لر قلعه قابو سته قشور
 دارا غاچين دگوب بونلر پاكهانت دقب باوان بلند چاچا غر اي بندلر اچ
 قلعه حفظ اي دلسر كاوه اولت كاپا دشا هنر هاما يا في امان سر دكره ناوور بيله
 بيوري اوش دار دسركه تلت يا بود كه قلعه تسليم اي دت بونلري انا دادرلم
 يا خود بر دادر يوه در ديو ب چاچا خنجه هاما مان تهناني و غل عاصف بوياسي كورب
 دلوي لم قلعه ويده انا كه اي بخونه قوماي سغ اړدې ايدي اي جكم لو شم بوكلن ستم
 رال بهلوان سليمان ددين دان پرست دد قلعه وريچك لازم كوكركه انوات
 دپننه كرم وريگر يي بود له قلعه وپهرا وناوش ايش پرست كلكا سندن برطاش اوش
 ديو ب قلعه وپهرو ب جلا درك او قوطو دلو الوب هاما يا في يولاشرا بيله ستم
 نظمه تهوره رستم انلي جبه صالوب انكز نه ارمادي قلعه براغن
 قورب بر سرش قوره لر تفكر طوب لر انوب چنكا طوره لر اجا لم وقت انعام
 اولدي هاندم رستم زلارخ خوشين بو قادي ارمادي اون صغر بولب
 قوره در دبين بوته بنشدين بروجي بر چقره در رخ خوشين قورده
 انوبه در بوكلن در رخ قوي دخي هوا بوزنده فرا بولت لب قنادرين اچوب بونلت
 چندين سپدان ايديگن ايو دي لر نزلر بغلب بريشلم دگوب كندونك
 شهر بوغي صبحه قوشا سر بلديا كه اولر بونك عليه له كندكندونك اولر
 انشرا حاضر لاوغندن ستم داستان كند وي دعوت تهوره هاندم اولر

صو کو کر نو نلر ائیر لرد دجیلعت عیارلدر جاق لیلقا قلوب موم حومه لیا
ایدر لکیر سر لیمان یهللانی سر قه خبر و بلیت ولی ایتن ایلک که با نغوز
تلیق دجیلعت نا قو ایتدی و سر و هاما نان بی امان د شقاوین عا د قو لایندن د بوقلعه
بو ولایت یونکر د رت یونیلرلکه یوگا گسر هم اولدی یهللانی لقا ایدر دی
دجی نمدی بولند و بکا نا قو دیر لدر و بولا نعلت ادجی بقمود د بونک
خز متنده اولوند دیب حجاب ویر جلت رسم داستان هاما نان بی امان یونر با قوب
ایدی که با یهللانی جهان بن لیمان نینیت یهللانی رسم دیسان داو دیشیمون
خت کاهندن گیر گیتوب قاجوب بلور سزا ولدی دم سام سواد اول شیره و نر کا
قرق گیلله و یلگم بلیت اهن بوش سر دله معجحه کوندری که هر یخیز بره که
لرم تقشیش ایوب صومر فند بولر هم ایلک لوم چولگه شهر که طوغر کلکلت یخیز
قرش قجب استقبال ایدولت جلت اهنک ایلد بزم خود سولکه اولدن ملا قو
یوغدی یوخدا دیسان داو د قلققه مید خیمه ویر دجیلعت هاما نان بی امان غایت
جبار گشیدی ایتدی ای نالک اخیل بزم سکا و سلیمان بن داود مدا و تم وار د
سکا و زنبیل اهری سلیمان اطاعتم یوقد نه در لیک ایلد د دین بن خود دورت
یونیلرلکه جهان سزینده یهللانی کونور بیل بقاری جنت فرد س بیان غذاوین
عا د اکنده صاحب قران لقا تدم لری اقلیه قلیج اوب یهللانی لقا تدم و اگوز
لر دی وار د که یوخسوزده طورشرد قلععه قصد ایدنه لک یونر نر ش حد
ای بیستای اوزده کونور کلکلت کناخ ای بتمپ لک بکا استقبال ائول دیر سبیل
دیب هاما نان خیل هم ایتدی یخیزه چکلش اولان لقا ایدر لمر دی
نوبله لمر صداسندن کر و چلر دی **نظم** یوبله دوب انده هاما نان دلیر

نشری گوید و از دل نه فرم بولست اینزلین اندی صاسین برقم طاع و دله
فراد اندی اندن اغزا چوب اول نشری طرب رب یخا باشلدی
نظ کوه قافله زیدی قاصی مچی حریف ابدی هیستی
صانیدی بشارت وری دم تیغ و رب وری ددی اول
حلی قویج و نه رخ نشری بیوب قوی قیدی اندن دلجسه
غایوب حق قو شگر اید و اندی دخی شگر ادا اندی ورسته مستی اولب
طردی رستم دخی فاته کلوب قنادرین صیغ عزت اندی رخ خوشنیک یخا و غشه
خلق بقب تعجب اید و اندی اندن رستم جهان گیر ما و ن بیل دخی و مجار زلربنی
عرب و عربا و رلربنی مع اید ابدی باهلوان لربن یو یوچ بودخ خوشنه
سوار اولب قلعه اچن گروم سزدخی صف الیرال ولج قلعه قیو نه جنگه
یو یوچ بایه لشکر هر طرف دن جنگه لرون دخی قلعتل اچندن صواش قلابم
امید و اردر که قلعه فتح اید و ن اما امید زکا اولون آه تابوی اچا و صواش
قبو او سنده اولون دوی بولنا قاف و اردن رستم قول اید دخی همان دم
افزالت باره جنگت الل و اردن ده مهیا قلب سبب دوشنه صالوب
تیغ حمال قوشنوب آتش و قربان دا آغش خیر بیلنه صوقنب بشدن
باغ او گوم اولت و در اولب همان کر زین الی الوب فرم طاع و مانندی برندن
طوبه افشامیله بشوار سنده خلق بیکو یلگین برتن اول قووق یچر اچنده
رخ خوشنیک نظر رکایه السیله قلعتل تاجی انسه اشادت اید و رب
بیانده ایلد دیوب اکلندی روح قوئی خود یوان و لایسته ده سلیمان
امیدله اچن که سلام سوار رک ارقنه الوب اوجب اولب قلعتل
تاج خانسه اله شیدی اولک سبیلله قلعه فتح اولندی یچر قلعه لر جنابن لوز

پس هرست دستان رخ خوشنیت از قاسم بندي بويجا و زرنده انور به ابي ابا قاربن ابي طرودن
 قنادري التذوق صاغ السيله عودين و صول السيله رخ خوشنيت تاج برين طودني
 دجيز فوني قزل بولت ماندي قنادرين اچدي باش قالدرب اياق و شره فوري اوزدرب
 قناد بولت اچدي طرزه العين اچنده قلعت تاج خانه سنه چدي رسوله قبا و زرنه انب
 فوندي رستم ارا قاسدن ادي ابي باستان گوري هاي نه در ديجي بشرف گلوب لشدين
 رخ فوني اوته ادي رخ فوني دجی انرسي قايوب هوا به اغدي قناد اچوب پر دانا و ردي
 رستم زرد بوب چوره پکا گوز اوردی کوزه در که قلعه اچنده رستم بيلهر رستم
 دجی تاج خانه دن اشغ فويه ابدی گوري که بش يوز مقدار کي اهن بوش اولب
 قلعه قوسين بکلوب اورد **نظم** رستم ارا بون گز ثلث
 اوردی نعره اوردی تم اسلا ديدی بون بعلوان خوشتر زل دستان و غلب صاحب قران
 جلدی در صف شکی سام سوار نريان گز ثلثان قهرمان برن ايدرم مطهر نهر در در
 زرم ايدرم پنج اسنان امان جنگه اولم مقابل زد ايدی بشقا و ورم ثقیل قران
 حاضر اولم قلعه کرم بودم خون دشمن دك المخصر بوبله ديب نعره اوردی بعلوان
 خوب دکله و بر صولان شادمان **نظم** حليم قوليخه رستم بوبله
 ديوب نعره اوردی جنگه گره چنده قلعه اچنده جيج لشکر خلیه اغيد بيلک اهن
 پوش ارم عام بدختر نام بر بعلوان قرق ارش قذ و تامله سورب رسته سيف حواله
 قلدي رستم عود قرنی طودنی قلع عموده و قنب و غنابه سلين ابي شقا و لادي
 صندی رستم گزله ما صحت فرقه ايله اوردی که باغي خرد و خمير د و ندي
 جان بر جهنمه اصولی اندن تیغ خالک اند الوب اولت آب جنگل ادي که انت
 وقت اچنده قلعه قوسينه ي جنگل ادي قزلي طودن بعلوان لر دجی رستم
 نعره سي اغيد قلعه قوسينه بوش ايد و بر رستم اچودن اندر طودن

برغايه جنگل ادي لاله لاله گره نبي تجيله ابي جدر تل قوسين اچدر دشمنان
 فان خاله سله صاچدي ار قلعه نعره ابدوب سرگشين قزوب مطيعه امان و بر ب هاما ن
 بي امان سلايه وار ب غتسه قلوب رستم اوردی بعلوان لر دجی جنگلن ال چلوب
 اوردی لر مجلس القن ورتيه گور در صبا دك عيش و نوش على نعم و نكار و وقت لوب
 خوش اذر صدم و لحي رستم حتم ادي هاما ني امان بيديان سياسته کور در و نا قور بيله
 بيگوري اله گز سرور لاله دست بستر چگر خسته دل شگفته نخب بيله رسته
 عرض ادي لر اندن رستم هاما ني امان ادي نه در سين اريکيلان بجا مبر سره
 قران بر اولب دا و ديجا بر سر بختنه گروب سلمان اولرسل تاج غتخت قلعت سکا
 و بر ب جانقي اندا ايدن و اصکر که سرک شلک ايدرسل باشي کي کور دکن الوب
 قلعه و لوان قلوب گيدم اختياد الله گور نه در سين انا گور نه دجی ايشا بدين
 ديجت هاما ني امان ناچاد اولب باش اولم دن نور تر ب ايدر بکه **لاله**
الله الله دا و خليفة الله سليمان امين الله ديوب ايمان کليت امم قران
 و سلمان اولجی رستم حتم اندک هاما ن بدن الوب خلعت خاص گور در
 نا قور بيله بيگوري و جيج طولان دلا و ورک خلعت لوب خوش
 گور در اندن هاما نيله سرچيله بي رستل ان ايب خذ منده يوز سورب قدمنده
 باش قور لر اندن هاما ن بعلوان اولدي جهنم بعلوان لر صقنده زير دن اشغ بر
 گوردر لوب و و ردي خون کلري بندي دعا بندي بعد دن کمر شرب لري اچلري
 اندن رستم دستان باش قالدرب ايدی لاله هاما ن برم شاه سليمان بجا بيلک قرناخي
 ادباين دا و دن خبر بولور سين جراب و بر بيله نعم غولقد بولور کلوب بر بيله بولندي
 اوج کون ضيافت ايلدم نلگدن جوق شکايت قلدي طالع دن شکايت سرک شيندن حکا
 ادي نه قدر که جهنم ادم بخله طود ديو طوري غم هند و سنان قلوب ادي بندي جوق

از قارب غزله کوردي غم ما في باورم و بوب غزله جواب و ردي رستم بوسوز
 اغيد صبر و قزلي قلوب ايدی لاله باها مان بر بيله گير سين بولده شلق قلوب سين
 و باخو قلعه قلعه قوسين اختياد الله ديجت هاما ني امان اياغ اوزده فالق بدمنده
 باش قوب بلا و بوب د و لسته دعا قلوب ايدی لاله رستم دستان اي بعلوان بعلوان بولايکي
 حضرت لکند گورم خصوصاً له سلمان اولب و بکنه کرم ناسلمان نظره وار بخيلت
 بابلک يوزن کور بخيلت خدمتگده اولورم حيف اولد عمر که بولعه عيش چورم
 ديوب خدمت رضا و بر بيلت رستم خوش گور بنگلر خلعت خاص گيرم
 هاما ن دجی بر لک گوردي ا و ن پاده قی طودني درت بيلت اهن بوش ايله نا قور بقور
 بسجده الوب برنا و غل بهنرادي خليفه قلوب اولد گون طوب على الصلاح بيه رستم
 ايلک اروب بلن اچوب گز **نظم** ايلک پاده اولين انده
 هر بيلک اچي طولوا دجی رستل خود کو کيدی برصر ثم ثانی کور مندی چشم عص
 صان سليمان غنچه ديل گوردر قلعه ام استر الترم يوزر باسکدر سي در تاجن طور
 ياخو نجل کتي سيد چون بور هر طودن اکلور طوب تفعلک جبريخ اولندي که دلت
 يوزن ارق و اردی صلتک ثم برق طولوا اچي ادم قوت اکنده و اردی اچوب بعلوان
 اچوب و لا هم کور قی نوجان تیغ زدی جلبي و گینه ساز تیر اندا انحصم اکن سرفراز
 سعادت ایدی چلدی سلف نکر اوب طودن لچده دوم جقدی در بادن گورها دبان
 صلاي صومر پادان لر سايانان صومر زده گوردي اغيد نزد ايدی کور ديدان درل
 هر گنده شقاچوب نرين علم گوس حربي دکلدي بفرم چلدي لشکر لندی رستم اولزان
 دکله امدی نقشه ناديا جان لیت و بر کل خوش صلق بخار نقشه ناد سوليام اشکار
نظم حليم قوليخه رستم نعمتی ابي بيلت
 اربله ابي پاده هاما ني امان بيله ديا يوزر که اشوب کندی ما قبت بر جزيه کوردي

گناه جقب چارچين بيل غفلان اسنده ابره فان گناه و نفاق قورب سايبان
 قلدر ب عيش و نوش ادي لر رستم قی طوفن ملاحه بون جزيه و دجرب و ردي
 بوکاجير غلالات دیر لر اوزن قرنخ بر طوب و بگرم نچ بر عرقي وار داسن
 بيانان دا و نواع غراب جانور بونده جوق دد ديجت رستم صبا دله حتم ادي
 وار ب جوق جانور شکاد ايدب کوردر انا لاله صبا دلرت بری بر بعب جانور صيد
 قلوب رستم عرض قلدي گوردر قون قوجيه اوله ولي باي ات باشنه بگزر قش قون
 ابي برچم لى لانه دجی بلي واد سياه سنلک دري کيلک ارقی زده بگزر قوئي
 قون اين مذور قري بالقي بولوا بيلک ناک ابي قیلان مثا بچه بي نفاق لى بيلقي
 انتالين طيق لى برغايه دجی بولم بر گوزي وار صغر گوزنه بگزر رستم اولعب
 شکل جانور کور بعب لوب حق تعاليت قدرته حيلان اولب صفين
 افرين لر بر رستم بوردی اولب جانور ات هيشن بجايب الخوقات کتابه تحير
 ايدوب کدی حفظ ايدو خلایجی خلایجی منع ايدب ايدی که حاجت دکله که بوجا نور
 مثله سنه گزيب حبس ايدو سکم دگر هلا سده و بيوع هلاکات اولد اما که اشکار
 رقر کور ب بيان ابدت سليمان حضرت عليه السلام و باحق اعلام ايدو و زموکل الخا
 حکم ايدوب بر و جدر ده بولر ب **نظم** غر سليمان حضرت دد نه هاد
 حکم مقهله چا گريد مور و ماد هر ديره اذن حقيله اولد حکم محمود دليل و نه لال
نظم حليم قوليخه رستم خلایجی نريد عصر سوز
 اغيد اولب جانور کي اندا ايدوب اولب لوان ايدو بوب
 اچوب صدم اولجی کلوب گيلن گروب نازه صول الوب بلن اچوب سرور
 قالدرب ادي لر **نظم** بوردی ديا يوزن طودنی ثم بولر هادي گيدن صوفی
 جوش ايدوب در باي مغرب کلدي اول گولده و دن کلمه کومله بيلدي ديا يوزن صول اولرک

اوردي گونش يوزي منداي تود هر گيت گيتي چون با دهود طوب لرا توب دهرجن طوبتي اود
 ابردي اوز باله دمن و جيج چودي تش برجن ينان و جيج دكلاه ادي نوله دقت سن
 و بر صلح مصطفى يا حسن **نقش سليمان بن داود كاه شدن سليمان موجود**
 حليم نو چنه سام سواد بونده دست تهمت فرقي باره گيلر له در يا بون دن بكن
 اچوب گملا ه مرم اديان دا و د امله دد اما له بزم قصه مزا نان جانب سليمان حضرت
 كلدي نه اول نه مانكه بوقت تخت اوزده قرا د قلوب اوتري دي ملاياله موكلون تخت
 قفا سنده بر لور بنده ياغ اوزده طوب شلري و جيج اسرايلا اود گي بيت انبياي و ادياي
 و اقباي و حكامي صاغ طر ه اوتري شلري انسان ملكري و جيجلر هر كس ري و خوش طيور
 ريش لري مور و ماد چرخ و برين بر لور بن قرا د انشلا دي بس سليمان بو عظمتاه سلطنت
 تختده اوتري ن ناغان ملكت مي طر و كلدي سليمان سلام و بر پخت با او ب نظر
 اي مهرو نامه قودي سليمان حضرت ناسوت مهر لرن نظر قلوب لور ديه بر يك
 اوز دن مهر اصف و بر يك دي مهر نه با قوب لور ديه خا و مهر نه نقشن رسر
 بوا له هذا كتاب سليمان موجود سليمان تعجب اديب ايتري سليمان بن داود ري
 بر سليمان دخي در دي سليمان موجود خود سليمان بن داود ده له بن بند
 مبيود دد هاله نامه اصف افرم ديوب ناسوت مهر نه قلوب لقمان حليم الله
 و بر دي حليم دي مطالعه قلوب اقبوب بيان ادي نامه بنده له اصف بن برخيا بر
 انصكان اغويو بيا مرم حضرت سليمان داي و داي و مطيع فزان مرم چا م
 يا سليمان بن داود اي ملك محمود داي رسول مبيود بخت خاقي لي العظي
 اود و ده له بن مبدلن عالم خلقت ادي موجود قطعا سونك كدب بوق دد كه سوز دن
 سوز دن تخت و مقصود نياله بس كبر چون كرم عطا قيه شهر نه كدلت
 عهد ها دله جنت اديب خاقي صوب حبس ادي و كدلت اما قلعه نظر مولد چو گيم

اول گون اول نجه لري صيدم له ندي طوي و طراج ليل و قري و لري
 خاقي دك ادي پاك صودن ادي اديست له ادي صبح نماز نه جاعته قلد ادي ادي ادي
 اقبوب نماز دن و نيا دن فارغ او ليح بسم الله ديوب سجاده اوز دن له طوب دق
 تش شعله سبن كه عاله مالا مال اولدي غن كه لور دلت اوتا قلا و تاغز تپي سندن كه طرم
 بقوق مغارب و مشا د غزال و جنوبه عنطا قيه حلا سبه بر ولت الاسنه طاف
 و راغنه هر چو ايتنه له لور اوز دق لور دلت كه بر سليمان تخت هوا ده لور دد اوز دن
 قوش لوقنا د يا يوب بر لور ارب دي جتي جري چوده سبن چكز نو غول و غفا ريش
 لشكري تخت السنده هر ري سرور سلاطين لور سبر اوستنده مير اوتري شل
 بهلوان روي دن بر لري فرغونه يا غني طوب شلر هر ري السبن قري كرا نه اوتري شل
 اياه بهلوان لره دست ارب سب نلله دي متخ تولا غن بوش لور بر سليمان دد كه
 گد و نلت صفته تاج و تختنده و بختنده و رختنده طلعتده و طختنده صولتده و
 صورتده قطعا سونكه فرقي بوق و بر دي جيا بيو م ادي و جين ملاكلنه
 ديوعا ريت رهنك لرنه جيع علما و حكما و اوز د اظراف شلر نه ملا
 اقبيا اغنيا و نقد اكار بر اشيا له وارسه اول سليمان دد كه هنده
 چينسن و ناسينن تاجن و گدرين و لباسين سرجه سلت تصويرين و خري برين
 تختنده و سرهين و شر ري سنده و هر برينن اوشنن و اير سبن قطعا نفا و نيت
 بوق لخصوص له بر گنه اصف و كيقباد شاه و سهراب شاه و قلمه ساي شاه
 منل ملاكلر صوان سار بده لور قوب حتم و خد ميه طيل و علبه قري
 مقابل و معارض قوب اوتري دد اول سليمان بوجنه له بومهر لونا نه لور دن
 لور دي اول جتن اما له جواب و بر دي اول نامه ملك مي طر و شله
 حضرتو كا لور دلت نام بوسليمان موجود لسن سليمان بن داود نامه سبن ايتري

كوب مقابل اول طوره سبن حق فعاليت تقدير دن نه وار دغوق كوره سبن
 بوسليمان دن غا قل و لباسين ككلا له نكلا و نهانه قلم سبن سليمان جواب و بر نه
 سليمان لرت دد بويارين دد كه جهان سارين اوشنن دك و چنه بيل بيل عمر
 سوزن جيجلر دن خبر لوق له بر سليمان دد و نه بر سليمان دخي كمش دك ادي
 سليمان بر بر نه مقابل اوشنن دك ادي نامه اقبوب اكا لور و عامل اولاسين **نظم**
 يا سليمان ابري شهيد ياد في جدد اشياش شلر لار لطف اديب ايله مرم چكاز بوم
 اول سليمان چنه اودري عزم طافقز بوق و بر بر جواب لم اديز نامه جينگ دياب
 بر كشت كل كوره تختني جن طوبتير بده اوك زخني اوز رنده سايان طوت طيور
 اس و جني خدمت اديده بقصو بنگري بوق اول و نه ايتري بعض سهراب اول بعض كيقباد
 بعض سري داي اول اظرياب سگر نه اوليه قطعا جلاب غا قل اوله اشياش كور چور
 بر دكلا دمار قوتور موب بده بده لور شاه م سليمان سليمان بي شله
 بويه ديش نامه اصف نصف و بر صلا قايه مهر تلف **نظم**
 حليم نو چنه ش سليمان حضرت عليه السلام اصف نامه سبن
 اقبوب دكلاي غايت خور و ارب بلكلدي تعجب اديوب بر نزان فكس و اديب
 عقلا و اصين فكس در با سنده صلا ك لور دك له گند و لور كنده بر انايت
 بوق له الله تعالى جل جلاله قهر اديوب قها د غن بلا و رغب
 غا مبدن بر سليمان موجود لور دن خاقي اذن لور و بر دي الله تعالى نيلدن
 ملاك طلب اديجت د پندي م بكا بر ملاك و زك فل كم ندن
 صكن گيه نصيب اوليه تا م كلام قديم و كتاب گيم اچر و كور كرم
قال الله تعالى و رب هب لي ملكا لا ينبغي لاحد من بعدي انتك انت الوهاب پس ايله
 اوله بون صر بار ي تعالى بولله بر سليمان گد جيت دك بقت تختنده بخاين مقيم

اوله اوتري دك سبرين با دمر ب اوله لور جيت دك بخاين بوقر نه دك **نظم**
 بويه ديوب نكس و اديب شاه نام اعظم ش سليمان زمان اقبوب بوق نكس عجليله
 داي و ادي مرم قري مانت **نظم** حليم نو چنه اصف ناه سبي لقمان اقبوب
 جيع سرور سلاطين لرا غيب غايت تعجب ايتري ايتلر مانت و غيبي بوق بر بون لار
 الله واحد و لا شريك ولا و بر صمد دد ك صفا قل هو الله احد دد بون بوجهان دد
 بون اچنه سليمان لركلاي دك ادي عجب دك بر عالم اخر دن بر سليمان موجود كلسه
 سليمان بن داود له مقابل و معارض اوله بعد دكلا ددي لرا اما له اول سليمان
 نامه دي قوشنن اشيدم اكا لور و بر ايتري بده لور دي لرا دن سليمان اول ناسك
 مرمين الوي لقمان حليمه و بر دي حليم نامه مطالعه قلوب لور ديه نر بيان ديجنه
 بالاشن **نظم** شويه بازش ناسنده اولك ذكر لرم الله التحم
 خاقي و لله خلقت ادي عاقي چاه صفر دن يار دك ادي ش قن دد بده اولدي مهر و نه نك
 دن دد بده و ندي عرش نه نك حليم دك كوره ادي بوم ددي دق دق قطره دن دد و رده
 كانه كوره و دد صودن صور ايتري اديك و بر دي چشم و دد خاقي او لك حليم دد بعد
 واحد و لله حضرت الله الواحد اول خدا د لا شريك ي بول لا و زير ولا نظير و ي خلا
 بن سليمان اول خلاي كليم م موخدي و مقبوليم نامه بون حضرت گد شهر ياد
 حضرت لدر ش سليمان كا مكا بون اشند حضرت و صفرا قور كه شفاي اولام ادي حام
 كرم دم رجه قلوبن كاله سز بويته كوكلن اله سز كليون اديريك كرم سناد
 اش مشاده و اريسر دك زياد س سليمان بر اله اديم جنك ملك و با بچون قلوب هلت دن
 يا بود كه ايكه بر ملك خاله دوست اوليه لطفه دك لاله بر كات بر كات بر كات
 اير شاربين تاله باي دير لاشا بر ليت اچر بخاين بولايت غم اولاند لور بر تاج تخت
 يا سليمان غم اوله دولت كادرم مغرور اولد چنه لطف اديب ايله مرم بون لور

خبرت ایدوب ملک بااله یوسف من
شسلیمان ولسکین بن نعام
اش وسته حکم ایدرکن بن هنام
خلافی الخ درهک الوکا نه
اولیا جاقش ایدر بن سز هوس
باسلیمان شیشه ایلغق بن
نول وعقرت اهره اوجیکه
اوتمه قان تویتد سالیان
بکلم افراساب وی قیاد
سین صفا سلیان یوزان
بوق قنات و سزنج اوج لوجی
بویله دیوب اول سلیان یازین
یوسف اولور خلق جهان اعلی
چایک توفیق سلیان حضرت
یوسف لری ای اکی غایت یغیت اذکی کولدن ایدین بن خود االه عالی دن یوسلشی کله
دلم بدن صکن بدن اوگره یی گیه وهره دیم نیا ایلد حق جهان و تعالی حاجتی
قول ایدری اتاله یونده برتر دارده افضل بود که وایب مقابل مقارن اولاور
نا اول سلیان دین شخص گوره ولسلیان لق دعوت بن قناتن یغیت یوسف
عاقل عقل اولسه گرتک بر اکر بنی مطلق رسول حق اوج اولره نور
ظنوه جهان رای واسع دد امضا حق حکم سامع موجب ایلجور دخی
برلت قیله اکر که اهناد ایدوب جنگ وجدال اعلت استر
تقدیر دباغ نیسه ایلله اوله دیوب تنیه اذکی جمع لشکر خلق
انس و جن مهتکری وقت لر نه حاضر اولب یار دن لوچ جدر
دیوب انساند چاوش لری غز و باج و باج هر سرور سالیان
وهلوان روی زمین لره خبر اذکی داسر یونگن قلدن مغلیر جن سهکنه

[illegible]

۱۲
و صلح مملوک و مملوک از مملوک اسب مملوک انی و مملوک ملک مملوک تخت مملوک این مملوک
مملوک و خوش مملوک طوطی و هریری سلامه کلوب ایلمان ملک الوب تخت قنابنده
قدرت پنج اسب چنگل و این دن سلیمانی حفظ ادب حکم سلیمانی اسب باغ
فرمان سلیمانی برله خدمت طور دل اند صکن کا دیغا میرانن بیجا میرانن بیجا
اون بیجا بیت جغتای ظاهر و لش انبیا پاره صاغ عقده پیاده و اور زنده و درجک
عراق و عیون و اور دل و پیش بیجا میرانن و ار فاجنه صلوات کتور دل و پنه
تخت صول طرفنه لقمان حیله لجا صاحب العبد اله فیلسف عالمه و درت
بیت درت یوز قری درت اهل حکمت ولایت دوم بخت و ایلمان ایلم ابرام ماهدر
حکما و علم ایلمان اچنده حکم ورو علم ا دیان اچنده تعالیه ا دقر شعر علما و شعر یک
اولان اچنده ضایع و لش شعرا و جمع فنوده کامل اکمل ظراف و لطافت ظرافت
برله معروف و لش ندما انبوس قرین و اور زنده و درت بیجا و اور دل اله فیک
کتور دل و اندن صکن اچنی صفه و زین و سپهر و گیسما و زنده و اور درت بیجا
دنیا و دنا و لری سرور سلاطین و رخا فان و دی زمین لری و اور لری
آلت کینک کتیری فیض دایا بیجا و تغفور جین اری و صول طرفنه
اچنی طبقه و ری بیت و ری یوز پیش و ری بهلان و ری زمین و ری بولاد صندل و
اور زنده و درجک طور دل انبوس کور کور و اور دل اخلین بهلان لری
آلت کینک هم تمهت هم بیجا و این تاد و بیلات و کینک و درت کینک
و برین اری و اندن صکره و اچنی طبقه صاغ قولا و سندن جتی و ج و درت
اور زنده و درت بیت بر این یواد و کور شری هیتین مرغ ناک کینک
اله پندی صاغ طرفنه جین سلطان اله ج جتی و صول طرفنه کینک و
ملک مسطروش و ادر کینک برله لقمان طوطی بیت جن سره کینک

فانموده اباغين طوريش را دري هر يدي اوستي بر ياق بولغاغه الس او هر شدي
او چي طبقه در دولر سلطان فنذاج ديو و نشاط ديو دو موكبري اورد و زنده
اژدهاوش اغلر بن اچن جهتم شتر يكي دم اسيرله و دولر صاحب حق
هر يدي اژدها سگند يكي بر لور بونده او هر شدي سلب ايتايي كنولنه الس برين
او هر شدي و پنه در يدي طبقه قوش اسلطان سرج قاش آلون خنامه اوزده
طاموش و شمرع و يكلر بن زين ايدوب و دوزدوب قوش تيز يكي كرو بوزين
او زده پنجم غلالي برله شه سلما ياق كوزدهب طور يدي صالح طرفه قفوش
قوش كونا بلكل لرك يكي قات لر بن يوقو فالدر هر شدي هر يدي قاش غلالي بر لور بونده
طوريش را دري و افان سكرو در يدي طبقه صول طرفه در يدي جانور لرك
سهيگي سع اصنا سنانله در يدي نكلده برج اسدا خورديكي قاشت بر اوزده
ايجكولر ياد دكله طر شدي اوزن مائي قورغيان قاشنه جنب ايدوب
بچه لر بن بره او هر شدي تيلان و سرنلان د يدي هر يدي اژدر يكي اغلر بن
ايجلر يدي و پنه شني طبقه سليمان حضرت يكي خت اخاق بر يقي طويله اوزن اسيرله
طور در لرك سلمان دانسته دلر بجه قاش قلوب مهيل اوزر در لرك شني طبقه د خيم و تيار
و خزينه و جميع اسباب قوشلردي و مطبخ سليمان ينده بيت بلنجي قوشه اوزده سبن طوب
او جيوال القوش الب آلون قزغان لرك اچاق لوا و چاغنه و ارب بر لور بونده
طوب آلون بخت بشور مكه چانئور لرك يدي شني طبقه سر و سلاطين لولت
بهاطن دي و زين لولت خيم غم طور دري اوزده بانا و قوبلر خايرلر و تاجلر
دكان لر بن ايجلر يدي اخاق قوشلر يدي چهره شلر يدي و آلون كش الاق مهاي قلوب و شمرگه
و دلال او هر ت برده بانا و ده شتر يكي كوزدهب بورور لرك يايغ لور فاشك آلر بخت
مانشك محببه غلام و محبوبه قار دانست اويس ناو زين كوزده در لرك و عار فالور د يكي

بردم قورپ سرقاقت دلسر لاله پري جهم وملت منظر ابريه دور سلمان دد موسم
 ارغوان در دوي ضايع چود بلام ديوبه فرمت غنيت بلوب دفع ملا ل املت اچوت
 ساقي صن لرون داحت الاد داخ كه الويت عشقنه طلو اچوب جامنه جان وهر بنوش ايدر ارك
 يونافا عالم ده بر دم وقت لر بن خوش ايدر دي **نظم** بويالين زين اولدي تحت شاه
 گورنه دولت وپر شي اول الاء بون ملك وبون عتر وونجاه كارگاه فطه ايله جنگاه
نظم حليم قونجه چو كاه مسكر سلمان سر بر سلمانك اوزرنه جقب بولور نه
 اوزر دي سلمان موكل با ده حكم ايلدي ربح مسكونت درمت كونه سندن درمت درلو بيل
 قوب كلوب تحت سلمانك درمت جانندن مر كنه نك المنة كرويت كونه در
 اهنة اهنة تحت سلمان في درمت ميل مقام دي بر له كوله انا سنه جقوب اوج
 نكاه بقور لساندن موكل با دايك و كلوب ايني كه با يني الله دولته بقور
 عزم ايدر سني بيله حكم البان كه تخت اولد جايه كونهون سلمان ايني
 بانغا ايله عطا قيه شهر نم عزم ايدرم نتم اده تلت دد ديت موكل با د امر سلمان في
 بر له فطاعون كوپن با ده حكم ايني تحت سلمان كوتن بلور و كنج دم چلوب
 عظا قيه جاننه اهنة اهنة اوجب عزم ايني بيل دني تحت سلمان كونهون ادر د
 كوترب كدي عزم عظا قيه ايني صلوات و بر تحمده كه سلمان عم بولده ندر
نظم گور ملك بيله سن قضه و بر صلوات دفع ايدر قضه
 اباه طاعت و بر صلوة احمد تا الاسين فضل حقن حصه **نظم**
 حليم قونجه چو كاه تحت سلمان في بيل قور ب ليد دي صاخ طرفنده برك
 چو كاه كوي قاده قاده و بر لب اوجر لرد دي وصول طرفه عفا ريت
 رعنا لرد دي دم چلوب اغزا چو نر لرد دي و طبا اولور لرد
 مهناك يوزي وصول لرد بركه نك خوش خولو لرد قنا د اچوت

سلمان اوزرنه سا بيان اولب هواي فاده چو نر لرد ياش باش جقوب كاه قناد
 قنده جقوب كوش دي سلمان طوقسون ديوك كاه اولر دي و كاه كوش بوزن
 بولت قلوب صوق و لقي قوش رين برين نر لرد ابرلوب اوجوب فرح و لب داب
 اچسوب برين برين بركه لرد دي بين بوطر بيله سلمان حضرت عطا قيه
 شهر نه كيد كن سلمان بغير ايني با اس وچن ملكي و با ديوبه عفت سهرنگر
 هر بركه كه بوجنه زمان عمر سو ركن و بندن اقدم كن سلمان لرون في كور بركه
 اكا دني و اف اولدن بيله بر در ده كني سلمان كاه معانله معانله قلا لرد اسن جن
 كس جواب و پردي الا الله ملت سيد اول ملت خريد جمع جتدر دن و د بولور دن
 دوز كاه ديده ايني بغير سلمان لر نظره ايدر سني دليم دوز كاه بركه رشتوك
 اياغ اوزره قلوب سلمان دولته دعا بولوب ايديله با علل جود و با سلمان ايت
 داود بولك كاه و قه سلمان بن خيغ زماننده واقع اولدي كه بر سلمان شوكت لو
 كس بيل اولدي مقابل معارض جنگ ايدر ديت سلمان بن داود اولد
 ملت خود ايني با ملت سيد جني بجان ايند لطف ايدوب اولد حكايه
 بغير بيران ايت اند لور كاكون بزرغي ايش اده لور ديت **نظم** بولوب ديت چن سلمان
 دكاه امدني نيه دور صحبتي كوش هوني با الله طوبت بوزان و بر صفا في قسي
قصه سلمان حليم قونجه ملت سيد بولوب با الله دا هي و برلس بر عفت دي و دي
 بس ظنا تده اوزر دي سلمان خفا كاه محمد عباد اولدي جهنم خشم عتاب ايدر
 اولد كه قصد ايدر وكي جهنم قاچوب نرق جاننه چوب قنده سحر واره سندن و جاهد
 قومن سر جله ساچر لردن كس كاه اذكر دي انوك كس ساچر و ديده جمع خورا
 اذن قون ايدر لرد دي مسكر كه سلمان جني با نده كن البندن اكنده عطان عفت
 و برلس بر عفا ريت سهرنگر و دي نجه بون بركه عفا ريت اولك سكه فزان دي سلمان

بن چقا امر دكاه سني قلان عفا ريت اب طاعت ظنا مندي بوسلمان بن جني اشر بيله
 اولك اوسته واده يورده كه اطيح چاكر قيله و يا بود كه طوب جان الوب
 خاكه ايت بيله پس بوييله سلمان بن جني قونك ملك بيله جيتلس سهرنگر بيله
 بركه لرمياد لرد بيله يوزي كره دوت در لوصفت خلوقات لر بيله بيل برات
 بهتر لر بيله سر اوزره اتوب درمت درلو بيل بيع سكوندن قوب الله سرياه
 سر بر سلمان في كوترب كدي بويژ دن خبر دني عطان عفت بدي خبر بيله
 سلمان بن جني خيل و حشويه طبل و علبه بيل تختي كوترب اوزر نه كايور
 بس جان باشنه چوب امر اذكر دوز كاه ديد عفت لر جمع اولدي انك كاه
 شور دت قلا بيله بن سلمان بن خيله نه وجهله جنگ ايدم لم نامظرد و شاوني
 و برلس بيله يا عطان عفت در لست كه سلمان غالب اولاسين تاع و تخت ايدن
 الاسين دا هي كه علم سرده كا ملرد اي قور بيل شور دت ميل و ملت
 ملك و بر لب رعنا قيل كرم اولد سكا ياد دم قيله حضرتت سلمان غالب
 نر لرد كيم سلمان بن خيفت دني سلطنه بحر قوتيله دد بس ساچر
 ساچر بوزر و بر لب خطانه اچو و بر لرد دي عطان دني اول عفت
 دعوت ايني فرسوجقب كرا ملب تحت كنارنه ايني ضيا فت ايدر انواع طيب
 جود قلا دي اذن سلمان حفيد نكايه ايني قصه ر و ايت نكايه
 دا هي ايني با قطان بنم بويژه زمان دن برو علم بحره مشغول خصبلا
 ملر دويدي كه سلمان بر له بن كنو و جنگ ايدم نر لرد كه انوك سلطنه
 بحر قوتيله دد بحر كاهنه سلمان اولق الوم دن كلوب ايدر برك
 سني بر سلمان وش كني بغلند بيله سلمان هيت قلا بن كه كنه سني سلمان دن
 فرقي ظنا سون و لادن سندن بركه و د عهده ايد سني كه خاقي بكا و برده سن عطان

ايديله ندر دا هي جواب و پرديله سلمانك خاقي بكا و پرديله خيل و حشم طبل و سحر
 سنوك اولسون عطان عفت ايني اولك خود سلطنه قوت خاقي ندر دد صاه خيل
 حشم طبل و سحر دد ايدر اذن غيبن سكا في بكا نر لرد كيم سلمان ايت كه ايدر
 خاقي اكا لايق دد ديوب جواب و پردي دا هي جواب و پرديله جون ايله و برسون بن سكا
 موافقت ايزم ديوب ايتك ايني عطان كور بيله دا هي كج خصمه نر بون
 دوشربلا و تحت اروي باشنه اوتر و كنه ايني خاقي بركا
 اقرار ايدم ي اولد و قن اله خاقي الوه كير دا هي اولد بركه نر دن خلاص اولان
 پس دا هي نغرد عهده ايديله خاقي و پرده دا هي دني عطان مالا سني
 بوب اشكال تلق قلوب كركنده كين طو دي كد و كور ايني سلمان خاقي
 الوه كد و دني ساعت عطان هلا ك زخميه بغير بيلك نر اچي
 خاك ايدم ديوب اچي دني بواقا اوزر حساب فرجه عمل قلا لرد
نظم بيله ديوب ايدر نر برك استماع ايت نر نغديس
 قمر مديرو له تدبر ايلسه ايدر نغديس نغديس
 حليم قونجه دا هي ايني بن و لادن سلمانك جرس ايدم دن دني كلوب سنت لسكر كاه دم
 دم چكسوب اچوب بركي قات قلا بغير بيل چلب سلمان جرس هلا يوزن
 بلوت لرد سندن نغديس كه كور لرد زمان هيبه الوب طور دد كره بويخن جرت
 اغر نه اوزر لرد اذن دن و بيل بيل كندلر كلوب عطان بيلد دد لره باخا
 سلمان لكر دي بيشر بولت ااي كور دم هر لاي صاخ صول اون درمت بولك
 هر بونكي بيشر بيل نغديس ايدر طور بقار و سن دني اون درمت
 كره بيشر بيل غول ديوب و عفا ريت جن و برك سلمان كور بيلك با الله بن سني
 سلمان شكله قولا م و ترتيب ايني ترتيب قلام عطان دني اولد سوز كه حكم ايني كور

انکه نالود کاهي چي تر وارسه و غول و عفا ديت نه دې نيل وارسه او نقد لشکر وارسه
 جمع انديله اون دهرت بولت دا هي غيشت ندي انده اولد ملعون بحرا قوبيه جيع لشکرين
 اون دهرت بولت قلوب بر بولن قوش لار نکلنه قوش خت و زرد نه فلت يوزنده او چرلر
 و بر بولن بري نکلنه و بر بولن چي نکلنه و بر بولن نره و بر بولن قاده لوا و لان لر
 نکلنه و بر بولن دم چي چي نکلنه قوبه بولن بيش نضر ايدوبه اندي فیلان ار صلا نودنه
 و کولدن دري لرین بر سر بر سر بر سر ايدوبه و تالونده بر زرين خت قوبه قوبه قحطان
 عفره بحرا قوبيه و بر سلیمان بن خفي نکلنه قوبه ما حصل کلام قحطان عفره نکلن ختم
 طبل و علمي قوم چي جيع خلقي و لشکر يي بر يي طرقي قوش لار و حيل و لر يي
 و املر سين و و زلر سين و حلمان جيع سين يي قصود سلطنتي شولکي جيع سين نويس
 اناندي سلیمان سلطنته قوبه بحرا له بر يي ها به اغدره بر دجي سلیمان بن خفي کور کون
 قبه قلعه کلا و دجي دم هوا يوزنده بيل بخت سلیمان کور کور کور کور کور کور کور کور
 سيد ايدون اي کور ديه بر سلیمان سر يي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 هر کم نظر نلدي حيلان نلدي که ناع و غني خت و غني خت شولکي عظمين جيع
 هين در لوغلو کات کور نده هيج قصور يوق سلیمان خفي قوبه غايت دهه واره
 ايدوي بونعلا مسد که افرا غم سلیمان ظهور تلدي مکمل با ده حکم قاري بيل بخت سلیمان
 عقاده معلق طوئدي طوره دي اولد يک دن قحطان دجي اجه ابادت ادي بحرا
 هوا ده سلیمان نه قوش قحطان معلق طوره دي پس سلیمان کور کور کور کور کور کور کور
 کلاي که بک سلیمان قحطان دهرلر سن يي عفره صفا چو کله بلدم سنوات سلطنت
 بحرا کا هنله دد دا هي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 صالوب و زرم سکه جنت انکه مقل مقابل مراض طوره اهنل انکه کلام با بقوت خانين
 و بر بوندن امان است کاهلوت دهرلر محدن زمان است و يا خود و قتلها خاضرا و کله جنت

انکه قاد اولد ديوه خبر کلي با سلیمان بن دا و دجوله سلیمان بن خفي بوسوي که انکه
 غايت ده ادي و جين قوي و جان قوي و عفا ديت خفي و دهرلر جيعي بن خفي سلیمان بن
 اولد اي الاي دم چکوب و جيب کندلر سلیمان بن خفي قلوب اجد دلس اندي سلیمان بن
 بر الا بن قحطان عفره کي الاي و لب و ارب يدي کون يوي غم جنت جلب غايت لشکر
 سلیمان بن غاي اولدي جلون مغلوب و دوش صدي لر شويلاه سلیمان بن خفي مغلوب و وشري
 اي کوربه لشکر دن فاده بوليوب ختم غالب و لقي اجه کت حاجت نالدين قلوب يوزني کور کور
 الد کوربه دعا دلاب انديله الهي سدي و مولاي بن سولک صادق نوکرم يي بر ساجه دين زبون
 انکه ناکه دماسون لر سلیمان دا جي ساجه دين اولد سيدنا اولد ساجه دين طغر بولا مد
 الهي واحد قهار لر يزل سن بعد دينه والي في خلل سين انا اولک لشکر يي جوعه سنوم
 يار دهرلر حضرت اولد اولد ملعون بحرا کا هنله قوت طودت سين اذن حقيله بن اذن حقيله
 امر دهرلر نصرت بولام دجک صد قيه دعا ليليا حق تعالی سلیمان بن خفي غايت و ما سن سجايد ايدوب
 بر يي قات کولدن ملائکه کور دهرلر غيا بيله قحطان و دا هي و جيع لشکر يي ايني وقت اجدنه با قوب
 کل ادي لر دهرلر تلا جهر يي طرته العين اجدنه طاهر لر سلیمان بن خفي و قحطان طغر بولدي
 کوربه نصرت حق دن بولب تک لار بحره نکلر ادي اذن بيله ادي ادي بيل بخت سلیمان
 کوربه قحطان عفره ملگشته و ادي بر دهرلر کور دهرلر ادي بر يي قات کله جعوش و اوزينه
 قتل التون دن بر کولت و ادي قوش سنده اولد طاغت طاهر لر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 اجدنه مفاه لر اناش لار نقد دهرلر جنس و ادي اولد لدر دن طوبی اله کور دهرلر کين حيس
 ايدوب و لن هلاک ايدوب تور دهرلر مالن خستين بن الوب سر بر سلاطین لر و غيشت قلوب
 اندي دنوب مکه بنه کلاي هر طره فرج دن و جان هر کله کين مالا دي کور کور کور کور کور کور کور
 هلاک ملائک کور دهرلر با سلیمان بن دا و دهرلر مسمم اجدنه يوي اوردوم ديوه سلیمان خبر و دهرلر
 کور کور دهرلر چاي يي ککلاف ليک بر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

ليک انچه اولدي جنت اناش غم سلیمان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بلدي چورت و در ايدنه دهرلر بلدي چورت کور دهرلر سلیمان اناش بلدي چورت کور کور کور کور کور
 جانه کلاي بولادي نمود امانت خفي قيصه ادا ايدوب دهرلر اجدنه بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 خضر تر ايسک اناش حيات جان دهرلر بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 هر جسم و دهرلر ادي صکر جان قان سلطان خان عذر نلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 قان سلطان مصفا کان کور م قان بوندي قان اي عبدالله خان جوي نکلان اولدي في قصور
 تلدي لر قادي اناش نامشاه چون کور دم تلور ادي ليقي ادم اوله ايلک ايدو هر دهرلر ممان
 جان مام حضرت خان اناش بوندي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قولي عور دهرلر خان قان اي چو و غيشت لر اولد کور ادي اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 و لنده هر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 دهرلر اولد شنه اناش بوندي دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 اي چو بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 اولدم بر لحظه بر ساعت اناش کلام بر دم و لي چوقا غلام کور کور کور کور کور کور کور
 بلزم ندم بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 کور
 کل کور
 طونام سکن بوندي لاکا کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قطع اقطاع شايين ايله کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 جله فاني و دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 کور

کلاک استرک ادي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بر سونم و اناش اي صلا بوندي دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 غام شانه جان شرا بوندي خور و اناش اي و جين غام و جين غام و جين غام و جين غام و جين غام
 اناش سلطنت دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 دولت و اناش ابر منقول خور و اناش اي و جين غام و جين غام و جين غام و جين غام و جين غام
 دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 زير دان اولسون حديجت اکا نصرت و فتح و ظفر هم هفتا دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 سلطنت باقي سعادت جان و دان دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 سلاک سون شخ ايدون بر حيس دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 و بر پاشت بر له نفس شاه بوندي قن قناعت دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 شين و لدر بوندي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قنک و لدر بوندي کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ماسواي ترک ايت خاص ادي دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 بوعلايق دن اناش دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 قريه حقه بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 حقه بنت اي ادي بوندي نام دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 کور
 ليک بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي بوندي
 ناغيله با اناش اناش نام دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 اي خلا احمد دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر
 کور
 اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش اناش
 اولد دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر دهرلر

ایا به الویب بر و بالیه و لب هلاکت قصد به انبري طوغه جهدا نلت کلت د بوب
 او لغد اغوا ویر دیاها فوجی الیس تلبسه الادوب بر جی کذ و نبري ها یون صا نوب
 فوش این حکم ادبی که کلجیت جود الا قناد قوبری متفاد ضربین اورب کر فتاد اسمله
 قصد اید لکره نسیم فوش لری دخی ها سونیه هر بری بر و بال ووزد کتر شملت
 اعلامنده طوب لبلا غن کوزدب و قتلنه خاطر و لدی لاند صکت ما یونانه عقاب
 سوبی قناد الویب کتر شملت اعلامنده جفانه ها نظردنه ایرکله سلیمان بی خبری
 و برنگله او لغد بوسکله او جیدیلد که طافت لری طاق اولدی وقت اوج غلبه
 شزاب غلبه فوج غلبه بتشدلر ها نظردنه ایر دلر کتر نسیم فوش لری کوردلر امکا که
 نکره مانی کوزلر انجوب با غلبه اید کورده لکه انواع مرغان اوشه کلوب یوللری
 ارقی الویب که جیکر بونلرک انجی طرخی یوق والا ه قناد لرت شهبیری غایت
 جوق بونلر و شول قند قناد لرت لری و لکه مرغان عقاب دن بوئی بوی
 سوبی فوشل غلبه دا وئی کدی امکا که هلا و نبري ها یون بونلرک جنبین کورب
 غایت غضبه کلوب خشم ادبی منطق الطیریم هیا به هیا یون چا غریب سوبیلرک **نظم**
 عقاب غلبه کند یی ها غلبه نفسله او بیدرین خطا انیس عقاب انیس سوبی بیکان
 سلیمان قاصدی دمل بان غلبه ایدوب قری و اردم بیک لرتوم ربه راب و اوش سوبی
 بن ورمه بونلر غلبه اوله سلیمان ادنجهت اوله سن یجون فوش لری و بری طرک
 اندوکت انجهت نده بر دلی قاصده غلبه کرکین یی دیا د فوشل یجون او برضی قناد
 اورنلقده در با صومر ضرب اورین ولادت انده او بصولا نلت اصله در سوبیکل
 صومر بلدره رحمت ایلش **نظم** حکیم فوجیه ما به ما یون
 و بری بویه دجیت ما جاب ویر و به اندیکه یا غلبه طین سلسله قاصدی سلیمان
 دکلر بیکه رجیم والد رجیم سز بیک اغوا به کلا و کرا و اوش و نیم ما سلسله کلورک کوریش

بنا خرم دی سلسله هلاکت اندرینجه قوم سونکری قلاغه قوسیم دیوب
 عتاب ایدجت ما یون نظر کلوب کلوب کور دیکه ما نظردنه بر مرغ وارلمان کند
 شکست غلبه وار بیکر دجیت عقاب سوبی ایدلر ما یون ما نظردنه طوریت
 سولت شکله کون الیس بر تلبس دکه که ذکر حق مشغول اولب اوزر نوره کم
 سلیمان حضرتدن بر ترسیج و نکرندم انجی فوجی شیطان غلبه یلی یول بقرین غلبه
 بوملونه ابر شدم اول اسماء الله بر کاندنه ظفر بولادی دجیت ما یون بلایک
 و قناد و نر شیطان در اسم عظم سوبی فوشدن اوکر ندی منطق الطیریم او قیب
 الیس اوزر نه اوزر دیکه بود **لا حول ولا قوه الا بالله العلی العظیم**
 دجیت الیس خور و غلبه لب ایدیدا و لدی ما غلبه اید بلایک اغوا و بر رجیم
 جیلر لب بونلری قری و لدی و نبري ها یون دن عذ دلری قاصد لریله مرغان فلدی
 اذن شه سلیمان حضرتدن سوزا چدی که کم مطیع کم عیای ریم دانی کم فای در
 عقاب سوبی بی بر کلت شرف سرب دلری منطق شغین بر بر تقدیر دلری لری
 و دخی مرغان کتر نسیم سلیمانک سلطنته جید دلری لردن صکو دوم لردن سوال
 دلری لری عقاب و سوبی جاب ویردی لکه سلیمان حضرت سزله سلام ایدوب ایدرک
 حق سحانه و تعالی عر ویرده بلیت بر درلوم بتش اکی ملت یون بکریم دره
 درلوصفت خلوقات امره مطیع مختار نشن در عقاب قان جوابات بین مرغان
 بری جشیدن جقان طاس بر شیه و بری فوش لری بی فغوس و عقابیه و بری
 فوش لری سیدی ماهیکر له امره مرغان اولش لرد اوزر سلیمان لرد والا ه حضرت
 سید مرغان کتر نسیم در امره لرد و لکه حکیم ایدری قاصدیه امره لرد اولب غلبه سین
 بدن جنت بولسین دیوب سلسله قاصد لکر کوندر دیکه با امره لکر در دیوب مرغ سوبی
 سکون ادبی عقاب کدوبه مرغان و حافظ فوشدخی حکایت ادبی **نظم**

سلیمان قاصدی عقاب سین بویه دیوب ایلدی انجی غلبه ایدری نلیرده همل
 و برصلق مصطفای سوزی **نظم** حلیه فوجیه ها عقاب سوبی اغزند سلیمان سوزیت
 انجیب امره سلیمان طاعت غلبه دیکه کتر نسیم مرغان و بری لریله ها حضرت جمع اولدی لری
 قناد قناد چا قوب انی با غلبه و شامهره مویجه حال دلایه شورت ادبی لرتنه اولر
 ها و نبري ها یونیه مرغان ریش لردنه سلیمان دن قاصد کلورک تقریر ایلدی و کدوبه تا یج و شول
 و در کمره کلورک لردن منطق الطیریم کتر دیکه دوب تعبیر ایلدی بوجا بند سلیمان قاصدی
 عقاب سوبی کوریدی دخی مرغان کتر نسیم نظر کلوب کتر نسیم مرغان بولت نکانه انواع
 بر و بال نظر کلوب کوز او بری لری کوریدی لکه بر یوزده حباب طرخی و کولت یوزنده
 نکانه دیکه بری فوش لری هیا نده صفت لری بکسمر نه اغز لری غایت بیولت و فرضا لری
 غایت قبه و بریج دخی بیکه هج انی لری یوق امکا که بر و بالو شهب لری و دبال و بری
 غایت قبه غلبه کور قاصی بری لری لرت غایت جهان و بریج دخی بیکه هجسلت قولا لری
 لرد شول اکی با فوش قولا لری لرت لرت امکا که هلا متقدمین قوی اوزر سوال ایدر لری
 شول هیلو ایتکه برده بریج دن جیهر اولت قولا لری بری اولر امکا قولا لری اولر
 سا بریج ایتکه بریج طرخی فوش لرت و حنر لرت و فوجی قولا لری بری اولر
 قولا لری لری قولا لری اولر غلبه ایتکه شول هیلو ایتکه طوغور و بریج لری با و بری
 اولرک قولا لری اولر و بری دخی اولر اکه بویه غلبه نکرک یعنی بیغوش جنبیه بر صر نک بولدن
 غلبه لکه اولرک قولا لری اولر و لغند ایتکه ای جلقده سب وار در انشاء الله بر یوزنده ذکر
 اید و زامانه کتر نسیم ده اولر ایتکه ای لری اولر و لغند سب بیکه لری قضا بر یوزنده
 ایتکه و فوجی دن خنیا بری اولر اولر لری جلدن ایتکه لری و در دخی انجی لری
 بیولت و فوش لری کتر نسیم و لغند حکمت بیکه غلبه لری کتر نسیم در ریح نسیم غلبه ایتکه
 انسان در نه کرا و فوش لری جلقده ملکوت نامه و عیاب لخلق قان بیکه و جلیلیا ناده

و سا بری خواص کتاب لردن سلیمان نامه تبیین دخی غلبه دخی نعل و لنان بود که بر لکر
 الله سنده یعنی بر دن بری هوای لطیف وار در دخی لری اذن فوجی ایدر لری فوجی نعل دیکه
 دیکه اولر لردن کتر دیکه سا لری اولر لری هوای کشیده لری اولر لری کتر لکه اولر
 ذکر صوبی دد کتر نسیم ایتکه بیکه بر دن بقا و انجی مرغ شلر نعل اعلامده کتر نسیم واردر
 اولر هلاکت ایتکه طمان واردر اولر طمانک ایتکه بولت واردر بولت ایتکه
 فوش لری و در دخی اولر لردن لکرک اولرک کدوبه صغوب واردر و در دخی بیکه بولت واردر
 صورت لری ان بلان صورت بیکد و صورت لری صا بری بیک بولت بولت قناد لری فوش
 قناد بیکد قولا لری لردن برده لردل واردر لردن برده لردل واردر عروج ایدر لردن
 نایا است کونیندک بولدن یوق و قولا واردر غایت انجه و لطیف هلا دد بزم هوا مزین
 دخی اولر فوش لری بولدره لکر شول الله لردل ایدر لکر اولر کدوبه
 بقین و بریج کوروش لری صوا و سنده لردل ایلرک لری بیک بولت هلا دد و امکا نقل
 افلاطون و حکما متقدمین بود که حق سحانه و تعالی بولکتر نسیم ایتکه اولر
 فوش لری که خلقت انش در ایتکه لری بولدر فوجیه احتیاج اولر لری جلالت بر و بال
 جوقدر اوجان دن بیکر لورسون لری چون لردل لری اولر و لری سیدن و انجی لری
 بیولت حوصله لری واسع غلبه لری کتر نسیم اولر لری جلدن و او بری دخی ایتکه نبله دیکه
 یوزین ایتکه لری کتر نسیم مفاد لری یوزین لری اولر انسان شریج و قنیه لری دیکه
 قناد ایتکه ایتکه بیکد ایتکه طبعه سن جقر اسانه بر لری برده ایتکه مروت
 بیکه طبعه اخر ایتکه یوزین جقر قناد لردن بر و بالی کلور و طن از لیمه توبه ایدوب طبعه
 اکره عروج ایدوب و جلقه با لیس ایتکه هیا بویه ها یون اغزند سول سلیمان اذلت برده
 بریج دخی ذکر اید و در حقیقت حال سحان سلیمان حضرت علیه السلام کتر نسیم مرغان
 سز دخی برده بیان و فغین نعل اید و **نظم** هر یوزین برده نعم بر ایدیم

قمر دیک که او چنی صفد پنه سپر سلجانی اوزرده جیل
 سلطان الصبح جی و ملات احمد و ملک دهنش ملک
 سیطره و شملات میورن اعظم ملات سپر دملات
 نه مورش ملات اخنق و قلا ابلق و داسر کلون و طقوشر
 کلون بنال جیلو ملک ری انواع اشکال راه ذکر اوانا
 کر سله ده قرار ایشلر سلیمان سوزنه سمع اولد طر مشر
 وسند و هنار پلک دست پیل برالین دنده اورش
 اوان بنال اخنق جوب طور مشر اولت هیبتند
 بهرام فالت بجه سگود اغزنه بر مق اورش
 باقی جی لشکرک بنسناد فشی یکی ادی نال لشکرک بد
 بر فرخ ارفورد فوشد و ایغین طور
 احاطه افش و سند و س جی اول عدوی سنی دخی
 بدی بانو لوا و نانی سپر سلجانی اوزرده اورش
 بولا دوا هین کر ری اوزرده حضرت سلجانه قرش و
 سدا سکر در سبال طور مشر کوز و کمان لر قض
 و فرد بنی قلا تالدرش هیبتند بهرام فالت
 لولت بوزنده بکر زن الدرش و افلا یاننده عفار پ
 نده دوشر هکر ری غول واهرن نهکر ری نادر دیل و بابنری
 منانی قبیح اشکال لاله نور فتح صودر تیه فد و فاستله صلا سله دیوان
 سلجانی بیون اورشل راغزل بدن جهنم و دی لپن
 علوجقر دکن دغنی اسمان بوزن ظلمات بچی قلات

بود بویب انش نژدی اودکی چرخ عیون لری
یقردی اغ این نزه دول در دهامشت اور سالد طفون
چهنک بوین بوزه لر یقبت باطالسالر اکون بفرین او زلاوکی
نظ هرینک خنمات صوفی از دهای بلز بدی هیبتی
کوز لری کلخان او جالدرینر اغی غاده کانه زماقی **نظ** کلهر
فولجیه فینا غوبت کلهر کور دی که غول و غنبت اهر سالر
دلاو لری سدی استند در بیکی یو یو برنده او تریشلر
بز داخه سو فی این جام و چنار اغا جری ختام قیه بیجی طاش لری
چو رب عمودا یدوب امو زلر نه اوریشلر اغ این نزه دولر **نظ**
هر برینک فذ فایب میل و ستاد میناک باش لری
هله هله نکه کز ثوده یکن البدره و لعل لری غاده هارون
وش کوز لری کلخان او جانی منالی بشاد تو لری
چناد بیجی هیبت لری بدی باش لوار نه بقتل لری ارسلان
چنبد لری قیلا نه بلز راکر بونلرت برسی قلکه امزا ورم لری بدی
فات جری چو رب طور غریکی اگر کم قاف قفاستد کز اور سالر خرد
خنخاش ادب بدی بری برندن اغور بدی و دخی البدرک اننده انشی خلوات
ملک لری قرار امینلر نفسدن ابره الدیغی نکل لری اظهار انفس ظاهرا ولب
گورنر دی بخانه فیصلدن طبع ویر سالر کلخان اغزند چقال او دایکی بشانی
انش لوی و دوزلر سزاقم بور و دی و ده جاقوه که الم یقین اولسار بقاده کما
و د نهر یقردی فی امله قصه دوزن تعلیم بشل ایچ درو مله
یور یکدم دیت درو لوصفت مخلوقات ملک لری دوان سلیمانده سر بر خان

[illegible]

سليمان خوشندين موشله دراعوش اولوب قاتراق نيكه قوبه كوي عابدينه ييم مرله ايزن كوز
يوب غمزليله عصاب سر مويوب دست ديني برادخت آخر عشقه رسن كنه اوب بوزدم طهار
نشر ابدست نشر ايق صديوب اهل سلوك بي حال الله تعالى استيعجب اديوب سرب سربليان
وزيره طور مش اولوش خيپ بدسيه ايركيك خنق نيكچان مئالي ملبس ومقش پويان
دشت حكايي بريوي نيم صفت الي بيفته اوبن دروب قارغند اوب سرتم داستان ووش
كه بر كجه ايدن طور مش وكوشندي زشته صفت حليم النفس اوبله برونه طور مش
ابراهيم واسماعيل بيغير قوتجي بكوش قاتجاني ديرده نكده باشنه اوب سر سربليان نه قله
قوردي وكاه باش قارب قوبه بوزنه نظر ايد قوردي دمي يعقوب بن فخر ادا نديكي بكي
قوين اته قوبه قلوب سليمان عدل يساغندن خواف اديوب قور قاردي كوي اهور بن ابي
دخي سيمين نرين لباس جقولي ق كنه اوب بوير سبن صفت ايجقولي دكش كوز لر بوزمه
اصحابي چكش حطاي خنق محب بلوي بكي يوبولنه غنبرينه طوق لوي صفت ايجقولي
كوز لرله كوز قاروب عناق شهباز چكش ماجرا وصيد كا جي ياد اديوبن كوز قار بوزك
شجرانه واهو صفت بقاردي وبطرفه دخي شصفت دللله هيت باد بادي اهن سخن
بقوشن قش قولاي اوليكري بويكنا قوشكوسكان برونلوا كوز لر بوزين دشلوا هو
بقشوا لكوا صعل بيونلي كركن قار لر قونان رقلو صغن اوه سي اولكلوا اوشه مزلوخضر
آق قتاد اولمجي قوقلوقوش اولجولمندر تلوي بري صقتلو براق هيتلوسليمان التقات الله
قات طوبه برلوم صغ جلاله سز ديات قولنله افرصت زين افوش افسار لرله زين اولمش
دنجبر لوله بغلوطوش دي ايله اكله اكله اديات سوز سري انلوك حقيقه دلتلن درواتك
ياند قتلردخي دلل صفت نيكچان قولاي دوه ووطول ايرنك قلازملو سربلن النالواجه
بورنلو درلوطيفلو بديور شوقر طور مش دي وثلوك اشك سليمان جملر دمي حالتي بيتبار
وسكي قتي كيكوا اولقولوا زهره سارلورن بويولميا قارنلو كركن اكلور حزن طبلو سته

عاشقانه دو لری خجیلانی سلکوی تیلادوبی مصر و شام محیی بلری کبی کوز لری سر سبز
 بکون سلیمان مبارک جهان آهسته آهسته نظر قور لری دلایه خالی ذکر وسیع او
 صنع بر دانه سلطنت سلیمان اجتماع انسانیه اشکال حیوانیه حیران و مست اول
 فکر و رلری فی الجمله جیب حیوانات او سدن برین دیوان یوس سده حلیه بختی
 ملعون صفت یوز قرا سدن باش اشاعه اصوب طور شدی چغایتی قانتی و
 یکی دشارن سولادی حقارت یوز یوقب خبا لاله سکون اشاعه بر عوب قدیم شکل طور
 یوز برین سور و شدی و سدت دخی قطعی مثال احباب کف معارف سن طواف ابر یوز
 سلیمان یوز اور و شدی خدمت شریطن یوز کور بان و غل حقن کوز دق قور دین
 قورق قور شدی خدمت سلیمانی ادا قلیقه چاویک کله طور شدی و قادیلوقا دخی
 سپید سیاه یوز یونیک الف تمدن پوش یوز لری ارقاسنه المندی سر سلیمان او
 باش خرقه یکوب خضوع خضوع حضور له قور قلیش دی و سوت دخی قویجی کوز
 فزیک قلیش دی و دوز وین ارقاسنه صلی اوی و دنیال دال دستان نخی یکی
 تل قلیش دی کوز لری خطا سولری یکی سرمه چکتی کبک کبوتی اینه یکن و ز
 کلتی دی سلیمان عدل یسا غندن دست قوبه قلیش دی و سوت کور سر سلیمان
 او زین دند مقیم اولمشدی فی الجمله قصه دارل قلیلور جمله حیوانات اکثر
 واکر بری قوی موجودات انواع انواع غیثه اله الوان الوان اشکال صفه
 سر سلیمانی او زین قار قلوب طور دی دلایه خالی تسبیح قلوب سلیمان
 حضرت مدح ایدر لری **نظم** طایف شدن ایدون بیرون
 قور در بادن جوق بکای صفیک میشه انجند فاکش اینه یوز
 فاه مغز یکب طور ب لایه پیل صور اسرافیل اور و خرم پیل آخر آویب بیرون کوز
 فراموشن طاس اکر و دچک شور بخورده ناکه واره جانور نور بعضی سندن کای اینه خجیلانور
 سوز

سوز و دخی شاه مران لعین اچنده ازدها قفا سندن او زین دله قلوب او زین وید
 شویله او زین ازدها رب فالت یکی باشه او قلوب تسامح نیک یغنه لون و جیب
 اکثر صفال مثال قاصت جنبه قلوب طور دخی انجیلان ازدها لری که اکثر یونیک برسی
 یوقلیه دوشه زهر او دندن اول و کایت بلده دق قاتل اولوب اوز دخی نفسار دنت
 عالم خلقات بحیره دوتب طوش اولان یزنده لری فتنی علویه یز لری و فتنیلر مکی غل
 کبیر دخی قیل یاقوت او زینده قرا اشدی حال دلجه بنسیده دغیا غار در
 عرا بدیدا در دیو مقصود اولن عبادتله دیزر غفار بر یوس نصیحت نکرا اشدی
 و دخی سلیمان علیه السلام دیوان او زینده قوشلور دخی برله کول اراسنه قناد قناد
 و بری یاک بلکه اور و شدی سلیمان او سندن کوش طوقسون دیو بر و زین طور شدی
 ننه سم غل صایغ طرفنده قنوس قنوس یوز لری کول اراسنه کول یاک یکی عظیم قناد
 لون اچوب طور شدی دموکال کمال یوز دق قنای قنای اللته الواب کوز دخی
 هوایوز دندن کله صر قلوب اوجا کبی کوز لری یزنده لری بلله طوش کبی یکی دخی
 طور یوب دوتب اولن قانتی عتاب قوشی رستم مانتی و بیرو بیان پوست
 شکله جوشن اکنه صالمن اوی و انوک قانتی دخی شاهین و سحر طور شدی
 تصنی جوشن اکنه کیش ادی شق القرمقلرب اچوب خطر بحان یز لری
 صفت قناد لون سپید سیاه بلدت رنک مزین یوکلت اکر اکر یامشیدی زین
 دقون یغنه سجمعه جاز و لوقان اجمعه و دوکب صیف منظر طور شدی چشم
 کوش سجم دقنیکا اور و شدی اینه باننده کوش خوش خراسان بر لری
 کپاق لیا سکر کوی روزگار دقن نصیحت یوس یوب طیار اولور لری سعه
 دیوین جیح عذراک و فاسر لغنه هر دخی سلیمان سلطنت کور یغنه یغنه سلیمان
 دیو قشلسر سوز ایدوب کوز قردی اولن یاننده دخی جفر یکی یوزی دوز دق

کند زینت شاهین و سنقر صانوقین نپ هذ بکی قوری دعوی قور دی حساب
 فحله کوکان اکلوب اولدخی قوشلور صفده اولور دی فی الجمله چغایتی قنده نرحنه
 قوشی و التیش مرغی لشر مرغی و لک و لک و باشت و اوق و نهده و قطرب و صایوب
 مزین یونیک اقبال قوشلور طور شدی و دال و صکره سیم غل صولطرفنده دق قوشی
 سایان اسکندر کبی اکر یکا قوال و لشر دخی اول نقش مصنع دیکم زین اسماعیل
 کوب لاجور دی یکلون اعضا سندن یون قلوب دوز و شدی صناس قوس قوش
 طوکه هولوز نکه طموره کلوب کندی اظهار اشدی باشی حمام قیه سته بکر
 اکی اقلدی همچون منار یکی کوز لری عرب اوجا یی مشلده بدر یز دی دلجه اولاله
 تسبیح ایدوب اوقردی اوزی هیبتی طراف عالی طور دی و رخ قوشی بالغه قنای و طو
 شخیل و صوغا قو بلوب یکی قناد لری صایغ و صولطمشلور دی و در بلاد یکی خنجر لری
 اللره المندی اوزیک تھمت خرقه لون چکلر دصلت دی صفت و سن اغزلون لیبون طور شدی
 بشم کوش اولوب قلی سجم او زینده اور و شدی و آنت التک سنقر و عابری و بیلله
 و جعفر طاق طور شدی قناد قناد اور و شدی قوشلور یوز یوز نده اول دنا قوشلر
 صفند صولطرفنده کور طور شدی اماکی کباب اولی خنجر شوه دوز دق رب اهل شری
 اولب کلاب یکی صملاش بدو صملاش بدو صملاش بدو صملاش بدو صملاش بدو
 زلیخ اولدی ایدوب قوشلور اسندن شیطان ملعون یکی یوزی قار لغنه اوقنور طیار
 اولور لره او زین او زین قوب کوزه دردی اماکی یوز یوز نده یابو باش کور سده قز اغز لیبون
 قوشلور و بره که قوشلور یوزی یکی قزل دن سویکه او زین دردی خنجر یقوب شر
 خبر او زین دردی و طاموس دخی بر و زین طور دی بدر قوبی یوزی تاج باشنه یوز
 لاجور دی مربع مصنع مربع منقش زین جبه اکنه الواب جبریل امین صفت بری هیست
 سجم صورت الماسی سوسنی و چینی رنگین و تزیین قناد لره کاه قوشلور یکی کوب و کاه
 علی

علی سلیمان یکی قنادون بلایب کاه فالت صفت هوای قناد و بر و زین دور ان ایدر دی
 کاه ملات هیست مقام علامه جولان کاه باد صبا یکی قفسه کوب خطای خشت اوس یی
 منک افشانق قور دی و کاه دینه ایلور نده باقوب عکین اولوب اوقوب اون او زین
 نغوسن فاکه کوز سکه ایشده رب دل یی شایق قور دی صایغ طرفنده طاموس
 قوشلر طوی قوشی اوقر و شخر و حاضر صفت سبز نیک لیا سکر کوب شغلا و سندن
 کوز لری سوزین حور جنت یکی سینه پوش اولوب کندن دوزین قزل اهلین لیلر دن
 شکر افشانق اویب حنا لویا یلر نده باقوب خرقه اولوب خند ایلون اویب دلجه سلیمان
 دلته د عافلور خوب لمان مقام قناد هوای قناد مغز لوقای ایدر دی و کاه هندو سنا
 دیاری اوکند دندیکه حب الوطن من اکیمان حسرت جکر دین ایشدی طوی یار ان حسرت دن
 جیح روز کار شده تندن جکر دی خون اولوب افغان قور دی و طوی قوشی یاننده
 بلبل قوشی طور دکه علفانه مسکی الماسر کوبن کلیمان دل کور عاشقانه یونیک کوین
 غنچه تل کلار اچندن کلوب یغنج اکر و کنت یاد ایدر دخی خوب لمان اولن بوله اوب کون
 ایدن عکین دلر دی و شاد ایدر دی کاه خار لندیون جکر خون اولوب زیاد ایدر دی بلبل قوشی
 یاننده طراج قوشی طور دیکه حاجیان ستن الدشای من قسن کوزند صلسن اوی کوز لری
 اصغالی سرم جکوب و کوشق دلایه المنس یاق سلیمان دولته د عافلور دی اول
 کجه هوای قناد و بر و زین ادب شاقیوب اوب یاب یا قور دی طراج یاننده طاموس
 طراج یاننده طاموس صایغ طرفنده قذری قوشی بر و زین طور شدی سکر
 خرقه سن اکنه المنس عیسای مجر دق محب یکی سیاه مرداسن کوز
 صلسن دی شکر کوز لره مدحی سرم سق جکوب لمان اولن کلوب شای
 قور دی سبعة خون اوسند حافظ کبی قرا دت او زین کاه حسین و کاه
 قور و یوزین محبوب اولنله هوایوز نده و الجوابه قن دله کلوب اوقور دی اینه کلام

فقیه الشافعیان یونین طوور کب قولوچ یافتند هزار داستان و سخن فرام هندی بکی طرف
 شریف سید بکی سرفراز من کردنده صالمتش ادی بلبل و طراچ و قهری بکی ضعیف
 دلکش ندی اول کجه اولدخی روی فلکک هزار داستان با تاجه قرص قوشی دخیغا
 شفا نه غدی سبادهن یو بیننه صالمتش ادی دوست فن آیدن کاه دهم آه دوست دیوین
 فریاد ایدردی کاه عشق مجاریک حقیقت تبدیل ادریپ یاکنیم یار جهمردیو سقی یاد
 ادری و قهریپ یانده کجکرجن قوشی پرواز طوور مشدی کاه خطای حقیقت
 اصغافی خویله بکی منشق مزین و نکین لباس خلقت خاصن چکی اوسنده الوین
 لطیف رعنا خوب زبیا جفت یانده کلون کج عاشق معشوق کبی لب لیه اغز
 اغز و یوب اهلین طاطا غل شفتا لوسی قند و قردی و کاه دشله منله خوشکار
 سریدر زکجه پروانه و شمعاعه کوی و قص اورب جولان قلوب دون
 کاه رخس له هوان سلیمان اوغی و زنده لدر مرکب این و کاه دینه بدان اولوب اوقا
 بک فک جوق دانه بیچی قوش یاراد شاهی طوور سدن یکا ایتدی **منظوم**
 بلبل طراچ اوردی قهره دیو صفا و خوش کون عزمه طووی هندی اولب شکرستان
 شاه سلیمان مدح اوغی و یولده نافر واره یزدن کامیاب جسن جنبه طووی ویر جواب
 بالاجوب مرغان اوغی و یولده شه سلیمان حضرت و سنجهان یزنجی و یزنجی جمله طووی
 اولدیمه ایدردی یزنجی و یزنجی بک برکت جنبه جسنی یولین جمله دیوان طووشید یزنجی
 و ایزاس ایت شه سلیمان جنبه یزنجی سینه ضبط ایدردی و یزنجی خلق عالم ایدردی چاکر ادی
 عکری حضرت دیوانه ایدی حضرت ایدردی زیارت هرات دیکجه دور ایدردی زلفک
 در بیان عشق و داستان ایدردی سزومه مستقیم صلیح کلا کز و فک کز ایت یزنجی مثال
 شه سلیمان روح اولوب جمل جماد عقل کل هری بیوت فی کان کوکل و مثلی سلیمان تخت در
 کم فری یزنجی و یزنجی نفس اماره در معرفت دیو کوکل و یزنجی یزنجی یزنجی
 بیت

بیت حقیر یو کوکل یو کاک ایدردی دفع کوی و یزنجی دیو جهم
 نفسی اولدیه اولدیه ایدردی قناعت یوله ایتدی سزوکون کز یزنجی
 یوزدن اولدیه اولدیه ایدردی دکه ایتدی شرح ادا این ماحصل اولدیه ایدردی
 زو حکت مثلی سلیمان جهم عقل کل و یزنجی سلیمان خاتمی کز اکل و ضبط ایدردی
 اکل و یزنجی ایدردی اعظم اولدیه ایدردی نفس لیا و مثالی در دهر تابعی
 عاقبت چاکر ایت و یزنجی ایدردی نفس چاکر ایت کجست یولین عون الله ایدردی
 نفس مؤمن ایت طووی و یزنجی ایدردی عرش منن لایین من کجست فاک آه یزنجی
 کز یزنجی اولدیه ایدردی مقتضای کز یزنجی فاک جرمی حد ایدردی
 حقه لایق ایدردی طووی ایدردی بلیر کز یزنجی در کار یاز اوغی
 ایدردی کجست ایدردی حق مزین سزوکون در لیم فرزان حجه و یزنجی
 مجلس آخر حقه منت یزنجی و یزنجی یزنجی یزنجی یزنجی یزنجی یزنجی
 خاکه القی طاشه یاقوی و یزنجی طاش چنده قوه اول و یزنجی
 جهمردی و یزنجی صدق اولدیه ایدردی لطف ایدردی و یزنجی و یزنجی
 چون علایق ایدردی اولدیه ایدردی اولدیه ایدردی اولدیه ایدردی اولدیه ایدردی
 دیندی راستی اولدیه ایدردی طووی جوی سلیمان قصه و یزنجی و یزنجی
 ثول ایدردی سولیب اولدیه ایدردی کجست ایدردی کجست ایدردی کجست ایدردی
 قاتله روحی ایت ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 ای سلیمان و اعظم و یزنجی ایدردی و یزنجی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 نوح نوح و یزنجی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 اولدیه ایدردی حقیقی یا ایدردی کز یزنجی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 ایدردی ایدردی اولدیه ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی

روسیاهم همچنان مکه بخود دوزخه قیاماناره و جود لطف ایدردی
 قومه ایدردی عون اولدیه ایدردی چون دکل لاغظ و ایدردی ایدردی ایدردی
 نادر و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 دجالت کجس ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 ای یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 جان غل و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 ای طیب اسم ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 بک ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی ایدردی
 دیدم ای یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 مقتضای یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 لغزات ابن کبر اولدیه ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 الاوتاد و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 صیحه و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 ریحان ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 داود اولدیه ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 رحمت یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 شلی چمن سرایه بادشاه کلاک و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 در

در لایه یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 عاقل و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 طووی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 حکمای ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 حسد القوب و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 موزون و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 قاهر علم ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 سلیمان و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 ملک و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 لشونری سلیمان و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 حکیم ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 تاریخ اولدیه ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 تندب یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 کولندن هزار دروغه ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 کندن و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 رکن ایدردی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 دلند و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی
 وجود کج یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی و یزنجی

نقد حکم ماوراجکم الزمانک و علم سپیاده کامل اهل افراسیاب دخی سکا
 لایق هر که ظل معبود و رسول و دودل محو سلطان موجود یعنی کم سلیمان
 این دودی اول جمله مقصود آگاه که پس سلیمان تلقی دعوسن قلوب نامه کوفه در سن
 نظم شد سلیمان حضرت پوزان سن ایچم بجای اشدل از شج اید از بودیم
 اول تنک البی کور بود عاس بنو زان تاکه یارن تحت این که حرا انیم شتر حکیم قولین بطریق
 حکم بویله دیک فیتا غور سی نو حید ایتدی با حکم هر چیدایله سلیمان تلقی
 کو ستمک دکار هر تر بود که سلیمان در کا هندی خاص اول لغات اکبر متالی راتب
 بوله دکت امدی کور کوشه سلیمان حضرتن آگاه که کور مشک سلیمان تلقی دعوسن
 افشکن ینده بود بقیله سلیمان نامه بزوب کوندر که سلیمان سلطانن قویب در کا هر
 کلون قرشو چوقوب الوب کلوب ضیا فقلوب اذنت کند می اطر اراید عذر
 کلایین دیوب امران دیک بطیوس حکم المده خامه الوب هندی قوطاس اوزر دینه
 یازدی نامه تمام قلوب برجی نکوبین دعوت قلوب ایتدی کم بو ایا سلیمان
 دیوانه و لد دخی بنوق تحت شک و کز نکت نظرنه قوعل اذنت اوجب کلوب کتک کل
 بر نظرقوشوندن و مرغا کسین نکوبین ایدک شاید موکل ملکوت نظر قلوب
 سبی بله لوف قیلر سب نکوبین دخی علم دعوت قوتیه اسم الله خاص بنده خولی
 بر کا تنک فیتا غور سی قویب در فرمان بولوب هدهد شکله کور و نامه حکم السندن
 الوب منقار له طوبت پرا چوب اوچدی غر سلیمان ایدک کتدی نظم
 کور نامر اکل ایدی علم ایدک ایچم علم چیدایله سلیمان اولتد ایچم نظارین سلیمان اولتد ایچم
 هدهدی و شیکو کوندر زلالو نظم شتر حکم قولین فیتا غور سی نو حید نامه کوندر ب
 یوز سلیمان اذنت یگاد در بپاک نظر قلوب کوز در لوب سلیمان نکوبین و سچو نه حرکت قل
 بز قهر ازین جانب سلیمان حضرت نه کادی نه شو یله که چونک سلیمان حضرت عطا قیه
 سوزن

یوز سندن فوق برله کولک ارا سندن فوق العلاء و بین الساده کند و مانتدین سلیمان دخی
 کور سکت دونب لغات حکیمه ایتدی بالفتحات بنم مانتد سلیمان و بجهان سرانده بروخی
 اولسه کدی کدی بونه سوزر اولا لغات ایتدی و لسه بوجیدلور و پیردر اشان
 شکله کوشلور و بعضی پاج شکله کوشدر و بعضی ایلار شکله کوشدر
 فی الجمله هر نه شکل کور سه جن قادر در یوقه آدی صفی سندن سن سلیمان اذنت غیر ب
 کسبه بنوق خا حق قیلدن صوندلک عفاریت نسلی انبیا لردلوزت و ملکوت لغات
 بوسوز چوقوب دلدی پس صبح پات کولک که دیو عفاریت نسلی و جن جان پوی اصلی
 اتفاق ایدب بوصورق فور در نظم بنو سلطان غله کور و زراشو کا کاکار
 یاسلیمان شیده مل تحقیق امدی کور بوله و بویا اولی لغات اشدل کور و بوسلطان و دارت مصطفا پرا کاکار
 شتر حکیم قولین لغات اکبر بویله دیک سلیمان ایتدی داسر نکوبین و لرسون
 اصف بن برخیا بی کور سوزن و دخی قطه الا بلق کویبا دشا کور سوزن و کهلین
 امرانک علقه سلطانی سهراب شاه کور و مقلین امرانک یوزن شاو افرا سیلی
 کور سوزن بی سلیمان امرن جملور مور اول سرب سلیمان اذنت در کجوب قلندر لوب
 یوزنه اندلر دکن اولن اصف اولر سوزن سلطین لوب فوج قلوب یوزنه اذنت کتر دلد
 هوا غوب سلیمان سرب نه کتر دلد اما که بونر کلور کن سلیمان حضرت تحت اوزر دینه
 سرب اوزر دینه و لولیا و علما و حکما و امران و جن و جن و سوزن و پیردر سر
 بقوب کور دلد قوشلورین طورن سلیمان تحت سندن قلا بلق و داسر نکوبین صور بکرنه
 و کهلین و مقلین هیئت لوزن دین جتی سرب دین اذنت درت ملک در
 کا هندی اوتاغنه و لردلر سلیمان جت لوب بنده و لردیسه اندلر دخی و لردلر
 و سلیمان جت لوب اوقا قلدن جقوب اول درت ملک کور دلد اندلر دخی کور
 دلوچو کوسلیمان جت لوب سلیمان سرب نه کور دلد اندلر دخی اول ملک سلیمان لردلر

سرب نه اندلر بونلر دینه و جملر جنبش قلدیسه اندلر دخی اول و جملر حرکت ایلک لردلر
 کجبلر لردن هیلر لردن صف لردن قلعیا قصور یوق جملر سندن بوجایب
 کق الا بلق کتر دیک اصف بکی انکری بی سی قطه الا بلق شکله بواصف کور
 بولک کتک شکل شمالی لردن لباس سندن عامه سندن جمیع اعضا سندن هیئت
 صفندک قطعاً ذره دکلون تفاوت بوق وینه داسر نکوبین هیاتن کور دیک ایچم
 سلطان کجیبا دت کتر دیک بکی اولر جانیدن دخی داسر نکوبین هیاتن برجی
 کجیبا دت کتک لردن بر شاه کور رزی نا جندک لردن مریع خلعتن جمیع هیاتن
 نقصان بوق جمعی اکابر وینه کفلیت کور بکی عالقه سلطان سهراب شاه
 هیاتن اولطرفدن برجی دخی کهلین شکله و لرب سهراب شاه هیئت
 بر ملک کور رزی قد و قام سندن صا بنده سطوننک جمیع قطعاً اکبالت تفاوتی
 بوق وینه مقلین شکله برجی دخی افراسیاب شکله بر سرور سلاطین
 و جملور لوبی زمین کور رکی صا بنده سطوننک صا بنده نجا عتک قدو
 قام سندن جمیع علام سندن جمیع قصور بوق و برجی دخی بوکر سلیمان جت لوب
 سرب نه بکی بر یوزنه که اندلر اندلر دخی اندلر لردلر کونده اول ملک لوبی اودالردن
 جقر دلد اندلر دخی جقر دلد بونلر نه حرکت ایدیه اندلر دخی ایلر لردلر سلیمان حضرت
 جمیع انبیا و اولیا و علما و حکما و امرا کوب مستقر اولدر نظم
 شد سلیمان حضرت بله انبیا و اولیا خان خاقان تاکه واره انجندک قلوچین انبیا و اولیا و جملور لوب
 بله بله لردلر عاقل اندلر دخی شتر حکیم قولین سلیمان بواشکال افعالی که کور
 مستقر قلوب بزم مان طور دیک انکشت بر دوهان اور دیک اصف برله سرور
 سلاطین لرد دخی سلیمان در کا هندی ایدک تحت پا او بوی قوشو
 دلد اول یکا دخی اول شکله دت اول سلیمانک نظرنه قرشو و لرب طور
 اذنت

اندن سلیمان اصفه ایتدی با انشمویل بیغام سرب نیل اون کی بیت بیغام ک
 سرور دخی و ای عللر و ری و ای حرکتی اصف بن برخیا کجس هیچ
 بوسن عتقات ایدر دخی و باخوف بوسلیمان اذنت کسه خور و دی کجس و کجس
 سلیمان کجس نه ملکوت و نه دیار دن کجی و باخوف سلیمان افعالی ک
 ظاهر اولدی بنجه بلورین سیکل عتقات بنه لردیسه شرح ایلک اصف ایتدی یایی
 الله همان شوبی بلور که عجم سلطان کی قباد شاه و عالقه سلطانی سهراب شاه
 و قور سلطانی افراسیاب شهنشا هله کلوب عطا قیه صدر اسنه قوندر نامه
 کوندر دت ملکته قبول ایتدی دعوی سلیمانیه کجی سلیمان اولدی علی الصبح
 بز سله جتک ایلر هداده مال کی ملک دیک هک اولدی اول کوندر جتک
 عظیم اولوب کجیه بشتدی لشکر صوب قلعه قویب قلعه احله اوبی
 فوندر صجدم قلعب کور دت که عطا قیه بر کن ابکی اولمش مقابل سندن بوق
 و ارا یله شهر معظم که کالی برله مزین مرتب برج بار و سوجم اچی با خلق الله آدم اما
 بر عجب بوکر شهنشاه و دینن بر جند و لرد سندن باغندن و راغندن یا نندن بر لردن
 و طور راغندن قطعاً فرق یوق اگر که بونلر لردن نقد انله مقابل سندن کی شهر قلعه
 سندن دخی ایلور بونلر نعلات اولسه انک اول علامت بلور نه حاله دیو عجب
 ایدر کن انی کور دت که قوشون دت سرور سلاطین اوقا قلدی قوشون شوبله
 کم بر افاق قوشون بفر و تاغم کبی بیلر ملا سندن اوزر و بولوا و کندن سیاه
 اطلاسدن بر دپو خان قوشون دیوان اجند بقی اسر اکت اون کی سطلت اون کی
 یوزه لقون کوشن کور سلاطی طور ره بر کور سونک اوزر دینه بر سطلت بکی
 اوندی عجب عاقل ایدر دخی ایلر طور بر جند سندن بوجی کجس ستم بکی بر جت قوشون
 بنم شکله بر اصف و اوقر هیئت هیاتنه بکرن و صفی صفه بکرن و اوقر ششی

37 طورش و جمع جنبش جمله بیکر و بر عجب دخی بود که بواون سلطان ملکارک
 هیاتن انک ده اول ملکات هیلوق بوند بکر و عرب بکران دخی بجهست
 شکل جنبش هیلوق قزو قاصی علامتی نه صفته یسه انک دخی ایله جویم بوجای
 کوردم تعجب ایوب فلک ولده مر و لذت صکن بده بوناق دخی کوردم که کعبادی
 شاه او تانجی بک صرو اطلاع دسن او یوسوی و لوقزل التوندن چینی مار او کده لک
 اطلاع دسن درت یوزرق درت او زنده بر سیان قوریش دیوان او تاسنه قزل
 التوندن بر تخت تخت او زنده بر پادشاه او نورر کعباد شکند که تانج و تختند
 ملک رخند هیلوق جمع بوجی علامتند قصور یوق صلیح یانده نزدین کسی
 او زنده او علی کیا و س شکل بر شهادت طور مر وصول یانده ایوان ملکای
 سیستان سرور لیکتا و لستان صحرای لشکرا لک دیوان خانبه اچنه و قصور
 سرور لری وار و لاند صکن قزل التوندن بوناق دخی قوریش او زنده بنفس رت
 الحلاس او قش او کده بر شخی الحلاس الت یوزر التیش الت التوندن در کلوزنه
 بر سیان او قش شاد تخت او زنده او زنده او زنده صحرای شاه شکل بر
 سرور عادی قش و سده طور مش عاد پهلوانی شاد شد بد صاحب قزاقی
 اشک لک سرور لک هیچ بوند بکر که شیبسته مثلن بدلند عیند
 ذوقه نقصان یوق و لاند صکن چینی شیل الحلاس قزل التوندن و تاق او زنده
 برده صلیح لرو او کده لاجور دخی وضع اطلاع دسن دخی یوق یوق یوق قزل
 التوندن در کلوزنه او زنده او زنده بر عظیم دیوان خانه قوریش لراسیان
 هیئتد قزل التوندن تخت او زنده بر ملک او توش قش و سده قوران ملکای یان
 طور مشر شویله اول اسباب کنده مانجی بر لاسیاب کور غایت یوق ایوب و له اولدی
 به عجب حاله دوقر لک کون قش فلک دکله ناکه آبی کور که کور او زنده بوند
 یوق

یوق و درت میل اوله بین السماره قور الحلاوه بر سلیمان تخت ظاهر اولدی که تلج تختند
 ملک تختند جمیع هیاتن ملک لک هیئتند و ملک لک قذوق ملتند و انسج
 سر کلر ناک صور تلرین و حوش و طیور لک اشکالند و هر یک جنبش و حرکتی و فعالند
 قطعاً تفاوت یوق بر سلیمان لک یل تختنی کور مش اوج فلک یز مش نظم
 چونکه کور یی اشع حلالی اوم بر یوق بر سلیمان دخی کور صند قطلک کان لک شریکی و لک عیند عیند هیچ بر یوق
 و له اولدی عبرت العنطیل ایوب لک
 ایندی یا آصف اول زمانه بوسلیمان تختنی که کور د شویله هواده طور مر سیک
 یخه یوزر سیدی ایندی یانی الله قدس مبارک جانبندن بکا کور یی برقرار عین
 دیک شول قدر کندیکه کوزن زدن غایب اولدی اناکه بوکن صبحمدن بوسلیمان تخت
 یسه موجود له لک کور اوش اطرم من الشمس کور طور سزینه سلیمان ایندی
 به بو شمس عظمه کور و شمس عطا فیه ناکه مقابله سنه کور یوزر یوق شویله دایم مثل
 کور یوزر یوقه و قضا غایب او یوق آصف ایندی یانی الله به شمس دین کویت
 صبحمد که کور و کز ناکون طویل وقت شام ایزتجدک ظاهر اولد کور یوزر اناکه
 چونکه وقت شام اولجق شمس دایم دایم اولدی و لیک یوزر به شمس دین کویت
 و فاق سلیمان عین کور یوق دخی فاق سلیمان لک اشکار کور یوزر و دخی قطلک
 طوب ناکه زبنت که اتمردی انک انشی یوق کور یوزر دایم اناکه کونش طبع
 ایوب صبحمد او لیک کینه شمس دین مرتب یوق هیچ بر جلال شمس عطا فیه
 بر له انک لراسنه تفاوت یوق یسه سلیمان حضرت ایندی باو مقابله کورده دین
 سرور لک او تاق لری دخی کینه کور یوزر سن کور یوزر مدلی آصف ایندی یوق کینه
 غایب کور یوزر لری اناکه شمس دین دخی فاق سلیمان بندن یوزر اتمردی
 کور یوزر سلیمان ننا آصف ایندی یانی الله کینه کور یوزر لک کور یوزر یوق

38 اند دخی یوق لرویم با سبیلان یوق سمدان الله الوب کور لک کور یوزر شمس دین
 سنه اولدی الحصر من الشمس کور یوزر اولدی کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 ایندی یا آصف هیچ انک غوغا عیند بر سبیلان کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 هیه که سبیلان اند دخی آبی سبیلان عیند بر سبیلان کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 دین اولدی اند دخی آبی سبیلان کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اراسنه قور یوق و جلدن بوجای کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اند دخی آبی سبیلان کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اند دخی اولدجه سبیلان کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 قور یوق اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 و جلدن کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 خبر اومدی تابیلدک کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 کلکون مقصودنر ناکه دخی خبر لرو لیدق اکا کور یوق قلدق ددی آصف
 ایندی یا آصف الله اولدی دخی اندم جلدن کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اقتاس دیوی کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 صورت تبدیل جام تغییر قلوب که کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 دخی اول عطا فیه مقاربت اولن شمس دین کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 اولدی نه شمس دین نه قلعده و نه حصار دین نه یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 بولامش لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 دخی خبر لرو لیدق اکا کور یوق قلدق ددی آصف
 ایندی یا آصف الله اولدی دخی اندم جلدن کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اقتاس دیوی کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 صورت تبدیل جام تغییر قلوب که کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 دخی اول عطا فیه مقاربت اولن شمس دین کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 اولدی نه شمس دین نه قلعده و نه حصار دین نه یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 بولامش لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند

بویله جواب و جلد سلیمان حضرت جلد سلیمان الحیح حق یوزر لک اندن یسه سلیمان
 قومنک صحرای و یی جلدن سرور یی جلدن کور یوزر لک اندن یسه سلیمان
 اچنه کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 بود لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 خاص کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 بر دین بر یی طور مدلی اناکه کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 یی بران قلدق بر دین طوب امر سلیمان یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 باور لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 در کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 علمه انش صحرای شویله کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 اناکه کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 بیک بران لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 و سنه انک اور تاسنه شکل شمایله دین الله قطعاً تفاوت یوق بر یی حمله
 حرات اندی اولدی حمله حرات اندی حمله حرات اندی حمله حرات اندی
 دین غریب سمدون یوق لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 سر کند و شکله سمدون دخی کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 الدن کور یوزر لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 شور لری بنم سمدون حقی دیوب نعد او ردی اولدی هیمان بنم سمدون
 حقی دیوب نعد او ردی بوجا بندن سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند
 سمدون جن شکله بیک بران لک اندن یسه سلیمان حضرت سوال ایندی یا آصف هیچ انسان عیند

و خنجر بعضی زندک تیر و نیز سهند و نه مقابل او بن و هازم سلیمان حضرت غضبیه کلوب
قافزب الدرم سنی نا قو بی حکمران دخی جندل سلطان الیخ حتی بی ندن طور بی
و ملت اسر و میطر و ش حتی و ملت المیون العظمه و ملت سید و ملک طر و ش
ملت دهنش و قفا کالقی و ولسر بیکی بی الجمله قصه دراز قلایا رح سر لری
الوند دمنات بی راغن الوی دم جوبک هوا بی ز جوق بی سندن قفا سندن مقابل
کلوب کرونی سندن و ده جندل آغاک و سلیمان سندن و نه یار دم قلع غمر اندکل
کرونی جندل سر بی سلیمان که چکر لرا و جدل را کی سلمان تختل و سطن بین
الستاهیه که جندل را قو بی لری اول جانبیدن دخی الیخ حتی شکلد بر جوق ملک
اول هیئت اول شکل و عقبه ذکر اولان جاتی مالک لرت و نوبی لرت انجا
لنه اولد جرن جرسی او شتی و لرسی جوق کلوب کلایک جمله سن دخیایب
بوکی لشکر لرت جوق علی راغنی عدد در و بهیانه قرقه قاسنه نیاعنده ملا
بدن او جنت برین جنت اغا جندل آشی جندل جندل حرکت قطعان قافز
یوق سلیمان جینلری سندن و بی جتی در ندن کی بشدل لر صاغنه و ولد دم جوب
آلای بغلوب یرلک لرا سندن قلب جناح لرا سندن قلوب طور دلر لسا کی اخی کور دل
شمان جرسی دخی و ندرن طریقه آلای بغلدر لره اندر دخی سندن و بی جندل
نک صاغنه و ولد صفی آلای دوزوب راست قلدر اما سمله سندن و بیایم
آلای بغلدر سلیمان جنتی آلایله ابلرت آلاینه هیچ وق یوق نسا و نه کی اولد
اول و بی قلب کی سندن و بی جتی که هور مشدی بیک بر دله یکت بره لو بریج الوی
نظر میدانه صلوب که کوزور مشدی ابلرت سندن و بی دخی میمان ای صاغنه و بی الیخ
جتی هور مشدی جندل ملکر ابلرت دخی صاغنی یاندن الیخ حتی شکلد و ذکر اولان
ملکر اشک لک جن ملکر بیلمشدر بی لیا سندن و بی راغنه هیئت و حرکت قطعان قافز

یوف و اندون صکن سحدونی جتی ناک کوصوطر فنده داسر نکوبن و ققلا ابلن که طور سندن
نجه جن نکوبن لرله اول جانبد دخی ظاهر اولن سحدون شکلات هولند بعینن یو تخیلین
نکوبنلدر مشلد ری اشکالده تفاوت یوف پس جنلر آلا ی بغلوبن طور جق کیدلر
افغانی لشکر عظیم کوجیک خوف و ب قدید اولدلر دخی سلیمان دن اجازت دلدلر که جنگ اولد
یو طرقت سلیمان حضرت جن لشکر نه مقابل انان دخی لشکر ی کار ی کن کور یو جیره
و مرتبه آلوب طور ناکاه ان کور دلر ی بردهده منتقل ناک بلمه کور یو اجوب کلر سلیمان انکه
کورت کت جیمی حرکتن شبیه لکده مثله بزه اولکونر تاحق که نامه سبکنا بردهده
کوندر یقینکم اولدهده کلر ی هواند اندی سلیمان سر بدنات مرکنا وزر نه قوند ی
مرکن دن دخی بر و وزر انوب صاع قنادا خضر علی ک ی یو قور قلد و ب و صولت فای
تجاهه الیاس بی یو دخیوب یوز سور ب تخت کار نه و ب تخت با اولدی دخی قنایله
نامه سلیمان نظر نه قوب جتن قن کپو و ب دخی پزان اولب اجوب کنه کدتی کلر ی
یو و ب سلیمان ناک یکانا بادر اولدی سلیمان حضرت نامنن موب کور یو نظر
قلا ی کور دکونه نامه نک اولندن ممرکند و ممرکی دکل نقش خام یوکی الله لطف بهاد
پس سلیمان نامه نقان حکم الله و ری حکم نامه یو اجوب اولدی نامه نظم
نویله یوش نامه سندن اول حکم نامرزل الله عزوجل
مراد یه راس و یج و اولم
قلا ی کور انوب و یعل جان
که کالک کتر یقصر قلور
شده اولد مرکب سلیمان بیگ
نس و وجهه ادره من کاسک
دیجه بزه سلیمان اولمش
نویله یوش نامه سندن اول حکم
مراد یه راس و یج و اولم
قلا ی کور انوب و یعل جان
که کالک کتر یقصر قلور
شده اولد مرکب سلیمان بیگ
نس و وجهه ادره من کاسک
دیجه بزه سلیمان اولمش

[illegible]

بلیست خندان مرادی بولدق
 که مرادی یوز سر خدمت قلم
 خوش ضیافت الیوی غرت قلم
 اوسمیلک یوز شام کرور
 خنده او لکنی که یوز سرور
 تندر ساه دلاش جافز
 قوتیلده لطف ایلدی اوله پناه
 بغضام ده یزنسور یوز
 کورک انک دیرنه وای کز
 سوز مطول اولسون اولور
 خذمکرت یوز برآمد مواد
 سجدی سلطان ایلدی ایتیمیار
 لطف اودین قازیکر کمال
 خذمک یوز سرور بید اعیام
 خذمک یوز سرور بید اعیام
 خوش ضیافت الیوی غرت قلم
 بولله دیوی نامن اشتیاق
 ویرسلوت مصطفای هم سلام
 حکیم قوتیلده فیثاغورس
 یوز حیدرکی نامه سندن
 سلیمان این داود یوز بکر ایلدی
 دعوتنه ویرغ و حیدر ایلدی
 ووب لغتانی حکمجه و دور
 سلطانین اوله مشورت فلادی
 جهمی
 اوله حیدر ایلدی و دیوب
 حضرت سلیمان منع ائد لر جنات
 اتمک بل بغل ایلر
 هاکه لغتانی حکمجه فیثاغورس
 یوز حیدرک سرن مطلع اولدی
 یوز زات
 باش صلاکی ائلد ووب
 سلیمان حضرتنه ایلدی
 یابی الله یوز مقابل و معاض
 لورن سلیمان مودک مدکی
 حکم قوتیلده یازر علیه یوز
 مطلع اولدر مبارک
 کواکه غم یزغون سر بکر
 صاحبی حضرت توکه
 جو قورن مشتاق دزد
 خذمک یوز سرور مکه
 اشتیاق ولدر مکرک
 بل امرایت تحدی یوز
 اذر سون
 شکردی یوز قدر دعوت
 اولن یوز و مقراض
 واجب درد دی
 سلیمان لغتانی سون
 لوب موته کوردی
 ائزد سلیمان
 حضرت موکل یازد
 بیور دی
 دیال تحت سلیمان
 یوز ندر اذر دی تحت
 یوز ندر انک سر بر سلیمان
 ندر سرور سلطانین
 شکردی

اكانوكانه بستر كرا چا ناسته كوياب اسكه موصوب لوبن كا هه كره دي ديوب ب بن دن طوب طقوونون
طضان طر بطن دن مور كزين الله الوب فضا و قد بكي ب بن دن طوب قرا اود و كشي اين ايشان
باشنه اورب دي تات جيه و جوشن قوب ضربه غنه ساليق فاحال في غيب اكبر
فقال شكلي خي سر لبه صوب نهل نيب طاغ اوسته طاغ جوش كيه اود بع مقذار ك
پهلوان لروا نجه جنت اتين كوتيه باش دن اياغه اهن يون اوب كيش قاقوب و خش ستر
گندي ل اسكه طوف و غم از دل بر طوف دن رسم فتمن د خ
يكدم دريت توشه فان اچي بهادر لريده كي دن اسكه چقب خيمه
و حركه قو نمع استايحه اسكه امين لري كوياب اجا نسته با جون ليو كركم ديوب
نوغا اندي لوب دن اوتوقا كچه لري قاجوب اولر دن ريو و در رسم د خ
پهلوان لريده جمع جنت اتين كي دن چقب انت اوانته نيب اسكه كازنده عي
مندان اجنده الاي بغلوب طوب در اولر اولر كلان بيل بغداد كي لوبكاه بگيدن
قاروب فان لوبين بره و در كي لوبان قورلاني جانا اعظمه قري واروب شكاي
دي لوبان در رسم د استان دن اوسته غافل دارم و در وصف حال ب حكايت
اندي لوبجاب اعظم اخذب پهلوان لوبن فاشنه جمع اوب دي بيل بغداد
اوله بلكدم دردت دلا و در سرور الله علم جلوب طبل و دهل جالوب اسكيه
استوب الاي بغلوب درسمه قريو طوب ميمه و ميسن و قلب و جناح
الاسته قلدي بو طرف دن رسم د خ جباب اعظمه مقابل و دلفين كه كور دي
امرا دي سكه نه موساي اولر تابوت دهنما كي دن چقب علما باشلر كي
وزر كور دي لروا قلد ادم اخمچي دي ب كيش كلايت بغيار لروا و نه صلوات و ديوب
الله اكبر و كور در رسم د استان نظر ر ب توب درمع الفصيح طره دن لوب لوبن لوب
افق د لوسو كروا و قلوب دهل جالوب لوب اك لشكر برسي في قري جيه و جوشن اهي

آنکس شعله سبزه لاله را برین موج ارب و بر دی ستایا عطر درستم چسبید
 از غنوب نوزده بگذرد فاقی بانه دی بهلوان در اندی نوبت نول سیم چیه
 اوغلی رستم چو کزی که قورما یوب تلک کلوب تکا قبال اولدی سیز روکزه ده برطوت بن یونک
 یوب با نالوز جهر بن طاعبد باشین گشای کورق قلع برجه امام عری با ساین
 الب صیام دیوب لاف ارب بسل سورج جله و برکت استایجه جوب و غلام و در کز
 اول قلعه دلا دوری قورما یوب منع ایدوب ایند لاله ای بهلوان جهان خال
 اوله که یولان دچر رستم نعمت دد بدی باش او وارنت دین یوز دلفر اسباب کمال
 ایچه یوز بیل جهر بن قریب دونان یوز دد و یوسبیل باشین کوب دد کیکاش
 این خلاص ایدوب دد و جبه سرکن بهلوان باشین کوب فایز ده و کب در شعیب
 اوشنیکه کریب کوب کوز سکا کوب دد یونک جهری ز دد دیوب سورخه قریب
 اودر یونک بقعه **نظم** قائله اول یوکیند کیم یاده که یوکله شاه اولدب قشعباد
 اولعبن کاکا قبال قل حذر اند دهمه قشودا درسونی **نظم** قشودا قشعباد
 اعظم قشله دلا دوری سوزین گشتی جله دد کما یوسله امرا ندی کلوب کالعه
 امام ایدی مقدم الزار بند بیل پای هنری نام بر یغادر و از نزار قریب یولاده غرق
 اربو طریقه خنه سباین برغ قشوناب سلب اسباب این اهن دوشنه خالوب بر خاند
 ایند برنت سکا اوب ان میانه سورج جولان ارب قول صالوب رستم دلا دوری
 ارب قلدی سعود سباین ان میانه سورج بر معنبر رخ باغی اوده جوهری
 اند سوره قلاب بیل پای هنری سکو صوندی اول دچی سمالوب صودی بیلای
 اار ارب سکو حال قلدی سعود سباین صالوب منع قلدی اخر نه بد اول بر یوار
 او بدی چله قشیدی لر عاقبت بیلای هنری سعود قلغان کوشنده غلیوب خنبد
 اربو چال و بر یوب باشین کسکی سکوب دد جولان اندی جبال اعظم کوب تمهقا

الباقية اوجها و هندی رستم غصه کلوب قادی رستم غضب کورب بود لا و در خوش
 سورب بود که ز کلبانی باش اورد و صوب پیل کب پیل یاه اهر پوب پیا باکو ز حواله قادی
 قلغان قرق و برپ صودی اذ کو پنه سکو سوندي بیلنا لکچیه با جلوب سکو دین کسجه
 کور فایب تیغ اچیر بلبلی هندی غافنده ابله جالیدی که نا یرخانه سنه دت اکی یوله
 جیاد اعظم افر کورب قایوب دلا و کب میانه کتبه قیاد هندی انقبش ایش قو و فایله
 قهر یا غی صلا بیلله فیل شکوی میانه صالوب و جیور انقبش الب بطمان کزین اینه
 الوب کبود لا و ده مقابل کلوب کز حواله قادی کوبس قرقو طودی دی کز ضرب
 اول اینه چینی قلغان یوغرب کوقولن قنار شایب انث و زرنه و ضرب ضرب ا قایسه
 دو قنب جهان کچکون قرا اوب انث یوبنن قوقجیل میلان دن جقبه الایه قادی
 قادی و پیلن اچ کورب کزدن میانه سورب دی یو برش بوی بطمان بودا کزین اینه
 الوب یورن قلوب قیاد هندی قرق و برش و ادب کز حواله قیاد قیاد هندی کورب
 بطمان ایدوکی بلوب قو و قامن نقیب اندی دی کز کز حواله مقابل طودی کز کز حواله
 اول چیدی دند کب یو ده مار و خان شایب قیدی بیل دلو بلاه قادی و پیلنت ضربی
 صودی قارون اچ کورب کزنی پنه قادی و ادب قو قو قیاز و سنه کورب لاست دریت
 ابله ضرب ا و رده که قیاد هندی سپر صالوب کز سپر طوقوب دست قوت
 پایلا و اویوب کز و ایزدن باشن فاجر کز کز ضرب سکون طوقوب هانم خرو غاش
 ادب تنی بدن بقوی جان و نیندن چیدی **نظم** جان و برپ قیاد هندی اوزان
 شاد ا و نورم اچ کورب جان قایب جیاد اعظم اوده سپر جکه کند و کیکره اودی هوس
 دکله ایدی نورده قصه سن خرچ اودان اهر کلت یا حسن لیت مجلس اجزا و لای یوزان
 داستان تمیلان ایشتن هان هر سوز معنی و او کله نام دخله تمیل دسای جهمار
 دکل سندن کلاه دیام **نظم** طوت سوزی و ادب سندن عقل

فایانده تان اولور ماکن نال
اولر بیو جسم اوله اهل جنگل
عسکری و رحمت خدای قیچان
بعلان جباب اعظم حاصل
روح دستم نفس اکر چکر قبله
جمل و نفیوت مکنی ابر قله
من غلوب ایده سن ابر غزلار
نفس اولر خودی اولور زون
وهر باضت کونیا آله بیست
طرد باضت ایله دهر پاک دین
روحنا زلیکات اذلات اولد
درباره جلال افسر
خلات اک کونیا دهر بری عقل
چون غیابت اوردی اوله انا
طریق ایزم عیون دکر
مطلب قبله شعله اوردی تاب
کر جلادن بولا وضر زفات
فاتحه اید ایدر بهر نفس
مصطفات نور حق االه
وهر صلوات سن چان مصفا
اگه بلغر دل خه یارب یار دایره
طونالکست برهم ودریدی یاز
لهله ختک روح دکر بشک درخ نظر
نری سکه هیز روحانی جاده

تخلوی نشیب ابدال در دست
دکله ابدی بوسلمان نام دان
جبل اوله طوق فوق ادرق
و بر صلوات جان و دلان حاکم
نعمان حکیم فخره و کتاب ذوق و ادب با شوق
و اوله طوق یونانی فخره سکیان مصدق و شمعان
حق اول و وجهه صبح حکایت ابدال سه رسم
نعمان قلعه هفتین اکرده جبره غبار ده ادا
جبار اعظمه مقابل و لب طومر غده قان و پیل تن جبار
ن جانب سلمان حضرت کدیر که فیما غوبت توعدی چونکه سلمان
افت ابدی طعام لکون لری و سبیل قالقدی اذن سک
ابدی و چا و شراغین ان القش لکه سولیدی بعد ان طعام فینا
چله و جرجیس فیلسوفه و رجاء ناهله و اطمانطیس حلیه
طوس حلیه و اطیس کاهنه وار و بل چله اربع اوزره
رجحمت امین فبع لسانه بلع زبان برله فصاحت
م و ولنته دعا و ایام رفعت شالوب دی عطا فیه ملاک
عرب نه دها دی کورب قلعه مفتاحین سلمان نظر نه دره قریب
مکره هدها دن غریبه سندن چمبر بن حاقیل بکدر نجی
دلم پیش کش لرجدی لرته اوله برق نزل صدوق
درت خادم هدی کور رابله جلاله لکه ان غایت بهند
و اذن سک و جیور عجوب مرغوب مطلوب بی معیور

خوب حسن اچند یوسف ابن یعقوب ملک منظر پری چهره که رخسار طعن بدو ماله
همین یوز لرین کور سرچهره اور پنهان دهان دهر سر پری و شانی وادی پیش بکسره
التون صرا حبل و جلاده هله متهم ویش با طیار کورد لر دی ان پری پیش کش
جلای بعد دان و جیون دخی با پنهان دخت قرق اختر در می محبوب لیر
چکدی که هر پری حور زمان یوز کشنی انیایان قات سر و دان صلا چسندیل
خالی قلقل هر پری انده چنک و بر بط شفتا و غود ساندو لر واد و کلما بلای کوبیده لیر
لوس میوفیده کامل و خواننده و بعضی دخی قاص السند چاد باره که قریب التوند
دین ویش اور لری و تر و الماس واذن صکریلک فوجی تو لور سلان کوسلو فیل
نملو الماکو لر انکم مغالوب وینای کردن صغری الو عبیدی عربی وده بل چلیده هر پری
ویش غود و غنیر و صندل و کافور و عبیر و صندل و زعفران و بهار الایه
دانان صکره دیت یوز متع جو الواشه صفت دلال هیئت بادای ایمن ناخن نای
نک رکلای که انده سیل و یونده طوخی و محلا ده بیلی چلاردی نچلای که
پری ویش صنا سیکه او چلاردی رعد هریق دن فیم وادان کدن بنز چلاردی
وادن صکره بیک هندو فوجی صا جلی اغو نلوا اغو بغلوا سو دی کوالر چلاریه
هر پریل انده نرقاش لری انواع انواع التون انادار الوقوع ذر بفت کمال و ذیغیر
و اطلس لردی وادن صکن عظایقه شهیدن و لولردی چکلای سلیمان
نظر بنده براد و ام و دلبسته دعا تلویع القش وده لرحالو الحاجه التوند
گوش اعل و جلاده مختلف طاش قولا قرا ویش پیش کش چکدی ل و سلیمان
حضرتن مدخل و دای ل وادن صکره فینا غورس نوحیدی دخی قریل لعلای
جوهر دن بر خرقه سلیمان نظر بنده قویب انیدی که زایق الله بعدد یوزده صکن
یوز ترکیب در که اوج بیکه وجود انوار اوج در ده اجلدن غریبست وادار وادن

54
بطمیوس حکیم التون قبلو بحمد بکتاب کوفرب سلما فی نظرد م قویب ایندیکه ما یجا الله یورسکنا
ادرس نپیدن یاد کاردن علم هندسه اچند مسطورده قدر خط یوق ی قصور دور
اند صکده اسطوناس حکیم قرالتون دن و زلیش بر ساعت کتور دیگه بالون سفی اچند
برسجد وضعد بنا اولش د زلیش بوسجکد برقیه سی وار یکسرم درت جنش و هر چنند
بر منادی سی وار ساعت کلدکه بر منی ساعتده اونی مناده بر علم دکاور اچی ساعتده اچی مناد
علم دکاور اچی ساعتده اچی منادی دکاور بو برقیه ایکسرم درت ساعتده یکسرم درت
علم یکسرم درت منادی دکاور و بو یجب یک ساعت یکسرم درده کرسه ک نام اولد یکسرم درت
مناده ن یکسرم درت علم یکدک و یی بدن اشق اپوب مرکزده وار یو حکیم ساعت ابتادان
بنه بلسله بر یحسان بر منی ساعتده اونی منادی بر علم چقر یکدکرا اولدی بو ترنوب اولدی
قیجه و کوندن یکسرم درت ساعت معلوم اولور و اذن صکده درت جی جیس حکیم
برالتون ایندیکه کلا یکه بر یوردی الماس دن بوالماس بو زنده قیجه ماه عنده اولسه اولدایده
برغزده بلوردی قیجه ای بدو اولدایده درت جی اولدی قیجه ای الله
اولد جی نقص اولدی ماحصل کیم بلوان ایجا و جهله عنده اولسه و وقت
بدو اولسه و هلال اولسه اولدایده معلوم اولودی و بنه بر جمعت درت جی یو اول
برالتون انجا بنشد حمت یوردی ایچنک کون طریسه اول صراالتون دایره اولق برکن
طوردی و هر قیجه کنش قیه فلکده کلسه اول صراالتون دایده درت جی ایچنل منور اولدیگه
تون بیجی شعله و بر دی قیجه کنش قیه فلکد خروبه غم ازم واد دینجه درت جی
ایند شماع و فروع نقصان یوردی جی حکیم کنش طوسه اولدایده درت شوق
یوردی درت قرالتون دینکده اولودی و اذن صکده طالع طرس قیلقور دن بر منی
مقدادی دایره کتور دیگه بو دایره نلک اچند استاد لوان اکی بر و چی هیله و دیگر
بلداری اشکاله نقش انش ل و طرف فلک و عرض کرس و لوح و قلم یوی فات ناف طالع لرین

وهر ناك طول و عرضي و عالم لري و دروي رميني و پري در پاي هفت
گوشي ري سكون اچنده يك و جيونو فرق دهرت جزيره نشا ايشل لاندن بحر
اچنده في باقي تاخلا و ملا في اصيل بره اشكال لري تصوير نقش لر و عجب دني بوكر
ربع سكون عالمك شهر لري و قلعه لري و جزيره لري و هر جزيره نك
خلق و طبيعتي مزاجي و اولاد و بنده بن غلالت شرا نك بانانك خاصيتي
و قهتي چر لاندنك نفعي و ضرر في بيان ايشل و رحله سندن و عجب هر شهر دت
هر شهره بمقدار ملد و هر شهرت هوايي دره در و چي يك و جيونو فرق
دوت جزيره نك طول و عرضي بيان اشدنك سكره بحر جزيره دن بحر جزيره
شله ادبي ناكيد و اولسه قدر ميل بمقدار گيدجت وار لور و بند و جزيره نك
در پاي اچنده في هلاک و اقامت اچون دكر اچنده نك كب پرده طاش وار دركه
ميرد و كيد و قايچي باده ك ملاح بان بلوب حاضر باش اوله و نيكله بت و جري شرت
عند و ميل بيل بيان ايد و اشدنك سكره بونديكم دوت در لوصفت مخلوقات
شكالي و جري يك بر امتك فعالحي نام تفصيل بره شرح ايش اولد
ليونوس حكم دني قبل الون دن برسي اچر دهرت چمن دن تركيب و ايش جام
بينش چكدي كه و چرا ملت و وضع و فغوري چبي بايه سكلده اخلاص تركيب
شله كه هر برسي هوا دن بر قير غلاب جذب ايد برسي هواي منافذ دن
بجذب ايد مصفا ياك سود دن ائ بوزدن صوف و بر باديه دني هوا دن شربت
جذب ايد لذتي بمن نالي و اذنه اماكه بايه نك برسي بوش و عجب دني بوكم
ول صوبيله شله بايه شرتله ببا و لن بايه لر نقد خرچ اولسه هر شرت
كسفر ما ذاك اكه كسفه قش مقابل قوب هوا ده ناظر اده و حجت بره
خرپ اوله و لكه بوش باديه دس سلمان عدم سؤال انديله بون دس اچر طوكله

اود علم الله دیت دد و دخی ولا حیطون بنی بنی علمه اذ ما شاء ددی باسلما انت
بنا انسان علمک نهایتی بلر دت علمای جدل ادب معارضه فلان جاهلین توبیح
البلت انسانا نالت طاقه بقا و فی نسله دد اغیا علمای سندن علمایه سوال ایدر سکنولو
علمه واجب ندر لری ترک ایدر اول نسله لدن جت ایتزر اول نسله لدن ده فکر
قبض لری با لقمان حکیم بکل کم هیچ بر علم یوق دد اذ اهل الاسنده اول علم ده مناعه
طرد دد و اختلاف طرد دد اول سبب دن علمای و ناسنده عالمک حد و ننده و ندمنده اختلاف
داد و دد اول نسل قدیمده و حد و ننده اختلاف ایدر لری طایفه دد بر طایفه سی فلاسفه دد
بر طایفه سی اهل شیخ دد و انبیا و ملا یکه کفی محدث لرد اعتقا لری بونک اوزر دد
خا و نده و غنه هیچ شت ایتزر اما فلاسفه عالم قدیم دد دیو شت ایدر لری انبیا ددی شت لری
طرد دد ایتزر لری اعتقا لری یوق ددی یزی انلسر یقی اولی دن سا فخل اول
سوله دد انلسر یقی شول اولی یزی لری کیدد که بعض نیرک بعض امله و بعض جاهل اول
اولی یزی لری بر علم انا لری و ددی بر کون انا لری خزینه سینه کرب نظر ایدر لری
انده جوق حلوا یولی لری اول حلوا لری لذتده و شکله و رنگ دد برین مخالف ایدر لری
یو عیایب که یو عیایب شکله یولی لری یو عیایب که ایدر لری اول کم نیرک ایدر لری
لری کم ایدر لری بر صانع حکیم اشتهش دد سغه و امله اولی لری یولی لری ایدر لری اول
حلوا لری حکم دد دخی یولی لری دد دد ددی و نکلن نه دن ایدر لری دیو یکر
ایدر لری لری انلسر ددی بعض غیر نندن دد ددی یولی و بعض لری یولی یولی ددی
نه دن ددی و یغیه ایدر لری دیو یکر ایدر لری انلسر ددی نیرک یقی نیا ده اولی لری
تقل ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
ایدر لری اولی ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی یقی نیتدن سوال ایدر لری انلسر ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری

ما یوحکم دد دد بعض اولی لری قد ایش لری نوزی تصدیق ایدر لری و بعض لری عیایب
لری کلاسی لری کوی کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور
دیو اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور
نن ایدر لری ایدر لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور
بعض لری تصدیق ایدر لری و بعض لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور
معاینه کور مایش لری و عقلیه بلماش لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
تصدیق و بعض لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور اولی لری کور
ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
وضع ایدر لری اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
دخی قوی اولی و قوی لری صاغ اولی لری لری لری لری لری لری لری لری لری
کلاسی لری کور لری کور لری و عقلیه نوزی یو یولی اولی لری کور لری کور لری
اختلاف ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
عاقل قد ایش لری نوزی ایدر لری اولی لری ایدر لری اولی لری ایدر لری اولی لری
عقلیه حکم ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
جواب ایدر لری عمل اولی لری ایدر لری اولی لری ایدر لری اولی لری ایدر لری
سکان اولی ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
بلک دن انسان دد نوزی ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
هر بلک کور نوزی ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
و نیتدن ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری

و جان یغیه ایدر لری دیو یولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
ایدر لری دیو یولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اختلاف ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
سوال ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
فایل اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
صلوات الله علیهم ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
تعالی انبیا و بر یی دد نا کور خلق اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
نن لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
حکیم بکل که ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
ایلات یکت و مسئله دن سوال ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
بز وصف اندک لری فهم ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
علیهم السلام عالم بامر خلق دد اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
دک لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
خبر و بر دک لری ندر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
غیبه ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
هان خیال دد نیتدن قوت با صده یولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
بر لری فهم اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
بر نیتدن مشکلات اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
قیله سن یکت دد دنیا ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری

ام رده و اجرت طلبنده دخی ایدر لری دد ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
و عیو ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
نکتم ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
قصو یی دد ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
نیل فلسفه نظر ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
داخل و ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
یونک ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
بکل کور یی ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری
اولی لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری ایدر لری

ايدوب عذاب جهنم دن قلوب جسته اولشده يق در پس فلسفه دن مقصود برادر اما اختلا ف
اول مؤدي اولن طريقه در پس طبائع مختلفه و امراض سبب دن نول ميسك موضوعات
و ديا ناك سنان و شراب و غلات مختلف اولدي بتم اجسام عارض اولن امراض سببيله
اطيانك دني علاج لوي مختلفه و لود بولك و فلسفه نك ديا ناك سنان مختلف اولدغه
مكة الله طواف و عبادات طريقتيه و انوك شرط دن بكا توجه لولك مواضع اعتباريله مختلف
اولدق لوي دريا حكيم بلكل كه موجود اولك كسي كي در لود در بري كليه و بري جزيره در پس
اولكليات دائمة الوجود طابقا در در لود تر تپده اشرف در و اقتدن ابتدا قلوب ادينه
و نقصه رجوع ايدج در و دني باسليمان بلكل كرت درگاه ايشو موجودات جزيره دايما
فنا ده در در لود وجود نقص دن وجود ايدج مقيم در و دني خالدين اشرف حاله مرقدر
بالقوان حكيم بلكل كم انسان اوب جزيردن بر سببدر ايك جوده مركب در بري بوجد
جما في در و بري نفس در كه در و حاجي در پس جسك نقص حالي تا نطق دن ابتدا
ايدوب انسان اولب جله اولقلوه مقيم در و نفسك نقص حالي ساويع اولوب نشه
بلكل دن در بتم باري تعالى و الله اخرجكم من بطون اثما كم لا تعلمون شيئا
در و طم حالات فضائل قوت دن فعاله جقمق در اول فضائل انسان عالم دن باخ
اولق در يا خود فيلسوف حكيم اولق در بتم كه با دي تعالى بيودر و غنم مالم تعلمون
انتم ولا اباكم در دي در مالم انسان مالم تعلم در دي كونا با تبيين و دي با لقان
حكيم بلكل كه مرفعل مغتير در فعل حكيم دن لا بد اوبه عقل اك دلالت ايسر مرفاعيل
حكيمك فعلنده بر غرض ما اولق دن لا بد و الغرض من غاية يسبق اليها و هم النفس
و ابايغ الفاعل اليها قطع الفعل يعني غرض بوعايت ذكك نفسك و هم اك سبقت ايسر
و بجان فاعل اول غايت بيشه فعلش قطع ايد بوا فلا كك در و لاني در فعل مستفرد
پس انوك فاعل حكيم در و ايني در و اندر ماده بر غرض اولدر پس اك اول غرض بيشه

انوك سبيل اولدر كه تعاقب قطع البية تا كه فلات در و لا بندن طوره انسان بروجي سندن
طلوحي بالاد و كيو في سندن دني ايوي ابرشم در پس بجان اولك ما في دود وار
اولدس معلوم اولدكه چه ضعيف نعل يوندن اكرم ايش حال و بلاهين بودر كه حمت جم
اولدي حيتي دن نعل ايشم زرعك تجدي تمام اولين دانجق و بيش كوتر مكلت
بو كسندن غرض بيشي قجب و دانني جقد و غنندن صگره پش دن و دان دن حاصل اولان
فايده لود و حيو ان تمام اولق عيكي كا له بيشكدر و غايت ان دن نتائج حاصل اولق در
واولت خصا لري اولدر كه در پس غرض حيو ان دن اولق دن صكره اولدر اك
بجلمدن دن او كدن دان سحك اولدر ان سغعت و بلس و بيش دي كو بفر دن
او كدن اولدر ان فايده حاصل اولدر نفس انسانيت دني عاري حقيقه برله مورد
تمام اولدر و اخلاق بجه برله بوجد كامل اولدر جسندن مفادق ان كدن صكره
حيات ايد برله سغعت بولم و بجم برله سلاذ اولدر تمام و لك و بجه اولدر
سفل اولدر بتم انا رسد جسندن خلقت تمام اولدر حيات دن ايد برله منفع
اولدر نفسك كم دني اخلاي دن دن بلسك اولككي نفسك ولا دني در بتم
طلق جسندن ولا دني در نفعنا الله و اباكم بفضل و كره
چونكه فينا غرض توحيدي پس حكمت ايز سوز و بيش خوش
فلي بوزيت افرين و كي جهان ايد و اولدكامل و كلكم عالم و فاجان در عاي دلسم
علم ايد و ايد خاطر نه درج انوك عمر ايدن عله ايش خراج
اصيل برله حفظ فليش عياني كره قايق مشكلات هر صورتك حال ايد و اباك
بومني سنا ايدم عقلن فيلسوفان عاجز اولور قلند اوجيت اوجيور در ده قبله
موت ايدن غيره و بر شفا فلي احسن اكه بي حشره بار و دي خلعت اك و فولدن بجا
دكه ايدري قصه در بار جان و بر صلوات احمد انا شاد كا
داستان نام سواد

نعمان حكيم قوليجه سليمان حضرت عليه السلام عطا قيه شيد بده ديوان عظيم قوربه
بطليموس حكيمك و فينا غوربت توحيديله و جميع حكما و علما باه جمع اولب انورب
جاسندن هيئتن سوز ايدج ديكده اشكده و رستم تيمين دني جباب اعظميله تعاليل
اولب جنان ائده و سام سوار دني كيش جبرين ده انا كه بتم قصه ملام سوار اولغز اولب
داستان كلدي كه سوار سنا هني بدخشان ملك بورد سناي و كيش جبرين ملك لوي
قطاي و قزداش افاض خزن برله بلكري و برادر له سليمان حضرت نامر ياد
گو نر مشدي پس در كا ديه زال داستان دني حشم بولايي كشهله بدخشان ملك بهر زنا
و كيش جبرين ملك ديه نام سام سوار كه الوي كندلر بيه ايجم قوت كوجه كلوب
عطا قيه صنوبر بولدر خبر ادي كه سليمان بغاصد عليه السلام عطا قيه شيد نكش
چو جنگ و جدال فليش بطليموس حكيم نام كنه علم سينا برله سليمان ابن سلطان كوسرب
سليمان تانده كال ملن عرض ايدوب اذني سليمان موجود قوب علم سينا ده ما هرا و لدغي
وسينا قوتيله سليمان دار سلطنت كوسر كه قاد اولغين بلدرش ان دن سليمان حضرتني
عليه السلام دعوت فليش خدمت بوز سوبو بفايت ممت فليش زال داستان بوسور لوي
اشدب علمنه تحسين ايدري فليش عيبن اول كيه نيزال اخاق اولاد بدي علميله مال
عليه كنون سليمان كوسر بيلك با سنا ايد ايني خيال حكيم قوليجه زال داستان
بوسور لوي اشدب تحيت ايدب ان دن بده رخنه سواد اولب عطا قيه جابنه علم ايدوب
كذي لوي طرف دن سليمان بدي عليه السلام بوقت كوي سنده قارب قلوب او ترندي
انسان سلكري جليلر سهك سلكري و بولر نك كيري غولك راو كيك
عفا ديت دم كوت لوي ساع بلكلري بدي جانور فلكسري حيات حشرات بلكلري
ديوان سينا في احاطه قلوب طرش لوي و سيمد غله قوش لوي بوزنده فنا و فنا ده
و بر طوره لوي سليمان اولدر هواي فنا ده ساينان قوربه بر لوز و رور و ك

اون اكي يك عجبك ظاهر و ليش انبيا سليمانك صاغ طرفنده عراب لوهك بندن
در جيكه او تر لوي اولاد سيع و قيب الله تليل تحيد ايدب بيش بغير لوي
ار فاجنه صلوات كور لوي و دي بيل بدي بونيش بدي حكما و علما لغيا
حلييله و بطليموس حكيمك و فينا غوربت حكيمك و فيلسوف اكبر له و انبيا بركيه
انوريش لوي علم ايدان دن و علم ايدان دن جنت ايدر لوي اكليان مؤكل ايدان
نعا بيل ملك لوي قيسا قوريش جتي جمع سينا بيه خبر و بده با يني الله سلام
سوار زال داستان به غاه بدخشا في كيش جبرين ملك ديه كوندلر ش كاي بودر و بوب
مزه قلدري حضرت سليمان عليه السلام اشيدب شاه اولب سرور دن قهوس غا دك
كم ايدري كه عرب عربا بلكر به ايلان تولدن دلا و لدر به زال داستان ممتا چون قشو
كندلر اما كه خلق عالم بطليموس حكيمك و فينا غوربت توحيدي تحيت قلوب ايدلر
با يني الله زال داستان اولب بيلان سينا بيلن كلوي حضرت كنده ندن معلوم اولدي
بز ماله علم عيكن ايدركن در كا هدن جاسوس كلدي و ايش و جند كيه ظاهر اولدي
و دي بوي دن كيه كلوب كور بدي اك كه حضرت جيل انا كه دني بركا كور بكا حل كدن
و انا كه سوز لوي مقام عزت دار لايحه انلر دني كلن با الله اعظيم بونكشتر
حل ايله علمونه ايرما دي بوب سوال ايدجه سليمان بجا بر علم عراب و بر ب ايدري
يا بطليموس حكيم بولك اصيل بودر كه سينا اكه دنيا بلكري هر بيه حق تعالى بر مجت
و بدي سليمان كيش كه انور دني بزدن اون سكر بيل عاي كور و ريش هر لاده خا دن
اولدس افرانته خبر و بر ريش و لكن سليمان دني اولش كه حق تعالى اك مردي
فات فاف قله سندن ايشه جام كني ناك كوندلرش ايلم اول جام جهان نا نظرنده طويش
مغادر شادق اول سنده بر و جسر بود سنده هر نه ظاهر و لدر سمس اول جام
جهان غا و كوندلرش و سليمان اولش كه اكها بفت دن انا كوريش في الجاه يا حكيم سوز

انده و بردي که ا قوب مطالعه قبله حکم د جي مکتوب الوب مضمونه مطلع اولب انتدیکه
 د بدي لغمان اي امير شهريار بويه د پتي نامه ده سلام سوار کم بنام نامه اول اسم الله
 برکتينه ما سوا اولور گوا ه فادرب اولکه خلقت ا تري عالمي عالم اچر دور د بد ا د عجب
 فاعل غنا حق بزوان باست حکيتله اولدي حلت داني مالان کم حقيقت ذات در عين وجود
 کم ملک حامد فلق قبولي بود بيلت سليمان در گنده بر غسل قدر بنده و ادا اولک هم قسل
 حکم اولون در بيهل الله ما بنياه اذن ارفع اولک عين خطا نامه بندن حضرت کار شهيد يار
 حکم کا چا کرد در موديله سال دولکده اي امري بر هند دشمنو کا بونتم فتح وظفر
 اول خل سالان سکتي فتح اشم هم بدخشان ملک بنده طونتم کيش عير بنه کلون اشدودم
 اچر د جي فتح قلدن بنده هم بيلت اديان داود اول اسير فاجوي عجم ترک اديان ع و سپر
 رستي ادي عجم کوندم اولون بن هر دم کونوب امرك سلت قصد اول هنده وار ب لکتر کم
 کم سلطان اوليه خنجر چکم د سگ عرقت قلام غايت عالم دشمنکلن بيهل الله انتقام
 اول بدخشان شاهي اي شه جهان فابوله کوندم عجم اکلر طمان ايش عرقت امير دا د جي هم
 در شه کوندم دشمن در پيش و کم اتر بکلر اولب خدمت قبله خدمت چالنه مبت سبيله
 بيلت کوندم الميري باکله هندو سنده وار مع پيش اول و پر اجازت آله من هنده وارم
 سرکين نگر و بر بولدن اسير هم اديان هنده وار طاعت کا عجم قدر طاني اعظم مکتبت
 شاهنک بيلت خيل محمود وار بولکزين بولک ادي مکتبت لشکر بنه بولک در حد و نيمسار
 ملک بنده د جي بايان هم قلدن پس اديان وارم انده کلاه شاه هندي کونوب مسند قبله
 طونجه مرا دينا حضرت باشن اولون اير بيهل الله اولون د و نيم بولک ايشو بولدن حق بولک
 کم بکا ايني طونامق عزت کلور هجت اکرم بن فولک ايني طونم ياد بيله ياد ادم جود عدم
 و بر اجازت ادي امير عير هندو سندي فتح ادم بولم بويه د بويه نامه ده سلام سوار
 اشرافش سور بنده کا سکا دکلاه ادي لال دستان قصد و پر صلاح د فتح ادي بدي بيهل الله

حکيم قول بنده سليمان بقا سبر عليه السلام سلام سوار نامه سندن
 بوخبر لري که ايشري ا رکتينه خنشين قلوب د جي دون سرور سلاطين لوه ايتدي
 باسرور سلاطين لري جهانه بغداد دلا و ر صاحب قلات سرور وار سر بنده سلام سوار
 بهلوان د که جذبي نريمان و کرمان د بويه ا رکتينه خنشين قلوب جمع سرور سلاطين لري
 د جي باش قالدرب ايتدي که باسليمان زمان جهان سلاطين بر د جي حضرتک بناني سليمان
 زمان و نوحو سلام سوار خيل بهلوان جهان کلاچکلد و نفعان حکيم مثالي طبيب حا ذ ف
 و نه علم سيميا ده فيضا عوربت نو حيدري ما ندي صاحب هند و زير لکه لايق صاحب
 وجود کلسرد د بويه و عا ايلياق سليمان حضرت عليه السلام امرا بيلدي شاه بدخشان
 بهر دنا شي و کيش عير بن مکتري قيطاي و افواهي الوب درگاه د دکن
 اچر و کلسرد لالرد د جي ديوان ساياي کورب سر بر اکتوده بوز پره سوار
 خنت يا اوب د جي سليمان د و نيم د عا قلوب بيش کيش لري بنه اول بدخشان
 شاهي بوز قلع چکلدي که سر بهاي يا عزت دناي دن و لعل بدخشان د که هر دند
 قيمت بدي اقليم خراي د کرد ي و عقيقه بيلت عجم بکتيز چکلدي که هر بيري سيمان
 سر و قلدن لاله خدا لاله اولون کشره لاي مقور لرد کور لري و انلرد عقيقه
 بيلت مغال چين خاص قولل چکلدي که هر بيري و شاي اير بيري خوب لري عجم لري
 مطلوب لري لاله بنده حيدر قاش لرد کور لري و انلرد ا د جي بوز قدر عير بن
 دود لره هر سبک ارناسنده اکثر صندوق هر صندوق اچنده نافه چين و صندوق
 کا فور عود و عنبر دي و هر دوه بر هدي عير بيري و انلرد عقيقه بوز طوباه
 با داي اهن ناخن خاص ناري ايت لري چکلدي که بوقنده خوشي ايشده سيل کير مديده عجم
 و بلمکده بلي کسر دي و اولک عقيقه بوز قات شيرت قدر لري چکلدي که هر بيلت
 بولکري جبه و جوشن تيج و تبر و سپر ادي بع ايقده اولک عقيقه ايش عير بن

مکتري قيطاسيله اقواس د جي سربده قرشي بوز سوار بخت يا اوب ايتدي لکه
 بادشاه جهان اي امير الانش و ليلان مبت اول خدا يکه مبارک جمالي کور بولک
 موئن و سليمان اولب امر که اطاعت قلوب چا کسرا و لدق د بويه اول د جي لعل
 و جواهر دن قيمت طاش دن خا تر فاش دن فولدن قراوش دن اولقدر عظيم بيش کشر
 چکلدي که سليمان حضرت افر بن قلوب اسخشان ا تري اذن اول ملک زمان حکم
 ادي بدخشان ملک بهر دنا شاه سرور و سلاطين لري بيهل الله طالع قولده خراسان
 شاهنک ايت يا بنده ا نوري و کيش عير بن ملک لري بهر دنا هک صق نجا ليله ا و تر
 چا شکر لري د جي خون سلياني کور د لري بيش ايني ملات ايشان مکتري نظيره
 انواع در لونعت لاله سفره لري چکرتب التون کيش سبيل قلوب و جيتلر
 و پري لري نظيره سم و ز بجر لري اچنه عود و عنبر کا فور يقب عجم ا بوب
 کور لره که غذاي د و طاني عصيل ا بوله لري و اذن سکده ا فاح ملات ملات الميوت
 الاعظم قري کز بوز بيلت جبر عا ندن قد طالع لرد بيلت لري
 چتر بکتور لري قشام لري اوشه کلوب اول بالقي لري ياره ليوب
 کلاه لرين اتر د هاله اولن لره قيمت قلوب و عير بن بغر سق لرين حياثه
 حشانه عجم ايتدي و اذن سکده داسر بکوتيله قري کز بوز بيلت
 جيتلر ايه هيات جکلسندن حيويات کور د لري دانه بيان قوش لره
 قيمت ايتدي و اذن بيلت جيتي د جي هندوستان جبر بيهل الله عود و صندوق
 کا فور ستنک نفعان کور د لري التون کيش عجم لري اچنده يقب ا ر فاح
 جنبي جمع ا بوب نظيره قود لري و اذن بيلت جيتي د جي جبر سندن عير بن
 کور د لري بعد اکتوده قوب اهرمن لري نظيره ايتدي و بيلت جيتي د جي طولي لري
 ا چون مصر بکتور عير بن ايتدي بکتور بکتور طوطيله عجم ايتدي

واذن سکده مطيع سليمان دن اذن بيلت صفر اذن بيلت دوه بوز بيلت قوب
 کور ب بريتجي طر ي قوش لره و سنامه و حياثه نانت جشن ايتدي بکتور که ايش و جن و حش
 طير مور ما وچر د ده و پنده جيسنه مناسبت کور د ر ق جشن بولدر و اذن
 سکده سليمان بني نظيره نفقوري چيني اچنده انا د اعا يي کافي ادي هر قهره سخي
 سفره عليلد و وشيب نظيره قود لري اذن حضرت سليمان عليه السلام البشه
 ادي قري ايتدي انا د اعا يي کله فاق قلوب بيسم الله د بويه اعينه القده بولکا و شل
 چا شرب خون سليمان صلا و پر لري ايشان مکتري بيري بخت لره قول صونوب
 بکا بوز طو ندي لري و جيتلر سر هکتري محمد لره ديان جولا تر ا نما اچوب کور
 طو ندي لري انواع عجم درن غذاي د و طاني عصيل اوي لري و ايشان جنس انواع
 نعمت بوب نقش غذا و پرمين عجيل طو ندي و اذن سکده حياثه نانت سلاع بجه
 ا و ر بيلت لري بوب بر نغا بشلدر و بريتجي قوش لري فاق قلوب ا لري ديمکه
 بشلدر و حيويات بيان ا طيار جنس دانه لري ديمکه و نقشه غذا و پرمين بشلدر
 و طولي بکتور لره لرين بشر صفت اللدنه اوب لب محبوب لرين اوب طعنا بلبل
 شيرين کوياک بعد القعام شيرين لمانيله و کلاه بشلدر و زلاب کس ز بوز
 قريه بيله تيشوب بغر سق بوب و بنشوب دعا د بيهل الله ايتدي اکتوده اچي
 بريتکم دشته لره و کلوب نصيب لرونصين بو طعنا بشلدر اول بدي بشلر بيل و رنکر
 اول معاده اغز لوجهم ادي کوز لري اتر د هاله د جي اچين اچوب اول طالع کيب
 بالي لرد کلاه لرين بو طعنا بشلدر انا شول جندن جقان بيلان که اسم شاهمان
 در حيويات بيان قوش لري ديس جندن سور يقي طاو س بر لره بويه کلوب
 بوب اچوب شمع حقه مشغول اولدي لري لکه انلرد طعام ملک صفت تسبيح
 لري بدي دکر حقه مشغول اولدي لري **نظم** بيلت بريت کلاه داره اولان

فهمند و دردی خدایان ایشان بعد از آن دلدود بجهت کفر فدا لرین و بر صلوات شادمان
نشد حکم فوینچه چون سلیمان بن یزیدی و اجلیدی صف دن سفرد لر کورت لب
 جتی لر او کندن بچر لر الوب بچر لر دندن دعا قلوب اندن موکل باد امر اندی
 باد صرصر سدی برک خار و خاشاک منبذله بین و قوش لر نفقه سندن ارتن جوایات
 بر جی و طریجی خاوند لر بدو کش دن و لاش دن بیا ده فضله و حشر دن حیات دن
 بقیه فلان نش باش جی سلوب سپهر بک الدب الوب بچر عتانه دکدی و اندن و عد
 قلکه اسرا و لدی حکم سبطی امر سلیمان بن بره بولت لر کول یوزنه اندر لر کیم
 بنش و فرسخ مقدار بی ری که عسکر سلیمان احاطه غشدری بک بر انت طوفندگی
 بغور لر یاغب برک جفر لر طوب و خوش دن طیردن مور ماد دن جدر نده بر نه
 دن بر حله صویرا و لادن اول یغن بغور صوبندن صولندر فتنه اجوب
 فاندلر بر یوزین بغور دخی بغب یوزی بصدر ب نناک اد بخه سلیمان علیه السلام
 موکل باد صلیا حکم انوی بنیم بن اسد مکه بشلدی نش اسدی دیوان اچر چون باد نیم
 ارمه یای بودی اندن هر سیم اسد و خج و بر و بن جان حیات شکر ادردی کورین خلق ولیم
در بیان نام قبیله اندن حنفی حکم فوینچه چونکه بغت بشلدی دعا دلدی باد صرصر لر شلق
سلیمان عم بنام سواد ادب خاد و خاشاک سپهری واد بر نیشان سقا بق خد متق
 بر نه کنور دخی عسکر سلیمان طوری جی حمله صوبوب خاکی نناک ادب هوا لک عفو نان
 اگر کور دخی اندن سلیمان بغا مسد علیه السلام امر اندی اصف بن برخیا بر بدن طوری
 بدخشان شاه به کیش جدرین مکتبی کور دکری پیش کش لر لعل و جواهر
 طاش لر لک و قول قش و لر لری و ده قش یوکلر پاه فاش لر لری جمع انور لست
 بچر ده انشان مکتب سندن دیو عفریت سر بهکسرت جش ادب و سقا دلو مقدار کوره اند
 شویکه حکمای و علایه و زلیله اسرایه مقصود بخه جشش اندی لر هیچ بر جتن سلیمان

بولت فدی اندن زال دستان خلعت خاص کبود و بدخشان و کیش جدرین مکتب
 خلعت و تاج و کسر عطا قلوب اول قدر جشش اندی که هدر بری غنی اولد لدر
 اندن اصف بن برخیا بر حکم اندی بر نامه بد پناه هندو سدی فتح ایده سرکش فرب مطبوعه
 انان و یرده اد بنان داود دخی اندر کور و سکنور و بر دخی افر خبدری نال دستان اصر
 که سام سواره بن دن سلام قلوب دپ سکه هنده سنده لشکر چکوب وارسون بن دخی انشاهاته
 قش میا که داد و دم مصر دن کیه و مکه الله دن بر سبیل کوه بلور واد بعد اندن خدا بود
 هندستان مکتب هادب ادم صیف فیدر فی زیارت زیارت خلایق استدم همان مقصودم اوله
 انده سام سواره یوشا ورا مکه هنده خادنه و لور سدر ادم بره بلر مکت اد بخه و لسوت
 دیوب سام سواره یا زین نام ادم ادم اصف و در بر سلیمان اندی و در بر سلیمان بنیغامیر
 دخی علیه السلام نام کورب ادر دن مهر خاچ و در بر کورب نال دستان صودی و اندن
 دخی اعلیم طریجی دگر بر خلعت خاصه اکنه بر کسریا فی بند بر کسریا کوا فی سام
 سواره کور دخی اندن زال دستان اول کلان ملک لر پنه بد لاش فودی وارک سام سوار
 خد مننده اولک هندستان فخری بپاه قیلت دیوب اسفالت و در بری کندر طبل و علم خیل
 حشم کجوب صمد یو اکر وید کندی لر عزم سام سوار اندلر اقاله انلر کرجلت
 دیوین سر هکسری بر اباغ اوره فالقبت ابدلر مکه الله بقی حضرت خود سلیمان
 زمان دد بفرای مکتب کوه کوه و بیک بر است ابرقه مامور سام سواره مبت
 اد بخه بر فاع دیو و جتن سر هکسرت حکم فیل اد پنا ی فتنه بر طرط العین اجنده بولر
 کولام نظر کوه بولام سام سوار منین و رادان کولام و کسر شلک هندو سدی
 فتح ایده بر حکم ایله هندو سنده پادشاه لرین قصه دله سر بپاه خدم و حشم بپاه طبل
 و علمیه بر دوطور و در زبیه کورلم فطر و کوه بولام برکا ر سام سواره مبت
 ادب اذی لا و جدرین کورلم کورلم کورلم دیوب بر بر شینا طین نیل بر بر ندی فنی سلیمان

سلیمان بغا م علیه السلام ایدیکه با جتیر سر هکسری بن ادینا ناک اد بخه جتن دکل بپی
 دکل امر الله بره اوم دن کور که قطب الاقطاب حکم ایدم یا خضر الیاسه سورم الهلک اید خله
 طرط العین اجنده ادینا ی کا طوبت کورده لر والا که سام سوار کوه پهلوان دد غزا جی
 فرام ددرین دن دلت اندی که او ان آبی سبط دلا و لر لری عرب عربا سرور لر سبیل
 بپاه بکسیرم ایله سولت انا و دکنده خرا سانه بدخشان و سندنو و کیش جدرین و کجیتا
 و هندوستان قلع و درین الهک و حدایت شرت کورن کا فسر لره جلا قلام قان لرین
 قاده پیره قاده بن غز فوین حاصل قلام اولغش شهید اولد غش سعید اولسوت
 موین و لب انا کورلن لر ایدم له سر کسرت جانن الوب افنا ایدم و دخی
 فرنا شکت ادینان داو دی اولد حودریش مقصود دخی اله کورلم شرف عالم کور
 انا بشر طرط العین بجهت بر دمر و یا خود ادینا ی اله کور مکه نه نهار شیا طین نیل
 عفا رب اصلند کورند بره بن تا کم بر مغلوب و غنیا و نه و شیا طین نیل غالب
 قوی اولب ابقا لدر کم بنا و لسا ق سام سوار ادی زلد لکسریا نه بچر دخی
 نادن بن داو دی اله کور ی بلور دخی نه خود هندو سنا فی فتح ادب مظفر اولور
 دیوب بکا اند و برش که بو خصوص ده جتن و بری دن دیو عفا رب دن سام سوار عقیقه
 کسیر کورند برهم الله صمد لیم تا کم سام سوار بنی اسرا لک اون آبی اسبابی خلدیه
 عرب و عربا بکسریا و سیستان دلا و لر لریه نالستان سرور لریه هندوستان
 کا فر لسنه قلع و درین قیله لر واد بنان داو دی دخی اله کور بجا نه جتا
 فلا لدر اول جهندن دکه من ادینا اد بخه کس کورند مدم و سام سواد ده
 یاد کورند مدم کرامت ادم ظاهرا و باخج و نکسرم غنا قلوب نوا ب
 بولا خج **نشد** بویه دیوب سر سلیمان او زانان میان اولدی ایدید و اوج
 دکله امدی نوب و در قش خوش صلوات و بر خا ماشا **در بیان کس کورن اهریانا**

مبیتان و حق سلیمان حکم فوینچه بجا نکه خدو زمین و زمان سلاطین و مارد
 و خن و طیر و این و اذراع جتن و جان شاه شاهان جهان بیی ظلم آسمان شه سلیمان
 علیه صلوات الله تعالی و سلامه سام سوار خنده بویه دیوب یوسف ایدک نشی
 شیا طین کور میب دیوین سر هکسرت کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 و لکن اول جنده سلیمان فرقتندن شد دلدلر اما چونکه مجلس سلیمان اول کور
 طان لری زاب دستان دخی بدخشان ملک بعد و رن خا به و کیش جدرین مکتبی
 قیاس و افلا صله خیل و حشم طبل و علم بره نامه سلیمان ابوب عزم
 سام سوار قلوب کندر کیش جدرین کجیتا جهد اندی لر بنم قضا نال جانب
جیتا سلطان الهی جیتا و سندن همدار کس کور دخی نه آبی بره جمع اولب
 قضا ادر عفریت و ججهت دیو کور ب طوری بر خلوت بره وادب و اندلر
 اندن سندن همدار یک دست بک بر اندین فضا این لکه فالر ب تا مه سندن بکس
 صرد ب طوطی تیرد کور کور ددب الهی جیتا ایدی سن بولر سن که سام سوار
 بر اوج الوی و شرفش دد با شوم بلا و مصیبت زبونین و شرفش دد با بوفیرت بر سر که
 غدی که حلاله سلیمانک سوزین اشد کندی سام سوار یی ججهت تعریف اندی انشای شیا طین
 نیلا و زره ترجیع قادی سام سوار ارا سنده هیچ پیره عذاب احتیاج کور شردی امدک
 اکر که سام سوار هندی و سندی لاجی اولر سر سرکشن قم قیله قلوب با قسما
 کند و فرمان بر قیاق اولر سر سلیمان پیره هیچ رغبت ایتا جلت دد نفوذ ناله که ادینا
 دخی اله کورده سلیمان اکا اول مزیی قیله که بخت عفت و زدن جفر با نه اوب
 بپاه اوره امدی بر دودره و یا مزب بری لر سلطان فین اتا سید و جتیلر ملت
 و حشا جتی غایت دد سدد اکا دخی هیچ لا با مزب اما و ننده فطنه عفریت
 و ججهت دیو و سکه جتی ملت سن الهی جتی سن بپاه ایتا قی ایدک نهان سلیمان دن زرد

نام سواره برایش یازنی قیش نوشی بنش ایدم نم شکله چکر کوشه سنی جنزله و دوشه سالم
 داو دادین داو دی سوغه یاد چیکه کوندلم و هندوستان مکنه دخی ابلیس لعین
 وار دباغ ویر چون اول قدر لشکر جمع اشون که نام سوار کا ظفر بولیب عاجز
 قلسون و سنبه دجی دخی ادینان داو و البکچک لاجرم دویچن چرسین چکر
 سلیمان و زرن کل جل دد آجه جنگ و جدال قلاچی ددرستم دخی جنزله دن جنزله
 دوشب سرکس دان اولاجی ددر اول زمان سلیمان قدر بریه **نظم**
 ایله دویچن بولیب کرینان اولاجی ددر اول زمان سلیمان قدر بریه
 اش دویچن بولیب کرینان اولاجی ددر اول زمان سلیمان قدر بریه
ادینان ابلیس لعین و حیل و مکر و تدبیر پشافت
 حکیم قولینه سمندون چقی بویه دجیت العیج حقیقی اولک سوزنه و یوب اغوا سن قولینه
 قوب سام سوار دوشن لخدون یوزموری بیهی دد دخی خطا بن عفریت خود سام سوار
 سوزنه یوسونین سمندونک اشیدب فرج اولب دخی اشیدب غایت شادلیق قلو
 ایدی که یار دیش چقی یای عیسی بر سوزن سولیدل که چام دن اوی ویر دل کوکیم
 استدل کلین خب ویر دل که سمندون هنزلیت دست کر بو تدبیرک ادر دخی اولمستق
 سلیمان دد کا هنده قدر و قیت بولمست نام سوار دخی بولمست که بولان در تیغ
 دن صاحب قارن در هندوستانی فتح اورد و دای دخی الة کور بزم اغوزی
 بنورد و اما که بو تدبیرک اصل ابلیس لعین طاعتی کولت تا که بزم بریول گوستم
 زیلا که سکر و حیل و فسادک سینی شیطان رجیم دد اول کا بیه به باش حاصل اولن
 بولمست بو تدبیرک ایدم آدم قفا سنده خنیز فرسن تونزب آتش ارب او بقدر
 الجبل باشیطان رجیم دد دعوت ایدل اولدیکه طرقة العین اچنده ابلیس بر بلیس
 حاضر اولدی هر سینه طوبی قلب عزت قلدی ایدی یتم دد یا تم سلیمان خدمتده حالک

ندوب بته صولم بولمست رجیم کورب سلیمان دن شکایت ایشا چن او زرن ترجیح قلدین
 حکایت ایدل دخی ایدک کیری لای تدبیرک بر سولیدل رجیم اشیدب شاد اولب
 ایدی یا سمندون هنزله کدست بلاست تدبیرک ایشا سن ای بیلست سزک اجا رنگناه
 من سنبه دجیت و دین بوخبر لری اکا و برین و جیتل کورب ادینان داو دی بولمست
 یا نته کورسون ای خوش کورب دویچن چرسین جمع ایدم مصر ددر نکسون مصر
 خلا به ویرسون سلیمان البده اشیدب او زرن و دخی دد اول وقت بولمست سلیمان سلیمان
 بلدرسون بولمست خاتین الدن الدسون تابع ختنی فلان دن پره صالدرسون سلیمان ای وینایه
 ویرب یا نته الوب تورسون بوزنیل ویرب سلیمان ای و لدرسون ویر دخی بولمست بولمست
 بر صور بیه جیزیره دن جیزیره دوشمک کلوب سام سواره بولمست یا دم ویر سینه
 ویر دخی هندوستان یاد شاهنه واد باغوا ویرمک کولت که عظیم لشکر جمع ایدم هندوستان
 بولان لری بر بزم کورب عظیم جنت ایلون سام سوار کون وایع جهای نلست
 ایلون کر که سام غالب دوشمست عفریت هر سینه کون دن بجه سن سامه هندستان
 مکنه یاد دد کور و ز سام سوار ای ویرا دد کور و دخی باغوا اولدیه بولمست ویر بیه
 سلیمان تختی کرا و جی سن دخی اولک فائده خاصا ویر سن زیلا که بن مقرب حضر کون
 ملاکله لرو لوی ایلر فلان دن اشیدبکه سلیمان خاتین بر جی لسه کولت بر جی کون سلیمان
 قلم کولت ایدم و لکه اول جی یا سن و لاسن یا سنبه دای ایدی و دد کورب قبله
 سین دد لوفناد **نظم** ویر دخی ابلیس بولمست باغوا تمام اشون چیتل و لای شاد کام
 نش سلیمان لای قلا و ز صندلر اولدیر بولمست ابلیس نام **نظم**
 حکیم قولینه ابلیس لعین بویه دجیت بولمست دخی نضر قلدی لکه بو تدبیرک
 او زرنده اول سنبه دجیت واد ب خب قبله و کدولمست دخی بولمست صفا لار
 و قیامت کونده مکر و کبیره دخی دیر لری بولمست قلوب بر بولمست کدی رجیم

دخی دمرکوب اوج کوه بلورینه چوب سنبه دجی تقش میز که کوه بلورین جایت شریفینه
 قلدی انبندیه مقم اولب و تور جهان سزایه بر تانه سلیمان دخی کفش دیر لری صوب
 حقیقی طوبی سمندون ایدم و یوب کوشن ادر دد اول ابلیس سزایه دد قنده بدون بلو
 یا لکن واد مغادر قلوب بولمست و یوب دد یا تن قنیه جمع ایدی نه خنای و سوا
 اهدنا جی دلیل ذیل کوم کت بوس ویر سار بر سینه سن فائده جمع ایدم ملاعین
 اکبر له و شیا طین اعظمه جعیت بولمست بولمست سلیمان قنیه سندن
 و ایدم بوی تدبیرک دد مکر لدر دن خبر ویر دخی خناس ایدی یا ابلیس بر بلیس ایدی
 صی و جی اف دن چقب خای الة الدن جهان سلیمان کله نیت خاتین الة الدن دد یا نه جفار
 قله دد یا خای آدم ایدن المغایر بر سین سلیمان قلدیه بویجه بیک بلدر دد کا چاکل
 دویچنی ایدم نته لری بر غوب حیل و مکر لری تلشور سن هر بر تدبیرک او کدک
 مکر تدبیرک او کدی واهی قلوی نیت خای سلیمان ایدم بیک بر است اسر بولمست
 دخی ویر دخی دویچنی خنیه ایا تن طور دخی بغور خدی سلیمان الدن خاتم المانی دلیس **نظم**
 بولمست سوزن لری کور کور کرم دلیس نه سلیمان قلدیه قای عقل قای قلاک باله
 تم دلیس خدی دهن شورش **دربان قنیه دستان** کوش هوش کاله طوب که ناسور
 سکه سندن خدی ایدم غیر خمیر **ماهی و لیل و نور کوید** بوجهان ملت عرب ددی الش
 جملان لغت سلیمان ما حصل چار قصه غلام ددر دد لیل
 چون سلیمان لغت جملان ما حصل هر که استرا و لسه اده و
 سنده در مهر ماه و نه فلاک نفس العیج ادر بیک بده کس عقل لقمان ایدم نقیصه ضرر
 عقلمه روح سلیمان یا لسه نفس اماره کا خدمت قبله عقل اولمست حضرت کاهنای
 سکنک فرید ویر و لاهیریل وای دیوه ویرک متل بچین اوله عقلمه ویک سکنک عین اوله
 بونن افضل بودر دخی مثل خاتم ایا نکه منای ما حصل لولک تخت سلیمان دد ویر

بردم اجرا غوب و شرف بچر قصدا ایدم که بویه شیطان دست قلدی که ایدم یا ندر
 تیغ و حیل ایدی دفع ایا ککل کرم کولمست که ایدی دفع ایا ککل ندر بوی چاکل یا ماه و سالک
 ویر یا نیت بیه دایم کو خال چون سلیمان نقش چاکل ایا ککل عقل و لاه ویر ایا ککل
 ما یوان کج بیه باطل حقیق ماسون کج دلا بیه حقیق بولمست دن ادب قطع امید
 عون بقیه ایدم و لاه ساکمزید طوط سوزن فر و سست ایدم کاه بخت کاه حق عزت و جلال
دربان مجلس خبر حقیقت اولدیر عزت و جلال لاهیریل بولمست بولمست
 چار غصه دن دد بید ایدم ویر عقل و نهم و جان کویا لاه بر سندن ددر ددی کج
 ویر دخی عقل و نهم و لاه ما حصل ایدم لری بخت ددر مجلس ایدم لری بخت ایدم لری بخت
 ایدی کویا بولمست کویا نول سوزن کای لای ایدم کویا نول طاس طعن ایدم تم کل
 بخت سوزن دد کله بولمست سوزن کدیم صدف بخت کیم جوهری تدن بولمست ایدم لری بخت
 سوزن کدیم ددی صدف ایدم بخت بخت بولمست بولمست بولمست بولمست بولمست
 باقیه دن بولمست بولمست بولمست بولمست بولمست بولمست بولمست بولمست
 منصف اولدن ویر مقصودن ایدم بخت دغا اکثریه قلب ایدم بخت و جلال جملان
 رحمت ایت فر و سیه لطیفه کل بولمست نام ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 سولیم محبوب رعنا و استانت سولیم قنیه لاه دیم مثل سولیم ایدم ایدم ایدم
 بر کولت ختم ایدم نطق بولمست او قنیه و کلان یا ز سن فاجیه یا ایدم ایدم ایدم
 ویر صلیح جان و دلان ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 و لاه هر کجی حیا ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 اول ما طالع دن ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 اوتن بیه کواغوری طلاق ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم
 ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم ایدم

[illegible]

سؤال: بلوب رجاء نه د يو د نـظـر صـلـوب ايتـري که اي سـوـکـل ابرار واي متصرف
اسلام عقل کونن ويا د جان دود دن اول بـيـنـار سـؤـله جواب پر منکمل حل بـا ه دجـلت
رجاء نه د هـد اول و ايليـه غايد با ش فالـورېـا بـنـکـم **نـظـر** نهـا د اولـم د هـله کـلـيـرې بـهـا
دېر سؤال سويله يودم کـلـانـم بـوـيله د يوب منظره ولرې غام وېر مـلـق مـصـطـفا بـهـا مـلـان
نـظـر حکيم کونن رجاء نه د يو بـيـله دجـلت اصفـن بـيـان اـنـغـويـلـيـا بـهـا مـيـرم سـؤـال
ادب ايتريکم حق سـجـانـه و تعـاـفـا مـجـل د کـلـد جـال و جـلـا لـيـاله مـلـا کـلـا نـيـله جـيـع اـنـر حـمـت
رحمان دين خالي د کـلـد بـو مـعـرـفـت لـرک اـجـيـل د نـه د رکه تـو حـيـد د اـتـه بـوـيـله سـتـغـفـا و اولـسـر
بـوـيـه مـعـاـف و حـقـايق سـوـيـلـر که دا و د بـا جـا ز د نـا شـعـر د جـد م اـنـغـويـل بـيـان مـيـر مـسـا لـيـنه
گـوـيـمـد د مـوـيـي بـا مـيـر مـنـده و جـي مـيـلـهـا اـسـلام بـو سـو ز يـو غـيـي و سـوـيـلـيـي د جـي مـيـر مـيـر
نـيـله کـا شـعـر لـر سـو ز يـو و حـالـيـي عـشـق مـو اـنـق اـسـم بـعـض سـو ز يـو شـهـر غـا فـيـکـيـر
يـس اول سـيـد ن ا و تـر کـيـا ا هـب عـقـولـت و نـعـو لـت نـظـر لـر د نـيـلـت
سـو ز لـر کـيـه ر هـت ا بـيـلـوب طـوـر د ي حـق سـوـيـله اولـيـه ا و لـيـه بـکـشـيـن ا لـر کـيـن سـو ز لـر نـه
ظـا هـر ا سـتـغـا ف د جـلـت اولـسـر بـکـلـه کـا هـر مـيـک اولـه و بـعـض با طـيـنه اعتـبا ا بـد جـلـت
اولـسـر ا سـتـغـا ف و ا جـب اولـو ر د لـر اول صـو فـيـون عـشـاق و بـر ن کـسـم سـو ز لـر بـهـا
ا د شـا د ا نـلـت و حـکـم ا نـلـت جـيـه جـا بـن اولـه و بـيـن شـکـيـي حـل ا بـيـله د يـو ب سـؤـال ا بـد جـلـت ر جـا فـا
نـه د جـو ا بـ و بـيـر ا ايتـريـکه با ا صـفـن بـيـر خـيـا صـنا د بـهـا د ا سـا طـيـن حـکـا تـو حـيـد ا تـد نـه لـر
سـوـيـلـيـي د و ر لـر و د جـي مـيـر جـيـه مـقـصـوـده ظـفـر بـو لـب طـوـر لـر د ي و شـول نـشـو لـر کـه
و مـو لـسـب د ي ا نـق تـصـغـيـه ا تـلـر نـيـلـه ا لـر کـيـن عـلـم لـر ي ا عـلـا د ي و ذ د ق لـر کـيـن
خـو ف ا جـلـا بـيـي و مـيـر ي حـقـلـت کـا لـا ت جـيـر نـک جـيـر ي سـيـک و قـر ب نـا فـا نـلـت
عـنـا فـيـسـيـد ي بـيـر ا بـيـله اولـسـر مـو جـد لـه تـحـد يـک تـيـنـد ا بـلـر نـو لـکـلـه کـا مـن
مـو جـد اولـا حـق سـلـو لـت ا پـد ه طـر يـق شـهـيـلـه و شـولـسـر کـسـه کـيـن مـجـلـم مـعـلـد اولـه هـد ا بـد ن ا ذـوب

هوا رب تابع اولب خصوصاً اشارت ايتري لمواضع حليات و تنبيه مواقع حيات و الميرت دليلي
توحيد ذات حق تعالى جل جلاله شوقند در كه بعضي رسول بجا مي آيد. منزل امان حجت ادمه
و حجت شينده و حجت اعلام ده و نوله و موله و دريود داده و موجود در كه سرچله حجت
حكم سبطي ايمز دافي قربان موجود در و الميرت نماينده بجا مي آيد و سناج كمال در
توحيد ذات ده شبه قويم باني انش اولد و بر دقيق فوت ايتوب عيان انش اولد بنسنا
بعضي ايتدي كه حق تعالى جل جلاله كند و كند و لك و خدا يفته تا تعقبن و پيد بتم كلام حديم
اجنده و قربان عظيم اجنده كوت **قوله تعالى** اخذنا اياه و الملائكة و اولوا ايم
قائماً بالعباسط لاله الهه اولدين ليكنكم اب الالذين علموا ان لا اله الا الله و اولدين
هركيم بني سورس بندي افي سورين و هر كيم بن سورس موت اولدله اولدورن و هر كيم موب
اولدله اولدورن ديت بنم اولدورن ديت بن و دني اصف بن برخيا اكب
سرور اولب بعضي موحدل و مشدي كه علاوه مندر اولد و هيت مكند تهود اول علم قائم
بانه بلور و اما كاك ايمان الله اهل منزل دي و بعضي علماء ايتري حقيقت بر نوكي صبح
اولدن هياكل عودات اولد و جيل ايلدي بن جميع و مركبات و صفات اول حقيقت دل
ظاهر اولدي و بعضي اهل الله در كيم حق تعالى قولند كه جاه تجلي ايلدي و لكن خلق
ايج كوردي در بعضي عقدين ايد لك حق دن خلقه واصل اوله معانيه انازه اولر
بولن علم عيان اولور و عين حق اولور و حق نشود اولور و نشود وجود اولر
و كلاي صمت اولور و حيايت موت اولر و جميع اغايات و عبارات منقطع اولور و بس
بولند فناء تام اولدي و بقا صبح اولدي باق يزل قائمي و بعضي سلطان العادين
و بهران الكرام ايتدي كه حق سنازه و تعالى جل جلاله انشا ي كند و عجب بديع عوام
انشا ي كوردي در سبب كوردي اما ك خاص سبب كوردي اسباب كوردي بر سبب ايتري
اسباب عبادت در مورتات و كلف بعضي حق اولدي ايتدي كه اهل توحيد اولدله هج

[illegible]

اَوَلِیْنِ دَر دَکَلِ اَیْمَانِ اَسْلَامِ دَیْجَنَه جَعَامَ نَه دَجَلَابَ وَرَبِّ اَسْمَدِلَه اِلَاصْفَن بِرِجْیَا بِلَتِ
بِلَتِ کَوْنِتَه اِیْنِ عَالَمِ جَلَّ جَلَالُ اَقَلِ بِرِجْوَمَ اِنْدَرِ تَدْرِی حَیْجَه قَابِلِ بِرِجْیَا تَسْبِی
اَوَلِیْ اَعْتِبَادِه اَوْعِ اَقَلِ دَر وَاغْلَه نَوَرِ بِرِیْکِی اَعْتِبَادِه اَعْبَ اَقَلِ دَر وَاغْلِی
تَسْبِی اَتَدْرِیْ اَعْتِبَادِه اَعْقَلِ اَقَلِ دَر وَکَاتِبِ اَوَلِیْ اَعْتِبَادِه اَقَلِ اَقَلِ دَر وَاوَحِ اَوَلِیْ
اَعْتِبَادِه اَوْعِ اَقَلِ بِرِیْ سَمَاعِدِ وَفَاحْتِلَافِ اَلْعِبَادِ اَقَلِ دَر اَنَوْنِ اَصْفَن بِرِجْیَا
سُؤَالِ اَدْبِ اَدْرِکَه اَعْمَایِ عَدَمِ دَر وَجُودَه کَوْنِیْ اَقَلِ دَر رِجَافَه نَه دَجَلَابَ وَرِیْ دِیْکَه
حَقِ تَعَالٰی جَلَّ جَلَالُ اَکِنْدَه نَلَتْ صِفَتِ کَلِمَه اَلْبُودِ اَلْاَوْقُودِ وَرِیْ دِکَه بِرِیْ دِیْکَه
یَوْقُودَ صَمَوْتِیْدَه وَنَبِیْ یَوْیْ دَر اَحَدِیْتِ دِه وَجُودِ دَر قَابِلِ اِهْدَمِ دَکَلَدَ وَاوَحِدِ
قَابِلِ غَیْبِیْ دَکَلَدَ عَالَمِ دَاخِلِ دَکَلَدَ وَاَمَامِ دَر غَاجِ دَکَلَدَ وَفِیْ عَالَمِ اَجِنْدَه
دَکَلِ طَائِفِیْ یَوْشِ قَالُوْدَ وَطَائِفِدِه دَکَلِ اِیْ یَوْشِ قَالُوْمَرِ اَجِنْدَه هَمِ طَائِفِدِه دَر غَیْبِ
دَکَلِ اِجْمَاعِ تَقْضِیْنِ اَوَلِیْ بِرِیْ شَرِیْطِ یَوْقُودَ وَاحِدِیْتِه وَفِیْ یَوْیْ دَر فَرَا بَیْتِدِه
ظَاهِرِ دَر بَاطِنِه وَطَائِفِ دَر ظَاهِرِه اَخْسَا وَبَیْتِدِه وَاقَلِ دَر اِیْچَرِیْتِدِه عَیْطُودِ
جَمِیْعِ اَشْیَاءِ عَمَلِیْ اَلْاَنْبِیَّ اَلْاَوَّلَاتِ وَبِیْکِی اَصْفَاتِ دَر اَظْهَرِ دَر جَمِیْعِ اَشْیَاءِ اَدْنِی
اَشْیَاءِ اَعْتِبَادِیْ اَهْلِ اَفْخَادِ جَمِیْعِ اَشْیَاءِ اَدْنِی حَقِیْقِیْ اَعْتِبَادِیْ اَهْلِ جَمِیْعِ تَعْبَاتِ صِفَاتِ تَبِیْنَتِ
اَسْوَاطِیْنَتِ وَنُظَاهِرِیْ عِلْمِیْنَتِ وَغَیْبِیْنَتِ اَعْمِلِ دَر وَنُورِ حُضْ دَر بِذَاتِه
وَمُنْظَمِ دَر اَعْنِیْمِه بُوَسُوْ نَسَرِ دَر مَرَدِ دَر کَلِمَه اَنْزَاعِ وَحَقَائِقِ اِتْجَاهِ
اِیْرَنَه وَعِلْمِ کَالِه اَدْنَادِ اَوَلْتَه اَللّٰه اَوَلِیْ اَهْلِ اَوَلِیْ اَوَلِیْ اَوَلِیْ اَوَلِیْ اَوَلِیْ
اَوَلِیْ دَر نَوِیْ حَقِیْقِیْ اَهْلِ وَجَدَانِ اَمْنَادِه وَصَالِ حَقِیْقِیْ بُولِ سَرِیْ سَرِیْ
وَحَدِ اَبِیْتِدِه بِقَاعِدِ اَلْفَاوِ اِیْمَانِ اَفْخَادِ حَصَصِ عَمْدِیْ دَر رِجْدِنِ اَحَدِیْتِ اَوَلْتِ
اَنْفَاعِ رِیْغِیْ نَوِیْ وَجِهِ اَلْاَکْمَالِ عَمَاءِ وَاصِلِیْنِ مِیْشَرِ اَهْلِ دِیْجَتِ بِرِیْ اَصْفَن بِرِجْیَا
سُؤَالِ قَلُوبِ اَسْمَدِلَه یَا رِجَعَامَ نَه دَهْدِ رِیْ بِرِیْ اَبِیْ اَبِیْ دَر بِکَا خَبَرِ وَرِیْ دِیْ

عند ذلك لم در حقیقه محمد زن عبادت در صحیح خبر و بر آنکس اور
شرف اولب و کجایان و دجلت رجاء له جذبات ایندیکه تربت بود که حکمت الاهیة
ایدی ظاهر اولدی کله اُمیده اُخرونه دقن و حقیقت عذیه اسم جامع الیه تبت
صوبت در صورت خا رقیه سیله عالمت صورین تربت ایدر دیکله سدا الله اکبر
و فی الاواد در عی اللسان دستنا فی البیان در برهان در مقامه سلطان در
عالیده و توصیفات دن اکرم در و تعویبات دن اعظم در حق تعالی عرض کوس اوت
اجون بر تدیک م اوت اذنی و صفاتی و سوره صورت و معبدیه قبله عالم و مظهر
هادی و حجاب و حان و پائنده در قوت فویدم طایف ملایم حکمیکه در حق تعالی
کوزنده در قوت فویدم بر پیشنده جمیع اطراف عالمی کوره و معبدیه در قوت
فویدم کجایان لایزالیدن عبادت دن و اشادات دن جلاله کنوسه کلدن سیله
دشیده و پورنده در قوت فویدم دنیات و اخرتک لطیفان بیده و دنده در قوت
فویدم کجری ابطال الیم عالمی انهاد ایده و حق تعالی فولنده در قوت فویدم
بر قبضه غایبه جیب کافزاسری غلالت الیم و ایاغنده در قوت فویدم بر قبضه عالمی
جبروتی و ملکوتی کوره ایدی جبروت سکزد در بری سوده المنها بری حضرت
قدس در بری جیب نورانیته در بری خاب الاواد در بری رفرف العباد
و بری سر قات و بری عدم حررف ترکیب در بری انهاء مقایق در بونل
عالم جبروت در مقام ملکوت اولدی سکزد در بری عرض بری کپی در بری
قلی بری لوح در بری ملا الیاد و بری سنواد و بری الواح در بری
افلام العباد در بونل عالم ملکوت در بونل جمیع انی ساعده کوره ذیل الله
کنزالذائق و در لفافیق اولسب فویدم جلای کشف ایدر محال ایده حق تعالی کند و نل
ذاتی و صفاتی و احاطی کوسرکه انی بکلت ایده حقیقت و جان اول مرانده ظاهر و له

نیکو گفت که آنکه سزای در وجود کس از عین عین وجود خدا نیکو متناهی است
اول در دست قاف تو سین در اعلا و نور عین دن اجلا و نور با نبات و ابلین در لره جان
و جان لره با نبات و ابلین جفا که کرد علیه السلام در دی رجاء نه دشت جفا
برضی و بیچند نه و ب اصف بن برخیا سؤال اید که یا رجاء نه هد
عالم بر بند و پا خود نه در دی رجاء نه دشت جفا و ب اید که عالم اید فیم و در
بر جفا بی بری و وفا بی داد و اتم جفا بی داد و لدی منعم اولو کیه بری
ایا بی داد و بری نطقا نفسا بند و وفا بی دادی منعم اولو کیه بری عیالی
برک صوا بی داد پس تعینات دد بر تعینات صفا بی داد و بری تعینات
اسامیه و بری تعینات علیه و بری تعینات وجودیه و بری تعینات وجودیه و
دد در بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و
وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و بری وجودیه و
نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر
و جبروت یونس نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر
عز نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر
عالم جبروت نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر نه نظر
نظری در د عالم الاهی حضرت و حد اینک نظری در وحدانیت حضرت
حدینک نظری در وحدت حدینک نظری در وحدت حدینک نظری در وحدت حدینک
شیر وجود حقت نظری در وجود حلقه بود که محسوس و کم معقول چون وجود
ناب ظاهر اولی وجود بشری اسکا بی کدی که قابل اید فایه و زوال بعضی
وجود ممکن فایه در اصله بلکه فایه با پند باقی در از لره امدی باقی متعلق در فایه
مذموم طرب دد از دین اید اصف بن برخیا اولک نه ایندن سؤال قلیدی که اولایه معنایه شبیه

كلام قوم و كتاب كريم زمان توحيد و قرآن مجيد اچند كود كه حق تعالى بوردن **قرآن**
تعالى الميقاتين للنجيين و للذين آمنوا و لم يجزئوا و الطيبات اللاتي ين و الطيبون اللاتي بات
 و بر بابت دن مراد دد دجك صلحا نهد جواب و بر بابتيكه با بته بر قانع حشني
 داد و بر يي بود كه خيانت دن مراد ديامر عورت لود و خيئون دن مراد دد مراد
 انر دد كه اول بزم عورت لري الا رتفع ايدلور بر وجه دجي بود كه خيانت دد
 مراد دنياد و از دود و خيئون دن مراد اهل دنياد بر وجه دجي بود كه خيانت
 مراد اهل نفوس دد كه مراد دود و عبت الله دن و خيئون دن مراد اهل دنياد كه لوكر
 دنيا بله مطهر اولو ايله اولس حبت الدنيا كا حواله اولش دد و نفسك صيغ دنياد
 بر وجهه دجي بود كه خيانت دن مراد دنياد و خيانت دن مراد اهل دنيا دد
 مستل لود و ا خيانتا له و الطيبات و الطيبون دن مراد اعمالا صلح دد و صالح انك
 بر وجهه طيبات دن مراد دستور عورت لود و الطيبين دن مراد صالحان
 اول مستوره عورت لره له تنفع ادرلور بر وجهه دجي طيبات دن مراد جنات دد
 طيبين دن مراد اهل جنت دد و الطيبات شول ننه لود كه خطوط نفسا دن دن جزا ده
 الطيبون دن مراد شوال ان لود كه خيانت دنيا بله لاذتته و خيبت سبائل شهوات مشغول اولماش
 حبت ماليله حبت الله دن مد و اولش لور دد ابري حجت تقوايي اولدو كه اسر نفع اولد و اهره دارم
 اولق و دد و نفسك تقوايي اولدو كه و صاف ذميه دن اخلاق خيبري انتقال الميه و فليك تقوايي
 اولدو كه عبت الله مشغول اوله غزاه اعتبار ايلميه و سركن تقوايي اولدو كه حق مشاهده
 غريقه دور و حجت تقوايي اولدو كه ماسوا له دن منقطع اولب حقه الا ابري اسرار الله
 ايان كوتوله معرفته اولور و عقل ايان عمليه اولور و اجسام ايان اعمال صالحه ايله
 اولور و نفسك ايان في حقيقه اولور و قلبك ايان في حقه اختماسه اولور و وحلت
 ايان مشاوهله اولور پس عاشق هفت اولدو كه بر يي خالص اوله غريون باكله حقه مشغول

با حق حقه مشغول و له و نهیت شیطان غالب آید و ایضا و برتری بر اهل بیّه و نفسی و اس
 بیشتر و مشاهده ایلیه قارب یون با حق و عا یون خوف و دان صد که اصفین بر خیا
 به سؤال ایوب استیکه با جعاه نه ادخبر و بر ایکه فلب القطاب و ا تا و دوق لدر
 و بیول را و چ که کله پسر یونلر کم لدر و لطف اپ ای مؤحد نه ا دای عقیق
 متدایان ایله بخت جعاه نه ا دجواب و بر ا استیکه با ا اصفین بر خیا ایله تعالیک و قیاس
 مالم دجوق دد الله دن رتوق کسنه نولک عد دی بلدر که الله تعالی ایدر که عتب اینیلا
 و طاعت و ایلا و پیا صفت اینیلا و کسن بر یو عای تر چل خراب بیدیم اتاغولدر که و ایلا
 دنو اخال اطلاق قلدی و جیورن الی الله کئی در ادم مالم دن کسک اولمزلر کسک لدرن بر یی
 تا و دن انتقال ایتد اهل عالم دن بر شعی و عی اعتدال فوین حق سحاز و تعالی انوک بیله قور
 ناول عد دی قام پد کسلک اولسون و ایلا دیوان لو بی حیفه حق تعالی لک دکل کسنه
 مقیم لدر و حضرتزه مالم لدر د انلرک الی الله کوی دد و موش لری الله شاهه
 سله دد طرطه العین مقادیر الله دن غافل اولمزلر با و جیورن الی الله و ایلا و جیورن
 بر طبقه دجعی بر مته دد و فربه بر طبقه دد و بر شی بر طبقه دد و ا و عی بر طبقه دد
 و بر شی قطب القطاب دد اول سفره دد اکی اولمزلر مالک قناری اولون اوجو ک
 بر کانه دد کسک اولد قطب عالم کتس بر د عی انوک برن قیاح یو ایتد و خا یار اولویدی
 ای اصفین بر خیا شوا یله کله ک قطب عالم انتقال قلسه یو عالم دن اوجو دد بر سن اولور
 اکا انوک بر نصیب پد لدر قطب عالم اولور اولو و پیش دن بر سن اولور اوجه
 قنلر ویدی دن بر سن اولور بیله قنلر و قنر دن اولور بر یی بقتلر
 تمام ایدر لرا و جیورن دن اولور قنر قنلر تمام ایدر لرا یو مومن لدر دن
 اولور ا جیورن قنلر تمام ایدر لرا تا یو و جیورن الی الله دد و ایلا عالم اولو
 ا یون یولکه هر الزمان اوله و جیورن قنلر قنلر امت محمد دن اهل ایم یولیا انشوک لدر که

اوجيوز دوکته اند صکه دن گنجلده بردي چي ترچدن کسله امارتي تمام اوله اند صکه دن بيژن
 آله تله امارتي تمام اوله اوله دن بيژن کسله امارتي تمام اوله اند صکه دن وجدن کسله امارتي تمام
 اوله اند وکام چي کين ک قطب عالم ياکنن کيه چونکه قطب عالم انتقال ايد بردي چي کيه برته قوالر
 اوله وقت عالم خراب اوله کام چي تاس کوي تو بار اوله ناهه ودي بيلته ايد و جيون الالات
 اوله اجمع ادم چي عالم وکامل مغرب صاحب کاست و صاحب و صاحب و مستجاب القضا
 بولاده انلر هيتنل چو افرسي اولد بره نيم کيلون دولر سد دا و انر مبولر
 الله حضرتنم بنم حضرت رسول دن بايت اولور **قال النبي عليه السلام** **دنيا** **تشت**
 انمدي طمرين لواقم الله ايدره يعني حديث اولد ايدره چي سراج لري تو لوند و ناهه اچنده
 قرقا و بلش صر عيسه خا ضرور سد کسه انکافات کيلر کي غايب اولور سد جسد کسه اچي کيلر
 صورده خراب و فقير و محير و ليکن عبيده عبور و باغي سبتين علم و عمل برله اند اچک
 نغالي نلان ايشي البته شويله ايلرد چو سخا و نغالي اولک تصديقچان اولد و کي
 نجي ايشيله اولد ائده دستر بلان اولسون ديو انلر کرامت و قدرت شيله و دخل ابل
 هوا ايشي عمار و طاق مانع دکال نظر نلر کيشه قده ايدهل غصبت کوردر و کيشه قده
 ايدهل غصبت کوردر و سورلر بن اشدلر و قدرت لري يوکا ايلر کيه برسانده شرفدن مغير
 واره و مغرب دن مشرق واره لر کيم چي زمين بو اوليا و مکون برن جمع صاحب حال و صلا
 قدرت و مستجاب الدعادر و کين قطب عالم چي عيدين مغرب تر د و صاحب قدرت
 و هيت پيشتر د و هر قيقه ک بولسردن قطب شيتي بغيرن تر د کلاما کيه و نلان نلند
 پيشتر د و هر قيقه ک بولسردن مرتبه بالا نر د کنودن اشفا سونل مرتبه يي بقدارن
 عالم د امانک دودن و قوسلست مرتبه سنن مغير دکلاما اعظ حديث شويله دکله طبقه
 سد صتتا بر دبل ادم د و طبقه بجهل تنان بر دبل و سواد و طبقه هفت تنان بر دبل و عينا
 و طبقه سد تنان بر دبل سکا بلرد و طبقه عالم بر دبل ايلر نيلر بوا و جيون الالات و يي جمع

[illegible]

قلبي احسن صدقه اول حق رسول الله اهل البيت ان بود بر حسن و بر صلوات مصطفی بر شهر
 و در باب طاعت و فتح مطالبه **سکیم** توفیق هر یک سلمان حضرت دخی بر عبادت اهدت
 نماز عید و اول وقت که بودی که ایامی بر عینت که و در عزت قلوب
 و تابع عطا قی شاه شفا **وی**
 نژاده عظیم ایله ای دن صکره عطا قی ملک ده دهاد انشمار و علی بن عبد الله بن ابی یزید
 عطا قی شهر که واد بر حج بود واد و علی بن غراب کوب و چون واد و در تفتیر بود
 سلمان حضرت ایله دخت یزید بن ده دهاد و اول ملک شهل نژاد سلمان حضرتی دعا قلوب
 ابی که ایامی الله و یوشن ملک طالب شریکند بر مغاده واد در اول مغاده ده بر عظیم اندر دعا
 واد در ایله نژاد ده دهاد و کم اغل ندن اول و در ایچر یکم اول مغاده نلک چند بر کمره
 اندر دهاک انجندن اول قدر نرب اشق چکر کم نقاب یوق هر یک کم طوق بر نژاده یقر
 امالک اول غاد دنجب بود بر غیر طلقین زیان ابرو کمره ایامی نژاده ممکن و در دخی
 سلمان حضرت یوسری انذب غایت یقین او و اب امای شلک اعطا قی نژاد نرب
 او در سرور سلاطین له در بخش شفا واد اب کلوب شهر عطا قی بر بتدر
 یزید شاه شه و اول و لری دخی و نو عجب سلمان حضرت ان ایامی نایع و نگنا
 دخی بر در دوشه و در دو کمره صابری ان نژاد شهر اکا بر لری دخاب
 و کیم بود بر غیر چکر یقین اندر لک حضرت سلمان دخی عطا قی قلعه ی کمره ی که
 او چون انش الت عظیم بر چری واکه در فعدت کلبای حکم کلاه سدا سکندر ای دن
 نغان و پر بر قبولی واد هر قبولی اب خیره نکرند و بر عیب دخی بر کمره نهم
 ایچ طو لری ادم **نظم** ایله اعظم شهر ایامی بر نژاد شهر ایامی دای واد ایام
 برج کلبان دن نفع اعظم حصار
 شهر که ما شا انژی و دخی جانبی نژاد اول عظیم شهری سیرایک اول غاده بتدر
 قیوسه قریوسه صف یقین طو در بر مغاده کور لک قیامی دای اولو فایوسه طار

اما که فدا کردی یقیناً بود طوری انداختن سلیمان حضرت ایتری یا یعرب او را فرمود یقیناً بود
 جواب دردی که باقی الله بود معاده دوا او را در دعا بود معاده اچند سلیمان حضرت
 اما ایتری عرب سرور رسد دن خطای عجب انداختن سکوت قلبه صابر فلان الله اوب
 کلوب مغارب برتر دردی دکن معاده ای غایت قرطوب کورب بر زمان قابوسنده طوب بوزن
 توبین او کرب اندون یور یوب بدی قدم اسر و فار دی ای کوربم قرشو سندن بران در ده
 قشرب دروب قذی کمر قلوب بوکلب خطان عربیه قرشو اغزون او در صا جدی ایله کم پهلوان
 و بو اوب دوان معاده دن قشرب کلوب باش او رب ددیم باقی الله غاد اچندن بران در ده
 بدیا او لدی قرشو اغزون او صا چب بک قرشو کلدی بوزنم دوی دی اول عدو هینند دن
 دوت کدیم خالت باو کا کلوب بدیم اگر چیکه دکه دغان دن یوز د و ندریم
 و فی سلیمان زمانم اچند بو عین اندها کوربم هنوز کوربم یوز در
 دوی دما قدری سلیمان بو یی کورب ایتری عجب او اندها جان لوبی
 و یا جامد مکه بو نه دوت کلب کوربم تمقش اوب صوام اکا کوربم غیل
 ایدم دچیت قرطوب غادی اول پهلوان شادی مردان غادی غضب کلوب ایتری که
 باقی الله بر بر یوسوی بلاغیر اچون دجی و ربی دعوت مشرت کوربم ایتری پهلوان
 لری نو و معاد صاحب نزل لری شادی جها کوربم و در کله مو در یوز بیک دوی
 طافت کوربم سبغ فاک انزلک هینند بر سجدن ساکن اول و تر سدر دوی
 انشدن انوب صغوب سربو اهن سربینه بر صا لوب یولاد سکون الله اوب نور بان و ستر
 غرا اوب معاد برتر کدیم دجی بک ادم بر یوز دی قرشو سندن بران در دها جقد
 و طوری قذی قیس قرش ما نندی قلوب فاک ایتری جنس اول و در لری بو کلدی
 کیندین معاده این اغزین اچدی دجی قرطوب غادی بهمت نیا یی این او صا چدی
 قرطوب فلان بو نه طوب قطعا فریاب دجی الو و در دی غوب اندها دجی نیا د انشرفا

نویکم قدوس غادی اول پهلوانی شادی بقا یازی قدوس غایت قلوب بند و غن بقا یوب ابرو
 قدم بصوب یوز کد اندها اندها اندها اندها اندها اندها اندها اندها اندها اندها اندها
 غادی یوز کد کوربم زو لدی بوبله و لیا اول دلا و یوز یوز هلاکم اولب احتیاط اوب
 غرت چاهلنگ قویب دغان دوت معاده قابوسندن خشم کلوب ایتری باغنده باش او رب
 دما قلوب کوربم کوربم و یزی پس سلیمان حضرت دوت فیما غوربت تو حیدیم
 ایتری با حکیم جمع بو معاده به کلدی و اندها نیک بدو کن فرق فلانی حکیمه احوال مطلع اولدی
 جواب و یوز کد باقی یخ شکر لری حل ایلوب و یی بو اندها نیک غوربت بدیم نبلو م که طلعان
 و نبلو م که جن حکیم ثوبله سلیمان عم دوت جتیلر سلطان الصبح جتیه اید با سلا
 چن عجا بو معاده اچند کجی جی اوله و یا خود طلسمات یی در بجه بلور سندن دجی جواب
 و رب ایدر لکه باقی الله بو دیارت جتیلر ملک نصیبان مکنده اولور اندها شاه ماردت
 دیر لدر دعوت قلات کوربت اول بلور بن بلورم دجی اندن سلیمان حضرت موکل جی
 دعوت ایتری حکم ایدر کلبون کوربم شاه مارد و یی کوربم شاه مارد و سلیمان کلوب
 سلام و یزی خدنته یوز سوری سلیمان حضرت دجی نظر قلوب کوربم کجی ابلت
 سربلایا سبب عیت جی کلوب ایلور طوری سلیمان ایتری اذن دوا ایدر لکه شاه مارد
 سلیمان ایتری با جی نکا طاعت کلدی و جواب و یزی کجی باقی الله حضرت یوزی و مرد فک
 نصیب شهنش کلدت نایع او نجن لره خدنت وارب یوز صوربت الا تم دعوت ابلت بن
 یوز سور و خدنت کلدت اندن سلیمان ایتری با شاه مارد و یی جمع بو معاده به کلدی و یوز ددها
 حقیق یی بلدی جندو یا خود طلسمات یی دوا ایتری باقی الله بو یازده اندها کلوب طوریم
 اما که هر یوز جتیه یی یزه بولنر لدر یوز شمره اکر چیکه یوز شمره ددو دلو صودنده جتیه
 یوز دوا اما که یوز دکر اندها نکلنده جی یوز دوا اولد بلورم یی کوربم کوربم
 مکرشوبله اوله اندها نکلنده کوربم اوله انسان لشکر دوا لسان کوربم کوربم

کدوی اندها شکر کوربم و یی دجی حقیقتن بلان دیر ملت باقی الله هر فینت و هر خدنت
 نوت بر یوزی دوا و دجی جمع عالم وجوده اولت و موکل دوا در پس ایله اولسه بو
 غادک او ندره موکل دوا و دعوت ایله اولد است خبر و یوز دوت شاه مارد و یی جی
 اد ببله خاموش اولدی **نظم** این جتیه کوربم دوا و یی کاد لری یوز اولد و سندن چل
 کردیدن اولد کسین خبر و بر صلاطین مصطفایه فیض **نظم** حکیم قوی بجه شاه مارد
 جی ایله دچیت لغزان حکیم ایدر باقی الله بو جی نه در شاه مارد و یی خبر سلیمان حضرت
 نصیر قلدی لغزان ایتری باقی الله بر معاده بلا یوخین دفع ایدر دیا نوت طلسمات جامدی
 و یا جان لور در دکن فرق ایدر جی نکت و چون چکلرک یقین شو بلد که یوز ددها
 طلسمات دد نبله که اندها اولد اغزون نه هر صا چیدی بوانش صا چیر یقین بود که
 یوز دد ما طلسم دد و نبله کوربم کلدت دیر لری کوربم ایدر لکه بن این کوربم
 بلان علم حکمت بر لره فرق قلابن **نظم** یا سلیمان ثوبله بکه بکلان ادم و یزی کرامت مستعات
 علم حکمت بر لره لغزان و ششم کرا جلدن غم دلمان بولنم پس فیکره و لکن لغزان حکیم
 شکر فیصل ایدر کجی دیم جن نه در کجی دعوت قلابن این قویبا اکا غرت قلابن
 انبوم ده عاده اچو لیر یی اول طلسم یزه وارب کوربم بوبله دیا ایتری اندن اول حکم
 و بر صلا و مصطفایه یی دیم **نظم** حکیم قوی بجه لغزان حکیم بوبله دویب اندها ایتری
 لغزان اینک غضنم بجهان سور دجی لغزان فافجه معاده قابوسنده کلوب اکیه ببله
 یی قدم ایلور واد لیر کوربم لکه او کوربم بران در دها ببله اوب اغزون اچوب
 او صا چدی ثوبله که لغزان حکم غضنم لقا سربین بر یی ایتری اما که حکم قاجیب
 طوب با قری نظر قلوب حکمت یوز ندر کوربم بران در دها دکه بو غارت اچند
 ططلوا و لیش باغن و قزین کوربم کیندین معاده قابوسندن اغزون اچوب هر دجی
 بر یی و خجند لیر دکلوب شمع شعله یی طوقش صا و لجام منای کوربم یی او رب

کدوی قرشو یوز بر لره طوری مرمود این قور غیله قرشو کدوی او در کوربم بدت
 معاده ایتری کوربم کوربم اندن لغزان حکیم دویب غادون جیب کلوب ددیم با سلیمان
 نلیان بو معاده اچند کجی کوربم اندها قوربم صورت دویب جانی طانوه کوربم جی
 حرکت طلسمات کوربم سلیمان حضرت ایتری واد کجی دجی ایدر یوز کوربم اکر جان
 لوبیم دعوت تلام دویب شکت احواف دن بدده ایتری اما که الصبح جی سلیمان حضرت اندن
 الصبح جی و شاه مارد و یی جی سلیمان حضرت کوربم و کوربم معاد به کلدی او رب معاد نکت
 موکل جی بر لره بولنم خبر لوب نه سلیمان عرض ایدر لکه حکم معاده اچند کوربم کوربم
 بر عینم بر سوال ایتری لکه اکیه سلیمان بن داو کوربم قرشو جی عرت ایت اقبال
 ایله دلسر جواب و یزی که بن اولد مرتبه عبد الله دهم که دنیا سرده قرشو جی اچو
 کجک خراش دجی جتیه بو عینم یی موکل غار صا نوب که کلدی کلوب
 سلیمان حضرت ایدر باقی الله موکل غاد اچو و خدنت سلیمان منتظر طور و دجی
 یوز ددها یی که نظر صلا قجن دکل طلسمات اولدین عین البین بلات دویب
 دما قلدی سلیمان حضرت یوز یی الوب سر و سلاطین و پهلوان و کج
 نبلن لره معاده نوت قابوسنده کلدی قصد ایتری کجی اچو کوربم ایتری کوربم
 معاده اچندن بر عینم بر صا جی جقه کلدی سلیمان و زلا و کج کوربم طوری لدر
 اندن اولد پیر سلیم ثوبله غرت جله کلوب سلام و یزی کجی عینک الدیر قدخیمه
 قلدی بر سلام دن صکره پیر دجی کجی کجی اچو کجی اچو ددها و سهلا و کج
 ملک عود سلیمان بن داو دشا کلدت شادی کوربم یار سول و دد و دمارت
 قد کله ملک شرقی قلات یوز کجی کوربم ایتری بده جها نده مقصود دویب پیر
 اد ببله خاموش اولدی اندن سلیمان دجی دیم ایتری بر عینم کیندین معاده
 بلات که سلیمان نمانم یوز خدنت موکل جی جی ایدم نکلنده کلوب یزه کوربم

پسران دیگر داشت. بود سربو بخارده لشکری تمام بود غاده غایت بود مولغاده در کمر
بغا امیر بود غاده طوطی بود و دم صاحب دلایت بود غاری مکان بود طور سرب
بوده بی پلش بیلده بود غاده اولوسن خاقان تیدیه حقه طاعت بلورن جام مرتی بخه
دردن بود و دین دیکان سلیمان بود غاده نولک اجده بود غاده افرده غای وارده اند غایت
بختم اول غنجه حقی تعالی حضرت دایم نالش نورم ایدم که باغی و باغافنیر فونکی
بود زده ان سمنند نور تور دم با سلیمان نالش در غنجه حضرت دن خطای کو که با غاید
صدا پسته که بواسطه فغانه اولی صیغ شلشدن بر سلیمان کلسه کرت بود زده طلسمان
بود سربو بخندن خلایک لیسه کرت و دخی اول سلیمان بود غاده اول دن فین مالبدت
نصیبی و اولد لیسه کرت و شن بود زمان در که مبارک حاکم مشاهده فله مشتاق
مشتاق عظیم حضرت کو که بلیت بخش بیلده که انظام بود بود براد به خاموش
اولای نظر سلیمان اولری سلیمان دهم ای پسر بود غاده بخور
دورن سربو و یاسن بلیت بخش بیلده ورنه خلق سربن که بوده طور سرب
دیکت اسیر به بود غاده بچله سن در دی پسران دی کار جی خنده بر سر و فیه
طاعت و بر صفت ملک مرتین بود سن تعالی در که هدیه خاص اولمش و دخی
بود غاده بود غاده طاقیه شهرین بان شهریار بخله جمع ادوکی مالی
بوده بخش نبوست بود غاده دورن شهر کرب السون دود بود پسراد به خاموش
اولای انون لغات حکم و درایله و حکم ایله و زر ایله بیک سوزین استبد
د در که با سلیمان پسر داشت سولید که عقل یور دن معلوم در که فیدم که مال
اذه مار وارده و فیه طلمات ده که کنج تصویر او انون مغلوب جنک در وقت
سنت غاده که لام با نه انان غای سفیده انون مغلوب مال در انده مال وارده اما کو
بهر بخش مالان نشان و جری موکار غاده دویور دی که که سوزنده است ایله اول

دنبه در به بنان و بهرسون کوهه در اعتقاد ادوب بوظلم اند و در طاس بوزنه سجا بدله دد
سليمان دجي حکما لک انشان دليخه سوزلرين ادوب چنبلر دليخه پيد خبر و پير
انبلر کيکيا بسر بوغاره ده اولن مالدين چهره لک کورادن اذن طلم اند دزي بود وب
او دکلان شترين برسوز اولد دنبه مالين قبض انکا چنرکوزن بسر سليمان
سوزلن ادوب شاد اولوب کلوب دغا شيد رون معاده چنه کرب بندکزي همان پنه چجب
کيا السله قبل انون اني خود صرافوت لاجورديکي لاس برجه بوز نه تيت خاص چجب
سليمان در قوسا جادي سليمان حکما کورب عجب لشدر لاش و جنر هر سه کور
نجي ايدغدي لراي بسر رحمت انبلر کيکيا سليمان زمان اي شاه جهان وي امرا لاش
ولجن دلجان شکر منت خالقه حد سباس مان ذره که حضور کيکي کوندي کور
در به دريان و زخومه مهم ايرد ل چوق طور رسين کل طلم بور انکيت اشبور حجت
بني خلاص ايت ددي سليمان ايدري اي بسر رحمت سوز کيکي بدله کونوم بوظلم
بوزن اما که بغا دم دد ملک بوز کولونه اذن کيکيا انيا حکما وعمل يله شوم
فلما عجب لاش و جنر هر سه کور يله طاشنا عجب به براين ازم و نه سوزلن اعتنم
صبرا يله باور دد نشنه در بوزن بک بولک ماشي طلم افردها اولرس بوز لوم
کوکور کرب مالرت غا کري شرف قلام ددي سليمان حضرت غم ايله ديجک بسر
ايدري با نجا ليه بوظلم مات دفع انک دکلا د لاش و جنک عملي بيش لکي ملک
حکاي بر به جمع اولد بوظلم بوزنه چاده بولم لاله بولک بوزن ماکي
بود که نبوت خاين بسد واراب او در نه ندن قويس خاين کوربه ايرکي چنه انين
ناکم نالت ضرر دي و انشت نري دفع و دفع اوه لاکم کور سني که بهادر دله که اغري
وفاد في اي بر قوسوق در که اولاش بيه نلک باوي بوليد و کرب که کن انتم ملت
السلطان نظر قل ديوب فرقه او نشنه طلمات دن جن غا لينلک بجا ميرک سپن

جفالت سلیمان و سرور سین بوظلم و بظنه سکا نصیب د مال و کچی اعلیٰ انازلت
 بی کوکره اند ددعا حق بی دیوب اند دطایعین وار دی دم چلوپ و وچی اند ددعائست
 انزند کوه و پاندکی یه بدو و اعلیٰ و جواهر کتوب بی خاک پای سلیمان بی طاجی ش سلیمان
 بی کوپ پلور وار دیکه پیرل سوین د دوت بخت خاين اند ددعاه انده اند حکملم
 سغ اید و جتلمر سلطان الهج جی بی پلور و کلوب اندی یایی الله بوشتک سونه
 انا نه کوه دم تفتیش ایدم نه جیدور موکل بدر اندم صکارا عقاد فیه سن دیوب پیره الهج
 جی سوال قلوب ایتوبه که باب یکنم نه یحیای سوز سولیم سن غایت اولو دوی
 ایلر سین کرجه که بن جینم و بی عادت افکانه ملک مرته سن بولدم ویر سن امدی
 جن سندن شیطان اعیذن مغری عبادت که ملک مرته سن بولدی غایت طاعتنه
 ایلیم و بی مغرور اولدی جمدن لغت فزیزی رحمت بولدی بولم سن جی سین بون
 دبی جتلمر سلطانم دی امدی که خبر ویر قیغ کتون بولکندن سن و فوسدن
 سن موکل جلت ایدی ند و جاسوسل و مرته ایل کم لورد و قیغ موکل حکم که
 بونه ممکن سن که بی هیچ بر کوکره کسد یوق پید اندی یا جتلمر سرور کی
 هنرا سفا د اچنده هنرا جی وار دیکه بی تعالیٰ لیل و نهادر طاعت ایلر عار دیم
 روندک دنا بی یلمن سن الله اولم سن ییلور و نه دبی بون طاعت نوکر
 قیبه به بصیرت فوت ویر دبی سفا هده فلور حق تعالیٰ بی خلقت اولدن که
 حکوم انا من ددم حکوم دبی اولمسن دجلت الهج جی اید امدی سن شیطان
 بجم سن که رجم دغیر شیک سنل جند کتون و موکل وار دد دجلت
 لغان بکم شیطان سوزن دلوب ایدم د رجم جی بر حضرت سلیمان کلور سن انظر
 فلور سن جبل اولم عسروم اولور سین پیر اندی بالقمان هندی اوسون
 اولدن که هر شکله که درم بی ییلور سن سلیمان کوسزب غن فلور سن کلام بخت

بنوت خاتن الدنن الدورم عليهم ان درهاي اجنه صلورم ليک فرصت بولام در بعا ديوپ طرچ
بر دن غاب اولري خجل کندي افاکورد لکه بر روزي نوريور لوحنه جان سبز بنوش مرپ
نکار غاده نکات و تر جانيند بروکدي سلیمان سلام و ديهب اندي باي الله بوعاده ^{اخي}
شيطان در چم ادي عليه اللعنه شول قصده کلایک بنوت خاتن ان در باغنه اناس ^{سین}
نسل شياطين الوب بحرمانه انال حضرتان خام سبز و سلیمان ای ابد نه زلزال و آله
اکبر چکه عون حق سکهله در با سلیمان حضرتانچه در ولوخطو کلور سکبدري ظاهر
وي نهان و کجا بلن خمت ابد و کي همان در و لوکا لایق در کلر که حدایله مشهر
فدين کند و بکله بياش بر سين **نظم** ^{اول}
لب شاها غاب اولري شوت بوله ديوپ اولري غاب
نظم حکم فوجي اولر بنوش بوضيقت و برپ غاب اولج يقين بلر لکه
کلوب نصيحت ايون خضر بوعا در دم ان دن سکه سلیمان دم بنوت خاتن النجی اسان
او دزي موکل جن کلوب اول غاده نکات و زنه موکل اول حاضر ایلی کلوب سلیمان سلام
و برپي سلیمان نظر قلوب کوردی اسلان نکندنه بر هيبت لوجی سلیمان انديک
اولک نه در جواب و برپ انديک نه ان دم قفا ها ور چتي در بوعا در اجنده دفينه
وارد اکا بوکتم دري سلیمان حضرت اندي بولطعن بوز لسي نه در جهله در
جواب و برديکجه ای الله ایور بر باع جبنيله واده لم یوار درهاي بوغز بر جفا اوم
دفينه بول اولدم دري سلیمان حضرت حکم ایلیک **البحر** حتی برله داهر کولون
قطر ابلق و قطوش کون ان درهايم واراب با بنوبن در ابد بر بن فوبر
سور و بر بغاده دن طرچ جعفر نو دور سلیمان کورب غسان اوب و ان تکلیبن
جبه یوردي بوعاده اجنده **کجک گنجت اصل** نه در وارک بو جانل طبعله درخت
چکوب هر کوسدن با دنا هلت خن بر نه ای ان اولسدر دري ان تکلیبن و مغننه واراب

کوب کلوب خبری که لکه اندر لکه یاقی الله بر کج خانه دکه جند ز مان عمر دده کور مدی
 بغور سلیمان حضرت اول د فینه موکل فطا ها هو حبه اندی با موکل د فینه بو کج خانه لکه د
 وسپی بونده کم موکل قلوب د د ک جواد و بر د ک یاقی الله بونده کوب مقیم اولد و حبه
 بیک د رت یوز فرقی بیلد کوب البدر دده یوز دج من ماعوج جنتک اولغ دم جلیش جنتک
 قزین سباز دده ماعصده کوب عاشق اولدم قز دج یقا عاشق اولدی نه قدر که جن سهنگسین
 جم ادب دلت اندسه جلیش قزین بکا و بر د ک ماقبت فست یوب الو فاجدم یوسکا نه کنده
 بوخه زمان دکه د برالت قلوب د ماقبت ماقوم وفات اندی البت یوز بیلد که بن بونده حبه
 طردم جلیش جتی فرخسیدن طر فقام د دنیا یوز نه بقم اما که بو کج خانه کله اولد غن فرق
 قسزم و کین یقنها ی کج داد د کم حسان کسه بلسر سلیمان حضرت اندی ایا که سن
 که کار اولمش سن بر جتی سهنگسولت قزین الش تا جش سین نکاح سز ز بنا
 قش سین نه دینه طبر سین که یوزت یکی بد فعل اشکد سلیمان حضرت بوبله
 د یکت فطا ها هو جتی ایدر باقی الله انش برستم او ده طبرم سلیمان دکه
 انش نه دکه ا ف معبودا بدنه سن معبود اولد که خالق القاد والتوب دکل بر
 الله بر بیلی جتی سق اولغل و یا خود سنی هلات ایدرس دیوب غضب قلیلی
 فطا ها هو جتی سلیمان فرخسیدن امانه کوب اندیکه لا اله الا الله موی کلیم
 الله او داد و خلیف الله و سلیمان امین الله دیوب ختم سلیمان دن امین اولدی
 انن سلیمان حضرت ایدر یا فطا ها هو بوب کوب امدی قلا غوز اول
 اول موکل اولدغ کج خانه بده تسلیم ایدله دیوب او کینه صالوب این وجن
 سهنگسینه غاده کوب فوس بر نه کوهش بلغ لکنوب اول برق جله
 شعوه کوا هرن معاده اچی اظهر من الشمس روشن اولب کنز لعلایت
 کج خانه بند کور لکه بش بدی قزل النون دن خسر فی کوب و هر کوبت

اچده برترین بیض و هر بیض نول متعالی بش بدی و قیه و اندن صکره قزل النون کوبت
 او دنده قزل النون دن بر حیوان شکین دوزش لر بعضی ارسلان و بعضی نهک و بعض
 تنین و بعضی کلبه و بعضی دمنه مثال کوز لدر بر نه کوهش شب جلاخ لدر بر سر
 انن بو قزل النون کوب لرت او زنده جی او زبانه بر بر مر دکت کشف لدر د
 لغمان حکم اول عوده یقین دار دی کور یی که عمو د او زنده اتوز سطر یا زبانه
 بغلیه خنر و شن فارلیش کوهش شب جلاخ شعله سن قزو نظر قلوب اول
 خط نه دجه اول دغن بیان قلوب د دیکه یا سلیمان زمان یوزا جی یازن بغلیه
 خطین فز د بشکه **نظم** غلیه دغن خط انده سیزن کای جهانی سیرا بد جمل کن
 اشیو جی جمع ادب شکله دار بر او سلطانم عالمه یار عالمی فاذن قفا طو قشیدم
 شهلوت و حن الوب او تیشدم ادمه منطاق شاه دیر کور ایی بخت باغم بملود
 هر املت دار دی یوز یز عسل ضبط ایدم افکر بیه کنور اوجیور اوان اوج و علم اولد
 هر یی یاد شهوی تاج دار بو جلا بن جمع ادب جی کون جعی تله کچم بخت من
 بو حصادی کم کور رس سواد ایل بیده باغم در نام دار جزم در سلهام دی کانت
 اصله در شاه شاد م عیادت اوجبت اوجیور یز قانت تاجو حکم ادب طومر جهانی ستر
 عالم اهر یوزی باکا بدل دولومه ابرمنی هر جلال بخت بر جی بایمه در با ندی
 در کوهم با سلیمان کلا ندی در مر زهر چل دی جلت دی در مر بهرام طومر ی تیغ گف
 کچر لر قصم ده شمع ماهر کب خنر زهر یوز سونم شاه کد بو عهری سور بختی کانت
 دیکه دور ادرکن اسات ناکهان ابر دی باکا ایزاجیل ادری جام نجلت اندی کجیل
 ادره فالدی کج و مال سلطنت سله اهر کور دم انده تولدی عالم اهر و لشکن بادشاه
 سنده حکم او زده یز و کاه دیکه دور ادرکن ماه و مهر جری غدار ادری کای اندی تهر
 مالا کجی بختیدم بن جهانت در دمه در مان اولاد درم کجیله دفع اولاد دی اصل

اه د فقا هم ادری خلایک بو کله کور دم بن حقیقت اولم سله اهر قاده طوق اولرم
 جم ادب یقینی اندم انعام اندی طلسم دیوب کندهم نا که کج بولیم گه ظفر
 دگه اولایه سیرم سز نه بو کله کج اولایه سکه نصیب ان یز خیر عادن یا حبیب
 بن یادم سن بدور اوش کجی بن چکان بن سله اهر دجی غافلست انده شام حادثه
 پی بدور مالو کجی قوم دار نه بیجه سز نه لهر سحر برد اهرای مقبر قنظر
 حیف اکام جمع ادب مال کج ایوب یز یز چکر پیوده یخ اخلاین مال اولور صو کیده مار
 سله اهر جیبی یوب یوزار شاه منطاق ایه دیوب اول ایزاقش سوزی اکلک نمات
 دکه امدی قصه نادر نام و بر صلا مصطفایه حاضر **در بیان عظمت دیوان**
حکم توغیه لغمان حکم بویانی ایدجلت سرور سلیمان و امدن خای خای
سلاطین لرا شیدب بلدلر کم اول قزل النون مهان حضرت سلیمان
برده لر عطاق اولو بر باد شاه دن فالش بغور علیه صلوات الله و سلام
 سلیمان حضرت و ز بر لدر اندی ای حکم لر عطاق شاه که بوخه مال
 جم ادب بیوب بیز میوب خیر خیر ایوب قوب کیش امدی برده واجب
 بویانی اوج بخش ادرول بر بخشین مکله و مدینه و قدس مبارکجا و لدر
 قسیم ادرول و بر بخشین سرور و سلاطین لره خدمه و حشمه اولندرت
 و بر بخشین دجی خزینه الوت که قدس مبارکجا یا برده خیر ایدم دد
 سلیمان حضرت علیه السلام بوبله دیکل اصف بن برخیا دجی قشام لره
 و املا به امرا اندی اول خزینه دن فرق خسر افری کوب زترین
 بیض لری اون اوج کوبین فقلایه مکله و مدینه و قدس فقلایه و اون کوب
 مال دجی سرور سلاطین لره اچسان اندی لر خدمه و حشمه انعام قلدی لره
 و اون درت کوبین خزینه ضبط اندی لر سلیمان حضرت دجی اول کجی

شهر عسقا قیه ده یا ندی بحدم سلیمان حضرت بر ندن طوبی بال صودت
 ادرست الوب انبیاء حکایه علامه انقیاب امانت ایدوب اولاد ادری غار دت
 پتان دن فارغ اولقاق فینا غوربت توحید و بر حیا و زنده و باقی حکایه دعوت
 انوی بر مله سیله کیدر مهن و یا خود بونده فالور سز دجی جمع سلیمان دعا قلدیر
 ایند لکم خنر مکدن یوز جور سز ز عمر سز اولد قه خلایک یا بوکا یوز سور روز
 د لدر بولر ایه دیکل سلیمان حضرت خوش کلوب خلعت خاص کیوب
 یانه ادری انن سلیمان حضرت کلوب یوت تخت چقیب قزل املدی بلاجه
 اولان انبیاء و علما و حکما و انقیاب سلیمان اوزنده مقام لو مقابله یوب
 اوتر دی لرا این وجن ملک لری دیو و عفریت سهنگسری بر بر کم طور دله
 و سباع سرفر لری سبع اسد چون سکدر لری سد سلیمان نظره قزو سیر
 بخت اهریب قنل و ش دمن چنر قلوب نهک مثال اغرا جوب طور دیک
 و قفا سنده بر جی جانور لری صف بغلیوب و اندن صکره خنر دت
 یقرو هوا کب فاده سلیمان حضرت اوزنه کشت طو قشون دیو سیر غلیه
 خوش لرقا و قاده چانوب جنس لو جنسیله طور دله سا بیان اولوب
 بر واز ادر دله بجه ققه دلا ز قلیان سلیمان حضرت خد سله حشمه
 سرور و سلاطین بملوان و روی زمین لره این وجن ملک لره و حشر
 طبر موکل لریله قزل قلوب موکل یاده حکم اندی اسر بر دا خن
 حکم سلیمان فرمان سجای بر لره جهانت درت کوش سندن درت در لو
 با دبد اولوب کلوب خنر سلیمان لرت چار کوش سندن البت کروب پر یوز
 فالور ب کور لدر طبل و علم خیل و خنم بر لره بر دن یقرو درت
 بیل مغوار ی کولت یوز نه فالور ب کور دله انبیاء لره کلبه بیل

ادب اول ا د ا م ا خ محمد ع ر ج جمع م س ل ی خا م بر ل ا ر ا د ا ح صل ا ت ا لله ع ل ی م
ا ج ب ی ن صل و ا ت ک و ر د ل ر ا ن د ص با ی ا ی ا ه س ت ا ه س ت ا س و ب غ خ ت سل ی م ا ف ی
ق ف ا س ن د س و ر ه ا ن د م و ک ل ا ی ا ل ر و ک ل و ب خ ل ق ک و ز ن ن ه ا ن سل ی م ا ن ع ی ن د ه
ع ا ن ا ی ن ی ک ه ی ا ی ن ا ف ه ت ی ل ت ز ی د ک ل ت د د و ن ط ر ف ع ز م ا ک ل د ج ل ا و و ر ی د ی ل ه ی ت م
ا د ا و د ی ج ا م ی ر ق ی ر ی ن ز ا ر ا ت ا ن ک د ر م ق د ی ا و د ن ه ص د ق ق ل و ب ن ص ر ه ی ل ه
ح ق ه ط ا ع ت ا ن ک د د ی ک ه ه ا ن د م و ک ل ا ی د ل ی و ن ا د ه ح م ا ت ر ی ی ل ه خ ت سل ی م ا ف ی
ک و ر ی د ا و م ک ع ط ا ق ت ه ش ه ر ی د د ا ا ن د ر ی خ ت س ر ک ز ل ر د ن س ر و س ل ا ط ی ن
ی ل و ا ی ن د ی ن م ی ن ل و ا ی ن و ی ن م ک ل ک ر ی ج ر ن د ه و ی ر ی د ه س ر ه ی ت ک ر ی
ح ی و ا ن ت س م ا ع ی ر و ی ل ی ت ل ر ی ک و ت ی و ز ا و ی ن ق و ی ل ر ت ن ا ه ی ن ک ل ت ل ر ی
ه و ا ی ف ا ی و ز ن د ی ی ل ل ا ن ع ن د ش ه ر ع ط ا ق ت ه ف ر ج ق ل و ب س ی ا ن ا ن د ی
ل و ن ک ب ط ل ا ش و ی ن خ ت سل ی م ا ف ی ل ه ش ه ر ی ا و م ک د و د ا ن ا ن ل ر ع ط ا ق ت ه ش ه ر ی
خ ل ف د ی ب ر ج و ا د و ل ر ا و ر ن د ه ج و ب ج و ب ی ر ی ب خ ر د ل و ی ن ف ل ا ق ا و ی ب
ب ا ی ن ا ف ا ن ا و ی ب ا م و ا م و ه و ی ر ی ا ف ت ر ا ر د ی ش ل ا ک و ز ل ر ی ف س و ب م ا ش ق ل ت
غ م ر ی ل ه ب غ ی ر ی ا ن و ک ب ق ی و ی ب ک و س ا ف ت ر ا ر د ی ب ی ر و ی ر ن ا و غ ا ی ل و د ا س ن ا
ا و ی ا و ی ا و ر ن د ی ج ب س ل ط ت سل ی م ا ع ی ن ط و ر ی د ی
خ ا ل ق ا ع ظ م ا و ل ا ک ر ا د ا ل ا ل ه
ع ا ل م ف ی ن سل ی م ا ف ی چ و ر ا ه
ا ل ه ا ع ظ م ف ت ر ا ش ا ن ک ه ق ر ن
پ ر ی و ز ی د ی ن ط ا ن و ر ی ن ی
ب ی ک ب ا س ت ا م ر ه ف ا ن ی و ن ل ت
س ا ی ا ن د ا و س ت م ه ا ن ی و ن ل ت
ا ش ر ا ک ی ن و ح ش و ط ر و م و د
م ک ت م ک ل و م ا و ل ر ی ک ر د ا ر
ن ا و ز ن د ی ل ه د ن ه ک د ا ر
ک ر ن ا ت ا و ن ر د ا ی ا ش ر
ک ر ن ا ت ک ر م ا د و ک ر ج ر
ن س ل ی م ا ن م ا م و ا د ل و
س ا و ا د ن خ ل ق ا و ی ل ا ن ا ش ر
م و ر ی ک ر م د ص ف ص ل ت خ ل ق ه ا
ح ی ت غ ا ل ی د و ل ی ن ا ش و ن ز ی ا د

مقام در مقام در جواب و بریده یان طایف سه پدی دد و بوب جواب الحاق دد و نوب
گنډې حایه نږدې او کله دد و نوب قاندا جواب او وجب غنم سلیمان اندر لکه څه شونډ
بلان او لب کنډې لر **نظم** جلایه پړان او وېب اجب تاد اندر غم سلیمان خوش نهاد
تورنه اعظم دا غنهد اول بڼې خوا کا وړې کیم کلای مارد **قصه سلیمان و د بیلان کڅه نیم**
حکم وینځ کڅه نیم مرغان پنا سر پسر لري غقاب و سلوې اله قاندا جواب او وجب
سلیمان کله دا ما له زم قدم سره **انان خاښ** سره سلیمان کله یی تر بیلخت څې توغرت له نهډ
عناقیه د که کڅې غنم مړې دا و دا نډې سلیمان یغا مېر د څې علیہ السلام
نبوت غنخلک او وړېده او تود دې بیلخت سلیمان کا کڅو دې اېس او وځن مکلې
دو و غنم سره ککړې و خوش و طوبو و ربړس لري پر بر مقام اول مقام مېده
طوبه لري دې قولا ق سلیمان سوزنه او وېر سر لري سلیمان حضرت د څې
بلخت څې ملک د بیک کڅو پرېد یو قو و دت مېل مېداري که له وایر چغوک
حضرت سلیمان باغي فلک د بیک کڅو پرېد یو قو و دت مېل مېداري که له وایر چغوک
کڅو مېر د څې ملک د بیک کڅو پرېد یو قو و دت مېل مېداري که له وایر چغوک
ایوب انډی که یی استاد لر برکتک کمل او کله دا واد نلت غنهد ما مهر
ویوز بیل پسر سوره ککا فاد اوله اسلامه لایت او وېر بېر څې ادرالت
ایوب تغله قاندا اوله سوزن لکه کثافت طبیعت هلاک ایلد برکت څې غنم
وایر حیوان عجیب کورسره که اې کورمانش اوله سوزنه مطلع اوله اېرمانش اوله
مېن لاسنه څاري اوله ایوب د که **سبحان الله العظيم** وېل د غنم څې سوزنه برکت
د کله برس یا حکما یو سوزن مقصود او کله بوغام کایانه هره که نظر قلووم کورنا
له انکال الوان عالم او داب عالم برنوعیه د کل بمل عقم صانع صانع صانعده حیلان
ملک کڅو سوزنه واورو سگر ددان د سوزن بلور سوزن ملوک اېر د څې خبر میرات

کوهه ختی کووردن نواد که جهانک شاهد سلطانه بودن فریاد اولت بوجانست
 بویه دیو، اولو افش نهیاد و هرصله اجدی اخیشت نهاد حکم خویش سلیمان بیامرت
 علیه السلام سلطنت ختندو قتلد یلوب پلخت سلیمان عطاقتی نههمزدن تورب
 لککه به لکولت ایل سندن مرقد داده انکده اتماکه بنم قضرت ازان جانب مایله مایون
 کلایکه سلیمان بیامرت علیه السلام مایه فاعده کونرد وچی سوی فوشله عقاب لکه
 کوه نیمه یارب مایه سلیمان خبرین ویروب کوه نیم ده اولان اول قدرت الله عبرت
 الله قوش لوت دیش لردن دین تاجی بپسجه الوب مایله مایون اوکلمه دوش
 قاد بوبک علوی دن سفلیه که ایلدین سن بکلمه مقابل قره بولت لوه که ایلدین سفلیه
 سوی قاب یانده بر کوکر حین کورد لکه قلت بوزدن اوچب کیده چی عضا قتم
 شهر دن قالیق بر ازان ویروب و طینه عدم ایلدی مع القصه نکه تفصیل بقاد
 چدی دی عقاب کوکر جن دن سلیمان حضرت فاده دیوب سؤال ایلدیلت کوکر جن
 فرخسندن جواب ویرمیوب سن بر برچی جانورین دیوب طعن ایلدیلت عقاب
 کوکر جن اوشن اوب ایتدی که ای شویت برست که سولت عقلت اولر سبک جواب
 صحیح وبردوت لغلت ادر و سندن طبع کونوردن سن ثول واعظ خود بپشه
 بکوز سبکه خلق نصیحت ایلد کدو نفیس تاده دن کیویب عین انشرا کریم
 بقینه کلکن حدت تلورست بار ی ایلادن جواب ویردیلت جواب ویردیله سلیمان
 ختی کوردیم عقیق دن قالیق به لکولت ایل سنده عطاقتی شهرت طوغر پلخت
 سلیمان کونوب کیده یی زده لوخت کنا زده قناد اچشوب اچولر لردی
 و دیوجهم کجوب غت فافجه نهوای قناد به بر یکشور لردی کوردم و سیم غ
 ناف دخی بر چی طری خوش لبله سلیمان خت ادره سایبان قورب قناد ده
 نایوب طور لردی کوردم دیوب جواب ویردیلت بعماف فوخی صور دیکه خبر دی بکا بو

پس چله حکایت رئیس لغمان بن عادل اول کامل و اسناد جواب دیر و بابت تذکره باقی
الله یوننه که حضرت سؤل انری یوکا جواب و برهله معقل علا جانر و خنجر و نفوس
انگیزا فاصو و مدھوش و دوام عجیب شیده نرید بوضوہ اشانی عجبده تورن هیت برتوی
هیبت و عظمت کبریا ی حق دد نرید بولند مظاہر الوهیت و اسما و صفات حق دد
گورن حقیقت و انعکاس حق و برتو روح دد رسول الله دد علی السلام و یخصل علی الله
سبحان الله و کتدن دلالت ایدرکه ظاهره و این هیبت دکلد باطنه عظمت هیبت
الهی کزود و اول هیبت کورن تبیع و تقدس ابد ضروری بوازمیننه دد خیزات
اول سرگردان اولور اکرمین بصیرتیه برنظر صحیح فیلست جمع موجودات
هر ذره دد خیزت بیل او برعجب مطلع او برستم عفلات یارب و تکلیف نامایت اولور
خصوصا اجسام رفوعه یعنی خا طافه و ارضیه و علمای و حقایق علایه نظر ایلمست
و وسعت و ضیق و لیبنت و صلابت و محفوظ لغه و خراب و محو لغه و لطافت
و کثافت ایضا و فی الخیر و یی تعجب اولون حیلان تلوسه یی جمیع ارضین و عناصر
و طبایع و مولدات و یولدات ملکوت دنیا کوکن نیست مغیره مشرق و مغرب سیده
یا بنش برحقیه کسزد بودنیا کوکبیه جمیع ذکر اولان ایچنی اسانه نسبت بنه اول حلقه
صغیره یی دد ناعنه فاب چخال قضیه بودجهله دد عرش دد یی بر دایه دد برود
اتاهل خقیق فائده بش دد هر سرنک عظمت هیبت اون سکر بیل عالمه صغیر
جوی موجودات بوغن فائده بو وصف اونکر دد سوال دد نظر
گورنا علم ایدر دد تلمیحه دد قدرته عرش اول فاداله کار کا فطره ایله نظر
عین مرآه و نادام پا دشا
یون بنون یوکا کارگاه عالمه نظر فیلست کور ستم بو افلاکات دد لان مختلف کسایات
چتر مانند اب و واحد و قریب و قطبین و اقطاب و در ایدر یی غایت سست سرنه

پي غايب اوله دنيا ده كه سن ابي كور دلت و بي بن بذه دجي كور دك غايب بوكم سليمان
 خاتم نامه لندك جگه جمع قلدي فوخلو فاني بن دجي بيش بيل جتي لشكر نه
 سهكك اولب سليمان خاتم اچقا بنه كنم ددي مغلبين شويله دويب سليمان بن داود
 سوزار لوب ايداي مغلبين سوزار برون كجك كور سوز مغلبين ايد برون قومت
 كلخي بود كه چنگله نفوس خي و بر ويوب سبزه طوز و نفوس خي هم سوزي
 كنور قصد قلده غر مندر لوتور شويله كه بيا لي بولي بر ساعت اچنه الور
 دويب جتي سوزين دله الوب ايد سليمان بن بيش بيل جتي جينله اول
 زمان فالت بر جتي قله سنده سليمان خاتم فانه وار دق انه اش و جتن دن ديو برون
 مغرب و غولون و خوش و طيور مار و مور دن سبر و پلنگ شير و نهنگ دن
 اول قد چري كور ملكه نه و صغنه قياش وار برونك بوي طوفش طوفش
 كم برون هوا دن **نظم** اول قد عسكر د ب برونك
 كاخ عكر كور عكر بن كاخ
 ياسليان بن بدي بيش بيل جينله اول داي سال عسكر فطره اين فار شوب تونق
 ياداي ديوان اولدي اش و چن جله جمع اولدي انده بن بذه ادم دليغ سويلا كوم سليمان
 غايت خوش كلاي سبر قشونه بر اشادت قلدي اوتدم نظر قلوب بر غايب ديوان
 كوردم كه بن بي بونرم اذن سرك بر يانده انش الت صفي انسان اوتود بر طرفه
 دپولر مكلري بر طرفه بزي لوطا لري بر طرفه فجن مكلري
 بر طرفه انسان ملك لري بريا بدي حيوان لري مكلري اذن اطبار اولولري
 كم برون كه هوا دن طرش قاده و پرب ديوان خال سليمان خاتم اوزره جبر
 ماريون فور شولر ياسليان بن اول ديوان اچره بيش اكي مخلوقات مكلري
 بر له دلو دليغ سويلا لري و بر دجي غايب بوكم اولد ديا اين چري اچنه

صوتله هركي كم سوز سويلا ياد سليمان خاتم معنه اول سوزي پر كور دي نه دكلين
 بلوردي اكا كورده كم قوردي **نظم** كورده نظر ياد شهدي
 ضبط ايددي نه قندي اذن سرك ملي دويچيول و عترت اسنه فرما كين
 اكا دجي قلدي باقي جهان الله يولر ناي و حقن بيله و پرب ادي اذن
 اچر برونك كاك كسان ادي فاضل جاتي بومهان غدار كن و در زمان نامور
 مغلبين شويله دجيت بر سليمان بن داود عليه السلام ايداي
 مغلب جتي سليمان خاتم اول چري جمع اويوب قيقو د باره كندي مغلبين ايد ياسليان
 بي سليمان خاتم چري غرض قلوب دلو دليغ بلوردي كه معان اچر جزيه لغا اچنه
 اقلوب ديو اولد كوردم دويب ياد ادي كويج قلوب ستر انسان سلاطين لري كنو سبرينه
 ادي اذن دپولر بزي لري نه نفوس لرجله مخلوقات دن جكر بن كنو سبر
 درت كون درت جله بيله و درلر بيشي كون دباي معان اچنه و اولو جبريه
 ايد لري شويله كه بدي اقليمت بر جده واله تونلر اقلوب دويب خاسوس لور كوردي
 اقلوب غافل دكل ياد دجي بيش خاتم كويج قلوب كندي كشي قله دكلخه بر غايب بيلار
 ايد لري سلا و سنده بر غايب اولو شهر شويله كه ايشنه اذ و نه كونا بريا سليمان
 بي هوا يوند اول شهر اوزره اذكومر دم اول شهر دن بر علو بريا يوفويدي
 زمين و اما دن كورملاي وار دليغ نه ياده اولدي اذن اقلوب دويچري الوب
 شهر دن طشهره قلوب سليمان خاتم قشور جدي جيتي خاتم ابي كويجك غر قندي اذن
 اكي جيتي قشور جيتي جيتي خاتم سليمان بن داود جيتي اچنه اقلوب دويچري خاتمه
 قصد ادي شويلا ختنك كانه بدي سليمان خاتم دپولر سرك سرك بدي دجي اقلوب
 قشور دپولر بن دجي اولدم اقلوب دويك دويك كوردم بونري ادي اذن قشور
 باجي كندي بدي كور لري مغان دجي باجي باجي شويلا موس شويلا بزر اذن بونري

نفس كم چتر ادم با نكي بكي برق ادره غنيمت دوي كندي شويله بود كم كور سوز اولر
 اول لعين برون بركيه سليمان خاتم دپولر بيله جلت قلدي صاسين رعد قلات
 نور لري سليمان خاتم دپولر برون ديم سركلر دبلدي غايت اقلوب
 دويك دجي دسرايط ديوا اولدي چري صدي اذن سليمان خاتم اقلوب شملت
 اوزره قلدي بر غايب شهر دايه بي بدي فرج يول اوله دي فالت برج باروچلر
 بر بركت اوزره حواله شيله بو كست كه اوقات اسل ابريه و پنه اول برج و باد و نل
 بوي طاشي هدر بدي قشور البش ادم اوله اذن اول شهر بيل درت بونري
 قشور لرجلي برون قشور اديش يوفو معلق ياسليان بن اول شهر طاش بونري
 نقش قلوب طاش حليده بركم درت بيل بر فاضلر شيله بر فاضلر كم برج
 مشيد دن نشان و پير و هدر بدي بيش طبقه هر طبقه ده بيش برده جلت
 برين دوزن لرجلر جلكه طور بيل اول كيرم درت بيل بر جوباد و لري
 شيله طوفش لري طور لري اوقات غلور لري شيله كه فاف و عاف اكي كور جيتي سليمان
 خاتم شيله و هم لري كم بر برون فار لور شهر اقليقي شيله كور جيتي سليمان خاتم بلي ك
 جلكه طاش و دن الف بونري بيله امار بلي سري برون هوا به اغدر دكي
 هوا دن شهر چنه نظر قلدي بلي ادم اول شهر اوسهند النور اكا كورده بره ايز
 بلاق قلدي ننه بلاق قلوب صلاچ بيوردي اول دكر اين جوشه قلوب اش و جتن مار و مور
 جيتي كلاي اذن سليمان خاتم ادر قلوب بل تخني كنو سبر شهر اقلوب
 اوزره اغدردي اذن فلان چر بيه بيوردي جتي و پري غول جله بي اوجب اول
 شهر اوزره گندي شهر اقلوب دن دجي غر بونري جيتي خاتم بيله جلكه
 طور د **نظم** بس كم قلدي سليمان اوليات بل كوردي تخني اولدم ممان
 كم قلدي دويغنه ممان جلكه برب اده لرحر و فلان سري و حانه جنه ادي امر

خصم اشق بدي يلايه قات قوش لره داي اولب امهك اچر ليق اورب خصمه
 ناك وارسيس برونه بي شال ايز لرجلر بيات بي جهاف گول بونري طوتري برده ديو
 خال مده جم طوتري كون جان بركون اچي طولندي قانله قان جان بونري قشوردي اسمان
 جيج بيج اول صواش كورون بر جسيك قشور استراما باش بونري بر لره طولونجي
 جان چتر دكي كوكلا مچر همان نوز دن بلكيب افلاك غش زم زمه جان اديوب قلدي فقا
 طوب نل اوقا دلدي جگر كسيك باشي لري ادي قاش اوزر دن درصفت دليكي
 سينه لرجلر ادي اين مكان باشي قشور بونري صالو دجي بيلر طاشي بونري كور لري
 ايله قلدي دويچري جيتي سول كم برينه و پري مچنه نال **نظم**
 شهر لري ادر غراي كس قلوب دپولر صون بعا ادي لري ياسليان بن داو
 بر غايب دجي بوكم دكر اين چري اول شهر كم گندي اچنه بلور سدا و لدم
 درت كون شهر ياشا قلوب بر غايب سلايه كلا بته انش الت بيل مود اوزره
 البونر انش قشور لور قصير معلا بايشلر قصير سدا دن نشان و پير بيش برده
 قشور بونري اون سكر اياق نردان جقر و شيله نردان كم بو كست اكي فرق ايقا واه
 سليمان خاتم بر بر اول قشور ياشا قلدي هر قشور لري اذن سمار برنه لري
 يا قوت اولري و دجي صرا بونري طوي بون ادم قديج واه ايشدن بيش سكر
 گنه قشور كره اذن سليمان خاتم اول قصير اقلوب كرو ب برحت اوزره ادم
 اش و جتن قشور ستر طر دكي و اول عنت خخت بر قلعه
 مثال قبه الهنده طاق كوان اين ايوان لري برنه قشور شيله ايوان لري
 بر نه اكنده اوزر بيل كنه ادا چون اوزر دجي اذن ياسليان بن داود
 اول ايوان لره قشور سب عنت نرين دوزن لري بيش بدي
 گوشه لور كوشه سنده بر كوشه شرب چراغ اهر بيش لري شيله شعله ي قصير

قصر اچون تفتش وېي اولد غنځ شپاله اولو يو کي کم برکوشه سندن برکوشه سته پدي (د شراب) د
 اذن اولد غنځته اولد اسنده برکياپ شاه نښتي د دوشن ايت برکش پدي دلو هو جوهر د برفش
 نرونين او دده دچي چستر ماوېو مثال سېم دن بڼه بلغلار پدي برکي نرين هو د او دده
 ويرد چي اولد سېم پته نلونداس وپېښنده ملاه ويا قوت و دنا برطوقان اولد تفتش لک و لړکي
 يا قوت د تاجي د نرني يا نياجي لاسان دن چکله سلمايان خام خسته چقيدي اولد طوقان چرخ خاوند
 د نوزي سلمايان خام ايجل ساکن اولدي سلمايان خام طلحه غنځين اړوي و بردي چي سلمايان
 پچال دول مصع سترين شاه نښته فرست او مېرمن ديو هو جوهر کښل سر طور اولد موده داسه چي
 بولدر اولد زانو اولد و قيب سلمايان خامه پياښت دلداره و لک مې او پو د نه کلام ورو و لښت غوره
 او دن قصدا لجنده يانو لوستي کون دې سکه بن سقراط ديو هو جوهر د لغام د پوښهر
 سقراطي پدي يونز پتشن سکه بلده پيدېر دېم بک تختگاه اچون شام اولچي نو دده قائمه برحان
 کلاري برتلاف کفورد کي کلا بده کوسترې ايدي اي سقراط ديو هو بهري برانساناف
 کلوب البرد د اي سلمايان خام اولد دېر وکنا بده ديو هو چي برغند د د کي
 پدي يونز پيل ديو بهري د چي تخم کلام کلوب ايتان سلمايان المون ديو بوغوغا د يوناز چي
 ايتان د پلعه اولد کناست کونون کښيږي زير دم اېکي بريت ديو پيل بن سقراط ديو بوښهر
 بکلوب مردم سلمايان کلاه ديو کلاوي دېي اولد کل چلاري پتي لکي

نظم

د يو غوږي لاريږن خبر سرب
 حکومتو فوايد کن زخيله غايب
 قاف فاسان طاعن کړن کړاله
 دده کلک کړن کوز عمر دن فلک
 جنک ايدکړن خلق کوم البره
 ترحه يوکلن فائده ک و حلت
 پوهانک جمع ايدکړن تخني
 قهر اعظم را پښکين قافي بک
 چکر کړن دده جاجل چرخي
 اړدي کلاچا دود دهر ملت
 اياه اړدي دهر ملت گويني
 کلاکون غري يوني قطعا قصور
 کلاکون غري يوني قطعا قصور
 اړه قلدي جلا کچه قصود
 الا ما نفعنا اولد قوت
 خا د اولد عمر بخت و دولته
 ک جهان ديو د کچا خا لود
 خا ليه سلمايان چي کي ناخه دلور

چون جهان دایمی در قسط افتاد
 نعل ساجات کوش از چنگ ایام
 لم یکن چون دوزخ و نه سرزمین مهتاب
 بوی سبک در خاک صفتی ای خدیو
در بیان غلبه داستان تاج
 کند و غفلت تا یونین بپایه سن
 بلین در بر خیزت بر ضلالت
 شریمان خانی در سده جانت
 ضبط ایدر کامل زده در هر هم
 چون نفسی ایله هلاکت
 قرار یاضت بیزه دافع اولد
 احلیجه ضبط اولور اسلانت
 احلیجه چکار اولوریش و پس
 کس فراش نغسلت از کند و واله
 کربکلی و خیزت ترک اپت در هفا
 یوعلیق دین کمل حقه برش
 چون چرخ اربا رسا و وحدت
 ماه و ایچ و لوح و نغمه ناله
 کم ملت دن یویم یکن رفعت
 نغسلت بل و قیمن سن عرف
 اولوکل و بر ضلالت و السلام
 موت ایدر اجنت خضوع کجا
 قلدی حیران یو جهانک اپشنه
 کم چرخ دست زلفتی سارگاه
 ماغلا و کله چرخ فلز اعتبار
 کونکی باک اولو تنک حاضر
 حقه لایق طاعتی قیله بن
 دله ایدی نادر و معقول
 جسمک بیلدر درم یو جهان
 نفس اماره در سطر ایدر
 کم غزای اکسار ولد اولور
 نفسک اولور کله بود اولور
 احلیجه اول و پر جیلان دخی
 و پر یاضت بره نفس کوه
 نفس ماغرایله کم اول بنده واله
 ماغسندن لج یانچا انبونیق
 یوعلیق دن کله دوزخ
 ماغسندن لج کله اولان
 جله سنده وارد کله عزم
 نغمه ووب خاکیه و پر دکت ککل
 بوندن اول کله صرف
 ایدر دعا یقرد و بی دستنگ

مخافین لا شدتک ولا مکانی بر مناسبت کهمت خزینه سینه حدی بوی لیکن در وجودت
حاجی قام فیضت بالا فی هر سوره بر شود که جهان در **دربخت اعلا** شامل
قدرت اناری کامل خالت و دبا سنده اکی عالم بر قط و عون و عنایتک هوا سینه
اکی جهان بر ذره العجبینایتک ولسو بفرده وچی حقیر بوعظم کنایان اء لبق
ایوبی که لفظت ولسو بوقی بر کنه حدی طردی که بوسلیمان نام تصنیف اء الاچی
اول سرور ابتیانک شغیع الدین **بخت** مصطفانک زوری **بخت** چکنایت اجستان
مستراپت جری عفا یو و بن جتت فردی معذرت **بخت** **نظم**
اے خطا قلد جهان **استغفر الله** **الکلام** هر که اندام با بندن صیغرت سادکن
الامان الامان **استغفر الله** **الکلام** عفا یو له ستغان **استغفر الله** **الکلام**
عون عونت قنده قطره دهریم **نظم** جری بنی ورنه کثرتی اول جهان
عونک و مرید جهان **استغفر الله** **الکلام** **نظم** سکر بحد اول بختنا **نظم**
الله که اء حد در لم بزل **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم**
الابشی جلالت تصنیف **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم**
آه خانک کویا تلوب مقل و جان و پر و پر و بختجان تاریخ دلیزیرل اکبوز بختن شش
بحالین و یولیوب نایف اینه سین مقدرت اندی خصوصاً بر اء فاضل سلطان بر سلطان
ظلال حق با یزید خان بر محمد خانک در دنده و بد دولت و خلد ملک و طام و دلبنده و ایام
ر بختنده اول سلجاق زمانات کشر شمشیه اء الله عزرت در کلوب تمام اولدی **بعد**
از ان انشاء الله تعالی محمد زمان اء جلالت امان بولرسو و باقیسن دخی بیاض چقرق غله
گور و ز نام اول ظلی یزد در بار یزیدت عرض من انیکوی مرغوب الحاضابل و محبوب
بوسلیمان نام ده بار عالم ده بار کا و تاریخ و زکار اولب حضرت **الاکبر** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم**
مقصود اول در که سخن الفاظ در باری و مشهور کلام **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم** **نظم**

[illegible]